

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ
ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ
ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΚΑΙ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΜΑΝΤΟΣ
ΤΗΣ ΞΗΡΟΚΕΡΚΟΥ
ΕΡΓΑ
ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ (Β')

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	1
ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ	4
ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΩΤΟΣ (13).....	4
Καί κατά τῶν τιθεμένων τό πρῶτον ἐπί τοῦ Πατρός.....	4
ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ (29)	10
Καί κατά τῶν ἐπιχειρούντων θεολογεῖν ἄνευ Πνεύματος.	10
ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΡΙΤΟΣ (40).....	15
Καί ὅτι, εἴ τι ὁ Πατήρ, τοῦτο καί ὁ Υἱός, καί εἴ τι ὁ Υἱός, τοῦτο καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, καί ὅτι ἐν ταῦτα πνεῦμα ὁμότιμον, ὁμοούσιον καί ὁμόθρονον.	15
ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΗΘΙΚΩΝ	19
ΛΟΓΟΣ Α΄. (49).....	19
Κεφάλαια τοῦ λόγου.....	19
ΛΟΓΟΣ Β΄.....	47
Τά κεφάλαια τῆς θεωρίας τοῦ λόγου. (113)	47
ΛΟΓΟΣ Γ΄ (151)	64
Εἰς το ρητόν τοῦ Ἀποστόλου ἐν ᾧ λέγει· “Καί εἶδον τόν τοιοῦτον εἰς τρίτον οὐρανόν ἀρπαγέντα καί ἀκούσαντα ἄρρητα ῥήματα ἃ οὐκ ἐξόν ἀνθρώπῳ ἀκοῦσαι”. Τί οὖν εἰσιν ἃ ἀκήκοεν ὁ Παῦλος ἄρρητα ῥήματα; Τίνα δέ τά ἀγαθά “ἃ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὐς οὐκ ἤκουσε καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη”; Τίς δέ ἢ πῶς ἔσται καί ἔστιν εἰς ἡμᾶς ἡ τοῦ Θεοῦ βασιλεία καί τίς ἡ ἐν ἡμῖν ταύτης ἐνέργεια;.....	64
ΛΟΓΟΣ Δ΄.....	74
Περί ἀπαθείας καί τῶν ἐν αὐτῇ κατά προκοπήν χαρισμάτων καί δωρεῶν· καί τίς ἡ τελείωσις τῆς κατά Χριστόν πνευματικῆς ἡλικίας. (175)	74
ΛΟΓΟΣ Ε΄ (207)	89
Περί τῶν οἰομένων ἀγνώστως ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, μή ἐπαισθανομένων δέ καθόλου τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ· καί περί τῶν λεγόντων μή δύνασθαι τίνα τῶν ἀνθρώπων κατά τήν παροῦσαν ζωὴν ὄραν τήν δόξαν αὐτοῦ, καί ἀπόδειξις διά χρήσεων περί τούτου. Καί ὅτι φθόνος οὐδεὶς ἐν τοῖς ἀγίοις, ὅταν διά πάσης σπουδῆς ἐναρέτου τούτοις συνεξισώμεθα. Καί ποίῳ τρόπῳ ὄρᾳ τις τόν Θεόν καί ὅτι ὁ εἰς τοιαῦτα μέτρα πεφθακώς, ὥστε ὄρᾳν κατά τό ἐφικτόν τόν Θεόν, ἔνθεν ἤδη μυεῖται καί τήν μέλλουσαν δοθῆναι ἐν τῷ μέλλοντι τοῖς ἀγίοις ἀπόλαυσιν. Καί ὅτι ὅσα ἂν ὁ τοιοῦτος λέγῃ ἢ ποιῇ ἢ γράφῃ, οὐκ αὐτός, ἀλλά τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τό λαλοῦν ἐν αὐτῷ ταῦτα λέγει καί γράφει· καί ὁ τούς λόγους αὐτοῦ ἀθετῶν ἢ παραλογιζόμενος, εἰς τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τό ἐνεργοῦν καί λαλοῦν ἐν αὐτῷ, ἀμαρτάνει καί βλασφημεῖ.	89
ΛΟΓΟΣ στ΄. (226).....	97

Περί ἀπαθείας καί ἐναρέτου ζωῆς. Καί ὅπως χρή τό οἰκεῖον ἐκκόπτειν θέλημα καί εἰς ὕψος ἀνέρχεσθαι τελειότητος. Καί περί συναφείας Θεοῦ πρὸς ψυχὴν καί ψυχῆς πρὸς σῶμα καί ἐνώσεως τῶν τριῶν παραδόξου. Καί πρὸς τούτοις περί πνευματικῆς ἰατρείας καί ὅπως χρή θεραπεύειν τούς ψυχικῶς ἀσθενοῦντας.	97
ΛΟΓΟΣ Ζ΄. (243)	104
Περί τῶν δουλευόντων Θεῷ, τίνες τε εἶεν καὶ ὅποιοι καὶ ποταποί. Καί τίς ἐστὶν ὁ μετανοῶν καὶ ἡ ἐργασία αὐτοῦ, καί τίς ὁ τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν μετερχόμενος καὶ ἡ ἐργασία αὐτοῦ, καί τίς ὁ δουλεύων Θεῷ καὶ τό ἔργον αὐτοῦ. Καί ὅτι, ἐάν μὴ τὰς ἀρετάς κτησώμεθα, οὐδὲν ἡμᾶς ἀπαλλαγὴ μόνον τῶν παθῶν ὠφελήσει.....	104
ΛΟΓΟΣ Η΄. (264).....	113
Περί ἀγάπης Θεοῦ καὶ πίστεως καὶ ὅπως τις ἐγκύμων γίνεται τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης. Καί περί ἐλλάμψεως καὶ θεωρίας φωτός καὶ μυστικῆς ὁμιλίας τοῦ Πνεύματος.	113
ΛΟΓΟΣ Θ΄. (272).....	117
Περί γνώσεως ἀληθινῆς καὶ ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις οὐκ ἐκ μαθημάτων, ἀλλ’ ἐκ καθαρότητος καὶ τῆς ἄνωθεν χάριτος ἐπιγίνεται τῷ σπουδαίῳ· καὶ ὅτι χαλεπὸν τό κρίνειν· καὶ ἔλεγχος τῶν οἰομένων εἶδέναι τὰ τοῦ Πνεύματος χωρὶς Πνεύματος· ἐν ᾧ καὶ περί τῆς τοῦ Πατρὸς ἀγιωσύνης· καὶ οἶον ἀγαθὸν ἐστὶν ἡ πίστις καὶ τίς ὁ ταύτης καρπός καὶ ὅπως αὐξάνεται· καὶ ὅτι οἱ τὸν θησαυρὸν ἐν ἑαυτοῖς ἐσχηκότες τοῦ Πνεύματος καὶ ἐν ἄλλοις ὄντα γνωρίζουσι· καὶ τίνα τῶν ἀγίων τὰ σημεῖα καὶ πῶς καὶ τίσι γνωρίζονται· καὶ ὅτι ὁ μὴ γεννηθεὶς ἄνωθεν οὐ δύναται ἰδεῖν τὸν γεγεννηκότα Θεόν οὐδέ γνωρίσαι τὸν εἰς τοῦτο πεφθακότα διὰ τοῦ Πνεύματος.117	117
ΛΟΓΟΣ Ι΄. (290)	124
Περί τῆς φοβερᾶς τοῦ Κυρίου ἡμέρας καὶ τῆς μελλούσης κρίσεως, ὅτι καὶ πρὸ τοῦ θανάτου ἐν ἡμῖν ἔνθεν ἤδη καθαιρομένοις διὰ δακρύων ἐνεργεῖται ἐν οἷς ἂν ἐγγένηται κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν, κατὰ τὴν μέλλουσαν οὐχ ὑπαντᾷ. Καί τίς ἐστὶν ἡ ἡμέρα Κυρίου καὶ τίσιν αἴφνης ἀποκαλύπτεται. Καί ὅτι ἡ εἰς Χριστὸν πίστις οὐ δύναται μόνη σῶσαι ἡμᾶς, εἰ μὴ καὶ Πνεύματος Ἁγίου γνωστῶς γενώμεθα μέτοχοι καὶ ὅτι οὐχὶ πάντες οἱ βαπτιζόμενοι διὰ τοῦ βαπτίσματος λαμβάνουσι τὸν Χριστόν. Καὶ πῶς δύναται τις γνῶναι εἰ περιφέρει ἐν αὐτῷ τὸν Χριστόν καὶ Πνεύματος Ἁγίου γέγονε μέτοχος. Καὶ ἐρμηνεία ὡς ἐν παραδρομῇ εἰς τό « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος». Καὶ μακαρισμὸς εἰς τούς ἐξ ἀγώνων τὴν ἐπιφοίτησιν δεξαμένους τοῦ Πνεύματος.	124
ΛΟΓΟΣ ΙΑ΄. (322).....	138
Περί τῆς ζωοποιῦ νεκρώσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ τῆς αἰετινομένης εὐαισθητῶς ἐν τοῖς τελείοις. Καὶ ὅτι ἡ κτήσις τῶν ἀρετῶν αἵματι ἀγοράζεται· καὶ τίνα τῶν ἀρετῶν τὰ καταγῶγια καὶ ὅτι ὁ μὴ διὰ τῆς πρώτης βαθμίδος κατὰ τάξιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀνερχόμενος οὐδαμῶς εἰσελεύσεται εἰς αὐτήν. Ὅτι ἐν τοῖς τελείοις χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις ἐστὶ, καὶ οὐ δάκρυον, καὶ βρύουσι τῆς θεολογίας τὰ ρεῖθρα. Καὶ πρὸς τό τέλος, ὅτι δεῖ ἐπιπηδᾶν ταῖς ἀρχαῖς ἄνευ τῆς πληροφούσης τὰς καρδίας ἡμῶν χάριτος, τῆς ἐπὶ τό ποιμαίνειν καλούσης τὸν λαόν τοῦ Θεοῦ· καὶ τί τό ἔργον τῶν προϊσταμένων, τίς δέ ἡ περί τὰ λογικά πρόβητα φροντίς, καὶ πῶς ὀφείλουσι ταῦτα παρά τῶν ποιμένων ποιμαίνεσθαι. 138	138
ΛΟΓΟΣ ΙΒ΄ (347).....	150
Εἰς τό ῥητόν τό λέγον τοῦ Ἀποστόλου· «Ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσὶ». Καὶ πῶς ἐξαγοράζεται τις φρονίμως τὸν καιρόν τῆς παρουσίας ζωῆς.....	150
ΛΟΓΟΣ ΙΓ΄ (355)	153

Εἰς τό ῥητόν τοῦ Ἀποστόλου· «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερον ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ». Καί πῶς τόν χοϊκόν ἀποτιθέμεθα ἄνθρωπον καί τόν Χριστόν ἐνδυόμεθα, συγγενεῖς αὐτοῦ καί ἀδελφοί χρηματίσαντες.	153
ΛΟΓΟΣ ΙΔ΄ (365).....	158
Περί ἐορτῶν καί ὅπως χρή ἐορτάζειν καί τίνων σύμβολα τά τελούμενα ἐν ταῖς ἐορταῖς καί κατά τῶν ἐναβρυνομένων ἐν αὐταῖς. Καί περί τῶν ἀξίως ἢ ἀναξίως κοινωνούντων καί τίς ἢ ἐν τούτοις διαφορά· καί πρὸς τό τέλος, πῶς συνάπτεται τις διά τῆς κοινωνίας Θεῶ καί πῶς οὐ συνάπτεται.....	158
ΛΟΓΟΣ ΙΕ΄ (375).....	162
Περί ἡσυχίας καί ὁποίας ἐργασίας ὀφείλει ἔχεσθαι ὁ ἐν ταύτῃ ἀνδρείως προσκαρτερῶν.	162
ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ ρ΄.....	165
ΕΤΕΡΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΓΝΩΣΤΙΚΑ ΤΕ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ κε΄.....	179
ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΝ ΝΕΟΝ ΘΕΟΛΟΓΟΝ. (454).....	198

ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ

ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΩΤΟΣ (13)

Καί κατά τῶν τιθεμένων τό πρῶτον ἐπί τοῦ Πατρός.

Τό περί Θεοῦ λέγειν ἢ φθέγγεσθαι καί τά κατ' αὐτόν ἐρευνᾶν καί τά ἀνέκφορα ποιεῖν ἔκφορα καί τά πᾶσιν ἀκατάληπτα ὡς καταληπτά ὑπεμφαίνειν τολμηρᾶς ἄν εἶη καί ἀυθαδοῦς ψυχῆς ἔνδειγμα. Καί τοῦτο πάσχουσιν οὐχ ὅσοι ἀφ' ἑαυτῶν τι λέγειν τολμῶσι μόνον περί Θεοῦ, ἀλλά καί ὅσοι τά πρός αἰρετικούς πάλαι λαληθέντα παρά τῶν θεσπεσίων θεολόγων καί γραφῇ παραδοθέντα ἀποστηθίζουσί τε καί πολυπραγμονοῦσιν, οὐχ ἵνα πνευματικήν τινά ὠφέλειαν καρπώσωνται, ἀλλ' ἵνα θαυμάζωνται παρά τῶν ἀκουόντων ἐν πότοις καί συνεδρίοις καί θεολόγοι ἐπιφημίζωνται· ὁ καί μᾶλλον λυπεῖ με καί ἐν ἀδημονία ποιεῖ, ἐννοοῦντα τό φρικτόν τοῦ ἐγχειρήματος καί τό τοῖς τολμηταῖς ἀποκείμενον κρῖμα. Οἷα δέ φασι τῶν θείων κατατολμῶντες! Κατά τοῦτο, φησί, μόνον μείζων ὁ Πατήρ τοῦ Υἱοῦ, καθ' ὃ αἰτίος ἐστί τῆς ὑπάρξεως τοῦ Υἱοῦ. Καί ἡ ἀνθυποφορά· μείζονα τοῦ Υἱοῦ τόν Πατέρα πῶς (14) φῆς; Ὅτι δὴ, φησί, μείζων ὁ Πατήρ τοῦ Υἱοῦ λέγω δέ ἀντί τοῦ πρῶτος· ἐκ τοῦ Πατρός γάρ. Ταῦτα τῆς καινῆς κενοφωνίας αὐτῶν καί ἀσυνέτου θεολογίας, τήν αἰτίαν δι' ἣν ταῦτα πρός τῶν θεολόγων ἐλέχθησαν πρός αἰρετικούς ἀγνοούντων· τήν γάρ δύναμιν τῶν γεγραμμένων νοῆσαι μή ἰκανῶς ἔχοντες, κενεμβατοῦσιν καί ἄ λέγουσιν ὡς βέβαια καί ἀληθῆ καί οὕτως ἔχοντα διαβεβαιοῦνται. Πρός οὓς εἰκότως οὐκ ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλ' ἐκ τοῦ διδάσκοντος ἀνθρωπον γνῶσιν μυσταγωγούμενοι, τῷ ὑπηχοῦντι ἄνωθεν πειθόμενοι Πνεύματι, εἴπωμεν ὧδε.

Εἰ ἀδιαίρετος ἦν, ὧ οὔτοι, καί ἔστι καί ἔσται αἰεὶ ἡ παναγία Τριάς, ἡ τό πᾶν ἐκ τοῦ μή ὄντος παραγαοῦσα, τίς ἐδίδαξε, τίς ἐνενόησε μέτρα καί βαθμούς, πρῶτον καί δεύτερον, μείζον καί ἔλαττον ἐν αὐτῇ; Τίς τοῖς ἀθεάτοις καί ἀγνώστοις καί πάντη ἀνερμηνεύτοις καί ἀκατανοήτοις ταῦτα ἐξέθετο; Τά γάρ αἰεὶ ἠνωμένα καί αἰεὶ ὡσαύτως ὄντα, ἀλλήλων πρῶτα εἶναι οὐ δύνανται. Εἰ δέ πρῶτον βούλει σύ τόν Πατέρα εἰπεῖν τοῦ Υἱοῦ, ὡς ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντος, καί κατά τοῦτο μᾶλλον καί μείζονα, λέγω σοι κἀγώ πρῶτον εἶναι τοῦ Πατρός τόν Υἱόν· εἰ μή γάρ οὗτος ἐγεννήθη, οὐκ ἄν πατήρ ὁ Πατήρ ὠνομάζετο. Εἰ δέ προτάσσεις ὅλως τοῦ Υἱοῦ τόν Πατέρα καί πρῶτον αὐτόν ὡς αἴτιον τῆς τοῦ Υἱοῦ γεννήσεως ὀνομάξεις, καί τό εἶναι τοῦ Υἱοῦ αἴτιον ἀποβάλλομαι.

Ὑπόνοιαν γάρ παρέχεις ὅτι οὐκ ἦν ὁ Υἱός πρό τοῦ γεννηθῆναι, καί θέλων ἐγεννήθη ἢ μή θέλων, καί θέλοντος τοῦ Πατρός ἢ μή θέλοντος, καί ἔγνω ὅτι ἐγεννήθη καί πῶς ἢ οὐδαμῶς.

Ὅρᾳς εἰς ὅσας ἀτοπίας, ἵνα μή λέγω βλασφημίας, ἐκ τῶν τοιούτων ἐμπίπτομεν συζητήσεων. Ἦ τοίνυν τό πρῶτον λέγειν τοῦ Υἱοῦ τόν Πατέρα ἀπόδραθι, καί τηνικαῦτα τό αἴτιον λέγειν σε τόν Πατέρα δεξόμεθα, ἢ τοῦτό σου λέγοντος, (15) τόν λόγον οἰκονομοῦντες ἐν κρίσει, τό γε νῦν ἔχον καί αὐτό παραιτούμεθα· τά γάρ αἰεὶ, ὡσπερ εἴρηται, ἠνωμένα καί αἰεὶ ὡσαύτως ὄντα ἀλλήλων αἴτια εἶναι οὐ δύνανται. Μή δὴ ἐννοήσης προϋπάρξει ποτέ τοῦ Υἱοῦ τόν Πατέρα καί οὔτε πρῶτον οὔτε μείζονα καλέσεις αὐτόν τοῦ Υἱοῦ· τό γάρ προϋπάρξαν πρῶτον ἄν κληθῆσεται τοῦ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντος ἢ προελθόντος ἢ ποιηθέντος, ὁ δέ μήτε προών, μήτε ποτέ γεγονώς ἢ γενόμενος πρῶτος τοῦ συναϊδίου καί συνανάρχου Υἱοῦ, ἀλλ' ὅλος ὢν ἐν

ὄλω τῷ ὁμοτίμῳ Υἱῷ, ὡς καί ὁ Υἱός ἐν ὄλω τῷ ὁμοουσίῳ Πατρί, πῶς πρῶτος τοῦ συναϊδίου κληθήσεται; Εἰ δέ αἴτιον λέγεις τοῦ Υἱοῦ τόν Πατέρα, φημί κάγω, εἰ μή που ὑπόνοιαν ἐμποιεῖς ὅτι ἦν ποτε ὁ Θεός μόνος, ὅτε οὐκ ἦν Υἱός, καί ὅτι ἐγέννησεν αὐτόν ὕστερον αἴτιος γενόμενος τῆς αὐτοῦ ὑπάρξεως, ὅπερ σε πόρρω τοῦ Θεοῦ καί τῆς ἀληθείας ἀπάγει, ὡς ἀσεβοῦντα, καί μετά τῶν λεγόντων ἀσεβῶν τόν Υἱόν ὑπό τοῦ Πατρός γεγενῆσθαι ποιεῖ· τοῦτο γάρ καί τό μόνον ἐννοῆσαι πάσης ἀθεότητος καί ἀσεβείας ἐστίν.

Αἴτιον γάρ τοῦ γεννωμένου υἱοῦ τόν πατέρα εἶναι ἐπί τῆς σωματικῆς γεννήσεως λέγομεν· ἐπί δέ τῆς θείας καί ἀνυπάρκτου ὑπάρξεως καί ἀγεννήτου γεννήσεως καί ἀνυποστάτου ὑποστάσεως καί ὑπερουσίου οὐσιώσεως, ἢ τί ἕτερον εἶπω οὐκ οἶδα, ὁ πρῶτον λέγων ἀνάγκη καί δεύτερον ὀνομάσαι καί τρίτον, ὅπερ ἐν τῇ παναγίᾳ Τριάδι ἔμφασιν ὄλως οὐκ ἔχει λέγεσθαι. Τό γάρ μετρεῖν τά ἀμέτρητα καί τά ἄρρητα λέγειν καί τά ἄφθεγκτα φθέγγεσθαι ἐπισηφάλης ὑπάρχει καί ἐπικίνδυνον. Τοιγαροῦν καί ἐπί τῆς ἀρρήτου καί θείας τοῦ Θεοῦ Λόγου γεννήσεως αἴτιον μέν τοῦ Υἱοῦ λέγομεν τόν Πατέρα, ὡς νοῦν λόγου καί πηγῆν ρεύματος καί ρίζαν τῶν κλάδων αὐτῆς, πρῶτον δέ οὐδαμῶς, ἵνα μή τόν ἀριθμόν πλεονάσωμεν, εἰς τρεῖς θεούς τήν ἀδιαίρετον καί μίαν θεότητα διαιροῦντες. Οὔτε γάρ πρῶτον, οὔτε δεύτερον, οὔτε τρίτον, οὐ μείζον, οὐκ ἔλασσον, (16) ἔστιν ἐννοῆσαι ἢ εἰπεῖν ἐν τῇ ἀδαιρέτῳ καί ἀσυγχύτῳ Τριάδι· ἄφθεγκτα γάρ πάντη καί ἄρρητα καί ἀκατανόητα τά τῆς θείας καί ὑπερουσίου φύσεως καί ἀνθρωπίνῳ νοῖ ἀκατάληπτα. Εἰ βούλει δέ καί ἄλλως γυμνάσαι τόν λόγον καί μαθεῖν ὡς ἀκατάληπτός ἐστιν ὁ ἐκ τοῦ μή ὄντος τό πᾶν οὐσιώσας Θεός, κἄν τό Πνεῦμα προτάξῃς, εἴ γε καί οὕτως θεολογεῖν ἔξεστι, τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Πατρός, ὄλην ἐν αὐτῷ εὐρήσεις καί τῶν συναϊδίων ὡς ὁμοουσίων τήν συμφυΐαν. Καί ὄρα ὡς ἀκατάληπτα τά τῆς θείας φύσεως τοῖς ἀνθρώποις ἡμῖν. “Πνεῦμα, φησίν, ὁ Θεός” καί πάλιν· “Τό δέ πνεῦμα ὁ Κύριός ἐστιν”. Εἰ οὖν πνεῦμα “Θεός καί τό πνεῦμα ὁ Κύριός ἐστι, ποῦ ἡ πατρότης ἐνταῦθα καί ἡ υἰότης, ἵνα καί πρῶτον καί μείζον μοι ἐν τῇ θείᾳ καί ἀκαταλήπτῳ φύσει, ὦ σύ, καινέ θεολόγε, διδῶς καί λέγῃς καί ἀριθμῆς.

Ἰωάννης “Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος” ἔφη θεολογῶν, καί οὐχ ὁ Πατήρ. Σύ δέ, καί τούτου βαθύτερα ὑπό τῆς αὐτοσοφίας, Ἰησοῦ, μυσταγωγηθεῖς, δίδως ἡμῖν καί τῷ κόσμῳ παντί τό πρῶτον ἐν τῷ Πατρί, ἵνα καί δεύτερον τούτου τόν Υἱόν ἀποδείξῃς καί τρίτον αὐθις τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, κηρύσσων ἡμῖν ὡς ἄλλος τις θεολόγος τοῦ πρώην βαθύτερός τε καί τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ οἰκειότερος ἕτερον εὐαγγέλιον; Τῆς βλασφημίας! Πῶς, εἶπέ, ὁ τήν τριθεΐαν ἡμῖν δογματίζων ὑπούλως, οὐκ εἶπεν ἡ θεολόγος φωνή, ὁ ἐπιστήθιος τοῦ Χριστοῦ· “Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Πατήρ”, ἀλλ’ “Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος”; Διά τί δέ οὐκ εἶπεν ὁ Υἱός, ἀλλ’ ὁ Λόγος, ἢ ἵνα διδάξῃ ἡμᾶς ὅτι οὔτε Υἱός ἀπό τινος ἐγνωρίζετο πρό τοῦ κατελθεῖν καί σαρκωθῆναι τόν Θεόν Λόγον, οὔτε Πατήρ ὁ Θεός; Οὐχ ὅτι οὐκ ἦν ἡ τά πάντα παραγαγοῦσα τρισυπόστατος θεότης, ἀλλ’ ὅτι οὐπω ἦν γνωρισθέν τό τῆς οἰκονομίας μυστήριον. Μετά γάρ τήν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ Λόγου καί Πατήρ ὁ Θεός καί Πατήρ ἐγνωρίσθη ἡμῖν τοῖς πιστοῖς (17) καί Υἱός Θεοῦ ὁ σαρκωθεῖς δι’ ἡμᾶς Θεός Λόγος κατά τό ὑπό τοῦ Πατρός ἄνωθεν εἰρημένον· φησί γάρ· “Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός· αὐτοῦ ἀκούετε”. Καί ὁ Υἱός· “Πάτερ δίκαιε, καί ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγώ δέ σε ἔγνω” καί αὐθις· “Ἐγνώρισά σου τό ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις” καί πάλιν· “Πάτερ, δόξασόν σου τόν Υἱόν, ἵνα καί ὁ Υἱός σου δοξάσῃ σε” καί· “Ἐγώ καί ὁ Πατήρ ἐν ἑσμεν”. Εἰ τοίνυν καί μετά τήν σάρκωσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐν ὁ Υἱός καί ὁ Πατήρ εἰσι, πολλῶ μᾶλλον πρό τῆς σαρκώσεως.

Καί σκόπει μοι συνετῶς τῶν ρημάτων τήν δύναμιν. Λέγει γάρ· “Ἐγώ καί ὁ Πατήρ ἐν ἑσμεν” καί προέταξεν ἑαυτόν τοῦ Πατρός. Τί τοῦτο; Ἴνα δείξῃ τό ἐν πᾶσιν ἰσότιμον καί ὁμόδοξον ἑαυτοῦ μετά τοῦ Πατρός καί ὅτι οὔτε “Πατήρ πρῶτος, κἄν

αἴτιος τοῦ Υἱοῦ, οὔτε δεύτερος ὁ Υἱός, κᾶν ἐκ τοῦ Πατρός, οὔτε τρίτον τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, κᾶν ἐκ τοῦ Πατρός ἐκπορεύηται. Εἰ γάρ ἓν ἐξ ἀρχῆς ἡ Τριάς καί τοῦτο καλεῖται κατά τάς ὑποστάσεις Τριάς, ἄρα τό ἓν οὔτε ἑαυτοῦ πρῶτον δύναται εἶναι, οὔτε τῶν σύν αὐτῷ ὑποστάσεων· οὐδέ γάρ προϋπέστη τοῦ ἑτέρου τό ἕτερον, ἵνα τό προϋποστάν πρῶτον τοῦ ἐξ αὐτοῦ λάμψαντος γένηται. Μία γάρ θεότης ἡ μία Τριάς καί τοῦτο διά τά πρόσωπα, ὡσπερ εἴρηται, καί τάς ὑποστάσεις καλεῖται· ἐπεὶ δέ μερίζεται μέν ἀμερίστως, ἦνεται δέ ἀσυγχύτως, μία καλεῖται Τριάς ὁ Θεός, μή προϋπάρξαντος τούτων ἑνός οὐδαμῶς πως, ἢ τοῦ Πατρός αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ, ἢ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ Πατρός, ἢ τῶν ἀμφοτέρων τοῦ Πνεύματος, ἵνα καί πρῶτον τοῦ ἑτέρου τό ἕτερον γένηται· σύνδρομον γάρ τήν ἄναρχον ἔσχον ἀρχήν καί συναΐδιον.

Τοιγαροῦν εἷς Θεός ἡ Τριάς, ἄφραστος, ἄναρχος, ἄκτιστος, ἀκατάληπτος, ἀμέριστος, μήτε νοηθῆναι παρ' ἡμῶν μήτε ῥηθῆναι δυναμένη. Ἴνα δέ μή τῇ μακρᾷ σιωπῇ (18) λήθην Θεοῦ παντελεῖ νοσήσωμεν καί ὡς ἄθεοί τινες ἐν τῷ κόσμῳ διάξωμεν, συνεχωρήθη ἡμῖν κατά τό ἐγχωροῦν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει λαλεῖν τά περί Θεοῦ καί τῶν θείων καθῶς ἀπό τῶν θείων ἀποστόλων καί τῶν θεοπνευστων πατέρων ἡμῶν ἐδιδάχθημεν, ὡς ἂν συνεχῆ τήν περί αὐτοῦ μνήμην ἀναλαμβάνοντες δοξάζωμεν τήν αὐτοῦ ἀγαθότητα καί τήν περί ἡμᾶς φιλόανθρωπον οἰκονομίαν αὐτοῦ. Ἡμεῖς δέ, οἱ γῆ καί σποδός, ὡσπερ ἑαυτούς οἰονεῖ ἀγνοήσαντες εἰς ἀμετρίαν ἐπεκτεινόμενοι, τά ἀγγέλοις καί πάσαις ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσιν ἀκατάληπτα καί ἀνέκφορα ἐξερευνᾶν καί πολυπραγμονεῖν, νοεῖν τε καί ἐπινοεῖν καί ἀναπλάττειν οὐ φρίττομεν, ἀλλ' ὡς ἄπιστοί τινες καί πάντη τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων ἀμύητοι οὕτω καί φρονοῦμεν καί ἀφειδῶς λαλοῦμεν ἀναισχύντῳ ψυχῇ τά περί Θεοῦ.

Εἰπέ οὖν μοι, ὦ οὔτος, ὁ τά τῆς θείας φύσεως μή φειδόμενος ἐρευνᾶν· πιστεύεις ὅτι ἐστὶ Θεός τρισυπόστατος, ἄναρχος, ἄκτιστος, ἀκατάληπτος, ἀνεξιχνίαστος, ἀόρατος, μήτε νῶ καταληπτός, μήτε λόγῳ ῥητός, καί ὅτι ἦν αἰεὶ ὁ αὐτός, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε χρόνων ἢ αἰώνων ποτέ ἐσχηκώς, ἀλλὰ αἰεὶ ὢν; Ναί, φησίν. Εἰ οὖν τοῦτο πιστεύεις ὅτι ἦν, ὡσπερ καί ἦν, ὁ μόνος Θεός ἡ Ἁγία Τριάς, ὅτε δέ ἠβουλήθη, τόν οὐρανόν καί τήν γῆν καί πάντα τά ἐν αὐτοῖς ἐκ τοῦ μή ὄντος εἰς τό εἶναι παρήγαγε καί τάς οὐρανίους πάσας δυνάμεις ἐποίησεν, εἶτα καί τόν ἄνθρωπον τούτων ἀπάντων ἐποίησεν ἔσχατον, καί οὐδέν ἐστὶν ἢ τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ ἢ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἢ τῶν ἐν τοῖς καταχθονίοις ὃ μή παρήχθη καί γέγονεν ἐξ οὐκ ὄντων, ὁ μόνος δέ ὁ τούτων ποιητής καί κτίστης Θεός ἄκτιστος, ἄναρχος, καί αἰεὶ ὢν καί πρό πάντων ὢν, τί καί αὐτός οὐ σιωπῇ καί φόβῳ τόν δημιουργόν προσκυνεῖς, καθά πᾶσαι τῶν οὐρανῶν αἱ δυνάμεις, ἀλλὰ τό ἑαυτόν ἀφείς ἐπισκέπτεσθαι, (19) τήν ἀκατάληπτον αὐτοῦ φύσιν τολμηρᾷ καί αὐθάδει περιεργάζῃ ψυχῇ; Οὐ φρίττεις μή που σκηπτός ἄνωθεν κατελθὼν παρανάλωμά σε ποιήσει πυρός; Εἰ γάρ ἄκτιστος, ἄναρχος, καί αἰεὶ καί πρό πάντων ἦν ἡ τρισυπόστατος μονάς ὁ Θεός, πάντα δέ, εἴτε ὁρατά, εἴτε ἀόρατα, εἴτε ἐνσώματα, εἴτε ἀσώματα, εἴτε γινωσκόμενα παρ' ἡμῶν, εἴτε ἀγνοούμενα, διά τῆς ὁμοουσίου καί ἀδιαιρέτου Τριάδος τῆς μιᾶς παρήχθη θεότητος, πῶ, εἰπέ, τά παραχθέντα τόν παραγαγόντα καί τά γεγονότα τόν αἰεὶ ὄντα, τά κτιστά τόν ἄκτιστον, καί τόν ἄναρχον τά ὑστερον παρ' ἐκείνου λαβόντα τήν ὑπαρξιν, ἐπιγνῶναι τό οἶος καί ὅσος καί ὅπως ἐγεννήθη ὅλως δυνήσονται; Οὐδαμῶς, εἰ μή ὅσον πάντως ὁ ποιητής αὐτός τῶν ποιηθέντων ἐκάστω, ὡσπερ δὴ πνοήν καί ζωήν, ψυχὴν τε καί νοῦν καί λόγον χαρίζεται, οὕτω καί τήν περί αὐτοῦ γνῶσιν φιλανθρώπως καί καθ' ὅσον συμφέρει δωρήσεται.

Ἄλλως δέ πῶς εἴποις ἄρα τό ποιηθέν ἐκ Θεοῦ τόν ἑαυτοῦ ποιητὴν ἐπιγνῶναι; Ἀμήχανον ἑτέρως τοῦτο γενέσθαι πᾶσι πάντη ἀδύνατον. Ἄλλα γάρ καί τό μέτρον τῆς γνώσεως κατά τό μέτρον τῆς πίστεως ἡμῖν τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν δέδωκεν, ὡς ἂν ἡ γνῶσις τήν δίχα γνώσεως πίστιν ἐπιβεβαιώσῃ καί βεβαιωθῇ διά τῆς γνώσεως ὁ

τόν λόγον κατηχηθείς καί πιστεύσας ὅτι ἐστὶ Θεός, εἰς ὃν διὰ τοῦ λόγου τῆς διδασκαλίας ἐπίστευσεν. Ταύτην οὖν διὰ ποικίλων καί πολυτρόπων σημείων λαμβάνουσιν οἱ πιστοί, δι' αἰνιγμάτων, δι' ἐσόπτρων, διὰ μυστικῶν καί ἀνεκφράστων ἐνεργειῶν, διὰ θείων ἀποκαλύψεων, δι' ἐλλάμψεων ἀμυδρῶν, διὰ θεωρίας τῶν λόγων τῆς κτίσεως, καί ἐτέρων πολλῶν ἐξ ὧν καθ' ἑκάστην αὖξει ἡ πίστις τῶν τοιούτων καί εἰς ἀγάπην Θεοῦ ἄνεισιν. Οὐ μόνον δέ· ἀλλὰ γάρ καί πληροφορεῖ αὐτούς ὁ Θεός, ὡσπερ τοὺς ἀποστόλους, διὰ τῆς ἀποστολῆς καί παρουσίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· (20) καί φωτίζονται τελεώτερον καί διδάσκονται διὰ τοῦ φωτός, ὡς ἄρρητος καί ἀνέκφραστος, ἄκτιστος καί αἰώνιος καί αἶδιος καί ἀκατάληπτός ἐστιν ὁ Θεός. Πᾶσαν γάρ γνώσιν καί ἐπίγνωσιν καί πάντα λόγον σοφίας καί λόγον γνώσεως μυστικωτέρας, πρὸς δέ καί θαυμάτων ἐνέργειαν καί προφητείας χάριν καί γένη γλωσσῶν καί ἐρμηνείαν γλωσσῶν, ἀντιλήψεις τε καί κυβερνήσεις πόλεων καί λαοῦ, καί ἐπίγνωσιν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καί τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐπίτευξιν, υἰοθεσίαν τε καί αὐτό τό ἐνδεδύσθαι Χριστόν καί τό εἰδέναι τὰ μυστήρια Χριστοῦ καί τό γνῶναι τό περί ἡμᾶς τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ μυστήριον καί ἀπαξιαπλῶς πάντα, ὅσα μὲν οἱ ἄπιστοι ἀγνοοῦσιν, ἡμεῖς δέ, οἱ καταξιωθέντες εἶναι πιστοί, εἰδέναι καί φρονεῖν καί λέγειν δυνάμεθα, διὰ μόνου τοῦ Πνεύματος ἐκδιδάσκονται.

Ἐκ τούτων οὖν καί τῶν τοιούτων πληροφορούμεθα καί βεβαιούμεθα ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ τὰ πάντα ποιήσας Θεός, ὁ καί παραγαγὼν ἡμᾶς χοῦν λαβῶν ἀπὸ τῆς γῆς, ὁ νοῦν καί λόγον καί ψυχὴν νοεράν ἡμῖν χαρισάμενος, ὁ κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ ποιήσας ἡμᾶς καί τό σκότος τῆς ἀγνωσίας ἀποδιώξας ἡμῶν· καί αὐτός ἐστιν ὁ τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς ἀμυδρῶς πως καταξιώσας ὡς ἐν σκιᾷ ὑποδείξει ἡμῖν ἀφ' ὧν καί ἐμάθομεν, δι' ὧν καί ὀρώμεν, παρ' ὧν καί πιστεύομεν, ὅτι ὡσπερ τόν νοῦν τόν ἡμέτερον καί τὴν ψυχὴν καί αὐτόν ἡμῶν τόν ἐνδιάθετον λόγον ἐν τῇ πλάσει τοῦ σώματος ἡμῶν ἅμα παρήγαγε, τό γάρ εἶπεῖν ὅτι “ἔπλασεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον, χοῦν λαβῶν ἀπὸ τῆς γῆς, καί ἐνεφύσησεν εἰς τό πρόσωπον αὐτοῦ πνεῦμα ζωῆς καί ἐγένετο αὐτῷ εἰς ψυχὴν ζῶσαν” δείκνυσιν ὅτι συνυπῆρχε τῇ ψυχῇ ὁ νοῦς ἡμῶν καί ὁ λόγος, (21) μὴ προϋπάρξαντος ἐνός ἐξ αὐτῶν μηδέ προϋποστάντος, ὡς ἐν ὄντων ἅμα τῶν τριῶν καί εἰς ἐν πνεῦμα ζωῆς δοθέντων ἡμῖν ὡσπερ οὖν ἐν τούτοις οὐ προϋπῆρξεν ἐν οὐδέ προϋπέστη τοῦ ἐτέρου τό ἕτερον, μιᾶς οὐσίας ὄντων καί φύσεως, οὕτως οὐδέ ἐν τῇ ἀγία καί ὁμοουσίῳ καί ὁμοτίμῳ Τριάδι προϋπῆρξε τοῦ ἐτέρου τό ἕτερον. Οὐδέ γάρ ἔσχε ποτέ ὁ ποιητής τῆς εἰκόνης Θεός, τρισυπόστατος ὢν, προϋποστάν τῶν τριῶν ἐν, ἀλλ' ἅμα τὰ τρία ἐν, ὁ Θεός, καί τό ἐν ὡσαύτως ἀεὶ τρία.

Τοῦτο τοιγαροῦν ὁμολογοῦντες πιστεύομεν καὶ πᾶσιν ἄλλοις οἷς οὐ τολμηρόν τὰ περί Θεοῦ λέγειν καί ἐρευνᾶν διαμαρτυρούμεθα ὅτι ἐστὶ Θεός τρισυπόστατος, Πατήρ, Υἱός καί Ἅγιον Πνεῦμα, ἡ Ἁγία Τριάς, εἰς ἣν βεβαπίσμεθα· ὃ ἐκ τῶν εἰς ἡμᾶς γεγενημένων ἐνεργειῶν καί χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος καί ἐξ αὐτῶν τῶν ἱερῶν θεσμῶν τε καί εὐαγγελίων ἐβεβαιώθημεν. Πῶς δέ Τριάς ἢ πότε ἢ ὅποια καί ποδαπή, ἢ οὕσα κτίσις τῶν ὄλων, οἱ κτισθέντες οὐκ ἴσμεν ἡμεῖς. Εἰ δέ οὐκ ἴσμεν, ὡσπερ οὐδέ οἶδαμεν, πόσων ἐσμέν σκηπτῶν ἄξιοι, περί ὧν οὐκ οἶδαμεν λέγοντες; Τό γάρ μή ὄν τῶν γεγενημένων ἀπάντων μηδέν, μήτε τῶν ὀρωμένων, μήτε τῶν ἀοράτων, πῶς εἰδέναι δυνάμεθα, ἡμεῖς οἱ ὀρατοί καί κτιστοί, οἱ φθαρτοί, οἱ αἰσθητοί, οἱ τυφλοί καί ἀφώτιστοι; Καί ταῦτα, ὡσπερ τεῖχος μέσον ἡμῶν καί Θεοῦ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν προκειμένων καί διειργόντων ἡμᾶς ἀπ' αὐτοῦ, ὃ εἰ μή διὰ μετανοίας ἀνέλωμεν ἢ καί ὑπερβῶμεν, οὐ μόνον οὐ γνῶναι Θεόν δυνηθῶμεν, ἀλλ' οὐδ' ὅτι ἄνθρωποι ἐσμεν εἰσόμεθα. Τοῦ γάρ φραγμοῦ ἰσταμένου καί χωρίζοντος ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ φωτός, πῶς ἐν σκότει διάγοντες ἑαυτοὺς καταμαθεῖν ἰσχύσομεν, ἢ ὅποιοί ἐσμεν καί ποδαποί, ἢ ποῦ

καί πόθεν φερόμεθα, ἢ ποῦ ἀπαγόμεθα καί τίνες ἐσμέν ἐν ἀληθείᾳ ἐπιγνωσόμεθα; Εἰ δέ ἡμᾶς αὐτούς ἀγνοοῦμεν, πολλῶ μᾶλλον τόν ὄντα ἀσυγκρίτως ὑπέρ ἡμᾶς. Εἰ γάρ μή ἑαυτούς ἠγνοοῦμεν, (22) οὐκ ἂν τολμηρῶς περί Θεοῦ ἐφθεγγόμεθα· τό γάρ περί Θεοῦ καί τῶν θείων λέγειν ἀφωτίστους ὄντας ἡμᾶς καί κενούς Πνεύματος Ἁγίου, ἄγνοϊαν ἡμῶν ἑαυτῶν ἐμφανίζει. Καί εἰκότως· εἰ γάρ ἑαυτούς ἀκριβῶς ἐγνώσκομεν, οὐδέ εἰς οὐρανόν ἀτενίσει, οὐδέ τό φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπειν, οὐδέ πατεῖν τήν γῆν αὐτήν ἀξιούς ἂν ἡμᾶς ἑαυτούς ἐλογισάμεθα πώποτε, ἀλλ' ὑπό γῆν κατορύξαι προεθυμήθημεν ἂν.

Τί γάρ ἀκαθαρότερον, εἰπέ μοι, τοῦ μετά οἰήσεως καί ὑπερηφανίας διδάσκειν ἐπιχειροῦντος τά τοῦ Πνεύματος ἄνευ Πνεύματος; Τί μιαιώτερον τοῦ μή μετανοήσαντος καί προκαθάραντος ἑαυτόν, ἀλλά τοῦτο μέν ἀφέντος, διά μόνης δέ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως καί τῆς ἔξω σοφίας βουλομένου θεολογεῖν καί περί τῶν ὄντων καί αἰεὶ ὡσαύτως ὄντων τολμηρῶς διαλέγεσθαι; Εἰ γάρ καί μηδέν ἕτερον ἀμαρτήσας ἐστίν, ὅπερ ἀδύνατον, τοῦτο δέ αὐτό μόνον ὑπόδικον κρίσεως αἰωνίου καθίστησι τόν τοιοῦτον, ἐπειδή “ἀκάθαρος παρά Κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος”. Εἰς τοσοῦτον γάρ ἀνοίας ἐξώκειλαν τῶν τοιούτων τινές, ὥστε μηδέ λέγειν μηδέ νομίζειν ἡμαρτηκέναι αὐτούς. Τῆς μανίας! Οὐδεὶς ἀναμάρτητος, εἰ μή εἷς ὁ Θεός· “Πάντες γάρ” φησὶν “ἡμαρτον” ὁ θεῖος Ἀπόστολος, “καί ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, δικαιούμενοι δωρεάν τῆ αὐτοῦ χάριτι”. Εἰ δέ, κατά τό ὄσιον λόγιον, οὐδεὶς ἀναμάρτητος εἰ μή εἷς ὁ Θεός καί πάντες ἡμαρτον καί ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ὁ λέγων μή ἡμαρτηκέναι, ὡς εἰπόντι· “Θήσω τόν θρόνον μου ἐπὶ τῶν νεφελῶν καί ἔσομαι ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ”. Εἰ δέ ἡμαρτηκέναι ὁμολογεῖς, δεῖξόν μοι τήν γνησίαν ὑπέρ τῶν ἡμαρτημένων ἐξομολόγησιν, τήν πρός τόν ἀναδεξάμενόν σου τούς λογισμούς πνευματικόν πατέρα πίστιν εἰλικρινῆ, τήν ὑποταγήν, τήν (23) ἐν τοῖς εὐτελεσίᾳ ἔργοις ὑπακοήν, τήν ἐν τοῖς ὑποδεεστέροις τῶν ἀδελφῶν ὑπηρεσίαν, τήν ἐν τοῖς ἀσθενοῦσι διακονίαν, ἔτι δέ τήν ἀπό ψυχῆς ταπείνωσιν, τό ἀσχημάτιστον, τό ἄπλαστον καί ἀνυπόκριτον ἦθος. Καί εἰ ἐνδιαθέτω γνώμη ψυχῆς ὑποκάτω πάντων ἑαυτόν ἔσχες, ὅθεν ἡ διηνεκῆς κατάνυξις καί τά χαροποιὰ δάκρυα τίκτονται, ἀφ' ὧν καί δι' ὧν ἡ κάθαρσις ἐπιγίνεται τῆς ψυχῆς τῷ σπουδαίῳ καί ἡ τῶν τοῦ Θεοῦ μυστηρίων ἐπίγνωσις, καί τότε λάλει περί θείων καί ἀνθρωπίνων πραγμάτων, κἀγώ σου τῶν λόγων γνωρίσω τήν δύναμιν.

Ὁ γάρ καρπός καί τό ἔργον τῆς μετανοίας ταῦτά εἰσιν, ἃ τήν μέν ἄγνοϊαν ἀποδιώκουσι, τήν δέ γνώσιν ὁμοῦ προστιθέασιν· γνώσιν δέ λέγω τήν περί ἡμᾶς πρῶτον καί τῶν καθ' ἡμᾶς, ἔπειτα τῶν ὑπέρ ἡμᾶς καί τῶν θείων τῶν τοῖς ἀμετανοήτοις ἀθεάτων καί ἀγνώστων μυστηρίων, φημί δὲ τῆς καθ' ἡμᾶς πίστεως, ἣν οὐδεὶς ἂν πλουτήσῃ πρό τῆς ἐργασίας τῶν εἰρημένων, εἰ καί πᾶσαν ἐγκύκλιον διέλθοι φιλοσοφίαν· εἰ δέ μή ταύτης ἐν μετοχῇ γένηται πλουσία ἐν σκότει βαθυτάτῳ διάξει τῆς ἀγνωσίας τόν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον. Εἰ γάρ καί ἐν γράμμασι κείνται καί παρά πάντων τά θεῖα καί περί τῶν θείων πᾶσιν ἀναγινώσκονται, ἀλλά μόνοις ἐκείνοις ταῦτα ἀποκαλύπτονται τοῖς θερμῶς μετανοήσασιν καί διά τῆς εἰλικρινοῦς μετανίας καλῶς καθαρθεῖσιν, καί τοσοῦτον, καθ' ὅσον ἡ ἀναλογία καί τό μέτρον ὑπάρχει τῆς αὐτῶν μετανοίας ὁμοῦ καί καθάρσεως· οἷς καί φανεροῦνται τά βάθη τοῦ Πνεύματος καί ἀφ' ὧν ὁ λόγος πηγάζει τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας καί γνώσεως, ὡς ποταμός πολύρρους κατακλύζων τάς φρένας τῶν ἐναντίων. Τοῖς δέ γε ἄλλοις ἅπασιν ἀγνωστα καί κεκρυμμένα ὑπάρχει καί μηδὲ ἄναπτυσσόμενα ὑπό τοῦ διανοίγοντος τόν νοῦν τῶν πιστῶν εἰς τό συνιέναι τάς γραφάς. Καί εἰκότως· “Τό γάρ μυστήριόν μου, (24) φησὶν, ἐμοί καί τοῖς ἐμοῖς”. Τοίνυν καί δοκοῦσι βλέπειν μή βλέποντες οἱ τοιοῦτοι καί ἀκούειν μηδὲ ἀκούοντες καί συνιέναι ἀσύνετοι ὄντες, αἰσθησιν τῶν ἀναγινωσκομένων λαβεῖν μή δυνάμενοι. Καί καθάπερ ἕκαστος τῶν

ἀπίστων φρονεῖν οἴεται μή φρονῶν, καί εἰδέναι τι δοκεῖ μηδέν ὄλως εἰδῶς, εἴ τι γάρ καί οἶδε, κακῶς οἶδεν, ὃ καί χειρόν πάσης ἀγνωσίας ἐστίν – οὕτως, οἶμαι, καί οὔτοι. Δοκοῦντες γάρ εἶναι σοφοί, μωροί τῷ ὄντι γεγόνασιν, ὥσπερ ἔξεστηκότες καί ἔκφρονες τὰς ἑαυτῶν ἡμέρας οἱ δυστυχεῖς διερχόμενοι καί μηδέν τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων εἰδότες, ὡς δεῖ ὧν τῆς οἰήσεως καί ὑπερηφανίας ῥύσαιτο ἡμᾶς ὁ Θεός Ἰσραήλ καί μιμητάς γενέσθαι τῆς αὐτοῦ ταπεινώσεως ἀξιῶσοι.

Ταύτης οὖν τῆς ὁδοῦ, φημί δὴ τῆς μακαρίας ταπεινοφροσύνης, ὁ παρεκλίνων καί ἔξω που, δεξιά τυχόν ἢ ἀριστερά, βαδίζων καί προευόμενος καί τοῖς ἴχνεσι τοῦ Ἰησοῦ καί Θεοῦ μή καταδεχόμενος ἔπεσθαι, πῶς εἰς τόν νυμφῶνα αὐτοῦ σύν αὐτῷ εἰσελεύσεται; Μή θεασάμενος δέ ταύτην, πῶς τά κατ' αὐτήν ἢ τά περί αὐτήν ἄλλοις ἐκδιηγῆσεται; Πῶς περί ὧν οὐκ οἶδε καί οὐκ ἐθεάσατο πώποτε εἰπεῖν καθόλου τολμήσειεν; Εἰ δ' ἐπιχειρήσειε περί τοιούτων καί τηλικούτων διδάσκειν, ἄρα τοῦ τοιούτου ἀνθρώπου ἔστιν ἐπὶ τῆς γῆς ἀφρονέστερος; Ἄρα οὐχί καί αὐτῶν τῶν τετραπόδων κτηνῶν ἀλογώτερος ἔσται καί παντάπασι κτηνωδέστερος; Πάντα γάρ, ὡς ὁράται, τὰ ἄλογα ζῶα τὴν ἑαυτῶν φυλάττει καί φύσιν καί τάξιν, καί τούς ἰδίους ὄρους ἕκαστον αὐτῶν οὐχ ὑπερβαίνει ποτέ. Οὗτος δέ ὁ χειρὶ Θεοῦ πλασθεὶς, ὁ λόγῳ καί αὐτεξουσιότητι παρ' αὐτοῦ τιμηθεὶς, οὐκ εἰς δέον ἐχρήσατο τῇ ἀξίᾳ, οὐδέ τὴν ἰδίαν ἐπέγνω ἀσθένειαν, οὐδέ ἐνέμεινεν ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐντεθεῖσι τῇ φύσει αὐτοῦ ἀγαθοῖς, οὐδέ ἐντός τῶν ἰδίων ὄρων ἔσθη (25) ἢ τὰ ἑαυτοῦ συνῆκεν· ἀλλ' ὡς ὁ Ἐωσφόρος ἢ καί ὁ Ἀδάμ ὕστερον, ὁ μὲν ἄγγελος ὧν, ὁ δὲ ἄνθρωπος, κατεπαρθέντες τοῦ ποιητοῦ, θεοὶ γενέσθαι προεθυμήθησαν, οὕτως οἶμοι καί οὗτος, τούς ὄρους τῆς ἰδίας φύσεως ὑπερβάς καί τῶν ὑπὲρ αὐτόν ἐπιθυμήσας καί φαντασθεὶς, οὐ διὰ ταπεινώσεως καί χριστομιμήτου πολιτείας πρὸς ὕψος πνευματικῆς γνώσεως ἀνελθεῖν ἠβουλήθη, ἀλλὰ διὰ ὑπερηφανίας καί ἐπάρσεως· οἰονεὶ πλίνθους τῆς ψευδωνύμου γνώσεως ἄλλοθεν ἄλλους συλλέξας καί δι' ἐπιμόνου μελέτης ἐξοπτήσας αὐτούς, διὰ φιλοδοξίας τε καί ἀνθρωπαρεσκείας μετὰ οἰήσεως οἰκοδομήσας αὐτούς, πύργον θεολογίας καί πνευματικῆς γνώσεως κτήσασθαι προσεδόκησε· πρὸς δέ, καί εἰς οὐρανοὺς ἢ καί ὑπὲρ τούς οὐρανοὺς εἶναι οἰόμενος καί ὑπεράνω αὐτῶν ἴστασθαι φανταζόμενος, περί τοῦ ποιήσαντος τόν οὐρανόν καί τὴν γῆν καί πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς διαλέγεται. Τόν τοιοῦτον οὖν τίς ἄρα καλέσειεν ἄνθρωπον, ἢ τῶν κτηνῶν αὐτῶν ἴσον ἢ ὄλως αἰσθησιν ἔχοντα; Εἰ γάρ ὁ κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασθεὶς ἄνθρωπος καί καταξιωθεὶς ἰσαγγέλου καί ἀθανάτου ζωῆς, διὰ μιᾶς ἐντολῆς Θεοῦ παράβασιν οὐ μόνον τῆς ἀγγελικῆς ἐκείνης διαγωγῆς, ἀλλὰ καί τῆς αἰωνίου ζωῆς, δικαίως ἀπεστερήθη, θανάτῳ καί φθορᾷ καί κατάρα καταδικασθεὶς, τί πείσονται ἄρα οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννώμενοι ἅπαντες καί ἔτι τοῦ χοϊκοῦ τὴν εἰκόνα φοροῦντες καί θεολογεῖν ἀνάγκως ἐπιχειροῦντες;

Ἄλλὰ γάρ εἰπέ μοι, πᾶς τις ὁ περί Θεοῦ καὶ τῶν θείων μή διδάσκεσθαι, ἀλλὰ διδάσκειν ἐπιχειρῶν, εἰ ἐκ τοῦ ἄδου πρῶτον ἀνήλθες καί πρὸς τῇ γῇ γέγονας, καί πῶς τοῦτό σοι παθεῖν ἐξεγένετο, καί διὰ ποίων τῶν ἐπιστηριγμάτων καί ἐπιβάσεων, διὰ τίνων δέ καί ὁποίων τῶν συνεργησάντων καί βοηθησάντων πρὸς τὴν ἀνάβασιν. Ἄνελθῶν δέ ὁδωδῶς καί βρύων φθοράν, μᾶλλον δέ ὑπὸ τοῦ θανάτου (26) κρατούμενος καί νεκρός ὧν ἔτι, πῶς ἔζησας καί ἰσχυρότερος γέγονας τοῦ θανάτου καί τὰς ἐκείνου χειρας διαδρᾶναι ἐξίσχυσας; Φράσον οὖν ἡμῖν καί εἴθ' οὕτως ἐρεῖς πάντως καί πῶς μετὰ τό ἀνελθεῖν ἐκ τοῦ ἄδου καί ἐπιβῆναι τῇ γῇ τῆς τε φθορᾶς ἀπηλλάγης καί τῆς κατάρας ἠλευθερώθης. Εἶτα διδάξεις ἡμᾶς πῶς πάλιν ἀνήχθης ἀπὸ τῆς γῆς, ποίαις χρησάμενος βαθμίσι, ποίοις πτεροῖς πετασθεὶς ὑψώθης πρὸς οὐρανοὺς, ποίου ἄρματος ἐπιβάς, ἐν σώματι ὧν χωρὶς σώματος, ὑπερέβης αὐτούς, ποία σε νεφέλη ὑπέλαβε. Δείξον ἡμῖν ταῦτα καί δίδαξον ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἡμᾶς καί τότε δεξόμεθά σε περί Θεοῦ μετρίως πως καί μετὰ φόβου καί τρόμου λέγοντα. Εἰ

δέ χωρίς τῶν εἰρημένων τούτων, τῶν αἰ μυστικῶς γινομένων ἐν τοῖς εἰς ἄνδρα τέλειον εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος ἀναδεδραμηκόσι Χριστοῦ, καὶ πρό τῆς πράξεως τῶν ἐντεταλμένων ὑπὸ Θεοῦ φθέγξασθαι τολμηρῶς ἐπιχειρήσεις, ὡς μαινόμενον καὶ ἔκφρονα καὶ δαιμονῶντά σε ἀποστραφησόμεθα, ἐπειδὴ οὔτε Ἡλίας ἄνευ τοῦ φλογεροῦ ἄρματος ἐκείνου σωματικῶς πρὸς οὐρανόν ἦρθη, οὔτε ὁ Δεσπότης ἡμῶν καὶ Θεὸς ἄνευ τῆς ὑπολαβούσης αὐτόν νεφέλης τοῦ Πνεύματος.

Καίτοι καὶ τὸν Ἡλίαν αὐτόν δίχα τοῦ ὀφθέντος ἄρματος, ὡσπερ τὸν Ἐνώχ, μεταθεῖναι ἀπὸ τῆς γῆς εἰς οὐρανόν ἴσχυε καὶ αὐτὸς πάλιν ὁ Δεσπότης ἄνευ νεφέλης καὶ τῶν συνεπομένων ἀγγέλων εἰς οὐρανοὺς ἀνελθεῖν ἠδύνατο, ἀλλὰ τοῦτο οὐ ποιεῖ. Τί τοῦτο; Ἴνα διδάξῃ ἡμᾶς ὅτι καὶ ὁ νοῦς ἡμῶν δέεται τινος πάντως τοῦ ἀναφέροντος αὐτόν εἰς τὸν οὐρανόν καὶ τὰ ἐκεῖσε θεάματα ὑποδεικνύοντος αὐτῷ καὶ τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ ἐκκαλύπτοντος· ὡς γὰρ οὐκ ἐνδέχεται ἄνευ πτερυγῶν εἰς ὕψος πετασθῆναι πτηνόν, οὕτως οὐδὲ νοῦν ἀνθρώπου ἀναβῆναι (27) πρὸς τὰ ἐξ ὧν ἐξέπεσεν, εἰ μὴ τὸν προάγοντα καὶ ἀναφέροντα αὐτόν σχῆ. Ἄλλως δὲ καὶ ἵνα δι' αὐτῶν τῶν ἔργων πιστώσῃται τὴν τοῦ δούλου καὶ τὴν ἰδίαν ὁ Δεσπότης ἀνάληψιν καὶ εἰς οὐρανοὺς ἄνοδον καὶ διδάξῃ ἡμᾶς μὴ λόγοις μόνοις ἐξαπατᾶσθαι καὶ πάντα ἄνθρωπον πιστεύειν πνευματικόν ἑαυτόν εἶναι λέγοντα, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ βίου καὶ τῶν πράξεων αὐτοῦ πρότερον βεβαιουμένους, καὶ μάλιστα ἐὰν ταῖς τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἁγίων πατέρων διδασκαλίαις συνάδωσιν οἱ λόγοι αὐτοῦ καὶ αἱ πράξεις, καὶ τηλικαῦτα προσδέχεσθαι καὶ ἀκούειν τοὺς λόγους αὐτοῦ ὡς λόγους Χριστοῦ· εἰ δ' οὖν, ἀλλ' εἰ καὶ νεκροὺς ἀνιστᾶ, κἄν μυρία ἄλλα θαύματα ἐπιδείκνυται, ὡς δαίμονα αὐτόν ἀποστρέφεσθαι καὶ μισεῖν, καὶ μάλιστα ὅταν νουθετούμενον μὴ καταδεχόμενον ὀρώμεν μεταθεῖναι τὸ ἴδιον φρόνημα, ἐλλ' ἔτι ἐμμένοντα τῇ πεπλανημένῃ γνώσει αὐτοῦ καὶ εἰς οὐρανοὺς οἰόμενον τὸ πολίτευμα καὶ τὴν διαγωγὴν ἔχειν.

Οὕτω γὰρ ἄνωθεν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων Χριστοῦ καὶ τῶν θεσπεσίων πατέρων ἡμῶν τῆς θεοπνεύστου μυσταγωγηθέντες διδασκαλίας, ἀποτρεπόμεθα τὰς διακένους τῶν εἰς μηδὲν ἕτερον εὐκαιρούντων, ἢ εἰς τὸ περιεργάζεσθαι καὶ πολυπραγμονεῖν τὰ καὶ ἀγγέλοις ἀνέφικτα, κενοφωνίας· κρατοῦμεν δὲ τὴν ὁμολογίαν ἡμῶν τῆς πίστεως ἀσινῆ καὶ ἀκράδαντον, ἣν ἄνωθεν παρ' αὐτῶν παρελάβομεν, τὴν ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι τῆς μιᾶς θεότητος καὶ ἀσυγχύτου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος, ἐν ἣ βεβαπτίσμεθα, δι' ἧς καὶ ζῶμεν καὶ γινώσκουμεν καὶ νοοῦμεν, ὑφ' ἣν καὶ ἐσμεν καὶ εἰς αἰῶνας αἰῶνων ἐσόμεθα, ὡς ἐξ αὐτῆς ἐσχηκότες τὸ εἶναι καὶ τὸ εὖ εἶναι τῆς τὸ πᾶν ἐξ οὐκ ὄντων παραγαγούσης σοφίας, μεθ' ἧς καὶ μετασταίημεν τῶν ἐνταῦθα εἰς γαληνοὺς λιμένας ζωῆς ἀκηράτου, ἔνθα πάντων εὐφραινομένων ἢ κατοικία καὶ ὁ χῶρος (28) τῶν ἑορταζόντων ἐν Πνεύματι, ἣ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων· ἀμήν.

ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ (29)

Καὶ κατὰ τῶν ἐπιχειρούντων θεολογεῖν ἄνευ Πνεύματος.

Ὁ ἄνωθεν εἰληφῶς τὴν τοῦ Θεοῦ αἴνεσιν ἐν τῷ στόματι διὰ παντός περιφέρειν, ὁ ἀνοίγων τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ ἐλκύων πνεῦμα ζωῆς, εὐρυχωρότερον σπουδάζει τοῦτο καθ' ὥραν ποιεῖν εἰς ἀφθονωτέραν ὑποδοχὴν τοῦ λόγου τῆς ζωῆς, ὅς ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, περὶ οὗ εἴρηται· “Πλάτυνον τὸ στόμα σου καὶ πληρώσω αὐτό”. Τοίνυν καὶ ὁ γενέσθαι τοιοῦτος ἀξιωθεὶς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ δύναται

έντετυπωμένην ἄπαξ καί οἰονεὶ ἐσφραγισμένην τῷ ἡγεμονικῷ τῆς ψυχῆς τὴν περὶ Θεοῦ ἔννοιαν ἔχειν διὰ παντός ἐνυπάρχουσαν τῇ ψυχῇ, δύναται δέ καί κατά τὴν ἀποστολικὴν ὑπόθηκην πάντοτε χαίρειν, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι, ἐν παντί εὐχαριστεῖν, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖν, κἂν εἴτε ἐσθίῃ, κἂν εἴτε πίνῃ, ὑπὸ τοῦ ἄρτου δηλαδή τῆς ζωῆς διηνεκῶς τρεφόμενός τε καί δυναμούμενος. Τοῦ τοιοῦτου καθεύδοντος ἡ καρδία ἐγρήγορε καί ἐγρηγορότος οὐδέποτε τοῦ Θεοῦ καθ' οἰονδήποτε τρόπον χωρίζεται· καί τοῦτο δηλῶν ὁ Ἀπόστολος λέγει· “Ὁ κολλῶμενος τῇ γυναικὶ ἐν σῶμά ἐστι καί ὁ κολλῶμενος τῷ Κυρίῳ ἐν πνευμᾷ ἐστι”. “Πνεῦμα γάρ ὁ Θεός καί τούς προσκυνοῦντας αὐτόν ἐν πνεύματι (30) καί ἀληθεία δεῖ προσκυνεῖν”. Τοιγαροῦν καί ὁ οὕτω συναφθεὶς πνευματικῶς τῷ Θεῷ, ὥστε ἐν πνεῦμα γενέσθαι μετ' αὐτοῦ, ἀμαρτάνειν οὐ δύναται· φησί γάρ ἡ θεολόγος φωνή· “Εἰς τοῦτο ἐφανερῶθη ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἄρῃ καί ἀμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστι· πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μένων οὐχ ἀμαρτάνει, πᾶς ὁ ἀμαρτάνων οὐχ ἐώρακεν αὐτόν οὐδέ ἔγνωκεν αὐτόν”. Καί πάλιν· “Πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀμαρτίαν οὐ ποιεῖ, ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει, καί οὐ δύναται ἀμαρτάνειν ὅτι ἐκ Θεοῦ γεγέννηται”.

Εἰ οὖν πᾶς ὁ ἀμαρτάνων τόν Θεόν οὐχ ἐώρακεν οὐδέ ἔγνωκεν αὐτόν, ὁ δέ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀμαρτίαν οὐ ποιεῖ, τέκνον χρηματίζων αὐτοῦ, θαυμάζειν μοι ἔπεισιν ἐπὶ τούς πολλούς τῶν ἀνθρώπων, οἳ πρό τοῦ γεννηθῆναι ἐκ τοῦ Θεοῦ καί τέκνα χρηματίσαι αὐτοῦ θεολογεῖν καί περὶ Θεοῦ λέγειν οὐ φρίττουσι. Διὰ δὴ τοῦτο καί ὅταν περὶ θείων καί ἀνεφίκτων πραγμάτων ἀκούω τούτων τινὰς φιλοσοφοῦντας καί ἀνάγνωσ θεολογοῦντας καί τὰ περὶ Θεοῦ καί τὰ κατ' αὐτόν ἐξηγουμένους ἄνευ τοῦ συνετίζοντος Πνεύματος, φρίττει μου τό πνεῦμα καί οἰονεὶ ἔξω ἐμαυτοῦ γίνομαι, ἀναλογιζόμενος καί σκοπῶν τό πᾶσιν ἀκατάληπτον τῆς θεότητος καί ὅπως, τὰ ἐν ποσίν ἀγνοοῦντες καί αὐτούς ἡμᾶς, περὶ τῶν ἀνεφίκτων ἡμῖν ἀφοβία Θεοῦ καί τόλμη φιλοσοφεῖν προθυμούμεθα, καί ταῦτα κενοὶ Πνεύματος ὄντες τοῦ ταῦτα φωτίζοντος ἢ καί ἀναπτύσσοντος καί αὐτό τοῦτο τό περὶ Θεοῦ λέγειν τι ἀμαρτάνοντες. Εἰ γάρ τό γινῶναι μόνον ἕκαστον ἑαυτόν χαλεπόν καί κομιδῇ ὀλίγοις φιλοσοφούμενον, μικροῦ δέ οὐδ' ὀλίγοις ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ καί τῇ γενεᾷ ταύτῃ, ἡνίκα καί ὁ τῆς φιλοσοφίας ἔρως ἐσβέσθη τῇ βιαίᾳ φορᾷ καί ἀντιπνεύσει τῆς κατασχούσης ἡμᾶς ἀμελείας καί τῶν πραγμάτων τοῦ βίου, ἀνταλλαττομένοις τῶν αἰωνίων τὰ μηδενός ἄξια καί μηκέτ' ὄντα (31) ἢ οὐδαμῶς ὄντα, ἄλλοτε ἄλλως μετατυπούμενα καί ὄρον μὴ ἔχοντα στάσεως, πολλῶ μᾶλλον τό γινῶναι Θεόν χαλεπώτερον καί προσέτι πάντη ἄλογον καί ἀσύνητον καί φύσιν Θεοῦ καί οὐσίαν ἐξερευνᾶν. Ἀλλά τί τὰ ἑαυτῶν ἀφέντες, ὧ οὔτοι, καλῶς διατίθεσθαι, τὰ περὶ Θεοῦ καί τῶν θείων ἐξερευνᾶτε; Μεταβῆναι δεῖ πρῶτον ἡμᾶς ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν, εἴθ' οὕτω δέξασθαι σπέρμα ἐν ἑαυτοῖς ἄνωθεν τοῦ ζῶντος Θεοῦ καί γεννηθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, ὡς χρηματίσαι τέκνα αὐτοῦ, καί ἐλκύσαι Πνεῦμα ἐν τοῖς ἐγκάτοις καί οὕτως ἐλλαμπομένους τὰ περὶ Θεοῦ φθέγγεσθαι, καθόσον οἶόν τε καί ἀπό Θεοῦ ἐλλαμπόμεθα.

Τό δέ νῦν ἔχον πιστευέ μοι εἰς ἕνα Θεόν, ὁ καί οὕτω θεολογεῖν ἐφιέμενος, τόν μὴ παρ' ἑτέρου γεγονότα τινός (οὐδέ γάρ ἦν πρό αὐτοῦ τι πρεσβύτερον οὔτε γέγονε), μήτε πεποιηκότα ἑαυτόν, ὡς τινες τῶν λίαν ἀνοήτων ὑπέλαβον (αὐτομάτως γάρ τό μὴ ὄν γενέσθαι ἀδύνατον), τόν αἰεὶ ὄντα καί προόντα καί αἰδίως ἐσόμενον ἕνα Θεόν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν. Οὐδέ γάρ ἀνυπόστατον τόν ἐνυπόστατον καί τρισυπόστατον φαίη τις ἄν, πρεσβεύων ὀρθῶς τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἐκ τῶν κατ' αὐτόν τὰ ὑπὲρ αὐτόν διδασκόμενος ἐν τρισὶν ὁμοουσίοις προσώποις προσκυνεῖ τὴν μίαν θεότητα. Εἰ γάρ τό κατ' εἰκόνα τοῖς πάθεσι μὴ συνέχεε τε καί συνεζόφωσε, πρῶτον μὲν ἐπιγνούς ἐπίσταται ἑαυτόν ὅτι δὴ ψυχὴν ζῶσαν καί ἐνυπόστατον παρά τοῦ κτίσαντος εἴληφεν,

αὕτη δὲ τριμερὴς ἐστὶ, νοῦν καὶ λόγον τὰ συνεπόμενα ἔχουσα· καὶ οὕτως ἐκ τῶν κατ' αὐτόν τὰ περὶ Θεοῦ νῶ σοφωτάτῳ καὶ λαμπροτάτῳ νοεῖ. Κινεῖται γὰρ νοεῖν ἀπὸ τοῦ κινουῦντος ἄνωθεν Πνεύματος ὅτι δὴ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, ὁ τὸ πᾶν ἐξ οὐκ ὄντων τῷ ἑαυτοῦ Λόγῳ ὑποστησάμενος καὶ δυνάμει τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ συνέχων αὐτό καὶ διακρατῶν, γεννᾷ τὸν ὁμοούσιον ἀχρόνως καὶ ἀίδίως Υἱόν (32) μηδαμῶς ἐξ αὐτοῦ χωριζόμενον, μεθ' οὗ καὶ τὸ θεῖον Πνεῦμα συνεκπορεύεται, ὁμοούσιον ὄν τῷ Υἱῷ, ἐξ ὁμοουσίου Πατρός. Οὕτω δὲ καλῶς περὶ Θεοῦ νοῶν καὶ ἅμα ὁμολογῶν, κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος ἑαυτὸν ἀποδεικνύει ψυχὴν λογικὴν τε καὶ νοεράν καὶ ἀθάνατον περιφέροντα, νῶ καὶ λόγῳ τοῖς ὁμοουσίοις καὶ ἐνυποστάτοις δεδημιουργημένην· εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ἄνουν πάντως καὶ ἄλογον κατηγορεῖ ἑαυτόν. Πόθεν γὰρ ἄν ἄλλοθεν καὶ ἐκ ποίων ἄρα τῶν χαρακτήρων κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος ἔσται, τῶν θείων ἐμπίπτων ἰδιωμάτων; Εἰ δὲ ταῦτα μὲν τις ἑαυτῷ προσμαρτυρεῖ καὶ ὀρθῶς ἐπιγράφεται, τὸν δὲ ποιητὴν ἑαυτοῦ καὶ Θεὸν ἀλόγως τῶν εἰρημένων ἀποστερεῖ τό γε ἐφ' ἑαυτόν, οὐδὲν μοι τῶν ἐθνικῶν διενήνοχε ὁ τοιοῦτος· ὀκνῶ γὰρ εἰπεῖν κτηνῶν ἢ ἐρπετῶν καὶ θηρίων.

Ἐγὼ γε οὖν πιστεύω ὅτι, ὥσπερ οὐ προϋπέστη ἢ προϋφίσταται ἡ ψυχὴ τοῦ νοός ἢ ὁ νοὺς τοῦ ἐξ αὐτοῦ γεννωμένου λόγου, ἀλλ' ἅμα μὲν ἔχουσι τό εἶναι ὑπὸ Θεοῦ, ὁ δὲ νοὺς τὸν λόγον ἀπογεννᾷ καὶ ἐξάγει δι' αὐτοῦ τὴν βούλησιν τῆς ψυχῆς, οὕτως οὐδέ ὁ Πατὴρ καὶ Θεός, ἢ τοῦ Υἱοῦ, ἢ τοῦ Πνεύματος προϋπέστη, ἀλλ' ὡς ὁ νοὺς ὑπάρχει ἐν τῇ ψυχῇ τὸν δὲ λόγον ἔχει παρ' ἑαυτῷ, τῷ ὁμοίῳ τρόπῳ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐν ὅλῳ ὑπάρχει Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ καὶ τὸν Θεὸν Λόγον γεγεννημένον ἔχει ὅλον ἐν ἑαυτῷ· καὶ καθάπερ ἀδύνατον δίχα ψυχῆς λόγον ἢ νοῦν εἶναι, οὕτως ἀμήχανον Υἱόν σὺν Πατρὶ ἄνευ Ἁγίου λέγεσθαι Πνεύματος. Πῶς γὰρ τὸν ζῶντα Θεὸν δίχα ζωῆς ὑπάρξαι ποτέ; Ζωὴ γὰρ καὶ ζωοποιόν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον. Τοιγαροῦν ὁμολογεῖ μοι τὸν Πατέρα οὐ προόντα γεννῶντα, τὸν Υἱόν οὐχ ὕστερον γεννηθέντα ἢ γεγονότα, τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορευτὸν μὲν, συναΐδιον δὲ καὶ ὁμοούσιον αὐτῷ σὺν Υἱῷ τῷ Πατρὶ· προσκύνει ὅλον τό Ἅγιον Πνεῦμα ἐν ὅλῳ καὶ μόνῳ τῷ συνανάρχῳ Πατρὶ, (33) καὶ ὅλον τὸν Πατέρα ἐν ὅλῳ καὶ μόνῳ τῷ συναϊδίῳ Υἱῷ καὶ ὅλον τὸν Υἱόν ἐν ὅλῳ καὶ μόνῳ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι, τὴν μίαν τρισυπόστατον καὶ συναΐδιον καὶ ὁμοούσιον, ἀδιαίρετον τε καὶ ἀσύγχυτον οὐσίαν καὶ φύσιν, ὡς μίαν τῶν ὅλων ἀρχὴν καὶ ἓνα Θεὸν τὸν δημιουργόν τοῦ παντός, ἐπειδὴ καὶ ἐν ὅλῳ τῷ ἐνυπάρχοντί σοι νῶ, ἴν' ἐκ τῶν κατὰ σέ τὰ ὑπὲρ σέ μυσταγωγούμενος τῆς εἰκόνας μὴ ἐπιλάθῃ, ἥς πρὸς αὐτοῦ ἠξιώθῃς, ὅλος ὁ λόγος ἐστὶ καὶ τό πνεῦμα ἐν τοῖς δυσὶν ἢ ψυχῇ ἀδιαίρετως, ἀσύγχυτως. Τοῦτο γὰρ ἢ εἰκῶν καὶ τοῦτο πεπλουτήκαμεν ἄνωθεν τό ἀφομοιωθῆναι Θεῷ τῷ Πατρὶ καὶ τὴν εἰκόνα φέρειν τοῦ γεγεννηκότος καὶ κτίσαντος· ταύτη γὰρ καὶ ἄνθρωπον προσκυνοῦντες μίαν αὐτῷ προσάγομεν τὴν τιμὴν, ὡς νοῦν ἔχοντι καὶ ἐμπύχῳ καὶ λογικῷ, οὐ διαιροῦντες ἢ προτιμῶντες τούτων ἐν τῶν τριῶν, ἀλλ' ὡς ἀδιαίρετα ἔχοντι τὰ τρία ἐν ἑαυτῷ καὶ ἀσύγχυτα· καὶ οὐχ ὡς τρία ὄντα, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπον ἓνα, προσκυνοῦμεν καὶ τιμῶμεν αὐτόν διὰ τὴν κοινήν εἰκόνα τοῦ κτίσαντος.

Οὕτω μοι ἐκ τῶν θείων ἰδιωμάτων ὧν ἐπιφέρῃ νοῶν καὶ τὰ περὶ Θεοῦ τοῦ ταῦτά σοι δωρησαμένου, ὡς ἓνα Θεὸν εὐσεβῶς τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον καὶ συνάναρχον προσκύνει Τριάδα καὶ ὅρα οἷοις σε τετίμηκεν ὁ Θεὸς ἀγαθοῖς, δημιουργήσας σε κατ' εἰκόνα αὐτοῦ καὶ τοῖς αὐτοῦ συνδοξάσας σε ἰδιώμασιν. Ἰσότημον ὁμολογοῦμεν καὶ ὁμοούσιον καὶ ὁμοδύναμον τὸν Πατέρα σὺν Υἱῷ καὶ τῷ Πνεύματι, τὴν Ἁγίαν Τριάδα, ὡς μίαν ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν καὶ κυριότητα· ἰσότημον ἴσθι καὶ ὁμότιμον καὶ ὁμοούσιον τὸν ἐν σοὶ νοῦν σὺν τῷ λόγῳ καὶ τῇ ψυχῇ, ὡς μιᾶς ὄντα οὐσίας καὶ φύσεως. Τοῦτο γὰρ ἢ τιμὴ καὶ τό εἶναι ἀπὸ Θεοῦ, ἴν' ὡς πατέρα καὶ δημιουργόν οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντες καὶ γεγονότες γνωρίζωμεν καὶ σεβώμεθα τὸν Θεόν. Τοίνυν καὶ εἰ

ένος λείπετε τούτων ὁ ἄνθρωπος τῶν τριῶν, ἄνθρωπος εἶναι οὐ δύναται· κἄν γάρ τόν νοῦν συστειλῆς, συνέστειλες αὐτῷ καί τόν λόγον καί ἔσται ἄνους καί ἄλογος· (34) κἄν τήν ψυχὴν, συνανεῖλες ταύτη τόν νοῦν καί τόν λόγον· κἄν μόνον ἐνδιάθετον λόγον, ἀνερέργητον τό ὄλον ζῶον πεποίηκας. Νοῦς γάρ μή προϊέμενος λόγον οὐδέ λόγον ἑτέρου εἰσδέξεται· πῶς γάρ, ὁ ἅπαξ κωφευθεὶς καί τῆς οἰκείας παρακινηθεὶς φύσεως; Καθάπερ γάρ τό ἀναπνεῖν ἡμεῖς φυσικῶς ἔχομεν καί τό πνεῦμα ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, καί ἐάν μή, ἀλλ' ἐκλείπομεν ἅμα, οὕτω καί ὁ νοῦς τό λογιστικόν φυσικῶς ἔχει ἐν ἑαυτῷ, οὐ μὴν ἀλλά γάρ καί τό τόν λόγον ἀπογεννᾷ· ἐάν οὖν τοῦ φυσικῶς ἀπογεννᾷν στερηθῆ, οἷον εἰ τεμνόμενος καί διχοτομούμενος τοῦ συνόντος αὐτῷ λόγου, νεκροῦται καί εἰς οὐδέν ἔστι χρήσιμος. Καί ἴνα σαφέστερον, ὃ λέγω, ἐκ τῶν σωματικῶς ἐπισυμβαινόντων ποιήσωμαι, εἰκόνα τοῦ λόγου τήν ὠδίνουσαν τεκεῖν λήψομαι. Καθάπερ οὖν ἡ συλλαβοῦσα τό βρέφος γυνή, ἐάν μή εἰς τόν ἐπιτήδειον φυσικῶς τέκη καιρόν, σὺν αὐτῷ τῷ ἐμβρύῳ ἀπόλλυται, οὕτω δὴ καί ὁ ἡμέτερος νοῦς τό γεννᾷν ἀεὶ τόν λόγον φυσικῶς λαβὼν ἐκ Θεοῦ, ὃν ἀδιαίρετον ἔχει καί συνουσιωμένον ἐν ἑαυτῷ, ἐάν τοῦτον ἀνέλῃς, συνανεῖλες καί τόν τούτου γεννήτορα.

Μετάβηθι τοιγαροῦν, εἰ δοκεῖ, τῇ διανοίᾳ πρὸς τὰ πρωτότυπα καί μάθε ἀκριβῶς ὅτι ὁ τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ ἀπαρνούμενος καί αὐτόν ἀπαρνεῖται τόν τούτου γεννήτορα. Ὁ δέ τόν Πατέρα καί τόν Υἱόν ἀπαρνούμενος, πῶς οὐκί καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀρνητήν ἑαυτόν καί μή βουλόμενος ἀποδείκνυσιν; Ὁ τοίνυν ἢ μείζονα ἢ ἐλάττονα ἓνα τούτων τῶν ἄλλων προσώπων ἀποκαλῶν, οὕτω τοῦ βυθοῦ τῶν παθῶν τήν κεφαλὴν τοῦ νοός ἀνενήξατο, ἵνα δυνηθῆ βλέψαι τοῖς νοεροῖς ὀφθαλμοῖς καί ἐπιγῶναι καλῶς ἑαυτόν κάκειθεν μαθεῖν ὅτι, ὡς οὐκ ἔστι μείζων ὁ νοῦς τῆς ψυχῆς, οὐδέ ἡ ψυχὴ τοῦ νοός, οὐδέ ὁ λόγος τῶν ἀμφοτέρων μείζων ἢ ἐλαττων, οὕτως οὐδέ ὁ Πατήρ τοῦ Υἱοῦ, ἢ ὁ Υἱός τοῦ Πατρός, ἢ τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τούτων δὴ τῶν συνανάρχων καί ὁμοτίμων μείζον ἢ ἐλαττόν ἐστιν· ὅλως γάρ ταῦτα ἐν τῇ ἀγίᾳ καί ὁμοτίμῳ Τριάδι οὐ χρή ἐννοεῖν. (35) Ἐννόει μοι, ἄνθρωπε, τὰ ὑπὲρ σέ ἐκ τῶν κατὰ σέ καί ἀφ' ὧν εἰκῶν ἐδείχθη Θεοῦ· τῶν ἄλλων ἀπάντων κτισμάτων ὑπερτιμηθεὶς τῇ τοῦ λόγου ἀξίᾳ, δι' οὗ καί ἄρχεις καί βασιλεύεις αὐτῶν, ἴσθι ὅτι, ὡσπερ ὁ νοῦς ὁ ἀνθρώπινος διὰ τοῦ λόγου – καλόν γάρ ἀεὶ καί διὰ παντός τοῦ λόγου ἐν τοῖς αὐτοῖς διατρίβειν, ὡς ἂν δυνηθῆς τρανωθῆναι τὰ αἰσθητήρια καί γνῶναι καλῶς τὰ ἐν σοὶ κεκρυμμένα τῆς βασιλείας μυστήρια – καί ἡ ψυχὴ διὰ τῶν δύο τούτων γνωρίζεται, οὕτω καί ὁ Θεός καί Πατήρ διὰ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ καί Λόγου αὐτοῦ, καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον διὰ τῶν συναϊδίων Πατρός καί Υἱοῦ ἐγνωρίσθη ἡμῖν τοῖς πιστοῖς καί γνωρίζεται.

Καί καθάπερ τοῦ νοῦ τόν λόγον γεννῶντος, τό τῆς ψυχῆς θέλημα, ὡς κοινόν ἀμφοτέρων, τοῖς ἀκούουσι γνώριμον γίνεται ἢ διὰ ζώσης φωνῆς ἢ διὰ γραμμάτων, μή συγχεομένων αὐτῶν δηλαδὴ ἢ διαιρουμένων εἰς τρία, ἀλλ' ἐν ἐνὶ ἐκάστῳ ἅμα τῶν τριῶν νοουμένων ἢ ὀρωμένων ἐν μιᾷ τῇ οὐσίᾳ καί ἐν ἐνὶ τῷ θελήματι, οὕτω μοι νόει καί εὐσεβῶς ὁμολόγει καί ἐπὶ τῆς ἀγίας καί ὁμοουσίου καί ἀδιαίρετου Τριάδος τόν μὲν Πατέρα γεννᾷν ἀφράστως τόν Θεόν Λόγον, ὃν ἐν ἀρχῇ ἔσχεν ἐν ἑαυτῷ καί ἔχει γεγεννημένον ἀχωρίστως καί ὑπὲρ λόγον, τόν δέ Υἱόν γεννᾶσθαι τόν ἀεὶ ἀδιαίρετως πρὸς τόν γεννῶντα Πατέρα ὄντα συναϊδίως καί μηδαμῶς ἐξ αὐτοῦ χωριζόμενον, τό δέ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρός ἐκπορεύεσθαι συμφυές ὃν καί συνηνωμένον τοῖς ὁμοουσίοις Πατρί τε καί Υἱῷ, ὡς συμπροσκυνούμενον καί συνδοξαζόμενον αὐτοῖς παρά πάσης πνοῆς. Τούτων ἐν καί τό αὐτό θέλημα γνώριζε, ἐπειδὴ οὕτω πᾶσι τοῖς ἐλλαμπομένοις ἄνωθεν καί ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς γνωριζόμενόν τε καί ἀποκαλυπτόμενόν ἐστιν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι εὐδοκία τοῦ Πατρός δι' Υἱοῦ. Τούτων τήν ὑπερούσιον οὐσίαν τῆς μιᾶς θεότητός τε καί βασιλείας ἵνα πάλιν ἐπὶ

τοῖς αὐτοῖς γένωμαί, τῇ μνήμῃ καὶ τῷ λόγῳ ἀγιαζόμενος – (36) τρισυπόστατον πίστευε καὶ πιστεύων συνομολογεῖ μοι τρανῶς καὶ ἀνυποστόλως, ὡς μήτε εἰς ἕν συγχεομένων τῶν τριῶν ὑποστάσεων, μήτε διαιρουμένων εἰς τρία τῶν φυσικῶς ἠνωμένων· ἐν γὰρ ἐνὶ τούτων ἐκάστῳ τὰ συναμφοτέρα νοούμενα καθορῶνται, ἐν μιᾷ τῇ οὐσίᾳ καὶ φύσει καὶ δόξῃ καὶ ἐνὶ θελήματι. Ταῦτα ἓνα Θεόν πίστευε, πάντων ποιητὴν καὶ δημιουργόν ὁρατῶν τε καὶ ἀορατῶν.

Ὁ γὰρ πιστεύων ὅτι ὁ Θεός πάντων ἐστὶ ποιητὴς καὶ ὅτι τὰ πάντα ἐξ οὐκ ὄντων παρήγαγε, τὰ τε ἐν οὐρανῷ, τὰ τε ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τὰ ἐν τοῖς καταχθονίοις, ὑπὸ Θεοῦ κτισθεῖς, μένει τῶν ἰδίων ὄρων ἐντός, τόν πεποιηκότα γινώσκων· καὶ πρὸς αὐτόν τόν γενεσιουργόν ἀπὸ τῆς καλλονῆς ἀναγόμενος τῶν κτισμάτων, ἀνυμνεῖ καὶ δοξάζει αὐτόν ὡς δημιουργόν τῶν ἀπάντων καὶ οὐδαμῶς τὴν ἀκατάληπτον αὐτοῦ φύσιν περιεργάζεται. Οἶδε γὰρ κτίσμα ἑαυτὸν ἐκείνου καὶ τὰλλα πάντα, ὡς εἴρηται, αὐτόν δέ τόν τοῦ παντός ποιητὴν, ἄκτιστον, ἄναρχον, ἀκατάληπτον, ἀνερμήνευτον, ἀνεξιχνίαστον, ἀεὶ ὄντα καὶ προόντα. Οὐ γὰρ ἦν χρόνος ποτέ, ὅτε οὐκ ἦν ὁ Θεός, τούς γὰρ αἰῶνας αὐτός ἐποίησε καὶ πρό πάσης ἀρχῆς αὐτός ἦν, ὡς μήτε ἀρχὴν περὶ αὐτόν ἐννοεῖσθαι μήτε τέλος εὐρίσκεσθαι ἀλλ' ἦν μὲν ἄναρχος, ἔστι δέ τῶν ὄλων ἀρχὴ καὶ ἔσται αἰδίως εἰς ἀπείρους καὶ ἀτελευτήτους αἰῶνας ὁ ἀπρόσιτος, ὁ ἀόρατος, ὁ ἀνεκδιήγητος, ὁ ἄφραστος, ὁ πᾶσιν ἀκατανόητος τοῖς ὑπ' αὐτοῦ γενομένοις, ὅς καὶ ἠγνοήθη ἡμῖν περὶ πολλούς πρότερον θεοὺς πλανωμένοις καὶ λατρεύουσι τῇ κτίσει καὶ προσκυνούσιν εἰδώλοις, γηϊνοῖς οὖσιν ἔτι καὶ ταπεινοῖς, ὅς καὶ κατελεήσας ἡμῶν τὴν ἄγνοιαν, τοσοῦτον συγκατέβη τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν, ὅσον ἵνα γνῶμεν ὅτι ἐστὶ Θεός τελεία Τριάς, ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι εὐσεβῶς ὀφείλουσι προσκυνεῖσθαι. (37) Ὅποια δέ ἐστὶ τῇ οὐσίᾳ, ἢ ποδαπή τῇ ιδέᾳ, ἢ ποῦ, ἢ πόσῃ τῷ μεγέθει, ἢ πῶς τῇ συνουσίᾳ ἢ τῇ ἐνώσει, οὐ μόνον οὐκ ἀνθρώποις ἐννοῆσαι γέγονε ποτε, ἀλλ' οὐδέ ταῖς ἄνω δυνάμεσι καταληπτὸν ἐξεγένετο τό τῆς ὑπερουσίου φύσεως ἀκατάληπτον.

Καὶ μή μοι τὰς ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς λέγειν ἐπιχειρήσεις θεολογίας· πρὸς γὰρ τὰς βλασφήμους ἐκεῖνοι τῶν αἰρετικῶν ἀντιθέσεις πρὸς τῶν θεολόγων ἐρρέθησαν. Ἄλλ' ἐκεῖνο ἐννοεῖ μοι, ὅτι ἀπρόσιτος οὐσα ἢ θεία φύσις καὶ ἀκατανόητος δηλονότι, τό δέ ἀκατανόητον πάντῃ καὶ ἄφραστον· αὐτό γὰρ πολλάκις, ὃ κατανοοῦμεν τοῦ εἰπεῖν, ἐκφράσαι ὅλως οὐκ ἐφικνούμεθα. Τόν οὖν ἀόρατον καὶ ἀκατανόητον καὶ τοῦτο παρά πάσης μαρτυρούμενον τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς τίς ἀνθρώπων ἢ ἀγγέλων ἐρμηνεῦσαι ἰσχύσει; Οὐδεὶς οὐδαμῶς· οὐ γὰρ δύναται ποτε τό μηδέν ὄν ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἐννοίας ἐννοηθῆναι καὶ ἐνσημανθῆναι ὀνόματι. Παρίστησι δέ πᾶσα θεία Γραφή διὰ πασῶν τῶν περὶ Θεοῦ λεγομένων ἐννοιῶν καὶ λέξεων ὅτι ἔστιν, οὐχ οἶος δέ ἐστὶ, προσμαρτυροῦσα μόνον αὐτῷ τό ἀεὶ εἶναι καὶ τό ὄν, Θεός ὁ ἀεὶ ὢν, τρισυπόστατος, παντοδύναμος, παντοκράτωρ, παντεπόπτης, κτίστης καὶ δημιουργός τῶν ἀπάντων, ἀνευδής, ὑπερφύης, τοσοῦτον παρ' ἡμῶν γινωσκόμενος, ὅσον τις πέλαγος ἀόριστος ὑδάτων θαλάσσης, ἐν νυκτί παρά τῶν αἰγιαλόν ἰστάμενος καὶ λαμπάδα φαίνουσαν κρατῶν, καθορᾶ. Τοῦ γὰρ ὅλου τῶν ἀπείρων ἐκείνων θαλασσῶν πόσον οἶει ὄραν τόν τοιοῦτον; Πάντως μικρόν ἢ οὐδέν. Πλήν ὅμως ἀκριβῶς βλέπει τό ὕδωρ ὁποῖον καὶ ἀπλανῶς, εἰ καὶ μή ἐφικνεῖται εἰπεῖν ποταπόν. Καὶ οἶδε μὲν ὅτι θάλασσα τό ὀρώμενον καὶ ὅτι πέλαγος ἀχανές καὶ ὅτι θεαθῆναι ὄλον ὑπ' αὐτοῦ τῶν οὐκ ἐνδεχομένων ἐστὶ· τό δέ ὄλον, εἰ καὶ μή ὄρα, ἀλλά δοκεῖ πως καθορᾶν ἀπὸ τοῦ μέρους καὶ τό ἄπειρον τῶν ὑδάτων τεκμαίρεσθαι.

(38) Εἰ δοκεῖ δέ, καὶ παραδείγματι ἀμυδρῷ τῷ σκοπῷ τοῦ λόγου χρῆσόμεθα. Ἐάν οὖν ἀνθρώπος τις πηρός τὰς ὄψεις μή θεασάμενός ποτε πηγὴν ὕδατος εὐρεθῆ, ἢ τοῦτο αὐτό τό ὕδωρ ὁποῖόν ἐστὶ μή εἰδῶς, ἦν δέ ἄπειρος τούτου καὶ ἄγευστος· αὐτός δέ ἐξηγοῦ τούτῳ τὰ περὶ τῆς φύσεως τῶν ὑδάτων καὶ ὅτι, φησί, καλόν τό ὕδωρ,

λίμνας καί φρέατα καί θαλάσσης ποταμῶν ὑποτιθέμενος· ὁ δέ ἤρετο μαθεῖν τήν φύσιν, τήν ιδέαν, τήν ποιότητα, αὐτήν αὐτοῦ τήν ποσότητα καί πῶς κινεῖται καί πόθεν τήν ἀρχήν ἔχει καί πῶς διά παντός ἐκχεῖται καί οὐκ ἐκλείπει. Τί πρός ταῦτα ἄν τῷ πυνθανομένῳ σου ἀπεκρίθης; Ἔγωγε οὖν οἶμαι, κἄν εἰ λίαν διαβατικώτατος ἦσθα καί θεωρητικώτατος τήν διάνοιαν, οὐδαμῶς παραστῆσαι τῷ λόγῳ ἰσχυσας τήν τούτου ἀρχήν καί οὐσίαν καί κίνησιν, οὐδ' ὁποῖόν ἐστι τῇ ποσότητι καί ποιότητι διδάξαι τόν ἀπείρως περί τήν μέθεξιν καί θεωρίαν ἔχοντα τοῦ τοιοῦτου κἄν ποσῶς ἠδυνήθης. Εἰ δέ περί ῥεούσης καί ὀρωμένης καί κρατουμένης οὐσίας οὕτως οὐκ ἐφικνούμεθα τι εἰπεῖν ἢ διερμηνεῦσαι τῷ λόγῳ τοῖς πυνθανομένοις ἡμῶν, τίς ἐστιν ἡ φύσις αὐτῆς καί πόθεν ἢ ἐκ ποίων εἰδῶν τήν σύστασιν ἔχει, πῶς ἄν τις τῶν ἀγγέλων ἢ τῶν ἀπάντων ἀγίων τούς ἀγνοοῦντας τά περί Θεοῦ καί τά κατ' αὐτόν διδάξαι, οἷός ἐστιν ὁ τό πᾶν οὐσιώσας καί τίνα τά τῆς οὐσίας καί δόξης αὐτοῦ, ἰσχύσει κἄν ὅλως ποτέ; Οὐδεὶς ἄν οὐδαμῶς. Ὁ δέ γε ἰδεῖν κἄν ποσῶς ἀξιωθεῖς τόν Θεόν ἐν τῇ ἀπροσίτῳ δόξῃ τοῦ ἀπείρου καί θείου φωτός αὐτοῦ τῷ τρόπῳ ᾧ προειρήκαμεν, διδασκαλίας ἐτέρου οὐ δεηθήσεται· ἔχει γάρ αὐτόν ὅλον ἐν ἑαυτῷ μένοντα καί κινούμενον καί λαλοῦντα καί μυσταγωγοῦντα αὐτόν τά κεκρυμμένα τούτου μυστήρια κατὰ τό ὑπ' αὐτοῦ εἰρημένον ὀσιώτατον λόγιον· “Τό μυστήριόν μου, φησίν, ἐμοί καί τοῖς ἐμοῖς”.

Ἄλλως δέ θεάσασθαι τοῦτον ἀμήχανον εἰ μή διά τῆς (39) τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ ἀκριβοῦς φυλακῆς, μή παραφθειρομένης δηλονότι τῇ ἀμελείᾳ καί καταφρονήσει τῆς ἐργασίας αὐτῶν ἐν μηδενί μηδαμῶς, ἀλλά διατηρουμένης καί ἐργαζομένης ἐμμελῶς καί σπουδαίως. Τοιγαροῦν “καί ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ στοιχήσουσιν” “οὐ μακράν εὐρεθήσονται τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν” ἀλλά κατὰ ἀναλογίαν τῆς σπουδῆς καί τῆς μετά προθυμίας καί ἐν χαρᾷ ἐργασίας αὐτῶν, ἢ συντομώτερον ἢ βραδύτερον, πλεῖον ἢ ἔλαττον, τόν μισθόν τῆς θεοπτίας κομίσονται καί κοινωνοί θείας γενήσονται φύσεως καί θεοί καί θέσει καί υἱοὶ Θεοῦ χρηματίσουσιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καί τό κράτος σύν τῷ Πατρί καί τῷ παναγίῳ Πνεύματι, νῦν καί ἀεί καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΡΙΤΟΣ (40)

Καί ὅτι, εἴ τι ὁ Πατήρ, τοῦτο καί ὁ Υἱός, καί εἴ τι ὁ Υἱός, τοῦτο καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, καί ὅτι ἐν ταῦτα πνεῦμα ὁμότιμον, ὁμοούσιον καί ὁμόθρονον.

Ἄει μὲν ὁ Θεός ὑμνούμενός τε καί παρ' ἡμῶν δοξαζόμενος ὁ ἄναρχος Πατήρ, ὁ συνάναρχος Υἱός τοῦ Πατρός, τό συναΐδιον καί ὁμοούσιον τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ πανάγιον Πνεῦμα, ἡ μία ταῦτα φύσις καί δόξα καί συμφυΐα, ἡ ὁμοούσιος Τριάς, ἡ μία θεότης, ἡ ὁμότιμος οὐσία καί τρισυπόστατος, ἡ τῶν ὅλων ἀρχή καί ὑποστατική καί δημιουργός δύνამις, ἡ ὁμόθρονος, ἡ ὁμόδοξος, ἡ μία ἐξουσία καί παντοκρατορική κυριότης καί βασιλεία, εἷς Θεός καί ἔστι καί λέγεται, ὅς ποτέ μὲν μονάς θεωρούμενός τε καί πιστευόμενος μοναδικῶς παρ' ἡμῶν καί λατρεύεται, ποτέ δέ τριάς ὁμολογούμενος τριαδικῶς ἀνυμνεῖται ἐν διηρημέναις ταῖς ὑποστάσεσιν, ὡς παρ' αὐτοῦ τοῦ ἑνός τῆς τρισυποστάτου θεότητος Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεμυσταγωγῆμεθα, βαπτίζειν προτρεπομένου εἰς ὄνομα Πατρός καί Υἱοῦ καί Ἁγίου Πνεύματος καί πάλιν οὕτω λέγοντος· “Ὁ Πατήρ μου μείζων μου ἐστιν” ἕτερον ἑαυτόν παρά τόν Πατέρα δεικνύντος, καί “Ἐγὼ ἀπ' ἑμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν” καί πάλιν· “Ἐρωτήσω τόν Πατέρα καί ἄλλον παράκλητον πέμψει ὑμῖν τό Πνεῦμα (41) τῆς

ἀληθείας ὃ παρά τοῦ Πατρός ἐκπορεύεται”, ἄλλον πάλιν παράκλητον ὀνομάζων τὸ Πνεῦμα.

Ἐντεῦθεν οὖν ἡμῖν ἡ χάρις ἐννοεῖν δίδωσι τὸ ἕν κατά πάντα τῆς τρισυποστάτου καὶ ὁμοουσίου θεότητος τε καὶ βασιλείας καὶ τὸ ταυτόν καὶ ὡσαύτως ὄν τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων τῆς αἰδίου δόξης καὶ ἀχωρίστου ἐνότητος, ὡς εἰδέναι ὅλον ἐκεῖσε εἶναι τὸν Πατέρα μετὰ τοῦ Πνεύματος, ἔνθα ὅλος ὁ Υἱὸς καὶ Θεὸς ὀνομάζεται, καὶ ὅλον ἐκεῖσε εἶναι τὸν Υἱὸν διὰ τοῦ Πνεύματος ἐν οἷς ὅλος ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἀνυμνεῖται, καὶ ὅλον ἐκεῖσε εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἔνθα ὅλος ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ συνομολογεῖται καὶ συνδοξάζεται. Οὕτω δὲ μυσταγωγηθέντες παρά τοῦ Πνεύματος ταῦτα οὕτως ἔχειν ὁμοουσίως καὶ ὁμοτίμως τὰ πρόσωπα, εἴτ’ οὖν ἀσυγχύτους εἶναι τὰς ὑποστάσεις αὐτῶν καὶ ἀδιαιρέτους ἅμα ἐν τῇ μιᾷ τούτων καὶ θείᾳ τῶν ὄλων ὑποστατικῇ φύσει τε καὶ αἰτίᾳ, ὁπότεν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ Θεὸν ἀναγώμεθα τῷ συναναφέροντι Πνεύματι διὰ τοῦ Λόγου καὶ τὰς χεῖρας ἐκτείνωμεν πρὸς αὐτόν καὶ τὰ ὄμματα, “Πάτερ ἡμῶν” λέγομεν “ὃ ἐν τοῖς οὐρανοῖς”. Ὅπηνίκα δὲ τῷ μονογενεῖ τοῦ Πατρός Υἱῷ ἐν τῷ συνετίζοντι Πνεύματι προσερχόμεθα τὰς εὐχὰς ἀποδοῦναι, “Ὁ μονογενὴς Υἱὸς” λέγομεν “ὃ συναΐδιος Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ὁ μόνος ἐκ μόνου, ὁ ἐκ Θεοῦ Θεός, ὁ ἀναρχος ἐξ ἀνάρχου, ὁ ἐξ αἰδίου αἰδίου, ὁ ἐξ αἰωνίου αἰώνιος, τὸ ἐκ τοῦ φωτός φῶς, ἢ ἐκ τῆς ζωῆς ζωὴ, ὁ ἐκ τοῦ ἀπροσίτου ἀπρόσιτος, ὁ ἀκατάληπτος ἐξ ἀκαταλήπτου, ὁ ἀφραστός ἐξ ἀφράστου, ὁ ἀναλλοιώτος ἐξ ἀναλλοιώτου, ὁ ἀκατανόητος ἐξ ἀκατανοήτου, ἰλάσθητι ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν”. Οὕτω δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπικαλούμενοι λέγομεν “Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τὸ ἐκ τοῦ Πατρός ἀφράστως ἐκπορευόμενον καὶ δι’ Υἱοῦ ἡμῖν ἐπιφοιτῶν τοῖς πιστοῖς, Πνεῦμα ζωῆς καὶ συνέσεως, Πνεῦμα ἀγιωσύνης (42) καὶ τελειότητος, Πνεῦμα τὸ ἀγαθόν, τὸ σοφόν, τὸ φιλόανθρωπον, τὸ ἠδύ, τὸ ἔνδοξον, τὸ τρέφον ὁμοῦ καὶ ποτίζον, τὸ ἐλεοῦν, τὸ φωτίζον, τὸ δυναμοῦν, Πνεῦμα θεῖον ὑπομονῆς, Πνεῦμα χαρᾶς μεταδοτικόν, εὐφροσύνης, σωφροσύνης, σοφίας, γνώσεως, πραότητος, ἀμνησικακίας, ἀμεριμνίας τῶν κάτω, θεωρίας τῶν ἄνω, διωκτῆριον ἀκηδίας, ἀμελείας ἀπελατήριον, περιεργίας καὶ πονηρίας φυγαδευτήριον, Πνεῦμα μυστηρίων δηλωτικόν, ἀρραβῶν οὐρανῶν βασιλείας, προφητείας πηγῆ, διδασκαλίας κρατήρ, ἁμαρτίας ἀναιρετικόν, μετανοίας θύρα, τὴν εἴσοδον τοῖς ἀγωνιζομένοις ὑποδεικνύον οἷα δὴ θυρωρός, Πνεῦμα ἀγάπης, εἰρήνης, πίστεως, ἐγκρατείας, Πνεῦμα πόθου καὶ πόθον ἐμποιοῦν, ἐλθέ καὶ ἐνσκήνωσον καὶ μεῖνον ἐν ἡμῖν ἀχωρίστως, ἀδιαιρέτως, ἀγιάζον καὶ μεταποιοῦν καὶ φωτίζον ἡμῶν τὰς καρδίας, ὡς ὁμοούσιον καὶ ὁμότιμον τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Πατρί καὶ ὡς θεοῦς τοὺς ὑποδεχομένους σε ἐργαζόμενον καὶ πᾶσαν μὲν ἁμαρτίαν ἐξαφανίζον, πᾶσαν δὲ ἀρετὴν συνεισφέρον τῇ εἰσόδῳ σου, οὐκ ἔξωθεν ταῦτα συνεπαγόμενον, ἀλλ’ αὐτὸ ἐκεῖνο ὑπάρχον πᾶν ὅτι οὖν καὶ ἔστιν ἀγαθόν· ἐν οἷς γὰρ ἐγκατοικήσεις, ἔχουσιν οὐσιωδῶς ἐν ἑαυτοῖς τὸ πᾶν ἀγαθόν”.

Τοιγαροῦν καὶ οὐχ ὡς διαιροῦντες τὸ ἄτμητον τῆς ὀλικῆς ἐνάδος, τρισὶ θεοῖς καὶ οὐχ ἐνὶ τόν ὕμνον προσφέρομεν, ἀλλ’ ὡς ἐν τῷ Πατρί τόν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα, ἐν δὲ τῷ Υἱῷ τὸ Πνεῦμα καὶ τὸν Πατέρα, ἐν δὲ τῷ Πνεύματι τὸν Πατέρα προσκυνοῦντες καὶ τόν Υἱόν· ἅ καὶ μίαν φύσιν δοξάζομεν μιᾶς τρισυποστάτου θεότητος, ὁμοούσιον, ὁμοδύναμον, αὐτοδύναμον, παντοδύναμον, αὐτοθέλητον, συναΐδιον, συνάναρχον, ὑπερούσιον, ἀσυγχύτον τε καὶ ἀδιαιρέτον. Οὐ γὰρ ἄλλο καὶ ἄλλο καὶ ἄλλο ἐτέρας καὶ ἐτέρας φύσεως, τὴν μὴ τεμνομένην ἐνάδα τε καὶ θεότητα διαιροῦντες, φρονοῦμεν, εἰς ἐκφύλους ἀλλοτριότητος ἀσυνέτως ἐκκλίνοντες, ἀλλ’ ἕνα ταῦτα Θεὸν ἀδιαιρέτως ταῖς ὑποστάσεσι διαιρούμενον καὶ ἀσυγχύτως (43) τῇ ἐνότητι τῆς μιᾶς οὐσίας ἐνούμενον ἔγνωμεν, ὅλον ἐν ταῖς ὑποστάσεσιν ἐνιζόμενον καὶ ὅλον ἐν τῇ

υπερουσίῳ ἐνάδι τρισσοῦμενον· τόν αὐτόν τρία τοῖς προσώποις καί ἕν τῇ ἐνότητι τῆς οὐσίας εἶτε φύσεως χρή λέγειν.

Οὕτω γάρ καί ὁ μονογενῆς αὐτός Υἱός τοῦ Πατρὸς τό κατά πάντα ὁμότιμον καί ὁμοούσιον καί ὁμόθρονον ἑαυτοῦ μεθ' ἅμα τῶν ὁμοουσίῳ Πατρὸς καί Πνεύματος παῖσιν ἡμῖν διετράνωσεν οὕτως εἰπών· “Ἐγὼ καί ὁ Πατήρ ἕν ἔσμεν”. Καί πάλιν ἐτέρωθι περί τοῦ Πνεύματος, τό ἐκ τῆς οὐσίας ἐκείνης ἀπαραλλάκτως εἶναι δηλῶν, οὕτω φησί· “Τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρά τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται”. Ὡς γάρ ἐξ ὀφθαλμοῦ, ἦτοι πηγῆς ὕδατος, ὕδωρ ὁ ποταμός ἐκπορεύεται, οὕτως ἐκ Θεοῦ τοῦ Πατρὸς Θεός ἐκπορεύεται τό Πνεῦμα, διό καί φησι· “Πνεῦμα ὁ Θεός καί τούς προσκυνοῦντας αὐτόν ἐν πνεύματι καί ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν”. Εἰ οὖν ὁ Πατήρ πνευμά ἐστι, καί ὁ ἐξ αὐτοῦ γεννηθείς Υἱός πνεῦμα δηλονότι ἐστί· καί τοῦτο δηλῶν ὁ Παῦλος ἔλεγε· “Τό δέ πνεῦμα ὁ Κύριος ἐστίν”. Εἰ γάρ καί σάρκα ἀνέλαβεν, ἀλλά καί ταύτην θεώσας πνευματικὴν ἀπειργάσατο. Πνεῦμα τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ὅτι ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται καί διά τοῦ Υἱοῦ δίδοται τοῖς ἀναξίοις ἡμῖν, οὐχ ὡς μή θέλον πεμπόμενον ἢ διανεμόμενον, ἀλλ' ὡς δι' ἑνός τῆς Τριάδος, αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ, τὰ τῷ Πατρί δοκοῦντα ὡς οἰκεία θελήματα ἐκπληροῦν. Τῇ γάρ φύσει καί τῇ οὐσίᾳ καί τῇ θελήσει ἀμέριστος ἡ Ἁγία Τριάς, ταῖς δέ ὑποστάσεσι προσωπικῶς ὀνομάζεται Πατήρ, Υἱός καί Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς ὧν ταῦτα Θεός, ὄνομα δέ αὐτοῦ Τριάς, ὅς ὑπεράνω παντός ὀνόματος ὀνομαζομένου καί λόγου καί ῥήματος ὧν ὑπέρεκειται καί πάσης διανοίας κατάληψιν ὑπερεκπίπτει, μηδέν ὧν.

Ἄλλά σύνες ἐντεῦθεν πῶς ἕν τὰ τρία ἡ ἁγία λέγει Γραφή. (44) Καλόν γάρ πάλιν τὰ αὐτά ἐν τοῖς αὐτοῖς ἀναλαβεῖν καί εἰπεῖν, ἐπειδή καί τό ἐντροφᾶν τοῖς τοιοῦτοις ἀεὶ ἡδονὴν ἐμποιεῖ τῷ τὰ τοιαῦτα θεοπρεπῶς εἰδοῖτι τρυφᾶν καί τὰς ψυχικὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ ὁ λόγος θεῖος καθαγιαίνει. “Πνεῦμα” φησὶν “ὁ Θεός”, τοῦτο δέ καί ὁ Υἱός, ὡς περ εἴρηται. Εἰ οὖν “ὁ Θεός πνευμά ἐστι” καί τό “πνεῦμα ὁ Κύριος” καί ὁ Κύριος πνεῦμα παρά τῆς θείας καλεῖται Γραφῆς, ἐν πνευμά ἐστίν ἐν τρισὶ προσώποις εἶτ' οὖν ὑποστάσεσι γνωριζόμενον ὁ Θεός (καθὼς ἔφη τοῦτο παραδηλῶν ὁ Υἱός “ἕν”), ἰσοδύναμον, ὁμόθρονον, ὁμοφυές, ὁμοούσιον. Ταῦτα διά τοῦτο οὕτως εἴρηται πνεῦμα ἕν, ἵνα μηδεμίαν ἀνισότητα ὑπεροχῆς ἢ ὑφέσεως ὑπολάβῃς ἐν τοῖς τρισὶ τῆς Τριάδος προσώποις, μήτε μήν ὅλως καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἐν αὐτοῖς χωρισμόν· οὐ γάρ διά τοῦτο, ἀλλ' ὅπως διά μόνων τῶν ὀνομάτων τὰ πρόσωπα, αὐτάς δὴ τὰς ὑποστάσεις, ἐκδιδαχθῆς, εἴρηται. Οὕτω ταῦτα μαθὼν καί οὕτω καλῶς τὰ περί Θεοῦ μυσταγωγηθεῖς, μηδέν περαιτέρω πολυπραγμονῶν ἐκζητήσης, πίστει δέ μόνῃ ταῦτα παραδεξάμενος μέχρι τούτου στήθι, ἀκατάληπτα πάντη τὰ ὑπὲρ ταῦτα καί πληροφορούμενος καί ὁμολογῶν.

Ἴνα δέ εἰδῆς καί τὰ τῆς θείας φύσεως ἴδια, πῶς ὁ Θεός καί τὰ περί Θεόν καί τὰ ἀπὸ Θεοῦ καί τὰ ἐν τῷ Θεῷ πάντα ἐν φῶς ἐστίν, ἐν ἐκάστη τῶν ὑποστάσεων προσκυνούμενον καί ἐν παῖσι τοῖς ἰδιώμασιν αὐτοῦ καί χαρίσμασι καθορώμενον, καί οὕτω σε ταῦτα μυσταγωγήσομεν. “Ὁ Θεός φῶς ἐστί” καί φῶς ἄπειρόν τε καί ἀκατάληπτον· τὰ γάρ περί αὐτόν φῶς εἰσιν ἐνούμενά τε καί διαιρούμενα τοῖς προσώποις ἀδιαιρέτως καί ἵνα καθ' ἕν σοι τὰ ἀδιαίρετα διαιρῶν εἴπω ὁ Πατήρ φῶς ἐστίν, ὁ Υἱός φῶς ἐστίν, τό Πνεῦμα τό Ἅγιον φῶς· ἐν ταῦτα φῶς ἀπλοῦν, (45) ἀσύνθετον, ἄχρονον, συναῖδιον, ὁμότιμον καί ὁμόδοξον. Πρὸς τούτοις καί τὰ ἐξ αὐτοῦ πάντα φῶς εἰσιν ὡς ἐκ φωτός ἡμῖν χορηγούμενα· ἡ ζωὴ φῶς, ἡ ἀθανασία φῶς, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς φῶς, τό ὕδωρ τό ζῶν φῶς, ἡ ἀγάπη, ἡ εἰρήνη, ἡ ἀλήθεια, ἡ θύρα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, αὐτὴ φῶς ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· ὁ νυμφῶν φῶς, ἡ παστάς, ὁ παράδεισος, ἡ τοῦ παραδείσου τρυφή, ἡ γῆ τῶν πραέων, οἱ στέφανοι τῆς ζωῆς, αὐτά τὰ τῶν ἁγίων ἐνδύματα φῶς· ὁ Χριστός ὁ Ἰησοῦς, ὁ σωτὴρ καί βασιλεὺς τοῦ παντός, φῶς· ὁ ἄρτος τῆς ἀχράντου σαρκὸς αὐτοῦ φῶς, τό ποτήριον

τοῦ τιμίου αὐτοῦ αἵματος φῶς, ἡ ἀνάστασις αὐτοῦ φῶς, τό πρόσωπον αὐτοῦ φῶς· ἡ χεὶρ, ὁ δάκτυλος, τό στόμα αὐτοῦ φῶς, οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ φῶς· ὁ Κύριος φῶς, ἡ φωνή αὐτοῦ ὡς ἐκ φωτός φῶς, ὁ Παράκλητος φῶς· ὁ μαργαρίτης, ὁ κόκκος τοῦ σινάπεως, ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, ἡ ζύμη, ἡ ἐλπίς, ἡ πίστις φῶς.

Ταῦτα τοιγαροῦν καί ἕτερα τούτων, ὅσα ἄν διά προφητῶν καί ἀποστόλων ἀκούεις λεγόμενα περί τῆς ἀνεκφράστου καί ὑπερουσίου θεότητος, αὐτήν οὐσιωδῶς τά πάντα εἶναι μοι νόει τήν μίαν ὑπεράρχιον ἀρχήν, τήν ἐν μονάδι τριαδικοῦ προσκυνουμένην φωτός. Εἷς γάρ Θεός ἐν Πατρί καί Υἱῶ καί Ἁγίῳ Πνεύματι, φῶς ὢν ἀπρόσιτόν τε καί προαιώνιον, ὃ καί πολυώνυμον ὑπάρχον καλεῖται πάντα τά εἰρημένα καί τούτων ἕτερα πλείονα· καί οὐ μόνον ταῦτα καλεῖται, ἀλλά καί ἐνεργεῖ, ὡς παρά τῶν ἐξ αὐτῆς τῆς πείρας διδαχθέντων καί τῇ θεωρίᾳ πιστωθέντων καί βεβαιωθέντων περί τῶν προσόντων καλῶν τῶ ὑπεραγάθῳ Θεῷ ἔμαθον. Καί ἵνα πρὸς τοῖς εἰρημένοις καί ἕτερά σοι φῶτα Θεοῦ παραδηλώσω τινά, ἡ ἀγαθότης αὐτοῦ φῶς, τό ἔλεος αὐτοῦ, ἡ εὐσπλαγχνία, ὁ ἀσπασμός αὐτοῦ φῶς, (46) ἡ χρηστότης αὐτοῦ φῶς, ἡ ράβδος, ἡ βακτηρία καί ἡ παράκλησις αὐτοῦ φῶς.

Εἰ δέ καί ἐν ἡμῖν τά πλείονα τούτων ἢ καί πάντα προσεῖναι λέγονται, ἀλλ' ἡμῖν μὲν ὡς ἀνθρώποις, ἐκεῖνῳ δέ ταῦτα πρόσσεστιν ὡς Θεῷ. Καί ἵνα μή κατοκνήσω καθ' ἐν σοι ταῦτα πάλιν εἰπεῖν, Πατήρ ὀνομάζεται ὁ Θεός, πατέρες καλοῦνται καί τῶν ἀνθρώπων οἱ πλείονες· Υἱός Θεοῦ ὁ Χριστός καί Θεός, υἱοὶ πάλιν ἀνθρώπων ἡμεῖς· Πνεῦμα Θεοῦ τό πανάγιον Πνεῦμα, πνεύματα λέγονται καί ἡμῶν αἱ ψυχαί· ζωὴ ὁ Θεός, ζῆν λεγόμεθα καί ἡμεῖς· ἀγάπη ὁ Θεός, ἀγάπην ἔχουσιν εἰς ἀλλήλους καί οἱ λίαν ἀμαρτωλοί. Τί οὖν; Τήν τῶν ἀνθρώπων ἀγάπην καλέσεις Θεόν; Ἄπαγε τῆς βλασφημίας! Ἄλλ' εἰρήνην τήν εἰς ἀλλήλους ἐν τῷ μὴ διαμάχεσθαι ἢ ἀμφιβάλλειν περί τινος, τοῦτο εἶποις εἶναι “εἰρήνην τήν ὑπερέχουσαν πάντα νοῦν”; Οὐ μένουν. Ἄλλὰ ἀλήθειαν Θεοῦ τό μὴ εἰπεῖν σε λόγον ψευδῆ πρὸς τινά; Οὐδαμῶς. Ὡς περ γάρ λόγοι μὲν ἀνθρώπων ῥευστοὶ καί διακενῆς, ὁ δέ τοῦ Θεοῦ Λόγος ζῶν τέ ἐστι καί ἐνυπόστατος καί ἐνεργῆς, Θεός ἀληθῆς, οὕτω δὴ καί ἡ ἀλήθεια, ὁ Θεός, ὑπὲρ ἔννοιαν καί ὑπὲρ λόγον ἀνθρώπων ἐστίν· ἄτρεπτος, ἄρρευτος, ἐνυπόστατος τε ὑπάρχει καί ζῶν. Οὕτω τοιγαροῦν οὔτε τό ὕδωρ τό παρ' ἡμῖν ὡς τό ὕδωρ ἐκεῖνο τό ζῶν, οὔτε ὁ ἄρτος ὁ παρ' ἡμῖν ὡς ἐκεῖνος ὁ ἄρτος ἐστίν, ἀλλά καθάπερ ἄνωθεν εἴρηται, ἅπαντα φῶς ἐκεῖνα καί φῶς ἐν ὁ Θεός, οὗ μετασχόν τις τῇ μετοχῇ ἐκείνου μέτοχος ἀμφοῖν γίνεται πάντων ὧν εἶπομεν ἀγαθῶν. Γίνεται δέ καί πρᾶος καί ταπεινός· ταῦτα δέ πάλιν φῶς σὺν τοῖς εἰρημένοις εἰσί, μᾶλλον δέ σὺν τῷ φωτί ἔχει καί ταῦτα ὁ ἔχων ἐκεῖνο τό φῶς.

Ἄλλὰ γάρ συνάμα τούτοις καί ἐγρήγορις λέγεται ὁ Θεός, ὡς διεγείρων πρὸς τά καλά τήν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐφ' ἣν κατοικεῖ, (47) ὅς αὐτῇ γίνεται πᾶν ἀγαθόν· καί οὐχ ὑστερεῖται, ἔνοικον ἔχουσα τόν Θεόν ἢ τοιαύτη, παντός ἀγαθοῦ, ἀλλ' ἐμπίπεται καί περισσεύει ἀεὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἀπορρήτοις ἐκείνοις ἀγαθοῖς τοῦ Θεοῦ, συνδαιτυμένη καί συνευφραινομένη ταῖς τάξεσι τῶν οὐρανίων δυνάμεων, ὧν γένοιτο καί πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν καί ἐν ἀπολαύσει τούτων πλουσίᾳ γενέσθαι, χάριτι καί φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καί τό κράτος σὺν τῷ Πατρί καί τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καί ἀεὶ καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΗΘΙΚΩΝ

ΛΟΓΟΣ Α΄. (49)

Κεφάλαια τοῦ λόγου.

α΄. Μερική τις φυσιολογία περί τῆς τοῦ κόσμου κτίσεως καί τῆς πλάσεως τοῦ Ἀδάμ.

β΄. Περί τῆς παραβάσεως καί τῆς ἐξορίας τοῦ Ἀδάμ.

γ΄. Περί τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσεως καί κατά τίνα τρόπον δι' ἡμᾶς ἐσαρκώθη.

δ΄. Πῶς αὐθις ἢ κτίσις μέλλει ἀνακαινισθῆναι καί γενέσθαι καινούς οὐρανούς καί καινήν γῆν κατά τόν θεῖον Ἀπόστολον.

ε΄. Ὅποια ἔσται ἡ ἐσχάτη λαμπρότης τῆς κτίσεως· ἐν ᾧ καί περί ἀγγέλων καί περί ψυχῆς.

στ΄. Πῶς ἐνοῦνται τῷ Χριστῷ καί Θεῷ καί ἔν γίνονται μετ' αὐτοῦ πάντες οἱ ἅγιοι.

ζ΄. Πῶς δεῖ πληρωθῆναι τόν ἄνω κόσμον καί ὁποῖός τις ἐστί καί κατά τίνα τρόπον πληρωθήσεται.

η΄. Ὅτι εἰ μή πάντες οἱ προωρισμένοι κατά γενεάς καί γενεάς τεχθήσονται ἕως ἐσχάτης ἡμέρας καί πληρωθήσονται, ὁ ἄνω κόσμος οὐ πληρωθήσεται.

θ΄. Εἰς τόν ῥητόν τοῦ Εὐαγγελίου· “Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βασιλεῖ”. Καί τίς ἐστίν ὁ γάμος ὁ μυστικός τοῦ Θεοῦ.

ι΄. Ὅτι καί πάντες οἱ ἅγιοι τόν Λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν ἑαυτοῖς συλλαμβάνουσι τῇ Θεοτόκῳ παραπλησίως καί γεννώσιν αὐτόν καί γεννᾶται ἐν αὐτοῖς καί γεννῶνται ὑπ' αὐτοῦ· καί πῶς υἱοί καί ἀδελφοί καί μητέρες αὐτοῦ χρηματίζουσιν.

ια΄. Εἰς τό ῥητόν τοῦ Εὐαγγελίου· “Καί ἀπέστειλε τούς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τούς κεκλημένους εἰς τούς γάμους καί οὐκ ἤθελον ἔλθειν”.

ιβ΄. (50) Ὅτι οὐ χρή πρό τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καί τῆς εἰς ἀρετήν προκοπῆς τε καί τελειώσεως τά κεκρυμμένα μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐρευνᾶν τῶν ἀμυήτων τινά· καί ὅτι ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῦ Κυρίου ἐλεύσει πάντες ἀλλήλους γνωρίζουσιν οἱ ἅγιοι.

Ἄ μέν οὖν ἀπολογήσασθαι καί εἰπεῖν ἔδει πρὸς τούς ἀντιδιατιθεμένους ἡμῖν καί τὰς πικράς γλωσσαλγίας αὐτῶν αἷς τό προσπεσόν ἅπαν ὁμοῦ κατασύρεται, κἄν εἴ τι τῶν τιμιωτέρων ἐστίν, ἱκανῶς ἔχει καί ὡς ὁ Λόγος τόν λόγον εὐῶδωσεν, ἵνα μή ἐξ ἡμῶν ἢ τά τῆς εὐδρομίας τοῦ λόγου καί τῶν εὐστόχων βολίδων αὐτοῦ, ἀλλ' ἢ ἄνωθεν καί ἀπό τῆς τοῦ Πνεύματος συμμαχίας, παρ' οὗ πᾶσιν εὐοδοῦται τό κατορθούμενον. Χρεῶν δέ ἄρτι τῆς πρὸς ἐκείνουτς λήξαντας στάσεως ἰδεῖν καί κατασκοπήσαι καί σκέψασθαι τίνα τά ὑπό Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν, Παύλῳ τῷ θεῷ πειθομένους, τίς ὁ πλοῦτος τῆς πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦ ἀγαθότητος, ὃν ἡμῖν ἀπ' ἀρχῆς ἐχαρίσατο κτίσεως, τίς ἡ πλάσις ἡμῶν καί πῶς παρέβημεν τήν δοθεῖσαν ἄνωθεν ἐντολήν καί τῶν ἀθανάτων ἐκείνων ἀγαθῶν ἐξεπέσομεν, τίς δέ ὁ νῦν βίος καί τίς ὁ κόσμος οὗτος ὑφ' ὃν καί μεθ' ὃν τό πᾶν ὁράται κινούμενον, καί τίνα τά μετά ταῦτα διαδεξόμενα τούς προσκυνητάς τῆς Τριάδος ἡμᾶς. Ἄρξομαι δέ ἐντεῦθεν, ἀρχὴν τοῦ λόγου ποιούμενος τόν Θεόν.

α΄. Μερική τις φυσιολογία περί τῆς τοῦ κόσμου κτίσεως καί τῆς πλάσεως τοῦ Ἀδάμ. (50)

Ὁ Θεός οὐχί τόν παράδεισον μόνον, ὡς ἄν τινες οἴονται, τοῖς πρωτοπλάστοις δέδωκεν ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς, (51) οὔτε ἄφθαρτον μόνον ἐκείνον ἐδημιούργησεν, ἀλλά

πολλῶ μᾶλλον πρό ἐκείνου τήν ἅπασαν γῆν, ταύτην δὴ ἦν ἡμεῖς κατοικοῦμεν, καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ ἅπαντα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τόν οὐρανόν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἐν πέντε ἡμέραις παραγαγών, τῇ ἕκτη ἡμέρα ἔπλασε τόν Ἀδάμ καὶ πάσης τῆς ὀρωμένης κτίσεως κύριον αὐτόν καὶ βασιλέα κατέστησε. Καὶ οὔτε ἡ Εὐὰ παραχθεῖσα ἦν τότε οὔτε μὴν ὁ παράδεισος, ἀλλ' οὔτος ὁ κόσμος ὡσπερ τις παράδεισος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γέγονεν εἷς, ἄφθαρτος μὲν, ὑλικός δέ καὶ αἰσθητός παραχθείς· τοῦτον, ὡς εἴρηται, τῷ Ἀδάμ καὶ τοῖς ἐξ αὐτοῦ εἰς ἀπόλαυσιν δέδωκεν. Ἀλλὰ μὴ φανῆ σοι τοῦτο παράδοξον, ἀνάμεινον δέ τόν λόγον καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς θείας Γραφῆς ἀποδείξει τοῦτο σαφέστατα. Γέγραπται γάρ· “Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός τόν οὐρανόν καὶ τήν γῆν· ἡ δέ γῆ ἦν ἄορατος καὶ ἀκατασκεύαστος”. Καθεξῆς δέ τὰ λοιπὰ ἅπαντα ἔργα τῆς τοῦ Θεοῦ δημιουργίας ἀκριβῶς ἐξηγούμενος, μετὰ τό εἰπεῖν· “Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα πέμπτη”, ἐπήγαγε· “Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ’ εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ’ ὁμοίωσιν καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς καὶ πάντων τῶν ἔρπετῶν τῶν ἐρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον, κατ’ εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς”. Ἄρσεν δέ καὶ θῆλυ λέγει οὐχ ὡς τῆς Εὐᾶς ἤδη γενομένης, ἀλλ’ ὡς ἐν τῇ τοῦ Ἀδάμ πλευρᾷ οὔσης καὶ αὐτῷ συνούσης· καὶ τοῦτο μετὰ ταῦτα σαφέστερον γνώσεσθε. “Καὶ εὐλόγησεν αὐτούς ὁ Θεός λέγων· ἀυξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τήν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς καὶ ἄρχετε τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ πάντων τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς καὶ πάντων τῶν ἔρπετῶν τῶν ἐρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς”.

(52) Ὅραξ πῶς τοῦτον ὅλον τόν κόσμον, ὡς ἓνα παράδεισον, τῷ ἀνθρώπῳ ἐξ ἀρχῆς δέδωκεν ὁ Θεός; Ποίαν γάρ ἄλλην γῆν λέγει, εἰ μὴ ταύτην ἐν ἣ καὶ νῦν, ὡς εἴρηται κατοικοῦμεν ἡμεῖς, ἕτεραν δέ οὐδαμῶς; Διό καὶ ἐπιφέρων φησί· “Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· Ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν πάντα χόρτον σπόριμον σπεῖρον σπέρμα ὃ ἐστὶν ἐπάνω τῆς γῆς· καὶ πᾶν ξύλον ὃ ἔχει ἐν ἑαυτῷ καρπὸν σπέρματος σπορίμου ὑμῖν ἔσται εἰς βρῶσιν καὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τῆς γῆς καὶ πᾶσι τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ καὶ παντὶ ἔρπετῷ ἔρποντι ἐπὶ τῆς γῆς”. Εἶδες πῶς τὰ ὀρώμενα ἅπαντα, τὰ τε ἐν τῇ καὶ τὰ ἐν τῇ θαλάσσει, τῷ Ἀδάμ καὶ ἡμῖν τοῖς ἐξ αὐτοῦ δέδωκεν εἰς ἀπόλαυσιν καὶ οὐχὶ τόν παράδεισον μόνον αὐτῷ ἐχαρίσατο; Ὅσα γάρ τῷ Ἀδάμ εἶπεν, ὡς πρὸς πάντας ἡμᾶς ταῦτα ἔλεγε, καθὼς καὶ πρὸς τοὺς ἀποστόλους ὕστερον ὁ αὐτός διὰ τοῦ ζῶντος Λόγου ἔφη· “Ἄ δέ λέγω ὑμῖν, πᾶσι λέγω”, ὡς εἰδὼς ὅτι εἰς ἀπειρα πλήθη καὶ ἀναρίθμητα ἔμελλε τό γένος ἡμῖν πληθυνθῆναι ἐπὶ τῆς γῆς. Εἰ γάρ καὶ παραβάντες τήν ἐντολήν αὐτοῦ καὶ βιοῦν καὶ ἀποθνήσκειν κατακριθέντες εἰς τοσοῦτον πλῆθος οἱ ἄνθρωποι ἐγενόμεθα, ἐννοεῖ μοι ὅσοι ἔμελλον εἶναι οἱ ἀπὸ κτίσεως κόσμου γεννηθέντες, εἰ μὴ ἀπέθανον, ὅποιαν δέ ζωὴν καὶ διαγωγὴν ἔχειν ἐν ἀφάρτῳ κόσμῳ ἄφθαρτοι διατηρούμενοι καὶ ἀθάνατοι, ἀναμάρτητον δηλονότι καὶ ἄλυπον, ἀμέριμνόν τε καὶ ἄμοχθον διανύοντες βίον, ὅπως τε κατὰ προκοπὴν τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐργασίας τῶν ἀγαθῶν ἐννοιῶν εἰς τελειότεραν ἔμελλον ἀνάγεσθαι κατὰ καιρόν δόξαν τε καὶ ἀλλοίωσιν, πλησιάζοντες τῷ Θεῷ καὶ τὰς πηγαζούσας ἀγαθῆς τῆς θεότητος, τήν μὲν ψυχὴν λαμπροτέραν ἐκάστου γίνεσθαι, τό δέ αἰσθητόν καὶ ὑλῶδες σῶμα εἰς ἄυλον καὶ πνευματικόν ὑπὲρ αἴσθησιν πᾶσαν μεταποιεῖσθαι τε καὶ μεταβάλλεσθαι· ὀπόση δέ καὶ ἡ ἐκ τῆς μετ’ ἀλλήλων διαγωγῆς (53) εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίασις ἡμῖν προσγίνεσθαι ἔμελλεν, ἄρρητος πάντως τῷ ὄντι καὶ λογισμοῖς ἀνεπίβατος.

Ἄλλ’ ἐπὶ τό προκείμενον ἐπανέλθωμεν. Ὡσπερ οὖν χώραν μίαν ἢ ἀγρόν ἓνα, ἵνα τὰ αὐτὰ πάλιν εἶπω, οὕτω τόν κόσμον ἅπαντα τῷ Ἀδάμ, ὡς εἴρηται, ἐχαρίσατο. Ταῦτα δέ ἐν ταῖς ἕξ ἡμέραις συνετέλεσεν ὁ Θεός· καὶ ἄκουε τῆς θείας Γραφῆς τοῦτο δηλοῦσης σαφέστατα. Μετὰ γάρ τό εἰπεῖν· “Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον, κατ’

εικόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν· ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς καὶ εὐλόγησεν αὐτούς” καὶ τὰ λοιπὰ καθεξῆς, τότε ἐπήγαγεν οὕτως εἰπών· “Καὶ εἶδεν ὁ Θεός πάντα ὅσα ἐποίησεν καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν· καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα ἕκτη· καὶ συνετέλεσεν ὁ Θεός ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτη τὰ ἔργα αὐτοῦ ἃ ἐποίησε, καὶ κατέπαυσεν ὁ Θεός ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ ὧν ἤρξατο ὁ Θεός ποιῆσαι”. Εἶτα βουλόμενος διδάξαι ἡμᾶς ὅπως ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεός καὶ πόθεν, ἀνακεφαλαιωσάμενος τὸν λόγον, οὕτω πως πάλιν φησὶν· “Αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ τε καὶ γῆς, ὅτε ἐγένετο”· καὶ μετ’ ὀλίγα· “Καὶ ἔπλασεν ὁ Θεός τὸν ἄνθρωπον χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς”, ὅπερ χρή ἐννοεῖν οὕτως· ἐποίησε δέ ὁ Θεός τὸν ἄνθρωπον χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς, “καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν”.

Τὸν οὖν τρόπον τῆς δημιουργίας δῆλον ποιήσας ἡμῖν, τότε καθάπερ ἄνθρωπός τις βασιλεύς ἢ ἄρχων καὶ πλούσιος τὴν ὑπ’ αὐτοῦ δεσποζομένην χώραν καὶ γῆν οὔτε πόλιν πᾶσαν περιτειχίσας μόνον ποιεῖ, οὔτε οἶκον ἓνα περιφράξας ὄλην ἀποτελεῖ, ἀλλὰ εἰς πολλά τὴν μίαν διαχωρίσας, τὴν μὲν σπόριμην εἶναι ἔα, τὴν δέ εἰς ἀμπελῶνα ἀφορίζει, ἑτέραν χέρσον εἶναι ἀφήσιν, ἐν ἐνὶ δέ μέρει καὶ τόπῳ (54) τερπνῶ τε καὶ περικαλλεῖ τὰς κατασκηνώσεις ποιεῖται, ἔνθα καὶ παλάτια οἰκοδομεῖ καὶ οἴκους κατασκευάζει, λουτρά τε κτίζει καὶ παραδείσους φυτεύει καὶ παντοίας ἐκεῖσε ἀπολαύσεις ἐπινοεῖ καὶ φραγμὸν ἔξωθεν τούτων ἀπάντων περιτιθεῖ, κλεῖς τε καὶ πύλας ἀνοιγομένας καὶ κλειομένας ποιεῖ· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ φύλακας, εἰ καὶ μηδένα πτοεῖται, ἀποκαθιστᾷ, ὡς ἂν τὸ αὐτοῦ οἰκητήριον περιφανέστατον καὶ ἐνηλλαγμένον ἦ διὰ πάντων καὶ ἵνα τοῖς μὲν ἀγνώμοσι φίλοις καὶ πονηροῖς καὶ αὐτοῖς τοῖς προσκεκρουκόσι τῶν ὑπὸ χεῖρα καὶ δούλων, εἴ ποτέ τινες τοιοῦτοι φανῶσιν, ἄβατος ἔσται, τοῖς δέ γνησίοις καὶ πιστοῖς φίλοις καὶ αὐτοῖς τοῖς εὐγνώμοσι δούλοις ἀκώλυτος ἢ πρὸς αὐτόν ὑπάρχη εἴσοδος τε καὶ ἔξοδος· οὕτω δὴ καὶ ὁ Θεός τῷ πρωτοπλάστῳ ἐποίησε. Μετὰ γάρ τὸ κτίσαι πάντα ἐξ οὐκ ὄντων καὶ αὐτόν πλάσαι τὸν ἄνθρωπον καὶ καταπαῦσαι αὐτόν τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ ὧν ἤρξατο ποιεῖν, τότε ἐφύτευσε τὸν παράδεισον ἐν Ἐδέμ κατὰ ἀνατολάς, ὡς περ τινὰ βασιλεία ἐν ἐνὶ μέρει τοῦ κόσμου τοῦτον φυτεύσας, καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον ὃν ἐποίησε.

Διατί οὖν ἐν τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ οὐκ ἐποίησε τὸν παράδεισον μέλλοντα γενέσθαι, ἀλλὰ μετὰ τὴν παραγωγὴν πάσης ἅμα τῆς κτίσεως κατὰ ἀνατολάς τοῦτον ἐφύτευσεν; Ἐπειδὴ ὁ Θεός, ὡς προειδώς τὰ πάντα, τάξει καὶ καταστάσει εὐκόσμῳ τὴν κτίσιν ἐδημιούργησε καὶ τὰς μὲν ἑπτὰ ἡμέρας εἰς τύπον τῶν ἑπτὰ αἰώνων τῶν ὕστερον μελλόντων διελθεῖν ἔταξε, τὸν δέ παράδεισον ἐφύτευσε μετὰ ταῦτα, ὡς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ὄντα σημαντικόν. Τίνος οὖν ἕνεκεν τὴν ἡμέραν, ἣτις ἐστὶν ἡ ὀγδόη, ταῖς προλαβούσαις ἑπτὰ οὐ συνῆψε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον; Ἐπειδή περ τῷ κύκλῳ τούτων τῶν ἡμερῶν συναριθμεῖσθαι ταύτων οὐχ ἤρμοζεν, ἐν ᾧ πρώτη καὶ δευτέρα καθεξῆς (55) αἱ ἑπτὰ ἀνακυκλοῦσαι τὰς ἑβδομάδας ἀποτελοῦσι, πολλὰς ἐν τούτῳ τὰς πρώτας καὶ τοσαύτας τὰς ἑβδόμους ἀπεργαζομένας ἡμέρας, ἀλλ’ ἔξωθεν τούτων ἐκείνην εἶναι ἐχρῆν ὡς ἀρχὴν ἢ τέλος μὴ ἔχουσιν. Οὐδέ γάρ νῦν μὲν οὐκ ἔστι, μέλλει δέ γενέσθαι καὶ ἀρχὴν λήψεσθαι· ἀλλὰ καὶ ἦν πρό τῶν αἰώνων καὶ ἔστι νῦν καὶ ἔσται εἰς αἰῶνας αἰώνων, ἀρχὴν δέ λαβεῖν λέγεται, ὅτε πάντως ἐλεύσεται καὶ ἡμῖν ἐσχάτως ἀποκαλυφθῆ ἀνέσπερος μία ἡμέρα καὶ ἀτελεύτητος ἐν τῷ καθ’ ἡμᾶς γινομένη.

“Ὅρα δέ ὅτι οὐδέ γέγραπται· “Ἐποίησεν ὁ Θεός τὸν παράδεισον”, οὐδέ ὅτι “Ἐἶπε· Γενηθήτω, καὶ ἐγένετο”, ἀλλ’ ὅτι “ἐφύτευσεν αὐτόν καὶ ἐξανέτειλεν ἔτι ἐκ τῆς γῆς ὁ Θεός πᾶν ξύλον ὠραῖον εἰς ὄρασιν καὶ καλόν εἰς βρῶσιν”, καρπούς παντοδαπεῖς καὶ ποικίλους ἔχον μῆτε φθειρομένους κἄν ὄλως μῆτε ἐκλείποντας, ἀλλὰ νεαρούς ἀεὶ

καί μάλα δή τό ἡδῦνον ἔχοντα καί ἄφραστον τήν ἡδονήν τοῖς πρωτοπλάστοις καί τήν τρυφήν ἐμποιοῦντας. Ἐπρεπε καί γάρ τοῖς ἀφθάρτοις αὐτῶν σώμασιν ἄφθαρτον καί τήν τροφήν ἐπιχορηγεῖσθαι· ὅθεν καί ἄμοχθος ἦν αὐτῶν ἡ διαγωγή καί ἀκάματος ἡ ζωή, ἐν μέσῳ δηλονότι τοῦ παραδείσου, ὃν περιτειχίσας οἶονεῖ πως ὁ τούτου δημιουργός εἴσοδον ἔθετο αὐτοῖς δι' ἧς εἰσῆσαν καί ἐξήσαν.

β'. Περὶ τῆς παραβάσεως καί τῆς ἐξορίας τοῦ Ἀδάμ. (55)

Τοιγαροῦν καί ἐπλάσθη σῶμα μέν ἔχων ὁ Ἀδάμ ἄφθαρτον, ὑλικόν μέντοιγε καί ὅλον οὐπω πνευματικόν, καί ὡς βασιλεύς ἀθάνατος ἐν ἀφάρτῳ κόσμῳ, οὐ λέγω μόνῳ τῷ παραδείσῳ, ἀλλ' ἐν πάσῃ τῇ ὑπ' οὐρανόν, κατέστη ὑπό τοῦ δημιουργοῦ Θεοῦ. Ἐπεὶ δέ καί νόμον αὐτοῖς δέδωκεν ἐντειλάμενος μή φαγεῖν ἐκ μόνου τοῦ ξύλου ἐκείνου, (56) καταφρονήσας δέ ἠπίστευσε τῷ πλαστοργῶ καί δεσπότη οὕτως εἰπόντι αὐτῷ· “Ἡ δ' ἄν ἡμέρα φάγησθε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε”, πιστότερον τόν σκολιόν ἠγησάμενος ὄφιν οὕτως εἰπόντα· “Οὐχί θανάτῳ ἀποθανεῖσθε, ἀλλ' ἢ δ' ἄν ἡμέρα φάγητε, ἔσεσθε ὡς θεοὶ γινώσκοντες καλόν καί πονηρόν· καί ἔφαγεν ἀπ' αὐτοῦ”, εὐθύς ἐγυμνώθη τῆς ἀφθάρτου καταστολῆς καί δόξης καί τῆς φθορᾶς γυμνότητά ἐνεδύσατο. Ἰδὼν οὖν ἑαυτὸν γυμνόν ὁ Ἀδάμ ἐκρύβη καί φύλλα συκῆς ῥάψας περιεζώσατο, τήν ἀσχημοσύνην αὐτοῦ καλύψαι πειρώμενος. Ὅθεν καί τοῦ Θεοῦ εἰπόντος αὐτῷ· “Ἀδάμ, ποῦ εἶ;”, “Τῆς φωνῆς σου” φησὶν “ἤκουσα καί τήν γύμνωσίν μου κατανοήσας, φοβηθεὶς ἐκρύβην”. Πρὸς μετάνοιαν δέ αὐτόν ἐκκαλούμενος ὁ Θεός φησι πρὸς αὐτόν· “Καί τίς ἀνήγγειλέ σοι ὅτι γυμνός εἶ, εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ ξύλου οὗ ἐντειλάμην σοι τούτου μόνου μή φαγεῖν, ἀπ' αὐτοῦ ἔφαγες;”. Ἐπεὶ δέ εἶπεῖν ἐκεῖνος τό ἥμαρτον οὐκ ἠθέλησε, τούναντίον μᾶλλον μέν οὖν καί αἰτίαν προσῆψε τῷ πάντα καλά λίαν πεπονηκότι Θεῷ ἐν τῷ εἶπεῖν· “Ἡ γυνή ἦν δέδωκάς μοι, αὕτη ἔδωκέ μοι καί ἔφαγον”, κάκεινη πάλιν τῷ ὄφει τήν αἰτίαν ἐπεγράψατο καί μετανοῆσαι καί προσπεσεῖν τῷ Δεσπότη ἢ συγχώρησιν ἐξαιτήσασθαι οὐδαμῶς ἠβουλήθησαν, τότε αὐτούς, ὡσπερ ἐκ παλατίων βασιλικῶν καί οἴκων πανευπρεπῶν, αὐτοῦ δή λέγω τοῦ παραδείσου, ἐξωθεῖ καί ἐκβάλλει, ἵνα ἐν ταύτῃ τῇ γῆ ὡς ἐξόριστοι διατελῶσι καί ὑπερόριοι.

“Καί εὐθύς ἔταξε τήν φλογίνην ῥομφαίαν τοῦ φυλάττειν τήν εἴσοδον τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς”, οὐχ ὡς ἐν αὐτῷ μελλόντων πάλιν τῷ αἰσθητῷ τε καί ὑλικῷ παραδείσῳ μετὰ τήν ἀνάκλησιν ἐπανάγεσθαι· οὐδέ γάρ διὰ τοῦτο μέχρι τοῦ νῦν ἐτηρήθη, (57) οὐδέ τούτου χάριν οὐ κατηράσατο αὐτόν ὁ Θεός, ἀλλά διὰ τό τύπον αὐτόν ἐπέχειν τῆς μελλούσης ἀκαταλύτου ζωῆς καί εἰκόνα τυγχάνειν τῆς αἰδίου βασιλείας τῶν οὐρανῶν· εἰ γάρ μή τοῦτο ἦν, ἐκείνον ἔδει καταραθῆναι μᾶλλον, ὡς ἐν αὐτῷ καί τῆς παραβάσεως γενομένης. Ἀλλά τοῦτο μέν οὐ ποιεῖ, τήν δέ λοιπὴν ἄπασαν γῆν, ἐπεὶ, ὡς ἔφαμεν, ἄφθαρτος ἦν καθὼς καί ὁ παράδεισος, πάντα αὐτομάτως προσφέρουσα, ἵν' μὴ κάκειθεν ἐξερχόμενος ὁ Ἀδάμ ἄμοχθον ἔχη καί αὐθις βίον, κόπων καί ἰδρώτων ἀπηλλαγμένον, προκατηράσατο αὐτήν οὕτως εἰπών· “Ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου· ἐν λύπαις φαγῆ αὐτήν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου· ἀκάνθας καί τριβόλους ἀνατελεῖ σοι καί φαγῆ τόν χόρτον τοῦ ἀγροῦ τόν τοῖς θηρίοις καί τοῖς ἀλόγοις ζώοις ἀφωρισμένον· ἐν ἰδρώτι τοῦ προσώπου σου φαγῆ τόν ἄρτον σου, ἕως τοῦ ἐπιστρέψαι σε εἰς τήν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθης, ὅτι γῆ εἶ καί εἰς γῆν ἀπελευσῆ”.

Εἰκότως οὖν ἔδει τῷ εἰς φθοράν καί θάνατον κατενεχθέντι διὰ τῆς παραβάσεως ῥευστήν καί φθαρτήν ὡσαύτως γῆν κατοικεῖν καί τοιαύτης ἀξίως μετέχειν τροφῆς. Ἐπειδή γάρ ἡ ἄφθονος τρυφή, ἡ ἄφθαρτος καί ἀκάματος διαγωγή, εἰς λήθην τῶν παρά Θεοῦ γεγονότων ἀγαθῶν καί εἰς καταφρόνησιν αὐτόν τῆς δοθείσης ἠγάγεν ἐντολῆς, ἐν κόπῳ κατεδικάσθη δικαίως καί ἰδρώτι τήν γῆν ἐργάζεσθαι καί οὕτω κατ'

ὀλίγον ἐξ αὐτῆς ὡς ὑπὸ οἰκονόμου τινός κομίζεσθαι τὰς τροφάς. Εἶδες πῶς καταραθεῖσα ἡ γῆ πρότερον καὶ τῆς προτέρας αὐτομάτου βλαστήσεως στερηθεῖσα, οὕτως τὸν παραβάτην ἐδέξατο; Οὐ χάριν καὶ διατί; Ἴνα ἐργαζομένη μὲν παρ' αὐτοῦ ἐν ἰδρώτι καὶ κόπῳ παρέχη τὰ ἐξ αὐτῆς συμμέτρως φυόμενα εἰς αὐτάρκη χρεῖαν αὐτῷ, μὴ ἐργαζομένη δέ μὲν ἄκαρπος, ἀκάνθας καὶ τριβόλους μόνον προσφέρουσα. Τοιγαροῦν καὶ (58) ἐξελθόντα τοῦ παραδείσου αὐτὸν πᾶσα ἡ κτίσις, ἡ ὑπὸ Θεοῦ παραχθεῖσα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, θεασαμένη, οὐκέτι ὑποταγῆναι τῷ παραβάντι ἐβούλετο· ὁ ἥλιος λάμπει οὐκ ἤθελεν, ἡ σελήνη φᾶναι οὐκ ἔφερε, τὰ ἄστρα ὀφθῆναι τούτῳ οὐχ εἶλοντο, αἱ πηγαὶ βρῦειν οὐκ ἔμελλον· οὐκ ἐβούλοντο ῥέειν οἱ ποταμοί, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμελέτα ὁ ἀήρ συσταλῆναι καὶ μὴ δοῦναι τῷ προσκεκρουκότι ἀναπνοήν· τὰ θηρία καὶ πάντα τὰ ζῶα τῆς γῆς, γυμνωθέντα τοῦτον τῆς πρώην θεασάμενα δόξης, καταφρονήσαντα αὐτοῦ, ἐτραχύνθησαν ἅπαντα εὐθύς κατ' αὐτοῦ· ὁ οὐρανός καταπεσεῖν δικαίως ἐπ' αὐτὸν οἶονεῖ πως κεκίνητο καὶ ἡ γῆ ἐπὶ τοῦ νώτου φέρειν τοῦτον οὐκ ἔστεγε.

Τί οὖν; Ὁ δημιουργήσας τὰ πάντα καὶ πλάσας τοῦτον Θεός, παραβῆναι μέλλοντα πρό καταβολῆς κόσμου γινώσκων τὴν ἐντολήν τὸν Ἀδάμ καὶ τὴν ἐκ παλιγγενεσίας αὐτοῦ ζωὴν καὶ ἀνάπλασιν διὰ τῆς ἐνσάρκου γεννήσεως τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ προορίσας, τί ποιεῖ; Συγκρατεῖ πάντα τῇ οἰκείᾳ δυνάμει καὶ εὐσπλαχνία καὶ ἀγαθότητι, ἀναστέλλει τὴν ὁρμὴν τῶν κτισμάτων ἀπάντων, εὐθύς καὶ τούτῳ τὰ πάντα ὡσαύτως καθυποτάττει, ἵνα τῷ δι' οὗ γέγονεν ἀνθρώπῳ δουλεύσασα, φθαρτῷ φθαρτῆ γεγονυῖα, ὅτε πάλιν ἐκεῖνος ἀνακαινισθῆ καὶ πνευματικός, ἄφθαρτος καὶ ἀθάνατος γένηται, τότε καὶ αὐτὴν ἐλευθερωθεῖσα τῆς δουλείας ἡ κτίσις ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τῷ προσκεκρουκότι ὑποταγεῖσα καὶ αὐτῷ ἐκδουλεύσασα συνακαινισθῆ αὐτῷ καὶ ἀφθαρτωθῆ καὶ πνευματικῆ ὄλῃ γένηται· τοῦτο γάρ πρό καταβολῆς κόσμου ὁ πολυεύσπλαχνος Θεός καὶ Κύριος προωρίσατο.

Ἀλλὰ τούτων οὕτω σοφῶς ἐκ Θεοῦ γεγονότων, τοῦ παραδείσου ἐκβληθεὶς ὁ Ἀδάμ ἐτέκνωσεν, ἐβίωσε καὶ ἀπέθανεν· οὕτω δέ ὁμοίως καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ. Τοίνυν καὶ νεαράν τὴν μνήμην ἔχοντες οἱ τότε ἄνθρωποι τῆς ἐκπτώσεως, (59) ὑπὸ τοῦ Ἀδάμ καὶ τῆς Εὕας ταύτην ἐκδιδασκόμενοι, ἐσέβοντο τὸν Θεόν καὶ ὡς δεσπότην ἐτίμων αὐτόν. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ ὁ Ἄβελ σὺν τῷ Κάϊν θυσίας ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς αὐτῷ προσέφερον· ὅθεν καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ Ἄβελ τῇ προσφορᾷ καὶ θυσίᾳ προσεσχικέναι τὸν Θεόν γέγραπται, ἐπὶ δέ τοῦ Κάϊν οὐκέτι· καὶ τοῦτο γνόντα τὸν Κάϊν λυπηθῆναι λέγεται ἕως θανάτου καὶ ἐντεῦθεν πρὸς φθόνον καὶ φόνον τοῦ ἀδελφοῦ προχωρήσει. Ἄλλ' Ἐνώχ μὲν μετὰ ταῦτα εὐαρεστήσας Θεῷ ὑπ' αὐτοῦ μετετέθη, Ἥλιος δέ ἐν ἄρματι ἀνελήφθη πυρός, τοῦ Θεοῦ δεικνύντος ἐκ τούτων ὅτι, εἰ μετὰ τὴν ἀπόφασιν τὴν κατὰ τοῦ Ἀδάμ καὶ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ἐξενεχθεῖσαν, εἰ μετὰ τό ἐξόριστον αὐτόν παρ' αὐτοῦ γενέσθαι τοὺς εὐαρεστήσαντας αὐτοῦ υἱούς οὕτως τῇ μεταθέσει καὶ μακροζωΐᾳ ἐτίμησε καὶ τῆς φθορᾶς, ἥτοι τῆς εἰς γῆν ἀποστροφῆς καὶ τῆς ἐν τῷ ἄδῃ καταβάσεως, αὐτοὺς ἠλευθέρωσεν ὕστερον τεθνήξεσθαι ἢ, ἀληθέστερον εἰπεῖν, ἀλλαγῆσεσθαι μέλλοντας, πόσης ἂν αὐτόν ἐκείνον, εἰ μὴ παρέβη τὴν ἐντολήν, ἢ καὶ μετὰ τό παραβῆναι εἰ μετενόησε, δόξης καὶ τιμῆς καὶ συμπαθείας ἠξίωσεν ἔνδον ἑάσας εἶναι τοῦ παραδείσου αὐτόν;

Οὕτως οὖν ἐπὶ χρόνους τὰ περί Θεοῦ κατὰ διαδοχὴν διδασκόμενοι ὑπ' ἀλλήλων τὸν ποιητὴν αὐτῶν οἱ παλαιοὶ ἐπεγίνωσκον. Ὑστερον δέ πληθυνθέντων τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν ἑαυτῶν διάνοιαν ἐκ νεότητος ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκδεδωκότων, εἰς λήθην καὶ ἄγνοιαν τοῦ πεποιηκότος αὐτούς Θεοῦ κατηνέχθησαν καὶ οὐ μόνον εἶδωλα καὶ δαίμονας ὡς θεοὺς ἐσεβάσθησαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν κτίσιν τὴν εἰς ὑπηρεσίαν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δοθεῖσαν αὐτοῖς θεοποιήσαντες, ταύτην ἐλάτρευσαν, εἰς πᾶσάν τε ἀσέλγειαν (60) καὶ ἀκάθαρτον πράξιν ἑαυτοὺς ἐκδεδώκασι

καταμιάναντες τήν γήν, τόν ἀέρα, τόν οὐρανόν καί τά ὑπ' αὐτόν ἅπαντα ταῖς πράξει ταῖς ἀτόποις αὐτῶν. Οὐδέν γάρ ἕτερον τῶν ἄλλων ἀπάντων οὕτω μαιίνει καί ἀκάθαρτον τό καθάρων ἔργον ἀπεργάζεται τοῦ Θεοῦ, ὡς τό θεοποιηθῆναι αὐτό τοῦτο καί λατρευθῆναι ἴσα καί θεῶ παρά τόν πεποιηκότα καί κτίσαντα. Τοιγαροῦν καί πᾶσα ἡ κτίσις παρά τῶν ἀνθρώπων θεοποιηθεῖσα καί προσκυνηθεῖσα κατερρυπώθη καί εἰς τελείαν κατήχηθη φθοράν· ὅτε δέ ὁ κολοφών ἐπληρώθη τῆς ἄγαν κακίας καί εἰς ἀπίθειαν ἅπαντες συνεκλείσθησαν, κατά τόν θεῖον Ἀπόστολον, τότε κατήλθεν ἐπὶ γῆς ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ καί Θεός ἀναπλάσαι τόν συντριβέντα, ζωοποιῆσαι τόν τεθνατωμένον καί τό ἑαυτοῦ πλάσμα ἐκ τῆς πλάνης ἀνακαλέσασθαι.

Ἄλλά προσέχετε, παρακαλῶ, τῇ ἀκριβεῖα τοῦ λόγου· ἔσται γάρ ἡμῖν τε ὠφέλιμος ὁ λόγος καί ταῖς μετέπειτα γενεαῖς. Χρεῶν δέ ἐξ εἰκόνος τινός τήν τοῦ Λόγου σάρκωσιν καί τήν ἐκ τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας ἀπόρρητον γέννησιν αὐτοῦ θεωρῆσαι καί γνῶναι καλῶς τό τῆς οἰκονομίας ἐκεῖθεν μυστήριον τό ἀποκεκρυμμένον πρό τῶν αἰώνων εἰς σωτηρίαν τοῦ γένους ἡμῶν.

γ'. Περὶ τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσεως καί κατά τίνα τρόπον δι' ἡμᾶς ἐσαρκώθη. (60)

Καθάπερ οὖν ἐν τῇ πλάσει πάλαι τῆς προμήτορος Εὐας τήν τοῦ Ἀδάμ πλευράν ἐψυχωμένην ἔλαβεν ὁ Θεός καί εἰς γυναῖκα ταύτην ἀνωκοδόμησε – διά τοῦτο γάρ οὐδέ ἐνεφύσησεν εἰς αὐτήν ὡς εἰς τόν Ἀδάμ πνοήν ζωῆς, ἀλλά τό μέρος, ὃ ἐκ τῆς σαρκός αὐτοῦ εἴληφεν, εἰς σῶμα γυναικός ὀλόκληρον ἀπετέλεσε· καί τήν ἀπαρχήν τοῦ πνεύματος, ἦν σύν τῇ ἐμψυχωμένη σαρκί εἴληφεν, (61) εἰς ψυχὴν ζῶσαν τελείαν πεποίηκε, τά ἀμφοτέρα ἀνθρωπον ἐργασάμενος ἅμα, τόν αὐτόν δὴ τρόπον καί ἐκ τῆς ἀγίας θεοτόκου καί ἀειπαρθένου Μαρίας ἐψυχωμένην σάρκα λαβὼν ζύμην οἰονεῖ καί μικράν ἀπαρχήν ἐκ τοῦ φυράματος τῆς φύσεως ἡμῶν, ἥτοι ἐκ τῆς ψυχῆς ὁμοῦ καί τοῦ σώματος, ὁ πλαστουργός καί κτίστης Θεός ἤνωσε τῇ ἑαυτοῦ ἀκαταλήπτῳ καί ἀπροσίτῳ θεότητι, μᾶλλον δέ τῇ ἡμετέρα οὐσίᾳ ὅλην τῆς θεότητος αὐτοῦ τήν ὑπόστασιν ἐνώσας οὐσιωδῶς, ἀμίκτως τε μίξας αὐτήν ἐκείνη, τήν ἀνθρωπίνην τῇ ἑαυτοῦ, ὠκοδόμησε ταύτην εἰς ναόν ἅγιον ἑαυτῷ καί ἀναλλιώτως καί ἀτρέπτως αὐτός ὁ τοῦ Ἀδάμ ποιητής τέλειος ἐγένετο ἄνθρωπος.

Ὡσπερ γάρ ἐκ τῆς ἐκείνου πλευρᾶς τήν γυναῖκα ἐποίησε, καθά πρόσθεν εἰρήκαμεν, οὕτως ἐκ τῆς αὐτοῦ θυγατρὸς Μαρίας τῆς ἀειπαρθένου καί θεοτόκου σάρκα δανεισάμενος καί ἀναλαβὼν ἄνευ σπορᾶς ὁμοίως ἐγεννήθη τῷ πρωτοπλάστῳ, ἵνα καθάπερ ἐκεῖνος διά τῆς παραβάσεως ἀρχὴ τῆς ἐν φθορᾷ καί θανάτῳ γενέσεως ἡμῶν ἐχρημάτισεν, οὕτως ὁ Χριστός καί Θεός διά τῆς ἐκπληρώσεως ἀπάσης δικαιοσύνης ἀπαρχὴ τῆς ἐν ἀφθαρσίᾳ ἀναπλάσεως καί ἀθανασίας ἡμῶν γένηται. Τοῦτο γάρ βούλεται καί Παῦλος οὕτω λέγων ὁ θεῖος· “Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ· οἷος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καί οἱ χοϊκοί· καί οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καί οἱ ἐπουράνιοι”. Καί πάλιν· “Ἀπαρχὴ Χριστός, ἔπειτα οἱ τοῦ Χριστοῦ”. Ἐπειδὴ γάρ ψυχῇ καί σῶματι τέλειος ἐχρημάτισεν ἄνθρωπος ὁμοῖος ἡμῶν κατά πάντα πλὴν ἁμαρτίας, διά τῆς εἰς αὐτόν πίστεως μεταδιδούς ἡμῖν ἐκ τῆς αὐτοῦ θεότητος, συγγενεῖς καί ἡμᾶς αὐτοῦ κατά τήν τῆς θεότητος αὐτοῦ φύσιν καί οὐσίαν ἐργάζεται. Καί ὅρα μοι τοῦ μυστηρίου τό καινόν καί παράδοξον. Ἐλαβεν ὁ Θεός Λόγος ἦν κατά (62) φύσιν οὐκ εἶχε σάρκα καί ἐγένετο ἄνθρωπος, ὅπερ οὐκ ἦν· μεταδίδωσι τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν τῆς αὐτοῦ θεότητος, ἦν οὐδεὶς οὐδέπω ἀγγέλων ἢ ἀνθρώπων ἐκτήσατο, καί γίνονται θεοί, ὅπερ οὐκ ἦσαν, θέσει καί χάριτι· οὕτω γάρ χαρίζεται αὐτοῖς ἐξουσίαν τοῦ υἱοῦς Θεοῦ γίνεσθαι, διό καί ἐγένοντο καί ἀεὶ ὡσαύτως γίνονται καί οὐδέποτε τοῦ μή

γίνεσθαι λήξουσι. Καί ἄκουε Παύλου τοῦτο παραινούντος τοῦ θείου· “Καί καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσομεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου”. Καί ταῦτα μὲν περὶ τούτων· ἐχέσθω δέ καί αὐθις τῆς ἀκολουθίας ὁ λόγος.

Ἐπειδὴ γάρ διὰ τῆς σωματικῆς παρουσίας αὐτοῦ ὁ ἐπὶ πάντων Θεὸς τοῦ ἀναπλάσαι καὶ ἀνακαινίσει τὸν ἄνθρωπον ἐλήλυθεν ἐπὶ γῆς καὶ τὴν δι’ αὐτὸν καταραθεῖσαν ἅπασαν κτίσιν ἐπευλογήσαι, ἄκουε νουνεχῶς! Πρῶτον μὲν τὴν ψυχὴν ἦν ἀνέλαβεν ἐζώωσε καὶ ἀφθαρτῶσας ἐθεοποίησε, τό δέ ἄχραντον αὐτοῦ καὶ θεῖον σῶμα, εἰ καὶ ἐθέωσεν, ἀλλ’ ἔτι φθαρτὸν αὐτό καὶ ὑλικὸν περιέφερε. Τό γάρ ἐσθίον καὶ πῖνον, τό κοπιοῦν καὶ ιδρώτας φέρον, τό δεσμούμενον καὶ τυπτόμενον, ἐπὶ σταυροῦ τε ἀναρτώμενον καὶ καθηλούμενον, φθαρτὸν ἐστὶ δηλονότι καὶ ὑλικόν· ταῦτα γάρ ἅπαντα φθαρτοῦ σώματος ἰδιώματα καθεστήκασιν, ὅθεν καὶ ἀπέθανεν καὶ ἐν μνημείῳ κατετέθη νεκρός. Μετά δέ τό ἀναστῆναι ἀφθαρτον, καὶ αὐτό τό σῶμα πνευματικόν, θεῖον πάντη καὶ ἄϋλον, συνανέστησεν· ἔνθεν τοι οὐδέ τὰς σφραγίδας τοῦ μνήματος ἔλυσεν ἐξελθὼν, ἀλλὰ καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ἀκωλύτως εἰσῆρχετο καὶ ἐξήρχετο. Διατί δέ οὐκ εὐθύς σὺν τῇ ψυχῇ καὶ τό σῶμα ὅπερ ἀνέλαβε πνευματικόν καὶ ἀφθαρτον ἀπειργάσατο; Ἐπειδὴ φαγὼν καὶ ὁ Ἀδάμ ἐκ τοῦ ξύλου, οὐ ἐνετείλατο αὐτῷ ὁ Θεὸς μὴ φαγεῖν, εὐθύς μὲν τὸν τῆς ψυχῆς παραβάς ἀπέθανε θάνατον, τὸν δέ τοῦ σώματος (63) μετὰ πολλοὺς ὕστερον ἔνιαυτούς, καὶ διὰ τοῦτο τὴν τό ἐπιτίμιον δεξαμένην ψυχὴν τῆς τοῦ θανάτου τιμωρίας πρῶτον ἀνέστησέ τε καὶ ἐζώωσε καὶ ἐθέωσεν, εἴθ’ οὕτως τό σῶμα, κατὰ τὴν πάλαι ἐξενεχθεῖσαν ἀπόφασιν ἀποστρέφειν διὰ τοῦ θανάτου εἰς γῆν, τὴν ἀφθαρσίαν διὰ τῆς ἀναστάσεως ἀπολαβεῖν ὠκονόμησεν· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ κατελθὼν ἐν τῷ ἄδη, τῶν μὲν ἐκεῖσε κατεχομένων ἀγίων τὰς ψυχὰς τῶν αἰωνίων ἐλευθερώσας δεσμῶν ἐξανέστησε καὶ εἰς τόπον ἀναπαύσεως καὶ φωτός ἀνεσπέρου κατέταξε, τὰ δέ σώματα αὐτῶν οὐκέτι, ἀλλ’ εἶασεν αὐτὰ ἐν σοροῖς μέχρι τῆς κοινῆς ἀναστάσεως.

Τό γοῦν μυστήριον τοῦτο οὐ μόνον τῷ ῥηθέντι τρόπῳ γέγονεν ἀπ’ ἀρχῆς Χριστοῦ ἐν ὄλῳ τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ καὶ ἐφ’ ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν πάλαι ἀγίων ἐγένετο καὶ μέχρι τοῦ νῦν αἰεὶ γίνεται. Λαμβάνοντες γάρ τό τοῦ Δεσπότου ἡμῶν καὶ Θεοῦ Πνεῦμα, συμμετοχοὶ αὐτοῦ τῆς θεότητος καὶ τῆς οὐσίας γινόμεθα· ἐσθίοντες δέ τὴν παναμώμητον αὐτοῦ σάρκα, τὰ θεῖα λέγω μυστήρια, σύσσωμοι αὐτοῦ καὶ συγγενεῖς ἐν ἀληθείᾳ ὀλοκλήρως γινόμεθα, καθὼς καὶ αὐτός ὁ θεῖος Παῦλός φησιν ὅτι “ὅσοι ἐσμὲν ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ “ καὶ πάλιν, ὅτι “ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ τῆς θεότητος, ἡμεῖς, δηλονότι πάντες, ἐλάβομεν καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος”. Τοῦτο δέ γινόμενοι, ὅμοιοι αὐτῷ τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ καὶ Δεσπότῃ ἡμῶν κατὰ χάριν γινόμεθα, ἀνακαινιζόμενοι καὶ ἀνανεούμενοι τὴν ψυχὴν, ἀφθαρτοποιούμενοί τε καὶ ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντες ἐξανιστάμενοι, αὐτὸν δηλαδὴ τὸν ὅμοιον ἡμῖν γενέσθαι καταξιώσαντα βλέποντες καὶ βλεπόμενοι ὑπ’ αὐτοῦ οἱ ἀξιωθέντες ὅμοιοι γενέσθαι αὐτῷ, ὡς εἴ τις ἀπὸ μακρόθεν πρόσωπον φίλου αὐτοῦ καθορᾷ καὶ διαλέγεται αὐτῷ καὶ προσομιλεῖ καὶ φωνῆς ἀκούει αὐτοῦ.

(64) Οὕτω τοιγαροῦν οἱ ἀπ’ αἰῶνος ἅγιοι, οἱ πάλαι τε καὶ νῦν πνευματικῶς βλέποντες, οὐ σχῆμα ἢ εἶδος ἢ ἐκτύπωμα βλέπουσιν, ἀλλὰ φῶς ἀσχημάτιστον, ὡς καὶ αὐτοὶ φῶς ἐκ τοῦ φωτός Πνεύματος χρηματίζοντες. Τοιοῦτος δέ ἕκαστος τῶν ἀγίων γινόμενος, οὐχὶ καὶ τό σῶμα αὐτοῦ εὐθύς ἀφθαρτον καὶ πνευματικόν γίνεται, ἀλλὰ καθάπερ σίδηρος ὑπὸ τοῦ πυρός ἐκπυρούμενος τῆς λαμπρότητος μὲν αὐτοῦ μεταλαμβάνει καὶ τὴν μελανίαν εὐθύς ἀποβάλλεται, χωριζόμενος δέ πάλιν τοῦ πυρός ψυχρός καὶ μέλας καθορᾷται καὶ γίνεται, οὕτω δὴ καὶ τὰ σώματα τῶν ἀγίων ὑπὸ τῆς ἐνωθείσης τῇ ψυχῇ αὐτῶν χάριτος, ἦτοι τοῦ θείου πυρός μεταλαμβάνοντα, ἀγιάζονται καὶ ἐκπυρούμενα διαυγῆ καὶ αὐτὰ γίνονται καὶ πολὺ τῶν ἄλλων σωματῶν διαφορώτερα καὶ τιμιώτερα ἀποκαθίστανται. Ἐπειδὴ δέ ἡ ψυχὴ ἐξέλθη

καί τοῦ σώματος χωρισθῆ, εὐθύς καί αὐτά τῆ φθορᾶ παραδίδονται καί ἐκ τοῦ κατὰ μικρόν διαλύονται· τά δέ καί ἐπί πολλούς χρόνους διαμένουσι, μήτε ἄφθαρτα μένοντα παντελῶς, μήτε πάλιν τελείως φθειρόμενα, ἀλλά καί τῆς ἀφθαρσίας καί τῆς φθορᾶς τά γνωρίσματα ἐν ἑαυτοῖς διασώζουσιν, εἰς τήν τελευταίαν ἐξανάστασιν ἀφθαρτωθῆναι τελείως καί ἀνακαινισθῆναι τηρούμενα.

Τίνος οὖν ἔνεκεν καί διά τι; Ὅτι οὐκ ἔπρεπε πρό τῆς τῶν κτισμάτων ἀνακαινίσεως τά τῶν ἀνθρώπων ἀναστήσεσθαι καί ἀφθαρτωθήσεσθαι σώματα, ἀλλ' ὡσπερ αὕτη παρήχθη πρῶτον ἄφθαρτος, ἔπειτα ὁ ἄνθρωπος, ὕστερον, οὕτω πάλιν πρῶτον τήν κτίσιν ἀπό τῆς φθορᾶς εἰς τήν ἀφθαρσίαν χρή μεταποιηθῆναι, εἴτ' οὖν ἀλλαγῆναι, καί οὕτω σύν αὐτῇ καί ἅμα αὐτῇ καί τά φθαρέντα σώματα τῶν ἀνθρώπων ἀνακαινισθῆναι, ἵνα καί αὐθις πνευματικός καί ἀθάνατος ὁ ἄνθρωπος γεγωνῶς ἐν ἀφθάρτῳ χωρίῳ καί αἰδίῳ καί πνευματικῷ κατοικῆ. Καί ὅτι τοῦτο ἐστὶν ἀληθές, ἄκουε Πέτρου λέγοντος τοῦ ἀποστόλου· “Ἦξει δέ ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτῃς ἐν νυκτί, ἐν ἧ οὐρανοὶ πυρούμενοι (65) λυθήσονται καί στιχεῖα καυσούμενα τήκεται”, οὐχ ὡς ἀπολλυμένων τούτων, ἀλλ' ὡς ἀναχωνευομένων δηλονότι καί ἀναστοιχειομένων εἰς κρείττονά τε καί αἰδίων λήξιν. Πόθεν τοῦτο δῆλον; Ἐξ αὐτῶν πάλιν τῶν ῥημάτων τοῦ ἀποστόλου, δι' ὧν ἐπιφέρει λέγων· “Καινοὺς δέ οὐρανοὺς καί καινὴν γῆν κατὰ τό ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν”. Κατά ποῖον καί τίνος ἐπάγγελμα; Κατά τό τοῦ Χριστοῦ πάντως καί Θεοῦ ἡμῶν εἰπόντος· Ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ παρελεύσεται, οἱ δέ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν”. Παρέλευσιν τοῦ οὐρανοῦ τήν ἐναλλαγὴν αὐτοῦ εἰρηκῶς, κἄν γάρ ὁ οὐρανός, φησὶν, ἀλλαγῆσεται, ἀλλ' οἱ ἐμοὶ λόγοι τό ἀναλλοίωτον καί πάγιον ἔξουσι. Τοῦτο γάρ καί ὁ προφήτης Δαυὶδ προανακέκραγε οὕτως εἰπών· “Καί ὡσεὶ περιβόλαιον ἐλίξεις αὐτούς καί ἀλλαγῆσονται· σύ δέ ὁ αὐτός εἶ καί τά ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι”. Τί τοίνυν τῶν λόγων τούτων σαφέστερον γένοιτ' ἄν;

Ἀλλά σκοπήσωμεν πῶς ἡ κτίσις ἀνακαινισθῆσεται καί εἰς τό ἀρχαῖον ἀποκατασταθῆσεται κάλλος.

δ'. Πῶς αὐθις ἡ κτίσις μέλλει πᾶσα ἀνακαινισθῆναι καί γενέσθαι καινοὺς οὐρανοὺς καί καινὴν γῆν κατὰ τόν θεῖον Ἀπόστολον. (65)

Καινοὺς τοιγαροῦν οὐρανοὺς καί καινὴν γῆν ἐπαγγελιαμένου αὐτοῦ, οὐδεὶς ἀντερεῖ τῶν πιστῶν· οὐδέ μὴν ἄρα τῷ Κυρίῳ ταῦτα λέγοντι ἀπιστήσῃ. Καθάπερ γάρ τά ἡμέτερα λυόμενα σώματα οὐκ εἰς τό μηδαμῆ μηδαμῶς εἶναι χωρεῖ, ἀλλά πάλιν διά τῆς ἀναστάσεως ἀνακαινίζεται, οὕτω δὴ καί ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ καί τά ἐν αὐτῇ πάντα, ἡγουν πᾶσα ἡ κτίσις, ἀνακαινισθῆσεται καί ἐλευθερωθήσεται ἀπό τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς καί· καί συμμεθέξει τά στοιχεῖα ταῦτα μεθ' ἡμῶν τῆς ἐκεῖθεν λαμπρότητος καί (66) ὃν τρόπον ἅπαντας ἡμᾶς τό πῦρ δοκιμάσει, κατὰ τόν θεῖον ἀπόστολον, οὕτως καί ἡ κτίσις πᾶσα διά πυρός ἀνακαινισθῆσεται. Καί τοῦτο, δι' ὧν ὁ ἀπόστολος Πέτρος γράφει, μαθεῖν ἐστίν· “Ἦξει γάρ, φησὶν, ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτῃς ἐν νυκτί, ἐν ἧ οὐρανοὶ ῥοιζηδόν παρελεύσονται, στοιχεῖα δέ καυσούμενα λυθήσονται καί γῆ καί τά ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται”. Ὁρᾶς πῶς διά πυρός λέγει τά πάντα ἀναχωνευθήσεσθαι καί ἀλλοιωθήσεσθαι; Διό καί ἐπιφέρων φησὶ· “Τούτων οὖν πάντων λυομένων, ποταπούς δεῖ ὑπάρχειν ἡμᾶς ἐν ἀγίαις ἀναστροφαῖς καί εὐσεβείαις; “ Λυθήσονται δέ ἄρα πῶς; Ὡσπερ σκεῦος χαλκοῦν πεπαλαιωμένον, ῥυπωθέν καί ἀχρειωθέν ὑπό ἰοῦ, τῷ πυρί παραδίδοται ὑπό τοῦ τεχνίτου καί οὕτως ἀναχωνευόμενον καινόν ὑπ' αὐτοῦ πάλιν κατασκευάζεται, τόν αὐτόν τρόπον καί ἡ κτίσις, ἐπεὶ ἐπαλαιώθη καί ὑπό τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐρρυπώθη, ὑπό τοῦ δημιουργοῦ

τῶν ὄλων διά πυρός λυθήσεται, εἴτ' οὖν ἀναχωνευθήσεται καί ἀναστοιχειωθήσεται καί λαμπρά καί καινότερα ἀσυγκρίτως τῆς νυνί ὄρωμένης γενήσεται.

Οὕτως δέ περί τούτων τοῦ ἀποστόλου γράψαντος Πέτρου, μετ' ὀλίγα πάλιν φησί· “Διό, ἀγαπητοί, ταῦτα προσδοκῶντες σπουδάσατε ἄσπιλοι εὐρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ καί τήν τοῦ Κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν σωτηρίαν ἠγεῖσθε, καθώς καί ὁ ἀγαπητός ἡμῶν ἀδελφός Παῦλος κατά τήν αὐτῶ δοθεῖσαν σοφίαν ἔγραψεν ὑμῖν, ὡς καί ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς λαλῶν ἐν αὐταῖς περί τούτων, ἐν οἷς ἐστι δυσνόητά τινα, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καί ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν ὡς καί τάς λοιπάς γραφάς πρός τήν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν”. Τοῦτο δέ οὐχ οἱ τότε μόνον, ἀλλά καί νῦν οἱ πλεῖστοι ἤ καί οἱ πάντες σχεδόν εἰπεῖν πάσχομεν ἐξ ἀγνοίας, πάντα συγχέοντες, πάντα τά τῆς θείας Γραφῆς πρός τήν ἀπώλειαν ἡμῶν στρεβλοῦντες ἤγουν παρερμηνεύοντες, συνηγόρους οἰονεῖ (67) τῶν ἰδίων παθῶν καί ἐπιθυμιῶν καί τῆς ἀπωλείας ἡμῶν σπουδάζοντες ἔχειν καί ποιεῖν τάς θείας Γραφάς.

Ἄλλ' ἴδωμεν τί καί Παῦλος ὁ θεῖός φησι περί τῆς κτίσεως καί τοῦ ταύτης ἀνακαινισμού· εἰπών τοίνυν· “Λογίζομαι ὅτι οὐκ ἄξια τά παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρός τήν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς”, ἐπήγαγεν· “Ἡ γάρ ἀποκαταδοκία τῆς κτίσεως τήν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ ἀπεκδέχεται”. Ἀποκαταδοκίαν τήν προσδοκίαν, τήν σφοδράν ἐπιθυμίαν φησίν, ἀποκάλυψιν δέ τήν ἐν τῇ ἀναστάσει φανέρωσιν· ἐν ταύτῃ γάρ διά τῆς τοῦ Χριστοῦ καί Θεοῦ παρουσίας φανερωθῆναι δεῖ τοὺς υἱούς τοῦ Θεοῦ καί φανῆναι τό κάλλος αὐτῶν καί αὐτούς ὄλους οἰοῖ εἶσι, καθώς γέγραπται· “Τότε λάμψουσιν οἱ δίκαιοι ὡς ὁ ἥλιος”, οἱ τοῦ δικαίου Θεοῦ υἱοῖ δηλονότι. Ἴνα δέ μή ὑπολάβῃς ἐτέραν τινά κτίσιν τόν θεῖον λέγειν ἀπόστολον, ἐπιφέρων φησί· “Τῇ γάρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἔκοῦσα, ἀλλά διά τόν ὑποτάξαντα, ἐπ' ἐλπίδι”.

Ὅραξ ὅπως οὐκ ἀπό σκοποῦ ἔφθην εἰπών ὅτι οὐκέτι δουλεῦσαι τῷ παραβάντι Ἀδάμ ἡ κτίσις ἐβούλετο, τοῦτον ἰδοῦσα ἐκπεπτωκότα τῆς θείας δόξης ὡς προσκεκρουκότα Θεῷ τῷ αὐτοῦ ποιητῇ· Διά δὲ τοῦτο, πρό καταβολῆς κόσμου τήν ἐκ παλιγγενεσίας αὐτοῦ σωτηρίαν ὁ Θεός προορίσας, ὑπέταξεν αὐτῷ τήν κτίσιν, καταρασάμενος ταύτην ἵνα, φθαρτῷ γενομένῳ τῷ δι' ὃν παρήχθη ἀνθρώπῳ, φθαρτή καί αὐτή γένηται, ὡς ἂν φθαρτῆν αὐτῷ τήν τροφήν ἐτησίως παρέχῃ· ὁπότεν δέ ἀνακαινίσῃ τόν ἄνθρωπον καί ἄφθαρτον καί ἀθάνατον καί πνευματικόν αὐτόν ἀπεργάσῃται, τῆνικαῦτα καί αὐτήν ὄλην τήν κτίσιν, φημί, σύν αὐτῷ ἀλλιώσει καί ἀίδιον ταύτην ἀποτελέσει· τοῦτο γάρ δι' ὧν εἶπεν ἐδήλωσεν· (68) “Τῇ γάρ ματαιότητι, φησίν, ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἔκοῦσα, ἀλλά διά τόν ὑποτάξαντα, ἐπ' ἐλπίδι”. Οἶον, οὐκ ἀφ' ἑαυτῆς, φησί, τῇ ἀνθρωπότητι ὑπετάγη, οὐχ ἔκοῦσα εἰς φθοράν μετήχθη καί φθαρτοῦς προφέρει καρπούς καί βλαστάνει ἀκάνθας ὁμοῦ καί τριβόλους, ἀλλά τῇ τοῦ Θεοῦ πειθαρχοῦσα προστάζει τοῦ ἐπ' ἐλπίδι πάλιν ἀνακαινίσεως ταῦτα διορισμένου. Τοῦτο δέ ποιῆσαι σαφέστερον βουληθεῖς ἔφη· “Καί γάρ καί αὐτή ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπό τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τήν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ”.

Εἶδες πῶς οὐκ ἀπαικός εἶπομεν ὅτι καί ἡ κτίσις αὕτη ἄφθαρτος πᾶσα τό κατ' ἀρχάς καί εἰς παραδείσου τάξιν παρήχθη παρά Θεοῦ, καταραθεῖσα δέ εἰς φθοράν καί δουλείαν μετήχθη, τῇ ματαιότητι τῶν ἀνθρώπων ὑποταγεῖσα. Ὅρα δέ καί οἷα ἔσται ἡ ἐσχάτη λαμπρότης αὐτῆς.

ε'. Ὅποια ἔσται καί ἡ ἐσχάτη λαμπρότης τῆς κτίσεως.

Τοιγαροῦν καί ἀνακαινιζομένη, οὐχί οἷα ἐξ ἀρχῆς παρήχθη τοιαύτη καί αὔθις γενήσεται. Μή γένοιτο! Ἀλλά, καθάπερ σπεύρεται σῶμα ψυχικόν, ὡς τό λόγιον, καί

ἐγείρεται σῶμα οὐχ οἶον τό τοῦ πρωτοπλάστου πρό τῆς παραβάσεως ἦν, ὑλικόν δηλαδή καί αἰσθητόν καί τρεπτόν, δεόμενον τροφῆς αἰσθητῆς, ἀλλά ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν ὄλον καί ἄτρεπτον, οἶον τό τοῦ Δεσπότου ἡμῶν καί Θεοῦ μετά τήν ἀνάστασιν ἦν, τοῦ δευτέρου Ἀδάμ δηλονότι καί πρωτοτόκου ἡμῶν γενομένου ἐκ τῶν νεκρῶν, κατά πολύ διαφέρον ἐκείνου, τόν αὐτόν δὴ τρόπον καί ἡ κτίσις ἅπασα θείῳ γενήσεται νεύματι οὐχ οἶα παρήχηθῃ, ὑλική τε καί αἰσθητή, ἀλλ' εἰς αὐλον καί πνευματικόν ὑπέρ πᾶσαν αἴσθησιν ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ μεταποιηθήσεται οἰκηκῆριον. Ἄλλως τε δέ καί καθὼς ὁ θεῖος Παῦλός φησιν ὅτι (69) “πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δέ ἀλλαγησόμεθα ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ” οὕτω καί ἡ κτίσις ὑπὸ τοῦ θείου φλεχθεῖσα πυρός ἀλλοιωθήσεται, ὡς ἂν καί τό προφητικόν πληρωθήσεται λόγιον τό οὕτω φάσκον· “Δίκαιοι δέ κληρονομήσουσι γῆν”, οὐκ αἰσθητὴν πάντως, πῶς γάρ, οἱ πνευματικοὶ χρηματίζοντες; ἀλλὰ πνευματικὴν πᾶσαν καί αὐλον, ἵνα οἱ ἀσώματα κεκτημένοι τὰ σώματα καί ὑπὲρ αἴσθησιν ἐν αἰσθήσει γενόμενοι, καί ἀπερίγραπτοι ἐν ἀπεριγράπτοις ὄντες οἱ περιγραπτοί, ἄξιον ἔχῃ τῆς ἑαυτῶν δόξης κατοικητήριον.

Τοιγαροῦν καί νόει μοι ἄρτι κόσμον πνευματικόν καί ὑπὲρ τήν ἡμῶν αἴσθησιν πέλοντα. Τό οὖν ὑπὲρ αἴσθησιν ὄν καί πνευματικόν χρηματίσαν ἄληπτόν ἐστι πάντως τό καθ' ἡμᾶς καί ἀόρατον· τό δέ μήτε ὀρώμενον, μήτε ὄλως κρατούμενον, πῶς κἂν ὄλως ἔσται περιοριστόν παρ' ἡμῖν, ἢ τίς εὖ φρονῶν τοῦτο εἴποιεν; Οὐδεὶς οὐδαμῶς. Τοιοῦτος τοίνυν ἐστὶν ἡμῖν καί ὁ περὶ τῶν ἀγγέλων λόγος. Καί γάρ καί αὐτοὶ οἰονεῖ σωματοὶ πῶς εἰσι καί περιγραπτοὶ τῇ αὐλῷ καί ἀσωμάτῳ φύσει συγκρινόμενοι τῆς θεότητος, καθὼς γέγραπται· “σώματα ἐπουράνια καί σώματα ἐπίγεια”, ὑλικά μὲν ταῦτα, αὐλα δέ τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς· καί ἀλλαχοῦ· “Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καί τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρός φλόγα”. Ἐπεὶ οὖν λειτουργικά εἰσι πνεύματα καί οἱ νόες οἱ ἐπουράνιοι εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα, ὡς δοκεῖ τῇ ἀληθείᾳ καί Παύλῳ τῷ μυσταγωγῷ τῶν τοιούτων, ὅτε πάντως ἄγγελος θεῖος ἄνωθεν καταπεμφθῆ ἐκ Θεοῦ τῷ θείῳ λειτουργήσων προστάγματι ἐπὶ τῆς γῆς, τὰς μὲν οὐρανίους χοροστασίας καταλιμπάνει, πρὸς δέ τὰ ἐγκόσμια καί ἡμᾶς ὁμολογουμένως γίνεται. Εἰ δέ τοῦτο οὕτως δοκεῖ τῇ καταλήψει τῆς ἀληθείας, περιγραπτός ἐν τούτῳ ὢν δείκνυται καί περιοριστός· (70) πρὸς γάρ ἐκείνην τὴν θείαν καί ἄκτιστον φύσιν, τὴν ἀσώματον πάντη καί ἀπερίγραπτον, κτιστοὶ καί περιγραπτοὶ πέλουσι, πρὸς δέ τὴν ἡμετέραν καί πάντη ἀσώματοι, ἄληπτοι καί ἀόρατοι.

Τοιοῦτος καί ὁ περὶ ψυχῆς ἡμῖν λόγος. Θεῷ γάρ τῷ φύσει ἀσωμάτῳ καί ἀγγέλοις συγκρινομένη, σωματὴ πῶς οἰονεῖ ἐστι καί περιγραπτὴ, ἀλλὰ μόνῳ τῷ δεσμεῖν δυναμένῳ ταύτην καί ἐξουσίαν ἔχοντι σὺν τῷ σώματι εἰς γέενναν ἐμβαλεῖν πυρός, αἰσθήσει δέ καί ὄψει βροτεία πάντη ἀσώματός τε καί ἀκατάληπτος, μὴ δυναμένη περιγραφῆναι τόποις ἢ χωρίοις αἰσθητοῖς τό καθόλου. Καί θαυμάση μηδεὶς ταῦτα ἀκούων, ἐννοούμενος ὅπως καί τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ἀοράτως εἰσέρχεσθαι καί ἐξέρχεσθαι γίνεται τοὺς ἀσωμάτους ἀγγέλους, τῷ αὐτῷ δέ τρόπῳ καί τὰς ψυχὰς λαμβάνειν αὐτοὺς τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἀκουέτω τοῦ Κυρίου λέγοντος· “Ἐν τῇ ἀναστάσει, φησί, τῶν δικαίων, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐγκαμίζονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι Θεοῦ”, καί Παύλου· “Σπείρεται” λέγοντος “σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν”, κάκειθεν ἀκριβῶς μανθανέτω, ὅτι τὰ σώματα ἡμῶν πνευματικά καί οἶον εἰπεῖν τῶν ἀγγέλων παρόμοια μέλλουσι γενέσθαι, ἀνισταμένων ἀπὸ νεκρῶν. Εἰ γάρ ψυχικά σπείρονται καί πνευματικά ταῦτα ἐγείρονται, ὡς τό λόγιον, καί εἶναι ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι ὀφείλομεν ὡς Θεοῦ ἄγγελοι, καθά καί ὁ Κύριος εἶρηκε, δηλονότι ὅμοιοι αὐτοῖς, εἰ καί μὴ τῇ φύσει, ἀλλὰ τῇ ἀξίᾳ ἐσόμεθα. Σωματοὺς δέ αὐτοὺς ὡς πρὸς Θεόν φημι, ὡς δέ πρὸς ἡμᾶς αὐλοὺς καί ἀοράτους· εἰ δέ τοῦτο,

πολλῶ μᾶλλον αἰ ψυχαί κατά τόν ἀποδοθέντα ὄρον καί νόμον τῆς εἰρημένης συγκρίσεως.

Τοιούτων τοίνυν γινομένων ἡμῶν ἐν τῇ ἀναστάσει, ὡς ὁ λόγος ἀπέδειξε, ποία τοῦ λοιποῦ χρεῖα τοῖς οὕτω πνευματικοῖς γενομένοις καί ὑπέρ πᾶσαν αἴσθησιν τήν ἐνταῦθα, (71) τοῖς ὡς ἀγγέλοις οὕσι Θεοῦ, εἰ καί μή κατά τήν ἀξίαν αὐτῶν, αἰσθητῆς ὄλως γαίας καί κατοικίας. Ἀξία δέ ἀγγέλων Θεοῦ καί στάσις καί ἔφεσις τό ἐλλάμπεσθαι ἀπό τοῦ πρώτου καί θείου φωτός ὡς φῶτα δεύτερα, τό βλέπειν τήν δόξαν καί λαμπρότητα αὐτοῦ τοῦ ἀπροσίτου καί ἀπείρου φωτός καί ἀπολαύειν τῆς ἀφράστου καί τρισυποστάτου θεότητος. Ἡ γάρ ἅπασα κτίσις, ὡς εἴρηται μοι πολλάκις, ἀνακαινισθεῖσα, σύν αὐτῷ παραδείσῳ ὅλη γενομένη πνευματική, εἰς ἄλλον καί ἀφθαρτον, ἄτρεπτόν τε καί ἀίδιον καί νοερόν μετασκευασθήσεται οἰκητήριον. Καί οὐρανός μὲν ἀσυγκρίτως λαμπρότερος ἔσται, οἷα δὴ καινός ἄλλος καί τοῦ ὀρωμένου φωτοειδέστερος. Γῆ δέ ἄφραστον καί καινόν ἀναλήψεται κάλλος καί χλόης εἶδος ἀμάραντον, ἄνθεσι δηλαδή φωτοειδέσι καί ποικιλία πνευματικῆ ὠραίζομένη, ἐν οἷς δικαιοσύνη, κατά τό ὅσιον λόγιον, κατοικεῖ. Λάμπει δέ ἐπταπλασίως ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ἡ δέ σελήνη τοῦ νυκτερίου λάμποντος ἡλίου διπλότερον ἐξαστράψει· τά δέ γε ἄστρα ἔσσονται τῷ ἡλίῳ τούτῳ παρόμοια, εἴ τινα ταῦτά ἐστι καί οἷσιν ἀναθεωροῦνται τοῖς λόγοις τοῖς ὑψηλοῖς τήν διάνοιαν. Πάντα δέ ὑπέρ λόγον, ὡς πᾶσαν διάνοιαν ὑπερβαίνοντα, πλήν ὅμως πνευματικά ὄντα καί θεῖα, ἐνοῦνται τοῖς νοητοῖς καί γίνονται παράδεισος νοερός ἄλλος καί Ἱερουσαλήμ ἐπουράνιος, ἐξομοιωθεῖσα τοῖς ἐπουρανόις καί ἐνωθεῖσα, καί κληρος ἄστυλος τῶν υἰῶν τοῦ Θεοῦ, ἧς κληρονόμος οὐδεὶς οὐδαμῶς τῶν ἐπὶ γῆς ἐχρημάτισεν, ἀλλ' οὐδέ κατώκησεν ἐν ταύτῃ, οὐδέ βήματος ποδός κύριος γέγονε· πάντες γάρ πάροικοι ἐγενόμεθα καί ἐσμέν καί ἐσόμεθα ἐν αὐτῇ, καθὼς πᾶσα θεῖα ὑπαγορεύει Γραφή.

Ὅποταν οὖν ὀλοκλήρως πάντα τοῖς ἐπουρανόις (72) ἐνωθῆ τά ἐπίγεια, τήνικαῦτα καί οἱ δίκαιοι τήν ἀνακαινισθεῖσαν ταύτην κληρονομήσουσι γῆν, ἣν οἱ μακαριζόμενοι πραεῖς παρά τοῦ κυρίου κληρονομοῦσι. Νῦν μὲν γάρ τά μὲν ἠνώθη τοῖς οὐρανόις, τά δέ μέλλει· αἰ μὲν γάρ ψυχαί τῶν ἁγίων, καθά πρόσθεν εἰρήκαμεν, διὰ τῆς δωρεᾶς καί ἐνώσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἔτι αὐτῶν ὄντων ἐν σώματι, κολλῶνται Θεῷ καί ἀνακαινιζόμεναι ἀλλοιοῦνται καί ἐκ τοῦ θανάτου ἀνίστανται καί ἐν ἀνεσπέρῳ φωτὶ ἐν δόξῃ ἀποκαθίστανται μετὰ κοίμησιν· τά δέ γε σώματα αὐτῶν οὐκέτι, ἀλλ' ἐν σοροῖς καί φθορᾷ ἀφίενται, ἀφθαρτα καί αὐτὰ γενήσεσθαι μέλλοντα ἐν τῇ κοινοῦ ἀναστάσει, ὅτε καί πᾶσα δηλονότι ἡ ἐπίγειος κτίσις, ἡ ὀρωμένη αὕτη καί αἰσθητή, ἀλλοιωθήσεται καί τοῖς ἐπουρανόις ἡγουν τοῖς ἀοράτοις καί ὑπέρ αἴσθησιν ἐνωθήσεται.

Τοῦτο τοιγαροῦν πληρωθῆναι δεῖ πρώτον καί τήνικαῦτα ἐλεύσεται μετὰ δόξης πολλῆς καί δυνάμεως ὁ περιπόθητος ἡμῶν καί γλυκύτατος βασιλεὺς Ἰησοῦς ὁ Χριστός καί Θεός κρίναι κόσμον καί ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατά τά ἔργα αὐτοῦ. Εἴθ' οὕτως, καθάπερ ἐν οἴκῳ μεγάλῳ ἢ βασιλείῳις πολλάς ἔχουσι τὰς ἀναπαύσεις καί τὰς κατασκηνώσεις καί τήν διαφορὰν πολλήν αὐθις ἐν ἀμφοτέραις ὁμοῦ καί θειοτάταις μοναῖς, οὕτως ἐν αὐτῇ τῇ καινῇ κτίσει τὰς διαιρέσεις ποιήσει, ἀπονέμων ἐκάστῳ τήν κληρουχίαν κατά τήν αὐτοῦ ἀξίαν καί τήν ἐκ τῶν ἀρετῶν καί ἔργων προσοῦσαν αὐτῷ λαμπρότητα τε καί περιφάνειαν. Πνευματικῶν δέ ὄντων αὐτῶν καί διαφανῶν καί συνημμένων ἐκείναις ταῖς θείαις μοναῖς τε καί ἀνακλίσεσιν, ὡς μία τις ὅλη καθόλου ἐστίν, ὥσπερ οὖν καί ἔστιν, ἐστία ἢ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καί τοῦτο τοῖς πᾶσι φανήσεται δικαίοις, μόνον τόν βασιλέα ἔχουσα τοῦ παντός πανταχοῦ ὀρώμενον αὐτοῖς, συμπάροντα ἐκάστῳ καί συνόντα ἕκαστον αὐτῷ καί ἐν ἐκάστῳ ἐκλάμποντα

καί ἕκαστον (73) λάμποντα ἐν αὐτῷ. Ἄλλ' οὐαί τοῖς ἔξωθεν τότε τοῦ οἴκου ἐκείνου εὐρισκομένοις.

Ἄρκούντως οὖν καί ἱκανῶς περί τούτων εἰπόντες καί τούς μή κατ' ἔριν ἀντιλέγειν τι πειρωμένους πληροφορήσαντες, φέρε καί περί τοῦ πῶς ἐνοῦνται τῷ Χριστῷ καί ἔν γίνονται μετ' αὐτοῦ πάντες οἱ ἅγιοι, ὡς δυνατόν, ὑμᾶς βεβαιώσωμεν.

στ'. Πῶς ἐνοῦνται τῷ Χριστῷ καί Θεῷ καί ἔν γίνονται μετ' αὐτοῦ πάντες οἱ ἅγιοι.
(73)

Ἐπειδήπερ μέλη Χριστοῦ τοῦ ἐπί πάντων Θεοῦ ὄντως οἱ ἅγιοι χρηματίζουσι πάντες καί, ὡς εἴρηται, ἐν αὐτῷ εἶναι κεκολλημένοι καί συνημμένοι ὀφείλουσι τῷ σώματι αὐτοῦ, ἵνα ἐκεῖνος μὲν ἢ ἐν αὐτοῖς κεφαλή, οἱ ἀπ' αἰῶνος δέ καί μέχρις ἐσχάτης ἡμέρας ἅγιοι ὡς μέλη αὐτοῦ, ὅπως γένωνται οἱ πολλοί ἐν σώμα Χριστοῦ, οἷα δὴ ἄνθρωπος εἷς, οἱ μὲν τὴν εἰς χειρῶν τάξιν ἀποπληροῦσιν ἐργαζόμενοι ἕως ἄρτι καί ποιῶντες αὐτοῦ τό πανάγιον θέλημα, ἀξίους ἐξ ἀναξίων ἀναπλάττοντες καί αὐτῷ ἀνασῶζοντες· οἱ δέ, τῶν ὤμων, ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζοντες ἢ καί τό ἀπολωλός αὐτό ἄρτι αὐτοῖς εὐρεθέν, τό πάλαι εἰς ὄρη καί βουνούς καί τόπους οὓς οὐκ ἐπισκοπεῖ Κύριος περιπλανώμενον, καί πληροῦντες τόν νόμον αὐτοῦ· οἱ δέ, τοῦ στήθους, πηγάζοντες τοῖς διψῶσι καί πεινῶσι τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, τό διεισδέστατον νᾶμα τοῦ λόγου τῆς ἀπορρήτου σοφίας καί γνώσεως, καί χορηγοῦντες αὐτοῖς τόν ἄρτον, ὃν ἐσθίουσιν αἱ ἄνω δυνάμεις τῶν οὐρανῶν, ὡς ἐπιστήθιοι καί φιλούμενοι ὑπ' αὐτοῦ· (74) οἱ δέ, κοιλίας, πάντας ἐγκολπούμενοι διὰ τῆς ἀγάπης καί ἐν τοῖς ἐγκάτοις Πνεῦμα σωτηρίας ἐγκυμονοῦντες καί χωρητικὴν ἔχοντες διάθεσιν τῶν ἀπορρήτων καί κεκρυμμένων μυστηρίων αὐτοῦ· ἄλλοι, μηρῶν, τό γόνιμον ἐν ἑαυτοῖς φέροντες τῶν θεοπρεπῶν νοημάτων τῆς μυστικῆς θεολογίας καί γεννῶντες Πνεῦμα σωτηρίας ἐπὶ τῆς γῆς, ἡγουν τόν καρπὸν τοῦ Πνεύματος καί τόν σπόρον ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων καρδίαις διὰ τοῦ λόγου τῆς διδασκαλίας αὐτῶν· οἱ δέ, σκελῶν καί ποδῶν, τὴν ἀνδρείαν ἐν τοῖς πειρασμοῖς καί τὴν ὑπομονὴν ἐνδεικνύμενοι κατὰ τόν Ἰώβ καί μηδοπωσοῦν σαλευόμενοι ἀπὸ τῆς ἐπὶ τὰ καλά στάσεως ἢ ἀτονοῦντες, ἀλλὰ τὰ βάρη τῶν αὐτοῦ χαρισμάτων βαστάζοντες.

Οὕτως οὖν τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ, συναρμολογούμενον διὰ τῶν ἀπ' αἰῶνος ἁγίων αὐτοῦ, ἄρτιον ὑπάρχει καί ὀλόκληρον εἰς ἔνωσιν τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ τῶν πρωτοτόκων τῶν ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς, πρὸς οὓς “Μὴ χαίρετε” λέγει καί νῦν ὁ Θεός, “ὅτι τὰ δαιμόνια ὑμῖν ὑποτάσσεται”, ὅπερ ἐν τοῖς κουφοτέροις τύφον μᾶλλον καί οἴησιν ἐμποιεῖ, “χαίρετε δέ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς”. Ὅτι δέ οἱ ἅγιοι πάντες μέλη ὄντες Χριστοῦ εἰς ἔν γίνονται σῶμα αὐτοῦ, ἀλλὰ καί μέλλουσιν εἰσέτι γενέσθαι, πειράσομαι τοῦτο καί ἀπὸ τῆς θείας ἀποδειξαι Γραφῆς. Καί ἐν πρώτοις ἄκουσον αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καί Θεοῦ, ὅπως τὴν μετ' αὐτοῦ ἔνωσιν ἀδιάσπαστον ἐμφαίνει καί ἀχώριστον ἐν τῷ λέγειν πρὸς τούς αὐτοῦ ἀποστόλους· “Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καί ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί· καί ὑμεῖς ἐν ἐμοί· καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν”, καί πάλιν· “Οὐ περί τούτων δέ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καί περί πάντων τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, ἵνα πάντες ἐν ὧσι”. Βουλόμενος δέ τόν τρόπον πιστώσασθαι τῆς ἐνώσεως, (75) ἐπαναλαμβάνων τόν λόγον φησί· “Καθὼς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν σοί, ἵνα καί αὐτοὶ ἐν ὧσι”. Σαφέστερον δέ τοῦτο ποιῶν, ἐπιφέρει· “Καί ἐγὼ τὴν δόξαν, ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὧσιν ἐν, καθὼς ἡμεῖς ἐν ἐσμέν· ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καί σύ ἐν ἐμοί, ἵνα ὧσι τετελειωμένοι εἰς ἔν”, καί μετ' ὀλίγ· “Πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι θέλω ἵνα, ὅπου εἰμί ἐγὼ, κάκεῖνοι ὧσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμήν, ἣν δέδωκάς μοι”, καί πάλιν· “Ἴνα ἡ ἀγάπη, ἣν ἠγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ἢ καὶ ἐν αὐτοῖς”. Εἶδες μυστηρίων βάθος; Ἐγnows

υπερβαλλούσης δόξης υπεράπειρον υπερβολήν; κατενόησας ένώσεως τρόπον υπέρ νοῦν ὄντα καί υπέρ ἅπασαν έννοιαν;

Ἦ τοῦ θαύματος, ἀδελφοί, ὡς τῆς ἀφράστου συγκαταβάσεως τῆς πρός ἡμᾶς ἀγάπης τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, ὅτι οἶαν τήν πρός τόν Πατέρα αὐτοῦ ἔχει ένωσιν φυσικῶς, τοιαύτην καί αὐτός ἔχειν έν χάριτι πρός ἡμᾶς, ἐάν θέλωμεν, ἐπαγγέλλεται, καί ἡμεῖς πρός ἐκεῖνον ὁμοίως ἔξομεν τάς αὐτοῦ έντολάς ἐργαζόμενοι· ὁ γάρ ἐκεῖνος φυσικῶς ἔχει πρός τόν Πατέρα, τοῦτο ἡμῖν πρός αὐτόν τῆ θέσει δίδωσι καί τῆ χάριτι. Ἦ ἐπαγγελίας φρικτῆς, ὅτι τήν δόξαν ἦν δέδωκεν ὁ Πατήρ τῷ υἱῷ καί ὁ Υἱός δίδωσιν ἡμῖν θεία χάριτι· καί τό δή μεῖζον, ὅτι ὡσπερ ἐκεῖνος έν τῷ Πατρί καί ὁ Πατήρ έν αὐτῷ, οὔτως ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ έν ἡμῖν καί ἡμεῖς έν αὐτῷ ἐσόμεθα τῷ Υἱῷ, εἰ βουλόμεθα, τῆ χάριτι. Ἦ χάριτος ἀνυπερβλήτου, ὅτι τήν ἀγάπην ἦν ἠγάπησεν ὁ Θεός καί Πατήρ τόν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν καί Θεόν ἡμῶν, αὐτήν έν ἡμῖν λέγει ἐσσεσθαι καί αὐτόν ἐκεῖνον τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ έν ἡμῖν. Καί εἰκότως· συγγενῆς γάρ ἅπαξ ἡμῶν γεγονώς τῆ σαρκί καί συμμετόχους αὐτοῦ τῆς θεότητος ἡμᾶς ἐργασάμενος, συγγενεῖς αὐτοῦ πάντας τούς τοιοῦτους πεποίηκεν. Ἄλλως δέ καί τῆς μεταδοθείσης (76) ἡμῖν διά τῆς κοινωνίας θεότητος ἀτμήτου οὔσης καί ἀχωρίστου, ἀνάγκη πᾶσα καί ἡμᾶς τούς έν ἐληθεία ταύτης μετεσχηκότας ἀχωρίστους έν ἐνί Πνεύματι έν σῶμα μετά Χριστοῦ εἶναι.

Καί ὅτι ταῦτα οὔτως ἔχει, ἄκουε Παύλου λέγοντος· “Ἐν γάρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὐκ ἔστι δοῦλος οὐδέ ἐλεύθερος, οὐκ Ἰουδαῖος, οὐκ Ἑλληγ, οὐ Σκύθης, οὐ βάρβαρος, ἀλλά τά πάντα καί έν πᾶσι Χριστός”. Ὅρας ὅπως οὐκ εἶπεν “ἀλλ’ οἱ πάντες χριστιανοί”, ἀλλά “Χριστός” εἶς, ὡς ἐκ μελῶν πολλῶν σῶμα έν. Καί ἄκουε πάλιν αὐτοῦ τοῦτο δηλοῦντος ἐτέρωθι. Εἰπόντος γάρ πρώτον· “Ἐκάστῳ δίδεται ἡ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος πρός τό συμφέρον” καί τάς διαφοράς τῶν χαρισμάτων ἀπαριθμησαμένου, ὕστερον πάλιν ὁ αὐτός ἐπήγαγε· “Πάντα δέ ταῦτα ἐνεργεῖ τό έν καί τό αὐτό Πνεῦμα διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστῳ καθῶς βούλεται”. Τάς διδομένας δέ διά τοῦ Πνεύματος ἐνεργείας αὐτοῖς τοῖς ἀγίοις μέλεσι τοῦ Χριστοῦ γνωρίσας ἡμῖν ἐπιφέρει καί φησι· “Καθάπερ γάρ τό σῶμα έν ἐστι καί μέλη ἔχει πολλά, πάντα δέ τά μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἐνός πολλά ὄντα έν ἐστι σῶμα, οὔτως καί ὁ Χριστός· καί γάρ έν ἐνί πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς έν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι, εἴτε Ἑλληνες, εἴτε δοῦλοι, εἴτε ἐλεύθεροι, καί πάντες εἰς έν πόμα ἐποτίσθημεν· καί γάρ τό σῶμα οὐκ ἔστιν έν μέλος ἀλλά πολλά”. Καθάπερ δέ πάλιν ἐκάστῳ, ὡς προείπομεν, κατ’ ἀξίαν ὑπό τοῦ Θεοῦ έν ταῖς ἀκηράτοις μοναῖς ἡ ἀποκλήρωσις δίδεται, οὔτως καί έν τῷ σώματι τῆς Ἐκκλησίας ἕκαστος έν ὧς ἐστιν ἄξιος καταριθμηθήσεται μέρος τοῦ Χριστοῦ. Καί τοῦτο αὐτός μετ’ ὀλίγα δηλοῖ έν ταύτῃ αὐτοῦ τῆ ἐπιστολῇ λέγων· “Νῦν δέ ὁ Θεός ἔθετο τά μέλη έν ἕκαστον αὐτῶν έν τῷ σώματι καθῶς ἠθέλησε· πολλά μέν οὔν μέλη, έν δέ σῶμα”. (77) Ἰνα δέ καί τάς διαφοράς τῶν μελῶν καί τίνα ταῦτα καί τίνες εἰσίν ἀποδείξη, ἔφη· “Ἦμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστοῦ καί μέλη ἐκ μέρους· καί οὔς ἔθετο ὁ Θεός έν τῇ ἐκκλησίᾳ πρώτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἴτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν”. Εἶδες τάς διαφοράς τῶν μελῶν τοῦ Χριστοῦ; Ἐμαθες τίνες εἰσὶ μέλη αὐτοῦ; Ἄκουε καί τήν ένωσιν τῶν μελῶν ἀκολούθως τῷ Δεσπότη καί τοῦτον δηλοῦντα.

Ἐκεῖνος μέν γάρ οἶαν πρός τόν ἑαυτοῦ Πατέρα ένωσιν ἔχει, καί ἡμᾶς πρός αὐτόν τοιαύτην ἔχειν ὁμοίως ἐδίδαξεν, ὁ δέ γε τούτου μαθητής καί ἀπόστολος, οἶαν ὁ ἀνήρ ἔχει πρός τήν γυναῖκα αὐτοῦ καί ἡ γυνή πρός τόν ἄνδρα· διό καί φησιν· “Αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε ὡς τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀνὴρ ἐστι κεφαλή τῆς γυναικός, ὡς καί ὁ Χριστός κεφαλή τῆς ἐκκλησίας καί αὐτός ἐστι σωτήρ τοῦ σώματος”, καί αὐθις· “Οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τάς γυναῖκας ἑαυτῶν, καθῶς καί ὁ Χριστός ἠγάπησε τήν

ἐκκλησίαν καί ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα αὐτὴν ἀγίαση καὶ παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυτῷ ἔνδοξον τὴν ἐκκλησίαν μὴ ἔχουσαν σπίλον ἢ ῥυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ἡ ἁγία καὶ ἄμωμος". Καί μετ' ὀλίγα· "Ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα" πρόσχε μοι τῷ βάθει τοῦ λόγου, παρακαλῶ! "ἑαυτὸν, φησίν, ἀγαπᾷ· οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλὰ τρέφει καὶ θάλπει αὐτήν, καθὼς καὶ ὁ Κύριος τὴν ἐκκλησίαν, ὅτι μέλη ἐσμέν τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ". Ὁρᾷς ὅπως ἔδειξεν ἡμῖν ὅτι, ὡσπερ ἡ Εὐὰ ἐκ τῆς σαρκὸς καὶ ἐκ τῶν ὀστέων ἐλήφθη τοῦ Ἀδάμ καὶ μία σὰρξ οἱ δύο ὑπῆρχον, οὕτω καὶ ὁ Χριστός, μεταδιδούς ἡμῖν ἑαυτὸν εἰς μετάληψιν ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ (78) ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ, ὧν ἔδειξε τοῖς ἀποστόλοις μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, οὕτως εἰπὼν· "Ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε ὅτι πνεῦμα σὰρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμέ θεωρεῖτε ἔχοντα", ἐξ αὐτῶν ἐκείνων τρώγειν ἡμᾶς δίδωσι καὶ ἔν μετ' αὐτοῦ διὰ τῆς κοινωνίας ταύτης ποιεῖ καὶ ἡμᾶς. Ἔτι δέ καθ' ὑπερβολὴν δεῖξει θέλων τὴν πρὸς Θεὸν ἡμῶν συνάφειαν, ἐπάγει λέγων· "Ἀντὶ τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα", ἀντὶ τοῦ Χριστοῦ, φησί, καταλείψει αὐτούς, "καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ", ἡγουν τῇ Ἐκκλησίᾳ, "καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν", τὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ δηλονότι.

Καὶ ὅτι οὕτως ἔχεται τῆς διανοίας ὁ λόγος καὶ οὐκ ἀπὸ συλλογισμῶν ταῦτα φθειγόμεθα, ἐπιφέρει καὶ φησιν ὁ αὐτός· "Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν". Ὅντως οὖν μέγα καὶ ὑπὲρ τὸ μέγα ἐστὶ καὶ ἔσεται τὸ μυστήριον τοῦτο, ὅτι οἶαν κοινωνίαν καὶ ἔνωσιν, οἰκειότητά τε καὶ συγγένειαν ἔχει ἡ γυνὴ πρὸς τὸν ἄνδρα καὶ ὁ ἀνὴρ πρὸς τὴν γυναῖκα, τοιαύτην θεοπρεπῶς καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἔννοιαν καὶ λόγον ἔχει καὶ ὁ δεσπότης καὶ ποιητὴς τοῦ παντός μετὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀπάσης, ὡς πρὸς μίαν γυναῖκα, ἀμωμήτως ταύτη καὶ ὑπεραρρήτως ἐνούμενος καὶ ἀδιασπᾶστος καὶ ἀχωρίστος ὧν καὶ συνών αὐτῆ, ὡς ἡγαπημένη καὶ πεφιλημένη αὐτῷ. Οὕτω δέ καὶ ἡ Ἐκκλησία τῷ αὐτῆς πεφιλημένῳ Θεῷ ἐνωθεῖσα κεκόλληται ὡς ὀλόκληρον σῶμα τῇ κεφαλῇ τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ. Καθάπερ γάρ οὐ δύναται σῶμα ἄνευ τῆς προσπεφυκυίας αὐτῷ κεφαλῆς τὸ καθόλου ζῆν, οὕτως οὐδέ ἡ τῶν πιστῶν Ἐκκλησία, τῶν υἱῶν, φημί, τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπογεγραμμένων ἐν τοῖς οὐρανοῖς, δύναται εἶναι εἰς σῶμα ἄρτιον καὶ ὀλόκληρον τῷ Θεῷ ἄνευ τῆς κεφαλῆς, (79) αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ, ἢ ζῆν τὴν ὄντως ζωὴν καὶ ἀνώλεθρον, μὴ τρεφομένη ὑπ' αὐτοῦ καθ' ἐκάστην τὸν ἐπιούσιον ἄρτον, παρ' οὗ τὸ ζῆν καὶ αὔξειν εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος αὐτοῦ πᾶσι τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν ἐπιγίνεται.

Ἄλλὰ γάρ τούτων οὕτως ἀποδειχθέντων λαμπρῶς καὶ τρανωθέντος ὑπὸ τοῦ λόγου τοῦ ῥηθέντος ζητήματος, ὅπως οἱ ἀπ' αἰῶνος ἅγιοι οἱ μέχρι τοῦ νῦν καὶ ἔως τῆς συντελείας γινόμενοι ἐν σῶμα μέλλουσι γενέσθαι μετὰ Χριστοῦ καὶ ἐν τῷ Χριστῷ, ἄγε δὴ καὶ περὶ τοῦ πῶς πληρωθῆναι δεῖ τὸν ἄνω κόσμον φιλοσοφήσωμεν. Ἄλλὰ διαπεράσατέ μοι τὰς ἀκοάς καὶ τὸν ἡγεμόνα νοῦν τοῖς ῥηθησομένοις προσέχειν ἐπιστήσατε, ἐπειδὴ περὶ θείων πραγμάτων ἡμῖν ὁ λόγος ἐκάστῳ ζητήματι.

ζ'. Πῶς δεῖ πληρωθῆναι τὸν ἄνω κόσμον καὶ ὁποῖός τις ἐστὶ καὶ τίνα πληρωθήσεται τρόπον.

Χρεῶν δὲ ζητῆσαι πρῶτον τίνα καλεῖ κόσμον ὁ λόγος, ὃν δεῖ πληρωθῆναι καὶ οὐ μὴ πληρωθέντος οὐχ ἴξει τὸ τέλος, καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ τέλος ὃ λέγεται, τί ἐστίν. Ἐμοὶ δοκεῖ κόσμον ὠραϊσμένον εἶναι τὴν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ καὶ αὐτὸν ὅλον τὸν ἄνθρωπον, ἐν ᾧ κατοικεῖν λέγεται καὶ ἐμπεριπατεῖν τὸν Θεόν καὶ τὰς ἀκτῖνας τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ φαιδράς, ὡς ἥλιος δικαιοσύνης ὧν, καταπέμπειν ἦν καὶ σῶμα

οἶδαμεν καλεῖσθαι Χριστοῦ καί νύμφην, ὡς Παῦλος ὁ ταύτης νυμφαγωγός ἀνακράζει· “Ἠρμოსάμην ὑμᾶς ἐνὶ ἀνδρί παρθένον ἀγνήν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ”, καί Δαβίδ ὁ θεῖος· “Παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ περιβεβλημένη, πεποικιλμένη”. Εἰ γάρ καί περί τῆς Θεοτόκου μόνης (80) τοῦτο φασιν εἰρησθαι, ἀλλ’ οἰκείως μάλα δὴ ἔχει καί πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Υἱοῦ αὐτῆς καί Θεοῦ, ὡς δηλώσει τρανότερον τὰ ἐπόμενα· “Ἀπενεχθήσονται, φησί, τῷ βασιλεῖ παρθένοι ψυχαί ὀπίσω αὐτῆς· αἱ πλησίον αὐτῆς ψυχαί ἀπενεχθήσονται σοι· ἀπενεχθήσονται ἐν εὐφροσύνῃ καί ἀγαλλιάσει, ἀχθήσονται εἰς ναόν βασιλέως”. Τίνα οὖν τόν ναόν τοῦτον ὑπολαμβάνεις εἶναι; Ἄρα γε ἕτερόν τινα οἶκον ἐννοεῖς εἶναι τόν ναόν καί ἕτερον παρά τοῦτον τόν βασιλέα; Οὐδαμῶς δὴ. Ὡς περ γάρ κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας ὁ Χριστός ἐστὶ καί Θεός, οὕτω καί ναός αὐτός ταύτη γίνεται, καθά δὴ πάλιν καί ἡ Ἐκκλησία αὐτῆ ναός ἐκείνου καί κόσμος ὠραῖος καθέστηκεν, ὡς τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα μοι διατρανοῖ, ἅ καί χρή πάλιν ἐπαναλαβεῖν καί εἰπεῖν εἰς περισσοτέραν ἀκριβείας ἀπόδειξιν.

Ποῖα δὴ ταῦτα; Ἄ Χριστός αὐτός ὁ Θεός πρὸς τόν ἑαυτοῦ Πατέρα περί τῶν πιστῶν καί αὐτῶν ἔφη τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ· “Οὐ περί τούτων δέ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καί περί πάντων τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, ἵνα πάντες ἔν ὧσι”. Πῶς ἔν; “Καθὼς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοί, ἵνα καί αὐτοί ἐν ἡμῖν ἐν ὧσιν”. Εἶδες πῶς καί βασιλεύς καί ναός πάντων αὐτός τῶν σωζομένων καθέστηκεν; Μάθε τοιγαροῦν καί ὅπως πάλιν οἱ πιστοὶ πάντες, ἦτοι ἡ βασίλισσα Ἐκκλησία καί αἱ ὀπίσω αὐτῆς ἀκολουθήσασαι, ναός καί κόσμος τοῦ Θεοῦ καί βασιλέως γενήσονται. Καί τοῦτο πρῶτον ἐξ αὐτοῦ μαθήσῃ τοῦ βασιλέως Χριστοῦ· φησί γάρ· “Ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καί σύ, πάτερ, ἐν ἐμοί, ἵνα ὧσι τετελειωμένοι εἰς ἕν”. Τί δέ ὁ Παῦλος ὁ αὐτοῦ μαθητής; “Οὐκ οἶδατε ὅτι ναός Θεοῦ ἐστε καί τό Πνεῦμα αὐτοῦ τό Ἅγιον οἰκεῖ ἐν ὑμῖν;”. Ὅρᾳς συνάδοντα τοῖς δεσποτικοῖς ῥήμασι μετὰ ἀκριβείας ἀπάσης τὰ τοῦ Ἀποστόλου ῥητά, ναόν τοῦ βασιλέως Θεοῦ καί (81) πόλιν καί κόσμον τὴν Ἐκκλησίαν ἀποδεικνύοντα; Γνωθὶ ὅτι αὐτός ἦν ὁ ἐν προφήταις καί ἀποστόλοις, καί αὐτός ἐστὶν ὁ ἐν ἀμφοτέροις τούτοις λαλῶν καί τὰ νῦν.

ἡ. Ὅτι εἰ μὴ πάντες οἱ προωρισμένοι κατὰ γενεάς καί γενεάς τεχθήσονται ἕως ἐσχάτης ἡμέρας καί πληρωθήσονται, ὁ ἄνω κόσμος οὐ πληρωθήσεται. ((81))

Ἐπεὶ δέ σῶμα Χριστοῦ καί νύμφη Χριστοῦ καί κόσμος ὁ ἄνω καί ναός Θεοῦ ἡ Ἐκκλησία ἐστὶ, τὰ δέ μέλη τοῦ σώματος αὐτοῦ οἱ ἅγιοι καθεστήκασιν πάντες, οὕτω δέ οἱ πάντες παρήχθησαν ἢ εὐηρέστησαν, οὐδέ τό σῶμα δηλονότι ὀλόκληρον ἐστὶ τοῦ Χριστοῦ, οὐδέ ὁ ἄνω κόσμος πεπλήρωται, αὐτός οὗτος τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας φημί, ἀλλὰ πολλοὶ μὲν εἰσιν ἐν τῷ κόσμῳ σήμερον ἄπιστοι οἱ καί πιστεύουσιν τῷ Χριστῷ, πολλοὶ ἁμαρτωλοὶ καί ἄσωτοι οἱ καί μεταμεληθήσονται μετανοήσαντες, πολλοὶ ἀπειθεῖς οἱ καί πεισθήσονται, πολλοὶ ἔτι καί ἀκμὴν τεχθήσονται καί εὐαρεστήσουσιν ἕως τῆς ἐσχάτης σάλπιγγος τῷ Θεῷ, τεχθῆναι δεῖ πάντας τούς προεγνωσμένους καί παραχθῆναι καί πληρωθῆναι τόν ὑπεράνω τοῦ κόσμου κόσμον τῆς Ἐκκλησίας τῶν πρωτοτόκων Ἱερουσαλήμ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις· καί τῆνικαῦτα τό τέλος καί τό πλήρωμα τοῦ σώματος Χριστοῦ πληρωθήσεται ὑπὸ τῶν προωρισμένων Θεῷ εἰς τό συμμόρφους γενέσθαι τῆς εἰκόνας τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ· εἰσὶ δέ οἱ τοῦ φωτός υἱοὶ καί τῆς ἡμέρας αὐτοῦ.

Οὗτοι οὖν πάντες προωρισμένοι εἰσὶ καί ἀπογεγραμμένοι καί ἠριθμημένοι, οἱ καί προστεθῆναι καί κολληθῆναι μέλλουσι τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ· καί τῆνικαῦτα ὀλόκληρον οἰονεῖ γενόμενον, μηδενός μέλους λειπόμενον, πληρωθήσεται ἤγουν τελειωθήσεται, καθά τῇ ἀληθείᾳ (82) δοκεῖ καί Παύλῳ τῷ ἀποστόλῳ οὕτω λέγοντι·

“Μέχρις οὗ καταστήσωμεν οἱ πάντες εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ. Οὓς γάρ προέγνω, τούτους καί προώρισεν· οὓς δέ προώρισε, τούτους καί ἐκάλεσεν· οὓς δέ ἐκάλεσε, τούτους καί ἐδικαίωσε· οὓς δέ ἐδικαίωσε, τούτους καί ἐδόξασε συμμόρφους γενέσθαι τῆς εἰκόνης τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ”. Εἶδες πῶς προωρισμένοι εἰσὶ καί προεγνωσμένοι πάντες οἱ ἅγιοι; Γνώθι οὖν πῶς καί ἀπογεγράφθαι λέγει αὐτούς. Εἰπὼν γάρ “Προσεληθύθατε Σιών ὄρει καί πόλεις ζώντος Θεοῦ, Ἱερουσαλήμ ἐπουρανίῳ καί μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει”, ἐπήγαγε· “καί ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων”. Εἰ οὖν ἀπογεγραμμένοι, εὐδηλον ὅτι καί ἡριθμημένοι, καθὼς γέγραπται: “Ἐγὼ Κύριος τούς αὐτοῦ”. Καί τό ὄσιον λόγιον· “Υμῶν δέ, φησί, καί αἱ τρίχες ἡμῶν ἀριθμημέναι παρά τῷ τά πάντα εἰδοτῷ Θεῷ, πόσῳ γε μᾶλλον ἡμεῖς; Τῶν οὖν ἁγίων πάντων προεγνωσμένων ὄντων Θεῷ, προωρισμένων τε ἅμα καί ἡριθμημένων ὡς καί ἀπογεγραμμένων κατ’ ὄνομα ἐν τοῖς οὐρανοῖς, μέλη δέ ὄντων αὐτῶν ὁμοῦ τοῦ Χριστοῦ, εἰς σῶμα ἕν ὀφειλόντων γενέσθαι καί ἀποτελεσθῆναι αὐτοῦ, φανερώς ἀποδέδεικται διὰ τοῦ λόγου ὅτι, ὁπόταν οὗτοι πάντες εἰς ἕν σῶμα ἀποσυναχθέντες γένωνται τοῦ Χριστοῦ, τότε καί ὁ ἄνω κόσμος, αὐτήν ἢ ἐπουράνιος Ἱερουσαλήμ ἥτις καί ἐκκλησία τῶν πρωτοτόκων ἐστὶ, πληρωθήσεται, ἡγουν ὀλόκληρον τό σῶμα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, ὃ ἐστὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, γενήσεται.

Ποῦ τοίνυν εἰσὶν οἱ ἕξωθεν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν πολλάς μονάς ἀναπλάττοντες ἐν τῇ ματαιότητι τῶν διανοιῶν αὐτῶν πρὸς ἀπώλειαν ἑαυτῶν; Ποῦ εἰσιν οἱ λέγοντες (83) ὅτι εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰσελθεῖν οὐ θέλομεν, πολὺ γάρ τοῦτό ἐστίν, ἀλλ’ ἐν τόπῳ ἀνέσεως εἶναι βουλόμεθα καί ἀρκεῖ ἡμῖν; Ἐν σῶμα πάντες εἶναι μετὰ Χριστοῦ ὀφείλουσιν οἱ ἀπ’ αἰῶνος ἅγιοι. Καί ποῦ εἶναι ἀλλαχοῦ οἱ τοιοῦτοι ὑπονοοῦσιν, ἐάν τοῦ σῶματος αὐτοῦ εὐρεθῶσιν ἀνάξιοι καί ἀποτμηθῶσιν ἐξ αὐτοῦ; Ἀνακαινιζομένου δέ τοῦ κόσμου παντός διὰ πυρός, ἐν ποίῳ τόπῳ ὑπολαμβάνουσί ποτε γενήσεσθαι ἑαυτούς, ἵνα μὴ πείραν ἐκείνου λάβωσι καί ὑπ’ ἐκείνου δοκιμασθήσονται; Ὄντως “ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν καί ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδιά· φάσκοντες γάρ εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν”.

Ἄλλ’ ἄγωμεν καί τίς ἐστὶν ὁ γάμος ὁ μυστικός τοῦ Θεοῦ ἐκζητήσωμεν καί οὕτως ἐφ’ ἑτέραν ὑπόθεσιν τόν λόγον ἰθύνωμεν. Ποίαν δέ ταύτην; Ἦν ζητοῦσι τινες τῶν ἀμυήτων μαθεῖν. Φασὶ γάρ· “Ἄρα ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι γνωρίζουσιν ἀλλήλους οἱ ἅγιοι, ἡνίκα ἐκάστῳ ἀποδίδεται ἀπὸ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἢ οὐ;” Χρὴ οὖν ἀπὸ τῶν εὐαγγελικῶν ῥημάτων ἡμᾶς ἐνάρξασθαι πρῶτον καί οὕτως ὁδῶ προβαίνων ὁ λόγος καί περὶ τούτων δηλώσει.

θ’. Εἰς τό ῥητόν τοῦ Εὐαγγελίου· “Ὁμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βασιλεῖ”. Καί τίς ἐστὶν ὁ γάμος ὁ μυστικός τοῦ Θεοῦ. (83)

“Ὁμοιώθη” φησὶν “ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βασιλεῖ ὅστις ἐποίησε γάμους τῷ Υἱῷ αὐτοῦ καί ἐκάλεσε πολλούς” τίνα λέγων βασιλεία, εἰ μὴ αὐτόν ἐκείνον τόν ἑαυτοῦ Πατέρα καί Θεόν; Τίνι δέ ἑτέρῳ τούς γάμους πεποίηκεν, εἰ μὴ αὐτῷ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ καί Θεῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ τῷ Χριστῷ; Μετὰ τίνος δέ ἄρα ἢ ποίου βασιλέως ὁ τῶν ἀπάντων δεσπότης καί κύριος τό (84) τῆς μνηστείας κατεδέξατο ποιῆσαι συνάλλαγμα; Ἐκαστος γάρ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων νύμφην τῷ ἑαυτοῦ Υἱῷ ἀγαγέσθαι βουλόμενος σπεύδει περιφανεστέρου καί ἐνδοξοτέρου καί πλουσιωτέρου θυγατέρα νύμφην λαβεῖν. Ὁ οὖν Θεός τίνα κἄν ἴσον εὐρήσει ἑαυτοῦ, ἵνα νύμφην ἐξ αὐτοῦ ἀγάγοιτο ἑαυτῷ; Φησὶ γάρ περὶ αὐτοῦ ὁ προφήτης· “Ὁ κατέχων ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τόν γῦρον τῆς γῆς καί τούς κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ ὡς ἀκρίδας”. Καί

ἄλλος· “Ὁ Θεός ὁ αἰώνιος ὁ κατασκεύασας τὰ ἄκρα τῆς γῆς” καί θεμελιώσας ἐπ’ οὐδενός τούς στύλους αὐτῆς. Καί ὁ Δαβίδ· “Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν”. Ὁ γοῦν τοιοῦτος καὶ τηλικοῦτος τίνος ἄρα σκοπήσωμεν θυγατέρα νύμφην ἠγάγεο καὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ γάμους πεποίηκεν. Βούλεσθε μαθεῖν τίνος; Ἄλλ’ ἐξιστᾶ μου τὸν λογισμόν τὸ τῆς συγκαταβάσεως μέγεθος καὶ βούλομαι μὲν εἰπεῖν, φρίττω δε· εἰς δὲ τὴν αὐτοῦ θαρρήσαντες ἀγαθότητα ἐροῦμεν ὧδε. Θυγατέρα προσκεκρουκός αὐτῷ καὶ μοιχείαν καὶ φόνον πεποιηκός, οἷον εἰπεῖν μοιχοῦ φονέως, νύμφην ἠγάγετο ἑαυτῷ.

Εἶδες ἀσύγκριτον καὶ ἄφατον ἀγαθότητά τε καὶ συγκατάβασιν; Εἶδες φιλανθρωπίας ὑπερβολήν; Εἶδες ἀγάπης καὶ χρηστότητος μέγεθος; Μάθε μοι τοίνυν ἐντεῦθεν, πᾶς ὁ μεγάλα περὶ ἑαυτοῦ οἰόμενος, ταπεινοῦσθαι καὶ μετριοφρονεῖν καὶ μηδέποτε τίνος κατεπαίρεσθαι, κἂν βασιλέων πάντων βασιλικώτατος, κἂν ἀρχόντων περιφανέστερος, κἂν πλουσίων ἀπάντων πλουσιώτερος ἦς, τὸν δεσπότην βλέπων καὶ κύριον τῶν ἀπάντων, τὸν ἅγιον τῶν ἀγίων, τὸν μακάριον Θεόν καὶ μόνον δυνάστην, τὸν ἐνοικοῦντα ἐν ἀπροσίτῳ καὶ ὑπεραρρήτῳ φωτί, οὕτω συγκαταβαίνοντα καὶ ἐκ προσκεκρουκός νύμφην ἑαυτῷ ἀγόμενον εἰς τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν, τὸν ἀόρατον, (85) τὸν ἀκατάληπτον, τὸν ἀνεξιχνίαστον, τὸν ποιητὴν καὶ δημιουργόν τῶν ἀπάντων, διὰ σέ καὶ τὴν σὴν σωτηρίαν. Τίς οὖν ἐστὶν ὁ τὸν φόνον καὶ τὴν μοιχείαν πεποιηκός, οὗ τὴν θυγατέρα εἰς νύμφην ὁ Θεός ἑαυτῷ ἐξελέξατο; Δαβίδ ὁ τοῦ Ἰεσοαί, ὃς καὶ τὸν Οὐρίαν ἀπέκτεινε καὶ τὴν τούτου γυναῖκα ἐμοίχευσε. Τούτου τοιγαροῦν τὴν θυγατέρα, Μαρίαν φημί τὴν ὑπεράμωμον, τὴν ὑπέραγνον καὶ ἀγνήν παρθένον, νύμφην ἠγάγετο. Ὑπεράγνον δὲ λέγω καὶ ὑπεράμωμον ταύτην ὡς πρὸς ἡμᾶς καὶ τούς τότε ἀνθρώπους, συγκρίνων αὐτὴν ἐκείνοις τε καὶ ἡμῖν τοῖς δούλοις αὐτῆς, ὡς δὲ πρὸς τὸν ἑαυτῆς νυμφίον καὶ τὸν ἐκείνου Πατέρα, ἄνθρωπον μὲν, ἀγίαν δὲ καὶ ὑπεραγίαν καὶ ὑπὲρ ἅπαντας ἀνθρώπους πασῶν τῶν γενεῶν καθαρωτάτην καὶ ἄχραντον. Ταύτην οὖν ἠγάγετο καὶ γάμους ἐποίησε τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Τίνα τρόπον; Ἄκουε νουνεχῶς.

Ὁ Θεός καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἓνα τῶν αὐτοῦ δούλων, Γαβριήλ, φημί, τὸν ἀρχάγγελον, ἐξαποστείλας ἐξ ὕψους ἀγίου αὐτοῦ μηνύει τῇ Παρθένῳ τὸ χαῖρε· ὃς καὶ κατελθὼν διακονεῖ τὸ μυστήριον τῇ Παρθένῳ καὶ λέγει αὐτῇ· “Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ”. Καὶ σὺν τῷ λόγῳ συνεισηλθεν ὁ ἐνυπόστατος καὶ ὁμοούσιος καὶ συναΐδιος Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός ὅλος ἐν τῇ τῆς κόρης γαστρὶ καὶ ἐπελεύσει καὶ συνεργεῖα τοῦ ὁμοουσίου αὐτοῦ Πνεύματος ἀνελάβετο σάρκα ἔννου καὶ ἐψυχωμένην ἐξ ἀγνῶν αἱμάτων αὐτῆς καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος. Αὕτη τοιγαροῦν ἡ ἄφραστος συνουσία καὶ τοιοῦτος ὁ γάμος ὁ μυστικός τοῦ Θεοῦ καὶ οὕτω γέγονε τὸ συνάλλαγμα Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους, ἐνωθεὶς ἀσυγχύτως τῇ φθαρτῇ καὶ πτωχῇ ἡμῶν οὐσία καὶ φύσει ὁ ὑπὲρ φύσιν καὶ ὑπερούσιος. Συνέλαβεν οὖν ἡ Παρθένος καὶ ἔτεκεν ἐκ δύο φύσεων παραδόξως, θεότητος, λέγω, (86) καὶ ἀνθρωπότητος, ἓνα υἱόν, Θεόν τέλειον καὶ τέλειον ἄνθρωπον, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν, μήτε τὴν παρθενίαν αὐτῆς διαφθείραντα, μήτε τοῦ κόλπου χωρισθέντα τοῦ πατρικοῦ.

Ἄλλα γὰρ ἐντεῦθεν ὅσον ἀπὸ τοῦ εὐαγγελικοῦ ῥήματος νοεῖν μοι καὶ ἕτερόν τι δίδωσιν ἢ χάρις καὶ εἰπεῖν κατεπέγγει, ὃ μυστικῶς αἰεὶ γίνεται καὶ ἐν πᾶσι τοῖς υἱοῖς τοῦ φωτός. Διατί γὰρ οὐκ εἶπεν· “Ἐποίησε γάμον τῷ υἱῷ αὐτοῦ”, ἀλλὰ “γάμους”; Ἐνταῦθά μοι τὸ καινόν τοῦ νοήματος. Διὰ τί; Ἐπειδὴ ἐφ’ ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν πιστῶν καὶ υἱῶν τῆς ἡμέρας ὁ αὐτός αἰεὶ γάμος παραπλησίως καὶ ἀπαραλλάκτως γίνεται. Πῶς καὶ τίνα τρόπον; Ἐν ὑπεραμώμῳ καὶ ὑπεράγνῳ γάμῳ ἐνούμενος ἡμῖν, ὁ Θεός ἐμποιεῖ τι μείζον ἡμῶν τῆς δυνάμεως. Τί οὖν ἐστὶ τοῦτο; Ἄκουε συνετῶς.

ι'. Ὅτι καί πάντες οἱ ἅγιοι τόν Λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν ἑαυτοῖς συλλαμβάνουσι τῇ Θεοτόκῳ παραπλησίως καί γεννώσιν αὐτόν καί γεννᾶται ἐν αὐτοῖς καί γεννῶνται ὑπ' αὐτοῦ, καί πῶς υἱοί καί ἀδελφοί καί μητέρες αὐτοῦ χρηματίζουσιν. (86)

Ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ καί Θεός εἰσελθὼν ἐν τῇ γαστρὶ τῆς παναγίας Παρθένου καί σάρκα ἀναλαβόμενος ἐξ αὐτῆς καί γενόμενος ἄνθρωπος ἐτέχθη, ὡς εἶπομεν, ἄνθρωπος τέλειος καί Θεός τέλειος, ὁ αὐτός ἀσυγχύτως τὰ ἀμφοτέρα ὢν. Πρόσεχε οὖν· τί τό γεγονός μείζον εἰς ἡμᾶς; Ἐκαστος ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων πιστεύομεν εἰς αὐτόν τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ καί Υἱόν τῆς ἀειπαρθένου καί θεοτόκου Μαρίας καί πιστεύοντες δεχόμεθα τόν περί αὐτοῦ λόγον πιστῶς ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ὃν καί ὁμολογοῦντες τῷ στόματι καί ὑπέρ τῶν προτέρων ἡμῶν ἀνομημάτων μετανοοῦντες ἀπό ψυχῆς, εὐθύς, ὡσπερ ἐν τῇ γαστρὶ τῆς Παρθένου εἰσηλθεν ὁ Θεός Λόγος τοῦ Πατρός, οὕτως καί ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ὁ λόγος ὃν δεχόμεθα, διδασκόμενοι τήν εὐσέβειαν, (87) ὡσπερ σπόρος εὐρίσκεται. Ἐκστηθι τό φρικτόν ἀκούων τοῦ μυστηρίου καί τόν λόγον πιστόν ὄντα μετὰ πάσης ὑπόδεξαι πληροφορίας καί πίστεως.

Συλλαμβάνομεν οὖν αὐτόν οὐχί σωματικῶς, ὡς ἡ Παρθένος καί Θεοτόκος τοῦτον συνέλαβεν, ἀλλά πνευματικῶς μέν, οὐσιωδῶς δέ· καί ἔχομεν αὐτόν ἐκεῖνον ὃν καί ἡ ἀγνή Παρθένος συνέλαβεν, ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, καθὼς ὁ θεῖος Παῦλός φησιν· “Ὁ Θεός ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν πρὸς φωτισμόν τῆς γνώσεως τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ”, οἷον εἰπεῖν ἀντί τοῦ “αὐτός ὅλος οὐσιωδῶς γέγονε ἐν ἡμῖν”. Ὅτι δέ οὕτως ἔχει τό λεγόμενον διανοίας, διὰ τῶν ἐξῆς ἐδήλωσεν οὕτως εἰπὼν· “Ἐχομεν δέ τόν θησαυρόν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσι”, θησαυρόν τό Ἅγιον Πνεῦμα καλῶν. Ἐτέρωθι δέ καί τόν Κύριον εἶναι πνεῦμα καλεῖ· “Τό γάρ πνεῦμα, φησίν, ὁ Κύριός ἐστιν”. Ταῦτα δέ λέγει ἴνα, κἄν Υἱόν ἀκούης Θεοῦ, καί τό Πνεῦμα νοῆς καί συνακούης αὐτῶ· κἄν Πνεῦμα πάλιν, καί τόν Πατέρα τούτῳ συνεννοῆς, ἐπειδή καί περί αὐτοῦ “πνεῦμα” φησίν “ὁ Θεός”, πανταχοῦ διδάσκων σε τό ἀχώριστον καί ὁμοούσιον τῆς Ἁγίας Τριάδος καί ὅτι, ὅπου ὁ Υἱός ἐκεῖ καί ὁ Πατήρ, καί ὅπου ὁ Πατήρ ἐκεῖ καί τό Πνεῦμα, καί ὅπου τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκεῖ τό πᾶν τῆς τρισυποστάτου θεότητος, ὁ εἷς Θεός καί Πατήρ σὺν Υἱῷ καί Πνεύματι τοῖς ὁμοουσίοις, “ὁ ὢν εὐλογητός εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

Τοιγαροῦν καί ὀλοψύχως πιστεύοντες καί μετανοοῦντες θερμῶς, συλλαμβάνομεν, ὡς εἴρηται, τόν Λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ὡς ἡ Παρθένος, παρθένους δηλαδή καί ἀγνάς ἐπιφερόμενοι τὰς ἰδίας ψυχάς· καί καθάπερ ἐκείνην ὑπεράμωμον οὔσαν τό πῦρ οὐ κατάφλεξε τῆς θεότητος, οὕτως οὐδέ ἡμᾶς ἀγνάς καί καθαρὰς (88) ἐπιφερομένους τὰς καρδίας καταφλέγει, ἀλλά δρόσος ἡ ἐξ οὐρανοῦ καί πηγὴ ὕδατος καί ἀθανάτου ζωῆς ρεῖθρον ἐν ἡμῖν γίνεται. Ὅτι δέ καί ἡμεῖς τό ἄστεκτον πῦρ τῆς θεότητος ὡσαύτως δεχόμεθα, ἄκουσον τοῦ Κυρίου λέγοντος· “Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τῆς γῆς”. Ποῖον ἄλλο, εἰ μὴ τό ὁμοούσιον αὐτοῦ τῆς θεότητος Πνεῦμα, μεθ' οὗ συνεισέρχεται καί συνθεωρεῖται σὺν τῷ Πατρί καί αὐτός καί ἔνδον ἡμῶν γίνεται; Ἐπεὶ δέ ἅπαξ ἐσαρκώθη ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς Παρθένου καί σωματικῶς ἐξ αὐτῆς ἐγεννήθη ἀφράστως καί ὑπέρ λόγον, πάλιν δέ σαρκουῖσθαι ἢ σωματικῶς τίκεσθαι αὐτόν οὐκ ἐνδέχεται ἐξ ἑνός ἐκάστου ἡμῶν, τί ποιεῖ; Ἐκείνην αὐτοῦ τήν ἄχραντον σάρκα, ἣν προσελάβετο ἐξ ἀγνῶν λαγόνων τῆς παναχράντου Μαρίας καί θεοτόκου, μεθ' ἧς καί ἐτέχθη σωματικῶς, ἐξ αὐτῆς μεταδίδωσιν ἡμῖν εἰς βρῶσιν· καί τρώγοντες αὐτήν, ὅλον τόν σαρκωθέντα Θεόν καί Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τόν Χριστόν, τόν Υἱόν αὐτόν τοῦ Θεοῦ καί Υἱόν τῆς παρθένου καί παναμώμου Μαρίας, τόν ἐν δεξιᾷ καθημένον τοῦ Θεοῦ καί Πατρός, ἕκαστος ἡμῶν τῶν πιστῶν τῶν ἀξίως ταύτην ἐσθιόντων τήν σάρκα αὐτοῦ, ἐν ἡμῖν ἔχομεν, κατὰ τό ὑπ' αὐτοῦ εἰρημένον· “Ὁ τρώγων μου τήν σάρκα καί πίνων μου τό αἷμα ἐν

ἔμοι μένει κάγω ἐν αὐτῷ”, μηδέποτε ἐξ ἡμῶν προερχόμενον ἢ σωματικῶς γεννώμενον καί χωριζόμενον ἀφ’ ἡμῶν. Οὐκέτι γάρ κατά σάρκα γινώσκεται ὢν ἐν ἡμῖν ὡσπερ βρέφος, ἀλλά ἀσωμάτως ἐστίν ἐν σώματι, συνανακρινάμενος ἡμῶν ταῖς οὐσίαις καί φύσεσιν ἀρρήτως καί θεοποιῶν ἡμᾶς ὡς συσώμους αὐτοῦ καί σάρκα ὄντας ἐκ τῆς σαρκός αὐτοῦ καί ὁστοῦν ἐκ τῶν ὁστέων αὐτοῦ. Τοῦτο τό μείζον ἐν ἡμῖν τῆς ἀφράστου οἰκονομίας αὐτοῦ καί ὑπέρ λόγον συγκαταβάσεως, τοῦτο τό φρίκης ἀπάσης γέμον μυστήριον, ὃ καί ἀνένευον γράψαι καί πρὸς τὴν ἐγχείρησιν ἔτρεμον.

(89) Ἄλλ’ ἐπεὶ βούλεται αἰεὶ ὁ Θεὸς τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην αὐτοῦ ἐκκαλύπτεσθαι καί φανεροῦσθαι ἡμῖν, ἵνα καί ἡμεῖς ποτε τὴν πολλὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα ἐννοήσαντες καί αἰδεσθέντες ἀγαπήσῃ προθυμηθῶμεν αὐτόν, ὑπὸ τοῦ ἄνωθεν κινουῦντος καί φωτίζοντος τὰς καρδίας ἡμῶν κινήθῃς Πνεύματος διὰ γραφῆς ὑμῖν δῆλα ταῦτα πεποίηκα τὰ μυστήρια, οὐχ ἵνα τῆς τόν Κύριον τεκούσης κατά τόν τρόπον τῆς ἀπορρήτου γεννήσεως αὐτῆς ἴσον τινά τῶν ἀνθρώπων ἀποδείξω – μή γένοιτο! – οὐδέ γάρ ἐνδέχεται τοῦτο. Ἄλλη γάρ ἡ ἔνσαρκος τοῦ Θεοῦ Λόγος ἄφραστος γέννησις ἐξ αὐτῆς, καί ἄλλη ἡ πνευματικῶς παρ’ ἡμῶν γινομένη· ἐκείνη μὲν γάρ, σαρκωθέντα τόν Υἱόν καί Λόγον τοῦ Θεοῦ τέξασα, τό μυστήριον τῆς ἀναπλάσεως τοῦ γένους ἡμῶν καί τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου παντός ἐπὶ τῆς γῆς τέτοκεν, ἣτις ἐστίν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός καί Θεός, ὃ τὰ διεστῶτα ἐνώσας πρὸς ἑαυτόν καί τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου ἀράμενος· αὕτη δέ, ἐν θείῳ Πνεύματι τόν Λόγον τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ τίκτουσα, αἰεὶ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τό μυστήριον τῆς ἀνακαινίσεως τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν καί τὴν κοινωνίαν μετὰ τοῦ Θεοῦ Λόγου καί ἔνωσιν ἀπεργάζεται, ἣν καί τό θεῖον οὕτω λέγον ὑπαινίττεται λόγιον· “Δι’ οὗ ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν καί ὠδινήσαμεν καί ἐτέκομεν πνεῦμα σωτηρίας, ὃ ἐκνήσαμεν ἐπὶ τῆς γῆς” ἀλλ’ ἵνα φανερωθῇ ἡ ὑπεράπειρος αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς καί γνησίᾳ ἀγάπῃ καί ὅτι, εἰ βουλοίμεθα, καί πάντες ἡμεῖς κατά τό θεῖον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ λόγιον μήτηρ κατά τόν εἰρημένον τρόπον καί ἀδελφοί αὐτοῦ χρηματίσωμεν καί ἴσοι πάντως τῶν αὐτοῦ μαθητῶν καί ἀποστόλων γενώμεθα, οὐχὶ κατά τὴν ἀξίαν ἐκείνων οὐδέ κατά τὰς περιόδους καί τούς κόπους οὐσπερ ὑπέστησαν, ἀλλὰ κατά τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καί τὴν δωρεάν, ἣν πλουσίως ἐξέχεεν ἐπὶ πάντας τούς πιστεύειν καί (90) ἀκολουθεῖν αὐτῷ ἀνεπιστρόφως ἐθέλοντας, καθὼς αὐτός τοῦτο βουλόμενος ἀριδίλως βοᾷ· “Μήτηρ μου, φησί, καί ἀδελφοί μου εἰσιν οἱ ἀκούοντες τόν λόγον τοῦ Θεοῦ καί ποιοῦντες αὐτόν”.

Εἶδες πῶς πάντας τούς ἀκούοντας τόν λόγον αὐτοῦ καί ποιοῦντας αὐτόν εἰς τὴν τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἀξίαν ἀνήγαγε καί ἀδελφούς αὐτοῦ λέγει καί συγγενεῖς τούτους πάντας ἀποκαλεῖ; Πλὴν ἐκείνη μὲν κυρίως μήτηρ αὐτοῦ καθέστηκεν ὡς σωματικῶς, καθάπερ ἔφθην εἰπών, ἀφράστως τοῦτον καί ἀπειράνδρως ἀποτεκοῦσα, οἱ δέ γε ἅγιοι πάντες κατά τὴν χάριν καί τὴν δωρεάν συλλαμβάνοντες αὐτόν ἔχουσιν· καί ἐκ μὲν τῆς παναμώμου μητρὸς αὐτοῦ τὴν σάρκα αὐτοῦ τὴν παναμώμητον ἐδανείσατο, ἀντ’ αὐτῆς δέ τὴν θεότητα αὐτῇ ἐδωρήσατο ὡς ξένου καί καινοῦ συναλλάγματος! ἀπὸ δέ τῶν ἁγίων σάρκα μὲν οὐ λαμβάνει, μεταδίδωσι δέ αὐτοῖς τὴν τεθεωμένην σάρκα αὐτοῦ. Καί ὄρα μοι τό βάθος τοῦ μυστηρίου. Ἡ μὲν οὖν χάρις τοῦ Πνεύματος, ἦγουν τό πῦρ τῆς θεότητος, τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐστὶ καί Θεοῦ ἐκ τῆς φύσεως καί τῆς οὐσίας αὐτοῦ, τό δέ σῶμα αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐκεῖθεν, ἀλλ’ ἐκ τῆς πανάγνου καί ἁγίας σαρκὸς τῆς Θεοτόκου καί ἐκ τῶν παναχράντων αἱμάτων αὐτῆς, ἐξ ἧς ταύτην ἀναλαβὼν ἰδιοποίησατο, κατά τό ὅσιον λόγιον· “Καί ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο”. Ταύτη τοι καί μεταδίδωσι τοῖς ἁγίοις ὁ τοῦ Θεοῦ καί τῆς ἀχράντου Παρθένου υἱὸς ἐκ μὲν τῆς φύσεως καί τῆς οὐσίας τοῦ συναϊδίου Πατρὸς αὐτοῦ τὴν χάριν, ὡς εἴρηται, τοῦ Πνεύματος, ἦτοι τὴν θεότητα, καθὼς διὰ τοῦ προφήτου φησί· “Καί ἔσται ἐν ταῖς

ἐσχάταις ἡμέραις, ἐκχεῶ ἀπό τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα” δηλαδή τὴν πιστεύσασαν, ἐκ δὲ τῆς φύσεως καὶ οὐσίας τῆς κυρίως καὶ ἀληθῶς ἀποτεκούσης αὐτόν, τὴν σάρκα ἦν ἀνέλαβεν ἐξ αὐτῆς.

(91) Καὶ ὡσπερ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, οὕτω καὶ ἐκ τῆς ἀνωμήτου σαρκός τῆς παναγίας Μητρός αὐτοῦ ἦν ἀνέλαβε μεταλαμβάνομεν ἅπαντες· καὶ καθάπερ υἱός αὐτῆς καὶ Θεός ὁ Χριστός καὶ Θεός ἡμῶν γέγονεν, ἀδελφός δὲ ἡμῶν ἐχημάτισεν, οὕτω καὶ ἡμεῖς ὡς τῆς ἀφράστου φιλανθρωπίας! – υἱοὶ τῆς Θεοτόκου μητρός αὐτοῦ καὶ ἀδελφοὶ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ γινόμεθα, ὡς διὰ τοῦ μετ’ αὐτῆς καὶ ἐν αὐτῇ γεγονότος ὑπεραμώμου καὶ ὑπεραγνώστου γάμου γεννηθέντος τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐξ αὐτῆς, καὶ ἐξ αὐτοῦ πάλιν πάντες οἱ ἅγιοι. Ὡσπερ γὰρ ἐκ τῆς συνουσίας καὶ σπορᾶς τοῦ Ἀδάμ ἢ Εὔα πρώτη ἔτεκεν καὶ ἐξ ἐκείνης καὶ δι’ ἐκείνης πάντες ἐγεννήθησαν ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ἡ Θεοτόκος τὸν τοῦ Θεοῦ Πατρός Λόγον ἀντὶ σπορᾶς δεξαμένη συνέλαβε καὶ ἔτεκε μόνον αὐτόν τὸν Μονογενῆ ἐκ τοῦ Πατρός πρό αἰώνων καὶ μονογενῆ ἐπ’ ἐσχάτων ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντα· καὶ παυσαμένη τοῦ συλλαμβάνειν καὶ τίκειν αὐτή, ὁ Υἱός αὐτῆς καὶ ἐγέννησε καὶ γεννᾷ καθ’ ἐκάστην τὴν πιστεύοντα εἰς αὐτόν καὶ φυλάσσοντα τὰς ἀγίας αὐτοῦ ἐντολάς. Ἔπρεπε καὶ γὰρ, ἐπεὶ ἡ ἐν φθορᾷ γέννησις ἡμῶν διὰ τῆς γυναικός Εὔας ἐγένετο, τὴν πνευματικὴν γέννησιν ἡμῶν καὶ ἀνάπλασιν διὰ τοῦ ἀνδρός, ἦτοι τοῦ δευτέρου Ἀδάμ καὶ Θεοῦ, γίνεσθαι. Καὶ ὄρα μοι ἐντεῦθεν τὴν τοῦ λόγου ἀκρίβειαν· ἀνδρός θνητοῦ καὶ φθαρτοῦ ἢ σπορά φθαρτοῦ υἱοῦ καὶ θνητοῦς διὰ γυναικός ἀπεγέννησε καὶ γεννᾷ· ἀθανάτου καὶ ἀφθάρτου Θεοῦ ἀθάνατος καὶ ἀφθαρτος Λόγος ἀθάνατος καὶ ἀφθαρτα τέκνα ἀπεγέννησε καὶ αἰεὶ γεννᾷ, ἐκ τῆς Παρθένου πρῶτον αὐτὸς τεχθεὶς δηλονότι ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι.

Κατὰ τοῦτο οὖν δέσποινα καὶ βασιλίς καὶ κυρία καὶ μήτηρ πάντων τῶν ἁγίων ἡ τοῦ Θεοῦ Μητήρ ἐστὶ, οἱ δὲ ἅγιοι πάντες δούλοι μὲν αὐτῆς εἰσι, καθὼ Μητήρ ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, (92) υἱοὶ δὲ αὐτῆς, καθὼ μεταλαμβάνουσιν ἐκ τῆς παναχράντου σαρκός τοῦ Υἱοῦ αὐτῆς. Πιστός ὁ λόγος· ἡ γὰρ σὰρξ τοῦ Κυρίου, τῆς Θεοτόκου ἐστὶ σὰρξ· καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς θεωθείσης τοῦ Κυρίου σαρκός μεταλαμβάνοντες, ζωὴν αἰώνιον μεταλαμβάνειν ὁμολογοῦμέν τε καὶ πιστεύομεν, εἰ μὴ τι ἀναξίως καὶ εἰς κατάκριμα ἑαυτῶν ταύτην μᾶλλον ἐσθίομεν. Συγγενεῖς δὲ αὐτῆς τρισσῶς οἱ ἅγιοι εἰσι· καθ’ ἓνα μὲν τρόπον ὅτι ἐκ τοῦ αὐτοῦ πληοῦ καὶ τῆς αὐτῆς πνοῆς εἴτ’ οὖν ψυχῆς συγγένειαν ἔχουσι· κατὰ δεύτερον δέ, ὅτι ἐκ τῆς προσληφθείσης σαρκός αὐτῆς κοινωνίαν καὶ μετουσίαν ἔχουσι μετ’ αὐτῆς· καθ’ ἕτερον δέ, ὅτι διὰ τὴν κατὰ Πνεῦμα ἐγγινομένην ἀγιωσύνην αὐτοῖς δι’ αὐτῆς ἐν ἑαυτῷ ἕκαστος συλλαμβάνων ὁμοίως ἔχει τὸν τῶν ἀπάντων Θεόν, καθάπερ κάκεινη τοῦτον ἔσχεν ἐν ἑαυτῇ· εἰ γὰρ καὶ σωματικῶς αὐτὸς ἀπεγέννησεν, ἀλλ’ ὅλον αὐτόν καὶ πνευματικῶς ἐν ἑαυτῇ πάντοτε εἶχε καὶ νῦν αἰεὶ καὶ ὡσαύτως ἔχει ἀχώριστον.

Τοῦτο τοίνυν τό τῶν γάμων μυστήριον, ὃ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ ἐποίησατο ὁ Πατήρ, ὃ συναΐδιος καὶ ὁμότιμος· καὶ ἐκάλεσε πολλοὺς καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν.

ια’. Εἰς τό ρητόν τοῦ Εὐαγγελίου· “Καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν”. (92)

Τίνες οὖν ἦσαν οἱ ἀπεσταλμένοι; Οἱ προφηταί, φησί. Τίνες οἱ κεκλημένοι; Τῶν Ἰουδαίων οἱ παῖδες· ἐκεῖνοι γὰρ ἦσαν οἱ τότε καὶ ἐξ ἀρχῆς κεκλημένοι, καὶ οὐκ ἠθέλησαν ἀκοῦσαι αὐτῶν· “Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους λέγων· Εἴπατε τοῖς κεκλημένοις· Ἴδού τό ἄριστόν μου ἠτοιμάσα, (93) οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστά τεθυμένα καὶ πάντα ἔτοιμα· δεῦτε εἰς τοὺς γάμους. Οἱ δὲ ἀμελήσαντες ἀπῆλθον, ὃ

μέν εις τόν ἴδιον ἀγρόν, ὁ δέ εις τήν ἐμπορίαν αὐτοῦ· οἱ δέ λοιποὶ κρατήσαντες τούς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν καὶ ἀπέκτειναν”. Ποίους λέγει δούλους; Τούς ἀποστόλους αὐτοῦ. Τί δέ ἐστι τό ἄριστον; Ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία, ἣν προητοίμασε τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν ἀπό καταβολῆς κόσμου. Ταύρους δέ τίνας λέγει καὶ σιτιστά; Αὐτόν τόν τῆς Παρθένου Υἱόν καὶ Θεόν, τόν μόσχον ὄντα τῆ θεότητι σιτευτόν· οὗτος γάρ καὶ ταῦρός ἐστι τῆ δυνάμει ὄντως ἀήττητος, πληθυντικῶς δέ ταύρους ἑαυτὸν ἐκάλεσεν, ὅτι εις πολλά μερίζεται ἡ ἀγία αὐτοῦ σὰρξ καὶ μία ἐκάστη μερίς ἡ ἐξ αὐτοῦ ὄλος ἐκεῖνος πάλιν ἐστί, τοσοῦτον ὢν δυνατός, ὅτι καὶ τούς ἐχθρούς τῶν λαμβανόντων αὐτόν ἀποτρέπεται ἅπαντας κἀκείνοις δύναντι δίδωσιν, ὥστε νικῆσαι τόν κόσμον καὶ δυνηθῆναι γενέσθαι αὐτούς υἱούς Θεοῦ. Ἀμνός δέ λέγεται ὁ πανάμωμος ἀμνός τοῦ Θεοῦ ὡς ἐνιαύσιος, κριός δέ ὡς κεράτων δίκην τόν σταυρόν ἐπιφερόμενος ἄνωθεν, δι’ οὗ καὶ τήν πληγὴν καιρίαν τῷ ἀντιπάλῳ δέδωκε καὶ εις ὃν ἐκεῖνοι τοῦτον σταυρώσαντες ἀπέκτειναν. Ἄλλους δέ δούλους φησί τούς ἀγίους ἀποστόλους αὐτοῦ, οὓς καὶ ἀπέστειλε παραγγείλας αὐτοῖς εις ὁδόν ἐθνῶν μὴ ἀπελθεῖν καὶ εις πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσελθεῖν, πορευθῆναι δέ μᾶλλον πρὸς τὰ ἀπολωλότα πρόβατα τοῦ οἴκου Ἰσραὴλ· οἱ δέ οὐδέ τούτους ἐδέξαντο, ἀλλὰ τούς μὲν ὕβρισαν καὶ ἔτυψαν, τούς δέ καὶ ἀπέκτειναν, ἐξ ὧν καὶ Στέφανος ὁ πρῶτος τῶν μαρτύρων ὑπάρχει. “Ἀκούσας δέ ὁ βασιλεὺς ὠργίσθη καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ ἀπόλεσε τούς φονεῖς ἐκείνους καὶ τήν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησε”. (94) Τούς ἀσεβεῖς Ἑβραίους φησὶν, οὓς καὶ κατέσφαξε, διὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐφόδου τήν παντελῆ ἐρήμωσιν αὐτῶν ἐργασάμενος. Στρατεύματα δέ Θεοῦ καὶ οἱ πονηροὶ λέγονται, εις τιμωρίαν ἐτέρων πονηρῶν ἐκπεμπόμενοι, καθὼς φησι διὰ Μωϋσέως ὁ Θεός· “Ἐπαποστελῶ εις αὐτούς θυμόν καὶ ὀργήν, ἀποστολήν δι’ ἀγγέλων πονηρῶν”.

“Τότε τοίνυν λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ· Ὁ μὲν γάμος ἕτοιμός ἐστιν, οἱ δέ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι· πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν καὶ ὄσους ἂν εὔρητε καλέσατε εις τούς γάμους”. Εἶδες ἀκολουθίαν πραγμάτων; Εἶδες παραβολῆς ἀκρίβειαν; “Τότε” γάρ φησι. Τότε; πότε; Ὅτε οἱ Ἰουδαῖοι δηλονότι, κληθέντες εις τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, οὐ μόνον οὐκ ἠνέσχοντο ἀκοῦσαι αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ὕβρισαντες αὐτούς ἀπέκτειναν, τότε ἀπέστειλεν αὐτούς εις τόν σύμπαντα κόσμον καὶ εις πάντα τὰ ἔθνη. “Καὶ ἐξελθόντες, φησὶν, οἱ δούλοι ἐκεῖνοι εις τὰς ὁδοὺς, συνήγαγον πάντας ὄσους εὔρον πονηρούς τε καὶ ἀγαθοὺς καὶ ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων”. Τὴν γάρ οἰκουμένην περιελθόντες οἱ ἀπόστολοι πᾶσαν, ἐκήρυξαν τόν τοῦ Θεοῦ λόγον καὶ τούς ὑπακούσαντας πάντας εις μίαν συνήγαγον θεογνωσίας πίστιν πονηρούς τε ἅμα τοῖς τρόποις καὶ ἀγαθοὺς, μεταβαλλομένους δηλονότι καὶ πρὸς ἀρετὴν ἐπαναγομένους. Τοῦτο γάρ δηλοῖ τό “συνήγαγον”· ἀλλὰ γάρ καὶ ἀπὸ τῶν ἐξῆς τό αὐτό τοῦτο πάλιν διδασκόμεθα. Φησὶ γάρ· “Εἰσελθὼν δέ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τούς ἀνακειμένους, εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου καὶ λέγει αὐτῷ· Ἐταῖρε, πῶς εἰσηλθεις ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου; Ὁ δέ ἐφίμωθη. Τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακόνους· Δῆσαντες αὐτοῦ χεῖρας καὶ πόδας, ἄρατε αὐτόν καὶ ἐκβάλετε εις τό σκότος τό ἐξώτερον· πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δέ ἐκλεκτοί”. Ὅραξ ὅπως τούς μεταβαλλομένους τόν (95) τρόπον συνάγεσθαι εις τούς γάμους λέγει, τούς δέ μετὰ πονηρίας ἢ κακίας τινός, κἂν εἰσέλθωσι, πάλιν μετ’ αἰσχύνης ὑπὸ τῶν ἀγγέλων ἐκβάλλεσθαι, οὓς καὶ διακόνους καλεῖ. Οἱ οὖν ἀνακειμένοι ἐν τοῖς γάμοις οἱ ἅγιοι εἰσιν. Αὐτόν δέ τόν μὴ ἔχοντα ἔνδυμα γάμου, οἶδα ὅτι τινές τούς ἐν πορνείᾳ μόνον καὶ μοιχείᾳ καὶ φόνοις τὰ ἑαυτῶν καταρρυπώσαντας σώματα λογίζονται εἶναι. Ἄλλ’ οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστι· πάντα γάρ τόν ὑπὸ οἰουδηποτοῦν πάθους ἢ κακίας λέγει ρερυπωμένον. Καὶ ὅτι τοῦτο ἐστὶν ἀληθές, ἄκουε Παύλου λέγοντος· “Μὴ πλανᾶσθε· οὔτε πόρνοι, οὔτε μοιχοί, οὔτε μαλακοί, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε κλέπται, οὔτε πλεονέκται, οἱ καὶ εἰδωλολάτραι

δηλονότι, οὔτε μέθυσοι, οὔτε λοιδοροί”, προσθήσω δέ οὔτε οἱ μῖσος πρὸς τινὰ ἀδελφόν ἢ φθόνον ἔχοντες “βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν”, οὐδέ μερίδα ἔχουσιν ἐν τῇ εὐφροσύνῃ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁρᾷς πῶς τό τῆς ψυχῆς ἔνδυμα πᾶσα πονηρία καὶ ἁμαρτία μολύνει καὶ ἡμᾶς ποιεῖ τῆς βασιλείας ἐκβάλλεσθαι;

ιβ’. Ὅτι οὐ χρή πρό τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καὶ τῆς εἰς ἀρετὴν προκοπῆς τε καὶ τελειώσεως τὰ κεκρυμμένα μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐρευνᾶν τῶν ἀμυήτων τινά· καὶ ὅτι ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῦ Κυρίου ἐλεύσει πάντες ἀλλήλους γνωρίζουσιν οἱ ἅγιοι. (95)

Τοιγαροῦν ἐάσωμεν τὰς ματαίας καὶ ἀνωφελεῖς συζητήσεις καὶ μὴ τὰ τοῦ καιροῦ πρό καιροῦ μαθάνειν σπουδάζωμεν, πειθώμεθα δέ μᾶλλον οὕτω λέγοντι τῷ Δεσπότῃ. “Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς”. Ἐρευνᾶτε καὶ μὴ πολυπραγμονεῖτε. Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς καὶ μὴ ἔξωθεν τῶν ἁγίων Γραφῶν συζητήσεις ποιεῖσθε. Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς, ἵνα περὶ πίστεως καὶ ἐλπίδος καὶ ἀγάπης διδάσκησθε· (96) περὶ πίστεως, ἵνα μὴ παντὶ ἀνέμῳ συμπεριφέρησθε κατὰ τὴν κυβείαν τῶν ἀστηρίκτων ἀνθρώπων, ἀλλὰ διὰ δογμάτων ὀρθῶν τῆς ἀποστολικῆς καὶ καθολικῆς Ἐκκλησίας στερεοῦσθε καὶ τὸν “λόγον ὀρθοτομεῖτε” αὐτῆς. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τὸν τῆς πίστεως καρπὸν καὶ τό ἐκ ταύτης ὄφελος διὰ τῆς πράξεως τῶν ἐντολῶν τοῦ ἐκζητεῖν διδαχθήσεσθε καὶ, ὅταν εὐρεῖν τοῦτο δυναθῆτε, τῆνικαῦτα καὶ τὴν ἐλπίδα ἀκαταίσχυντον κτήσεσθε καὶ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην ἐν αὐτῇ ὀλικὴν ἔξετε. Ἄλλως γὰρ ἀδύνατον παντὶ ἀνθρώπῳ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην τελείαν κτήσασθαι εἰ μὴ διὰ πίστεως ἀκραιφνοῦς καὶ ἐλπίδος βεβαίας καὶ ἀδιστακτοῦ. Τί οὖν καταλιπόντες τό ἀνακρίνειν ἑαυτοὺς περὶ τούτων, καὶ εἰ ἄρα πίστιν ἔσχομεν πρὸς τὸν Θεὸν τοιαύτην οἷαν αὐτός ἐκεῖνος, ὁ καὶ κρῖναι μέλλων, καὶ ἀπαιτῆσαι ταύτην ἡμᾶς λέγει, τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς πολυπραγμονοῦμεν, καὶ ταῦτα, μηδὲ τὰ ἐν ποσὶν εἰδότες ποσῶς;

Ὅποια δέ ἐστὶν ἡ πίστις ἣν ἀπαιτούμεθα πρὸς Θεοῦ καὶ ποταπὴ ἦν ὀφείλομεν πρὸς αὐτόν ἔχειν, αὐτός οὕτως διὰ τῶν εὐαγγελίων ἐδήλωσεν, οὕτως εἰπὼν· “Ὁ θέλων ὀπίσω μου ἔλθειν ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖτω μοι· ὅστις γὰρ ἔρχεται πρὸς με καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ τοὺς ἀδελφούς καὶ τὰς ἀδελφάς ἔτι δέ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν οὐ δύναται μοι εἶναι μαθητής”. Καὶ πάλιν· “Ὁ εὐρών τὴν ψυχὴν αὐτοῦ” ἐν τοῖς εἰρημένοις δηλονότι “ἀπολέσει αὐτήν· ὅς δ’ ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου μου” ἤγουν τῆς τῶν ἐντολῶν μου ἐκπληρώσεως “εἰς ζωὴν αἰώνιον εὐρήσει αὐτήν”. Ἠκούσατε τῆς πίστεως τὰ γνωρίσματα; Ἀρκεῖσθε τοῖς εἰρημένοις ἢ ἔτι χρεῖαν ἔχετε καὶ τῶν ἐξῆς ἀναμνησθῆναι;

(97) Εἰ οὖν βούλεσθε μαθεῖν ὅτι τοιαύτην πίστιν ἀπαιτεῖ ἡμᾶς ὁ Θεός, ὥστε μηδὲ περὶ τῆς παρουσίας ταύτης ζωῆς τό καθόλου φροντίζειν πιστεύοντας εἰς αὐτόν, ἐξ αὐτοῦ μάθετε ἀκριβῶς τοῦ Κυρίου οὕτω διαρρηδὴν βοῶντος· “Μὴ μεριμνήσητε περὶ τῆς αὔριον τί φάγητε ἢ τί πίητε ἢ τί ἐνδύσησθε”. Κατὰ μικρὸν δέ ἀνάγων ἐπὶ τὰ τελειώτερα φησιν· “Ἐάν τις σε ῥάπισῃ εἰς τὴν δεξιάν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν ἄφες αὐτῷ καὶ τό ἱμάτιον· καὶ τῷ αἴροντι τὰ σά μὴ ἀπαίτει”. Καὶ ἔτι καθ’ ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν πίστεως εὐχεσθαι καὶ ἀγαπᾶν κελεύει τοὺς ἐχθρούς καὶ καλῶς ποιεῖν τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ἡμᾶς εὐχεσθαι. Καὶ ἄλλα πλείονα κελεύει ποιεῖν ἡμᾶς ἐξ ὧν πρότερον δηλονότι δείκνυται ἢ πρὸς αὐτόν πίστις ἡμῶν, καὶ τότε τό πιστοῦς ἡμᾶς εἶναι λέγειν χρεῶν· χωρὶς γὰρ τούτων νεκρά ἡ πίστις ἡμῶν καὶ ἡμεῖς νεκροὶ δηλονότι.

Ἐρεύνησον τοιγαροῦν σεαυτὸν ἀκριβῶς, ὧ οὗτος, καὶ ἐάν μηδὲν τῶν εἰρημένων ἠλείψαντα σεαυτὸν εὐρήσης, ἀλλὰ πάντα μεθ' ὑπερβολῆς ἀπὸ ζεύσης καρδίας καὶ προθέσεως πράξαντα, πάντως ἔχειν ἐν φωτὶ κατανοήσεις ἐαυτὸν καὶ ἐλπίδα ἀκαταίσχυντον, οὐχὶ τὴν ἐξ οἰήσεως ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις προσγινομένην, ἥς τό μάταιον καὶ ἀπατηλὸν οὐδεὶς τῶν κεκτημένων αὐτὴν ἐπιγνῶναι δύναται, ἀλλὰ τὴν χρηστὴν ἐλπίδα καὶ ἀληθινὴν ἐν ἀληθινῷ καὶ ἀκαταίσχυντῳ φωτὶ. Ἐν ταύτῃ δὲ ὡσπερ ἐπ' ὀχήματι χερουβικῷ κατίδοις τὴν ἀγάπην ἐποχουμένην, ἣτις ἐστὶν ὁ Θεός· ἦν ἐάν οὕτως εὐρών ἴδης, οὐ πολυπραγμονήσεις ἔκτοτε τῶν μελλόντων καὶ ἀοράτων οὐδὲν, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἐπιστομίσεις καὶ παραγγελίης μὴ (98) πολυπραγμονεῖν τι μηδὲ συζητεῖν περὶ τῶν ἐκεῖσε, ὡς αὐτῇ τῇ πείρᾳ μαθῶν ὅτι νῶ καὶ λόγῳ ἀκατάληπτα καὶ ἄφραστα πάντα εἰσὶ τὰ ἐκεῖσε. Εἰ δὲ τὰ πιστὸν σε τέως καὶ χριστιανὸν ποιοῦντα ἐν πρώτοις γνωρίζεσθαι οὐκ ἔπραξας, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἀπίστων πιστὸς καὶ μετὰ τῶν πιστῶν κατακεκριμένος ὑπὸ τοῦ συνειδότος ὡς ἄπιστος εἶ, καὶ οὐκέτι τελείαν ἔχεις ἐλπίδα καὶ πληροφορίαν σωθήσεσθαι, οὐδέ ὡς ὁ ἅγιος Παῦλος λέγειν καὶ σύ δύνασαι· “Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος ὁ δίκαιος κριτής”, τί πολυπραγμονεῖς καὶ μαθεῖν ἐρωτᾷς, εἰ ἄρα μέλλουσιν γνωρίζειν οἱ ἅγιοι ἀλλήλους ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ὅταν ἐν τῇ θεωρίᾳ τοῦ ἐπὶ πάντων Θεοῦ γενόμενοι ὁρῶσιν αὐτόν; Τί σοι ἔσται ἐκ τούτου ὄφελος; Εἰπέ μοι.

Ἦθελον γάρ ἀκοῦσαι καὶ μαθεῖν παρά σοῦ τί σοι τό ὄφελος, ὑπὸ τοῦ συνειδότος, ὡς ἔφαμεν, κρινομένῳ σοι, ἐπειδὴ τὰς ἐνταλθείσας ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ μερίδα μὴ ἔχοντι, ἐάν τὰς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ ἀπολαύσεις καὶ δόξας καὶ τρυφάς καὶ ἀποκαταστάσεις μάθης διδασκόμενος παρ' ἡμῶν. Οὐδὲν οὐδαμῶς πάντως, ἀλλὰ καὶ κατάκριμα μεῖζον μᾶλλον σεαυτῷ προξενήσεις, ὅτι καὶ ταῦτα μαθῶν κατεφρόνησας καὶ τὴν οἴησιν ἀποβαλέσθαι καὶ ταπεινώσιν κτήσασθαι οὐκ ἠθέλησας. Ἄλλως δὲ καὶ ἐρωτῶντί μοι πρῶτος, ἐν εἰρήνῃ σύ ἀποκρίθητι. Παιδί μικρῷ μηδὲ τὰ στοιχεῖα καταδεξαμένῳ τῶν γραμμάτων μαθεῖν, τὰ περὶ γραμματικῆς καὶ ῥητορικῆς ζητοῦντι διερμηνεύεσθαι, ἄρα ἀνέξεταί ποτε ἄνθρωπος, λογισμοῦ κύριος ὢν, κἂν λόγου ψιλοῦ ἀξιῶσαι τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἀπώσεται ὡς ἄφρονα καὶ παιδικὰ φρονοῦντα καὶ (99) ἀναισθητῶς αἰτοῦντα τὰ ὑπὲρ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν; Εἰ δὲ ἐν τούτοις δίκαιον τοῦτο καὶ πρέπον ἐστί, πόσω μᾶλλον ἐν τοῖς ὑπὲρ λόγον καὶ νοῦν καὶ διάνοιαν; Εἰ δὲ καὶ τὰ στοιχεῖα τῶν γραμμάτων μὴ μάθη τις, ἀκούσει δὲ ἄπερ δι' ἐτέρων λέξεων οἱ Ἕλληνες συνεγράψαντο καὶ νοήσει αὐτὰ τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λεγόμενα, οὐδὲν θαυμαστόν, ἐπειδὴ περὶ αἰσθητῶν ὁ λόγος αὐτοῖς καὶ μάταιοι περὶ ματαίων πραγμάτων αἱ διηγήσεις αὐτῶν.

Τὰ δὲ περὶ οὗ ἐρωτᾷς οὐ τοιαῦτα, ἀλλ' ὅποια καὶ πῶς; Ὡς ὁ προφήτης λέγει Δαβίδ· “Καὶ ἔκλινεν οὐρανοὺς καὶ κατέβη καὶ γνόφος ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ”. Τίς οὗτος ὁ γνόφος; Ἡ σὰρξ αὐτῆ τοῦ Κυρίου, περὶ ἧς καὶ Ἰωάννης ὁ μέγας πρόδρομος αὐτοῦ ὕστερον ἔφη· “Οὗ οὐκ εἰμί ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ”. Κατέβη τοίνυν καὶ ἦλθεν ἀντὶ γνόφου περικείμενος τὴν σάρκα. Καὶ αὐθις· “Ἐπέβη ἐπὶ Χερουβίμ καὶ ἐπετάσθη, ἐπετάσθη ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων. Καὶ ἔθετο σκότος ἀποκρυβὴν αὐτοῦ· κύκλῳ αὐτοῦ ἡ σκηνὴ αὐτοῦ”. Ὁρᾷς ὅπως οὐ περὶ αἰσθητῶν σοι πραγμάτων ἡ ἔρευνα, ἀλλὰ περὶ θείων καὶ ἀκαταλήπτων καὶ οὐ ῥαδίως παρά πάντων καταλαμβανομένων; Εἰ γάρ γνόφον καὶ σκότος ἔθετο ἀποκρυβὴν τῶν μυστηρίων αὐτοῦ καὶ πολλοῦ δέεται τις φωτὸς τοῦ παναγίου Πνεύματος εἰς τὴν κατανόησιν τῶν ἀποκεκρυμμένων αὐτοῦ μυστηρίων, πῶς, μήπω τοῦ θείου φωτὸς κατοικητήριον γεγονώς, ἐρευνᾷς ἅ μαθεῖν οὐκ ἰσχύσεις, ἀτελής ἔτι καὶ ἀφώτιστος ὢν; Ἴνα γάρ μὴ ὑπολάβῃς, ὡς ἐν σκότει καθήμενος, ὅτι κάκεῖνος ἐν τῷ σκότει γεγονώς ἐκρύβη, “κύκλῳ αὐτοῦ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ” ἔφη ὁ προφήτης

Δαβίδ· σκηνήν δέ λέγει ἦν ὁ Παῦλος φῶς ὀνομάζει – “φῶς γάρ, φησίν, οἰκῶν ἀπρόσιτον“, ἀμφοτέροι τό ἀκατάληπτον καί ἄστεκτον αὐτοῦ τῆς(100) θεότητος δηλοῦντες, οὐχί δέ περιοριστόν ποιοῦντες τό θεῖον, ἀλλ’ οἷον οὕτω πως τόν λόγον ποιούμενοι πρὸς τούς περιεργότερον ἔχοντάς φασι. Μή ὑπολάβετε, ὦ ἀνόητοι, ὅτι ἐν σκότει ὁ ἀναληφθεὶς Κύριος καί Θεός εἰσελθὼν ἐκρύβη· ἀλλά ἐκεῖνος μὲν ἐν τῇ ἰδίᾳ δόξῃ τῇ τό πᾶν καί ὑπὲρ τό πᾶν πληρούση θεότητί ἐστίν ἐν ἧ καί πρό τούτου ἦν, φειδόμενος δέ ἡμῶν, ἵνα μή ἄρδην ἀπολώμεθα, ἔθετο σκότος καλύπτων οὐκ ἐκείνον, ἀλλ’ ἡμᾶς· “Ὁ Θεός γάρ ἡμῶν, φησί, πῦρ καταναλίσκων” οὐχί τούς δικαίους, ἀλλά τούς ἀμαρτωλούς.

Ἴδε οὖν· ἔμαθες ὡς ἐν παραδρομῇ τά τῆς πίστεως ἡμῶν θεῖά τε καί φρικτά μυστήρια παρ’ ἡμῶν, μᾶλλον δέ παρά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δι’ ἡμῶν· ἔμαθες ὅτι καί κατήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς ὁ Θεός καί ἀνήλθεν αὐτίς εἰς οὐρανοὺς καί ἔθετο σκότος ἀποκρυβὴν αὐτοῦ· οὐ γάρ ἔδει πρό τῆς κρίσεως μετὰ τῆς τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ δόξης φανῆναι ἡμῖν, ἀλλὰ τότε τοῦτο γενέσθαι ὅτε καί τόν καιρόν ὁ Πατήρ αὐτοῦ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἔθετο ἐξουσία. Εἰ οὖν οὕτως ὑπάρχει τά μυστήρια κεκρυμμένα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καί οὐ πᾶσι δέδοται γινώσκειν αὐτά κατά τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν, τί, ἀφείς ἐργάζεσθαι τὰς ἐντολάς αὐτοῦ, περὶ τῶν ἀποκεκρυμμένων πᾶσιν ἀνθρώποις ἐπερωτᾶς; Ἰδοὺ γάρ καθ’ ἐκάστην ἀκούεις τοῦ Ἀποστόλου βοῶντος περὶ ἐκείνων αὐτῶν “ἅ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καί οὐκ ἤκουσε καί ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη”, τά ἀγαθὰ “ἅ ἠτοίμασεν ὁ Θεός τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν”. Πρό γάρ τοῦ ἀναληφθῆναι αὐτόν καί τό σκότος θεῖναι ἀποκρυβὴν αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν τὰς ἀγίας αὐτοῦ ἐντολάς, ὡς ἂν εἴποι τις, ἐργαλεῖα ἡμῖν δεδωκώς, τὴν δέ πίστιν τὴν εἰς αὐτόν ὡσπερ τινὰ τεχνίτην, ὡς εἶναι ἡμᾶς μὲν σκευή, τὴν δέ πίστιν τεχνίτην, τὰς δέ ἐντολάς ἐργαλεῖα, δι’ ὧν ὁ τεχνίτης Λόγος (101) ἀναστοιχειοῖ καί νεουργεῖ τούς ἐργάτας τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν, ὡς ἂν διὰ τῆς ἐργασίας αὐτῶν καθαιρόμενοι φωτιζώμεθα κατά προκοπὴν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τὴν γνῶσιν τῶν μυστηρίων τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Καί καθάπερ τά ἐργαλεῖα δίχα τεχνίτου καί ὁ τεχνίτης δίχα ἐργαλείων ἐνεργεῖν τι οὐ δύναται, οὕτως οὐδέ ἡ πίστις δίχα τῆς τῶν ἐντολῶν ἐκπληρώσεως, οὐδέ ἡ ἐκπλήρωσις τῶν ἐντολῶν δίχα πίστεως ἀνανεοῖ καθόλου καί ἀναπλάττει ἡμᾶς ἢ ἀπὸ παλαιῶν καινούς ἡμᾶς ἀπεργάζεται. Ὅσην δὲ τά ἀμφοτέρα ἐν ἀδιστακτῶ καρδίᾳ κτησώμεθα καί εὐχρηστον σκευὸς τῷ Δεσπότῃ εἰς ὑποδοχὴν τοῦ νοητοῦ μύρου γενώμεθα, τηνικαῦτα καί ὁ θεὸς τό σκότος ἀποκρυβὴν αὐτοῦ ἐγκαινίζει ἡμῖν τῇ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δωρεᾷ καί καινούς ἀντὶ παλαιῶν καί ζῶντας ὡς ἀπὸ νεκρῶν ἐξανίστησι καί διατέμνει τό σκότος καί διαβιβάζει ἐκεῖθεν τούτου τόν ἡμέτερον νοῦν καί ὡς ἐξ ὀπῆς τινος παρακύπτειν αὐτόν καί βλέπειν χαρίζεται ἀμυδρῶς πως, ὅσον ἡλίου κύκλον ἢ σελήνης ἐστίν· ἔνθεν τοι καί διδάσκεται, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν γινώσκει καί μυεῖται, πληροφορούμενος ὅτι ὄντως ἄλλως οὐκ ἔνι ἐν μερικῇ μετοχῇ τῶν ἀπορρήτων γενέσθαι τοῦ Θεοῦ ἀγαθῶν, εἰ μὴ ἐν ταπεινώσει καρδίας καί πίστει ἀδιστακτῶ ὀλοψύχου προθέσεως πάντα τόν κόσμον οὗτοι καί τά ἐν τῷ κόσμῳ σὺν τοῖς θελήμασιν αὐτῶν ἀπαρνήσονται ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ· καί οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλ’ ἐάν μὴ ἀνεπαισχύντως, μᾶλλον δέ ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας καί χαρᾷ, τούς ὑπὲρ ἀρετῆς πόνους ὁμοῦ καί πειρασμούς διελεύσονται οἱ πιστεύοντες εἰς Χριστόν καί μάλιστα οἱ νήπιοι βαπτισθέντες καί μὴ ἐπαισθανόμενοι ἔχειν “τὴν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ δωρεάν”.

Σύ οὖν, ὁ ταῦτα ἀναγνοὺς, μὴ ἐν οἰήσει τῆς ψευδωνύμου γνώσεως (102) καί ἀναπλάσει λογισμῶν ματαίων, ἀλλ’ ἐν φόβῳ καί τρόμῳ σεαυτόν ἀνάκρινον· καί εἰ βούλει μαθεῖν ὅπως ἔχεις βίου καί καταστάσεως, ἐρώτησόν σου τὴν ψυχὴν καί εἰπέ αὐτῇ· “Ψυχὴ, ἐφύλαξας τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ πάσας ἢ οὐ;” Καί ἀνοίξασα τό τοῦ

συνειδότος αὐτῆς στόμα, ἐρεῖ σοι πάντως τό ἀληθές· οὐ γάρ αἰδεσθήσεται σε, ἀλλ' ἐλέγξει σε καί ἅ προαπέθου καί ἔχεις ἐν ἑαυτῷ, εἴτε ἀγαθά, εἴτε φαῦλα, ὑποδειξεί σοι. Ἐν γάρ τῷ συνειδότι αὐτῆς εὐρήσεις, εἴτε τόν κόσμον ἠγάπησας, εἴτε τούτου προετίμησας τόν Θεόν, εἴτε τήν τῶν ἀνθρώπων δόξαν ἐζήτησας, εἴτε τήν ἐκ τοῦ Θεοῦ διδομένην μόνον ἐπόθησας· ἐν ἑαυτῷ παρακύψας ὡς ἐν κιβωτίῳ καί τό ὑποκείμενον ἀναψηλαφῶν, ἐν ἑν τῶν ἀποκειμένων ἐκβάλλων, πάντα γνωρίσεις τρανῶς. Ὑπόθου μοι γάρ ἐν πρώτοις ἐναποκεῖσθαι φιλοδοξίας καί κενοδοξίας ἔρωτα, εἶδος ἀνθρωπαρέσκειας, ἠδύσματα τῶν ἐξ ἀνθρώπων ἐπαίνων, ὑποκρίσεως ἔνδυμα, σπέρμα φιλαργυρίας ἐγκεκρυμμένον, καί ἀπλῶς πολλά ἐγκείμενα ἐν αὐτῷ καί ἕτερον ὑφ' ἑτέρου συγκαλυπτόμενον, ἐπάνω δέ τούτων ἀπάντων ἔστω ἀνακειμένη φυσίωσις ἢ γάρ γνῶσις, φησί, φυσιοῖ, σὺν ταύτῃ οἴησις καί τό δοκεῖν εἶναι τι μηδέν ὄντα τόν πεφουσιωμένον τόν λογισμόν. Τούτων τοιγαροῦν ἐπικειμένων τοῖς ἄλλοις οἷσπερ προείπομεν ἅπασι, πῶς ἰσχύσεις, εἰπέ μοι, ταῦτα θεάσασθαι; Πάντως ἐρεῖς· οὐδαμῶς.

Λέγε μοι οὖν ἄρτι καί τοῦτο. Μή πειθομένου σου ὅτι κάλυμμά τι τῶν τοιούτων ἐπίκειται τῇ καρδίᾳ σου, ἀλλ' ἀπιστοῦντος, καθά δὴ καί Ἑβραῖοι, τοῦτο αὐτό τοῦ Παύλου λέγοντος πρὸς αὐτούς, ἀπιστοῦσι, καί μή περιαιροῦντός σου τό κάλυμμα τοῦτο ἐκ τῆς καρδίας σου, ἵνα καί τά ὑπ' αὐτοῦ καλυπτόμενα πάθη ἴδῃς καί τήν ταλαίπωρόν σου (103) ψυχὴν οἰκτειρήσῃς καί σπεύσῃς αὐτήν ἐκκαθᾶραι καί τούς νοερούς αὐτῆς ὀφθαλμούς καί τό πρόσωπον δάκρυσι θερμοῖς ἀπονίψῃς, πᾶσαν ἀπορριψάμενος ὀπισθεν σοφίαν καί γνῶσιν τήν ἔξωθεν, Παύλῳ πειθόμενος, ὡς ἄν γένη μωρός ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἵνα γένη φρόνιμος ἐν Χριστῷ, πῶς, εἰπέ, μωροῦ ὄντος σου, τά περί Θεοῦ σοι καί τῶν θείων ἐκδιηγῆσομαι, ἀποκεκρυμμένων ὄντων καί ἀοράτων αὐτῶν; Οὐκ αὐτός σὺ καταγνώσεις μου ὡς ἀνάξιον πρᾶγμα ποιῶντος καί ἐν σεαυτῷ δικαίως ἐρεῖς· “Οὗτος, φησίν, ὄντως ἄφρων ἐστίν, ὁ ἐμοί τῷ ἄφρονι τά περί τῶν ἀοράτων καί ἀκαταλήπτων πάση πνοῇ τῇ ὑπὸ τόν οὐρανόν καί πάση κτίσει τῇ ὑπεράνω οὔσῃ τῶν οὐρανῶν διηγούμενος”; Εἰ γάρ τά τότε μέλλοντα γενέσθαι οὐδέ οἱ ἄγγελοι ἐπίστανται τοῦ Θεοῦ, καθῶς οὐδέ τήν ἐπὶ γῆς αὐτοῦ παρουσίαν ὁποῖα ἢ ποταπή, ἢ πότε ἢ ὅτε κατελθεῖν ἔμελλε καί ἄνθρωπος γενέσθαι ἐγίνωσκον, πόσω μᾶλλον τήν μετὰ δόξης αὐτοῦ παρουσίαν ἔσχατον ἀγνοεῖν ὀφείλουσιν, ὅποτε γενήσεται καί ὀπόση, ἢ τίνα ἄπερ τότε τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ μέλλει χαρίζεσθαι; Καί ὅτι ταῦτα οὕτως ἔχει ἐπὶ τῆς ἀληθείας, ὁ μὲν Παῦλος ἐδήλωσεν εἰπών· “Ἴνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καί ταῖς ἐξουσίαις διὰ τῆς ἐκκλησίας ἢ πολυποίκιλος σοφία τοῦ Θεοῦ”, ὁ δέ Κύριος περί τῆς παρουσίας αὐτοῦ ὅτι “καί αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται”, ἀντί τοῦ ἐκπλαγήσονται καί θαυμάσουσιν, αἴφνης θεώμεναι ἄπερ μέχρι τότε πάντως οὐκ εἶδον. Εἰ τοίνυν αἱ δυνάμεις ἀγνοοῦσι τῶν οὐρανῶν, σὺ, πῶς ὅλως ἀποτολμᾶς καί λέγεις ὅτι οὐ μὴ γνωρίζουσιν ἀλλήλους οἱ ἄγιοι ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ, ὅποταν ἐν τῇ θεωρίᾳ τούτου γενήσονται; Ὁ δέ γε τούτῳ πάλιν ἀντιπίπτων, σὺ, καί φάσκων· “Ὀντως ὄρᾶν καί γνωρίζειν ἀλλήλους ὀφείλουσι”, πόθεν τοῦτο μεμάθηκας;

Ἦ ἄγνοια καί μανία καί σκότωσησι! Οὐ φρίττετε, οὐ φοβεῖσθε; (104) Ἐκ γάρ τῶν λόγων ὑμῶν ἀμφοτέροι καταδικασθήσεσθε παρά τοῦ δικαίου καί ἀπροσωπολήπτου κριτοῦ. Πρὸς γάρ τούς λέγοντας μὴ ὄρᾶν μηδέ γνωρίζειν ἀλλήλους τούς ἀγίους, ἀλλά μόνον ἐκεῖνον ὄρᾶν, ταῖς αἰσθήσεσι πάσαις ὅλους ὅλῳ δῆθεν ἐνουμένους ἐκεῖνῳ, φθέγγεται πως καί εἴπη· “Ἐγνωτέ με, ὦ οὔτοι; Εἶδετέ μου τό φῶς; Ἐνδέξασθέ με ἐν ὑμῖν; Τάς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματός μου τοῦ Ἁγίου αὐτῇ τῇ πείρᾳ ἐμάθετε ἢ οὐ;” Οἱ οὐ μὴ τολμήσωσιν ἀντιφθέγγεσθαι, οἴμαι, καί εἰπεῖν· “Ναί, φησί, Δέσποτα”. Εἰ γάρ τοῦτο ἐροῦσιν, ἀντερεῖ πρὸς αὐτούς· “Πῶς οὖν, εἰ τούτων ἐν πείρᾳ γεγόνατε, τούς ἐμέ ἐν ἑαυτοῖς ἔχειν μέλλοντας μὴ γνωρίζειν ἀλλήλους λέγετε; Ἐγώ

Θεός ἀψευδής, Θεός ἀληθινός, Θεός ἅγιος, ὁ ἐν ἁγίοις ἐγκατοικῶν. Πῶς οὖν ἐν αὐτοῖς κατοικῶ; Ὡσπερ εἶπον ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί, οὕτω καὶ οἱ ἅγιοι ἐν ἐμοί κἀγὼ ἐν αὐτοῖς· καὶ καθάπερ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί κἀγὼ πάλιν ἐν τῷ Πατρὶ μου, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἁγίοις πᾶσιν ἐγὼ ἔσομαι κατοικῶν καὶ οἱ ἅγιοι πάντες κατοικήσουσιν ἐν ἐμοί”. Πρὸς δέ τούτοις ἔρεῖ καὶ ταῦτα· “Εἰ τοίνυν ἐγὼ ἐν τοῖς ἁγίοις μου καὶ οἱ ἅγιοί μου ἐν ἐμοί, ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ μου καὶ ὁ Πατήρ μου ἐν ἐμοί, καθὼς δέ γινώσκει με ὁ Πατήρ κἀγὼ γινώσκω τὸν Πατέρα, εὐδὴλον ὅτι καὶ οἱ ἅγιοι γνωρίζουν καὶ γινώσκουν ὀφείλουσιν”. Ἴνα δέ σαφέστερον τοῦτο γένηται, ὡς ἂν δῆλον καὶ τοῖς ἀναισθητοῖς ἔσται, χρεῶν προσθεῖναι καὶ ἔτι πάλιν εἰπεῖν· ἐν πᾶσι τοῖς ἁγίοις Χριστός ἐνοικῶν ἔσεται.

Ὅποταν οὖν αἱ βίβλοι τοῦ συνειδότης ἐκάστου διανοιχθήσονται, ἐν μὲν ταῖς τῶν ἁμαρτωλῶν καρδίαις καὶ συνειδήσεσιν εὐρεθήσονται, εἰ μὴ τι ἄλλο, οἴησις ἢ κενοδοξία ἢ αἵρεσις ἢ ζήλος ἢ φθόνος ἢ τι τῶν τοιούτων· εἰ δ’ οὖν, ἀλλ’ ἀμέλεια, ῥαθυμία καὶ τό μή πάση ἰσχύϊ ποιῆσαι (105) τάς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς, ὅθεν ἔλλειψις ἔσται τῆς ἀγάπης αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο οὖν “σκοτισθήσονται οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μή βλέπειν” καὶ αἰσχυνθήσονται καὶ ἀκούσονται· “Ἐφ’ ὅσον οὐκ ἐποιήσατε μίαν τῶν ἐντολῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἀλλὰ ταύτης κατεφρονήσατε, ἐμοί οὐκ ἐποιήσατε. Ἀπέλθετε ἀπ’ ἐμοῦ εἰς τό πῦρ τό αἰώνιον, τό ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ “. Ἐν δέ τῷ διανοιγῆναι τάς τοῦ συνειδότης τῶν ἁγίων βίβλους, πρόσεχε! λάμψει ὁ νῦν ἀποκεκρυμμένος ἐν αὐτοῖς Χριστός ὁ Θεός, ὡς ἔλαμψε πρό τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρός, καὶ ἔσονται οἱ ἅγιοι ὅμοιοι τῷ Ὑψίστῳ. Πόθεν τοῦτο δῆλον; Αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἄκουσον τοῦτο λέγοντος· “Τότε ἐκλάμψουσιν οἱ δίκαιοι ὡς ὁ ἥλιος”. Ποῖον δέ ἄλλον λέγει καιρόν ἢ ἥλιον, εἰ μὴ πάντως ὄνπερ εἰρήκαμεν, καὶ ἑαυτὸν τὸν ἥλιον δικαιοσύνης μόνον ὀνομαζόμενον καὶ ἐν δικαίῳ μόνον ἀνατέλλοντα καὶ ἐκλάμποντα; Καὶ τοῦτο ὁ ἐπιστήθιος καὶ Χριστοῦ μαθητῆς ἡγαπημένος ἐκδηλότερον διατρανοῖ λέγων· “Ἀδελφοί, νῦν τέκνα Θεοῦ ἔσμεν, ἀλλ’ οὔπω ἐφανερῶθη τί ἐσόμεθα· οἶδαμεν δέ ὅτι, ἐάν φανερωθῆ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα”. Καὶ ὁ Παῦλος· “Νῦν γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δέ ἐπιγνώσομαι, καθὼς καὶ ἐπεγνώσθη”.

Εἰ οὖν ὅμοιοι τοῦ Θεοῦ οἱ ἅγιοι καὶ τοσοῦτον ἐπιγνώσονται τὸν Θεόν, ὅσον ὁ Θεός ἐπέγνω αὐτούς, καὶ καθὼς γινώσκει ὁ Πατήρ τὸν Υἱόν καὶ ὁ Υἱός τὸν Πατέρα, οὕτως ὀφείλουσι καὶ οἱ ἅγιοι ἀλλήλους καὶ ὁρᾶν καὶ γινώσκουν, ἀλλὰ καὶ οἱ μηδέποτε ἀλλήλους σωματικῶς ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ἰδόντες τότε γνωρίζουν ἀλλήλους ὀφείλουσι, πῶς οὐκ ἐρυθριάτε περὶ ὧν οὐκ οἶδατε λέγειν καὶ ἐπερωτᾶν καὶ διδάσκειν, (106) ὡς ἤδη καὶ τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς τὴν γνῶσιν δῆθεν πεπλουτηκότες καὶ ἄνωθεν προχειρισθέντες διδάσκαλοι; Ὡσπερ γάρ οὐδέποτε ἀγνοήσει ὁ Πατήρ τὸν Υἱόν ἢ ὁ Υἱός τὸν Πατέρα, οὕτως οὐδέ οἱ ἅγιοι, θέσει θεοὶ γεγονότες ἐν τῷ ἔχειν οἰκοῦντα ἐν ἑαυτοῖς τὸν Θεόν, ἀλλήλους ποτέ ἀγνοήσουσιν, ἀλλὰ βλέποντες ἔσονται ἀλλήλων καὶ ἑαυτῶν τὴν δόξαν, ὡς ὁ Υἱός τοῦ Πατρός καὶ ὁ Πατήρ τοῦ Υἱοῦ. Τίς δέ καὶ ὁποία ἔσται τῶν ἁγίων ἡ δόξα; Οἷα ἐστὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Καὶ τοῦτο αὐτός δι’ ἑαυτοῦ ἀριδῆλως δεδήλωκε· φησὶ γάρ· “Καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὧσιν ἐν, καθὼς ἡμεῖς ἐν ἔσμεν”. Ὁρᾶς ὅτι ἡ ἀπό τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός δοθεῖσα πρό τῶν αἰώνων τῷ Υἱῷ δόξα ὑπ’ αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῖς ἁγίοις δεδωρηται καὶ εἰς ἐν οἱ πάντες εἰσί.

Τοιγαροῦν οἱ λέγοντες, ὅτι οὐ μὴ ὁρῶσιν, οὐδ’ οὐ μὴ γνωρίζωσιν ἀλλήλους οἱ ἅγιοι ἐν τῇ θεωρίᾳ γινόμενοι τοῦ Θεοῦ, ὄντως ἐν σκότει πορεύονται καὶ ἐν μετουσίᾳ ἢ θεωρίᾳ καὶ ἐπιγνώσει Θεοῦ οὐκ ἐγένοντο καὶ λαλοῦσι καὶ διαμαρτύρονται ἅ οὔτε ἐπίστανται, οὔτε ποτέ ἐθεάσαντο. Οἰονεῖ γάρ λέγουσιν ἐν ἐκστάσει καὶ τότε γίνεσθαι, ὡσπερ καὶ νῦν, τούς ἁγίους καὶ ἐπιλανθάνεσθαι ἑαυτῶν τε καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς,

δοκοῦντες, ὡς οἶμαι, μᾶλλον δέ κακῶς τὰ τῶν θείων νοοῦντες Γραφῶν, ὅτι ἡ αὐτὴ ἀλλοίωσις καὶ ἀρπαγὴ νῦν τε καὶ εἰς τὸ μέλλον ἔσται τοῖς ἀπ' αἰῶνος ἀγίοις. Ὅταν γάρ ἀκούσωσιν ὅτι ὁ δεῖνα ὁ ἅγιος, ἐν θεωρίᾳ Θεοῦ γενόμενος καὶ τὸν νοῦν ἀρπαγεῖς, τόσας ἢ τόσας ἡμέρας καὶ νύκτας ἐποίησε, μηδὲν ὅλως τῶν ἐπιγείων ἐνθυμηθεῖς, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἄλλων ἀπάντων καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου σώματος ἐπελάθετο, ὅλος ὅλη ψυχῇ καὶ πάσαις ὁμοῦ ταῖς αἰσθήσεσι κεκολλημένος ἔμεινεν, ὧν ἐκεῖ, τοιοῦτόν τι ὑπολαμβάνουσι καὶ τότε, ἐν τῇ βασιλείᾳ λέγω τῶν οὐρανῶν, ἔσεσθαι, ἀγνοοῦντες ὅλως τὰ θεῖα τοῦ Πνεύματος (107) καὶ τοῦ ἀοράτου Θεοῦ τὰ ἀόρατα καὶ ἀκατάληπτα καὶ ἄγνωστα τοῖς ἐσκοτισμένοις μυστήρια καὶ ὅτι ἡ ἀρπαγὴ αὕτη τοῦ νοός οὐχὶ τελείων, ἀλλ' ἀρχαρίων ἐστίν. Ὡς γάρ ὁ ἀπὸ γεννήσεως ἐν σκοτεινῇ καὶ ζοφωτάτῃ ὧν φυλακῇ καὶ ὑπὸ λυχνιαίου καὶ βραχυτάτου φωτός φωτιζόμενος, μόλις κἄν μικρά τινα καθορᾷ, μὴ εἰδῶς ὅτι φῶς ἡλιακόν ἐστιν ἔξωθεν, ἀγνοῶν παντάπασι τὰ ἔξω τῆς φυλακῆς, λέγω δὴ τὸν ὀρώμενον κόσμον τοῦτον καὶ τὰ ἀνεκδιήγητα ἔργα καὶ κτίσματα τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ ὁ ἔτι ἐν τῇ σκοτεινῇ φυλακῇ τῆς τοῦ κόσμου τούτου αἰσθήσεως ὧν καὶ ὑπὸ βραχυτάτης γνώσεως ἔλλαμφθεῖς, μόλις περὶ τῶν μυστηρίων τῆς πίστεως ἡμῶν ὀλίγην τινὰ καὶ ἀμυδρὰν γνῶσιν λαμβάνει, τὰ τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ παντάπασιν ἀγνοῶν καὶ τίνα τὰ μέλλοντα διαδέξασθαι τοὺς ἀγίους.

Καὶ καθάπερ ἐκεῖνος ἐπὶ πολλά ἔτη ἐν ἐκείνῃ τῇ ἀφεγγεῖ καθεζόμενος φυλακῇ, εἰ συμβῆ διανοιχθῆναι ὀπὴν ἐν τῷ ὀρόφῳ τῆς φυλακῆς καὶ θεάσασθαι αὐτόν αἴφνης τὸν αἰθέρα τοῦ οὐρανοῦ, ὀλίγον καὶ κατὰ μέτρον τῆς γενομένης ὀπῆς, ὃν οὐδέποτε εἶδεν οὐδέ εἶναι τοιοῦτόν τι λαμπρότατον φῶς ὑπενόησεν, ἔκπληξις εὐθύς λαμβάνει αὐτόν καὶ ὡς ἐξεστηκῶς ὑπάρχει, ἐπὶ πολὺ ἄνω τὰ ὄμματα ἔχων καὶ θαυμάζων τὸ ἀθρόον γεγονός ἐν αὐτῷ, οὕτω δὴ καὶ ὁ αἴφνης ἐν θεωρίᾳ τοῦ νοητοῦ φωτός γεγονώς, ἄρτι δηλονότι τῶν δεσμῶν ἀπολυθεῖς τῶν παθῶν τε καὶ τῆς αἰσθήσεως, ἐκπλήττεται καὶ ὡς ἐξεστηκῶς τοῖς οὐ καλῶς ὀρώσι νομίζεται, εἰς ἑαυτόν ὅλον δηλαδή τὸν νοῦν ἐπισωρεύσας καὶ θαυμάζων τοῦ φανέντος αὐτῷ τὴν θεωρίαν καὶ τὴν λαμπρότητα. Καὶ ὡς περὶ πάλιν, ἐπὶ ἐκεῖνος συχνῶς καὶ καθ' ἡμέραν πρὸς ἐκείνην τὴν ὀπὴν ἀποβλέπει, ἄρτι πλατυνθεῖσαν καὶ φωτίζουσαν ἐπὶ πλέον τὸν ζοφώδη χώρον τῆς φυλακῆς καὶ ἐφ' ἱκανοὺς χρόνους ἐν τῷ φωτὶ διαμένουσαν, ἢ συνήθεια τῆς ὀράσεως τοῦ φωτός τὴν πολλὴν ἔκπληξιν ἐκ τοῦ κατὰ μικρόν ἀφαιρεῖται (108) ὃν τρόπον καὶ ἐπὶ τοῦ ἡλίου γέγονεν ἐφ' ἡμᾶς· τῇ γὰρ συνηθείᾳ τῆς ὀράσεως ὡς εὐκαταφρόνητον αὐτόν λογιζόμεθα· εἰ γὰρ μηδέπω ἤμεν αὐτόν θεασάμενοι, αἴφνης δέ τοιοῦτος ὠράθη ἡμῖν, ὑπὸ τῆς ἐκπλήξεως διαπεφωνήκαμεν ἄν, τὸν αὐτόν τρόπον καὶ ἡ κατὰ μικρόν τῆς ψυχῆς προκοπή, ἐν συνηθείᾳ τῆς τοῦ νοητοῦ φωτός ὀράσεως γινομένη, τῆς πολλῆς ἐκπλήξεως ἐξίσταται, μνηθεῖσά τι ἐντεῦθεν ἕτερον εἶναι τῆς καταστάσεως ταύτης καὶ θεωρίας τελεώτερόν τε καὶ ὑψηλότερον.

Καὶ καθάπερ αὐθις ἐπιγινώσκειν ποιεῖ τέως τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον ἢ χρονία καί, ἀπὸ γεννήσεως αὐτοῦ κάθειρξις ὅτι ἐν φυλακῇ ζοφωτάτῃ ἐστὶ, καὶ ἔξω ταύτης θαυμαστά τινα ἐκ τοῦ ὀλίγου φωτός ἐκείνου εἶναι ὑπονοεῖ, ὅποια δέ εἰσιν ἐν ἀληθείᾳ λογίσασθαι ἢ ἐννοῆσαι οὐ δύναται, ἐπὶ δὲ καὶ τῆς φυλακῆς ἔξωθεν ἐκβληθῆ, τότε καὶ τὸ φῶς ὅλον καὶ τὰ ἐν φωτὶ ἅπαντα καὶ ἅπαντας ὁμοῦ καθορᾷ, οὕτω μοι νόει καὶ τὸν ἄρτι ἐκδεδημηκότα τῶν τοῦ σώματος ἀναγκῶν καὶ ὅλον ἔξω γεγονότα τοῦ κόσμου καὶ τῶν ὀρωμένων τῆς ταπεινώσεως. Καὶ τοῦτον μὲν τὸν σύμπαντα κόσμον ὡς μίαν ὄντα τῷ ὄντι σκοτεινοτάτην καὶ ἀφεγγῆ φυλακὴν ἄλλως μοι πάλιν ὑπονόει, λυχνιαῖον δέ φῶς τὸ τοῦ ἡλίου λογίζου μοι φῶς, ἔξωθεν δέ τούτου τὸ ἀνεκλάλητον, τὸ ἄφραστον, τὸ ἀπρόσιτον, τὸ ὑπὲρ ἔννοιαν καὶ ὑπὲρ λόγον καὶ ὑπὲρ πᾶν φῶς τρισυπόστατον φῶς, τὰ δὲ ἐν τῷ φωτὶ ἐκείνῳ πᾶσι τοῖς ἐν

τῆ φυλακῆ ταύτῃ γενομένοις ἀόρατά τε καί ἄγνωστα, ἄφθεγκτα καί ἀνερμήνευτα, εἰ καί δοκοῦσι τινες διά τῶν Γραφῶν ταῦτα νοεῖν τε καί θεωρεῖν· τοῖς γάρ πλείοσιν οὐδέ ὅτι πέρα τούτων ἐστὶ τι γινώσκεται.

Ὅπηνίκα οὖν πάσῃ πίστει καί παντὶ πόθῳ ζητήσομεν, οὐχὶ τό ἰδεῖν τό ἕξωθεν ταύτης τῆς φυλακῆς φῶς, οὐδέ τὰ ἐν τῷ φωτὶ ἐκείνῳ καί κόσμῳ πράγματα – οὐδεὶς γάρ τῶν ταῦτα ζητούντων ἠξιώθη ἰδεῖν, οὐδ' οὐ μὴ ἀξιωθήσεται ποτε αὐτὰ καθόλου θεάσασθαι, (109) ἀλλὰ τό φυλάξαι ἐν πρώτοις τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, τό μετανοεῖν, τό πενθεῖν, τό ταπεινοῦσθαι καί τὰ λοιπὰ ἃ προείπομεν, τῆνικαῦτα καί διανοίγεται ἡμῖν ὡσπερ ὀπή τις μικρά ἐν τῷ ὀρωμένῳ τούτῳ ὀρόφῳ τοῦ οὐρανοῦ καί τό ὑπεράνω τούτου φῶς αὐτόν τε καί νοητόν παραδείκνυται· ὃ καί ἡ ψυχὴ κατιδοῦσα ὅλη καθόλου ἐξίσταται, ὅλη ἐκπλήττεται, θαῦμα καινόν ὀρώσα, θαῦμα παράδοξον καί ὃ μέχρι τότε οὐδέπω τεθέαται, ἐν ᾧ καί ἐπιμένει ὡσπερ καί ἀρπαζομένη εἰς τόν οὐρανόν καί βιαζομένη εἶναι ἐκεῖ καί κατανοεῖν τό τούτου ἀκατανόητον καί μάλιστα ἐν τῷ βλέπειν αὐτό ἡμέρας τε καί νυκτός καί διδάσκεσθαι καθ' ἐκάστην ἐκεῖθεν ὅτι πέλει ἀνέσπερον, ὅτι ἄπειρον ὑπάρχει καί ἄφραστον, ὅθεν καί πρὸς τὴν φυλακὴν ταύτην ἐπιστραφεῖν καί βλέπειν αὐτῆς τὰ ἐν αὐτῇ ὅλως οὐ βούλεται.

Τοῦτο τοίνυν ἀρχὴν ἴσθι τῶν εἰσαγωγικῶν εἰς εὐσέβειαν καί ἄρτι πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς ἀποδυσασμένων ἀγῶνας. Ἐπὶ οὖν χρονίῃ ἀνεπιστρόφως πρὸς τὴν θεωρίαν ἐκείνην, ὡς οὐκ οἶδε, διανοίγεται αὐτῷ, οὐκ οἶδα ὁ οὐρανός, οὐκ οἶδα ὁ τῆς καρδίας αὐτοῦ ὀφθαλμός καί οὗτος μᾶλλον ἢ ἐκεῖνος, εἰπεῖν, ὑπὸ τοῦ φωτός ἐκείνου καί ἔνδον τοῦ οἴκου τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, λέγω δὴ τούτου τοῦ σκῆνους, τό φῶς ἐκεῖνο εἰσέρχεται τό θαυμαστόν καί ὑπέρλαμπρον, φωτίζον συμμετρῶς αὐτόν, ὅσον ἡ φύσις δηλονότι χωρεῖ. Οὕτω δέ πάλιν χρονίσας, ὡς σύννηθες ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον, καί ὡς αἰεὶ ποτε τούτῳ συνών, λογίζεται τό τοιοῦτον· θαύματα δέ ἐπὶ θαύμασι καί μυστήρια ἐπὶ μυστηρίοις καί θεωρίας ἐπὶ θεωρίαις, ἔλλαμπόμενος ἐξ αὐτοῦ καθ' ὥραν, ἴν' εἴπω, καί ὀρων καί νοῶν καί μουόμενος ἐκδιδάσκειται· ἃ καί εἰ γράφειν θελήσει, οὐδέ χάρτης οὐδέ μέλαν ἀρκέσει αὐτῷ, ἐπιλείψει δέ, οἶμαι, καί ὁ χρόνος αὐτόν ἐξηγούμενον ταῦτα λεπτομερῶς. Μᾶλλον δέ, πῶς ἄρα γράψαι δυνησεται τὰ μὴ δυνάμενα ῥηθῆναι, ἄφραστα ὄντα καί ἄρρητα πάντη; Ὅθεν καί ὡς ἐν φωτὶ τότε, (110) μᾶλλον μετὰ τοῦ φωτός, σύνεστι καί οὐχ ὡς ἐν ἐκστάσει διατελεῖ, ἀλλὰ καί ἑαυτόν καί τὰ κατ' αὐτόν καθορᾶ καί τοὺς πλησίον βλέπει ἐν οἴοις εἰσὶ καί προλέγει καί προγινώσκει ὅτι, ἐάν ἕξω τῆς φυλακῆς ταύτης γένηται καί μάλιστα μετὰ τὴν ἀνάστασιν, καί τό φῶς ἐκεῖνο τό ἄστεκτον ὅσον ἐστὶ θεάσεται, καί τὰ ἐν αὐτῷ ἀγαθὰ “ἃ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὐς οὐκ ἤκουσε καί ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεός τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν” ἀποκαλυφθήσονται αὐτῷ τρανότερον διά τοῦ ἐν αὐτῷ ὄντος νυνὶ φωτός ὑφ' οὗ καί φωτίζεται· οὐ γάρ στερούμεθα τότε τοῦ γνωρίζειν ἢ βλέπειν, ἀλλ' ὡς ὁ λόγος ἀνωτέρω ἀπέδειξε, κατὰ τὴν τοῦ φωτός λαμπρότητα καί θεωρίαν, ἀναλόγως μᾶλλον καί ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις καί ἡ θεωρία, καί ὁ ἀναγνωρισμός καί ἡ γνῶσις ἀλλήλων πλεῖον καί καθαρώτερον ἐν ἀνεκφράστῳ θυμηδία καί ἀγαλλιάσει ἔσεται εἰς αἰῶνας αἰώνων. Καί τοῦτο καί ἐν τῇ παλαιᾷ οἱ προφηταὶ καί ἐν τῇ νέᾳ πολλοὶ τῶν ἀγίων ἐκ τῶν ἔργων ἀπέδειξαν, ἐξ ὀνόματος καλέσαντες οὐς οὐκ εἶδόν ποτε, ἀλλὰ δὴ καί ἐγνώρισαν οὐς οὐκ ἐγίνωσκον.

Οἱ οὖν λέγοντες μὴ γνωρίζειν μηδὲ βλέπειν ἀλλήλους τοὺς ἀγίους, ἐκ τούτων πεισθέντες μὴ ζητεῖν περὶ ἀκαταλήπτων πραγμάτων, ἑαυτοῖς μᾶλλον, εἴπερ ἐμοὶ πείθονται, προσέχειν καί ἑαυτοὺς ἀνακρίνειν μὴ παύσωνται. Οἱ δέ τὰ μὲν εἰρημένα πάντα ἀγνοοῦντες καί αἰσθήσει καί γνώσει καὶ πείρᾳ θεοῦ φωτισμοῦ καί θεωρίας μὴ γεγονότες, πῶς γράφειν ὅλως ἢ λέγειν περὶ τοιούτων οὐ φρίττετε; Εἰ γάρ ὑπὲρ παντός ἀργοῦ ῥήματος λόγον ἀποδοῦναι ὀφείλομεν, πόσω μᾶλλον περὶ τῶν τοιούτων ἔτασθησόμεθα καί ὡς ἀργολόγοι κολασθησόμεθα. Ἀργός γάρ λόγος οὐχ,

ὡς ἄν τις ὑπολάβοι, ὁ ἀνωφελής μόνον ἐστίν, ἀλλ' ὁ καί πρό τῆς πράξεως καί τῆς ἐν πείρᾳ γνώσεως λαλούμενος παρ' ἡμῶν. Ὅταν γάρ μή καταφρονήσω τῆς κάτω δόξης (111) μηδέ βδελύξωμαι ταύτην ἀπό ψυχῆς, ὡς ψυχοβλαβῆ καί τῆς ἄνω δόξης ἀποστεροῦσάν με, ἄλλους δέ διδάσκω περὶ αὐτῆς καί παραγγέλλω ταύτης ἀπέχεσθαι, οὐχὶ ἀργός καί ἄπρακτος καί κενός ὁ λόγος μου ἔσται καί ὡς ψεύστης κατακριθήσομαι; Ὅταν δέ πάλιν μή ἐν αἰσθήσει καί γνώσει λάβω τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος μηδέ διδακτός Θεοῦ γένωμαι δι' αὐτῆς, μηδέ λόγον λάβω σοφίας καί γνώσεως ἄνωθεν, τὰ δέ τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν ἀναιδῶς διερμηνεύειν ἐπιπηδῶ καί διδασκάλου τάξιν ἐμαυτῶ περιτίθεμαι, μόνη δηλαδὴ τῇ ψευδωνύμῳ γνώσει πρὸς τοῦτο χρώμενος, ἄρα γε ἀνεξέταστα ταῦτα Θεός ἐάσει καί λόγον ὑπὲρ τούτου οὐκ ἀπαιτήσῃ με; Οὐδαμῶς δὴ. Εἰ βούλει δέ, ἐκ τῶν κάτω καί τῶν ἀνθρωπίνων διδάχθητι καί τὰ ἄνω καί θεῖα. Ποῖος, εἶπέ, τῶν ἀνθρώπων κἂν ὑπὲρ πάντας ἐν σοφίᾳ καί γνώσει καί ἐπιστήμῃ νόμων θαυμάζηται, κἂν δικαιοσύνη καί εὐσεβεία πάσῃ κομᾶ, μετὰ κριτῶν ὡς κριτῆς καθεσθῆναι καί κριτὴν ἑαυτὸν ὀνομάσαι καί ἄλλους νομοθετῆσαι τολμᾷ; Εἰ δέ καί τοῦτο ποιήσει, οὐχὶ παρά τοῦ βασιλέως ἀτιμασθήσεται καί παρά τῆς ἀκριβείας τῶν νόμων τιμωρηθήσεται; Ὡ τῆς ἀναιδεΐας! Τοῦ ἐπιγείου βασιλέως οὐδεὶς καταφρονῆσαι τολμᾷ καί τιμὴν ἢ ἀξίωμα τούτου ἀρπάσαι καί ἀφορίσαι ἑαυτῶ, καί σύ τοῦ ἐπουρανίου ὡς οὐδενός καταφρονεῖς καί τῶν ἀποστολικῶν ἀξιωμάτων ἄνευ τῆς ἐκείνου ροπῆς καί θελήσεως ἐπιχειρῆσαι κατατολμᾷς; Ὅλως δέ οὕτως ἔχων, οἶει ἀνεξέταστον τοῦτο τὸν Δεσπότην καταλιπεῖν; Οὔμενον οὐδαμῶς.

Ἄλλ' ὦ Κύριε, δός ἡμῖν ἐπιγινῶναί σε καί ἀξίως φοβεῖσθαι σε καί τοῖς ἀγίοις σου ἐμμένειν θελήμασι. Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοί, παύσασθε τῶν συζητήσεων τούτων καί σπεύσατε διὰ μετανοίας καί δακρύων καί ταπεινώσεως, ἔτι δέ καί τῇ τῶν λοιπῶν ἀπασῶν ἐντολῶν (112) ἐκπληρώσει τὰς ἑαυτῶν ἐκκαθάραι ψυχὰς “ἀπό παντός μολυσμοῦ σακρός καί πνεύματος”, ἵνα καί τῶν παρόντων καί τῶν μελλόντων ἐν ἀποκαλύψει καί αἰσθήσει καί θεωρίᾳ ἐπαπολαύσητε ἀγαθῶν, χάριτι καί φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' οὗ δόξα, κράτος, τιμὴ καί προσκύνησις τῷ Πατρὶ καί τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καί ἀεὶ καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Β΄.

Τὰ κεφάλαια τῆς θεωρίας τοῦ λόγου. (113)

α'. Προτρεπτικός ἐκ προοιμίων εἰς μετάνοιαν καί εἰς τό ρητόν τοῦ Ἀποστόλου· “Οὓς προέγνω, τούτους καὶ προώρισε” καί εἰς τὰ ἐξῆς· καί κατά τῶν στρεβλούντων αὐτό τε καί πᾶσαν τὴν θείαν Γραφήν.

β'. Ὅτι πάντες οἱ εἰς Χριστὸν βαπτισθέντες καί πιστεύσαντες εἰς αὐτὸν προεγνωσμένοι καί προωρισμένοι εἰσὶ τῷ Θεῷ εἰς τό συμμόρφους γενέσθαι αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ καί εἰς τό ρητόν τοῦ Μωσέως· “Ὅτε διεμέριζεν ἔθνη ὁ Ὑψιστος” καί εἰς τὰ ἐξῆς· ἐν ᾧ καί περὶ τῆς κλήσεως καί ἀποβολῆς τοῦ Ἰσραὴλ καί τῆς μετὰ τῶν ἔθνων αὐθις τούτου ἐνώσεως.

γ'. Ἀνακεφαλαίωσις τῶν ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ ρηθέντων περὶ τῆς τοῦ Ἀδάμ καί τῆς Εὔας καί τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν καί αἰώνων καί τῆς τοῦ παραδείσου φυσικῆς θεωρίας.

δ'. Περὶ τοῦ κατακλυσμοῦ καί τίνων εἰκόνας ἦσαν τὰ ἐν τῇ κιβωτῷ, καί περὶ τοῦ Ἀβραάμ καί τοῦ κατ' ἐκλογὴν λήμματος, καί τί ἐστὶ τό λῆμμα τοῦτο, καί περὶ Ἰσραὴλ καί τῆς περιτομῆς.

ε'. 'Οτι τῷ παραχθέντι πρώτῳ κατ' ἀρχάς κόσμῳ ἕτεροι δύο συνεπεγένοντο, ὧν ὁ ἔσχατος τύπος ἐστὶ τῶν μετὰ ταῦτα μελλόντων γενέσθαι, μέσος τις ὧν τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν ἐς ὕστερον· καὶ τίνος ἦν εἰκῶν ἢ τῆς ἐπαγγελίας γῆ, τίνος δέ ἢ κιβωτός, τίνος ὁ νόμος, τίνος ἢ στάμνος, τίνος ὁ Μωϋσῆς· τίνων τύπους ἔφερον τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ γεγονότα καὶ τὰ ἐν αὐτῷ τῷ Ἀδάμ.

στ'. Εἰς τὸ ῥητόν τοῦ Ἀποστόλου· “Εἰ γάρ τὸ αὐτῶν παράπτωμα πλοῦτος κόσμος γέγονε” καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ προσωποποιῶν τῶν ἑκατέρων λαῶν, τῶν ἐθνῶν φημι καὶ τοῦ Ἰσραήλ.

(114) ζ'. 'Οτι νέος κόσμος ἢ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησια καὶ νέος παράδεισος ἢ πρὸς αὐτόν πίστις· καὶ πρὸς τούτοις ἀνακεφαλαίωσις τοῦ πρώτου κόσμου, ἀντιπαρατιθεμένων τοῖς ἐν ἐκείνῳ πραχθεῖσι τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ Χριστοῦ τελεσθέντων· καὶ πρὸς τὸ τέλος ἐπανάληψις τοῦ ἀποστολικῆς ῥητοῦ· “Οὓς προέγνω, τούτους καὶ προώρισε....”.

α'. Προτρεπτικός ἐκ προοιμιῶν εἰς μετάνοιαν· καὶ εἰς τὸ ῥητόν τοῦ Ἀποστόλου· “Οὓς προέγνω, τούτους καὶ προώρισε” καὶ εἰς τὰ ἐξῆς· καὶ κατὰ τῶν στρεβλόντων αὐτό τε καὶ πᾶσαν τὴν θείαν Γραφήν. (114)

Πολλοὺς ἀκήκοα λέγοντας τῶν ἀνθρώπων· “Ἐπειδήπερ φησὶν· οὓς προέγνω ὁ Θεός, τούτους καὶ προώρισε· οὓς δὲ προώρισε τούτους καὶ ἐκάλεσε· οὓς δὲ ἐκάλεσε, τούτους καὶ ἐδόξασε, τί μοι τὸ ὄφελος ἐάν πολλοὺς παραβάλλωμαι κόπους, ἐάν ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν ἐπιδείξωμαι, προεγνωσμένος δὲ οὐκ εἰμί ὑπὸ τοῦ Θεοῦ οὐδέ προωρισμένος εἰς τὸ σωθῆναι καὶ σύμμορφον γενέσθαι με τῆς δόξης τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ καὶ Θεοῦ;” Πρὸς οὓς εἰκότως ἀποφθέγγασθαι χρή καὶ εἰπεῖν· Ὡ οὗτοι, διατί μὴ τὰ σώζοντα ὑμᾶς ἀλλὰ τὰ ἀπολλύοντα συλλογίζεσθε καὶ τὰ δυσνόητα τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἐκλεγόμενοι διαρπάζετε καὶ στρεβλοῦτε ταῦτα πρὸς ἀπώλειαν ὑμῶν ἐκλαμβάνεσθε; Οὐκ ἀκούετε καθ' ἑκάστην τοῦ Σωτῆρος βοῶντος· “Ζῶ ἐγώ, ὅτι οὐ θελήσει θέλω τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν”; Οὐκ ἀκούετε αὐτοῦ λέγοντος· “Μετανοεῖτε· ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν”, καὶ πάλιν· “Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι”; Μὴ εἶπεν ἢ λέγει τισὶ μὲν· “Μὴ μετανοεῖτε, οὐ γάρ προσδέξομαι ὑμᾶς”, (115) τισὶ δὲ οἰονεῖ τοῖς προωρισμένοις· “Ὑμεῖς δὲ μετανοεῖτε, προέγνωκα γάρ ὑμᾶς”; Οὐδαμῶς, ἀλλὰ καθ' ἡμέραν ἐν ὄλῳ τῷ κόσμῳ καὶ ἐν πάσῃ βοᾷ ἐκκλησίᾳ· “Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς”. Δεῦτε, φησὶν, οἱ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις βαρούμενοι πρὸς τὸν αἴροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· δεῦτε οἱ διψῶντες πρὸς τὴν ἀέναον πηγὴν καὶ ἀθάνατον.

Μὴ διεστείλατο ἢ διαχωρίζει τινά, τὸν μὲν ὡς προεγνωσμένον δηλονότι καλῶν, τὸν δὲ ὡς μὴ τοῦτο ὄντα ἀποπεμπόμενος; Οὐδαμῶς. Διὰ δὴ τοῦτο “μὴ προφασίζεσθε προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις”, μηδὲ ἀφορμὰς ἐκ τῶν ἀποστολικῶν ῥημάτων πρὸς ἀπώλειαν ὑμῶν λαμβάνειν ἐθέλοιτε, ἀλλὰ τῷ Δεσπότη καλοῦντι προσδράμετε ἅπαντες. Κἂν γὰρ τελώνης, κἂν πόρνος, κἂν μοιχός, κἂν φονεὺς, κἂν ὀτιοῦν ἕτερον πέλη τις, οὐκ ἀποστρέφεται ὁ Δεσπότης αὐτόν, ἀλλὰ τὸ μὲν φορτίον αἶρει τῶν ἁμαρτημάτων αὐτοῦ, ἐκεῖνον δὲ ἐλεύθερον εὐθύς ἀποδείκνυσι. Καὶ πῶς αἶρει τὸ φορτίον αὐτοῦ; Καθὼς ποτε καὶ τοῦ παραλυτικοῦ ἦρεν, εἰπὼν αὐτῷ “Τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου”, καὶ εὐθέως ἐκουφίσθη τοῦ βάρους καὶ τὴν τοῦ σώματος αὐτοῦ θεραπείαν πεπλούτηκεν. Τοιγαροῦν προσερχέσθω πᾶς ὁ βουλόμενος καὶ ὁ μὲν βοάτω· “Υἱέ Δαβίδ, ἐλέησόν με”· καὶ ἐάν ἀκούσῃ· “Τί θέλεις ποιήσω σοι;” εἰπάτω συντόμως· “Κύριε, ἵνα ἀναβλέψω”, καὶ εὐθέως ἀκούσει· “Θέλω, ἀνάβλεψον”. Ὁ δὲ· “Κύριε, φησὶν, ἢ θυγάτηρ μου” ψυχὴ “κακῶς δαιμονίζεται”, καὶ ἀκούσει·

“Κάγώ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτήν”. Εἰ δὲ ὀκνηρός τις ἐστὶ καὶ προσελθεῖν τῷ Δεσπότη οὐ βούλεται, κἄν ἐρχομένῳ πρὸς αὐτόν καὶ λέγοντι αὐτῷ· “Ἀκολουθεῖ μοι”, (116) ὡς ὁ τελώνης ποτέ ἀκολουθησάτω αὐτῷ, τό τελωνεῖον καὶ τὴν πλεονεξίαν καταλιπὼν καί, εὖ οἶδα, ἀντὶ τελώνου εὐαγγελιστὴν αὐτόν ἀπεργάσεται. Κἄν παράλυτος ἐπὶ πολλοὺς χρόνους τῇ φιληδονίᾳ καὶ ἀμελείᾳ καὶ ῥαθυμίᾳ κατάκειται καὶ ἢ αὐτόν τὸν Δεσπότην ἢ μαθητὴν αὐτοῦ ἐλθόντα ἴδοι καὶ λέγοντα αὐτῷ· “Θέλεις ὑγίης γενέσθαι”, μετὰ περιχαρείας εὐθύς τὸν λόγον ἀποδεξάμενος εἰπάτω· “Ναί, Κύριε, ἀλλὰ ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα εἰς τὴν κολυμβήθραν” τῆς μετανοίας “ἐμβάλῃ με”. Καὶ ἔάν ἀκούσῃ· “Ἐγείραι καὶ ἄρον τὸν κράββατόν σου καὶ ἀκολούθει μοι”, εὐθύς ἀναστάς κατὰ πόδας τρεχέτω τοῦ καλέσαντος ἄνωθεν.

Εἰ δὲ γε μὴ βούληται ἕκαστος, ἢ ὡς ἡ πόρνη, φιλεῖν τὸν Χριστόν, ἢ ὡς ὁ ἄσωτος υἱός, ἐπαναστρέφειν ἐν μετανοίᾳ θερμῇ πρὸς αὐτόν, ἢ κἄν ὡς ἡ αἰμορροῦσα καὶ συγκύπτουσα, τούτῳ προσελθεῖν, τί καὶ λέγει προφασιζόμενος προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις· “Οὓς προέγνω, τούτους ἐκ παντός – καὶ ἐκάλεσε”; Τάχα τῷ οὕτως ἔχοντι εἶποι τις ἄν εὐλόγως, ὅτι ὁ Θεός, προαιώνιος ὢν καὶ εἰδὼς πάντα πρὸ τοῦ ποιῆσαι αὐτά, προέγνω καὶ σέ, ὅτι καλοῦντι οὐχ ὑπακούσεις αὐτῷ, ὅτι οὐ πιστεύσεις ταῖς ἐπαγγελίαις καὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ· ἀλλ’ ὅμως, καὶ ταῦτα εἰδὼς “κατῆλθε κλίνας τοὺς οὐρανοὺς” καὶ γενόμενος ἄνθρωπος διὰ σέ ἦλθεν ἔνθα κατάκεισαι· καὶ πολλὰ καθ’ ἐκάστην ἐπισκεπτόμενός σε, ποτέ μὲν δι’ ἑαυτοῦ, ποτέ δὲ καὶ διὰ τῶν δούλων αὐτοῦ, παρακαλεῖ σε διαναστῆναι τοῦ ἐν ᾧ κατάκεισαι πτώματος καὶ ἀκολουθῆσαι αὐτῷ ἐπὶ τὴν βασιλείαν ἀνερχομένῳ τῶν οὐρανῶν καὶ συνεισελθεῖν αὐτῷ ἐν αὐτῇ. Ποῖος οὖν, εἰπέ μοι, (117) τῆς ἀπωλείας σου καὶ τῆς σῆς παρακοῆς ἐστὶν αἴτιος; Σὺ ὁ ἀπειθῶν καὶ μὴ θέλων ἀκολουθεῖν τῷ Δεσπότη σου, ἢ αὐτός ὁ πλάσας σε Θεός, ὅτι ὡς προγνώστης ἤδει σε ὡς οὐχ ὑπακούσεις αὐτῷ, ἀλλ’ ἐπιμείνης τῇ σκληρότητί σου καὶ ἀμετανοήτῳ καρδίᾳ; Οἶμαι, πάντως ἐρεῖς ὅτι οὐκ ἐκεῖνος αἴτιος, ἀλλ’ αὐτός ἐγώ. Οὐ γάρ ἡ πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ αἰτία τῆς ἡμετέρας σκληρότητος, ἀλλ’ ἡ ἡμετέρα ἀπειθεία.

Προγινώσκει γάρ τά πάντα, τά τε παρελθόντα ὁμοῦ καὶ τά ἐνεστώτα, καὶ τά μέχρι τῆς συντελείας γενήσεσθαι μέλλοντα καὶ οὕτως αὐτά καθορᾷ ὡς ἤδη ὄντα· καὶ γάρ παρ’ αὐτῷ καὶ ἐν αὐτῷ τά πάντα ὑφέστηκε. Καὶ καθάπερ ἐν θεάτρῳ σήμερον τοὺς τρέχοντας ὁμοῦ καὶ τοὺς πυκτεύοντας ὁ βασιλεὺς καθορᾷ, ἀλλ’ οὔτε τοῖς νικῶσι τῆς νίκης οὔτε τοῖς ἠττωμένοις τῆς ἠττης αἴτιος ταύτης ἢ ἐκείνης καθίσταται, ἢ σπουδῇ δὲ τῶν πυκτευόντων, ἢ ἄλλως ἢ τούτων χανύωσις, αἰτία τῆς νίκης ἢ τῆς ἠττης αὐτῶν ὑπάρχει, οὕτω μοι νόει καὶ ἐπ’ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Τῷ γάρ αὐτεξουσίῳ τιμήσας ἡμᾶς, ἐντολάς τε δούς διδασκούσας ἡμᾶς μᾶλλον τό ὅπως χρή πρὸς τοὺς ἀντιπάλους ἀντικαθίστασθαι, ἀφήσιν ἕκαστον αὐτοπροαιρέτως ἢ ἀνθίστασθαι καὶ νικᾶν τὸν ἐχθρόν ἢ χανουῖσθαι καὶ ἠτᾶσθαι ἐλεεινῶς ὑπ’ αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἀφήσι μόνους ἡμᾶς, οἶδε γάρ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν ἀσθένειαν, ἀλλὰ καὶ αὐτός ἐκεῖνος συμπάρεστιν ἡμῖν καὶ μέντοιγε πολεμεῖν προαιρουμένοις συμμαχεῖ καὶ ἰσχύν μυστικῶς ἐμπαρέχει ἡμῖν καὶ τὴν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ νίκην αὐτός μᾶλλον, ἢ ἡμεῖς ἐργαζόμεθα. Ὅπερ ὁ ἐπίγειος βασιλεὺς ποιεῖν οὐ δύναται· ἀσθενῆς γάρ καὶ αὐτός ἄνθρωπος ὢν, δέεται μᾶλλον τῶν ὑπὸ χεῖρα, καθάπερ δεόμεθα καὶ ἡμεῖς.

Ὁ δὲ γε Θεός, ἰσχυρός ὢν καὶ ἀήττητος, τοῖς βουλομένοις μὲν αὐτοπροαιρέτως, ὡς εἴρηται, τῷ ἐχθρῷ πολεμεῖν (118) συμμαχεῖ καὶ νικητὰς αὐτοὺς ἀποκαθιστᾷ τοῦ πονηροῦ διαβόλου, μὴ βουλομένους δὲ πολεμεῖν ἢ παλαίειν καὶ τρέχειν οὐκ ἀναγκάζει, ἵνα μὴ τό αὐτεξουσίον τῆς κατ’ εἰκόνα λογικῆς ἡμῶν φύσεως ἀντανέλη καὶ εἰς ἀλόγων τάξιν ἡμᾶς καταγάγῃ. Οὕτω τοιγαροῦν ὁ Θεός ὡς ἐν θεάτρῳ ὄντας ἡμᾶς καθορᾷ, καθά δὴ καὶ ὁ ἐπίγειος βασιλεὺς τοὺς ἐν τῷ θεάτρῳ ἀγωνιζομένους

ὄρα, ὡς δεδήλωται. Ἄλλ' ὁ μὲν ἐπίγειος οὐ προγινώσκει τούς ἠττηθῆναι ἢ νικῆσαι ὀφείλοντας, εἰ μὴ τὴν ἔκβασιν τῶν ἀμφοτέρων θεάσοιτο, καὶ τούς στεφάνους προετοιμάζει μὲν, οὐκ οἶδε δὲ τίσιν αὐτούς παρέξει· ὁ δὲ ἐπουράνιος βασιλεὺς ἀκριβῶς καὶ τούς ἀμφοτέρους πρό τῶν αἰώνων ἐπίσταται. Ὅθεν καὶ πρὸς τούς αἰτησαμένους αὐτόν ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐνύμων καθίσει ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ ἔλεγεν· “Οὐκ ἔστιν ἐμόν τοῦτο δοῦναι ὑμῖν”, ἀλλ' ἐκείνοις δοθήσεται οἷς δηλαδή καὶ ἠτοίμασται.

Τοῦτο τοίνυν καὶ αὐτός ὁ Παῦλος εἰδὼς εἰκότως ἔφη· “Οὓς προέγνω τούτους καὶ προώρισεν· οὓς δὲ προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσεν· οὓς δὲ ἐκάλεσε, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν”. Οὐκοῦν οὐ τό προγινώσκειν τὸν Θεόν τούς νικᾶν ἐκ προαιρέσεως καὶ σπουδῆς μέλλοντας αἴτιον τῆς νίκης, ὡς οὐδέ πάλιν τό προειδέναι αὐτόν τούς πίπτειν καὶ ἠττᾶσθαι αἴτιον τῆς ἠττης ἐστίν, ἀλλ' ἡ ἐκάστου ἡμῶν σπουδὴ καὶ πρόθεσις καὶ ἡ ἀνδρεία αὐτῆ πρόξενος ὑπάρχει τῆς νίκης, ἡ δὲ ἀπιστία καὶ ἡ ῥαθυμία, ἡ ἀμέλειά τε καὶ ἡ χαύνωσις, τῆς ἠττης καὶ ἀπωλείας ἡμῶν. Μὴ οὖν λέγωμεν, ἐπὶ κλίνης φιλοκόσμου καὶ φιληδόνου ἀνακείμενοι· “Οὓς προέγνω ὁ Θεός, τούτους καὶ προώρισε”, καὶ αὐτό τοῦτο ὅ τι ποτέ λαλοῦμεν μὴ αἰσθανόμενοι. Ναί, ὄντως προέγνω σε ἀμελῆ καὶ ἀπειθῆ καὶ ῥαθυμον, οὐ μέντοι δὲ προσέταξεν ἡ ὤρισε μὴ ἔχειν σε ἐξουσίαν μεταμεληθῆναι ἢ διαναστῆναι ἢ πεισθῆναι βουλόμενον. Σὺ δὲ τοῦτο λέγων (119) ψεύστην φανερώς ἀποκαλεῖς τὸν Θεόν. Ἐκείνου γάρ λέγοντος· “Οὐκ ἤλθον καλέσαι δικαίους ἀλλὰ ἁμαρτωλούς εἰς μετάνοιαν”, σὺ, ῥαθυμῶν καὶ μὴ βουλόμενος μεταστρέψαι καὶ μεταμεληθῆναι ἀπὸ τῆς κακίας σου, ἀντιλέγεις οἰονεῖ αὐτῷ καὶ ψεύδεσθαι φάσκεις τὸν ἀψευδῆ, οὕτω τοιαῦτα προφασίζόμενος. Οἱ μετανοῆσαι μέλλοντες, φησί, προωρισμένοι εἰσίν, ἐγὼ δὲ ἐξ ἐκείνων οὐκ εἰμί. Τοιγαροῦν καὶ μετανοήτωσαν ἐκείνοι, οὓς δηλονότι προέγνω, οὓς καὶ προώρισε. Τῆς ἀναισθησίας! Ἄλλ' ὡ ψυχῆς καὶ αὐτῶν δαιμόνων ἀπονενομημένης καὶ χεῖρω! Πότε παρ' ἐκείνων ἠκούσθη τοιοῦτόν τι λαληθέν ῥῆμα; Ποῦ ποτε ἠκούσθη ὅτι δαίμων αἴτιον τῆς ἑαυτοῦ ἀπωλείας εἶπε τὸν Θεόν εἶναι; Μὴ οὖν αἰτιώμεθα τούς δαίμονας; ἰδοὺ γάρ καὶ ψυχὴν ἀνθρώπου χείρονας ἐπινοεῖ βλασφημίας ὑπὲρ ἐκείνους.

Πόθεν οὖν ἔμαθες, εἶπέ μοι, ὅτι σὺ οὐκ εἶ ἐκ τῶν προεγνωσμένων καὶ προωρισμένων εἰς τό γενέσθαι συμμόρφους τῆς εἰκόνης τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ; Εἶπέ μοι, τίς σοι τοῦτο ἀνήγγειλε; Μὴ ὁ Θεός ἢ δι' ἑαυτοῦ ἢ διὰ τῶν αὐτοῦ προφητῶν ἢ καὶ δι' ἀγγέλου τοῦτο ἐδήλωσεν; Οὐχί, φησί, ἀλλ' ὑπολαμβάνω μήποτε οὐκ εἰμί προεγνωσμένος εἰς τό σωθῆναι καὶ εἰς μάτην μοι ἅπας ὁ κόπος γενήσεται. Καὶ διατί μὴ μᾶλλον ἔχεις ἀπὸ ψυχῆς ὅτι ὁ Θεός τὸν Υἱόν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ διὰ σέ μόνον καὶ τὴν σὴν σωτηρίαν ἀπέστειλεν ἐπὶ τῆς γῆς, προεγνωκῶς σε καὶ προορίσας σε ἀδελφόν αὐτοῦ καὶ συγκληρονόμον γενέσθαι, καὶ σπουδάζεις ὀλοψύχῳ καρδίᾳ ἀγαπᾶν αὐτόν καὶ τηρεῖν τὰς σωτηρίους αὐτοῦ ἐντολάς, καὶ πιστεύεις ὅτι διὰ σέ μᾶλλον σφαγεῖς οὐκ ἐγκαταλείψει σε οὐδέ ἐάσει σε ἀπολέσθαι; Ἡ οὐκ ἀκούεις αὐτοῦ λέγοντος· “Εἰ ἐπιλήσεται γυνὴ τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας αὐτῆς, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἐπιλήσομαι σου”; (120) Εἰ δὲ προλαμβάνων σὺ ἀνάξιον κρίνεις σαυτόν καὶ ἀφορίζεις ἐκουσίως ἑαυτόν τῆς ποιμένης τῶν προβάτων Χριστοῦ, ὅρα ὅτι οὐδεὶς ἕτερος, ἀλλὰ σὺ τῆς σῆς ἀπωλείας ὑπάρχεις πρόξενος.

Τοιγαροῦν πᾶσαν ἀπιστίαν καὶ νωθρίαν καὶ δισταγμόν ἀπὸ τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἀπορρίψαντες προσέλθωμεν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ καὶ ἀδιστακτῶ πίστει καὶ ζέοντι πόθῳ, ὡς νεώνητοι δοῦλοι αἵματι τιμίῳ ἠγορασμένοι· καὶ τό ὑπὲρ ἡμῶν τίμημα αἰδεσθέντες καὶ τὸν τοῦτο καταβαλλόμενον Δεσπότην ἡμῶν ἀγαπήσαντες καὶ ἀποδεξάμενοι τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην αὐτοῦ, γινώμεν ὅτι, εἰ μὴ ἐβούλετο σῶσαι δι' αὐτοῦ τούς ἐξαγορασθέντας ἡμᾶς, οὐκ ἂν καὶ κατήρχετο ἐπὶ τῆς γῆς, οὐκ ἂν καὶ ἐσφάζετο δι' ἡμᾶς· ἀλλά, καθὼς γέγραπται, θέλων πάντας σωθῆναι τοῦτο πεποίηκεν.

Καί ἄκουσον αὐτοῦ τοῦτο λέγοντος· “Οὐκ ἦλθον κρῖναι τόν κόσμον, ἀλλά σῶσαι τόν κόσμον”. Ἄλλ’ ἐπί τό προκείμενον ἐπανέλθωμεν.

β’. Ὅτι πάντες οἱ εἰς Χριστόν πιστεύσαντες προεγνωσμένοι καί προωρισμένοι εἰσὶν εἰς τό συμμόρφους γενέσθαι αὐτούς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· καί εἰς τό ῥητόν τοῦ Μωσέως· “Ὅτε διεμέριζε ἔθνη ὁ Ὑψιστος” καί τά ἐξῆς. (120)

Ἔστι μὲν οὖν ἐκ τοῦ προχείρου καί ταῦτα σαφῆ τε καί βέβαια. Ἀλλά δέον καί τόν σκοπόν τῶν εἰρημένων καί τό βάθος τῆς γνώσεως τῶν ἀποστολικῶν ῥημάτων καί νοημάτων εἰπεῖν, ἵνα μάθῃς ἐντεῦθεν ὅτι πάντες οἱ εἰς Χριστόν πεπιστευκότες, μοναχοί τε καί λαϊκοί, προεγνωσμένοι καί προωρισμένοι εἰσὶ καί σύμμορφοι γίνονται τῆς εἰκόνας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί πάντες οὗτοι, (121) ὡς προωρισμένοι, καί κεκλημένοι εἰσὶν· ὡς κεκλημένοι δέ, καί δεδικαιωμένοι· ὡς δεδικαιωμένοι, καί δεδοξασμένοι ὑπάρχουσιν. Οἱ γάρ μετὰ τό βαπτισθῆναι καί πιστεῦσαι εἰς τόν Χριστόν τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ καί γενέσθαι σύμμορφοι τῆς εἰκόνας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ μή τηροῦντες ἑαυτούς εἰς τοῦτο ἀπόλλυνται· οἱ δέ μένοντες ἅπαντες σῶζονται. Ἄλλ’ ἐντεῦθεν τῆς ὑποθέσεως ἄρξομαι, ἄρξομαι δέ ἄνωθεν καί ὅθεν ἄμεινον ἄρξασθαι.

“Ὅτε” φησὶ “διεμέριζεν ὁ Ὑψιστος ἔθνη, οὐς διέσπειρεν υἱούς Ἀδάμ, ἔστησεν ὄρια ἔθνων κατὰ ἀριθμόν ἀγγέλων Θεοῦ· καί ἐγεννήθη μερίς Κυρίου καί λαός αὐτοῦ καί σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ”. Ὁ δέ λέγει τοιοῦτόν ἐστι. Διαμερίσας ὁ Θεός τά ἔθνη ἅπαντα, ποῖα δὴ ταῦτα; Τούς Υἱούς αὐτούς τοῦ Ἀδάμ. Εἰ οὖν υἱοὶ Ἀδάμ εἰσιν ἅπαντες, πῶς αὐτούς ἔθνη καλεῖ; Ἐπειδή, ὡσπερ ὁ Ἀδάμ πρό τοῦ παραβῆναι τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ ἀθάνατος, ἄφθαρτος καί ἀγγέλων συμπολίτης καί συνόμιλος ἦν, τόν παράδεισον κατοικῶν, ἀφ’ οὗ δέ παρέβη τὴν ἐντολήν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, τῶν μὲν ἀγαθῶν τούτων ἀπάντων ἐξέπεσε καί φθαρτός καί θνητός γεγονώς τοῦ παραδείσου ἐκβέβληται, οὕτω δὴ καί πάντες οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντες. Ἐπειδή γάρ ἐπληθύνθησαν καί εἰς ἀγνωσίαν Θεοῦ ἐμπεσόντες ὁμοίως τῷ εἰπόντι· “Ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ θήσω τόν θρόνον μου καί ἔσομαι ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ “ καί αὐτοὶ κακῶς λογισάμενοι πύργον οἰκοδομεῖν ἤρξαντο καί ἀνελεθεῖν εἰς οὐρανοὺς ἐπεχείρουν, τούτου χάριν ἀντί κατάρας καί τιμωρίας συνέχεεν αὐτῶν τὰς γλώσσας, τὴν ἐπὶ κακῷ ὁμόνοιαν αὐτῶν διακόψας· οἰνοεὶ δέ μέλη ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ Ἀδάμ ἐκκόψας καί ἐξ αὐτοῦ καὶ ἀπ’ ἀλλήλων διαχωρίσας καί διασπείρας, ἐνὶ ἐκάστῳ μέλει ξένην διάλεκτον δέδωκεν, ἵνα μηκέτι δύνωνται (122) συναφθῆναι. Τούτου γάρ ἔνεκεν οὐκ ἀνθρώπους αὐτούς ἀλλ’ ἔθνη ἐκάλεσε.

Διαμερίσας δέ αὐτούς εἰς πᾶσαν τὴν γῆν, ἐφ’ ἐκάστη μερίδι ἄγγελον δέδωκε φύλακα. Καί ὄρα μοι ἀκριβῶς πῶς ἀπ’ ἀρχῆς κόσμου καί τῶν αἰώνων τά πάντα προεγνωσμένα καί προωρισμένα εἰσὶ τῷ Θεῷ. Ἐπεὶ γάρ προώρισε τὴν ἐκ παλιγγενεσίας αὐτῶν ἀνάπλασιν ὁ Θεός, ὡς ἐκ σώματος ἑνός τοῦ Ἀδάμ μερίδα μίαν ἔλαβε τὴν πλευράν, οἰνοεὶ καί τὴν μερίδα ἣν ἔλαβεν ἐξ αὐτοῦ, καί ἀνεπλήρωσε μὲν ἀντ’ αὐτῆς σάρκα, τὴν δέ πλευράν ἀνωκοδόμησεν εἰς γυναῖκα, οὕτως ὡς ἐκ τοῦ ἀδαμιαίου μὲν ταύτην δανεισάμενος σώματος, ἑτέραν δέ ἀντ’ αὐτῆς αὐτῷ χαρισάμενος, τό ὅπερ ἐδανείσατο μερίς αὐτοῦ ἦν καί οὐχ ὡς τοῦ ἀδαμιαίου σώματος ἐλογίζετο, ἀλλά μερίς Κυρίου εὕρισκετο, ἐκτός τοῦ σώματος ὃν τοῦ Ἀδάμ, εἰ καί ἐξ αὐτοῦ ἐλήφθη καί συγγενές ὑπῆρχεν αὐτοῦ. Διὰ δὴ τοῦτο οὐδέ ἄγγελος φύλαξ τῆς μερίδος ἀποκατέστη, ἀλλά παιδαγωγός ὡσπερ υἱοῦ, ἢ καί δημαγωγός ὡσπερ λαοῦ καί στρατοῦ, ἐδόθη αὐτοῖς ὁ ἀρχιστράτηγος Μιχαήλ· Θεός δέ φύλαξ αὐτῶν καί σκεπαστής ἦν, διό καί Ἰσραήλ τοῦτον ἐκάλεσε νοῦν ὀρώντα Θεόν. Ἐντεῦθεν καί ὁ Χριστός ἐκ τῆς θυγατρὸς Ἀδάμ καί Δαβὶδ γεννηθῆναι λέγεται διὰ γὰρ τοῦτο καί ἡ

μερίς αὕτη, ἡ ἐκ τοῦ σώματός φημι τοῦ Ἀδάμ, ὑπό τοῦ ἀποστόλου Ματθαίου γενεαλογεῖται καί οὐχ ὄλον τό σῶμα, ὡς ἀπορραγέν δηλονότι τό ὄλον ἀπό τῆς μερίδος, καθά δὴ καί τῆς θεϊκῆς δόξης ὅλος ἐξέπεσεν ὁ Ἀδάμ.

Τίνα τρόπον καί διά τι; Ἴνα, καθὼς ἐκ τοῦ ὄλου σώματος τοῦ Ἀδάμ ἡ μερίς ληφθεῖσα ὠκοδομήθη εἰς γυναῖκα, οὕτω πάλιν ἐκ τῆς γυναικός ἡ αὕτη ληφθεῖσα μερίς ἀνοικοδομηθῆ εἰς ἄνδρα καί γένηται νέος Ἀδάμ, ὁ Κύριος (123) ἡμῶν Ἰησοῦ ὁ Χριστός, ἦν κατ' ἐκλογὴν Παῦλος ὁ θεῖος ἐκάλεσε· καί καθάπερ ἐκ τοῦ λήμματος, ἦγουν τῆς μερίδος, αὐτῆς δηλονότι τῆς γυναικός, ἡ ἀφορμὴ τῆς κατάρας ἐπὶ τό ὄλον σῶμα, ἦγουν τό γένος, διέβη, οὕτω πάλιν διὰ τοῦ αὐτοῦ λήμματος, ἦγουν τοῦ δεσποτικοῦ σώματος, ἐπὶ τὴν ἀνθρωπότητα πᾶσαν ἡ εὐλογία διαδοθῆ. Διὰ γάρ τοῦτο καί ἐν τῷ ἅδῃ κατῆλθεν, ἵνα καί ἐπὶ τοὺς ἀγίους τοὺς πρό τῆς παρουσίας αὐτοῦ ἡ σωτηρία καί ἐπιφάνεια αὐτοῦ γενομένη συνάψῃ πάντας τοὺς ἀπ' αἰῶνος κεκοιμημένους κατὰ τῶν ἕως τῆς συντελείας μελλόντων γενέσθαι ἀγίων· οὕτω καί ἐν μνημείῳ ἐτέθη, ἵνα καί τὰ προκεκοιμημένα σώματα διὰ τῆς νεκρότητος τοῦ σώματος αὐτοῦ ζωῆς συμμετόχα καί ἀναστάσεως αἰωνίου ποιήσῃ. Τοιγαροῦν καί κλῆρον γεγονότα Θεοῦ τὸν Ἰσραὴλ καί μερίδα αὐτοῦ χρηματίσαντα, ἀμπελῶνα τοῦτον εἰκότως ἐκάλεσε καί φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκεν, οἷον ἄλλῳ τινὶ νέῳ παραδείσῳ ἀφ' οὗ πάλιν ὁ Ἀδάμ ἐξεβλήθη, ἦγουν τό γένος τοῦ σώματος αὐτοῦ, φημί δὴ τὰ ἔθνη. Καί ὁ μὲν ἄγγελος ἦν ἀντὶ τῆς φλογίνης ῥομφαίας φυλάσσων τὴν ἄμπελον ταύτην τοῦ μὴ εἰσελθεῖν ἐν αὐτῇ τὰ ἔθνη, ὁ δὲ γεωργός ἦν αὐτῆς ὁ Θεός.

Καθάπερ οὖν ἡ Εὐὰ πρώτη, αὕτη ἡ μερίς τοῦ ὄλου ἀδαμιαίου σώματος, τῷ ὄφει ὠμίλησε καί πρώτη τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐνταλθέντα αὕτη αὐτῷ ἀπεκάλυψε καί πρώτη τὰ ὑπὸ τοῦ ὄφει ἐνσπαρέντα ἐδέξατο καί τὴν ἐντολὴν παρέβη ἀπὸ τοῦ ξύλου φαγοῦσα, τοῦ Ἀδάμ μὴ παρόντος, ὕστερον δὲ καί διάκονος αὕτη τούτῳ ἐγένετο, δοῦσα καί αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ξύλου φαγεῖν, οὕτω μετὰ ταῦτα καί ἐν τῷ Ἰσραὴλ γέγονεν. Ἀθετήσας γάρ καὶ αὐτός, ὡσπερ ἐκείνη, τὴν πίστιν καί τὴν ἀγάπην τοῦ ἐκλεξαμένου αὐτόν Θεοῦ (124) παρά πάντα τὰ ἔθνη, τῆς πρὸς αὐτόν λατρείας ἀποστάς, εἰδώλοισι θυσίαν καί σπονδὰς προσῆξεν· ἦσθιέ τε καί ἔπινεν ἐν αὐτοῖς. Τοῦτο οὖν προειδώς ὁ Θεός, ἅτε Θεός ὢν καί τὰ πάντα εἰδώς, πάλιν ἐκ τούτων αὐτῶν τὴν μερίδα, τὸν κλῆρον, αὐτό τό λῆμμα, τό τῆς πλευρᾶς φημι τοῦ Ἀδάμ, ἐκ τῆς τοῦ Ἰούδα φυλῆς λαβὼν ἑαυτῷ συνετήρησεν. Ἐπεὶ δὲ εἰς ἀπιστίαν ἅπαντες οἱ λοιποὶ συνεκλείσθησαν, ἐκ μὲν τούτων τό λῆμμα λαβὼν ὁ ὠκοδόμησεν εἰς γυναῖκα, ἦγουν Μαρίαν τὴν ὑπεράμωμον, ἐξ αὐτῆς δὲ τῆς ἀγίας θεοτόκου καί ἀειπαρθένου Μαρίας τὴν προσληφθεῖσαν σάρκα σπέρμα τῆς εἰς Θεὸν πίστεως ἐν ἑαυτῷ ἔχων, ἀνωκοδόμησεν εἰς ναὸν ἑαυτῷ ἅγιον ὁ ὑπεράγιος Θεός, ἀνὴρ θεάνθρωπος γεγονώς. Ἀλλὰ γάρ ἐπεὶ καί αὕτη ἡ προσληφθεῖσα σὰρξ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀγνῆς Θεοτόκου οὐκ ἐκ τῆς γυναικός ἦν ἀλλ' ἐκ τοῦ Ἀδάμ εἰς γυναῖκα οἰκοδομηθεῖσα, τὸν Ἀδάμ φορέσαι λέγεται ὁ Χριστός καί δεύτερος Ἀδάμ ἐκ τοῦ πρώτου γεγονέναι καί καλεῖσθαι γέγραπται, υἱὸς ὢν τοῦ Θεοῦ καί υἱὸς οὐ τῆς γυναικός ἀλλὰ τοῦ Ἀδάμ. Τοῦτο δὲ ποῦ γέγραπται; Ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίῳ φησί· καί, εἰ δοκεῖ, ἐρευνήσον καί εὐρήσεις γενεαλογούμενον αὐτόν οὕτως. Εἰπὼν γάρ περὶ αὐτοῦ ὅτι ἐνομιζέτο υἱὸς Ἰωσήφ, ἐπάγει· “τοῦ Ἡλί, τοῦ Ματθαῖν” καί καθεξῆς γενεαλογῶν τό λῆμμα καί διελθὼν, ὕστερόν φησι· “τοῦ Ἐνώς, τοῦ Σήθ, τοῦ Ἀδάμ, τοῦ Θεοῦ”. Ἀπὸ τοῦ Ἰωσήφ κατὰ ἀναποδισμόν εἰς τὸν Ἀδάμ ἀνελθὼν, τῆς γυναικός ὄλως μὴ μνημονεύσας, καί τοῦτο εἶασεν ὄλως ἐν μυστηρίῳ κεῖσθαι.

Τό λῆμμα οὖν, ὡς ἔχον ἐν ἑαυτῷ τό τῆς πίστεως σπέρμα, λαβὼν, ὡσπερ εἴρηται, ὁ Θεός ἀνθρωπος γέγονεν. Ὅλον τὸν Ἀδάμ, ἦτοι τό γένος ἅπαν αὐτοῦ τό ἐκ τοῦ λήμματος ἀποβληθέν καί ὡς ἐκ τοῦ νέου παραδείσου καί τῆς μερίδος καί τοῦ ἀμπελῶνος ἕξω βληθέν, διὰ τοῦ (125) τῆς πίστεως σπέρματος ἐν πίστει καί αὐθις τῆ

πρός αὐτόν ἔκρινε δικαιοῦσαι, καθάπερ καί τῳ Ἀβραάμ τοῦτο ὑπέσχετο, οὐ τότε τοῦτο ἐνθυμηθεῖς ὁ Θεός, ὡς ἂν τις οἰηθεῖ τῶν λίαν γνωστικῶν, ὅτε καί τήν πίστιν ὁ Ἀβραάμ ἐπεδείξατο θύσας τόν Ἰσαάκ, ἀλλ' ὡς πρό καταβολῆς κόσμου τοῦτο γινώσκων καί προορίσας διά πίστεως τό λῆμμα καί διά τῆς κατά πρόθεσιν ἐν τῳ λήμματι πίστεως πάντας τούς ἐκ τούτου τοῦ λήμματος πρότερον χωρισθέντας σωθήσεσθαι, ὕστερον οἰονεῖ τῳ πιστῳ εὐρεθέντι Ἀβραάμ τήν πάλαι προορισθεῖσαν αὐτοῦ βουλήν ἐν ἑαυτῳ ἐφανέρωσεν· ἦν ἀκούοντες ἡμεῖς, λογιζόμεθα ὅτι, ἐπειδή ἐπίστευσεν ὁ Ἀβραάμ τῳ Θεῳ, διά τοῦτο τήν εὐλογίαν ταύτην καί τήν διά πίστεως υἰοθεσίαν ἐλάβομεν, εἰπόντι πρὸς αὐτόν ὅτι “ἐν σοὶ ἐνευλογήσονται πάντα τὰ ἔθνη”, οἰονεῖ ἀντίχαριν τῆς τοῦ Ἀβραάμ πίστεως δοθεῖσαν ἡμῖν τήν ἐπαγγελίαν ταύτην κακῶς ὑποπεύοντες, καί οὐχὶ μᾶλλον διά τῆς προορισθείσης πρό τῶν αἰώνων ἀπορρήτου οἰκονομίας, τῆς ἐν τῳ Ἀβραάμ διά τῆς πίστεως ἐπαγγελθείσης καί φανερωθείσης ἡμῖν. Ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστι. Τό γάρ λῆμμα τοῦτο ἐν τῳ διαμερισμῳ τῶν υἰῶν Ἀδάμ, αὐτῶν τῶν ἐθνῶν, γενόμενον εἰς μερίδα Κυρίου κατά τό λόγιον, ὡς ἄλλον τινά δεύτερον παράδεισον ἐφύτευσε, μέσον τό τῆς ζωῆς ξύλον ἔχοντα ἑαυτοῦ, ἡγουν τήν πίστιν τήν εἰς Θεόν καί τό Πνεῦμα τό ἐκ Θεοῦ. Ἐπεὶ δέ τό λῆμμα τοῦτο ἐκ τῆς πλευρᾶς ἦν τοῦ Ἀδάμ, ὃ καί εἰς γυναῖκα ἐκτίσθη, ἡ δέ γυνή παρέβη πρώτη, προεγίνωσκε δέ ὁ Θεός ὅτι καί τοῦτο πάλιν τό λῆμμα οὐ μὴ φυλάξῃ τήν πίστιν τήν εἰς αὐτόν, ὅτε τοῦτο προέγνω πρό τῶν αἰώνων, τότε καί τὰ ἔθνη πάντα τὰ ἐκβληθέντα, (126) ἦτοι τὰ ἀποικισθέντα καί ἀπαλλοτριωθέντα τούτου τοῦ λήμματος, ἀνακληθῆναι καί ἀντισταθῆναι καί τῳ ἐκ τοῦ λήμματος λήμματι προστεθῆναι καί ἐνωθῆναι εὐδόκησεν.

Ἀλλά τοῖς λεγομένοις πρόσεχε νουνεχῶς, ἐπειδή δυσνόητόν ἐστι τό ἐν τούτοις νόημα. Ὅταν οὖν ὁ Ἰουδαϊκός λαός ὁ καί Ἰσραήλ κληθεῖς (οὗτος γάρ ἐστίν ἡ μερίς ἡ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ ἀνδρός) τήν δοθεῖσαν αὐτῳ παρά τοῦ Θεοῦ ἐντολήν παραβῆ (ἄκουε γάρ, φησίν, Ἰσραήλ, Κύριος ὁ Θεός σου Κύριος εἷς ἐστίν), ὅτε ταύτην παραβῆ δαιμονίοις λατρεύσει καί εἰδώλοις προσκυνήσει καί ἐκ τῶν σπονδῶν τῶν θυσῶν αὐτῶν φάγη, τότε ἐξ αὐτῆς πάλιν, οἰονεῖ ἐξ ἑνός σώματος τοῦ ἐκ ταύτης ἐκ πολλῶν μελῶν εἰς ἓνα λαόν οἰκοδομηθέντος, τήν ἑαυτοῦ μερίδα λαβὼν ὁ Θεός ἀκέραιον ἑαυτῳ ταύτην διατηρήσει· τό δέ λοιπόν σῶμα, ἦτοι τό ἐκ τῆς μερίδος ταύτης ἀποσπασθέν μέρος καί εἰς εἰδωλολατρείαν ἐκκλῖναν, ἐκ τοῦ παραδείσου τούτου, τοῦ ἀμπελῶνος δηλονότι τῆς μερίδος αὐτοῦ, ἀπόσεται καί ἐξώσει αὐτό· ἀπό δέ τῆς κατ' ἐκλογὴν πίστεως καί μερίδος αὐτοῦ, τῆς οὔσης ἀπό τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ, ὡς ὀλίγου τινός προσλαβόμενος σπέρματος, ὁ Θεός Λόγος γένηται ἄνθρωπος, ἡγουν, ἵνα πάλιν εἶπω, Ἀδάμ δεύτερος τοῦ πρώτου υἱός ὡς ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ δίχα συνουσίας καί ρεύσεως γεννηθῆ καί τήνικαῦτα εὐλογηθῆ ὅλον τό σῶμα καί τὰ μέλη τοῦ πρώτου Ἀδάμ, αὐτός δηλαδή ὁ ἐξωσθεῖς λαός τῶν ἐθνῶν, διά τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ θεανθρώπου ἀνδρός ἐνωθεῖς ἐκ πίστεως τῳ λήμματι τῳ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ.

Τοῦτο οὖν ἐστίν ὃ καί Παῦλος ὁ θεῖος πρό αἰώνων ὀρισθέν καί προγνωσθέν λέγει ἀπό τοῦ τὰ πάντα προειδότης Θεοῦ, ἵνα πάντα τὰ ἔθνη ἀπό ἀνατολῶν καί μέχρι δυσμῶν προσκληθῶσι καί ὅσοι μὲν πιστεύσουσι κολληθῶσι (127) τῳ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ πατρός αὐτῶν σαρκωθέντι Χριστῳ τῳ Θεῳ, τῳ Υἱῳ τοῦ Θεοῦ καί υἱῳ τοῦ Ἀδάμ· καί οὕτως γενήσονται οἱ ἀμφοτέρω ἐν, σύσσωμοι δηλονότι καί συμμετοχοὶ καί ἀδελφοὶ καί συγκληρονόμοι Χριστοῦ, αὐτός ὁ Χριστός, καί τὰ μακρὰν ἀποικισθέντα καί διασπαρέντα ἔθνη· ὅσοι δέ ἀπιστήσουσι, μείνωσιν ἔξω μετὰ τῶν ἐκ τοῦ λήμματος τῆς πίστεως, αὐτῶν δὲ τῶν Ἰουδαίων φημί, τῶν διά ἀπιστίαν ἐκβληθέντων καί ἀπωσθέντων. Καί τοῦτο ἐκ τῶν εὐαγγελικῶν ῥημάτων δηλόν ἐστι τοῖς ἀκούουσι· φησὶ γάρ ὁ Κύριος πρὸς τούς αὐτοῦ μαθητάς· “Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῳ

καί ἐπί γῆς. Πορευθέντες εἰς τόν κόσμον ἅπαντα κηρύξατε τό εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας· ὁ πιστεύσας καί βαπτισθεῖς σωθήσεται, ὁ δέ ἀπιστήσας κατακριθήσεται “.

Ἄλλ’ ἀναλαμβάνοντες τόν λόγον ὡς ἐν ἐπιτόμῳ τά ἀνωτέρω ῥηθέντα αὐθις διηγησόμεθα, ὡς ἂν εὐσύνοπτα μᾶλλον ἄρτι τοῖς πᾶσι γένωνται.

γ’. Ἀνακεφαλαίωσις τῶν ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ ῥηθέντων περί ταῆς τοῦ Ἀδάμ καί τῆς Εὕας καί τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν καί αἰώνων καί τῆς τοῦ παραδείσου φυσικῆς θεωρίας. (127)

Τοιγαροῦν ἐποίησεν ὁ Θεός τόν οὐρανόν καί τήν γῆν καί πάντα τά ἐν αὐτοῖς, ἵνα πάλιν ἐξετάσωμεν τά ἐγκεκρυμμένα νοήματα τῆς θείας Γραφῆς, καί εἶθ’ οὕτως ἔπλασε τόν κατ’ εἰκόνα αὐτοῦ καί καθ’ ὁμοίωσιν ἄνθρωπον, αὐτόν δηλαδή μόνον τόν Ἀδάμ. Ἐν ἕξ ἡμέραις ἐποίησε ταῦτα πάντα καί ἐν τῇ ἑβδόμῃ κατέπαυσε, μηδέν ἐν αὐτῇ ἐργασάμενος μήτε μήν ὀγδόην ὀνομάσας ἡμέραν τήν πρώτην, ὡς ἂν μή ὀκτώ ἄλλ’ ἑπτὰ μόναι λέγωνται αἱ τῆς ἑβδομάδος ἡμέραι καί οὕτως ἀνακυκλούμεναι τόν (128) ἀριθμόν τῶν ἑβδομάδων ἀποτελῶσιν. Ἐν γάρ ταύταις ταῖς ἡμέραις τούς ἑπτὰ αἰῶνας ὁ Δημιουργός προϋποτυπῶσας ὁρᾶται. Τοιγαροῦν καί ταῦτα οὕτω ποιήσας ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης, ἐπεὶ, ὡς ἅτε Θεός ὢν, προήδει ὅτι μέλλει ὁ ἄνθρωπος παραβῆναι τήν αὐτοῦ ἐντολήν καί ἀμετανόητος μεῖναι, τόν δέ μή μετανοοῦντα ἀνάγκη πᾶσα καί τιμωρεῖσθαι τοῦτον καί κατακρίνεσθαι, οὐκ εἶασεν αὐτόν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ τῷ ἐν ταῖς ἕξ ἡμέραις σὺν αὐτῷ ἐκείνῳ τῷ Ἀδάμ κτισθέντι· ἀλλά μετὰ τό καταπαῦσαι ἐν τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ καί πληρωθῆναι αὐτήν, τότε ὕστερον ἐφύτευσε τόν παράδεισον κατὰ ἀνατολάς.

Τίνα τρόπον καί διά τί; Ἴνα ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ὡς ἐν παλατίῳ τινί καί πόλει περιφανεστάτη, οἷα δὴ βασιλεύς, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ εἰσαχθῆ, ὁπότεν δέ τήν τοῦ Θεοῦ παραβῆ ἐντολήν καί διά τοῦτο ἐκπεσεῖν μέλλῃ τῆς βασιλείας καί τῶν βασιλείων οἴκων ἐξορισθῆναι καί ἀπορριφῆναι, ἐν τούτῳ πάλιν τῷ κόσμῳ διάγειν ἐπ’ ἐλπίδι κατακριθῆ. Εἰ γάρ μή ταῦτα οὕτως ἐποίησεν ὁ Θεός, ἀλλά μόνον τόν κόσμον ἀφῆκε καί ἐν αὐτῷ τόν ἄνθρωπον ἔθετο, παραβαίνοντα καί μή ἐξομολογούμενον μηδέ μετανοοῦντα, ποῦ εἶχεν αὐτόν ἐξῶσαι; Ποῦ δέ καί βιοῦν καί ἀποθνήσκειν αὐτόν ἐχρῆν καί πάλιν ἐπιστρέφειν εἰς τήν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθη, μετὰ τήν καταδίκην; Πάντως οὐδαμοῦ, ἀλλ’ ἢ ἐν ἄδη ζῶντα ἔδει κατακριθῆναι αὐτόν, μηδεμίαν ἔκτοτε ἀνάκλησιν σωτηρίας ἔχοντα· καί λοιπόν οὔτε γένεσις οὔτε κόσμου αὐξήσις εἰς πλῆθος, καί ἀπώλετο τό τοιοῦτον καί τηλικοῦτον σοφίας Θεοῦ ἔργον ὁ ἄνθρωπος.

Ἐπεὶ δέ πρό τῶν αἰώνων ἐγίνωσκεν ὁ Θεός ὅτι παραβῆναι μέλλει καί τήν ἐκ παλιγγενεσίας αὐτοῦ ἀνάπλασιν προωρίσατο, διά τοῦτο καί τούς τῆς ἀναπλάσεως ἀρραβῶνας, μετὰ τό κτίσαι αὐτόν πάντα καί καταπαῦσαι καί τούς καιρούς καί τούς αἰῶνας ἐν ταῖς ἑπτὰ ἡμέραις μυστικῶς προσημᾶναι, (129) οἶονεὶ ζύμην καί σπόρον καί μερίδα ἀφ’ ἐνός ἐκάστου τῶν ἔργων αὐτοῦ ὕστερον ἔλαβεν, ἵνα τάς ἐκ τῶν ἔργων μερίδας τῶν κτισθέντων ἐν ταῖς ἑπτὰ ἡμέραις μή ἐν αὐταῖς αὐτάς ἀλλ’ ἐν τῇ ὀγδόῃ λαβῶν, τόν μέλλοντα αἰῶνα διά τῆς ἐν αὐτῇ δημιουργίας προὑπογράψῃ, μή ἀριθμήσας ταύτην ταῖς ἑπτὰ μηδέ δήλην αὐτήν ποιήσας, ἀλλ’ ἀγνοουμένην μὲν εἶασε κείσθαι αὐτήν ὅλως τοῖς πρό τοῦ νόμου, δηλωθεῖσα δέ τοῖς ἐν νόμῳ προφήταις ἀμυδρῶς πως καί ἀπαγγελθεῖσαν πεποίηκε, φανερωθεῖσαν δέ ἡμῖν τοῖς πιστοῖς καί διαυγάσασαν ὡς ἐν πρωΐαν, καθά δή καί προσδοκῶμεν τόν ἄδυτον τῆς δικαιοσύνης ἥλιον ὅσον οὐπὼ ἐξανατεῖλαι. Μερίδας δέ εἶπον λαβεῖν αὐτόν ἐκ μὲν τῆς γῆς ἀπάσης ὡς χωρίον ἐν ἐν ᾧ ἐφύτευσε τόν παράδεισον, ἐκ δέ τοῦ ὅλου σώματος τοῦ Ἀδάμ μίαν πλευράν ἦτοι μέλος ἐν, ἐκ δέ τῶν ἡμερῶν οὐδέν. Τίνα τρόπον; Ἐπειδὴ αἱ μὲν μερίδες

αὐται ἐλήφθησαν ὡς ἀνακαινισθῆναι δι' αὐτῶν τά συγγενῆ καί συμφυῆ καί τοῖς οὐρανίοις συναφθῆναι ὀφείλοντα, αἱ δέ ἡμέραι, οὐκ ἀνακαινισθῆναι ἀλλά τελείως παυθήσεσθαι μέλλουσαι ὑπό τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἐάθησαν, καί τούτου ἔνεκεν μερίδα ἀνακαινισμοῦ οὐκ ἔλαβεν ἐξ αὐτῶν ὁ Θεός, ἀπό τῶν αἰώνων δέ ἔλαβε. Πῶς; Ἄκουσον.

Ἐπτά ὥφειλον πληρωθῆναι αἰῶνες κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπτά ἡμερῶν. Οἱ μὲν οὖν ἕξ ἤδη παρῆλθον, ὁ δέ γε ἕβδομος οὐ τελειοῦται, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ λαμβάνει τὴν μερίδα καί ἐπισυνάπτει τῷ αἰδίῳ καί μὴ ἔχοντι τέλος αἰῶνι. Τό δέ, πόσον προώρισε λαβεῖν, ἢ πότε τό τέλος τῶν ἡμερῶν τούτων μέλλει γενέσθαι, οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ μόνη ἡ Ἁγία Τριάς, ἢ μία καί ἀδιαίρετος θεότης. Τό γάρ παρά τοῦ Σωτῆρος ῥηθέν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι οὐδέ ὁ Υἱὸς ταύτην οἶδε τὴν ἡμέραν καί ὥραν, κατὰ τὴν τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ φύσιν εἶπεν ἀγνοεῖν οὐ κατὰ τὴν τῆς θεότητος. (130) Τίνος οὖν ἔνεκεν ἀπό τῶν ἡμερῶν μερίδα οὐκ ἔλαβεν, ἀπό δέ τῶν αἰώνων λαμβάνει; Ἐπειδὴ οἱ μὲν αἰῶνες οὗτοι ἀπό ἡμερῶν καί ἑβδομάδων μετρούμενοι αἰῶνες καλοῦνται, ὁ δέ μέλλον αἰὼν καί αἰδίος, οὐ μετρητός ὑπό ἡμερῶν, ἀλλ' ἀμέτρητος καί ἔστι καί ἔσται καί ἀτελεύτητος· ἡμερῶν δέ μὴ μελλουσῶν εἶναι, ἀλλ' αἰῶνος, οὐκ ἐκ τῶν ἡμερῶν μερίδα, ἀλλ' ἐκ τῶν αἰώνων, τῷ μέλλοντι αἰῶνι λαβῶν συνάπτει. Ἡ μέντοι μερίς τῆς γῆς, αὐτός δηλαδή ὁ παράδεισος, τύπος τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, φημί δὴ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἦν, ἐν ᾧ καί τὸν ἄνθρωπον ἔθετο ὁ Θεός, ἵνα ἀπό τοῦ τύπου καί τῆς σκιάς ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν κατὰ προκοπὴν ἀναχθῆ. Τό δέ ξύλον τῆς ζωῆς τό ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου εἰκῶν ἦν τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἣτις ἐστὶν ὁ Θεός. Ἡ δέ πλευρά τοῦ Ἀδάμ ἢ εἰς γυναῖκα οἰκοδομηθεῖσα τύπος ὑπῆρχε τῆς Ἐκκλησίας, ἕτερον πάλιν ὄν καί τοῦτο οἰκονομίας μυστήριον, ἵνα, ὁπόταν ἐκπέση ἀπὸ τῆς εἰκόνας τῆς εἰς τύπον γεγυμνασίας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὅς ἦν ὁ παράδεισος, καί τῆς τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, διὰ τῆς πλευρᾶς τῷ Χριστῷ καί Θεῷ συναφθῆ καί εἰς ἐκεῖνο πάλιν αὐτό τό ἀρχαῖον καί πρῶτον ἀναχθῆ κάλλος.

Ἐπειδὴ δέ ἡ Εὐὰ πρώτη ἀπατηθεῖσα τὴν ἐντολήν παρέβη καί τοῦ καρποῦ ἀπεγεύσατο, εἶτα δέδωκε τῷ Ἀδάμ κάκεινος ἔφαγε, μετανοῆσαι δέ καί προσπεσεῖν τῷ Δεσπότη οὐδαμῶς ἠβουλήθησαν, ἐξορίζονται ἐκεῖθεν καί εἰς τὸν κόσμον τοῦτον οἰκεῖν κατεκρίθησαν. Ὅρα δέ καί τῆς ἐπ' αὐτῷ τοῦ Θεοῦ προνοίας τὴν ἄφατον ἀγαθότητα. Ἐπειδὴ γάρ ἅπαξ ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας εἰς φθοράν κατηνέχθη, ἵνα μὴ πρό καιροῦ φαγῶν ἀπὸ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς ἀθάνατος γένηται, καί ἔσται ἄφθαρτος μὲν, ἀθάνατος δέ, καί οὕτως ἀθάνατον γένηται τό κακόν, ἔθετο τὴν φλογίνην ῥομφαίαν ὁ Θεός φυλάσσειν τὴν εἴδοδον τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς.

δ'. Περὶ τοῦ κατακλυσμοῦ καί τίνων εἰκόνες ἦσαν τὰ ἐν τῇ κιβωτῷ· καί περὶ τοῦ Ἀβράαμ καί τοῦ κατ' ἐκλογὴν λήμματος καί τί ἐστὶ τό λῆμμα τοῦτο· καί περὶ τοῦ Ἰσραὴλ καί τῆς περιτομῆς. (131)

Τοιγαροῦν καί γνόντες ἀλλήλους ἐτέκνωσαν καί ἐποίησαν υἱούς καί θυγατέρας καί “ἐκάλεσεν Ἀδάμ Εὐάν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Ζωὴν, ὅτι αὕτη ἦν μήτηρ πάντων τῶν ζώντων”. Ἀλλὰ γάρ πληθυνθέντων τῶν ἀνθρώπων καί εἰς βάθος ἐμπεσόντων κακῶν καί εἰς πλῆθος ἀμαρτημάτων πολύ, μέλλον ὕδατι κατακλύσαι τὸν κόσμον ὁ Θεός καί ἀπαλεῖψαι τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς γῆς, τὴν μερίδα καί αὐτὴ οὐκ ἐγκατέλιπεν, ἀλλὰ τὸν Νῶε καί τούς υἱούς αὐτοῦ καί τὰς θυγατέρας αὐτοῦ ἐν τῇ κιβωτῷ διεσώσατο. Ἡ δέ κιβωτός πάλιν τῆς Θεοτόκου καί ὁ Νῶε τοῦ Χριστοῦ τύπος ἦν, οἱ δέ σὺν τῷ Νῶε ἄνθρωποι τοῦ ἐξ Ἰουδαίων λήμματος ἀπαρχή, αὐτῶν τῶν εἰς Χριστὸν μελλόντων πιστεύειν, τὰ δὴ θηρία καί πάντα τὰ κτήνη καί τὰ πετεινά καί

έρπετά τύπος ὑπῆρχον τῶν ἔθνων. Ἐνθεν τοι καί ἡ κιβωτός μετά τόν κατακλυσμόν εἶχε τόν Νῶε, ἡ θεοτόκος δέ Μαριάμ τόν σαρκωθέντα Θεόν καί ἄνθρωπον· ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν μόνον σὺν τοῖς μετ' αὐτοῦ ἡ κιβωτός διεσώσατο, οὗτος δέ καί τήν κιβωτόν καί πάντα τόν κόσμον τοῦ κατακλυσμοῦ τῆς ἀμαρτίας καί τῆς τοῦ νόμου δουλείας καί τοῦ θανάτου ἔρρύσατο.

Ἀλλά γάρ μετά τόν κατακλυσμόν εἰς ἀγνωσίαν καί αὐθις Θεοῦ κατενεχθέντες οἱ ἄνθρωποι καί ὡσαύτως πάλιν τραχηλιάσαντες διά τό εἶναι αὐτούς χειλος ἕν, ἦτοι γλώσσαν καί φωνήν μίαν, πύργον οἰκοδομεῖν ἤρξαντο καί εἰς οὐρανοῦς ἀνελαθεῖν ἐπεχείρουν, ἰσοθεῖαν καί αὐθις ἐν ἑαυτοῖς φαντασθέντες. Τοῖνυν καί συγγείνι μέλλων ὁ Θεός (132) τάς γλώσσας αὐτῶν κάκ τούτου διαμερίσαι καί διασπείραι αὐτούς ἐν πάσῃ τῇ γῆ, ὡς πολλά μέλη ἐκ τῆς τοῦ Ἀδάμ πλευρᾶς γεγονότα καί εἰς ἕν σῶμα τῇ μιᾷ διαλέκτῳ ὄντας, πάλιν ἐκ τούτων ἔλαβε τήν μερίδα αὐτοῦ, ἦτοι τήν πλευράν, καί τό λοιπόν σῶμα εἰς πολλάς ποιήσας μελῶν μερίδας διέσπειρε· καί ἐκάλεσεν αὐτούς ἔθνη, ἄγνοιαν Θεοῦ παντελῶς ἔχοντας. Τήν γοῦν μερίδα ταύτην ὠνόμασεν Ἰσραήλ, τουτέστιν ὁρῶντα Θεόν· αὕτη δέ ἦν ὁ Ἀβραάμ ἐν ᾧ κατά διαδοχὴν ὑπῆρχεν ἄνωθεν τό τῆς πίστεως καί τῆς θεογνωσίας σπέρμα διασωθέν, ᾧ καί ὥφθη λέγων· “Ἐξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καί ἐκ τῆς συγγενείας σου καί δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἄν σοι δείξω· ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα” ᾧ καί δέδωκε τήν περιτομήν, οἰονεῖ σύσσημον καί σφραγίδα γνωρίσας αὐτῷ ταύτην· καί ὥμοσεν αὐτῷ πληθῦναι τό σπέρμα αὐτοῦ ὡς τά ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καί ὡς τήν ἄμμον τήν παρά τό χειλος τῆς θαλάσσης. Μετά ταῦτα δέ ὥφθη πάλιν αὐτῷ ὁ Θεός καί φησί· “Γινώσκων γνώση ὅτι πάροικον ἔσται τό σπέρμα σου ἐν γῆ οὐκ ἰδίᾳ”, τήν εἰς Αἴγυπτον κάθοδον τοῦ Ἰωσήφ καί Ἰακώβ τοῦ πατρός αὐτοῦ καί τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ προμηνύων αὐτῷ· ἐξ ὧν καί ἐπληθύνθη ἐκεῖ ἡ μερίς αὕτη καί ἐγένετο εἰς ἔθνος μέγα, οὐς καί διά Μωσέως ἐκεῖθεν ἐξήγαγε, τόν ἀμνόν πρότερον αὐτοῖς τόν τοῦ ἀληθινοῦ ἀντίτυπον ἐστιάσας. Εἶτα καί διασχίσας τήν θάλασσαν καί διαβιβάσας αὐτούς καί εἰς τήν ἔρημον ἀναγαγών καί διαθρέψας αὐτούς ἐκεῖ τεσσαράκοντα ἔτη, ἐγενήθη “μερίς Κυρίου, λαός αὐτοῦ Ἰακώβ, σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ.

Εἶχον οὖν οὗτοι τήν περιτομήν ὡς σφραγίδα καί πάντες (133) περιετέμνοντο καί ἦν ἐκ τούτου ἡ μερίς Κυρίου, ὡς εἴρηται, γνώριμος καθαπερεῖ προβάτων ἀγέλης βασιλικῶν, ἕκαστον αὐτῶν σφραγίδα τήν περιτομήν ἐν τῷ κρυπτῷ μορίῳ ἐπιφερόμενον· καί τοῦτο πρός τό μή συμμίγνυσθαι τοῖς λοιποῖς προβάτοις, ἦγουν τοῖς ἔθνεσι, τοῖς εἰς θηρίων καί ἀλόγων τάξιν ὑπό τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγνωσίας κατενεχθεῖσι, σοφῶς ὠκονομήθη ἀπό Θεοῦ. Διά τί δέ οὐκ ἐν ἄλλῳ μέρει τοῦ σώματος, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τήν σφραγίδα ὑπέθετο γίνεσθαι; Ἐπειδή ἐξ αὐτοῦ ἡ σπορά προέρχεται καί ἡ κατά σάρκα γένεσις τοῦ ὄλου ἀνθρώπου γίνεται. Ἄλλως τε δέ καί ὡς ὄλον ἄνθρωπον τήν σάρκα ἀποδύομενον διά τούτου ἡμῖν ὑποζωγραφεῖ, ὡς ἄν ἐκ ταύτης κάκεινοι ὡς τῆς σαρκός τέκνα γνώριμοι ᾧσι καί τύπος γένηται τῆς πνευματικῆς περιτομῆς τῶν δίχα ρεύσεως καί συνουσίας καί φθορᾶς ἀναγεννασθαι μελλόντων ὕστερον τέκνων πνευματικῶν, ἵν' ὅταν ἐκείνη φανῆ, αὐτή τηνικαῦτα παυθῆ καί ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκός ἕκαστον τῶν προβάτων ἀντ' αὐτῆς τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ σφραγισθῆ, ἐν τῇ ἀχειροποιήτῳ περιτομῇ δηλονότι κατά τόν Παῦλον καί τῇ ἀπεκδύσει τῆς σαρκός, αὐτοῦ φημι τοῦ γηΐνου φρονήματος, περιτεμνομένων ἡμῶν μυστικῶς μὲν, ἐν αἰσθήσει δέ ψυχῆς καί γνώσει γινομένων αὐτῆς.

ε'. Ὅτι τῷ παραχθέντι πρώτῳ κατ' ἀρχάς κόσμῳ ἕτεροι δύο συνεπεγένοντο, ὧν ὁ ἔσχατος τύπος ἐστὶ τῶν μετὰ ταῦτα μελλόντων γενέσθαι, μέσος τις ὧν τῶν ἀρχαίων καί τῶν ἐξ ὕστερον· καί τίνος ἦν εἰκῶν ἡ τῆς ἐπαγγελίας γῆ καί τά ἐξῆς. (133)

Ὁ μὲν οὖν λαός οὗτος ὁ ἐκ τοῦ σπέρματος Ἀβραάμ, ἤγουν ἡ μερίς ἡ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ, οἷα δὲ νέος ἄλλος τις καὶ τρίτος κόσμος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατέστη, εἰκόνα (134) τοῦ πρώτου φέρων ἐκείνου κόσμου καὶ παραδείσου καὶ αὐτοῦ τοῦ δευτέρου, τοῦ ἐν τῇ κιβωτῷ δηλονότι, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τύπον τῶν μετὰ ταῦτα μελλόντων γενέσθαι, μέσος τις ὢν καὶ τὰ μὲν ἀρχαῖα τοῖς εἰς ὕστερον ὑπογράφων, τοῖς δὲ γε ὕστερον τὰ ἀρχαῖα σημαίνων συνάπτεσθαι. Εἶχε γάρ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἀντί τοῦ παραδείσου ἐκείνου παράδεισον ἄλλον δεύτερον, τὴν κιβωτόν ἀντί τῆς Θεοτόκου, προμηνύων ἡμῖν δι' αὐτῶν καὶ ἐξεικονίζων τὴν ἐν ἀνακαινώσει Πνεύματος Ἁγίου μέλλουσαν ἔσεσθαι τοῖς ἀγίοις ἐν ἐκείνῳ ἐπάνοδον καὶ κληρονομίαν. Εἶχε τὸν νόμον, ὡς τὴν ἐντολήν οἱ προπάτορες ἐδήλου δὲ διὰ τῆς τοῦ νόμου δουλείας τὴν ὑπὲρ νόμον δοθήσεσθαι μέλλουσαν ἐλευθερίαν ἐν νόμῳ πνευματικῷ. Εἶχε τὴν στάμνον τοῦ μάννα ἀντί τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς τοῦ ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, οὗ φαγεῖν οὐκ ἐάθησαν ἐκεῖνοι, εἰκόνα φέρουσαν καὶ δηλοῦσαν τὴν στάμνον τὴν τὸν Χριστόν φέρειν ἐντός μέλλουσαν. Εἶχε τὸ μάννα ἀντί τοῦ Χριστοῦ· αὐτός γάρ ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς καὶ ζωὴν αἰώνιον τῷ κόσμῳ διδούς· διὰ τοῦτο γάρ καὶ τὸ μάννα ἐξ οὐρανῶν ἦν· “Ἄρτον γάρ, φησὶν, ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος”. Καὶ συνελόντα εἰπεῖν, παράδεισον αὐτόν νέον πεποιηκώς, πολλά τοῦ παραδείσου ἐκείνου τιμιώτερα τε καὶ ὑψηλότερα ἐν αὐτῷ ἔθετο, ὅσω καὶ μειζόνων ἐπαγγελιῶν καὶ πραγμάτων τύπος ἦν.

Ἔθετο καὶ γάρ ἐν αὐτῷ τὸν Μωϋσῆν, καθάπερ ἐκεῖ τὸν Ἀδάμ· καὶ ἐλάλει αὐτῷ ὁ Θεός ὡς τῷ Ἀδάμ καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐλάλει τῷ Θεῷ καθὼς ὁ Ἀδάμ· Ἄλλ' οὐκ εἶχεν ὁ Ἀδάμ ὡς οὗτος ἐπαγγελίας ἐλπίδα τοῦ σωματικῶς ἐκεῖσε παραγενέσθαι τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Υἱόν καὶ Θεόν. Εἶχεν ἐκεῖνος τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, οὐκ ἐκείνην δὲ αὐτὴν τὴν ζωὴν· οὗτος δὲ ἐκδηλοτέραν μὲν ὑπὲρ τὸ τῆς ζωῆς ξύλον (135) τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν ἐν τοῖς προφήταις ἐκέκτητο, τὴν τελείαν καὶ ἀληθινὴν ζωὴν ἐν τῷ Χριστῷ δοθήσεσθαι κατεπαγγελόμενοις. Εἶχεν ὁ παράδεισος ἐκεῖνος ἄπονον ζωὴν καὶ ἀμέριμον, δένδρα τε καὶ καρπούς ὠραίους εἰς βρῶσιν· εἶχε καὶ οὗτος τὸ μάννα ἐξ οὐρανοῦ τροφήν αὐτοσχέδιον, ὡσπερ εἴρηται· ἔπινόν τε ἐκ πέτρας ἀκολουθούσης ὕδωρ ὑπὲρ μέλι γλυκάζον· οὐ μὴν ἀλλὰ γάρ καὶ “τὰ ἱμάτια αὐτῶν καὶ τὰ ὑποδήματα οὐκ ἐπαλαιούντο οὐδέ ἐφθειρόντο”, ἀλλὰ συνηύξανον καὶ ταῦτα τοῖς αὐτῶν σώμασι καὶ οὐκ ἦν ἐν ταῖς φυλαῖς αὐτῶν ὁ ἀσθενῶν. Εἶχον οἱ ἐν τῷ πρώτῳ παραδείσῳ ἀπειλήν θανάτου καὶ κατάρας ἐν τῇ παραβάσει τῆς ἐντολῆς· εἶχον οἱ ἐν τούτῳ ἀφέσεως ἀμαρτιῶν ἐλπίδα καὶ εὐλογίαν ζωῆς αἰωνίου ἐν τῷ μὴ πληρῶσαι τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ τινα ἐξ αὐτῶν, τοῦ Χριστοῦ ἐλθεῖν κατεπαγγελόμενου καὶ ποιῆσαι τὸ ἀδύνατον παρ' ἐκείνοις δυνατόν, οὐχὶ πρὸς κατάκρισιν τῶν μὴ φυλαξάντων, ἀλλὰ πρὸς σωτηρίαν τῶν πιστευσάντων. Εἶχεν ὁ πρῶτος τὴν φλογίνην ῥομφαίαν φυλάττουσαν τὴν εἴσοδον τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ ἀπείργουσαν ἐξ αὐτοῦ τὸν Ἀδάμ καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ· εἶχεν οὗτος τὸν ἀρχιστράτηγον Μιχαήλ, τοὺς ἐν αὐτῷ μᾶλλον περισκέποντα καὶ φυλάσσοντα, τὰ δὲ διασπαρέντα ἔθνη τοῦ εἰσελθεῖν ἐν αὐτῷ μὴ παραχωροῦντα. Προωκονόμησεν ἐκεῖ ὁ Θεός, ἵνα διὰ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ ἢ τοῦ Ἀδάμ ἀνάπλασις γένηται· καὶ διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ ἀνδρός τότε ἄνευ συνουσίας γέγονεν ἡ γυνή, ὡς ἂν ἐκ τῆς γυναικὸς πάλιν ἢ πλευρὰ ληφθῆ τοῦ Ἀδάμ καὶ ἄνευ ῥεύσεως καὶ συνουσίας γεννηθῆ ἄνθρωπος ὁ Χριστός καὶ Θεός καὶ δι' αὐτοῦ ὁ Ἀδάμ ἀνακαινισθῆ· προεπηγγείλατο ἐν τούτῳ τῷ παραδείσῳ ὁ Θεός τῷ Ἀβραάμ εἰσαγαγεῖν ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ (136) πάντα τὰ ἐξωσθέντα ἔθνη καὶ μίαν ποίμνην αὐτοῦ ἀπεργάσασθαι.

Ἐπεὶ οὖν οἱ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τούτοις ὄντες καὶ πρό τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τὴν τῆς ἐπαγγελίας γῆν καὶ μετὰ τὸ εἰσελθεῖν παρέβησαν καὶ αὐτοὶ τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ

τήν λέγουσαν· “Ἄκουε, Ἰσραήλ· Κύριος ὁ Θεός σου Κύριος εἷς ἐστι καὶ οὐ προσκυνήσεις Θεῶ ἄλλοτρίω” καὶ “ἔθυσαν τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν τοῖς δαιμονίοις καὶ ἥσθιον καὶ ἔπινον τὸν οἶνον τῶν σπονδῶν αὐτῶν καὶ προσεκύνησαν οἷς ἐποίησαν οἱ δάκτυλοι αὐτῶν, ἀπέκτεινάν τε τοὺς ἁγίους καὶ ἐλιθοβόλησαν τοὺς προφήτας, ἐστράφησαν εἰς τόξον στρεβλόν καὶ παρώξυναν ἐπ’ ἄλλοτρίοις καὶ ἐν βδελύγμασιν αὐτῶν τὸν Θεόν τὸν θρέψαντα αὐτούς ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἐπελάθοντο αὐτοῦ” – τί οὖν ὁ παρά πάντα τὰ ἔθνη ἐκλεξάμενος αὐτοὺς Κύριος; Ὁργίσθη καὶ ἀπεστράφη αὐτούς; Οὐδαμῶς, ἀλλὰ ἀπέστειλε τὸν Υἱόν αὐτοῦ κατακλύσαι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, ἐπειδὴ ἐφθάσθησαν ὁμοιωθῆναι καὶ οὗτοι τοῖς ἔθνεσι, καθὼς γέγραπται· “Καὶ ἐμίγησαν ἐν τοῖς ἔθνεσι καὶ ἔμαθον τὰ ἔργα αὐτῶν” καὶ “οὐ συνῆκαν ἐν τιμῇ ὄντες”. Τοιγαροῦν ἀναμνήσθητί μοι τῆς κιβωτοῦ τῶν υἱῶν Νῶε καὶ τῶν θηρίων καὶ ἐρπετῶν τῶν ἐν αὐτῇ τότε εἰσεληλυθότων, ὡς εἶπον, τὰ ἐν αὐτῇ διηγούμενος, τὸν μὲν Νῶε τύπον εἶναι τοῦ Χριστοῦ, τοὺς υἱοὺς δὲ αὐτοῦ τοῦ ἐν τῷ νόμῳ λαοῦ, τὰ δὲ θηρία καὶ τὰ ἐρπετὰ τῶν ἐθνῶν. Οἱ γοῦν ἐν τῷ νόμῳ ἄνθρωποι, οἱ μερὶς Κυρίου κληθέντες, ὁ κλῆρος αὐτοῦ, τοῖς θηρίοις εἶτ’ οὖν τοῖς ἔθνεσιν ἐξωμοιώθησαν· καὶ θέλων αὐτοὺς ὁ Θεός ἀνακαλέσασθαι καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον πάλιν ἀποκαταστήσαι κατῆλθεν ἐπὶ γῆς (137) καὶ ἐσαρκώθη, λαβὼν τὴν πλευράν τοῦ Ἀδάμ ἐκ τῶν πανάγνων τῆς Θεοτόκου σαρκῶν, καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος, ὁμοιωθεὶς ἡμῖν κατὰ πάντα πλὴν ἁμαρτίας. Τί τοῦτο; Ἵνα καὶ τοὺς ἐν νόμῳ φυλάξαντας τελειώσῃ διὰ τῆς εἰς αὐτόν πίστεως, καὶ τοὺς εἰς εἰδωλολατρείαν ἐξ αὐτῶν ἐκπορνεύσαντας διὰ πίστεως τῷ λοιπῷ σώματι ἐπισυνάψῃ, καὶ οὕτως δικαιωθῶσιν ὡσαύτως καὶ τὰ ἔθνη διὰ τῆς πίστεως κατὰ τὸ οὕτως εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Παύλου· “Εἰ γάρ τὸ αὐτῶν παράπτωμα πλοῦτος, φησί, τοῦ κόσμου γέγονε, πόσω μᾶλλον ἡ σωτηρία αὐτῶν γενήσεσθαι ἔμελλεν;”

Ἄλλ’ ἡ θεωρία τοῦ εἰρημένου ὅσον ἀπὸ τοῦ γράμματος νοεῖν μοι καὶ ἕτερόν τι σαφῶς ὑποτίθεται. Ἀλλὰ προσέχετε, ἵνα γνῶτε καλῶς τί ἐστὶν ὃ λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος· “Εἰ τὸ αὐτῶν παράπτωμα πλοῦτος κόσμου γέγονε, πόσω μᾶλλον ἡ σωτηρία αὐτῶν γενήσεσθαι ἔμελλεν;”

στ’. Εἰς τὸ ῥητόν τοῦ Ἀποστόλου· “Εἰ γάρ τὸ αὐτῶν παράπτωμα πλοῦτος κόσμος γέγονε” καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ προσωποποιῶ τῶν ἐκατέρων λαῶν, τῶν ἐθνῶν φημι καὶ τοῦ Ἰσραήλ. (137)

Ἀπὸ τῆς διασπορᾶς τῶν ἐθνῶν, ὡς ἔφθην εἰπών, μερὶς Κυρίου γέγονεν ὁ Ἰσραήλ. Ὁ γοῦν Ἰσραήλ οὗτος, εἰς ἔθνος μέγα καὶ λαόν πολὺν γεγονώς, ἐξώκειλεν εἰς εἰδωλολατρείαν, καθὼς ἐποίουν τὰ ἔθνη· καὶ ὀλίγοι λίαν ὡς ζύμη τις καὶ μερὶς τῷ Θεῷ ἐφυλάχθησαν. Ἐλθόντος οὖν τοῦ Χριστοῦ, εἰ ἐπίστευσαν αὐτῷ καὶ προσεκύνησαν ὡς Θεῷ, ἔμελλον ἅπαντες, δίκαιοί τε καὶ ἄδικοι, θεοσεβεῖς καὶ εἰδωλολάτραι, εἰς ἕν γενέσθαι καὶ ἅμα σωθῆσεσθαι. Καὶ εἰ τοῦτο γέγονεν, ἔλεγον ἂν τὰ ἔθνη πρὸς αὐτόν· “Θεέ τοῦ παντός καὶ Δέσποτα, Κύριε τῶν αἰώνων, ἰδοὺ χωρὶς ἔργων δικαιοσύνης τινῶν πάντας αὐτοὺς ἔσωσας. (138) Τί οὖν; Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμέν ἔργα χειρῶν σου καὶ πλάσμα;” Ἀντέλεγον δὲ τούτοις οἱ Ἰουδαῖοι ἃ δὴ καὶ ἔλεγον· “Οὐχί, ἀλλ’ ἡμεῖς ἐσμεν μόνοι μερὶς αὐτοῦ, ἡμεῖς μόνοι κλῆρος αὐτοῦ· πρὸς ἡμᾶς οἱ πλάκες τῆς διαθήκης, ἡ περιτομὴ καὶ τὰ λοιπὰ ἃ μόνοις ἡμῖν ἐπηγγείλατο καὶ ἡμῖν δέδωκεν, ὑμῖν δὲ οὐδαμῶς δώσει”. Πρὸς ταῦτα πάλιν ἂν ἀνθυπέφερον τὰ ἔθνη, λόγου μὴ ἀξιοῦντα τοὺς φθονερούς Ἰουδαίους· “Ἡμᾶς μὲν, ὦ Δέσποτα καὶ Λόγε Θεοῦ, ἀξίως ὡς ἀναξίους ἀπώσω, ὡς σκληροτραχήλους καὶ ἀνηκόους ἀνεπιμελήτους καταλιπών, καὶ λιμῷ ἀγνωσίας καὶ δίψει ἀνυδρίας τοῦ μὴ ἀκοῦσαι ἡμᾶς λόγων ἁγίων σου ἐάσας καὶ δικαίως. Εἰς δὲ τούτου αὐτοὺς πᾶσαν ἐπεδείξω ἀγάπην καὶ

ἐπιμέλειαν· προφήτας καί κριτάς καί διδασκάλους ὡς ὁδηγούς καί παιδευτάς δέδωκας αὐτοῖς· νόμον καί περιτομήν καί σημεῖα καί τέρατα ἐποίησας εἰς αὐτούς· καί πάντα ταῦτα εἰς οὐδέν λογισάμενοι, ἐγκατέλιπόν σε καί εἰδώλοις μεθ' ἡμῶν ὡς θεοῖς προσεκύνησαν· καί ἄπερ ἡμεῖς ἐπράξαμεν ἔργα, πάντα καί αὐτοὶ διεπράξαντο· καί ὁμοίως ἡμῖν ἠρνήσαντό σε τόν εὐεργέτην. Νυνὶ δέ μόνη τῇ εἰς σέ πίστει συνεπάθησας αὐτοῖς, ἠλέησας καί ὤκτειρήσας καί τοῖς μὴ ἁμαρτήσασιν ἁγίοις σου συνηρίθμησας. Οὐκ ἐλεήσεις δέ καί ἡμᾶς; Οὐκ οἰκτειρήσεις; Οὐ προσδέξει, φιλάνθρωπε;” Καί οὕτως δικαίως καί εὐλόγως τοῖς ἐν περιτομῇ εἰδώλοις θύσασιν οἱ ἐν ἄκροβυστίᾳ συνήπτοντο καί οἱ πάντες εἰς ἓν ἐν Χριστῷ γενήσεσθαι ἔμελλον.

Ἐπεὶ δέ μετὰ τῶν προγενεστέρων αὐτῶν κακῶν καί αὐτόν τόν Χριστόν καί Θεόν ὡς κακουργόν ἀπέκτειναν, τόν δέ Βαραββᾶν ὡς ἀντίτυπον τοῦ Ἀντιχρίστου ἠτήσαντο καί ἀπέλυσαν καί μετὰ ταῦτα καί αὐτούς ἐδίωξαν τούς ἀποστόλους αὐτοῦ, ἐξορίσας αὐτούς, ὥσπερ εἴπομεν, ἐκ τοῦ παραδείσου, διέσπειρεν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ὡς τήν τῶν ἐθνῶν ἀνταλλαξαμένους ἀσέβειαν. (139) Τά δέ γε ἔθνη ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ ὁ τήν πλευράν ἀναλαβῶν τοῦ Ἀδάμ ἐκ τῆς γυναικός καί εἰς ἄνδρα τέλειον οἰκοδομήσας αὐτήν, σάρξ αὐτός ὅλος ὁ φύσει Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ δι' αὐτῆς γεγωνώς καί υἱός τοῦ Ἀδάμ κατά τήν φύσιν τοῦ Ἀδάμ χρηματίσας, πρὸς ἑαυτόν ἐπεσπάσατο. Τοῦτο ὁ πλοῦτος τοῦ κόσμου· καί εἰ τοῦτο γέγονε πλοῦτος κόσμος, πόσω μᾶλλον, εἰ κάκεῖνοι ἐπίστευσαν, γενήσεσθαι ἔμελλον. Ἦν μὲν οὖν ἐκ τῆς πρώτης διασπορᾶς μερίς ὁ πᾶς Ἰσραὴλ ὃν προέγνω καί προώρισε· καί ὅτε ἦλθεν ἐκάλεσεν αὐτόν εἰς πίστιν τήν ἑαυτοῦ. Ἐπεὶ δέ ἐλθεῖν πρὸς αὐτόν οὐκ ἠθέλησε, λαβῶν ἐκ τῆς ὅλης μερίδος μερίδα μικράν τούς εἰς αὐτόν πιστεύσαντας, δηλονότι τόν Ἰωάννην τόν πρόδρομον, τούς ἀποστόλους καί καθεξῆς τούς λοιπούς, τό πλεῖστον τῆς μερίδος τό ἐκ προθέσεως οἰκειίας εἰς ἀπιστίαν πεσόν ἀπέρριψε· καί ἀντ' αὐτῶν εἰσηλθόν τὰ ἔθνη καί τῇ κατ' ἐκλογὴν πίστεως μερίδι ἐκ πίστεως καί αὐτοὶ ἐκολλήθησαν.

Καί σκόπει μοι ἀπ' ἐντεῦθεν τήν τοῦ λόγου καθ' ὁδόν προκοπήν, ὅπως ἔρχεται τὰ τῆς καινῆς καί θαυμασίας μερίδος ἐκδιηγῆσασθαι.

ζ'. Ὅτι νέος κόσμος ἢ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία καί νέος παράδεισος ἢ πρὸς αὐτόν πίστις. Καί πρὸς τούτοις ἀνακεφαλαίωσις τοῦ πρώτου κόσμου, ἀντιπαρατιθεμένων τοῖς ἐν ἐκείνῳπραχθεῖσι τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ Χριστοῦ τελεσθέντων. Καί πρὸς τό τέλος ἐπανάληψις τοῦ ἀποστολικοῦ ῥήτου· “Οὓς προέγνω, τούτους καί προώρισε.....”. (139)

Πάλιν μὲν οὖν νέας μερίδος ἀρχή καί νέου κόσμου καί μετὰ τῆς μερίδος φύραμα ξένον, καινόν καί παράδοξον. Τά μὲν μέχρι τούτου τύποι καί σκιαί καί αἰνίγματα ταύτης ἦν, αὕτη δέ ἡ ἀλήθεια καί ἡ τοῦ κόσμου παντός (140) ἀνακαινίσις τε καί ἀνανέωσις. Ἀλλά γάρ μερίς μὲν ἢ ἐκ τοῦ Ἀδάμ γεγωνυῖα φθαρτή καί εἰς πολύ πλῆθος λαοῦ φθαρτοῦ καί θνητοῦ γενομένη ὑπό τοῦ κατακλυσμοῦ πᾶσα ἀπώλετο· καί Νῶε μόνος ἐξ αὐτῆς καί οἱ υἱοὶ αὐτοῦ μερίς πάλιν ἐκ ταύτης ἐναπελείφθησαν, ἀρχή κόσμου δευτέρου. Ἐπεὶ δέ πάλιν εἰς οὐρανόν ἀνελθεῖν ἐπεχείρουν, κατακλυσμόν δέ μηκέτι ποιήσῃν ἐπηγγείλατο ὁ Θεός μηδέ ἀποκτεῖναι πᾶσαν σάρκα ζῶσαν ἐπὶ τῆς γῆς, αὕτις μερίδα ἔλαβε τόν Ἀβραάμ κατ' ἐκλογὴν πίστεως καί πάντας ἄλλους εἰς τόν κόσμον διέσπειρεν. Ἀπό ταύτης οὖν τῆς τοῦ Ἀβραάμ μερίδος μερίδα τοῦ σπέρματος αὐτοῦ, αὐτήν δὴ τήν πλευράν, ὡς πολλάκις εἶπον, αὐτός ἐκεῖνος ἀνέλαβεν ὁ Θεός καί ὠκοδόμησεν ἑαυτῷ καί ὠκοδομήθη εἰς σάρκα δίχα τροπῆς καί ἐγένετο ἄνθρωπος οὐ ψιλός. Οὐδέ γάρ ἀπαρχή τέκνων σαρκικῶν, λαοῦ φθαρτοῦ, καθά καί ὁ Νῶε τῆνικαῦτα ἐγένετο, ὡς ἄν, ἐν τῷ πληθυνθῆναι καί ἀπόλλυσθαι

μέλλοντος αὐτοῦ, ἄλλην ἀπαρχὴν πάλιν εἰς ἑτέρου λαοῦ γένεσιν ὕστερον ἐξ αὐτοῦ λάβη, ἀλλὰ ἀπαρχὴ ἀθάνατος καὶ ἀείζωος γέγονε τέκνων πνευματικῶν καὶ τὸν χαρακτῆρα ἀναμορφωμένων αὐτοῦ, καθά φησιν ὁ Ἀπόστολος: “Ἀπαρχὴ Χριστός, ἔπειτα οἱ τοῦ Χριστοῦ”, καὶ ἐτέρωθι: “μέχρις οὗ μορφωθῆ Χριστός ἐν ἡμῖν”. Οἱ μὲν γὰρ προπάτορες ἅπαντες ἐκεῖνοι θνητοὶ ὑπῆρχον, ὁ δὲ ἐκ τῆς μερίδος τοῦ σπέρματος Ἀβραάμ τὴν μερίδα λαβὼν καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀδάμ υἱὸς γεγονώς, ἀφθαρτός ἐστι καὶ ἀθάνατος, οὐ γεννῶν σαρκικῶς ἀλλὰ ἀναπλάτων πνευματικῶς.

Καὶ σκόπει μοι τὸν τρόπον τῆς ἀναπλάσεως. Τίς οὗτος; Ἐν τῷ παραδείσῳ ἀπὸ ἀνδρὸς γυνὴ γέγονε, μήτηρ οὖσα πάντων τῶν ἀπὸ γῆς γεννηθέντων· ἐν δὲ τῇ τῶν πιστῶν Ἐκκλησίᾳ ἀπὸ γυναικὸς ἀνὴρ Χριστός ὁ Θεὸς ἐγεννήθη, ἀπαρχὴ καὶ ζωὴ πάντων τῶν ἀναγεννωμένων πνευματικῶς (141) ἐκ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως. Ἐκεῖ ξύλον τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν, ὃ καὶ μεταληφθέν θανάτου ἐκείνοις γέγονεν αἴτιον· ἐνταῦθα τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ, ἐν ᾧ τὰς μὲν χεῖρας ἀντὶ τῶν ἀψαμένων χειρῶν τοῦ Ἀδάμ, τοὺς δὲ πόδας ἀντὶ τῶν ἐπὶ τῇ παραβάσει βαδισάντων ποδῶν, προσηλώθη Χριστός ὁ δεύτερος Ἀδάμ καὶ Θεός. Καὶ ὁ μὲν Ἀδάμ, γευσάμενος ἀπὸ τοῦ ξύλου ἐκείνου, θανάτου καὶ κατάρας αἴτιος τοῖς ἐξ αὐτοῦ γέγονεν· ὁ δὲ Χριστός καὶ Θεός, χολῆς γευσάμενος καὶ ὄξος πίων, ἐκείνους μὲν τῆς κατάρας ἀπήλλαξε καὶ τῆς τοῦ θανάτου φθορᾶς ἠλευθέρωσε, τοῖς δὲ πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν ζωὴν καινὴν ἐδωρήσατο καὶ ἰσάγγελον ἔχειν πολιτείαν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἐνίσχυσεν. Ἐκεῖ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου ἦν, ὃ καὶ φαγεῖν οἰκονομικῶς οὐ συνεχωρήθη ὁ Ἀδάμ, ἀλλ’ ἐξεβλήθη τοῦ παραδείσου, διό καὶ φυλάσσειν ἐτάχθη τὴν τούτου εἴσοδον ἢ φλογίνην ῥομφαία· ἐνταῦθα λόγχη τὴν πλευρὰν ἐνύγη Χριστός καὶ τὴν ῥομφαίαν ἐκείνην ἀπέστρεψε καὶ τὴν εἴσοδον ἤνοιξε καὶ ἐν ὄλῳ τῷ κόσμῳ τὸ τῆς ζωῆς ξύλον ἐφύτευσε, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ καθ’ ἡμέραν τοῦτο φυτεύειν ἐξουσίαν ἡμῖν δέδωκεν, ὃ καὶ ἀθρόον αὐξάνει καὶ ζωῆς αἰωνίου πᾶσι τοῖς ἐσθίουσιν ἐξ αὐτοῦ πρόξενον γίνεται.

Ὡ παραδείσου τοῦ νυνὶ παρά Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ φυτευθέντος! Ὡ μυστηρίου καινοῦ καὶ θαυμάτων φρικτῶν! Ἐκεῖ μὲν γὰρ δένδρα αἰσθητὰ καὶ ὄρατὰ ὁμολογουμένως ὑπῆρχον ὁ Ἀδάμ τε καὶ ἡ Εὐά, αὐτὸ τε τὸ ξύλον τῆς γνώσεως καὶ τὸ ξύλον ὁμοῦ τῆς ζωῆς ἕτερον παρά τοῦτο ὄν· ἐνταῦθα δὲ ὁ νέος Ἀδάμ τὰ πάντα ὁμοῦ τοῖς πιστοῖς γίνεται καὶ τρυφή καὶ γνῶσις, οὐ θανατοῦσα καὶ τοῦ τῆς ζωῆς ξύλου ἀπείργουσα, ἀλλὰ διδάσκουσα ἅ διὰ ῥημάτων δεῖ τῷ ὄφει δεόντως ἀνταποκρίνεσθαι: “Ἀπελθε, φησὶν, ὀπίσω μου, Σατανᾶ” (142) καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰσάγουσα πρὸς τὴν ζωὴν ἣτις αὐτός ἐκεῖνος πάλιν ἐστίν. Ἀλλὰ ποῦ, φησὶν, ὁ νέος παράδεισος ὃν λέγεις πεποιηκέναι Χριστόν; Ἴδού γὰρ ὀρώμεν ὅτι ἅπας ὁ κόσμος, καθὼς ἐξ ἀρχῆς κατεσκευάσθη, ἐστὶ· καὶ τὴν γῆν κατοικοῦμεν ἐν ἧ ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ καὶ ἰδρώτι τοῦ προσώπου ἡμῶν ἐσθίειν κατεκρίθημεν τὸν ἄρτον ἡμῶν. Ποῦ οὖν ὁ παράδεισος ὃν διηγῆ ἡμῖν; Εἰ βούλει μαθεῖν Θεοῦ ἀκατάληπτου καὶ ἀόρατου ἀόρατα καὶ ἀκατάληπτα τοῖς ἀπίστοις ἔργα τε καὶ μυστήρια, ἐπίστησον ἐντεῦθεν τὸν νοῦν καὶ διηγουμένων γνώση καὶ μαθήση αὐτά.

Πρῶτον ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς καὶ ὕστερον τούτων πάντων οἰκείαις χερσὶ τὸν ἄνθρωπον ἔπλασεν, εἶθ’ οὕτως ἐποίησε τὸν παράδεισον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ καὶ ἔθετο τὸν ἄνθρωπον ἐν αὐτῷ ὃν ἐποίησε· καὶ λαβὼν μίαν αὐτοῦ τῶν πλευρῶν ὠκοδόμησεν αὐτὴν εἰς γυναῖκα καὶ οὕτως ἔδωκεν αὐτοῖς ἐντολὴν τοῦ μὴ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ ξύλου τοῦ γνωστοῦ καλοῦ καὶ πονηροῦ, ἵνα μὴ θανάτῳ θανατωθῶσιν, ἀλλ’ ἐργάζονται κατὰ τὴν ἐντολὴν καὶ φυλάσσωσιν. Αὐτοὶ δὲ μετὰ ταῦτα ἀπέστησαν μὲν ἐν πρώτοις τοῦ μεμνήσθαι Θεοῦ καὶ τῶν εὐεργεσιῶν αὐτοῦ, ἣτις ἦν ἡ ἐργασία ἢ ἀπὸ Θεοῦ δοθεῖσα αὐτοῖς, δεύτερον κατέλιπον τοῦ φυλάσσειν τὴν ἐντολὴν καὶ ἐκ τοῦ ξύλου οὗ ἐνετείλατο αὐτοῖς μὴ

φαγεῖν ἔφαγον· καί ἀπέθανον εὐθύς μὲν τὸν ψυχικόν, μετὰ δὲ πολλοὺς χρόνους ὕστερον καί τὸν σωματικόν θάνατον καί κατήχθησαν ἐν τῷ ἄδη. Καί οὐ μόνον οὗτοι ἀλλὰ καί πάντες οἱ ἐξ αὐτῶν γεννηθέντες τοῦτο πεπόνθασι μέχρι τῆς αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ καί Θεοῦ, τοῦ νέου Ἀδάμ, παρουσίας καί τῆς εἰς τὸν ἄδην αὐτοῦ καταβάσεως καί τῆς ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀναστάσεως. Ἀλλά γάρ ἐλθόντος τοῦ τά πάντα τότε δημιουργήσαντος καί ἀνακαινίσει ταῦτα θελήσαντος, (143) οὐχί κατά τὴν ἀκολουθίαν ἦν ἔκτισε ταῦτα καί ἀνακαινίσει ἠθέλησεν. Ἀλλά πῶς; Πρῶτον τὸν ἄνθρωπον καί οὕτω τὴν κτίσιν ὕστερον. Τίνα τρόπον καί διὰ τι; Ἐπειδὴ τότε μὲν ὡς βασιλεία τῷ Ἀδάμ τά ὀρώμενα πάντα εἰς κατοικίαν καί ἀπόλαυσιν αὐτοῦ πρῶτον ἠϋτρέπισε καί εἶθ' οὕτως ἐκείνον παρήγαγε· νυνὶ δὲ πάλιν, ἐάν τὴν κτίσιν ἀνακαινίσει πρῶτον ἠθέλησε καί πνευματικὴν αὐτὴν καί ἄφθαρτον καί αἰδίου ἀπεργάσασθαι, ποῦ ἄρα ὁ σάρκα φθαρτὴν περικείμενος, ὁ ψυχικός δηλονότι καί θνητός αὐτός ἄνθρωπος, οἰκεῖν ἔμελλεν; Ἐν ποίῳ δὲ κόσμῳ διάγειν τότε καί γαμεῖν καί ἐκγαμίσκεσθαι, γεννᾶν τε καί γεννᾶσθαι καί ἀνατρέφεσθαι ὠφείλεν; Ὅντως οὐκ ἔχεις εἰπεῖν. Διὰ τοῦτο οὖν πρῶτον τὸν καταπεσόντα καί συντριβέντα καί παλαιωθέντα ἄνθρωπον ἀνεγείρει, ἀναπλάττει τε καί ἀνανεοῖ, καί τότε τὴν κτίσιν.

Ἀλλά γάρ ὡσπερ κατά τάξιν τὴν δημιουργίαν καί τὴν ταύτης ἔκπτωσιν εἰρήκαμεν, οὕτω δέον εἰπεῖν καί τὴν αὐτῆς ἀνακαινίσιν. Σκόπει δὲ τὴν παράθεσιν τῶν παλαιῶν πραγμάτων, ὅπως ἐξ ἰσότητος ἔχει παρατιθεμένη τῇ οἰκονομίᾳ καί διαθήκῃ Θεοῦ. Πρῶτον τοιγαροῦν εἰσῆχθη ὁ Ἀδάμ εἰς τὸν παράδεισον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καί τότε ἡ Εὐὰ παρήχθη· πρῶτον καί ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, αὐτός ὁ ποιητὴς τοῦ Ἀδάμ, κατήλθε καί εἰσῆλθεν ἐν τῇ ἀχράντῳ γαστρὶ τῆς Παρθένου καί οὕτως ἔλαβεν ἐξ αὐτῆς τὴν πλευράν τοῦ Ἀδάμ, ἥτοι τὴν πανάμωμον σάρκα, καί ἐγένετο ἄνθρωπος καί προῆλθεν ἐν κόσμῳ ἀντὶ Εὐᾶς τῆς ἀπατηθείσης ὑπὸ τοῦ ὄφως, καί ἀπὸ τοῦ ξύλου ἔφαγε καί τὴν ἐντολὴν παρέβη καί τὸν θάνατον ἀπέθανε τῆς ψυχῆς· πρώτη ἡ θεοτόκος Μαρία ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου εὐαγγελίζεται καί τὴν τοῦ Θεοῦ βουλήν ἀπαγγελθεῖσαν πιστεύει (144) καί πείθεται λέγουσα· “Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατά τὸ ῥῆμα σου”. Καί οὕτως τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον οὐσιωδῶς ἐν ἑαυτῇ ὑπεδέξατο πρώτη, τὴν ψυχὴν αὐτῆς δηλαδή τοῦ αἰωνίου ἐκείνου θανάτου ἐκλυτρωσάμενον. Καί τῆνικαῦτα σαρκωθεὶς τὸ τοῦ Ἀδάμ ἀνέπλασε σῶμα, ᾧ τὴν πνοὴν εὐθύς εἰς ζῶσαν ψυχὴν ἐνεφύσησεν· ἐψυχωμένην γάρ λαβὼν τὴν πλευράν αὐτοῦ ὕστερον καί οἰκοδομήσας αὐτὴν εἰς γυναῖκα, οὐχί οἰκοδομήσαι καί τὴν πνοὴν γέγραπται. Καί ἵνα σαφέστερον εἴπωμεν, οὕτως ἐπεργασώμεθα τοῦτο αὐτὸ τὸ ῥηθέν.

Ἐλαβεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ τὴν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ μερίδα καί ἀντ' αὐτῆς ἑτέραν ἀνεπλήρωσε σάρκα, καί ἦν ἔλαβεν εἰς ὄλον ὠκοδόμησεν ἄνθρωπον, ψυχὴν δὲ οὔτε αὐτῷ προσέθηκε τῷ Ἀδάμ ἀνθ' ἧς ἔλαβε σὺν αὐτῇ τῇ πλευρᾷ, οὔτε πάλιν ἐν τῇ Εὐᾷ ταύτην ἐπηύξησεν· ἀλλ' οἷον ἡ μὲν σὰρξ ἡ ληφθεῖσα ἀντὶ τῆς πλευρᾶς ἔσχε τὴν ἀναπλήρωσιν, ἡ δὲ ψυχὴ οὐκέτι. Ἀλλ' ἔτι τοῦτο σαφέστερον ἄκουε. Ὁ Θεὸς ἐκ τῆς Παρθένου σάρκα ἔννουν καί ἐψυχωμένην ἔλαβεν, ἦν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ καί ἄλλην ἀντ' αὐτῆς ἀνεπλήρωσε· καί ταύτην ἐξ ἐκείνης λαβὼν δέδωκεν αὐτῇ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ Ἅγιον καί ἀνεπλήρωσεν ἦν οὐκ εἶχεν αἰωνίαν ζωὴν ἢ ψυχὴ αὐτῆς. Ἡ ἀναπληρωθεῖσα γάρ ἀντὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ σὰρξ ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ, αὕτη ἦν ὁ ἀρραβὼν καί τῆς οἰκονομίας Θεοῦ τὸ ἐχέγγυον, ὡς ἂν ἐκ τῆς πλευρᾶς πάλιν λάβῃ πλευράν καί δώσῃ ἀντ' αὐτῆς οὐ σάρκα πάλιν, προανεπληρώθη γάρ, ἀλλὰ Πνεῦμα οὐσιωδῶς Θεοῦ, ἵνα, ὡσπερ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ ἡ γυνὴ γέγονε καί πάντες ἄνθρωποι θνητοὶ ἐξ αὐτῆς, οὕτω καί ἐκ τῆς σαρκὸς τῆς γυναικὸς ὁ ἀνὴρ Χριστός ὁ Θεὸς γένηται καί ἐξ αὐτοῦ πάντες ἀθάνατοι χρηματίσωσι καί ἀναπληρώσῃ ὃ εἶχεν ὁ Ἀδάμ πλεῖον τῆς γυναικός. Τί δὲ ἦν ὃ εἶχε ἐκεῖνος; (145) Ἡ σὰρξ ἢ ἀναπληρωθεῖσα ἀντὶ τῆς πλευρᾶς ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ. Λαβὼν γάρ, ἵνα πάλιν σοι τά

αὐτά εἶπω, ἐκ τῆς Παρθένου τὴν σάρκα Χριστός, ἔδει ταύτην καὶ αὐθις ἀναπληρῶσαι, καθὼς καὶ τότε ἀνεπλήρωσε τοῦ Ἀδάμ. Ἐπεὶ δὲ οὐ πρὸς φθοράν καὶ αὐθις, ἀλλὰ πρὸς ἀφθαρσίαν ἔμελλε γίνεσθαι, διὰ Πνεύματος καὶ οὐ διὰ σαρκός ἢ ἀναπλήρωσις γέγονεν, ὅπως καὶ τὴν φύσιν τοῦ Ἀδάμ ἀναπλάσῃ καὶ μέλλοντα γενέσθαι τέκνα Θεοῦ διὰ Πνεύματος Ἁγίου τὴν ἀναγέννησιν λάβωσι καὶ οὕτως ἐν Πνεύματι Θεοῦ συγγενεῖς αὐτοῦ ἅπαντες οἱ εἰς αὐτόν πιστεύοντες γένωνται καὶ σῶμα ἔν.

Καὶ καθάπερ ἐπὶ τῶν πρωτοπλάστων ἐρρήθη· “Ἐνεκεν, φησί, τούτου” – Ποίου; Τῆς γυναικός δηλονότι, φημί δὴ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ – “καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικί αὐτοῦ” ἤγουν τῇ πλευρᾷ τοῦ Ἀδάμ “καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν”, οὕτω καὶ ἐπὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ γίνεται. Ἐπειδὴ γὰρ ἀνέλαβε σάρκα ἐκ τῶν παναχράντων αἱμάτων τῆς Θεοτόκου καὶ Πνεῦμα Ἅγιον αὐτῇ ἐχαρίσατο, ἐσαρκώθη τε καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, τούτου ἔνεκα καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, ἔτι δὲ καὶ γυναῖκα καὶ τέκνα καὶ ἀδελφούς καὶ ἀδελφάς, καὶ προσκολληθήσεται οὐ τῇ γυναικί οὐδέ σαρκικῶς, ἀλλ’ ὡς πάντες ἐκ τῆς γυναικός οἱ κατὰ σῶμα γεννώμενοι καὶ ὄντες ἡμεῖς, τῷ ἐκ τῆς γυναικός γεννηθέντι ἄνευ σπορᾶς ἀνδρί, τῷ νυμφίῳ Χριστῷ. Καὶ οὕτως, πνευματικῶς συναπτόμενοι καὶ κολλώμενοι αὐτῷ, ἐσόμεθα ἕκαστος μετ’ αὐτοῦ εἰς πνεῦμα ἔν καὶ σῶμα ἔν ὡσαύτως, διὰ τὸ σωματικῶς ἐσθίειν τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ πίνειν ἡμᾶς.

Οὕτω γάρ καὶ αὐτός ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεός ἀπεφθέγγατο· “Ὁ τρώγων μου τὸ σῶμα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοί μένει κἀγὼ ἐν αὐτῷ”. (146) Τούτῳ δὲ τῷ θείῳ λόγῳ καὶ τὸ οὕτω λέγον τοῦ Ἀποστόλου συνάδει ῥῆμα· “Ὁ κολλώμενος τῇ πόρῃ ἐν σῶμά ἐστι μετ’ αὐτῆς· ὁ δὲ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ ἐν πνεύμα ἐστι μετ’ αὐτοῦ”. Ἐν δὲ λέγω οὐ ταῖς ὑποστάσεσιν, ἀλλὰ τῇ φύσει τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἐν τῇ μὲν φύσει τῆς θεότητος, ὡς θεοὶ καὶ αὐτοὶ θέσει γινόμενοι κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου· “Καὶ οἶδαμεν ὅτι φανερωθέντος αὐτοῦ, φησὶν, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα”. Τίνα τρόπον; Ὅτι “ἀπὸ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ, φησὶν, ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν” τῇ δὲ φύσει τῆς ἀνθρωπότητος, ὡς συγγενεῖς καὶ ἀδελφοὶ αὐτοῦ χρηματίσαντες, καθὼς καὶ ἐτέρωθι εἴπομεν. Ταῦτα γάρ καὶ οἱ ἅγιοι εἰδότες πατέρες ἡμῶν ἀναφανδὸν ἔλεγον· “Δὸς αἷμα καὶ λάβε Πνεῦμα”, ὡς τοῦ Πνεύματος ἄλλως μὴ διδομένου ἡμῖν, εἰ μὴ διὰ τῆς ἐκουσίῃ πρὸς τὸν κόσμον σταυρώσεως ὁμοῦ καὶ νεκρώσεως. Πνεῦμα γάρ ὢν ὁ Θεός κατὰ τὴν θείαν φωνήν, ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ βούλεται ἡμᾶς ἐνοῦσθαι αὐτῷ καὶ κολλᾶσθαι καὶ σύσσωμους εἶναι καὶ συγκληρονόμους αὐτοῦ, ὡς πᾶσα θεία Γραφή μαρτυρεῖ. Ἄλλ’ ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν.

Τοιγαροῦν ἔλαβε σάρκα ὁ Θεός Λόγος ἐκ τῆς ἀγνῆς Θεοτόκου καὶ δέδωκεν ἀντ’ αὐτῆς οὐ σάρκα, ἀλλὰ Πνεῦμα οὐσιωδῶς Ἅγιον. Καὶ ἐν πρώτοις ἐξωποίησε τούτῳ τὴν τιμίαν καὶ ὑπεράμωμον ταύτης ψυχὴν, ἀναστήσας αὐτὴν ἐν τοῦ θανάτου· τοῦτο δὲ ἐποίησεν, ἐπειδὴ ἡ Εὐὰ πρώτη τῷ ψυχικῷ θανάτῳ ἀπέθανε. Σαρκωθεὶς δὲ ἐγένετο ἄνθρωπος, σῶμα καὶ ἐν ἑαυτῷ ἔνουν μετὰ ψυχῆς κεκτημένος· ταύτην γάρ τὴν σάρκα καὶ τότε ἐκ τοῦ Ἀδάμ καὶ νῦν ἐκ τῆς Θεοτόκου ἐψυχωμένην ἀπορρήτως ἀνέλαβε καὶ οὕτως πᾶσαν τὴν φύσιν ἡμῶν μυστικῶς ἀνεκαίνισε. (147) Γεννηθεὶς δὲ ἀφράστως, ὡς οἶδεν αὐτός, εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε. Τίνος χάριν καὶ διὰ τι; Ἴνα τὸν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ ἐξορισθέντα Ἀδάμ ζητήσῃ καὶ εὐρών ἀναπλάσῃ αὐτόν. Καὶ θέα μοι ἐντεῦθεν, ἐπανάληψιν τῶν προειρημένων ποιουμένῳ, τὸ φρικτὸν τῆς οἰκονομίας μυστήριον.

Ἔτι ὢν ἐν τῷ παραδείσῳ ἐκλήθη ὁ Ἀδάμ εἰς μετάνοιαν· φησί γάρ ὁ Θεός πρὸς αὐτόν· “Ἀδάμ, ποῦ εἶ” καὶ “Τίς ἀνήγγειλέ σοι ὅτι γυμνός εἶ, εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ ξύλου οὐ ἐντειλάμην σοι τούτου μόνου μὴ φαγεῖν, ἀπ’ αὐτοῦ ἔφαγες;” Καὶ ὅμως ταῦτα ἀκηκῶς οὐκ ἠβουλήθη μετανοῆσαι ἢ κλαῦσαι καὶ συγχώρησιν ἐξαιτήσασθαι. Ἄλλὰ

τί· Αίτιον τῆς ἀφροσύνης αὐτοῦ καί τῆς ἀμαρτίας τήν γυναῖκα ποιεῖται· διό καί τοῦ παραδείσου εἰκότως ἐκβάλλεται. Ἐπειδή δέ τῆνικαῦτα μετανοῆσαι ὁ Ἀδάμ οὐκ ἠβουλήθη, τῇ τοῦ πονηροῦ δαίμονος καί τοῦτο ἐπιβουλῇ, διά τοῦτο πάλιν προσκαλεῖται πάντας διά τῆς μετανοίας πρὸς ἑαυτὸν ἔλθῶν ἐπὶ τῆς γῆς ὁ Θεός καί φησι· “Μετανοεῖτε· ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν”. ἤγγικε, πρὸ τῶν πυλῶν ἴσταται τῶν καρδιῶν καί τῶν στομάτων ὑμῶν· ἀνοίξατε διά τῆς πίστεως τὰς καρδίας ὑμῶν καί εὐθέως εἰσελεύσεται καί αὐτίκα διανοιχθήσονται τὰ στόματα ὑμῶν καί βοήσετε· “Ἐχομεν τὸν θησαυρὸν τοῦ Πνεύματος ἐν ἡμῖν, ἔχομεν· τὴν ζωὴν κεκτήμεθα ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τὴν αἰώνιον”. Σκόπει δέ· τοὺς Ἰουδαίους ἐν πρώτοις ἐκάλεσεν ὁ Θεός καί οὐκ ἐπίσθησαν ἀπελθεῖν· καλεῖ πάντα τὰ ἔθνη διά τοῦ Υἱοῦ ἔσχατον, καί πεισθέντα προσέφυγον αὐτῷ καί προσέδραμον. Διό καί πρὸς τοὺς αὐτοῦ ἀποστόλους φησὶν· “Ἐξέλθετε ταχέως εἰς τὰς πλατείας καί ρύμας τῆς πόλεως καί πάντας τοὺς φτωχοὺς καί ἀναπήρους, χωλοὺς τε καί τυφλοὺς, εἰσαγάγετε ὧδε”, πόλιν λέγων τὸν κόσμον ἅπαντα τοῦτον, πλατείας δέ καί ρύμας (148) τὰς φυλάς τῶν ἔθνῶν καί τὰς ἀνακεκρυμμένας χώρας τὰς μακρὰν, πτωχοὺς δέ καί ἀναπήρους, χωλοὺς τε καί τυφλοὺς, τοὺς ὑπὸ πολλῶν ἀμαρτημάτων καί διαφορῶν πταισμάτων καί ἀνομημάτων συντεθλασμένους καί ὑπὸ ἀγνωσίας Θεοῦ τετυφλωμένους.

Πάντας οὖν προσκαλεῖται ἀπὸ ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν, Ἑβραίους λέγω καί Ἑλληνας. Προέγνω δέ, ὡς Θεός, τῶν Ἑβραίων, ὡς πολλάκις ἔφημεν, τὴν ἐξ ἀπιστίας ἀπειθειαν καί τὴν τῶν ἔθνῶν ἐκ πίστεως ἐπιστροφὴν· καί πρὸ τῶν αἰώνων προώρισεν ἵνα ὅσοι πιστεύσωσιν εἰς αὐτὸν καί βαπτισθῶσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἤγουν εἰς ὄνομα τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καί φάγωσι τὸ ἄχραντον σῶμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ καί πίωσι τὸ τίμιον αἷμα αὐτοῦ, δικαιωθῶσιν ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, ἐλευθερωθῶσι δηλονότι καί δοξασθῶσι καί ζωῆς αἰωνίου μέτοχοι γένωνται, καθὼς αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ τῶν ἀπάντων Δεσπότης φησὶν· “Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καί πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον· καί εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν”. Ἴδου τοιγαροῦν καί προεγνωσθῆς ὑπὸ Θεοῦ, ἀδελφέ, καί προωρίσθης καί ἐκλήθης καί ἐδοξάσθης καί ἐδικαιώθης καί εἰς ζωὴν αἰώνιον δά τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως καί τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀνεκλήθης· καί οὐκ ἐν παραδείσῳ αἰσθητῷ, ὡς πρὶν ὁ Ἀδάμ, εἰσηνέχθης, ἀλλ’ εἰς τὸν οὐρανὸν καί τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀγαθὰ, “ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καί οὐς οὐκ ἤκουσε καί εἰς καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη”. Ἐργάζου τοίνυν τὰς ἀρετὰς καί φύλασσε τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, μᾶλλον δέ σεαυτὸν διά τῶν ἐντολῶν φύλαττε τοῦ μὴ παραβῆναι τι τῶν ἐνταλθέντων σοι, καί πείσῃ τὸ τοῦ Ἀδάμ ἢ μᾶλλον καί χεῖρω, τῶν μειζόνων καί οὐρανίων στερούμενος ἀγαθῶν. Μὴ προτιμήσῃς ἔτι (149) τῶν ἐπιγείων τινός μηδὲ ἐπιθυμία τις τῶν φθειρομένων κατακρατήσῃ σου, ἵνα γυμνωθῆς τῆς δόξης ἧς ἐδοξάσθης παρὰ Χριστοῦ καί ὡς μὴ ἐνδεδυμένος ἔνδυμα γάμου δεθήσῃ χεῖρας καί πόδας καί ἐκβληθῆς εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον ἐν ᾧ ὑπάρχει ὁ κλαυθμὸς καί ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

Ἡ εἰς Χριστὸν πίστις ὁ νέος ἐστὶ παράδεισος. Διό καί προέγνω πρὸ καταβολῆς κόσμου πάντας τοὺς πιστεύσαντας καί πιστεῦσαι ὀφείλοντας εἰς αὐτὸν· οὐς καί ἐκάλεσε καί μέχρι συντελείας καλῶν οὐ παύσεται, καί ἐδόξασε καί δοξάσει, καί ἐδικαίωσε καί δικαιοῦσι, συμμόρφους δηλονότι τῆς δόξης τῆς εἰκόνας τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ διά τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καί τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος ἀποδεικνύων αὐτούς, υἱοὺς Θεοῦ πάντας αὐτούς μυστικῶς ἐργαζόμενος καί καινοὺς ἀπὸ παλαιῶν καί ἐκ θνητῶν ἀθανάτους αὐτούς ἀποκαθιστῶν καί διδούς αὐτοῖς ἐντολάς, καθὼς ποτε τῷ Ἀδάμ. Ὅσοι τοιγαροῦν μέχρι θανάτου πάσας τὰς αὐτοῦ ἐντολάς φυλαξουσιν, οὗτοι καί τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην ἐπιδείκνυνται καί εἰς μείζονα κατὰ προκοπὴν δόξαν ἀνέρχονται. Ὅσοι δέ καταφρονηταί καί ἀμελεῖς καί ἀγνώμονες

περί τόν εὐεργέτην ὀφθῶσι καί τὰς δοθείσας παρ' αὐτοῦ ἐντολάς οὐ φυλάξουσι, τῶν τοιούτων ἀγαθῶν, ὡς ὁ Ἀδάμ τοῦ παραδείσου, ἐκπίπτουσι, οὐχὶ παρά τό μή προεγνώσθαι αὐτούς παρά τοῦ Θεοῦ ἀλλ' ἐξ οἰκείας ἀφροσύνης καί πονηρίας τοῦτο πανθάνοντες. Διά δὴ τοῦτο καί μέσον τοῦ παραδείσου τούτου προέθετο ὁ Θεός τό σωτήριον φάρμακον, τὴν μετάνοιαν, ὡς ἂν οἱ ἐκ ῥαθυμίας καί ἀμελείας ἐκπίπτοντες τῆς αἰωνίου ζωῆς διὰ τῆς μετανοίας πάλιν μετά λαμπροτέρας καί περιφανεστέρας δόξης εἰς αὐτὴν ἐπανέρχωνται· εἰ μή γάρ τοῦτο ὁ φιλόανθρωπος Θεός ὠκοδόμησεν, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ.

(150) Τοίνυν καί πᾶσαν ἄλλην μέριμναν καταλιπόντες, τῆς μετανοίας ὅση δύναμις ἐπιμελησώμεθα, ἵνα καί τῶν παρόντων καί τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν χάριτι καί φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ᾧ ἡ δόξα καί τό κράτος εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Γ' (151)

Εἰς το ρητόν τοῦ Ἀποστόλου ἐν ᾧ λέγει· “Καί εἶδον τόν τοιοῦτον εἰς τρίτον οὐρανόν ἀρπαγέντα καί ἀκούσαντα ἄρρητα ῥήματα ἃ οὐκ ἐξόν ἀνθρώπῳ ἀκοῦσαι”. Τί οὖν εἰσιν ἃ ἀκήκοεν ὁ Παῦλος ἄρρητα ῥήματα; Τίνα δέ τὰ ἀγαθὰ “ἃ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὐς οὐκ ἤκουσε καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη”; Τίς δέ ἡ πῶς ἔσται καί ἔστιν εἰς ἡμᾶς ἡ τοῦ Θεοῦ βασιλεία καί τίς ἡ ἐν ἡμῖν ταύτης ἐνέργεια;

Ἐπειδήπερ διαρρήδην ὁ τόν ἀπάντων Δεσπότης καθ' ἐκάστην διὰ τῶν εὐαγγελίων βοᾷ, τὰ μέν συνεσκιασμένως λέγων, ὅταν ἐν παραβολαῖς διαλέγεται, τὰ δέ διερμηνεύων κατ' ἰδίαν τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, οὕτω λέγων· “Υμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τοῖς δέ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς”, καί ποτε παρρησία πάντα καί ἀποκεκαλυμμένα λέγει πρὸς πάντας ἡμᾶς, ὡς φασι πρὸς αὐτόν οἱ ἀπόστολοι· “Ἴδε, φασί, παρρησία λαλεῖς καί παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις”, ζητῆσαι χρεῶν καί μαθεῖν ποῖα τὰ παρρησία καί ἀπογεγυμνωμένα, ποῖα δέ ἐν παραβολαῖς ὑπὸ τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ εἰρημένα. Τὰ μέν οὖν δηλα τῶν ἐντολῶν καί γυμνά εἰσιν ὅταν ὁ Εὐγγελιστής λέγῃ· “Εἶπεν ὁ Κύριος· ἀγαπᾶτε τούς ἐχθρούς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τούς μισοῦντας ὑμᾶς”, καί ὅταν μακαρίζῃ μέν τούς πενθοῦντας, ταλανίζῃ δέ τούς γελῶντας, (152) καί ὅταν λέγῃ· “Μετανοεῖτε· ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν”, καί πάλιν· “Ὁ θέλων σῶσαι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτὴν καί ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν ἐμοῦ εἰς ζωὴν αἰώνιον εὐρήσει αὐτὴν”, καί· “Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν καί ἀράτω τόν σταυρόν αὐτοῦ καί ἀκολουθείτω μοι”. Ταῦτα τοίνυν καί τὰ τούτοις ἐπόμενα οὐκ ἐν παραβολαῖς, ἀλλὰ φανερά καί μηδεμίαν ἐγκεκρυμμένην ἔννοιαν ἔχοντα εἴρηται. Τὰ δέ γε ἐν παραβολαῖς εἰσιν ὅταν λέγῃ· “Τίνι ὁμοιωσώμεν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ; Ὁμοία ἐστὶ κόκκῳ σινάπεως ὃν λαβὼν ἀνθρώπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ· καί αὐξηθέν ἐγένετο εἰς δένδρον μέγα” καί ὅταν πάλιν φησίν· “Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας” καί πάλιν· “Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ ἢν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυσεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον”. Ταῦτα καί ἕτερα τούτων πλείονα οὕτω λέγων καί παρομοιάζων τοῖς τοιούτοις τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, παραβολὰς καλεῖ.

Καί ὄρα μοι σοφίαν ἐντεῦθεν Θεοῦ, πῶς διὰ τῶν αἰσθητῶν ὑποδειγμάτων καί τῶν δοκούντων ἡμῖν εὐτελῶν εἶναι τὰ ὑπὲρ νοῦν καί διάνοιαν ὑποζωγραφεῖ. Τοῦτο δέ ὅλον ποιεῖ, ἵνα οἱ μέν ἄπιστοι καί διὰ τῆς ἀπιστίας ἀνάξιοι τῶν τοιούτων γενόμενοι μείνωσι τυφλοὶ καί τῶν τοιούτων ἄμοιροι ἀγαθῶν, οἱ δέ γε πιστοὶ καί

μετά πληροφορίας τόν λόγον δεχόμενοι τῶν παραβολῶν αὐτήν τήν ἀλήθειαν καί τήν τῶν πραγμάτων ἐναργῆ θεάσονται ἐπ' αὐτοῖς ἔκβασιν. Αἱ γάρ παραβολαί αὐταί εἰκόνες τῶν γινομένων πραγμάτων εἰσί· καί ὅπως, ἄκουε. Ὁ κόκκος τοῦ σινέπεως τό πανάγιον Πνεῦμά ἐστι· τοῦτο γάρ καί τήν βασιλείαν μοι νόει εἶναι τῶν οὐρανῶν καί οὐχ ἕτερόν τι. Ἄνθρωπος δέ (153) ἐστίν ὁ πᾶς πιστός καί βουλούμενος διά τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν τοῦτον τόν κόκκον λαβεῖν. Κῆπος δέ οὐδεὶς ἕτερος τόπος ἐστίν εἰ μὴ ἐκάστου ἡμῶν ἡ καρδιά, ἔνθα τόν ἕνα κόκκον τοῦτον – οὐ τοὺς πολλούς, οὐδέ γάρ ἀπό τῶν διχοτομουμένων ὑπάρχει, τόν ἄτμητον ὄντα τῆ φύσει καί ἀδιαίρετον λαμβάνοντες, κρύβομεν ἐν αὐτῇ· πάση δέ φυλακῇ τηροῦντες ἑαυτοὺς καί φυλάττοντες, αὐτός αὐξάνει ὡς οὐκ ἴσμεν ἡμεῖς καί φυεῖς ὁράται καί αὐξηθεῖς ἐπὶ πολὺ ἐπιγινώσκειται παρά τῶν ἐν οἷς ἐφύη καί εἰς δένδρον γενόμενος καί κλάδους ποιήσας πολλούς ἄφραστον τῷ κεκτημένῳ αὐτόν ἐμποιεῖ τήν χαράν. Ὡσπερ οὖν δίχα τοῦ σπόρου οὐδέν ὁ κῆπος χρήσιμον προφέρει εἰ μὴ μόνον ἀκάνθας καί βοτάνας ἀγρίας καί ὁ σπόρος δίχα τοῦ βληθῆναι εἰς κῆπον οὐ καρποφορεῖ, ἀλλὰ μένει μόνος οἷόν ἐστιν, οὕτω δὴ καί ἡμῶν ἀληθῶς αἱ ψυχαὶ δίχα τοῦ θείου σπόρου ἄκαρποι καί ἀκανθηφόροι διατελοῦσι καί γίνονται. Ὁ γάρ θεῖος σπόρος, πρό τοῦ ἐν ἡμῖν ἡγουν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐμβληθῆναι, αὐτός μένει μὲν οἷος ὅλος ὑπάρχει Θεός, μήτε προσθήκην δεχόμενος μήτε μὴν ὕφεισιν ὑπομένων τὸ σύνολον, ἐν ἡμῖν δέ οὔτε φύει ὅλως οὔτε αὐξήσιν ἐπιδέχεται. Πῶς γάρ ὁ κατά συνάφειαν διεστῶς ἴσα τοῖς συναφθεῖσιν αὐτῷ τήν αὐξητικὴν δύναμιν ἐπιδείξεται; Οὐδαμῶς, ὡσπερ οὐδέ τό πῦρ ὅλην ἀνάπτει ποτέ ἢς μὴ προσψαύσειεν, οὐδέ ὕλη ἐμπίπραται, εἰ μὴ τῷ πυρὶ ἐνωθῆ καθ' ὑπόστασιν.

Τοίνυν καί καθάπερ τά τῶν θείων εὐαγγελίων, τά μὲν συνεσκιασμένως, ὡς εἴρηται, καί διά παραβολῶν λέγεται πρὸς ἡμᾶς, τά δέ παρρησιᾶ καί ἀπερικαλύπτως, οὕτω καί τά τῶν ἀποστολικῶν καί θεοφράστων ῥημάτων οὐ πάντα φανερώς καί ἄνευ παραπετάσματός τινος λέγεται πρὸς ἡμᾶς, ἀλλ' ἔσθ' ὅτε πολλῆς τῆς ἐξετάσεως καί ἐρμηνείας δεόμενα, βάθος νοημάτων καί μυστηρίων ἐν τῷ (154) ῥητῷ πως ἐπιφερόμενα. Καί, εἰ δοκεῖ, μιᾶς τῶν ἀποστολικῶν ῥημάτων ὑποθέσεως τε καί θεωρίας ἀψώμεθα καί ὀψώμεθα τί τά βάθη τοῦ Πνεύματος, ἐπειδὴ κατά τό θεῖον λόγιον “Τό Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ καί τά βάθη τοῦ Θεοῦ”.

Τίς οὖν ἐστίν αὕτη καί ὁποία τῆς θεωρίας τοῦ λόγου ἀπαρχή; Τά ἄρρητα ῥήματα ἃ εἰς τρίτον οὐρανόν ὁ θεῖος ἀρπαγείς Παῦλος ἀκήκοεν. Ἀλλά γάρ ἐκ προοιμίων αὐτῶν τί ἐστὶ ῥῆμα πρῶτον ζητήσωμεν, ἵν' οὕτω καθ' ὁδόν ἐρχόμενοι τήν δύναμιν γνῶμεν τῶν ἀποστολικῶν ῥημάτων καλῶς. Ῥῆμα τοιγαροῦν ὁ λόγος ἐστίν, ὡσπερ οὖν καί ὁ λόγος ῥῆμα καλεῖται: “Εἰπέ” γάρ, φησί, “λόγον καί ἰαθήσεται ὁ παῖς μου”. Καί ἐν τῷ Ἰώβ· “Εἰπέ ῥῆμά τι πρὸς Κύριον καί τελευτά”. Καί ἀλλαχοῦ· “Τά ῥήματα τοῦ στόματος αὐτοῦ”. Καί τά μὲν ῥήματα καί οἱ λόγοι τῶν ἀνθρώπων στόμασι λαλοῦνται ἀνθρώπων καί ὡσὶν ὡσαύτως ἀνθρωπίνους ἀκούονται, τό δέ ῥῆμα τοῦ Θεοῦ καί ὁ λόγος αὐτοῦ, διά τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐξερχόμενος, ἄφραστός ἐστὶ παντελῶς ἀνθρωπίνῃ γλώσση καί ἀκοῇ σαρκίνη πάντῃ ἀχώρητος, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καί εἰς αἴσθησιν αὐτῆς μὴ δυνάμενος ἐλθεῖν, τῆς αἰσθήσεως δηλονότι μὴ ἰσχυούσης αἰσθανθῆναι τά ὑπὲρ αἴσθησιν.

Ῥῆμα οὖν καί λόγον κατά πρώτην ἐπιβολὴν θεωρίας οὐδένα ἄλλον γινώσκομεν ἢ τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ καί Πατρός, αὐτόν τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν τόν ὄντως ὄντα Θεόν· στόμα δέ αὐτοῦ τό λαλοῦν τά ἄρρητα ῥήματα οὐδέν ἕτερον ἢ αὐτό τό Ἅγιον καί ὁμοούσιον Πνεῦμα, καθὼς ὁ προφήτης φησί· “Τό γάρ στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα” ἀντί τοῦ τό Πνεῦμα Κυρίου. Στόμα τοίνυν Θεοῦ τό Ἅγιον Πνεῦμα ἐστίν, ῥῆμα δέ καί λόγος ὁ Υἱός αὐτοῦ καί Θεός. Διά τί δέ τό Πνεῦμα στόμα καλεῖται Θεοῦ, ὁ δέ Υἱός ῥῆμα καί λόγος; Ἐπειδὴ, ὡσπερ διά τοῦ στόματος (155) ἡμῶν ὁ λόγος

ὁ ἐν ἡμῖν προέρχεται καὶ τοῖς ἄλλοις ἀποκαλύπτεται καὶ ἄλλως οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ἢ δηλῶσαι αὐτόν, εἰ μὴ διὰ τῆς τοῦ στόματος φθογγῆς, οὕτως οὐδέ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Λόγος, εἰ μὴ διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὡς διὰ στόματος λαληθῆ ἤγουν ἀποκαλυφθῆ, γνωσθῆναι ἢ ἀκουσθῆναι οὐ δύναται. Τό δέ οὐ δύναται ἀντί τοῦ οὐκ ἐνδέχεται, οὐδέ βούλεται, λέγομεν ἐνταῦθα, ὡς καὶ τό ἀδύνατον ψεύσασθαι Θεόν. Καθάπερ δέ τό ἡμέτερον στόμα εἰ μὴ ἀνοίξομεν, οὐδέ γάρ ἐσφιγμένου ὑπάρχοντος ὁ λόγος ἡμῶν ἐξελεῖν δύναται, οὕτως οὐδέ τό στόμα τοῦ Θεοῦ, αὐτό δὴ τό Ἁγιον Πνεῦμα αὐτοῦ, εἰ μὴ διὰ τῆς ἐν ἡμῖν γινομένης ἐλλάμψεως αὐτοῦ ἀνοιγῆ, οὐ τό Πνεῦμα δέ, ἀλλ' ὁ ἐξ αὐτοῦ ἐλλαμπόμενος νοῦς ἡμῶν, ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ὁράται, οὔτε γινώσκεται, οὔτε μὴ ἀποκαλύπτεται τῇ ὀπτικῇ καὶ ἀκουστικῇ αἰσθήσει ἡμῶν.

Τὰ γοῦν ἄρρητα ῥήματα ἃ ὁ θεῖος Παῦλος, ὡς ἔφη, ἀκήκοεν, οὐδὲν ἕτερον τι εἰσι κατά γε τὴν ἡμετέραν τῆς ἀσθενοῦς διανοίας κατάληψιν ἢ πάντως αἰ μυστικά καὶ ἐπ' ἀληθῶς ἀνέκφραστοι διὰ τῆς ἐλλάμψεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος θεωρία τε καὶ ὑπερμεγαλοπρεπεῖς ἄγνωστοι γνώσεις, εἴτ' οὖν ἀθέατοι θεωρία τῆς ὑπερφώτου καὶ ὑπεραγνώστου τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ δόξης τε καὶ θεότητος· αἵτινες, τοῖς ἀξίοις ἐκφαντικώτερον τε καὶ τρανότερον ἀποκαλυπτόμενοι, δείκνυνται αἰ τῶν ἀφθέγκτων ῥημάτων ἀνήκοοι ἀκοαί, ἢ τῶν ἀκαταλήπτων πραγμάτων ἐν ἀκαταληψία κατάληψις. Εἰ δέ ἐκεῖνος μὲν εἶπεν· “Ἀκήκοα ῥήματα ἄρρητα”, ἡμεῖς δέ ταῦτα τὸν Υἱὸν εἶπομεν εἶναι καὶ ἄλλως τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός διὰ τοῦ Ἁγίου λαλούμενον Πνεύματος καὶ ἅμα διὰ τῆς ἐλλάμψεως αὐτοῦ ἀποκαλυπτόμενον τοῖς ἀξίοις, τὴν δέ ἔλλαμψιν εἴτ' οὖν ἀποκάλυψιν διὰ θεωρίας γίνεσθαι μᾶλλον καὶ οὐχὶ δι' ἀκοῆς, μὴ ξενισθῆς ἐπὶ τούτῳ, ἀλλὰ τὴν λύσιν τούτου (156) ἀκηκῶς μάθε εἶναι πιστός καὶ μὴ ἄπιστος ἦς. Ἔχει δέ οὕτως.

Ὁ Θεός ἢ τῶν ὄλων αἰτία εἷς ἐστὶ· τό δέ ἐν τοῦτο φῶς καὶ ζωὴ ἐστὶ, πνεῦμα καὶ λόγος, στόμα καὶ ῥῆμα, σοφία καὶ γνῶσις, χαρὰ καὶ ἀγάπη, βασιλεία οὐρανῶν καὶ παράδεισος, οὐρανός οὐρανῶν, ὡσπερ καὶ ἥλιος ἡλίων καὶ Θεός θεῶν καὶ ἡμέρα καλεῖται ἀνέσπερος· καὶ πᾶν ὅτιοῦν ἄν εἴποις ἀπὸ τῶν ὀρωμένων καλόν, καὶ ὑπὲρ τό πᾶν ζητῶν, εὐρήσεις τό ἐν τοῦτο ἐνυποστάτως ὄν καὶ κυρίως καλούμενον ἀγαθόν. Οὐχ ὡς τὰ ὀρώμενα δέ τοιοῦτον κάκεῖνό ἐστὶν, ἀλλ' ἀσυγκρίτως καὶ ἀρρήτως ὑπὲρ ἅπαντα τὰ ὀρώμενα· οὐδέ καθ' ἐν τούτων ὡς ταῦτα καὶ τό ἐν ἐκεῖνο κεχωρισμένως εὐρίσκεται, ἀλλ' ἐν μένον ἀναλλοιώτως καὶ τό αὐτό πανάγαθόν ἐστὶ καὶ ὑπὲρ πᾶν ἀγαθόν. Οὕτω τοιγαροῦν τετίμηται καὶ αὐτός ὁ κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν κτισθεὶς ἄνθρωπος, μίαν αἴσθησιν ἔχων ἐν μιᾷ ψυχῇ καὶ νοῖ καὶ λόγῳ, εἰ καὶ πενταχῶς διαμερίζεται ταῖς φυσικαῖς ἀνάγκαις τοῦ σώματος, πρὸς μὲν τὰ σωματικά διὰ τῶν πέντε διαιρουμένη ἀδιαιρέτως αἰσθήσεων, ἦτις καὶ ἀναλλοιώτως ἀλλοιουμένη τὴν ἐνέργειαν δείκνυσι, βλέπουσα οὐκ αὐτή, ἀλλὰ δι' αὐτῆς ἢ ψυχῆ, οὕτω δέ καὶ ἀκούουσα καὶ ὁσφραϊνομένη καὶ γενομένη καὶ τῇ ἀφῆ διακρίνουσα. Ἐν δέ τοῖς πνευματικοῖς οὐκέτι θυρίσιν αἰσθήσεως διαιρεῖσθαι καταναγκάζεται, οὐκέτι ζητεῖ ἀνοιγῆναι τοὺς ὀφθαλμούς τοῦ ἰδεῖν ἢ τι τῶν ὄντων θεάσασθαι, οὐδέ τὰ ὦτα λόγον εἰσδέξασθαι, οὐδέ ὁσφρησιν ἐκκαθᾶραι εἰς τό ὀξέως ὁσφραίνεσθαι· οὐδέ δεῖται χειλέων ἢ γλωττῆς πρὸς τὴν τοῦ γλυκέος ἢ πικροῦ γεῦσιν ὁμοῦ καὶ διάκρισιν, οὐδέ χειρῶν τοῦ ἐπαφᾶσθαι καὶ εἰδέναι δι' αὐτῶν τό τραχύ τε καὶ λεῖον καὶ ὁμαλόν. Ἀλλὰ τούτων ἀπάντων ἢ αἰσθησις ἐκτός γενομένη καὶ ὅλη καθόλου συναπαχθεῖσα τῷ νῷ, ὡς φυσικῶς αὐτῶν συνεπομένη (157) καὶ ἀχωρίστως μία οὔσα, τὰς πέντε ἔχει αἰσθήσεις ἐν ἑαυτῇ, ὡς οὔσας ἐν ἡ καὶ πλείστας, εἰπεῖν ἀκριβέστερον.

Καὶ σκόπει μοι ἐντεῦθεν τὴν ἀκριβῆ τοῦ λόγου ἐξέτασιν. Ψυχῇ, νοῦς καὶ λόγος ἐν, ὡς εἴρηται, εἰσὶν ἐν μιᾷ τῇ οὐσίᾳ καὶ φύσει. Τοῦτο δέ τό ἐν αἰσθάνεται, λογίζεται – λογικόν γάρ , νοεῖ, ἐπινοεῖ, ἐνθυμεῖται, βουλευέται, ἐπιθυμεῖ, θέλει, οὐ θέλει, προαιρεῖται, οὐ προαιρεῖται, ἀγαπᾷ, μισεῖ· καὶ ἵνα μὴ τὸν λόγον μηκύνωμεν, τό ἐν

τοῦτο ζῶν ἐστίν, ἐν τῷ αὐτῷ βλέπον καί ἀκοῦον ἅμα καί ὁσφραϊνόμενον, γευόμενόν τε καί ἐπαφώμενον, γινώσκον, ἐπιγινώσκον, γνωρίζον τε αὐτῷ καί λαλοῦν. Πρόσεχε ἀκριβῶς τῶν λεγομένων τήν δύναμιν, ἵν' ἐντεῦθεν ἰσχύσης μαθεῖν τί τά ἄρρητα ῥήματα καί πῶς ὁ Παῦλος ταῦτα ἀκήκοεν ἅ καί ἀπεκαλύφθη αὐτῷ καί ἅ ἐν θείῳ Πνεύματι αὐτός ἐθεάσατο. Θεός ὁ τῶν ὄλων δημιουργός εἷς· τό οὖν ἐν τοῦτο πᾶν ἀγαθόν ἐστίν, ὡσπερ εἴρηται. Ψυχὴ λογικὴ καί ἀθάνατος μία· ἡ οὖν μία αὕτη πᾶσα αἰσθησίς ἐστίν, ἐν ἑαυτῇ δηλαδή πάσας εἴ τινές εἰσιν ἔχουσα. Ὅταν οὖν ὁ εἷς Θεός τοῦ παντός τῇ μιᾷ καί λογικῇ ψυχῇ δι' ἀποκαλύψεως ὀφθῆσεται, πᾶν ἀγαθόν ταύτη ἀποκαλύπτεται καί διὰ πασῶν τῶν ταύτης αἰσθήσεων ὁμοῦ ἐν τῷ αὐτῷ ὁράται τοῦτο αὐτῇ, βλέπεται καί ἀκούεται, καί γλυκαίνει τό γευστικόν καί τό ὁσφραντικόν εὐωδιάζει, ψηλαφᾶται, γνωρίζεται· λαλεῖ καί λαλεῖται, γινώσκει, ἐπιγινώσκεται καί ὅτι γινώσκει νοεῖται. Ὁ γάρ παρά τοῦ Θεοῦ γινωσκόμενος οἶδεν ὅτι γινώσκεται καί ὁ τόν Θεόν ὁρῶν οἶδεν ὅτι ὁρᾷ τοῦτον ὁ Θεός· ὁ δέ γε μή ὁρῶν τόν Θεόν οὐκ οἶδεν ὅτι ὁρᾷ αὐτόν ὁ Θεός, ὡς οὐδέ ὁρᾷ, εἰ καί πάντα βλέπει καί οὐδέν αὐτόν λέληθεν.

Διὰ πασῶν οὖν τῶν αἰσθήσεων ἐν τῷ αὐτῷ ἅμα οἱ καταξιωθέντες ἰδεῖν τό πᾶν ἀγαθόν καί ὑπέρ πᾶν ἀγαθόν ὡς διὰ μιᾶς αἰσθήσεως τῶν πολλῶν τό ἐν ὄν καί πολλά, τά διάφορα ὁμοῦ ἀγαθὰ ὡς ἐν ἐν διαφόροις αἰσθήσεσι τῆς (158) μιᾶς ἐπιγινόντες καί καθ' ἐκάστην ἐπιγινώσκοντες, διαφορὰν ἐν τούτοις οὐδεμίαν ἐπίστανται, ἀλλά τήν θεωρίαν γινῶσιν καί τήν γινῶσιν πάλιν θεωρίαν καλοῦσι, τήν ἀκοήν ὄρασιν καί τήν ὄρασιν ἀκοήν, ὡς ὅταν ὁ Ἀββακούμ λέγῃ· “Κύριε, εἰσακήκοα τήν ἀκοήν σου καί ἐφοβήθην. Κύριε, κατενόησα τά ἔργα σου καί ἐξέστην”. Παρά τίνος γάρ ἄλλου ἀκήκοεν; Ἐκεῖνος αὐτόν προφητεύων ἐκήρυττε. Καί πῶς λέγει· “Κύριε, ἀκήκοα τήν ἀκοήν σου;” Τί δέ καί τῷ διττῷ τῆς ἀκοῆς δηλῶσαι βούλεται, εἰ μή ὅτι διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐλλάμψεως ἤτοι ἀποκαλύψεως τόν Κύριον ἡμῶν πάντως καί Υἱόν τοῦ Θεοῦ ἐπιγινούς καί διὰ τῆς ἐξ αὐτοῦ ὑπηχίσεως αὐθις τά περί τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ ἐκδιδασχθεῖς, οἰονεῖ τήν περί αὐτοῦ διδασκαλίαν ἣν ἐκεῖθεν ἔμαθεν ἰδιοποιησάμενος, πρὸς τόν Κύριον, ὡς ὁρῶν αὐτόν, καθά καί ἐωράτο, περιχαρῶς ἔλεγεν· “Ἐν μέσῳ δύο ζώων γνωσθήσῃ· ἐν τῷ ἐγγίζειν τά ἔτη ἐπιγνωσθήσῃ· ἐν τῷ παρεῖναι τόν καιρόν ἀναδειχθήσῃ”. Ὡστε ἀκοήν τήν ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς δόξης τοῦ Πνεύματος ἐγγινομένην ὁμοῦ διδασκαλίαν καί γινῶσιν λέγει, ἣν περί τῆς ἐνανθρωπήσεως καί ἐπὶ τῆς γῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ ἤκουσε. Καί γάρ καί αὐτό τοῦτο τό εἰπεῖν· “Κύριε”, ὁρῶντος αὐτόν καί λαλοῦντος ἔχει δύναμιν. Τίς γάρ ὄν οὐ βλέπει ὡς βλέπων τούτῳ προσομιλεῖ; Μή ὁ μή βλέπων τόν ἐπίγειον βασιλέα δύναται λέγειν πρὸς αὐτόν· “Ὡ βασιλεῦ, ἤκουσα τά δεδογμένα τῇ βασιλείᾳ σου”; Οὐδαμῶς. Οὐχί γάρ ἀκοῦσαι μόνον λέγει τήν ἀκοήν αὐτοῦ, ἀλλά καί ὅτι γνωσθήσῃ φησί, καί ἐπιγνωσθήσῃ καί ἀναδειχθήσῃ, ὡς τήν αὐτοῦ βουλήν μετά πληροφορίας πάσης δηλονότι μαθῶν καί οἰονεῖ πῶς λέγων αὐτῷ· “Τά καί τά ποιήσεις, καθά τῇ βασιλείᾳ σου, δέσποτα, δέδοκται”; Πλεῖον δέ τούτου καί πάντα τά προφητικά αἰνίττονται ῥήματα.

Οὕτω τοίνυν ἡ θεία Γραφή καί τήν θεωρίαν τοῦ Θεοῦ ἀκοήν καί τήν ἀκοήν ἀντί θεωρίας συνήθως τίθησιν. (159) Οὕτω καί Παῦλος ὁ θεῖος, τὰς ἀνεκλαλήτους θεωρίας καί ἐλλάμψεις καί τὰς ὑπέρ τό μέτρον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καί δυνάμεως διδασκαλίας καί ἀποκαλύψεις, ῥήματα εἰκότως ἐκάλεσε καί ἀκοῦσαι ταῦτα εἶπε καί γραφήν παραδέδωκε. Διό καί ἔλεγεν· “Ἐν δέ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων, ἵνα μή ἐπαίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί”. Εἰ οὖν ἤκουσε πρότερον, πῶς μετά ταῦτα ἀποκαλύψεις εἶπεν ἅ ἤκουσεν, εἰ μή καθὼς εἶπομεν; Οὕτω γάρ καί ὁ Δαβίδ ἀποκαλυφθῆναι τούς ὀφθαλμούς εὔχεται εἰς τό κατανοῆσαι τά θαυμάσια τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ νόμου αὐτοῦ. Ὁ πρότερον εἰπὼν· “Εἴτε ἐν σώματι οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτός τοῦ σώματος, ἠρπάγην”, πῶς ὕστερον φησιν ὅτι “ἤκουσα”, εἰ μή ὡς

άνωτέρω λεπτομερώς έδηλώσαμεν καί αύτῆ τοῦ τοῦ πράγματος ἡ ἀλήθεια ἔχει; Τοιγαροῦν καί διά μέν τῆς ἀρπαγῆς τήν θεωρίαν πρῶτον ἀδήλωσε, τά δέ έντός τῆς θεωρίας καί τά έκφαντικώτερα τῆς τρανότερον έξαστραπτούσης δόξης τε καί θεότητος, ὡς γνῶσιν έμποιοῦντα καί τόν ὀρῶντα διδάσκοντα καί δηλοῦντα τά πᾶσιν ἀπόρρητά τε καί ἀκατάληπτα, ἀκοῦσαι εἶπεν, ὡς έν οὔσης τῆς τε ἀκουστικῆς καί θεωρητικῆς δηλονότι αἰσθήσεως επί τῶν πνευματικῶν. “Οθεν οὐδέ έν τῶν βλεπομένων ἢ ἀκουομένων, καθῶς ταῦτα ὀρᾶ καί ἀκούει, οἷόν έστι καί οἷα εἶπεῖν ποτε δύναται” διά τοῦτο καί γλώσση ταῦτα λαλῆσαι ἀδύνατον εἶναι προσέθηκεν.

Ἄλλά σπουδάσωμεν έαυτούς έκκαθᾶραι διά μετανοίας καί ταπεινώσεως καί τάς αἰσθήσεις πάσας ὡς μίαν τῷ ἀγαθῷ καί ὑπεραγαθῷ ένῶσαι Θεῷ· καί τότε ταῦτα πάντα, ἅ διά πολλῶν λόγων εἶπεῖν ἡμεῖς καί παραστήσαι οὐκ έξισχύομεν, έν τῷ αὐτῷ ὁμοῦ ἅπαντα ὑμεῖς διδαχθήσεσθε, έν τῇ ὀράσει ἀκούοντες καί έν τῇ ἀκοῇ ὀρῶντες, έν τῇ θεωρίᾳ μανθάνοντες καί έν τῇ ἀποκαλύψει πάλιν ἀκούοντες. “Έστι δέ τις καί ἄλλη έν τοῖς ὑπέρ λίαν πνευματικοῖς ἀκοῇ. (160) Ποία δέ αὕτη; Ἡ έπαγγελία τῶν μελλόντων δίδοσθαι ἀγαθῶν. “Ὡσπερ γάρ ἡ πρώτη παρουσία τοῦ Κυρίου διά τῶν προφητῶν καταγγελλομένη, εἰ καί ὠρᾶτο παρ’ αὐτῶν καί ἀκριβῶς έγινώσκετο, ἀλλά διά τό μήπω έν ταῖς ἡμέραις εκείνων γενέσθαι αὐτήν, μέλλουσαν δέ μετά ταῦτα, τά περί αὐτῆς ἀποκαλυπτόμενα αὐτοῖς καί δεικνύμενα ἔλεγον ἀκούειν εκείνοι διά τό μετά ταῦτα εἰς ἔργον μέλλειν αὐτά έξενεχθήσεσθαι, οὔτω καί ὁ Παῦλος, τά ἀποκείμενα τοῖς ἀγωνιζομένοις δικαίως ιδῶν ἀγαθά καί γνούς καί μαθῶν ἀκριβῶς ὅτι μετά τήν δευτέραν τοῦ Κυρίου παρουσίαν καί τήν έκ νεκρῶν έξανάστασιν ταῦτα λήψονται οἱ τόν Θεόν έξ ὅλης ἡγαπηκότες ψυχῆς, ὡς έν τάξει έπαγγελίας καί ὑποσχέσεως ταῦτα θεῖς, έξεβόησεν. “Ἦκουσα, φῆσιν, ἄρρητα ρήματα ἅ οὐκ έξόν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι”. Τίνα δέ τρόπον ρήματα, επειδή τά ἀγαθά εκείνα ρήματά τίνα ξένα ἐπ’ ἀληθείας εἰσὶ καί λόγοι δι’ ὧν πᾶσα λογική φύσις έντροφᾶ τήν ὄντως ἀκένωτον καί ἀείζων τρυφήν καί ζωοῦται θεῖως καί έπευφραίνεται. Εἰ γάρ Θεός ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καί Πατρός, δικαίως ἄν αἱ τοῦ Θεοῦ Λόγου ἔλλάμψεις κληθήσονται ρήματα· ὁ γάρ λόγος εἰς μῆκος διεκχυνθείς διηγῆσεως οὐκέτι λόγος, ἀλλά διηγῆσεως ρήματα λέγεται, ὡς τό “Τά ρήματά μου ένώτισαι Κύριε· σύνες τῆς κραυγῆς μου· πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου.

Λόγος τοιγαροῦν ὁ Θεός, ρήματα δέ αὐτοῦ αἱ δίκην έξ ἀστραπῆς τινος έκπηδῶσαι τε καί τρανότερον έκφερόμεναι, ἢ ἀποκαλυπτόμεναι μᾶλλον ἡμῖν, τῆς θεότητος αὐγαί τε καί ἔλλάμψεις, ἅτινα έξειπεῖν ἡμεῖς οὐ δύναμεθα. Ὁ δέ γε Ἰωάννης ὁ ἡγαπημένος Χριστοῦ μαθητής μικρόν τι κατά τήν δοθεῖσαν αὐτῷ χάριν εἶπε καί παρεδήλωσεν έξ ὧν ὁ Παῦλος ἀκόεν, (161) οὔτωσί λέγων· “Ἀδελφοί, νῦν τέκνα Θεοῦ έσμεν, ἀλλ’ οὔπω έφανερῶθη τί έσόμεθα· οἶδαμεν δέ ὅτι, εάν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ έσόμεθα”. Εκείνος εἶπεν ὅτι “Ἦκουσα ἄρρητα ρήματα ἅ οὐκ έξόν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι”, οὔτος δέ ὅτι “Οἶδαμεν, εάν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ έσόμεθα” καί ὀψόμεθα αὐτόν τελεώτερον. Τοῦτο δέ καί αὐτός ὁ Παῦλος φησι· “Νῦν μέν γινώσκω έκ μέρους, τότε δέ έπιγνώσομαι καθό καί έπεγνώσθην”. Ὁρᾶς πῶς έν καί τό αὐτό έστιν έν τοῖς πνευματικοῖς ἢ τε γνῶσις καί ὁμοιότης, ἢ θεωρία καί ἡ έπίγνωσις. Οὔτω πάντα ἡμῖν ὁ Χριστός γινόμενος, γνῶσις, σοφία, λόγος, φῶς, ἔλλαμψις, ὁμοιότης, θεωρία, έπίγνωσις, δίδωσιν ἀπολαύειν τῶν αὐτοῦ ἀγαθῶν καί κατά τήν παροῦσαν ζωήν έκ μέρους καί νοεῖν καί ἀκούειν έν μυστηρίῳ τά ἀποκεκρυμμένα τοῖς πολλοῖς ἄρρητα ρήματα, τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

Εἰ γάρ μή πάντα ἡμῖν ὁ Χριστός ὁμοῦ γένηται, ἔλλιπής λοιπόν ἔσται ποτέ ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία καί ἡ έν τῇ βασιλείᾳ τρυφή. Εἰ μή πρός τοῖς εἰρημένοις στολή καί στέφος καί ὑπόδημα, χαρά καί γλυκύτης, τροφή, πόσις, τράπεζα, κλίνη, ἀνάπαυσις καί θεωρίας κάλλος ἀμήχανον, καί εἴ τι οὔν ἔτερον πρός τρυφήν ἢ δόξαν καί

τερπνότητα επιτήδειον, ἐν πᾶσι γένηται τοῖς δικαίοις καὶ ἀγαπῶσιν αὐτόν, ἀλλ' ἐν μόνον ἐν ἐνὶ τῶν ἀυλιζομένων ἐκεῖσε ἐκλείψει ποτε, εὐθύς ἢ τοῦ καλοῦ στερήσις τῆς λύπης τόπον δώσει καὶ ἐντός εἰσελεύσεται αὕτη τῆς ἀνεκλαλήτου τῶν εὐφραϊνομένων χαρᾶς· καὶ οὕτω φανήσεται τό λεγόν λόγιον ἔνθα· “Ἀπέδρα ὀδύνη, λύπη καὶ στεναγμός” διαψευδόμενον. Ἄλλ' οὐκ ἔσται τοῦτο, οὐκ ἔσται, ἀλλ' ἔσται τὰ πάντα τοῖς πᾶσι καὶ πᾶν ἀγαθὸν ἐν ἅπασιν ἀγαθοῖς, ὑπερπερισεῦον αἰεὶ καὶ ὑπερεμπιπλῶν τὰς αἰσθήσεις (162) ἀπάσας τῶν ἐν τοῖς γάμοις ἀνακεκλιμένων τοῦ βασιλέως Χριστοῦ, αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ εἷς ἐσθιόμενος καὶ πινόμενος, ὡς ὢν πᾶν εἶδος τροφῆς, ἡδύτητός τε καὶ πόσεως ὁ αὐτός. Ἐνθεν τοι καὶ βλεπόμενος παρά πάντων καὶ πάσας βλέπων αὐτὸς τὰς ἀναριθμήτους μυριάδας καὶ τό ἑαυτοῦ ὄμμα ἔχων αἰεὶ ἀτενίζον καὶ ἀμετακινήτως ἰστάμενον, ἕκαστος αὐτῶν δοκεῖ βλέπεσθαι παρ' αὐτοῦ καὶ τῆς ἐκείνου ἀπολαύειν ὁμιλίας καὶ κατασπάζεσθαι ὑπ' αὐτοῦ, ὡς ἂν μή τις ἐξ αὐτῶν ὡς παρεωραθεῖς λυπηθῆ. Ὁ αὐτός καὶ στέφανος ἔσται, καθάπερ εἴρηται, ἐπὶ τὰς ἀπάντων τῶν ἀγίων ἐπικείμενος κεφαλᾶς ἀναλλοιώτως, ἀτρέπτως, ἄλλος ἄλλο τι δεικνύμενος εἶναι καὶ διαιρῶν ἑαυτὸν κατ' ἀξίαν ἐκάστω, καθὰ τίς ἐστὶν ἄξιος· ὁ αὐτός καὶ ἔνδυμα πᾶσιν ἔσται, οἷον ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη τοῦτον ἕκαστον διὰ σπουδῆς ἐπενδύσεται, ὡς μηδενός ἐν τῷ μυστικῷ γάμῳ εἰσερχομένου μὴ τὸν ἀπρόσιτον τοῦτον φοροῦντος χιτῶνα· εἰ δέ τις καὶ παρενείρας ἑαυτὸν τοῖς ἄλλοις λαθῶν εἰσέλθῃ, ὅπερ ἀδύνατον, ἀλλὰ πάλιν ὡσαύτως ἐξεωθήσεται.

Βουλόμενος γὰρ δεῖξαι ἡμῖν ὁ Δεσπότης ὅτι οὐδεὶς ἐκεῖ μελανηφορῶν εἰσελεύσεται, διὰ τῆς παραβολῆς ἐδήλωσε τοῦτο εἰπὼν· “Ἐταῖρε, πῶς εἰσηλθες ὧδε, μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου;” Εἶτα· “Δήσαντες αὐτοῦ χεῖρας καὶ πόδας, ἐκβάλλετε αὐτόν εἰς τό σκότος τό ἐξώτερον”. Οὐχ, ὡς λαθόντος δέ αὐτοῦ τόν ἀλάθητον, τοῦτο οὕτως εἰρηκέναι λογιζομαι, ἀλλ' ὅτι οὕτω καιρός ἦν ἀποκαλύψαι τὰ τοιαῦτα μυστήρια. Μὴ βουλόμενος γὰρ ἐκφαντικώτερον τότε εἰπεῖν ὅτι· “Οὐδεὶς ἐκεῖ εἰσελεύσεται, μὴ φορῶν τό τῆς θεότητός μου ἱμάτιον”, οὕτως τόν λόγον ὑπέφηνε. Τοῦτο δέ καὶ Παῦλος διδάχθεις παρά τοῦ ἐν αὐτῷ λαλοῦντος Χριστοῦ ἔλεγεν· “Καὶ καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσομεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανοῦ”. (163) Τίνος χάριν; Ἐπειδὴ “οἷος ὁ χοϊκός” φησὶ “τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί, καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι”. Τίς οὖν ἐστὶν ἡ εἰκὼν τοῦ ἐπουρανοῦ; Ἄκουσον αὐτοῦ λέγοντος τοῦ θεοῦ Παύλου· “Ὁς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως” καὶ εἰκὼν ἀπαράλλακτος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Τοιγαροῦν εἰκὼν τοῦ Πατρός ὁ Υἱός, εἰκὼν δέ τοῦ Υἱοῦ τό Πνεῦμα τό Ἅγιον· ὁ ἑωρακῶς οὖν τόν Υἱόν ἑώρακε τόν Πατέρα, ὁ ἑωρακῶς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἑώρακε τόν Υἱόν· φησὶ γάρ ὁ Ἀπόστολος· “Τό Πνεῦμα ὁ Κύριος ἐστὶ”, καὶ πάλιν· “Αὐτό τό Πνεῦμα ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις” κράζον “Ἀββᾶ, ὁ πατήρ”. Καλῶς οὖν εἶπεν ὅτι τό Πνεῦμα ὁ Κύριός ἐστὶν ἐν τῷ κράζειν “Ἀββᾶ, ὁ πατήρ”, οὐχ ὡς Υἱοῦ ὄντος τοῦ Πνεύματος, ἄπαγε, ἀλλ' ὡς ἐν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι βλεπομένου καὶ ὀρωμένου τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ μηδέποτε ἢ τοῦ Υἱοῦ δίχα τοῦ Πνεύματος, ἢ τοῦ Πνεύματος δίχα τοῦ Υἱοῦ, ἀποκαλυπτομένου τινί, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ Πνεύματι τόν Υἱόν καὶ διὰ τοῦ Πνεύματος κράζοντα αὐτόν “Ἀββᾶ, ὁ πατήρ”.

Εἰ τοίνυν ἀγνοεῖς ταῦτα, ἀγαπητέ, μὴ εἰς ἀπόγνωσιν ἐμβάλῃς σεαυτὸν λέγων· “Ἐγὼ ταῦτα οὔτε οἶδα οὔτε μαθεῖν δύναμαι· οὔτε μὴν εἰς τό ὕψος τῆς γνώσεως ταύτης καὶ θεωρίας καὶ καθαρότητος φθάσαι καὶ ἀνελθεῖν ἰσχύσω ποτέ”. Μηδέ πάλιν εἴπῃς· “Ἐπειδὴ, ἐάν μή τις τοιοῦτος γένηται καὶ τόν Χριστόν ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη ὡς Θεόν ἐπενδύσεται καὶ αὐτόν ἐκεῖνον ὄλον θεάσεται καὶ ἔνοικον ἑαυτοῦ τοῦτον κτήσεται, εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ οὐκ εἰσέρχεται, τί μοι τό ὄφελος κἂν ποσῶς ἀγωνίζεσθαι ἢ καὶ τῶν παρόντων ὑστερεῖσθαι τῆς ἀπολαύσεως;” Μὴ δὴ τοῦτο εἴπῃς, μὴ δὴ λογίσεσαι· ἀλλ' εἰ βούλει, ἄκουσόν μου τῆς συμβουλῆς καὶ ἀναγγελῶ σοι τὴν

όδόν τῆς σωτηρίας, τῆς (164) χάριτος τοῦ παναγίου Πνεύματος συνεργούσης. Πίστευσον οὖν ἐν πρώτοις ἐξ ὅλης ψυχῆς ὅτι οὕτως ταῦτα πάντα ἅ εἶπομεν κατὰ τὰς θείας καὶ θεοπνεύστους Γραφάς ἀληθῆ εἰσι καὶ οὕτως ὀφείλει γενέσθαι πᾶς ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ἔδωκεν ἡμῖν ἐξουσίαν υἱούς γενέσθαι Θεοῦ, καὶ ἐάν θελήσωμεν, τό κωλύον οὐδέν, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο ἡ πᾶσα οἰκονομία καὶ συγκατάβασις τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐγένετο, ἵνα διὰ τῆς πρὸς αὐτόν πίστεως καὶ τῆς τηρήσεως τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν μετόχους αὐτοῦ τῆς θεότητος καὶ τῆς βασιλείας ἡμᾶς ἀπεργάσῃται. Καὶ γάρ, εἰ μὴ πιστεύσεις ταῦτα οὕτως ἀληθῶς γίνεσθαι, πάντως οὐδέ ζητήσεις· εἰ δέ μὴ ζητήσεις, οὐδέ λήψῃ· “Ζητεῖτε γάρ, φησί, καὶ λήψεσθε· αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν”. Πιστεύων δέ, ἀκολουθεῖ ταῖς θείαις Γραφαῖς καὶ ὅσα σοι λέγουσι ποιήσον, καὶ εὐρήσεις πάντα ἀνελλιπῶς καθὼς γέγραπται, μᾶλλον δέ καὶ πολλῶ πλείονα τῶν ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς. Ποῖα δέ ταῦτα; “Ἄ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη” τὰ ἀγαθὰ “ἅ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν “. Ταῦτα, εἰ πιστεύσεις βεβαίως, ὡς εἴρηται, θεάσῃ ἀναμφιβόλως ὡς ὁ Παῦλος καὶ σύ· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ἀκούσεις ἄρρητα ῥήματα, προαρπαγείς δηλονότι εἰς τὸν παράδεισον. Ποῖον τοῦτον; “Ὅπου ὁ ληστής μετὰ τοῦ Χριστοῦ συνεισηλθε καὶ νῦν ἐκεῖ ἐστίν.

Βούλει δέ καὶ ἄλλως εἶπω σοι τίνα εἰσὶ τὰ ἀγαθὰ ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη; Οἶδα ὅτι πάντως ἐπιποθεῖς ἀκοῦσαι ἃ οὐδέ αὐτός ὁ ἰδὼν εἶπεν ἢ διηρμήνευσεν. Τί τοῦτο; “Ἴνα μὴ παρά τῶν ἀκούοντων, ὡς οἶμαι, ἀπιστηθῇ. Εἰ τοίνυν μέλλεις καὶ σύ ἀπιστεῖν τοῖς ῥηθησομένοις, στήθι μέχρι τούτου· συμφέρει σοι γάρ καὶ μὴ προσβῆς τῷ τῆς διανοίας ὀφθαλμῷ ὅλως τοῖς ἔμπροσθεν, ἐπειδὴ, εἰ τὰ λεγόμενά σοι (165) ἀθετήσεις καὶ παρακούσεις τῶν λόγων μου, μᾶλλον δέ τῶν λόγων αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ λόγοι ἡμῶν αὐτοῦ εἰσιν, ὁ Λόγος οὗτος κρινεῖ σε ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι καὶ ἀκούσας ἠπίστησας. Ἄλλ’ ἄκουε ἀδιστακτικῶς τῶν λόγων ἡμῶν, μᾶλλον δέ, ὡς εἴρηται, τῶν τοῦ Θεοῦ· καὶ μάνθανε αὐτόθεν τοῦ ζητουμένου τὴν λύσιν παρά τῶν ταύτην ἐν σοφίᾳ διατρανούντων σοι.

Τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ λαληθέντα τῷ Παύλῳ ἄρρητα ῥήματα, αὐτὰ δὴ τὰ αἰώνια, φημί, ἀγαθὰ ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, οὐχ ὕψει περιέχονται, οὐ τόπῳ περιορίζονται, οὐ βάθει που κρύπτονται, οὐκ ἐν ἐσχατιᾷ γῆς ἢ θαλάσσης κατέχονται, ἀλλ’ ἔμπροσθέν σου καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου εἰσι. Ποῖα δὴ ταῦτα; Μετὰ τῶν ἀποκειμένων ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀγαθῶν, αὐτό τό σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἃ καθ’ ἐκάστην ὀρῶμεν καὶ ἐσθίομεν καὶ πίνομεν, ταῦτα ὁμολογουμένως τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνά εἰσι· ἐκτός δέ τούτων οὐδαμοῦ τῶν ῥηθέντων οὐδέ ἐν εὐρεῖν ἐξισχύσεις, κἂν πᾶσαν διαδράμῃς τὴν κτίσιν. Εἰ βούλει δέ γνῶναι ὡς ἀληθῆ τὰ λεγόμενα, γενοῦ τῇ ἐργασίᾳ τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν ἅγιος καὶ οὕτω μετάλαβε τῶν ἀγίων· καὶ γνώσεις τῆνικαῦτα τῶν λεγομένων σοι τὴν δύναμιν ἀκριβῶς. Ἀλλὰ γάρ πρὸς τὴν περισσοτέραν πίστῳσιν ἄκουσον καὶ αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ Κυρίου τῶν λόγων, οὕτω λέγοντος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς ἰδίους αὐτοῦ μαθητάς· “Ἀμήν ἀμήν λέγων ὑμῖν· οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ’ ὁ πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν. Ὁ γάρ ἄρτος τοῦ Θεοῦ ἐστίν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ διδούς τῷ κόσμῳ ζωὴν. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν· Κύριε, πάντοτε δός ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς· (166) ὁ ἐρχόμενος πρὸς με οὐ μὴ πεινάσῃ καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε. Ἐγόγγυζον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν· Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ καταβάς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔλεγον· Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ

υιός Ἰωσήφ οὗ ἡμεῖς οἴδαμεν τόν πατέρα καί τήν μητέρα; Πῶς οὖν λέγει οὗτος ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα;”.

Μή δὴ οὖν ὁμοιωθῆς τοῖς Ἰουδαίοις καί σύ, γογγύζων καί λέγων· “Οὐχί ὁ ἄρτος οὗτός ἐστιν ἐν τῷ δίσκῳ καί ὁ οἶνος ἐν τῷ ποτηρίῳ ὃν ἡμεῖς καθ’ ἐκάστην ὀρώμεν καί ἐσθίομεν ἅμα καί πίνομεν; Πῶς οὗτος λέγει ὅτι τά ἀγαθὰ ἐκεῖνα ἃ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὐς οὐκ ἤκουσε καί ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη ταῦτά εἰσιν;” Ἀλλὰ ἄκουε τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς ταῦτα εἰπόντας τί ἀνταποκριθεῖς ἔφη· “Μὴ γογγύζετε μετ’ ἀλλήλων. Οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρὸς με, ἐάν μὴ ὁ Πατὴρ ὁ πέμψας με ἐλκύσῃ αὐτόν· κἀγὼ ἀναστήσω αὐτόν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ”. Οἶον· “Τί ἀπιστεῖτε, φησί, καί ἀμφιβάλλετε περὶ τούτου· Οὐδεὶς δύναται ἐπιγνῶναί μου τὴν θεότητα, τοῦτο γάρ ἐστι τό ἐλθεῖν πρὸς με, ἐάν μὴ ὁ Πατὴρ μου ἐλκύσῃ αὐτόν”. Ἐλκυσμόν δέ εἰπὼν, οὐ βίαν τινὰ ἐδήλωσεν, ἀλλ’ ὅτι μᾶλλον ἐκάλεσε διὰ τῆς ἀποκαλύψεως οὐς προέγνω καί οὐς προώρισεν, ἐλκύσας διὰ τῆς ἀγάπης δηλονότι τοῦ ἀποκαλυφθέντος αὐτοῖς. Τοῦτο δέ σαφέστερον καί τό ἐπαγόμενον δηλοῖ. “Ἔστι γάρ, φησί, γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις· Καί ἔσονται πάντες διδακτοὶ Θεοῦ”. Ὁ οὖν διδαχθεὶς παρά τοῦ Θεοῦ δύναται πιστεῦσαι εἰς τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ καί μαθῶν παρά τοῦ Πατρὸς ἔρχεται πρὸς με, οὐχ ὡς τόν Πατέρα θεασάμενος· μόνος γάρ “ὁ ὢν παρά τοῦ Θεοῦ, οὗτος ἐώρακε τόν Πατέρα”. Καί πάλιν· “Ἀμήν ἀμήν λέγω ὑμῖν· ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Ἐγὼ εἶμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Οἱ πατέρες ὑμῶν τό μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ καί ἀπέθανον· (167) οὗτος δέ ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καί μὴ ἀποθάνῃ. Ἐγὼ εἶμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τόν αἰῶνα· καί ὁ ἄρτος δέ ὃν ἐγὼ δώσω ἢ σὰρξ μου ἐστίν ἢ ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. Ἐμάχοντο οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς ἀλλήλους λέγοντες· Πῶς δύναται οὗτος δοῦναι ἡμῖν τὴν σάρκα αὐτοῦ φαγεῖν; Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἀμήν ἀμήν λέγω ὑμῖν, ἐάν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καί πῖντε αὐτοῦ τό αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καί πίνων μου τό αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον, κἀγὼ ἀναστήσω αὐτόν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ· ἢ γὰρ σὰρξ μου ἀληθὴς ἐστὶ βρῶσις καί τό αἷμα μου ἀληθὴς ἐστὶ πόσις”.

Ἦκουσας πῶς ἡ κοινωνία τῶν θείων καί ἀχράντων μυστηρίων ζωὴ αἰώνιος ἐστὶ καί ὅτι τοὺς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον ἔχοντας, ἐκεῖνους λέγει ἀναστήσαι ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ ὁ Κύριος, οὐχ ὡς τῶν ἄλλων πάντως ἐγκαταλιμπανομένων ἐν τοῖς μνήμασιν, ἀλλ’ ὡς τῶν τὴν ζωὴν ἐχόντων ἀνισταμένων ὑπὸ τῆς ζωῆς εἰς αἰώνιαν ζωὴν, τῶν δέ λοιπῶν ἀνισταμένων εἰς αἰώνιον κολάσεως θάνατον. Καί ὅτι τοῦτο ἐστὶν ἀληθές, ἄκουσον τῶν ἐξῆς· “Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καί πίνων μου τό αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει κἀγὼ ἐν αὐτῷ. Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν Πατὴρ κἀγὼ ζῶ διὰ τόν Πατέρα, καί ὁ τρώγων με κἀκεῖνος ζήσεται δι’ ἐμέ”. Ὁρᾷς τί φησι; Πῶς τὴν πρὸς αὐτόν ἡμῶν ἐνότητα ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς κοινωνίας τοιαύτην γενέσθαι διαρρήδην βοᾷ οἷαν ἐκεῖνος ἔχει τὴν πρὸς τόν Πατέρα ἐνότητα καί ζωὴν; Ὡσπερ γάρ ἐκεῖνος φυσικῶς τῷ ἰδίῳ Θεῷ καί Πατρί ἦνωται, οὕτω καί ἡμᾶς κατὰ χάριν λέγει διὰ τοῦ φαγεῖν τὴν σάρκα αὐτοῦ καί πῖναι αὐτοῦ τό αἷμα ἐνωθῆναι αὐτῷ καί ζῆσαι ἐν αὐτῷ. Ἴνα δέ μὴ νομίζωμεν ὅτι τό πᾶν τοῦ ἄρτου τοῦ ὀρωμένου ἐστὶ, τούτου ἕνεκεν πολλαχῶς εἶρηκεν· (168) “Ἐγὼ εἶμι ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων”. Καί οὐκ εἶπεν ὁ καταβάς· τοῦτο γάρ τό ἅπαξ δηλοῖ κατελθεῖν. Ἀλλὰ τί; Ὁ καταβαίνων, φησὶν, ἀεὶ δηλονότι καί πάντοτε ἐπὶ τοὺς ἀξίους καταβαίνων καί νῦν καθ’ ὥραν παραγινόμενος. Ἔτι δέ ἀπὸ τῶν ὀρωμένων ἀφιστῶν ἡμῶν τὴν διάνοιαν, μᾶλλον δέ δι’ αὐτῶν ἀνάγων ἡμᾶς ἐπὶ τὴν ἀόρατον δόξαν τῆς ἐνυποστάτου αὐτοῦ θεότητος, ἔλεγεν· “Ἐγὼ εἶμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς”, καί πάλιν· “Ὁ Πατὴρ μου δίδωσιν ὑμῖν τόν

ἄρτον οὐχί ἐκ τῆς γῆς, ἀλλ’ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, τόν ἀληθινόν”. Εἰπὼν τόν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀληθινόν, ἐδήλωσεν ὅτι ψευδῆς ὁ ἀπὸ τῆς γῆς, ὠφελῶν οὐδέν.

Καί ἵνα τοῦτο ποιήσῃ σαφέστερον· Ὁ γάρ ἄρτος, φησί, τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ διδούς τῷ κόσμῳ ζωὴν”. Πάλιν, ὁ καταβαίνων, φησί, καὶ πάλιν, ζωὴν ὁ διδούς. Τί τοῦτο; Ἴνα μηδὲν σωματικόν ὑποπτέυσης μήτε τι γήϊνον ἐννοήσῃς, ἀλλὰ καὶ αὐτόν τόν μικρόν ἄρτον, τὴν ὀλίγην μερίδα θεοποιηθεῖσαν, τοῖς νοεροῖς ὄραξ ὄμμασι καὶ γενομένην ὅλην ὁμοίαν τῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνοντος ἄρτῳ, ὅς ἐστι Θεὸς ἀληθῆς καὶ ἄρτος καὶ πόμα ζωῆς ἀθανάτου, ὡς ἂν μή, ἐναπομένων τῇ ἀπιστίᾳ καὶ τῷ ὀρωμένῳ μόνῳ ἄρτῳ διὰ πασῶν τῶν αἰσθήσεων, ἄρτον φάγησιν οὐ τόν οὐράνιον, ἀλλὰ τόν ἐπίγειον μόνον, καὶ στερηθῆσιν τῆς ζωῆς, ὡς τόν οὐράνιον ἄρτον πνευματικῶς μὴ φαγῶν, καθὼς αὐτὸς φησὶν ὁ Χριστός· “Τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιῶν, ἢ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν”. Τίνας ἄρα οὐκ ὠφελεῖ; Τοὺς ἄνθρωπον ψιλόν εἶναι τοῦτόν φησι φάσκοντας καὶ οὐ Θεόν. Τοῖνυν, εἰ καὶ σύ αὐτὸς ὁ πιστὸς ἄρτου μόνου καὶ οὐ σώματος τεθεωμένου, ὡς αὐτόν ἐκεῖνον ὅλον τόν Χριστόν δεχόμενος, μεταλαμβάνεις, (169) ζωὴν πῶς ἐλπίζεις λαβεῖν ἐξ αὐτοῦ καὶ ἔχειν εὐαίσθητως ἐν ἑαυτῷ, τοῦ Κυρίου λέγοντος· “Ὁ τρώγων τόν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνοντα ἄρτον ζήσεται εἰς τόν αἰῶνα”, καὶ πάλιν· “Ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν· τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιῶν”; Ὅντως τὸ πνεῦμά ἐστὶν ἡ ἀληθῆς βρῶσις καὶ πόσις· τὸ πνεῦμά ἐστὶ τὸ μεταποιῶν τόν ἄρτον εἰς σῶμα τοῦ Κυρίου· ὄντως τὸ πνεῦμά ἐστὶ τὸ καθαῖρον ἡμᾶς καὶ ἀξίως ποιοῦν μεταλαμβάνειν τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου. Οἱ γὰρ ἀναξίως τούτου μεταλαμβάνοντες, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος, “κρίμα ἑαυτοῖς ἐσθίουσι καὶ πίνουσι, μὴ διακρίνοντες τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου”.

Ἄλλὰ δεῦτε τοιγαροῦν ὅσοι πιστοί, ὅσοι τῶν μυστηρίων τὴν εἰρημένην καὶ λαλουμένην ἐπίστασθε δύναμιν, ὅσοι τόν οὐράνιον ἄρτον ἐφάγετε, ὅσοι τὴν ἐξ αὐτοῦ καὶ δι’ αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ καὶ σὺν αὐτῷ αἰωνίαν τὴν ζωὴν ἐκτήσασθε, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ζωῇ τῇ ἀληθινῇ εἰς τρίτον οὐρανόν καὶ ἡμεῖς ἀρπαγῶμεν ἐν πνεύματι, μᾶλλον δὲ εἰς αὐτόν πνευματικῶς τῆς Ἁγίας Τριάδος τόν οὐρανόν, ἵνα πάντα τὰ ῥηθέντα καὶ τὰ διαμείναντα ἄρρητα κατιδόντες ὁμοῦ καὶ ἀκούσαντες, γευσάμενοί τε καὶ ὀσφρανθέντες καὶ ταῖς χερσὶ τῆς ψυχῆς καλῶς ψηλαφίσαντες, εὐχαριστήριον αἶνον τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ ἀναπέμψωμεν οὕτω λέγοντες· “Δόξα σοι, ὁ ἐπιφανείας καὶ ἀποκαλυφθῆναι καὶ ὁραθῆναι καταξιώσας ἡμῖν”. Εἴπωμεν δὲ καὶ πρὸς πάντας ἡμῶν κοινῶς τοὺς ἀδελφούς. Ὡ πατέρες, ὦ ἀδελφοί, μονάζοντες ὁμοῦ καὶ οἱ ἐν τῷ βίῳ τῷ κοσμικῷ, πλούσιοι, πένητες, δοῦλοι, ἐλεύθεροι, νέοι καὶ γέροντες, πᾶσα ἡλικία καὶ γένος ἅπαν, ἀκούσατε. Μὴ ὁ Θεὸς ψεύστης ἐστίν; Ἡ ψεύστης μὲν οὐκ ἔστιν, ἀδύνατος δέ, καὶ οὐ μὴ δυναθῆ ποιῆσαι ἅ ἐπηγγείλατο; Μὴ βραδύνη τοῦ ἐπισκέψασθαι πάντα τὰ ἔθνη; Μὴ ἰσχύσει τις κρυβῆναι ἐξ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ; μὴ ὑπενέγκαι ἰσχύσει ἄνθρωπος τὴν ἀποκάλυψιν τῆς δόξης αὐτοῦ; (170) Οὐ μὲν οὖν. Πῶς γάρ, ὅταν οὐρανοὶ ῥοιζηδόν λύωνται καὶ τὰ στοιχεῖα καυσούμενα ἀπολοῦνται, καθά φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ἄνθρωπος τότε ἡμέραν εἰσόδου ὑπομενεῖ τοῦ ἀπροσίτου Θεοῦ καὶ ἀπροσίτῳ ἐνοικοῦντος φωτί, ὅς ἐν αὐτῷ καὶ σὺν αὐτῷ ἐρχόμενος εἰς τόν κόσμον ὀφθῆναι μέλλει πάση σαρκί; Μέγας φόβος καὶ τρόμος ὄντως λήψεται τότε τοὺς ἀμαρτωλοὺς καὶ σύγκρισιν οὐκ ἔσται τῆς θλίψεως καὶ ὀδύνης καὶ τιμωρίας αὐτῶν.

Ἄλλ’ οἱ ταῦτα πιστεύοντες καὶ ἐπιποθοῦντες σωθῆναι, τάδε λέγει, ἀκούσατε, τὸ πνεῦμα τὸ Ἅγιον· “Ἀποστρέψατε ἕκαστος ὑμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς· μάθετε καλὸν ποιεῖν καὶ ῥύσασθε ἀδικούμενον· ἐκζητήσατε τόν Κύριον καὶ ζήσεται ἡ ψυχὴ ὑμῶν· ἐκκλίνατε ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιήσατε ἀγαθόν”. Οἱ βασιλεῖς τὴν σωφροσύνην, τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἐλεημοσύνην, τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν εὐσεβῆ πίστιν μᾶλλον ἢ τὸ διάδημα καὶ τὴν ἀλουργίδα φορεῖν ποθήσατε. Οἱ πατριάρχαι, εἰ

μή φίλοι ἐστέ Θεοῦ, εἰ μή υἱοί, εἰ μή θέσει θεοί, ὅμοιοι δηλονότι ὄντες τῷ φύσει Θεῷ κατά τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἄνωθεν, τῶν θρόνων ἀπόστητε καὶ πορευθέντες πρῶτον ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν νουθετήσατε· καὶ ἀπεικόνισμα γεγονότες Θεοῦ, φρικτῶς τηνικαῦτα τῶν θείων προσψαύσατε· εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ὅποτε ἀποκαλυφθῆ, τότε γνῶσεσθε ὅτι ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον ἐστίν, οὐ τοὺς φίλους οὐδέ τοὺς αὐτὸν ἀγαπήσαντας ἀλλὰ τοὺς μή ὡς φῶς ἐλθόντα δεξαμένους αὐτόν. Οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ πλούσιοι, ἀρχόμενοι καὶ πτωχοὶ μᾶλλον γένεσθε, ἐπειδὴ δυσκόλως πλούσιος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰσελεύσεται· εἰ δὲ δυσκόλως ὁ πλούσιος, ὁ ἄρχων ἄρα πῶς; Οὐδαμῶς· φησὶ γάρ ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· (171) “Οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν· οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὁ θέλων εἶναι πρῶτος ἐν ὑμῶν, ἔστω πάντως ἔσχατος καὶ πάντων δούλος καὶ πάντων διάκονος”.

Ἄρχοντα δὲ ἡ Γραφή τίνα ἄρα καλεῖ; Τὸν τὴν ἑαυτοῦ φησι ζητοῦντα τιμὴν, τὸν διὰ τῆς ἀρχῆς τὸ ἴδιον αὐτοῦ ἐκπληροῦντα θέλημα. Εἰ δὲ ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν ἐλθὼν ἐπὶ τῆς γῆς δι' ἡμᾶς καὶ διδούς ἡμῖν τύπον καὶ ὑπογραμμὸν σωτηρίας ἔλεγεν· “Ἐγὼ ἦλθον οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός”, τίς ἄλλος τῶν εἰς αὐτόν πιστευόντων, μή ποιῶν τὸ ἐκείνου θέλημα ἀλλὰ τὸ ἴδιον ἐκπληρῶν, σωθῆναι ποτε δυνησεται; Ὅντως οὐδεὶς οὐδαμῶς. Καὶ τί λέγω σωθῆναι αὐτόν, ὅπου γε οὐδέ πιστός εἶναι δύναται ἢ χριστιανός τέλειος ὁ τοιοῦτος; Καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἔλεγε· “Πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι” εἰς ἐμέ δηλονότι “δόξαν παρά τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητοῦντες;” Πᾶς οὖν ὁ τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν ζητῶν καὶ τὸ ἐκείνου θέλημα παντὶ τρόπῳ καὶ ἐν παντί πράγματι σπουδάζων ποιεῖν, οὐδέποτε ἄρχειν τινός ἢ ὅλως ὑπερέχειν μικροῦ ἢ μεγάλου καθ' ἑαυτόν ἐννοήσκειν, ἀλλ' ὅσῳ πλειόνων οἰκονομίαν καὶ φροντίδα ἐγχειρισθήσεται, τοσοῦτῳ μᾶλλον ἑαυτόν ἐσχατώτερον καὶ δούλον τῶν πολλῶν ἐκείνων λαῶν ἔξει, ἐν αἰσθήσει γενόμενον. Οἱ δὲ μή τοιοῦτοι τῇ διαθέσει γενόμενοι, ἀλλ' ὅλως αἰσθησιν τῆς ἀνθρωπίνης δόξης ἐσχηκότες καὶ ὄρεξιν πλούτου κτησάμενοι καὶ τρυφῆς, ὄντως ὀκνῶ εἰπεῖν ὅτι ἐθνικοὶ εἰσιν οἱ τοιοῦτοι, καὶ οὐ χριστιανοὶ ἀληθεῖς, κατά τὴν θείαν φωνὴν τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ· φησὶ γάρ· “Ταῦτα δὲ τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ”. Ὑμεῖς δὲ, φησὶ, “ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν”.

(172) Ἄλλα γάρ ἐπίστασθε ἄρα ποῖαν λέγει ζητεῖν ἡμᾶς βασιλείαν; Τὴν ἐν τῷ ὕψει τῶν οὐρανῶν, τὴν μέλλουσαν μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἔσεσθαι ἢ, ὡς πού ποτε οὕσαν μακράν, ταύτην λέγει ζητεῖν ἡμᾶς; Οὐδαμῶς. Ὅποιαν δὲ ἄρα ζητεῖν ἐγκελεύεται; Πρόσεχε ἀκριβῶς ὅποια τίς ἐστὶν ἢ ζητεῖσθαι ὀφείλουσα παρ' ἡμῶν βασιλεία. Ὁ Θεός, κτίστης ὢν καὶ δημιουργός τῶν ἀπάντων, αἰεὶ πάντων ἐπουρανίων βασιλεύει καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων· ἀλλὰ καὶ τῶν μήπω γεγονότων ὡς ἤδη γεγονότων ἐν αὐτῷ αὐτός βασιλεύει, ὅτι δι' αὐτοῦ γενήσονται καὶ εἴ τι δ' ἂν μετὰ ταῦτα γενήσονται μέλλει, βασιλεύει δὲ οὐχ ἡκιστα καὶ ἐφ' ἓνα ἕκαστον ἡμῶν ἐν δικαιοσύνῃ καὶ γνώσει καὶ ἀληθείᾳ. Ταύτην τοιγαροῦν λέγει ζητεῖν τὴν βασιλείαν ὑμᾶς, ἵνα καθὼς “ἐβασίλευσεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τὰ ἔθνη”, ὡς γέγραπται, βασιλεύσῃ καὶ ἐφ' ἡμῖν, ἐπειδὴ ἐξ ἐθνῶν ἐσμεν. Βασιλεύσει δὲ πῶς; Ὡς ἐπὶ ὀχήματός τινος ἐφ' ἡμᾶς ἐποχούμενος καὶ ὡς ἡνίας τὰ θελήματα κρατῶν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, ὅς καὶ ἄξει ἐν οἷς ἂν βούληται ἡμᾶς εὐηνίους εὐρών καὶ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα οἷα δὴ ἵπποις χρήσεται ἡμῶν τοῖς θελήμασιν, ὑπέικουσι προθύμως ταῖς αὐτοῦ νομοθεσίαις καὶ ἐντολαῖς. Οὕτω δὲ βασιλεύει Θεός ἐν οἷς οὐδέποτε ἐβασίλευσε, καθαιρομένοις διὰ δακρύων καὶ μετανοίας καὶ τελειουμένοις διὰ σοφίας καὶ γνώσεως τῆς τοῦ Πνεύματος. Οὕτω καὶ Χερουβὶμ οἱ ἄνθρωποι γίνονται, τὸν ἐπὶ πάντων Θεὸν ἐπὶ τοῦ νώτου τῶν ψυχῶν αὐτῶν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ἐπιφερόμενοι. Τίς

οὐν ἐπὶ τοσοῦτον ἄφρων καὶ ἀναίσθητος ὅς πρό τοῦ τὴν δόξαν ταύτην καὶ ἰδεῖν καὶ παθεῖν ἀρχῆς ἢ δόξης ἢ πλούτου ἐπιθυμήσει; Μᾶλλον δέ τις οὕτως ἀπονενοημένος καὶ ἄθλιος, ὅς μείζονα τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας καὶ δόξης ἄλλην εἶναι δόξαν ἢ βασιλείαν ἢ πλοῦτον ἢ τιμὴν ἢ ἀρχὴν ἢ τρυφήν, ἢ τι τῶν λεγομένων ἄλλον καὶ νομιζομένων καλῶν ἐπὶ γῆς ἢ ἐν οὐρανῶ, (173) ὑποπτεύσει, ἵνα καὶ ἐκεῖνα ἀντὶ ταύτης ἐκλέξεται; Ὅντως οὐκ ἔστι ταύτης ἕτερον οὐδὲν ἐφετώτερον τοῖς γε νοῦν ἔχουσι.

Τοῖνον καὶ περιῖοντι τῷ Χριστῷ καὶ βασιλεῦσαι ζητοῦντι ἐπὶ πάντα ἡμᾶς, μηδεὶς ἀφρόνως αὐτόν ἀπόσῃται· μηδεὶς ἀξιώ, τοῦ μεγάλου τούτου καὶ ἀσπάστου δώρου ἀποστερήσειεν ἑαυτόν· μηδεὶς τῆς ἀληθινῆς δόξης ἐκπτωτον ἑαυτόν ἀπεργάσῃται· μηδεὶς διὰ πρόσκαιρον πλοῦτον τόν πλουτοδότην Θεόν καὶ ποιητὴν τοῦ παντός καταλείψῃ· μηδεὶς διὰ γονέων καὶ φίλων καὶ συγγενῶν προσπάθειαν τόν Δεσπότην τῶν ἀγγέλων ἀρνήσῃται· μηδεὶς δι' ἐπιθυμίαν σαρκός τοῦ γλυκασμοῦ τῆς ὄντως ζωῆς ἀποστερηθήσεται· μηδεὶς διὰ δόξαν εὐμάραντον τῆς αἰωνίου δόξης καὶ ἀτελευτήτου ἀλλότριος γένηται. Ἀλλὰ δεῦτε πάντες, εἰ οἶόν τε, συναχθέντες ἐπὶ τό αὐτό, τόν ὑπεράνω πάσης ὄντα ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ παντός ὀνόματος ὀνομαζομένου ἐλθεῖν ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐφ' ἐνὶ ἐκάστῳ ἡμῶν βασιλεῦσαι ποθήσωμεν καὶ ζητήσωμεν, ὡς ἂν ἕκαστος ἡμῶν, ὄλον αὐτόν μεθ' ἑαυτοῦ λαβῶν, ἀχώριστον ἔξει ἐν ἡμέρᾳ τε καὶ νυκτί, λάμποντα τῷ ἀπροσίτῳ φωτὶ ὃ κατεσθίειν μέλλει τότε τοὺς ὑπεναντίους, ὅτε διὰ τοὺς ἀπιστοῦντας ἐλεύσεται, τοὺς νυνὶ μὴ δεχομένους αὐτόν μηδὲ θέλοντας αὐτόν βασιλεύειν ἐπ' αὐτούς· ἐν οἰκίᾳ τε συνεισερχόμενον ὡσαύτως ἔξει αὐτόν καὶ ἐπὶ τῆς κλίνης συνανακείμενον καὶ τῷ ἀστέκτῳ φωτὶ περιπλεκόμενον τε ὁμοῦ καὶ ἀρρήτως κατασπαζόμενον, νόσους παραμυθούμενον, λύπας καὶ θλίψεις διώκοντα, δαίμονας ἀπελεύνοντα, χαράν καὶ δάκρυα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον γλυκύτερα καθ' ὥραν παρέχοντα, πάθη ψυχῆς καὶ σώματος ἐξιώμενον, θάνατον ἀφανίζοντα, ζωὴν ἀνεκφράστως βλυστάνοντα καὶ μετὰ τὴν ἐκδημίαν τὴν ἐκ τοῦ σώματος εἰς (174) οὐρανοῦς οὐρανῶν ἀναβιβάζοντα ἡμῶν ἕκαστον, καὶ ἐποχούμενον αὐτόν ἕκαστος ἐπὶ τῶν ἑαυτοῦ ὤμων ἐπιφερόμενος, ἀναλαμβάνόμενον ὅθεν οὐκ ἐχωρίσθη.

Ταῦτα παθεῖν σε δεῖ καὶ μαθεῖν, ἀγαπητέ, ἐν αἰσθήσει πάση ψυχῆς, ὡς ἂν ἔξεις Θεόν νῦν μὲν συναναφέροντά σε δίχα τοῦ σώματος, ὕστερον δέ καὶ τό σῶμά σου τοῦτο ἀναστήσοντα καὶ πνευματικόν σοι παρέχοντα, ὅς καὶ βασιλεύων ἔσεται ἐπὶ σέ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας, αἰεὶ σε βαστάζων εἰς τόν ἀέρα καὶ ὑπὸ σοῦ αἰεὶ βασταζόμενος, ὃ ἐπὶ πάντων Θεός, ᾧ πρέπει πᾶσα εὐχαριστία, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Δ΄.

Περὶ ἀπαθείας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ κατὰ προκοπὴν χαρισμάτων καὶ δωρεῶν· καὶ τίς ἡ τελείωσις τῆς κατὰ Χριστόν πνευματικῆς ἡλικίας. (175)

Ὡσπερ ὁ τῷ λαμπροτάτῳ ἡλίῳ ἐνατενίζειν βουλόμενος καθαρὸς ὀφείλει τοὺς τοῦ σώματος ὀφθαλμούς ἔχειν, οὕτω καὶ ὁ περὶ ἀπαθείας λέγειν ἐπιχειρῶν τὰς τῆς ψυχῆς κόρας, εἴτ' οὐν αἰσθήσεις, ἀπηλλαγμένας ἔχειν πάσης ἐπιθυμίας πονηρᾶς καὶ ἐμπαθοῦς λογισμοῦ χρεωστεῖ, ἵνα μὴ, ὑπὸ τῶν τοιούτων τινός τόν νοῦν ὀχλούμενος, εἰς τό τῆς καθαρότητος αὐτῆς ὕψος καὶ εἰς τόν ταύτης βυθόν οὐκ ἐξισχύσει τρανῶν ἀποβλέψαι ἢ σαφῶς ἐξιπεῖν καὶ ἀξίως κατανοῆσαι τό πλῆθος καὶ μέγεθος τῶν

ένεργειών καί χαρισμάτων αὐτῆς. Εἰ γάρ τεθολωμένω τῷ νῷ καί ἀκαθάρτῳ τῇ καρδίᾳ τῶν αὐτῆς ἄρξεται θεωρημάτων καί ὑποθέσεως, μή δυνάμενος διατρανώσαι τὰς ἐνεργείας αὐτῆς ἐλευθέρῳ τῷ λόγῳ, ἐκπεσεῖται καί ὧν ἴσως ἐκ μέρους ἔλαβεν ἐξ αὐτῆς ἀγαθῶν, οἷα δὴ ὡς ἐξουθενῶν καί ἀτιμάζων αὐτήν καί ὡς τὴν δόξαν αὐτῆς ἀμαυρῶν· γέγραπται γάρ· “Παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται καί περισσευθήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος καί ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ’ αὐτοῦ”.

Ὅσοι τοιγαροῦν ἀπάθειαν ἔχουσι, δηλονότι φιλοῦσιν αὐτήν καί φιλοῦνται σφοδρῶς ὑπ’ αὐτῆς· καί τὰ περί τῆς (176) ἀκορέστου διαλεγόμενοι, ἀπαθέστεροι ἔτι παρ’ αὐτῆς γίνονται, τῷ περί αὐτήν ἐκκαίόμενοι πόθῳ. Ὅσοι δὲ προσδέδενται μικρᾶ ἔτι καί τῇ τυχούσῃ ἐπιθυμίᾳ τοῦ κόσμου καί τῶν πραγμάτων αὐτοῦ, ἢ πάθει τινὶ σωματικῷ τε καί ψυχικῷ, μακρὰν εἰσι καί ἀπέχουσι τοῦ λιμένος αὐτῆς· ὅθεν καί ἕαν περί ἀπαθείας λέγειν ἀπάρξωνται καί πρὸς τὸ ὕψος αὐτῆς τὸν νοῦν ἄραι ἐπιχειρήσωσιν, ἐλκόμενοι οἷα δοῦλοι καί δελεαζόμενοι ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἐν ᾧ προσδέδενται πάθους, καί ἥς πρώην ἐδόκουν ἔχειν εἰρήνης ἀποστεροῦνται τῶν λογισμῶν· καί εἰκότως· “Ὡ γάρ τις ἠττηται, φησί, τούτῳ δεδούλωται”. Τοίνυν καί σκότους ἐκεῖθεν πληρούμενοι, τὴν αἰτίαν οὐ σφίσιν αὐτοῖς τῶν γινομένων ἐπιγράφονται, ἀλλὰ τῇ παντοδυνάμῳ ἀπαθείᾳ ἀσθένειαν προσάπτειν κατατολμῶσι. Τοῦτο δὲ συμβαίνει αὐτοῖς, ἐπειδὴ τῆς μὲν νοεῶς αἰσθήσεως καί θεωρίας καί τῆς παντουργοῦ ἐνεργείας αὐτῆς πείραν ὅλως οὐ κέκτηνται, στοχαστικῶς δὲ καί ἐν ἐπινοίαις ποικίλαις καί πολυτρόποις τὰ κατ’ αὐτήν ἀναλογιζόμενοι, ἀλληνάλλως ταῦτα ὑπὸ τῆς ψευδωνύμου φυσιοῦμενοι γνώσεως φιλολογοῦσιν τε καί περί ὧν οὐκ οἶδασι διαβεβαιοῦνται τοὺς πυθομένους. Διὰ τοι τοῦτο οὐδέ τὴν ἐξ ἀπιστίας καί προλήψεως καί μακρᾶς συνηθείας καί ἀμελείας προσγενομένην αὐτοῖς καί προσοῦσαν ἀσθένειαν συνιδεῖν ἢ καθομολογήσαι ποτε πείθονται, ἀλλὰ καί πάντας ἄλλους ἀνθρώπους ὁμοίους ἑαυτῶν εἶναι καί ὑπὸ τῶν τοιούτων διαμαρτύρονται καταδουλοῦσθαι παθῶν· οὐ γάρ συγχωροῦνται ὑπὸ τῆς οἰήσεως καί τοῦ φθόνου μείζονα ποτε ἑαυτῶν ἐπ’ ἀρετῇ καί σωφροσύνῃ προσμαρτυρήσαι τι.

Ἄλλὰ μὴ γένοιτο ἡμᾶς, τοὺς εὐτελεῖς καί τοῦ λέγειν ἀναξίους, περί τοιούτων οὔτω καθυποκρινόμενους, καταψεύδεσθαι τῆς ἀληθείας καί διαβεβαιοῦσθαι περί ὧν οὐκ (177) ἔγνωμεν πείρα μᾶλλον ἢ λόγοις εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς τὴν ἐνέργειαν τῶν μελλόντων ῥηθήσεσθαι πρότερον· ἃ δὲ καταλαβεῖν ἠξιώθημεν καί μαθεῖν παρά τῶν ἐλλαμφθέντων ὑπὸ τῆς μακαρίας ἀπαθείας τὸν νοῦν καί ἃ παρ’ αὐτῆς, παραφρονοῦντες λαλοῦμεν, μυστικῶς ἀκηκόαμεν εἰς τὸ οὐς, ὡς ἀπερριμμένοι τινές καί τοῦ μηδενός ἄξιοι, κατὰ τὴν ἄνωθεν κελεύουσαν χάριν ἐπὶ τῶν δωμάτων κηρύξομεν, ἵνα μὴ ὡς ὁ τὸ τάλαντον κατακρύψας δοῦλος κατακριθῶμεν. Καθάπερ οὖν ἠκούσατε λέγοντος τοῦ Δεσπότου· “Πολλοὶ μὲν κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί” καί “Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρὸς μου μοναὶ πολλαὶ εἰσιν”, οὕτως εἰδέναι βούλομαι πάντας ὑμᾶς, ὅτι πολλοὶ μὲν ἄγιοι, ὀλίγοι δὲ ἀπαθεῖς· καί πρὸς τούτοις πολλὴ πάλιν ἐν ἀμφοτέροις ὑπάρχει διαφορά. Καί πρόσεχε ἀκριβῶς τῇ τῶν λεγομένων δυνάμει καί ἀκριβείᾳ.

Ἄλλο ὑπάρχει ἀπάθεια ψυχῆς καί ἕτερον ἀπάθεια σώματος· ἡ μὲν γάρ καί τὸ σῶμα καθαγιαζέει, ἡ δὲ αὐτὴ μόνη καθ’ ἑαυτήν οὐδὲν τὸν κεκτημένον ὀνίστησιν. Ἄλλο ἀκίνησία τῶν τοῦ σώματος μελῶν καί τῶν παθῶν αὐτῶν τῆς ψυχῆς καί ἕτερον κτῆσις ἀρετῶν· ἡ μὲν γάρ ἐκ φύσεως πρόσεστιν, ἡ δὲ καί τὰς φυσικὰς ἀπάσας κινήσεις εἴωθε καταστέλλειν. Ἄλλο τὸ μὴ ἐπιθυμεῖν τινος τῶν τοῦ κόσμου τερπνῶν καί ἡδέων καί ἕτερον τὸ ἐφίεσθαι τῶν αἰωνίων καί οὐρανίων ἀγαθῶν, ἐπειδὴ τῶν μὲν προτέρων ἄλλοι δι’ ἄλλο τι καί πλείονες αὐτῶν κατεφρόνησαν, τῶν δὲ δευτέρων ὀλίγοι παντελῶς ἐφρόντισαν. Ἐτερον μὲν οὖν μὴ ζητεῖν ἐξ ἀνθρώπων δόξαν καί ἕτερον τὸ τῆς δόξης ἐκκρέμασθαι τοῦ Θεοῦ καί ταύτην ἀενάως ἐπιζητεῖν·

τήν μὲν γάρ καί ὑπό παθῶν ἄλλων πλεῖστοι κυριευθέντες ἀπώσαντο, τήν δέ ὀλίγοι λίαν κόπω καί πόνω πολλῶ λαβεῖν ἤξιώθησαν. Ἄλλο τό εὐτελεῖ ἐσθῆτι ἀρκεῖσθαι (178) καί στολῆς λαμπρᾶς μὴ ἐπιθυμεῖν καί ἕτερον τό ἐνδεδῦσθαι τό φῶς τοῦ Θεοῦ· τῆς μὲν γάρ ὑπό ἐτέρων μυρίων ἐπιθυμιῶν καθελκόμενοι τινες κατεφρόνησαν, τό δέ μόνοι περιβέβληνται οἱ τοῦ φωτός υἱοί καί τῆς ἡμέρας καταξιοθέντες γενέσθαι.

Ἄλλο τό ταπεινολογεῖν καί ἕτερον ταπεινοφρονεῖν· καί ἄλλο ταπείνωσις καί ἕτερον τό τῆς ταπεινώσεως ἄνθος καί ἕτερον ὁ ταύτης καρπός καί τό τοῦ καρποῦ ταύτης κάλλος καί ἡ ἠδύτης αὐτοῦ καί ἕτερον αἱ ἐκ τούτου ἐνέργειαι. Τούτων δέ τά μὲν ἐφ’ ἡμῖν, τά δέ οὐκ ἐφ’ ἡμῖν εἰσι· καί τά μὲν ἐφ’ ἡμῖν τό πάντα νοεῖν, τό φρονεῖν, τό λογίζεσθαι, τό λέγειν καί πράττειν ὅσα πρὸς ταπείνωσιν ἡμᾶς φέρουσιν· ἡ δέ ἁγία ταπείνωσις καί τά λοιπά ταύτης ἰδιώματα καί χαρίσματα καί αἱ ταύτης ἐνέργειαι δῶρόν εἰσι Θεοῦ καί οὐ τῶν ἐφ’ ἡμῖν εἰσιν, ἵνα μηδέ ἐν τούτῳ τις καυχῆσθαι· ὧν καί οὐδεὶς ποτε τυχεῖν καταξιοθήσεται, εἰ μὴ καλῶς τά ὅσα ἐφ’ ἑαυτὸν εἰσι σπέρματα καταβάληται.

Ἄλλο τό μὴ δάκνεσθαι μηδέ ὀργίζεσθαι ἐν ἀτιμίαις καί ὕβρεσι καί ἐν πειρασμοῖς καί θλίψεσι, καί ἕτερον τό εὐδοκεῖν ἐν αὐτοῖς. Ἄλλο τό εὐχεσθαι ὑπὲρ τῶν τά τοιαῦτα ποιοῦντων εἰς ἡμᾶς καί ἄλλο τό ἀφιέναι αὐτοῖς καί ἕτερον τό ἀγαπᾶν αὐτούς ὡς εὐεργέτας ἀπὸ ψυχῆς καί ἕτερον τό νοερῶς ἀνατυποῦν τά πρόσωπα ἐνός ἐκάστου αὐτῶν καί ὡς γνησίους φίλους ἀπαθῶς αὐτούς κατασπάζεσθαι ἐν δάκρυσιν ἀγάπης εἰλικρινοῦς, ἴχνους ὅλως ἀηδίας τινός δηλόνοτι μὴ ἐμφωλεύοντος αὐτοῦ ἐν τῇ ψυχῇ. Μεῖζον δέ τούτων ὧν εἶπομεν, ὅταν καί ἐν αὐτῷ τῷ τῶν πειρασμῶν καιρῷ τήν ἴσην κέκτηται τις καί ὁμοίαν ἀναλλοιώτως διάθεσιν καί πρὸς αὐτούς τούς κατά πρόσωπον λοιδοροῦντας αὐτόν καί ἐνδιαβάλλοντας καί πρὸς πάντας ἄλλους (179) τούς ἢ κατακρίνοντας αὐτόν ἢ ὑβρίζοντας ἢ καταδικάζοντας ἢ ἐμπύοντας εἰς τό πρόσωπον, ἀλλά μὴν καί πρὸς αὐτούς τούς ἐν προσχήματι μὲν φιλίας ἔξωθεν διακειμένους, λαθραίως δέ τά αὐτά τοῖς εἰρημένοις διαπραττομένους μὲν κατ’ αὐτοῦ, μὴ λανθάνοντας δέ. Τούτων δέ πάλιν ὑπέρτερον ἀσυγκρίτως εἶναι ὑπέληφα τό ἐν λήθῃ παντελεῖ τῶν ὧν περ ἄν πάθοι τις γίνεσθαι καί μήτε ἀπόντων μήτε παρόντων τῶν λυπησάντων ἢ ἄλλως ἐμπαροινησάντων μεμνησθαι ποτε, ἐπίσης δέ μᾶλλον τοῖς φίλοις καί τούτοις προσφέρεσθαι δίχα τινός ἄλλου διαλογισμοῦ ἐν τε ὁμιλίαις, ἔν τε συνεστιάσει. Ταῦτα μὲν οὖν ἅπαντα ἔργα καί πράξεις τῶν ἐν φωτὶ περιπατούντων ἀνδρῶν εἰσι· ὅσοι δέ ἔξω τούτων καί τῶν τοιούτων ἑαυτούς εἶναι καταμανθάνουσι, μὴ πλανάσθωσαν μηδέ ἐξαπατάτωσαν ἑαυτούς, ἀλλά βεβαίως εἰδέτωσαν ὅτι ἐν σκότει πορεύονται.

Καί πρὸς τούτοις ἄλλο τό φοβεῖσθαι τόν Θεόν καί ἕτερον τό ποιεῖν τάς αὐτοῦ ἐντολάς, καθὼς γέγραπται· “Φοβήθητε τόν Κύριον πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ”, καί πάλιν· “Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ καί ποιήσον ἀγαθόν”. Ἄλλο ἀργία καί ἕτερον ἡσυχία καί ἄλλο σιωπή· ἔτι δέ ἄλλο ἀναχώρησις καί ἡ ἐκ τόπων εἰς τόπους μετάβασις, καί ἕτερον ἡ ξενιτεία. Ἄλλο ἀναμαρτησία καί ἕτερον ἡ τῶν ἐντολῶν ἐργασία. Καί ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἕτερον τό ἀνθίστασθαι καί πολεμεῖν τοῖς ἐχθροῖς καί ἄλλο τό τελείως ἠττῆσαι καί ὑποτάξαι καί θανατῶσαι αὐτούς· τό μὲν πρότερον ἀγωνιστῶν ἐστί καί ἁγίων, ἐάν ἐν τούτῳ φθάσωσι τελειωθῆναι, τό δέ δεύτερον, ἀπαθῶν καί τελείων, διά κόπων δηλονότι πολλῶν καί ἰδρώτων τούς ἑαυτῶν τροπωσαμένων ἐχθρούς καί τελείαν τήν κατ’ αὐτῶν ἀραμένων νίκην καί τήν ζωηφόρον τοῦ Κυρίου νέκρωσιν στολισαμένων λαμπρῶς.

(180) Τοιγαροῦν καί πολλοί μὲν πρὸς ταῦτα ἑαυτούς ἄλλος δι’ ἄλλο τι ἐπιδεδῶκασιν, ὀλίγοι δέ λίαν οἱ μετὰ φόβου ἐμφύτου καί ἀγάπης τῆς πρὸς Θεόν μετὰ πίστεως ἀδιστακτοῦ τούτοις ἐπιχειροῦντες, οἱ καί μόνοι, ὑπό τῆς χάριτος βοηθούμενοι, συντόμως κατορθοῦσι τήν τῆς ἀρετῆς ἐργασίαν καί πρὸς τά

προειρημένα πάντα προκόπτοντες καθ' ὥραν προσεπεκτείνονται. Οἱ δ' ἄλλοι “ἀφίενται ὡς ἐν ἀβάτω” κατά τό εἰρημένον “περιπλανᾶσθαι καί οὐχ ὀδῶ”, περί ὧν γέγραπται: “Ἐξαπέστειλα αὐτούς κατά τά ἐπιτηδεύματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν πορεύσονται ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν”. “Καθό γάρ οὐκ ἐδοκίμασαν τόν Θεόν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτούς ὁ Θεός εἰς ἀδόκιμον νοῦν ποιεῖν τά μή καθήκοντα”. Οἱ οὖν καλόν τόν θεμέλιον τῆς πίστεως καί ἐλπίδος ἐν φόβῳ καί τρόμῳ ἐπί πέτραν ὑπακοῆς πνευματικῶν πατέρων καταβαλόντες καί ὡς ἐκ Θεοῦ στόματος τά παρ' ἐκείνων ἐντελλόμενα τῷ θεμελίῳ τούτῳ τῆς ὑποταγῆς ἀδιστακτως ἐποικοδομοῦντες εὐθύς κατορθοῦσι τό ἀπαρνήσασθαι ἑαυτούς. Τό γάρ μή τό ἑαυτοῦ ἀλλά τό τοῦ πνευματικοῦ πατρός αὐτοῦ θέλημα ἐκπληροῦν ἕνεκεν ἐντολῆς Θεοῦ καί γυμνασίας πρὸς ἀρετήν, οὐ μόνον ἀπάνησιν ἑαυτοῦ, ἀλλά καί νέκρωσιν τήν πρὸς τόν κόσμον ἅπαντα ἐμποιεῖ.

Ἐπειτα ὡς ἐν ἐρήμῳ, μᾶλλον δέ ἔξω τοῦ κόσμου, ἐν αἰσθήσει τελείᾳ γενόμενος ὁ τοιοῦτος, ἀρρήτῳ φόβῳ καί τρόμῳ κατασχεθεῖς, βοᾷ πρὸς τόν Θεόν ἐξ ὅλης ψυχῆς, ὡς ὁ ἐκ Ἰωνάς ἐκ τοῦ κήτους, ὡς ὁ Δανιήλ ἐκ τοῦ λάκκου τῶν λεόντων, ὡς οἱ τρεῖς παῖδες ἐκ τῆς καμίνου τοῦ πυρός, ὡς ὁ Μανασσῆς ἐκ τοῦ χαλκουργήματος. Οὗ καί εἰσακούων ὁ πανάγαθος Δεσπότης εὐθύς, ὁ δούς τήν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, τῶν κατωδύνων στεναγμῶν τῆς φωνῆς τῆς δεήσεως αὐτοῦ, ῥύεται αὐτόν, (181) ὡς ἐκ κήτους μέν, ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς ἀγνοίας καί τοῦ σκοτασμοῦ τῆς φιλίας τοῦ κόσμου πρὸς τό μηκέτι αὐτόν πρὸς τά τοιαῦτα κἄν τῷ λογισμῷ ἐπιστρέψαι· ὡς ἐκ λάκκου δέ τῶν λεόντων, τῶν πονηρῶν ἐπιθυμιῶν τῶν ἀρπαζόντων καί κατεσθιόντων τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχάς· ὡς ἐκ καμίνου δέ πυρός, ἐκ τῶν κατεχόντων πάντας ἀνθρώπους προλήψεων ἐμπαθῶν, τῶν ὡς πῦρ κατακαιόντων καί καταλυμαινομένων καί πρὸς ἀτόπους πράξεις βία ἐλκόντων ἡμᾶς καί τήν φλόγα τῶν παθῶν ἐν ἡμῖν ἀναπτόντων, καταδροσίζων ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι καί ἀκατάφλεκτον ἀποτελῶν αὐτόν· ὡς ἐκ τοῦ χαλκουργήματος δέ, ἐκ τῆς γεώδους καί βαρείας καί ἐμπαθοῦς ἡμῶν ταύτης σαρκός, ἐν ἣ οἰκοῦσα ἡμῶν ἡ ψυχὴ καί δεινῶς κατεχομένη καί πεδουμένη καί βαρουμένη, πρὸς πᾶσαν ἀρετήν καί ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἀκίνητος ὑπάρχει παντάπασι καί ἀπρόθυμος. Ἐξ ἧς ἐλευθερωμένη μέν, οὐ χωριζομένη δέ, βοᾷ σύν τῷ προφήτῃ Δαυὶδ καί αὐτὴ λέγουσα· “Διέρρηξας τόν σάκκον μου καί περιέζωσάς με εὐφροσύνην, ὅπως ἂν ψάλλῃ σοι ἡ δόξα μου”. Οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί εὐχαριστεῖ μετὰ Παύλου λέγουσα· “Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ὅτι ὁ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καί τοῦ θανάτου”.

Τούτων οὖν οὕτω Χριστοῦ χάριτι γενομένων, καί τῆς ἀγνοίας καί τοῦ σκοτασμοῦ τῆς φιλίας τοῦ κόσμου ῥυσθεῖς, ἵνα τά αὐτά πάλιν εἶπω, τῶν πονηρῶν τε καί αἰσχωρῶν ἀπαλλαγείς ἐπιθυμιῶν καί ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ σώματος, ὑπὸ τόν νόμον τῆς ἁμαρτίας καταδουλοῦντος ἡμᾶς, ἐλευθερωθεῖς, τί ἔκτοτε ὁ τοιοῦτος μέλλει ποιεῖν; Ἄρα γε τῇ ἐλευθερίᾳ ταύτῃ εἰς ἄνεσιν καί ἀμεριμνίαν χρήσεται; Ἄπαγε· δούλων ὄντως αἱ ὑπολήψεις αὐταῖ εἰσι καί οὐκ ἐλευθέρων· ὁ γάρ τῆς ἐλευθερίας ταύτης (182) καταξιοθεῖς οἶδεν ὅτι ἠλευθερώθη ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας τοῦ μηκέτι δουλεύειν αὐτόν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλά δουλεύειν τῇ δικαιοσύνῃ, ὅς ἐστι Χριστός ὁ Θεός, ὁ δικαιοσύνης ἥλιος καί ὢν καί καλούμενος. Καί ἵνα ἐκ παραδείγματος δείξω ὑμῖν οἷαν μᾶλλον ἔκτοτε ἐπιδείκνυται πρὸς τόν Θεόν εὐνοίαν ὁ τοιοῦτος, ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων καί εἰς ἡμᾶς ἀεὶ γινομένων παραστήσω αὐτήν.

Καθάπερ γάρ βασιλεύς τις, εὐσπλαχνος ὢν καί φιλόανθρωπος, δοῦλον ἑαυτοῦ ὑπὸ τυράννου τινός ἐκουσίως αἰχμαλωτισθέντα καί εἰς δουλείαν ὑπαχθέντα τῷ πληρῷ καί τῇ πλινθείᾳ καί τῷ βορβόρῳ θεασάμενος αὐτόν ἀνηλεῶς κακοπαθοῦντα

καί ταῖς τοῦ πονηροῦ τυράννου ἐκείνου ἀκαθάρτοις ἐπιθυμίαις ὑπηρετούμενον, αὐτός ἐκεῖνος ἀφικνούμενος ἀφαρπάζει καί ἐλεύθερον τῆς αἰσχροῦς ἐκείνης καί μοχθηρᾶς ἀποδείκνυσι λειτουργίας, καί τοῦτον ἀναγαγών ἐν τοῖς βασιλείοις ἀποκαθίστησι, μηδαμῶς ἐν μηδενί προσονειδίσας αὐτόν· ὁ δέ δούλος ἐκεῖνος, ὁ τοσοῦτων καί τηλικούτων ἀπαλλαγείς ἀνιαρῶν, τῇ πρὸς τόν ἑαυτοῦ δεσπότην εὐνοίᾳ τῶν μὴ αἰχμαλωτισθέντων συνδούλων αὐτοῦ σπουδαιότερος ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ δεσπότη αὐτοῦ φανῆναι φιλοτιμεῖται, ὡς ἄν μείζονα καί τήν πρὸς αὐτόν ἀγάπην καί θερμότεραν ἐπιδείξεται, διηνεκῶς μεμνημένος ὅσων ὑπ' αὐτοῦ ἐρρύσθη κακῶν· οὕτω μοι καί περί τοῦ ἀπολαύσαντος τῆς ἐπικουρίας Θεοῦ, καθάπερ εἴρηται, ὑπονόει. Καί καθάπερ ὁ βασιλεύς ἐκεῖνος εὐπροθύμως ὄρων καί μετά ταπεινώσεως πάσης τά θελήματα αὐτοῦ ἐκπληροῦντα τόν δούλον ἐκείνον, εἰ καί μηδέν δεῖται τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ, πλήθη ἀναρίθμητα οἰκετῶν ἔχων, ἀλλ' ὅμως διά τήν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ ἀμέτρητον ἐπιδειξεται εἰς αὐτόν τήν ἀγάπην, οὕτω καί ἐν τοῖς εἰρημένοις ὑπολάμβανε. Οὔτε γάρ ὁ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Πνεύματος ἀπό Θεοῦ ἀπολαύσας ἐνδώσει ποτέ τοῦ μή ἔτι (183) καί ἔτι ποιεῖν τό θέλημα τοῦ Θεοῦ καί μετά θερμότερας τῆς προθυμίας, οὔτε ὁ αἰώνιος βασιλεύς καί Θεός ὑστερήσει αὐτόν τά ἀγαθὰ τῆς αἰωνίου ζωῆς τοῦ μή ἐπιδαψιλεύσασθαι ταῦτα ἐπ' αὐτῷ, καί τοσοῦτον ὅσω καί τήν πρὸς αὐτόν θεραπείαν ἐπιτείνοντα καθ' ἑκάστην βλέπει αὐτόν. Τῶν εὐεργεσιῶν δέ καί τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ, ὧν ποιεῖ εἰς τοὺς δούλους αὐτοῦ, οὐκ ἔστι μέτρον ἢ κατάληψις αὐτῶν παρ' ἡμῶν· καί τά μὲν δίδωσιν αὐτοῖς, τά δέ δώσει.

Ἄλλα γάρ ἐξ ὧν δίδωσιν ἐνταῦθα τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν ὁ φιλοικτίρμων Θεός, ὀλίγα τινά χρή πρὸς τήν ἡμετέραν ἀγάπην εἰπεῖν, τά μὲν ἐκ τῶν θείων Γραφῶν, τά δέ ἐξ αὐτῆς τῆς πείρας καταλαβόντα. Ἐπειδήπερ διά τρία ταῦτα πᾶσαν σπουδὴν καί μέριμναν οἱ ἄνθρωποι ἐπιδείκνυνται, φημί δὴ διά πλοῦτον, διά τιμὴν, διά δόξαν καί τήν ἐξ αὐτῶν ἐγγινομένην ἡμῖν ἐλευθερίαν τε καί χαράν καί ἀπόλαυσιν, ἐν πρώτοις ὁ Δεσπότης ἡμῶν καί Θεός ταῦτα τοῖς πάντα ρίψασι καί τόν σταυρόν ἄρασι καί κατά πόδας αὐτοῦ ἀνεπιστρόφως βαδίζουσι πλουσίως χαρίζεται· ἀντί φθαρτοῦ γάρ πλοῦτου αὐτός αὐτοῖς ὅλον ἑαυτόν δίδωσιν. Οἶδας τήν τοῦ ρήματος δύναμιν; Ἦκουσας θαῦμα φρικτόν; Καθάπερ γάρ οἱ ἐν τῷ κόσμῳ πλούσιοι τόν πλοῦτον αὐτῶν ἐν οἴαις ἄν βούλωνται χρεῖαις καί ἐπιθυμίαις καί ἀπολαύσεσιν ἀναλίσκουσιν, οὕτω καί ὁ καλός ἡμῶν Δεσπότης ἑαυτόν δωρεῖται τοῖς γνησίοις δούλοις αὐτοῦ καί πᾶσαν αὐτῶν ἔφεσιν καί ἐπιθυμίαν, ὡς βούλωνται καί ὑπὲρ ὅ βούλωνται, πληροῖ· καί ἐμπιπλᾷ αὐτούς ἀφθόνως παντός ἀγαθοῦ καί δαψιλῶς καί ἀδιαλείπτως ἐπιχορηγεῖ αὐτοῖς τήν ἀφθαρτον τρυφήν καί ἀέναον.

Καί πρῶτα μὲν πληροῦνται ἀρρήτου χαρᾶς, ὅτι οὐχί τόν κόσμον οὐδέ τά ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλά τόν Ποιητήν (184) τῶν ἀπάντων καί Κύριον καί Δεσπότην ἐκτήσαντο ἐν ἑαυτοῖς. Ἐπειτα ἐπενδύονται τό φῶς, αὐτόν τόν Χριστόν καί Θεόν, ὅλον ὄλω τῷ σώματι· καί ὄρωσι κεκοσμημένους ἑαυτούς ἀρρήτῳ δόξῃ καί ἀστραπτύσει θείᾳ στολῇ καί τὰς ὄψεις καλύπτουσιν ἑαυτῶν, μὴ φέροντες ὄραν τήν ἀκατανόητον καί ἄστεκτον τῆς στολῆς αὐτῶν λαμπηδόνα, ὡς ἐπιζητεῖν αὐτούς τόπον ἀποκρυβῆς, ὅπως ἐκεῖσε γένωνται καί τό πολύ βάρος τῆς δόξης ἀποθῶνται. Εἴθ' οὕτως ὁ αὐτός Δεσπότης καί τροφή καί πόσις γίνεται αὐτοῖς ἀέναος καί ἀθάνατος· τοῖς μὲν ὡς φωτοειδῆς μαζός τῷ τοῦ νοός αὐτῶν στόματι ἐμβαλλόμενος καθορᾶται καί θηλάζειν αὐτοῖς παρέχει, ὅσοι νήπιοι ἔτι κατά Χριστόν πέλουσι καί οὐπω στερεᾶς τροφῆς μεταλαβεῖν εἰσιν ἱκανοί, οἷς καί γίνεται ἅμα τροφή τε καί πόσις, τοσαύτην ἐμποιῶν αὐτοῖς τήν ἡδύτητα, ὡς μὴ βούλεσθαι, μᾶλλον δέ μηδέ δύνασθαι, ὅλως ἀποσπασθῆναι αὐτοῦ· τοῖς δέ γε ἀπογαλακτισθεῖσι καθάπερ πατήρ φιλότεκνος προσφέρεται παιδαγωγῶν καί παιδεύων αὐτούς.

Ὡσπερ γάρ ὁ φιλόστοργος πατήρ συνεστίους μὲν ποιεῖται τοὺς ἑαυτοῦ υἱούς, ἐπὶ δὲ περὶ τὰ μαθήματα αὐτῶν ἀμελῶς ἴδη διατεθέντας αὐτούς καὶ μετεωριζομένους ἔν τισιν ἀνωφελέσι πράγμασιν, ἐξωθεῖ τῆς ἑαυτοῦ τραπέζης καὶ τοῖς αὐτοῦ δούλοις παρακελεύεται μὴ δοῦναι αὐτοῖς τροφήν, παιδεύων αὐτούς μὴ καταφρονητὰς εἶναι καὶ ἀμελεῖς, οὕτω καὶ ὁ καλὸς Δεσπότης ἡμῶν καὶ Θεὸς ἐν τοῖς δούλοις αὐτοῦ καὶ κατὰ φιλανθρωπίαν καὶ χάριν υἱοῖς διατίθεται· ἐπιδίδωσι γάρ ἑαυτὸν αὐτοῖς, “ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων καὶ ζωὴν διδούς τῷ κόσμῳ” καὶ ἐκ αὐτοῦ καὶ σὺν αὐτῷ εἰς κόρον τρέφονται ἀενάως καὶ πρὸς ζωὴν αἴδιον μεθαρμόζονται τῇ μεθέξει, καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα καθαγιαζόμενοι. Ὅτε δὲ τῶν ἐντολῶν ἀμελήσουσι καὶ ῥαθύμως ἢ καταφρονητικῶς διατεθῆναι τῷ (185) αὐτεξουσίῳ θελήσουσι καὶ πρὸς τι τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων ἀσχοληθῶσιν, ἀποκλίναντες εἰς ἀνωφελῆ καὶ τὰ μὴ προσήκοντα τῇ θεοσεβείᾳ, τότε ἀποστερεῖ αὐτούς ἑαυτὸν ὁ τροφεὺς τοῦ παντός. Ἀλλὰ γάρ εἰς συναίσθησιν ἐλθόντες τοῦ ἀγαθοῦ οὐ ἔστερήθησαν, ἐπιστρέψαντες αὐθις καὶ συνήθως τοῦτον ζητήσαντες καὶ μὴ εὐρόντες, κόπτονται, κλαίουσι καὶ ἑαυτοὺς ἀποδύρονται, πᾶσαν τε κακοπάθειαν ἑαυτοῖς ἐπιφέρουσι καὶ πᾶσαν θλίψιν καὶ πάντα πειρασμὸν καὶ ἀτιμίαν ἐπιποθοῦσιν, ὅπως ἴδοι ὁ φιλάνθρωπος τούτων πατήρ τὰς θλίψεις αὐτῶν καὶ τὴν ἐθελούσιον κάκωσιν καὶ ἐλείψας αὐτούς ἐπιστρέψῃ καὶ αὐθις αὐτοῖς ἑαυτὸν ἐπιδῷ· ὁ καὶ γίνεται. Καὶ εἰς τὴν προτέραν οἰκειότητα καὶ δόξαν καὶ εἰς αὐτὴν τῶν ἀγαθῶν τὴν τρυφήν “ἅ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη” μετὰ πλείονος τῆς παρρησίας ἀποκαθίστανται, εὐλαβούμενοι πλέον ἢ πρότερον τὸν ἑαυτῶν πατέρα καὶ τρέμοντες ὡς δεσπότην, ὅπως μὴ τοῖς αὐτοῖς ἐξ ἀπροσεξίας καὶ αὐθις περιπαρῶσι κακοῖς καὶ τοῦ παναγάθου ἀπορριφῶσι πατρός.

Καὶ ταῦτα μὲν οἱ ἐμπόνως μετανοοῦντες ποιοῦσιν ἅμα καὶ πράττουσι τῶν εἰρημένων ἐπιτυχάνουσιν ἀγαθῶν. Ὅσοι δὲ πρὸς τοὺς πόνους καὶ πρὸς τὰς θλίψεις καὶ στενοχωρίας τῆς μετάνοιας ἀπαγορεύσουσι, πρὸς ῥαθυμίαν δὲ καὶ ἀνέσεις ἑαυτοὺς ἐπιδώσουσιν, ὡς ἀνάξιοι καὶ νόθοι υἱοί, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν ὡς καταφρονηταί, καὶ τὰς τοῦ σώματος ἡδονὰς ὑπὲρ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ καὶ ὑπὲρ αὐτὸν τὸν Θεὸν αὐτῶν προτιμήσαντες, οὐκέτι τῆς τρυφῆς ταύτης οὔτε μὴν τοῦ ἐνδύματος τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης καταξιοῦνται, ἀλλὰ καὶ τοῦ πλοῦτου τῆς χρηστότητος τοῦ Θεοῦ ἑαυτοὺς ἐνδίκως ἀποστεροῦσι καὶ κυσίν ὁμοιοῦνται ἀδεσπότες. Καθάπερ γάρ οἱ ἀδέσποτοι κύνες ἐν ταῖς πλατείαις καὶ ῥύμαις τῆς πόλεως περιΐασιν, ἴν’ ὅστοῦν που (186) ἢ δέρματος παλαιοῦ μέρος ἀπορριφέν λάβωσιν, ἢ καὶ κόπρον ἢ αἷμα λείξουσι σφαγέντων κτηνῶν, εἰ δὲ καὶ θνησιμαῖον αὐτοῖς εὐρεθῇ, ἀκορέστως ἐσθίουσι καὶ οὐ χωρίζονται τοῦ πτώματος πρότερον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους κύνας μαχόμενοι ἐκδιώκουσιν, ἕως ἄν οὐ τῶν ἐγκάτων μόνον ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ὅστα γυμνά τῶν νεύρων ἀποδείξωσιν, οὕτω καὶ οὗτοι ἐν ταῖς τῶν πλουσίων καὶ πενήτων θύραις ἀγυρτικῶς περιτρέχουσιν, ἵνα χρυσὸν που ἢ ἄργυρον ἢ χαλκὸν διδόμενον ἐγκολπῶσωνται, ἐπεὶ τοῦ ἀληθινοῦ καὶ ἀρρεύστου πλοῦτου ἐξέπεσον· καὶ ὅταν τύχῃσι τοῦ σκοποῦ, τότε πρὸς ὀλίγον, ὡς κεκορεσμένοι καὶ μηδενὸς χρῆζοντες, οὕτω διάκεινται· ἐπὶ δὲ ὁ λιμὸς τῆς ἀπληστίας ἐξ ἀνελπιστίας αὐτοὺς καταλάβῃ, τῇ προτέρᾳ καὶ αὐθις ἀγυρτίᾳ ἑαυτοὺς ἐκδιδόασιν, ἐλεεινοὶ τῶν παρόντων, κἄν τοῦ κόσμου τὸν πλοῦτον ἅπαντα κτήσωνται, ἐλεεινότεροι τῶν μελλόντων, ὅτι τὴν αἰώνιον ζωὴν ἐκουσίως ἀπώσαντο.

Ἐφανέρωσε γάρ αὐτοῖς ὁ Θεὸς τὸν τῆς χάριτος αὐτοῦ πλοῦτον, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογίτους· καὶ τῆς ἐπουρανοῦ δωρεᾶς γεύσασθαι αὐτοὺς κατηξίωσε καὶ Πνεύματος Ἁγίου μετόχους πεποίηκε, καθὰ καὶ ὁ θεῖος Παῦλος ἀνέκραγεν· “Οἱ δὲ οὐχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν”, ἢ ἠγάπησαν, ἢ τὸ ἄπειρον τῆς αὐτοῦ ἠδέσθησαν ἀγαθότητος, “ἢ αὐτῷ εὐχαρίστησαν, ἀλλ’ ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν

καί έσκοτίσθη ή άσύνητος αυτών καρδιά· φάσκοντες γάρ εΐναι σοφοί, έμωράνθησαν”. Ούχ ούτως δέ πάντες οί φοβούμενοι τόν Κύριον· άλλ’ όσοι τάς του ίδιου πατρός και δεσπότου παιδείας ώς εύγνώμονες δουλοι και ώς υιοί γνήσιοι μετά χαράς ύπενέγκωσι, λέγοντες· “Παιδείαν Κυρίου ύποίσω, ότι ήμαρτον αυτώ “, και άλλως· “Ούκ άξια τά παρόντα παθήματα προς την (187) άποκαλυπτομένην ήμιν δόξαν είσι”, και ούτως έμμείνωσι τή καθημερινή, ώς έφημεν, παιδεία και διηνεκεΐ μετανοία, μή άποσκιρτώντες ή προς ταύτην άχθόμενοι, τώ προειρημένω τρόπω παιδαγωγούμενοι, έν τώ οίκω τώ πατρικώ έστολισμένοι λαμπρώς άεί διαμένουσι, συνέστιοι τώ έαυτών πατρί γινόμενοι και την δόξαν καθορώντες αυτού και τον πλουτον όν κληρονομείν μέλλουσιν. Όταν δέ καλώς άνατραφώσι και παιδευθέντες είς μέτρον ήλικίας τελείου άνδρός κατανήσωσι, τηνικαυτα και ό πανάγαθος πατήρ πάντα τά ύπάρχοντα αυτώ δίδωσιν είς τάς χείρας αυτών.

Άλλά γάρ είπωμεν πρότερον τί τό μέτρον τής πνευματικής ήλικίας και τό ύψος του πληρώματος του Χριστου και ούτως περι των ύπαρχόντων τώ Πατρί και όπως δίδωσι ταυτα είς τάς χείρας των πιστευόντων αυτώ διέλθωμεν. Πρόσεχε ούν τή δυνάμει των ρηθησομένων σοι συνετώς.

Μέτρον ήλικίας του πληρώματος του Χριστου ταυτά είσι πνευματικώς θεωρούμενα· και ίνα κάτωθεν την αρχήν ταύτης ποιήσωμαι, πόδες αυτής ή πίστις και ή άγία ταπεινώσις έστι, βάση στερρά και ακράδαντος. Σκέλη και άστράγαλοι, κνήμαι και γόνατα και μηροί, ή άκτημοσύνη, ή γυμνότης, ή ξενιτεία, ή διά Χριστόν ύποταγή μετά γνώσεως, ή ύπακοή και ή εύπρόθυμος δουλεία. Μέλη και μόρια ά έγκαλύπτεσθαι χρεών, ή αδιάλειπτος ευχή κατά νούν, ή εκ τής χύσεως των δακρύων έγγινομένη ήδύτης, ή χαρά τής καρδιάς και ή άφατος ταύτης παράκλησις. Νεφροί και όσφυς, ή προς τάς ευχάς και τάς συνάξεις στάσις και καρτερία και ή εκείθεν έγγινομένη πύρωσις του έπιθυμητικού προς θεωρίαν και συνουσίαν Θεου, καθώς ό θεΐος Δυΐδ αναγράφεται ούτω λέγων· “Πύρωσον τους νεφρους μου και την καρδιαν μου”. Και ό Παυλος φησι· (188) “Στήτε ούν περιζωσάμενοι τάς όσφυς υμων έν αληθεία”. Και των αποστόλων ό κορυφαιότατος Πέτρος “Διό, φησίν, αναζωσάμενοι τάς όσφυς τής διανοίας υμων, νήφοντες τελείως, έλπίσατε επί την φερομένην υμΐν χάριν έν άποκαλύψει Ίησου Χριστου, ώς τέκνα ύπακοής”. Χάριν, την του παναγίου Πνεύματος φησι δωρεάν, ήτις συμμετόχους ήμας και συγκοινωνούς Θεου άπεργάζεται.

Κοιλία και στόμαχος και ή των ένδοσθίων κατασκευή τό χωρητικόν ύπάρχει και νοερόν τής ψυχής έργαστήριον, έν ω τό λογιστικόν ώς καρδιαν μέσον νοήσεις, και έν τώ λογιστικώ, τό έπιθυμητικόν τε και θυμικόν· ά και δίκην πλευρών, ψυών τε και νεύρων και πιμελής, ή πραότης, ή απλότης, ή ανεξικακία, ή συμπάθεια και ή εύλάβεια συνεχουσι και συνδοϋσι, περιέπουσι τε και συγκαλύπτουσι και προς τά όρώμενα ούκ έώσιν αποβλέπειν ή τινος έπιθυμείν των έν αυτοΐς, άλλ’ ουδέ μνησικακεΐν συγχωροϋσιν ή φθονείν ή ζηλοϋν ή όργίζεσθαι ή όρασθαι ταυτά ποτε υπό των ανθρώπων. Όρμης γάρ αυτών έμπαθοϋς όλως προς τά έξω μή γινομένης, κεκαλυμμένα διατηροϋνται· ένδοθεν δέ αυτά καθ’ εαυτά όντα και άσφαλώς ύφ’ ων ειρήκαμεν φυλαττόμενα, τό μέν λογιστικόν διακρίνει και διαιρεί τό χειρον από του κρείττονος και δεικνύει τώ έπιθυμητικώ οΐς δεΐ σχετικώς προσκεΐσθαι και ά δεΐ άγαπών και ά χρεών αποστρέφεσθαι και μισείν· τό δέ θυμικόν μέσον τούτων ώσπερ τις ύπηρέτης εύγνώμων άρεσσι, τοΐς εκείνων έξυπηρετών βουλήμασι και θελήμασι συνεργών, διεγείρων προς άνδρείαν και άμυναν των βουλομένων αγαθών άνδρων ή πονηρών την έφ’ εκάτερα τούτων επί τοΐς πράγμασι ένστασιν.

Έπει δέ κρείσσων άσυγκρίτως των όρωμένων άπάντων ό ταυτα κατασκευάσας Θεός, άντί πάντων και πρό πάντων είκότως ό λόγω τετιμημένος και άθόλωτος, ώς

εἶπομεν, (189) καὶ ἀσύγχυτον ἐκ τῶν ἐμπαθῶν προλήψεων κεκτημένος τὸν νοῦν, τὸν τῶν ἀπάντων ποιητὴν καὶ δεσπότην προτιμήσει καὶ ἀγαπήσει καὶ πρὸς μόνον ἐκεῖνον ὄλον αὐτοῦ τὸ ἐπιθυμητικὸν ἀνευέγκη, οἶονεὶ πως ὑποδεικνύων αὐτῷ καὶ λέγων· “Ἀκουσὸν μου καὶ ἴδε· ἄψαι φρικτῶς, γεῦσαι τῆς ἀκηράτου γλυκύτητος, τοῦ πνευματικοῦ ὀσφράνθητι μύρου καὶ γνῶθι ὡς οὐδεὶς τούτου ἐστὶν ὠραιότερος ἢ τερπνότερος ἢ ἡδύτερος ἢ τὸ σύνολον δυνατώτερος ἢ ἐνδοξότερος, οὐ μὴν ἀλλὰ γὰρ οὐδέ ζῶσαι ἢ ἀφθαρτῶσαι ἢ ἀπαθανάτισαι σε δυνάμενος”. Τοιγαροῦν καὶ ὅταν διὰ πάντων τούτων ἡ ἐπιθυμία πληρωθῇ τοῦ ἀνθρώπου, τηνικαῦτα καὶ ὄλον τὸ θυμικὸν τῷ λογιστικῷ τε καὶ ἐπιθυμητικῷ συγκραθέν, ἐν τὰ τρία ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς τριαδικῆς ἐνάδος καὶ ἐν αὐτῇ τῇ τερπνότητι τοῦ ἑαυτῶν γίνονται δεσπότης. Οὐ γὰρ ἐπιγινώσκειται ὅπως ἡ τριττὴ τότε τούτων διαίρεσις, ἀλλ’ εἰσὶν ἐκ παντός ἐν. Ὅπηνίκα τότε τούτων διαίρεσις, ἀλλ’ εἰσὶν ἐκ παντός ἐν. Ὅπηνίκα οὖν ἐκ μόνου τοῦ ἐνός καὶ ἀγαθοῦ τῇ ἀπλότητι, ἐπὶ τῇ τῶν πονηρῶν καὶ ἀγαθῶν πραγμάτων διακρίσει καὶ διαιρέσει, ἐπιστραφῶσιν αἱ δυνάμεις αὐταὶ πρὸς τὰ ἐνταῦθα, τηνικαῦτα ἡ τούτων θέλησις καὶ διαίρεσις καὶ ἡ πρὸς τὰ ἐναντία τῶν θείων θελημάτων ἀποστροφή ἀδιαιρέτως δείκνυται· ἐν γὰρ μόνοις τούτοις ἡ τοῦ θυμικοῦ κίνησις γίνεται.

Εἶχομεν ἔτι καὶ ἕτερα τούτων πλείονα περὶ στομάχου καὶ ἥπατος, περὶ τροφῆς, περὶ πόσεως, περὶ πείνης καὶ δίψης εἶπεῖν· ἀλλ’ ἵνα μὴ μακρὸν ἀποτείνω τὸν λόγον καὶ ἔκφορα τὰ ἀνέκφορα ποιήσω τῶν λόγων τοῖς θηρευταῖς, τοῖς εἰθισμένοις πλουτεῖν ἐξ ἀλλοτριῶν χρημάτων, κατελίπομεν ταῦτα τῇ σιωπῇ κεκαλυπτόμενα τοῖς διὰ τῆς πρακτικῆς γνώσεως ἐκζητεῖν βουλομένοις. Ἄλλ’ ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν. Ἐπεὶ οὖν μέχρι γαστροῦ καὶ στομάχου τὸ σῶμα τῆς κατὰ Χριστὸν διεπλάσαμεν ἡλικίας, χρεῶν καὶ μέχρι τῆς κεφαλῆς ἀνελεθῆναι ἕως οὗ ἄρτιον καὶ σῶον αὐτὸ πνευματικῶς ἐκπληρώσωμεν.

Στῆθος τοιγαροῦν καὶ νῶτον, ὦμος, βραχίονας, χεῖρας (190) ἤδη καὶ τράχηλον τούτῳ τῷ σώματι τῆς πνευματικῆς ἡλικίας συμπλάττομεν. Καὶ στῆθος μὲν ἐπὶ τούτῳ νοήσεις τὴν εὐσπλαγχνίαν, ἐν ἧ οἱ μαστοὶ τῆς φιλανθρωπίας τὸ γάλα τῆς ἐλεημοσύνης ὀρφανοῖς καὶ χήραις καὶ πᾶσιν ἄλλοις ἀφθόνως προχέουσι κατὰ τὸν λέγοντα ἅγιον· “Ἀδελφοί, κτήσασθε σπλάγχνα οἰκτιρμῶν”. Ὅθεν τὸ γάλα τοῦτο τοῖς μαστοῖς χορηγεῖται καὶ ὅπως ἐργάζεται, ὑμῖν ἐάσω ζητεῖν. Νῶτον δέ, τὸ τὰ ἀλλότρια βάρη ἐφ’ ἑαυτὸν εὐπροθύμως αἶρειν καὶ τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν ἑαυτῷ περιφέρειν, καθὼς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· “Ὑμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ βάρη τῶν ἀδυνάτων βαστάζετε”, καὶ αὐθις· “Τοῦ λοιποῦ κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω· ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω”. Καὶ ὁ Κύριος διὰ τοῦ προφήτου· “Τῷ νῶτόν μου, φησὶ, δέδωκα εἰς μᾶστιγας καὶ τὰς σιαγόνας μου εἰς ῥαπισμόν”. Ἄπερ, εἰ καὶ μὴ ἀπαντήσῃ καιρὸς τοῦ παθεῖν, ἀλλὰ χρή ἐλπίζειν αἰεὶ καὶ πρὸς ταῦτα καθ’ ὥραν παρασκευάζεσθαι. Ὄμους δέ καὶ βραχίονας, τὸ ὑπομονητικὸν τε καὶ καρτερικὸν ἐν τοῖς πειρασμοῖς καὶ ταῖς θλίψεσι, δι’ ὧν αἱ χεῖρες καὶ μεθ’ ὧν ἐνεργεῖν δύνανται. Χεῖρας δέ φημι τὸ πρὸς πᾶσαν ὑπακοὴν καὶ ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐνεργητικὸν τε καὶ πρόθυμον, ἅτινα δίχα ὑπομονῆς καὶ καρτερίας πολλῆς οὐδεὶς οὐδαμῶς κτήσασθαι δύναται. Ἐχει δέ πρὸς ταύταις καὶ πνευματικὰς χεῖρας ἡ ἡλικία αὕτη, δι’ ὧν τοὺς μὲν ὀλιγοψύχους παραμυθεῖται, τοὺς δέ καταπίπτοντας ἀνιστᾷ, τοὺς συντετριμμένους καταδεσμεῖ, ἔλαιον καὶ οἶνον ἐπιχέων αὐτοῖς, μεθ’ ὧν καὶ ἄλλα πολλὰ λόγῳ καὶ ἔργῳ πρὸς τοὺς πλησίον καθ’ ἐκάστην ποιεῖ καὶ αὐτοῦ τοῦ κρασπέδου ἄπτεται τοῦ δεσποτικοῦ καὶ ἄρτον προσφέρει τῷ Κυρίῳ αὐτοῦ καὶ τὸ ποτήριον δίδωσιν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ. Καὶ οὕτω τρέφει (191) τὸν τρέφοντα νεύματι καὶ πᾶσαν πνοήν, τροφήν ἣν εἶπεν ἐκεῖνος ἐπιθυμεῖν καὶ ἐφίεσθαι· καὶ μακάριος ὁ εἰδὼς ταῦτα καὶ ἔχων καὶ προσφέρων τῷ δεσπότη αὐτοῦ,

ὅτι κάκεϊνος ἀνακλινεῖ αὐτόν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ὁ ἐπὶ τῶν Χερουβίμ ἐποχούμενος, καὶ περιζωσάμενος κατὰ τὴν ἀφευδῆ ἐπαγγελίαν αὐτοῦ διακονήσει αὐτῷ. Τράχηλος δὲ τοῦ σώματος τούτου ἡ ἀδίστακτός ἐστιν ἐλπίς.

Ἴδου οὖν ὅλον τὸ σῶμα ἀπηρτίσαμεν, Θεοῦ βοηθείᾳ καὶ χάριτι, ἀνδρός, ὡς οἶμαι, τελείου πάντα τὰ μέλη ὀλόκληρα ἔχον. Λείπεται τοιγαροῦν τούτῳ μόνῃ ἡ κεφαλή. Ἄλλ' ἴσως πάντα εἰπεῖν ἡμᾶς ἐλογίσασθε καὶ μηδὲν μηδαμῶς ὑστερηκένοι, ὡς ἀρκούντων δῆθεν καὶ τῶν εἰρημένων εἰς ὀλοκληρίαν ἀρετῆς καὶ σωτηρίαν ψυχῆς. Οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο, οὐκ ἔστιν. Ὡσπερ γὰρ τὸ σῶμα, ἔχον πάντα τὰ μέλη, τῆς δὲ κεφαλῆς ἐστερημένον, νεκρόν ἐστιν εἰς ἅπαν καὶ ἀνερέργητον, καὶ πάλιν ἡ κεφαλή δίχα τοῦ λοιποῦ ὅλου σώματος αὐτῆ μὲν καθ' ἑαυτὴν κεφαλή ἐστὶ, κεχωρισμένη δὲ τούτου τυγχάνουσα τὰς ἑαυτῆς ἐνεργείας δεικνύειν οὐ δύναται, οὕτω μοι νόει καὶ εἰς τὸ ὑφ' ἡμῶν διὰ τῆς συνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατασκευασθέν πνευματικόν σῶμα γίνεσθαι καὶ ὅτι ἄπερ εἶπομεν πάντα δίχα κεφαλῆς ἔωλά εἰσι καὶ ἀνωφελῆ, εἰ καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ τούτων ἐργασίᾳ καὶ μερικῇ κτήσει ὡς τὸ πᾶν κατορθώσαντες ἀφρόνως διάκεινται καὶ νεκροὶ ὄντες οὐκ ἐπαισθάνονται οὐ ἀπεστέρηνται ἀγαθοῦ. Τὰ μὲν γὰρ εἰρημένα, εἰ καὶ διηρημένως εἰς ὑπόδειγμα καὶ γνῶσιν τρανότερον διηγησάμεθα, ἀλλ' ἄνευ τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς εἰς ἄλληλα φυσικῆς συναφείας συστήναι ταῦτα καὶ κραταιωθῆναι ἀδύνατον. Καθάπερ γὰρ σῶμα παιδίου μικροῦ ἐστερημένον τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς οὐκ ἐνδέχεται αὐξηθῆναι ποτε, ἀλλ' ἀμφοτέρα ἠνωμένα ὄντα καὶ τὴν ἐξ ἀλλήλων (192) τροφήν δεχόμενα, εἴτ' οὖν τὸ σῶμα διὰ τοῦ στόματος καὶ ἡ κεφαλή πάλιν διὰ τῆς ἀναπεμπομένης ὑγρότητος ἀπὸ τοῦ σώματος, οὕτω τρέφεται καὶ αὐξεται ὁ ἄνθρωπος, τὸ αὐτό μοι μετὰ τὸ ἐπιτεθῆναι τῷ πνευματικῷ σώματι τὴν κεφαλὴν κατανόησον καὶ ὄψει γινόμενον. Καὶ ἵνα σοι σαφέστερον τοῦτο ποιήσωμαι, ἐπανάληψιν ποιουμένου μου τῶν εἰρημένων ἀκριβῶς ἄκουε.

Ἔχεις τοιγαροῦν πίστιν καὶ ταπεινώσιν τὰς βάσεις τῶν ἀρετῶν καὶ ἐπὶ ταύταις τὰς ἀρετὰς πάσας, ἅς ἔφθην εἰπών, ἐποικοδομηθείσας, δι' ἅς ὅλον δηλονότι κατεσκευάσθη τὸ σῶμα καὶ μέχρι τραχήλου ἀπετελέσθη, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἐλπίς· ἥτις τοῦ μὲν λοιποῦ ὑπερανέστηκε σώματος, αὐτῆ δὲ μόνῃ καθ' ἑαυτὴν μὴ συναφθεῖσα τῇ κεφαλῇ συννεκρῶται τοῖς λοιποῖς τοῦ σώματος μέλεσιν, μὴ ἔχουσα ὅθεν εἰς πνοὴν ἢ ἀναπνοὴν τοῦ ζωοποιούντος καὶ κινούντος τὸ σῶμα καὶ τὰ μέλη Πνεύματος δέξασθαι καὶ τροφῆς ὅπως ἀφθάρτου μεταλαβεῖν. Διὰ δὲ τοῦτο, ἵνα μὴ ἀτελές τὸ τῆς ἡλικίας Χριστοῦ μέτρον ἐάσωμεν, ὡσπερ κεφαλὴν τῷ ὄντι τὴν ἀγίαν ἀγάπην ἐπιτίθεμεν ἐπ' αὐτῇ, οὐκ ἀφ' ἑαυτῶν τοῦτο νοήσαντες ἢ συσκευάσαντες, ἄπαγε, ἀλλ' ἐκ τοῦ Ἁγίου ἐκείνου Πνεύματος διδαχθέντες, οὗ εἶχεν ὁ εἰπών· “Μένει δὲ τὰ τρία ταῦτα, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· μείζων δὲ πάντων ἡ ἀγάπη”, καὶ αὐθις· “Ἐάν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, καὶ ἐάν ἔχω πᾶσαν τὴν γνῶσιν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ ἐάν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μοι καὶ ἐάν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων καὶ ἐάν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι”. Ἡ γὰρ πίστις διὰ τῆς ἐλπίδος μεσιτευούσης ὑπὸ τῆς ἀγίας ἀγάπης ἀοράτως καὶ ἀνεπαισθήτως, ἐν τοῖς νηπίοις ἔτι λέγω, προθυμουμένη καὶ διδασκομένη καὶ ἰκανουμένη, πάντα τὰ προειρημένα ἐπιτελεῖ· ἐπιτελοῦσα δὲ (193) τρέφει καὶ θεραπεύει καὶ αὐξάνειν ποιεῖ διὰ τῶν τοιούτων τὴν κεφαλὴν, αὐτὴν, φημί, τὴν ἀγάπην· αὕτη δὲ θεραπευομένη καὶ αὐξάνουσα, πλείονα κατὰ ἀναλογίαν παρέχει τῷ λοιπῷ τῶν ἀρετῶν σώματι τὴν ἰσχύν καὶ τοῖς ἔμπροσθεν προσεπεκτείνεσθαι παρασκευάζει θερμότερον.

Καὶ οὕτως αὐξάνουσι κατὰ μικρόν ὅλα τὰ μέλη τοῦ πνευματικοῦ σώματος, ὡσπερ ὀστοῦν πρὸς ὀστοῦν καὶ ἀρμονία πρὸς ἀρμονίαν, ὑπὸ τῆς ἀγίας ἀγάπης συντιθέμενα καὶ συναρμολογούμενα καὶ συνδούμενα. Ἡ δὲ ἀγάπη αὕτη, εἴτ' οὖν ἡ

κεφαλή πάντων τῶν ἀρετῶν ἐστὶν ὁ Χριστὸς καὶ Θεός, ὅς διὰ τοῦτο κατῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, μεταλαβὼν τῆς ἡμετέρας γεώδους σαρκός, ἵνα μεταδῶ τῆς αὐτοῦ θεότητος οὐσιωδῶς ἡμῖν καὶ πνευματικούς ἡμᾶς ἐργασάμενος καὶ ἀφθάρτους ἀποτελέσας εἰς οὐρανούς ἀνενέγκῃ. Αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη ἣν λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος ὅτι ἐκκέχυται πλουσίως ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ἡγουν ἡ μετουσία καὶ μέθεξις τῆς θεότητος αὐτοῦ, δι' ἧς ἐνούμεθα τῷ Θεῷ. Περί ταύτης καὶ ὁ Ἰωάννης φησὶν ὁ θεολόγος: “Ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον”, καὶ ὅτι: “Ὁ φοβούμενος οὐ τετελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ”, καὶ πάλιν: “Ἴδετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ Πατήρ, ἵνα τέκνα Θεοῦ κληθῶμεν”. Ἀγάπην ἐνταῦθα τὸ τοῦ Θεοῦ Ἅγιον καλεῖ Πνεῦμα, δι' οὗ καὶ τὴν υἰοθεσίαν ἀπολαμβάνομεν.

Ταύτην οὖν τὴν ἀγάπην οὐδεὶς ἀνθρώπων ἰδεῖν ἢ λαβεῖν ἢ συναφθῆναι ἠδυνήθη, εἰ μὴ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ὡς εἶπομεν, στερρὰν ἐτήρησε καὶ ἀκράδαντον καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πίστει τὰς εἰρημένας ἀπάσας πράξεις ἐπωκοδόμησεν ἐν σπουδῇ· ὁ δέ γε μὴ θεασάμενος, μήτε συναφθεὶς (194) αὐτῇ, μήτε τῆς γλυκύτητος αὐτῆς μετασχών, οὐδέ ἀγαπήσῃ ταύτην ἀξίως δύναται. Ὅν γὰρ οὐκ ἴδη τις, πῶς ἀγαπᾷν αὐτόν δύναται; “Ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ, φησὶν, ὃν ἐώρακε, τὸν Θεόν ὃν οὐχ ἐώρακε πῶς δύναται ἀγαπᾷν;” Πάλιν δέ εἰ μὴ ἐξ ὅλης ψυχῆς, ἐξ ὅλης καρδίας, κατὰ τὰς φυσικὰς ἐννοίας καὶ κατὰ τὴν προσοῦσαν ἡμῖν φιλικὴν ἀγάπην καὶ διάθεσιν, ἀγαπήσῃ αὐτόν πρότερον, ἰδεῖν οὐ καταξιῶται αὐτόν. “Ὁ ἀγαπῶν με γὰρ, εἶπεν, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου”, καὶ τότε ἐπιφέρει: “καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτόν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν”. Ἐξ ὧν δείκνυται φανερώς ὅτι, ἐάν μὴ πρότερον ἐξ ὅλης αὐτοῦ τῆς ψυχῆς ἀγαπήσῃ τις τὸν Θεόν καὶ τὴν πρὸς αὐτόν ἀγάπην ἐν τῇ ἀπαρνήσει ἑαυτοῦ καὶ τοῦ κόσμου παντός ἐπιδείξῃται, τῆς αὐτοῦ ἐμφανείας ἐν ἀποκαλύψει Πνεύματος Ἁγίου μυστικῶς οὐκ ἀξιῶται οὐδέ τὴν κεφαλὴν ἑαυτοῦ αὐτόν κέκτηται, ἀλλὰ σῶμά ἐστι νεκρὸν ἐν τοῖς πνευματικαῖς ἔργοις, τὴν ζωὴν τῶν ἀπάντων ἐστερημένον, Χριστόν.

Οἱ γοῦν ἀξιοθέντες αὐτῷ συναφθῆναι καὶ κεφαλὴν αὐτόν κτήσασθαι, πρόσεχε τῷ λόγῳ, παρακαλῶ, γίνονται καὶ οὗτοι θέσει θεοί, ὅμοιοι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Ὡς τοῦ θαύματος! Ἐνδύει γὰρ αὐτοῦ ὁ Πατήρ τὴν πρώτην στολήν, τὸ τοῦ Κυρίου ἱμάτιον ὃ πρό καταβολῆς κόσμου ἐνεδιδύσκετο. “Ὅσοι γὰρ, φησὶν, εἰς Χριστόν ἐβαπτίσθητε, Χριστόν ἐνεδύσασθε”, δηλονότι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ὃ καὶ ἄλλοιοῖ θεοπρεπῶς ὅλους αὐτοῦς ξένην τινὰ καὶ ἄρρητον καὶ θείαν ἀλλοίωσιν περὶ ἧς φησὶν ὁ Δαβὶδ: “Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου”, καὶ ὁ ἐπιστήθιος μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ “Ἀδελφοί, νῦν τέκνα ἐσμέν· ἀλλ' οὐπω, φησὶν, ἐφανερῶθη” τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ δηλονότι (195) “τί ἐσόμεθα· οἶδαμεν δε” ἐκ τοῦ Πνεύματος οὗ δέδωκεν ἡμῖν “ὅτι, ἐάν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα”. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ χαρίζεται αὐτοῖς καὶ τὸν νοῦν τοῦ Χριστοῦ, ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτῶν λάμποντα, μυστήρια αὐτοῖς ἀποκαλύπτοντα ἃ οὐκ ἐξόν γλώσση φθέγγασθαι ἀνθρωπίνῃ. Πρὸς τούτοις δίδωσιν αὐτοῖς καινοὺς ὀφθαλμούς καὶ καινὴν ἀκοήν. Καὶ τί τὰ πολλά θέλω λέγειν; Ἀδύνατον γὰρ πάντα εἰπεῖν. Ὅλος αὐτός ἐκεῖνος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος μετὰ Πατρός καὶ Πνεύματος οἰκεῖ ἐν αὐτοῖς· γίνεται οὖν ἕκαστος τῶν τοιούτων ναός ἐν αἰσθήσει καὶ γνώσει Θεοῦ καὶ τηνικαῦτα μετὰ παρρησίας λέγων βοᾷ: “Ζῶ μὲν οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δέ ἐν ἐμοί ὁ Χριστός”, καὶ αὖθις: “Ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην· ὅτε δέ γέγονα ἀνὴρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου”. Διὰ τοῦτο πάντα στέγω, πάντα ὑπομένω· καὶ λοιδορούμενος εὐλογῶ καὶ παρακαλῶ βλασφημούμενος καὶ ἀνέχομαι διωκόμενος, “ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐν ἐμοί, φησὶν, ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ”.

Αὕτη τοιγαροῦν ἡ τελεία τῶν πνευματικῶν ἀνδρῶν ἀτέλεστος ἡλικία· τελεία μὲν, κατὰ τὸ ἡμῖν ἐφικτόν λέγω, ἀτέλεστος δέ, ὅτι ἡ τελειότης αὐτῆς ἐν τῷ Θεῷ

ἀποκεκρυμμένη ἐστί, πλήρωμα δέ ταύτης ὁ ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ θάνατος, ἵνα ὡσπερ ἐκεῖνος ἅπαντα μὲν τὸν νόμον ἐτέλεσεν, ὑπὲρ παντός δέ τοῦ κόσμου παρέδωκεν ἑαυτὸν, σταυρόν καὶ θάνατον ὑπομείνας, εὐχόμενος καὶ ὑπὲρ τῶν σταυρωσάντων αὐτὸν καὶ λέγων” “Ἄφες αὐτοῖς, πάτερ, τὴν ἁμαρτίαν ταύτην· οὐ γὰρ οἶδασι τί ποιοῦσιν”, οὕτω καὶ ἡμεῖς ὑπὲρ ἐκείνου καὶ τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀδελφῶν (196) ἡμῶν τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐν ἑαυτοῖς ὀφείλομεν περιφέρειν, “ἵνα μὴ ὦμεν πεποιοῦτες ἐφ’ ἑαυτοῖς, ἀλλ’ ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκρούς”. Εἰ γὰρ καὶ μὴ συναντήσῃ τοῦτο ἡμῖν τὸ βιαίω θανάτῳ τὸν βίον ὑπεξελεθεῖν, ἀλλὰ τῇ προαιρέσει, ὡς ἔργῳ τοῦτο ἤδη παθόντες καὶ ὑπομείναντες, λογισθήσεται ἡμῖν ὑπὸ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ ἡμῶν καὶ ἀγωνοθέτου κατὰ τὸν λέγοντα ἅγιον· “Νῆ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, καθ’ ἡμέραν ἀποθνήσκω”. Οὐχ ὡς τῇ πείρᾳ τοῦτο πολλάκις παθῶν, ἀλλὰ τῇ προθέσει, φησί, καὶ πάλιν· “Διώκω εἰ καὶ καταλάβω, ἐφ’ ᾧ καὶ κατελήφθην”. Ἔτι δέ καὶ ὑπὲρ πάντων ὀφείλομεν τῶν δι’ ἧντινα αἰτίαν λυπούντων ἢ λαιδορούντων ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ τῶν ἐχθροδῶς πρὸς ἡμᾶς ἐκ πονηρᾶς προθέσεως διακειμένων ἀεὶ, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν πιστῶν ἀπάντων καὶ ἀπίστων προσεύχεσθαι, ὡς ἂν οἱ τῆς πλάνης ἀπαλλαγῶσι καὶ τῇ ἀληθινῇ πίστει προσέλθωσι.

Ταῦτα οὐδεὶς ποτε ἀνθρώπων ἐννοῆσαι ἀφ’ ἑαυτοῦ ἢ εἰπεῖν ἢ ἀκοῆ παραδέξασθαι, μὴ ὅτι γε ἔργῳ αὐτὰ διαπράξασθαι ἠδυνήθη, εἰ μὴ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρότερον ἐξεχύθη πλουσίως ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ καὶ ἔνοικον ἔσχε δι’ αὐτῆς τὸν εἰπόντα· “Οὐ δύνασθε χωρὶς ἐμοῦ ποιεῖν οὐδέν”. Ἄλλ’ οὐδέ τῆς τοιαύτης χάριτος καὶ δωρεᾶς ἔτυχέ τις, εἰ μὴ πρότερον ἑαυτὸν ἀπηνήσατο, καθὼς ἐνετείλατο ὁ Σωτὴρ καὶ ἡμεῖς λεπτότερον ἐδηλώσαμεν, τῷ Κυρίῳ δηλονότι ἐν ὅλῃ καρδίᾳ εὐπροθύμως δουλεύσας καὶ ἀγαπήσας αὐτόν. Εἰ δέ μὴ ταύτην ἀναφαίρετον εἴληφε, μηδεὶς ἑαυτὸν ἀπατάτω, γινωσκέτω δέ τοῦτο, ὡς οὐδέ τῆς μετὰ Θεοῦ ἐνώσεως τῆς ἐν νοερᾷ αἰσθήσει καὶ γνώσει καὶ θεωρίᾳ γινομένης κατηξιώθη ἢ καταξιωθήσεται πώποτε. Οἱ γὰρ χρηματίσαντες ἄνδρες τέλειοι ἐν τῇ μεθέξει τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος (197) καὶ τὴν πνευματικὴν ἡλικίαν ἐν τῷ ῥηθέντι μέτρῳ τελείαν κτησάμενοι ὅλοι γίνονται μετὰ τοῦ Θεοῦ, ὀρῶντες αὐτόν τοσοῦτον ὅσον ὀρῶνται καὶ αὐτοὶ ὑπ’ αὐτοῦ. Μένει γὰρ γνωστῶς ὁ Θεὸς ἐν αὐτοῖς καὶ αὐτοὶ γνωστῶς ἐν τῷ Θεῷ μένουσιν ἀχωρίστως καὶ ἀδιαστάτως.

Ὅπηνίκα δέ οὕτως ἔξουσι τελειωθέντες καλῶς, τηνικαῦτα καὶ ὁ Πατὴρ αὐτῶν ὁ οὐράνιος τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ δίδωσιν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν. Χεῖρας δέ τὸ ἀσφαλές καὶ πεπληρορημένον νοήσεις· ὑπάρχοντα δέ αὐτοῦ ταῦτά εἰσιν· τὸ ἀθάνατον, τὸ ἄφθαρτον, τὸ ἄτρεπτον, τὸ ἀναλλοίωτον, τὸ αἰδίδιον, τὸ ἀμήχανον κάλλος τῆς δόξης ἧς εἶχεν ὁ Υἱὸς πρὸ τοῦ τὸν κόσμον γενέσθαι παρά τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, καθὼς φησιν αὐτός ὁ Λόγος καὶ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς· “Δόξασόν με σύ, πάτερ, τῇ δόξῃ ἧ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρά σοι”, καὶ πάλιν· “Τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ἐν ᾧσι, καθὼς σύ, Πάτερ, ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν αὐτοῖς”. Ἐξ οὗ πηγάζει τὸ φῶς τὸ ἀπρόσιτον μὲν τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἅπασι, προσιτόν δέ ἐν αὐτοῖς ἀνατέλλον καὶ γινόμενον τούτοις χαρὰ ἀνεκκλάλητος, εἰρήνη πάντα νοῦν ὑπερέχουσα, τρυφή καὶ ἀπόλαυσις καὶ εὐφροσύνη ἐν ἀκορέστῳ κόρῳ νῦν καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας. Καὶ ἵνα συνελών εἶπω, μᾶλλον δέ εἰπεῖν μὴ δυνάμενος, οὕτω πως κἀγὼ ἐκπληττόμενος, τὰς ἀπαρχὰς τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων ἀπάντων, ὧν ὀφθαλμὸς τεθολωμένος τοῖς πάθεσι τὸ κάλλος οὐκ εἶδεν, οὐδέ οὖς βεβυσμένον τῇ ἀγνωσίᾳ ἤκουσεν, οὐδέ ἐπὶ καρδίαν ἀκάθαρτον ἀνέβη ἀνθρώπου, ἃ ὁ Θεὸς ἠτοίμασε τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, ὡς ἀρραβῶνας ἀπ’ ἐντεῦθεν ἤδη τοῖς πιστοῖς ὁ ἀψευδὴς καὶ πιστὸς δίδωσι.

Ταῦτα οὖν εἰσιν ἃ προὔπεσχόμεν ὑμῖν εἰπεῖν ὑπάρχοντα (198) εἶναι τοῦ Πατρὸς. Καί οὕτω ταῦτα δίδωσιν, ὡς ἠκούσατε, τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν καί διάγουσιν ἐν τῇ γῆ καθάπερ ἐν οὐρανῷ, καί οὖσιν ἐν τῷ θανάτῳ ὡς ἤδη τῇ ἀθανασίᾳ τετιμημένοι, καί ἐν τῷ σκότει περιπατοῦσιν ὡς ἐν ἡμέρᾳ καί ἐν ἀδύτῳ φωτί· ἐν δέ τῷ βορβορώδει τούτῳ σώματι ἀναπνέουσιν, ὡς ἐν τῷ τῆς τρυφῆς παραδείσῳ κεκτημένοι τό τῆς ζωῆς ξύλον ἐν μέσῳ, ναί μὴν καί αὐτήν τὴν τῶν ἀγγέλων τροφήν, τόν οὐράνιον ἄρτον, ἐξ ὧν πᾶσαι αἱ αὔλοι δυνάμεις τῶν οὐρανῶν τρεφόμεναι ἀκηράτως ζωοῦνται· οἳ καί στρεφόμενοι ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου καί τῶν ἐν τῷ κόσμῳ πραγμάτων βοῶσιν ἐν ἀληθείᾳ μετὰ τοῦ Παύλου· “Ἡμῶν δέ τό πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει”, ἔνθα πέλουσα ἡ ἀγία ἀγάπη, συγγινομένη τοῖς ἑαυτῆς ἐρασταῖς καί πλουσίως αὐτοῦς περιλαμποῦσα, ἀπαθεῖς καί τῷ ὄντι ἀγγέλους ἐργάζεται. Ὁ οὖν πρό τοῦ συναφθῆναι αὐτῇ καί συγκραθῆναι ὀλοτελῶς ἀπαθῆ ἑαυτόν ὀνομάζων, ἢ διδάσκων ἑτέρους, ἢ τὰ τῶν ἀπαθῶν ἔργα πράττειν ἐπιχειρῶν, ἢ πάλιν τὰ ὑπ’ ἐκείνων πραττόμενα ἀπιστῶν, νηπίῳ ἔοικεν ἀπαλῷ, ἐν ἄώρῳ τῇ ἡλικίᾳ τὰ τῶν ἀνδρῶν ὄπλα αἴροντι καί ἑτέρους περί πολέμου διδάσκειν ἐπαγγελλομένῳ, οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί ἑαυτόν συνεξισοῦντι καί παρενεῖροντι τοῖς ἀνδράσι καί πολεμισταῖς καί πρός πόλεμον ἀπιέναι σὺν αὐτοῖς ἐπιχειροῦντι. Ὅπερ οὐκ ἀδύνατον μόνον ἐστίν, ἀλλά καί πολλοῦ γέλωτος ἄξιον· ὑπ’ αὐτῶν γάρ ὧν ἐπιφέρεται ὄπλων συμποδισθήσεται πάντως καί καταβληθήσεται καί συντριβήσεται καί οὐδέ ἀναστήσαι ἴσως δυνήσεται. Καί εἰκότως· οὐκ οἶδε γάρ ὅτι οἱ ἐν πολέμῳ πληττόμενοι καί καταβαλλόμενοι ἐξεγείρονται πάλιν καί ἐμπειρότεροι γίνονται καί κραταιότερον τοῖς ἐχθροῖς ἀντιμάχονται. Εἰ γάρ δειλόν ἄνδρα μὴ ἐξίεναι εἰς πόλεμον τῷ Μωϋσῇ ὁ Θεός διετάξατο, πόσω γε (199) μᾶλλον νηπίῳ ἔτι καί μηδέ ἀφ’ ἑαυτοῦ περιπατεῖν ἢ ζώννυσθαι δυναμένῳ ἀρμόσει τὴν ἀνδρῶν ἡλικίαν ἐκδέξασθαι καί μὴ πρό τούτου τοῖς ἀδυνάτοις ἐπιχειρεῖν.

Ὅμως μέντοι ἐπειδὴ “οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλῃ πρός αἷμα καί σάρκα, ἀλλά πρός τάς ἀρχάς, πρός τάς ἐξουσίας, πρός τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρός τὰ πνευματικά τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανοῖς”, οὐδέ τὰ ὄπλα ἡμῶν σαρκικά καί ὀρώμενα, ἀλλά πνευματικά καί νοούμενα, ὑπάρχει δέ καί ὁ πόλεμος οὗτος ἀόρατος, ἀοράτως πρός ἀοράτους ἐχθρούς γινόμενος, διὰ τοῦτο πάντες οἱ δοκοῦντες εἶναι τι ἑαυτοῦς ἐπιδείκνυνται τοῖς ἀνθρώποις τολμηροῦς περί ταῦτα καί ἀνδρείους καί περί τὴν ἐξήγησιν τῆς τοιαύτης πάλῃ καί τῆς ἀντιπαρατάξεως λίαν ἐμπείρους, ἀλλά μὴν καί αὐτῆς τῆς ἡττης καί νίκης τῶν πονηρῶν σοφούς καί ἐπιστήμονας καί διδακτικούς. Ὅθεν καί ὡς μονομάχοι τινές καί νικηταί τῶν ἐχθρῶν διὰ τῆς κενολογίας καί ἀπάτης τῶν συλλογισμῶν τοῖς πᾶσι γνωρίζεσθαι σπεύδουσιν· οἳ, καί ἐλεγχόμενοι καί ὑπό τοῦ οἰκείου συνειδότος κατακρινόμενοι ὡς ἄπρακτοι καί τοῦ τοιούτου πολέμου ἄπειροι, οὐ δύνανται συγκαταθέσθαι καί τὴν ἑαυτῶν ἀσθένειαν καί ἀπειρίαν καθομολογήσαι ὑπό φιλοδοξίας καί ἀνθρωπαρεσκείας κατακρατούμενοι· λίαν γάρ τῆς δόξης ἐκπεσεῖν τῶν ἀνθρώπων φοβοῦνται.

Ἐπειδὴ γάρ οὐ βλέπονται κατὰ ψυχὴν τοῖς πλησίον ὁποῖοι ποτ’ ἂν εἰσιν, οὐδέ παρά τῶν ἀνθρώπων καταλαμβάνονται ὅτι γυμνοί τυγχάνουσι τῶν τοῦ Πνεύματος ὄπλων, οὐδέ ὅτι ἀσθενεῖς ἔτι καί νηπιοὶ εἰσι, κρύπτουσιν ἑαυτοῦς τῷ κωδίῳ τῆς ὑποκρίσεως καί τῇ δορᾷ τοῦ προβάτου· καί τοῦτο τοῖς πᾶσι διὰ τῆς χρηστολογίας φαίνεσθαι βούλονται ὅπερ οἱ τὴν κατὰ Χριστόν ἡλικίαν διὰ πόνων κτησάμενοι αὐτοί, μηδέ τὰς βάσεις ἴσως τῆς πίστεως καί ἐλπίδος (200) ἐπὶ τὴν πέτραν ἐρείσαντες, μηδέ τὴν οἰκοδομὴν τῶν ἀρετῶν ἐπὶ τόν θεμέλιον Χριστόν ἀνυψώσαντες. Διὰ δὴ τοῦτο ἀμφίβολοι ἔτι καί ἀδόκιμοι ὄντες, τῇ ἐπιφορᾷ τῶν πειρασμῶν καί τῇ καταιγίδι τῶν λογισμῶν ὠθούμενοι, συμποδίζονται καί σκελιζόμενοι ἐλεεινῶς καταπίπτουσιν. Εἰ γάρ ἐβλέποντο τοῖς πᾶσιν οἳ εἰσιν οἱ τὴν μόρφωσιν τῆς εὐσεβείας μόνην οἶα δὴ

σκηνήν περικείμενοι, οὐδέ στήναι εἰς πρόσωπον ὅλως ἀνθρώπου ἠδυνήθησαν ἄν, οὐδέ ὀφθῆναι, ὡς οἶμαι, τινί· καί μάλιστα οἱ προὔχουν δοκοῦντες τῶν ἄλλων ἐν γνώσει καί λόγῳ καί τόν βασιλικόν οἰόμενοι χαρακτήρα ἐν ἑαυτοῖς ἐπιφέρεισθαι, οἱ καί ὡς σοφοί καί εὐλαβεῖς καί σώφρονες παρά τῶν πολλῶν τιμώμενοι καί σεβόμενοι οὐδέν ἦττον κατά τὰς ἀφανεῖς κινήσεις τῆς ψυχῆς τῶν τήν κακίαν πολυτελῶν διαφέρουσιν.

Ἄλλ' ἄγε δὴ καί τήν δόξαν τῶν ὄντως ἀγίων καί ἀπαθῶν ἀνδρῶν οἱ βουλόμενοι διδαχθῆναι θελήσατε, οἱ ταύτης ἐφιέμενοι δηλαδή καί ταύτην ἐπικτήσασθαι ἐπιποθοῦντες θερμῶς· εἰκόνα γάρ ὑμῖν φράσω παριστῶσαν αὐτῶν τήν τῶν ὄπλων περιβολήν καί τήν ἐκείνων λαμπρότητα καί γνώσεσθε, ἕκαστος ἑαυτόν τοῖς ἀγίοις ἐκείνοις συγκρίνων, ἐν οἷσις ἐστέ καί ὅσον τῆς ἐκείνων ἀνδρείας ὁμοῦ καί ἀξίας καί δυνάμεως πάντες ἀπολειπόμεθα.

Ἄλλ' ἄγε δὴ καί τήν δόξαν τῶν ὄντων ἀγίων καί ἀπαθῶν ἀνδρῶν οἱ βουλόμενοι διδαχθῆναι θελήσατε, οἱ ταύτης ἐφιέμενοι δηλαδή καί ταύτην ἐπικτήσασθαι ἐπιποθοῦντες θερμῶς· εἰκόνα γάρ ὑμῖν φράσω παριστῶσαν αὐτῶν τήν τῶν ὄπλων περιβολήν καί τήν ἐκείνων λαμπρότητα καί γνώσεσθε, ἕκαστος ἑαυτόν τοῖς ἀγίοις ἐκείνοις συγκρίνων, ἐν οἷσις ἐστέ καί ὅσον τῆς ἐκείνων ἀνδρείας ὁμοῦ καί ἀξίας καί δυνάμεως πάντες ἀπολειπόμεθα.

Τοιγαροῦν ἐννόησόν μοι τόν οὐρανόν οἷος ὑπάρχει ἐν αἰθρίᾳ καί ἀνεφέλῳ νυκτί καί βλέπε μοι ἐν αὐτῷ τόν τῆς σελήνης δίσκον ὅλον πεπληρωμένον τό εἰλικρινές καί καθαρῶτατον φῶς, κύκλῳ δέ ταύτης τόν πολλακίς γινόμενον κύκλον περι αὐτήν· καί σκοπήσας ταῦτα καλῶς, μετάβηθι τῷ νῶ καί πρός ὃ μέλλω πάλιν εἰπεῖν. Τῶν ἀγίων εἰκόνα ἕκαστος, ἔτι ἐν σώματι ὄντες, οὐρανῶ, ἡ δέ καρδιά αὐτῶν τῷ δίσκῳ ἔοικε τῆς σελήνης. Ἡ δέ ἀγία ἀγάπη τό παντουργόν ὑπάρχει καί παντοδύναμον φῶς, (201) πολύ τοῦ ἡλιακοῦ τούτου φωτός καί ἀσυγκρίτως λαμπρότερον ἢ τις ἀπτομένη τῶν καρδιῶν αὐτῶν καί καθάπερ τό τῆς σελήνης φῶς, ἀλλ' ὀλόφωτος αἰεὶ διά σπουδῆς καί ἀγαθοεργίας τῶν ἀγίων συντηρουμένη. Ἡ δέ ἀγία ἀπάθεια, ὡσπερ κυκλοειδῆς στέφανος καί ὡς σκηνή μέσον αὐτοῦ περιφέρουσα καί περιέπουσα, σκέπει πάντοθεν καί περιφρουρεῖ καί ἀτρώτους ἀπό πάσης ἐννοίας πονηρᾶς, μή ὅτι γε ἀμαρτίας, διατηρεῖ, καί ἀβλαβεῖς καί ἐλευθέρους ἐκ πάντων ἐχθρῶν ἀποκαθιστᾷ· οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί ἀπροσίτους αὐτοῦ τοῖς ὑπεναντίοις ἐργάζεται.

Εἶδετε δόξαν οἱ ταύτην ὄντως ποθοῦντες; Συνήκατε τῆς λεχθείσης εἰκόνας τό μέγεθος καί ὅσον ἕκαστος ἡμῶν τῆς τῶν ἀγίων δόξης καί λαμπρότητος ὑστερεῖ; Ἡ γάρ εἰκὼν αὕτη τύπος τῶν ἐν ἡμῖν τελουμένων ἐστίν, οὐχ ὑφ' ἡμῶν ἐπινοηθεῖσα, μή γένοιτο, ἀλλ' ὑπό τοῦ Θεοῦ προὔποστασα καί γενομένη. Ἐν γάρ τῇ κτίσει ὁ τεχνίτης Θεοῦ Λόγος ὡς ἐν πίνακι προεζωγράφησε τά ὑστερον μέλλοντα εἰς σωτηρίαν ἡμῶν καί ἀνάπλασιν γίνεσθαι, ἵνα τόν τύπον ἐν τοῖς αἰσθητοῖς φαινόμενον βλέποντες μή ἀπιστήσωμεν ὅτι καί ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς πνευματικῶς τελεῖται καί περαιοῦται ἡ ὄντως ἀλήθεια, ἀλλ' εἰδότες ὅτι ἕκαστος ἡμῶν δεύτερος κόσμος ὑπό Θεοῦ, μέγας ἐν τῷ μικρῷ τούτῳ κόσμῳ καί ὀρωμένῳ, παράγεται, καθά μοι καί τις τῶν θεολόγων συμμαρτυρεῖ, μή χείρονες ἐν μηδενί φανῆναι θελήσωμεν τῶν εἰς διδασκαλίαν ἡμῶν γενομένων ἀλόγων ἢ καί ἀψύχων ὑπό τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, ἀλλά τά μὲν καλά ζηλώσωμεν ἅπαντα, τῶν δέ ἐναντίων τήν μίμησιν φύγωμεν ὅση δύναμις.

Καί ἵνα τᾶλλα παρήσω ὄντα, τοῦτο μόνον εἰς ὑπόμνησιν ὑμῶν λέξας, καταπαύσω τόν λόγον. Ἴστω πᾶς ὁ ἀκούων ὅτι, ὡσπερ ἀπό νυκτός ἡμέραν καί ἀπό (202) ἡμέρας πάλιν νύκτα γινομένην ὀρωμέν, οὕτω πιστεύειν χρεῶν καί πεπεῖσθαι ὅτι οἱ ἐν σκότει τῆς ἀμαρτίας ὑπάρχοντες καί ἐν τούτῳ ἀπό γεννήσεως διατελοῦντες δυνάμεθα διά πίστεως καί τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας εἰς ἡμέραν θείαν καί φωτισμόν

πνευματικόν ἀναχθῆναι, καθά ῥαθυμίᾳ πάλιν καί καταφρονήσει καί ἀμελείᾳ τοῖς προτέροις κακοῖς περιπίπτομεν καί ὑπό τήν νύκτα τῆς ἀμαρτίας γινόμεθα. Δεῖ οὖν ἡμᾶς ἐν τούτῳ τόν ὑπηρετήν ἡμῶν μιμεῖσθαι, εἰ μή τινα ἄλλον, καί θεράποντα ἥλιον. Καθάπερ γάρ ἐκεῖνος οὐδέποτε παύεται τοῦ ἀνατέλλειν καί ἐπιλάμπειν, ἀλλά τό τοῦ Δεσπότου ἀενάως ἐκπληροῖ πρόσταγμα, οὕτω καί ἡμεῖς μή θελήσωμεν διά ἀμελείας ἐν τῷ σκοτει καθῆσθαι τῶν ἡδονῶν καί παθῶν· τό πρόσταγμα δέ μᾶλλον τοῦ εἰπόντος· “Μετανοεῖτε· ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν” φυλάσσετε, διά τῆς καθημερινῆς καί ἀδιαλείπτου μετανοίας καί τῶν ἐξ αὐτῆς καί δι’ αὐτῆς προχεομένων δακρῶν καί πάσης ἄλλης ἀγαθοεργίας ἐκκαθαίρομενοι, πρὸς τό ἀνέσπερον φῶς ὡς υἱοὶ φωτός ἐπανέρχεσθαι σπεύσωμεν. Οὕτω γάρ καί αὐτοὶ πάλιν ἡμεῖς ἡμέρα ἄυλος καί γῆ καινὴ καί καινοὶ οὐρανοί, τόν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον λάμποντα ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντες, διά τοῦ ὑποδείγματος τοῖς πλησίον ἡμῶν χρηματίσωμεν, τὰ τοῦ θεοῦ δηλονότι προστάγματα καί τήν δόξαν αὐτοῦ οὐ λόγοις κενοῖς καί ματαίοις, ἀλλ’ ἔργοις αὐτοῖς διηγούμενοι, ἔμπρακτοι διδάσκαλοι ἐν παντί καί ἐν πᾶσι γινόμενοι τοῖς ἀμελεστέροις τῶν ἀδελφῶν καί ἀναπολογήτους αὐτοὺς ἐργαζόμενοι.

Μὴ δὴ οὖν εἰς ῥαθυμίαν ἐνάγωμεν τοὺς πλησίον ἐν τῷ λέγειν· “Πῶς ἄρα τοῦτο ἢ πῶς ἐκεῖνο δυνατόν παρά ἀνθρώπων κατορθωθῆναι;”, κακ τοῦτου ὀκνηροτέρους ποιῶμεν αὐτοὺς εἰς τήν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν. “Ὅτι μὲν γάρ τὰ πολλά τοῖς πολλοῖς ἀδύνατα, σύμφημι καὶ γώ, (303) ἐν τοῖς κατ’ ἐμέ ῥαθύμοις καί καταφρονῆσαι τοῦ κόσμου καί σκύβαλα τὰ ἐν αὐτῷ πάντα ἠγήσασθαι μὴ προαιρουμένοις, τοῖς τῆ ματαίᾳ δόξῃ προσκειμένοις καί πλοῦτου ὀρεγομένοις καί ἐπαίνοις καί τιμαῖς ἐνηδομένοις ταῖς ἐξ ἀνθρώπων, τοῖς οἰήσει μετὰ τούτων καί τύφῳ ἀθλίως κεκρατημένοις. Παρήσω γάρ, τό γε νῦν ἔχον, ἐθελουσίως τοὺς ἐγκαλινδουμένους χοίρων δίκην εἰς τὰ βορβορώδη τῶν κακῶν τῆς ἀμαρτίας πράγματα, οἱ τήν οἰκίαν τῆς ψυχῆς κενὴν περιφέροντες τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν τοῖς πιστοῖς καί οὕτω καθ’ ἐκάστην βοῶντος· “Ἐν τῷ κόσμῳ θλιψὶν ἔξετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τόν κόσμον”, τῷ ἐναντίῳ συντάττονται. Ἐν ἐκείνοις γάρ τοῖς διά πίστεως καί τῆς ἑαυτῶν ἀπαρνήσεως τῷ Χριστῷ καί Θεῷ πίστει καί ἀγάπῃ καί ταπεινώσει ἀκολουθήσασιν καί αὐτόν σὺν Πατρί καί Πνεύματι ἐν ἑαυτοῖς κτησαμένοις πάντα δυνατά καί ῥάδια γίνονται κατὰ τόν εἰρηκότα ἐν Πνεύματι· “Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ”. “Ὅν οἱ πεπλουτηκότες ὀρώσιν ἀοράτως αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ τό ἄφραστον κάλλος· κρατοῦσιν ἀνεπάφως, κατανοοῦσιν ἀκατανοήτως τό ἀνείδεον εἶδος αὐτοῦ, τήν ἄμορφον μορφήν καί τό ἀσχημάτιστον σχῆμα ἐν ἀθεάτῳ θεῶ καί ἀσυνθέτῳ κάλλει ἀποικίλτως πεποικιλμένον.

Τί δέ ἐστὶν ὁ κατανοοῦντες ὀρώσι; Τό ἀπλοῦν τῆς θεότητος αὐτό φῶς αὐτό τοῖς νοεροῖς ὀφθαλμοῖς ὀρώσι πλουσίως, ὁ καί ψηλαφῶντες ἀύλοις χερσίν ἀκατασχέτῳ τῷ ἔρωτι, ἀνεστίως ἐσθίουσιν ἐν πνευματικῷ τῷ τοῦ νοός καί τῆς ψυχῆς αὐτῶν στόματι, οὗ τῆς θεωρίας τοῦ κάλλους καί τῆς γλυκύτητος ὅλως κορεσθῆναι οὐδέποτε δύνανται. Ἀεὶ γάρ, τό καινότερον, προσθήκην ἡδύτητος βλύζει καί τήν ἐπιθυμίαν αὐτῶν ἐκκαίει σφοδρότερον· εἰ δέ ποτε μὴ πάλιν αὐτοῖς τρανότερον φαίνοιτο, ὡς τοῦ ὄλου στερισκόμενοι διάκεινται, εἰ δέ καί κρυβῆναι τελείως (204) κᾶν πρὸς μικρόν ἐθελήσειε, πόθου ἀρρήτου πόνον δριμύν καί ἀφόρητον ἐν αὐτοῖς ἀπεργάζεται.

Ἀλλά γάρ τοῦ τοιοῦτου πόθου ἐν παραδείγματι τήν ἀνάγκην καί τήν φλόγα κατανοήσωμεν. Νόει μοι ἐρωμένην κόρην πτωχῷ τινι, ἐκ βασιλικῷ μὲν τυγχάνουσαν γένους καί βασιλικῷ κατεστεμμένην τῷ διαδήματι, ὠραιότεραν τε οὔσαν πασῶν τῶν ἐπὶ γῆς γυναικῶν καί ἔνδοθεν ὑπάρχουσαν τοῦ κοιτῶνος αὐτῆς, τόν δέ ταύτης ἐρῶντα ἔξωθεν προσπελάζοντα, οἷα δὴ ἀπερριμμένον διά πτωχείαν

καί ἄκραν εὐτέλειαν. Εἰ τοίνυν ἐκ μικρᾶς καί στενοτάτης ὀπῆς ἡ κόρη, μόνην χρυσῶ πεπυκασμένην τήν χεῖρα ἔξωθεν ἐκτείνασα, τῷ ἔραστῇ ἐπιδώσει, κάκεινος ταύτης δραξάμενος καί τό ἀμήχανον κάλλος αὐτῆς κατανοῶν κατασπάζεται αὐτήν, ὡς συμβασιλεῦσαι καί συναφθῆναι αὐτῇ προσδοκῶν, τοῦτο ἐκείνης μεθ' ὄρκων ὑπισχνουμένης αὐτῷ, εἶτα αἴφνης ἐκ τῶν ἐκείνου χειρῶν τήν αὐτῆς ἡ κόρη χεῖρα ἀρπάσασα συστείλῃ πρὸς ἑαυτήν καί ἀποκρύψει τελείως, οὐχί θλίψιν ἀφόρητον αὐτῷ προξενήσει καί τήν τοῦ πόθου μᾶλλον ἔκκαυσιν περισσοτέραν ἐκ τούτου τῷ τοιούτῳ σφοδρῶς ἀπεργάσεται; Οἶμαι, συμμαρτυρήσετέ μοι τῷ λόγῳ τοῦ ὑποδείγματος καί ὑμεῖς.

Εἰ δέ ἐν ὀρωμένοις καί αἰσθητοῖς σώμασιν ὁμοῦ καί πράγμασιν οὕτω ταῦτα συμβαίνειν εἶωθε, φθειρομένοις οὔσι καί ταχέως παρερχομένοις, πόσω γε μᾶλλον ἐν τοῖς νοητοῖς ἀοράτοις τοῦτο συμβήσεται, ἀφθάρτοις οὔσι καί αἰδίοις· ὅσω γάρ κρείττονα τῶν προσκαίρων εἰσὶ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, τοσοῦτον ἀναλόγως καί τόν ἔρωτα ἐμποιοῦσι σφοδρότερον ἐν ταῖς τῶν ἐρώντων ψυχαῖς· ὅθεν οὐδέ ἔᾶ τούτους ὁ πόθος τοῦ Θεοῦ ἐπιθυμία ἢ προσπαθεῖα ἐν τινι κρατηθῆναι κἄν ὀπωσοῦν. Οὐ δόξης γάρ, οὐ τρυφῆς, οὐ χρημάτων οὔτοι ἐφίενται, ἀλλ' οὐδέ σωμάτων ἔρωτος προσψαῦσαι ὅλως κατά νοῦν συγκεχώρηται· ἀλλά καθάπερ ὁ τήν ἐκ χρωμάτων κατασκευασθεῖσαν ἄψυχον εἰκόνα (205) τῆς νύμφης νυμφίος ὄρων ταύτη πρόσκειται καί ἐνατενίζει διηνεκῶς καί βούλεται ὄρᾶν αὐτήν, ἀναφλέγων τόν πόθον αὐτοῦ καί τήν ἐπιθυμίαν τήν πρὸς αὐτήν, ἐπὶ δέ αὐτήν ἐκείνην τήν νύμφην παραγενομένην θεάσεται, οὐ κατά τήν τῆς εἰκόνας μορφήν οὔσαν, ἀλλ' ἀσυγκρίτῳ καί ἀφράστῳ κάλλει ἀμώμητον τό εἶδος κεκτημένην τῆς εὐπρεπείας, καί ταύτην κατασπάσεται καί περιπλακῆ, οὐκέτι ὅλως ἀνέχεται πρὸς τήν εἰκόνα ταύτης ἐναπιδεῖν σχετικῶς, τό αὐτό δὴ μειζόνως πάσχουσι καί οἱ ἐκ μεγέθους καί καλλονῆς τῶν ὀρωμένων κτισμάτων τήν δύναμιν καί τήν σοφίαν τοῦ γενεσιουργοῦ ἀναθεωροῦντες καί εἰς ἀγάπην καί πίστιν τήν πρὸς αὐτόν καί εἰς φόβον ἐκ τούτων ἀγνόν κατά προκοπὴν ἀναγόμενοι. Ὅποτε γάρ αὐτῷ ἐκείνῳ οὐσιωδῶς τῷ Θεῷ ἐνωθῶσι καί τῆς ἐκείνου θεάς καί μεθέξεως ἀξιωθῶσιν, οὐκέτι τῇ εἰκόνι τῶν ποιημάτων, οὐδέ τῇ σκιᾷ τῶν ὀρωμένων ἐμπαθῶς ἢ προσπαθῶς, ἢ σχετικῶς προσανέχουσι. Τῆς διανοίας γάρ αὐτῶν ἐν τοῖς ὑπὲρ αἴσθησιν ἐμφιλοχωρούσης καί οἰονεῖ ἀνακιρναμένης καί λαμπρότητα θείας φύσεως μεταμφιεννυμένης, οὐκέτι τήν αἴσθησιν πρὸς τὰ ὀρώμενα καθά καί πρότερον κέκτηνται.

Τοῦτο οὖν τό μακάριον πάθος, μιμήσομαι γάρ ἐν τούτῳ τόν εἰπόντα· “Ὡσπερ εἰ τῷ ἐκτρώματι ὥφθη κάμοι”, καί ἡμεῖς οἱ ἀπερριμένοι, φιλανθρωπία Θεοῦ καί χάριτι, διὰ πολλῶν δεήσεων παθεῖν ἠξιώθημεν, δι' οὗ καί τῶν εἰρημένων ἀπάντων τήν πεῖραν ἐν αἰσθήσει καί ὁράσει καί γνώσει μυστικῶς διδαχθέντες καί λαβόντες ὁμοῦ εἰς ὠφέλειαν καί προτροπὴν τῶν ἐκζητεῖν τόν Θεόν καί αὐτόν εὐρεῖν βουλομένων ταῦτα γραφῆ παρεδώκαμεν. Συναλήγησατε οὖν ἡμῖν καί συνεύξασθε οἱ ἐκ τοῦ παρόντος λόγου καρπούμενοι τήν ὠφέλειαν καί πρὸς τό ὕψος τούτου πρακτικῶς ἀνελθεῖν προαιρούμενοι, (206) ὅπως ταῖς πρὸς Θεόν ὑμῶν εὐπροσδέκτοις δεήσεσι μὴ μόνον ἄσβεστος ἐν ἡμῖν ὁ τοῦ θείου πόθου πυρσός διατηρηθῆ, ἀλλά καί σφοδρότερον μᾶλλον φλογός ἀναφθῆ καί ἀμώμους ἡμᾶς καί ἀμέμπτους καί ἀσπίλους διατηρήσῃ ὁ ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανούς ἀναβιβάσας καί δοξάσας τό γένος ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων. Ναί μὴν ἐπὶ πλεῖον συγκολλησεί καί τρανῶς συνενώσει καί συγκραθῆναι γνωστῶς ἀξιώσει ὅλον με ὅλῳ ἑαυτῷ καί ὑμῖν, ἐν ἀμίκτῳ μίξει καί συναφείᾳ ἀφράστῳ κατά τάς ἀψευδεῖς ὑποσχέσεις αὐτοῦ, ὧ πρέπει πᾶσα δόξα τιμὴ καί προσκύνησις, σὺν τῷ Πατρὶ καί τῷ παναγίῳ αὐτοῦ Πνεύματι, νῦν καί ἀεὶ καί εἰς τούς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ε' (207)

Περί τῶν οἰομένων ἀγνώστως ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, μή ἐπαισθανομένων δέ καθόλου τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ· καί περί τῶν λεγόντων μή δύνασθαι τινα τῶν ἀνθρώπων κατά τήν παρούσαν ζωὴν ὄραν τήν δόξαν αὐτοῦ, καί ἀπόδειξις διά χρήσεων περί τούτου. Καί ὅτι φθόνος οὐδεὶς ἐν τοῖς ἀγίοις, ὅταν διά πάσης σπουδῆς ἐναρέτου τούτοις συνεξισώμεθα. Καί ποίῳ τρόπῳ ὄρᾳ τις τόν Θεόν καί ὅτι ὁ εἰς τοιαῦτα μέτρα πεφθακώς, ὥστε ὄρᾳν κατά τό ἐφικτόν τόν Θεόν, ἔνθεν ἤδη μυεῖται καί τήν μέλλουσαν δοθῆναι ἐν τῷ μέλλοντι τοῖς ἀγίοις ἀπόλαυσιν. Καί ὅτι ὅσα ἄν ὁ τοιοῦτος λέγῃ ἢ ποιῇ ἢ γράφῃ, οὐκ αὐτός, ἀλλά τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τό λαλοῦν ἐν αὐτῷ ταῦτα λέγει καί γράφει· καί ὁ τούς λόγους αὐτοῦ ἀθετῶν ἢ παραλογοιζόμενος, εἰς τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τό ἐνεργοῦν καί λαλοῦν ἐν αὐτῷ, ἀμαρτάνει καί βλασφημεῖ.

Ἴδού καί πάλιν ἐγώ πρὸς τούς λέγοντας ἔχειν ἀγνώστως Πνεῦμα Θεοῦ καί οἰομένους ἀπό τοῦ θείου βαπτίσματος τοῦτο κεκτηῖσθαι ἐν ἑαυτοῖς καί τόν μέν θησαυρόν ἔχειν νομίζοντας, κούφους δέ τούτου ἑαυτούς ὅλως ἐπιγινώσκοντας, πρὸς τούς ὁμολογοῦντας μέν μηδέν ὅλως ἐπαισθανθῆναι ἐν τῷ βαπτίσματι, ἀγνώστως δέ καί ἀνεπαισθήτως ὑπολαμβάνοντας τήν τοῦ Θεοῦ δωρεάν ἐν ἑαυτοῖς ἀπό τότε ἐγκατοικήσασαν καί μέχρι τοῦ νῦν ἔνδοθεν (208) τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς ἐνυπάρχουσας· οὐ μόνον δέ, ἀλλά γάρ καί πρὸς αὐτούς τούς μηδεμίαν λέγοντάς ποτε αἴσθησιν ἐν θεωρίᾳ καί ἀποκαλύψει ταύτης λαβεῖν, πίστει δέ μόνη καί λογισμῷ, ἀλλ' οὐ πείρα τοῦτο παραδεξαμένους καί κρατοῦντας ἐν ἑαυτοῖς ὡς ἐκ τῆς τῶν θείων λογίων ἀκροάσεως.

Ἵνα οὖν τά παρ' ἐκείνων προτάξω λεγόμενα, ὄρα τί φασιν οἱ σοφοί καί ἐνώπιον αὐτῶν ἐπιστήμονες· “Ὅσοι εἰς Χριστόν ἐβαπτίσθητε, φησὶν ὁ Παῦλος, Χριστόν ἐνεδύσασθε. Τί δαί; Οὐχί βεβαπτισμένοι ἐσμέν καί ἡμεῖς; Εἰ οὖν βεβαπτισμεθα, δήλον ὅτι, καθὼς φησὶν ὁ Ἀπόστολος, καί τόν Χριστόν ἐνεδεδύμεθα”. Αὕτη τοίνυν καί παρ' αὐτῶν ἡ πρώτη πρότασις καί ἀπόδειξις.

Τί οὖν, οὐχ ἡμεῖς, ἀλλά τό Πνεῦμα τό Ἅγιον πρὸς αὐτούς εἴποι ἄν; Τό οὖν ἔνδυμα τοῦτο, τί εἶναι, ὧ οὔτοι, λέγετε· Χριστόν; Ναί, φησὶν. Ὁ τοίνυν Χριστός ἐστί τι, ἵνα ὡς ἄφρων πρὸς ἄφρονας εἴποιμι, ἢ οὐδέν ἐστιν; Ἔστι τι, πάντως εἴποιεν ἄν, εἰ γε μή τέλειον παρακοπήν φρενῶν εἰσι πάσχοντες. Εἰ οὖν εἶναι τι ὁμολογεῖτε, εἴπατε δή καί τί πρῶτόν ἐστιν, ἵνα οὕτως διδάξητε ἑαυτούς μή ὡς ἄπιστοι φθέγγεσθαι, ἀλλ' ὡς πιστοί. Τί τοίνυν ἄλλο ἐστὶν ὁ Χριστός, εἰ μή Θεός ἀληθῆς καί ἄνθρωπος ἐπ' ἀληθῶς τέλειος πεφυκώς; Τοῦτο τοιγαροῦν ὁμολογοῦντες, εἴπατε ἡμῖν καί διά τί ἄνθρωπος γέγονεν ὁ Θεός. Πάντως, ὡς αἱ θείαι Γραφαί διδάσκουσι καί αὐτά τά γεγονότα καί καθ' ἐκάστην γινόμενα, εἰ καί ἴσως ὑμεῖς ἐθελοκωφοῦντες ἀγνοεῖτε ἵνα τόν ἄνθρωπον ποιῆσθαι θεόν. Διά τίνος τοῦτο κατεργαζόμενος; Διά τῆς σαρκός ἢ διά τῆς θεότητος; Διά τῆς θεότητος δηλονότι. “Ἡ σὰρξ γάρ, φησὶν, οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν· τό πνεῦμά ἐστι τό ζωοποιῶν”. Εἰ οὖν διά τῆς αὐτοῦ θεότητος ἦν ἀνέλαβε σάρκα πρῶτον ἐθέωσε, καί ἡμᾶς πάντας οὐ διά τῆς φθαρτῆς σαρκός ἀλλά διά τῆς θεωθείσης (209) ζωοποιεῖ, ἵνα μηκέτι μηδαμῶς ὡς ἄνθρωπον ἀλλ' ὡς ἕνα Θεόν αὐτόν τέλειον ἐν δυσὶν ἐπιγινώσκωμεν φύσεσιν – εἷς γάρ Θεός, ὡς τοῦ φθαρτοῦ ὑπὸ τῆς ἀφθαρσίας καταποθέντος καί τοῦ σώματος ὑπὸ τοῦ ἀσωμάτου οὐκ ἀφανισθέντος μέν, ὅλου δέ ἀλλοιωθέντος καί μένοντος ἀσυγχύτου, ἀρρήτως ἀνακεκραμένου καί ἐν ἀμίκτῳ μίξει τῆς τριαδικῆς θεότητι ἠνωμένου, ἵνα εἷς Θεός ἐν Πατρὶ καί Υἱῷ καί Ἁγίῳ Πνεύματι προσκυνῆται καί μήτε προσθήκην τῷ ἀριθμῷ ἀπὸ τῆς οἰκονομίας λάβῃ τινά μήτε πάθος τι ἀπὸ τοῦ σώματος ἢ Τριάς ὑποστῇ.

Διά τί οὖν ταῦτα λέγω; Ἴνα προγινώσκων σύ ἅ ὠμολογήσας ἐρωτώμενος παρ' ἐμοῦ, μή ἐξ ἀγνοίας ἐκκλίνης τῆς εὐθείας τῶν νοημάτων ὁδοῦ καί κόπους παρέξῃς ἡμῖν καί κρῖμα προξενήσης πλεῖον τῆ σῆ ψυχῆ. Πάλιν τοιγαροῦν προσαναμνήσω σε τά ῥηθέντα ἐν ἐπιτόμῳ, ἵνα εὐσύνοπτον γένηται ὁ μέλλω εἰπεῖν. Ἔστι τοίνυν Χριστός. Τί δέ ἐστι; Θεός ἀληθῆς καί ἄνθρωπος τέλειος παναληθῶς πεφυκώς, διά τοῦτο γενόμενος ἄνθρωπος, ὅπερ πρώην οὐκ ἦν, ἵνα ποιήσῃ θεόν τόν ἄνθρωπον, ὅπερ οὐδέποτε γέγονεν, διά τῆς θεότητος θεώσας καί θεοποιῶν ἡμᾶς δηλαδή καί οὐχί διά μόνης αὐτοῦ τῆς σαρκός· οὐδέ γάρ μεριστή. Πρόσεχε τοίνυν καί ἐρωτῶντί μοι μετά συνέσεως ἀποκρίθητι. Εἰ οἱ βαπτιζόμενοι τόν Χριστόν ἐπενδύονται, τί τοῦτό ἐστιν ὃ ἐπενδύονται; Θεός. Ὁ οὖν Θεόν ἐνδυσάμενος οὐκ ἐπιγνώσεται νοερῶς καί ἴδη τί ἐνεδύσατο; Ὁ γυμνός τῷ σώματι ἐνδυσάμενος ἐπαισθάνεται καί τό ἱμάτιον ὁποῖον ὄρα, ὃ δέ γυμνός τῆ ψυχῆ Θεόν ἐνδυσάμενος οὐ γνῶσεται; Εἰ γάρ οὐκ αἰσθάνεται ὁ τόν Θεόν ἐνδύμενος τί ποτε ἄρα ἐνεδύσατο, λοιπόν κατά σέ οὐδέ ἐστί τί ποτε ὁ Θεός· εἰ γάρ ἦν, οἱ αὐτόν ἐνδύμενοι ἐγίνωσκον ἄν. Τό γάρ μηδέν ἐνδύμενοι οὐδέν αἰσθανόμεθα, τό δέ τί ποτε ἦ παρ' ἐτέρου ἢ ἡμᾶς αὐτοῦς ἐπενδύοντες καί λίαν (210) ἐπαισθανόμεθα, εἴ γε καί σώας τās αἰσθήσεις κεκτήμεθα· νεκροί γάρ ἐνδύμενοι οὐκ αἰσθάνονται μόνοι καί δέδοικα μή καί οἱ ταῦτα λέγοντες νεκροί καί γυμνοί ἐπ' ἀληθείας ὄντως εἰσίν. Καί οὕτω λέλυται τό ζητούμενον.

Εἶτα φασί· “Τό Πνεῦμα μή σβέννυτε” ὁ Παῦλος διακελεύεται. Καί τοῦτο λέγοντες, τόν σκοπόν τῶν λεγομένων μή ἐπιστάμενοι, τήν ἑαυτῶν ἀγνοίαν ἐμφανίζουσιν· ὁ γάρ λέγων τινί· “Μή σβέσης, φησί, τήν λαμπάδα”, οὐ περί τῆς ἡδη ἐσβεσμένης αὐτῷ πάντως λέγει, ἀλλά περί τῆς ἔτι καιομένης καί ἀστράπτον ἐχούσης τό φῶς. Ἀλλά γάρ αὐθις πρὸς αὐτούς ὧδε ἀνθυποφέρομεν.

Τί δαί; Ὁρατε κᾶν ὄλως ἐν ὑμῖν αὐτοῖς, ὧ οὔτοι, τό Πνεῦμα καιόμενον καί λάμπον ὡσπερ εἰκός; Καί πρὸς τοῦτο οὐ μόνον οὐδέν ἀποκρίνονται, ἀλλά καί τās ὄψεις εὐθύς ἀλλοιούμενοι ἀποστρέφονται καί ὡς βλασφημίαν ἀκούσαντες δυσχεραίνουσι· εἶτα, τόν ἐρωτῶντα φιλοτιμούμενοι καί τόν πρᾶον δῆθεν ὑποκρινόμενοι, οὐ μετά στυφότητος ἀποκρίνονται· “Καί τίς ποτε ἰδεῖν τοῦτο τολμηρῶς εἶποι ἢ ὄλως αὐτό ἐθεάσατο;” Ἄπαγε. “Θεόν, φησίν, οὐδεὶς ἐώρακε πώποτε”. Ὡ τῆς σκοτώσεως! Τίς τοῦτο εἶπε, λέξον ἡμῖν. “Ὁ μονογενῆς, φησίν, Υἱός ὁ ὢν εἰς τόν κόλπον τοῦ Πατρός ἐκεῖνος ἐξηγήσατο”. Ἀληθῶς λέγεις καί ἡ μαρτυρία σου ἀληθῆς μέν, ἀλλά κατά τῆς σεαυτοῦ ψυχῆς. Ἐάν γάρ ἐγώ δεῖξω σοι τόν αὐτόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ λέγοντά σοι δυνατόν εἶναι τοῦτο, τί ἐρεῖς; Φησί γάρ· “Ὁ ἐωρακώς ἐμέ ἐώρακε τόν Πατέρα”. Τοῦτο δέ οὐ κατά τήν τῆς σαρκός εἶπε θεωρίαν, ἀλλά κατά τήν τῆς θεότητος ἀποκάλυψιν. Εἰ γάρ κατά τήν σωματικὴν ἰδέαν τοῦτο γενόμενον ἐννοήσωμεν, λοιπόν καί οἱ τοῦτον σταυρώσαντες καί ἐμπτύσαντες τόν Πατέρα ἐωράκασιν· καί οὕτως οὐδεμία ἔσται διαφορά ἢ προτίμησις ἀπίστων τε καί πιστῶν, ἀλλά πάντες ἐξ ἴσης τοῦ πεποθημένου μακαρισμοῦ ἔτυχόν τε (211) δηλονότι καί τύχωσιν. Ἄλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστι, καθά δή καί αὐτός πάλιν δείκνυσιν Ἰουδαίοις διαλεγόμενος καί λέγων· “Εἰ ἐγνώκειτέ με, καί τόν Πατέρα μου ἐγνώκειτε ἄν”.

Ὅτι δέ δυνατόν ἡμῖν ἐστί τό κατιδεῖν τόν Θεόν, ὡς ἀνθρώπῳ ἰδεῖν ἐφικτόν, ἄκουσον αὐτοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ πάλιν λέγοντος· “Μακάριοι οἱ καθαροί τῆ καρδία ὅτι αὐτοῖ τόν Θεόν ὄψονται”. Τί οὖν ἐρεῖς πρὸς ταῦτα; Ἄλλ' οἶδα, ὃ τά ἐν χερσίν ἀπιστῶν ἀγαθὰ καί λαβεῖν ταῦτα μή προθυμούμενος ἐπί τά μέλλοντα μεταβήσεται καί ἀποκριθεὶς ἐρεῖ· “Ναί, ὄντως οἱ καθαροί τῆ καρδία τόν Θεόν ὄψονται, ἀλλ' ἐν τῷ μέλλοντι τοῦτο καί οὐκ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι γενήσεται”. Διά τί ἢ πῶς τοῦτο ἔσται, ἀγαπητέ; Εἰ γάρ διά τῆς καθαρᾶς καρδίας τόν Θεόν εἶπεν ὄψεσθαι, πάντως ὅτε ἡ καθαρότης προσγένηται, καί ἡ θεωρία συνέπεται αὐτῇ. Καί εἰ ταύτην

ποτέ εκαθάρισας, ἔγνωσ ἄν ὡς ἀληθῆ τά λεγόμενα· ἐπεὶ δέ οὐκ ἔθου τοῦτο ἐν τῇ καρδίᾳ σου οὐδέ εἶναι ἀληθές ἐπίστευσας, διὰ τοῦτο καί τῆς καθάρσεως κατεφρόνησας καί τῆς θεωρίας διήμαρτες. Εἰ γάρ ἐνταῦθα ἢ κάθαρσις, καί ἐνταῦθα ἔσται ἢ ὄρασις· εἰ δέ μετὰ θάνατον εἴπης τὴν ὄρασιν εἶναι, θήσεις πάντως καί τὴν κάθαρσιν μετὰ θάνατον, καί οὕτω σοι γενήσεται τό μηδέποτε ἰδεῖν τὸν Θεόν ἐν τῷ μὴ εἶναι σοι ἐργασίαν μετὰ τὴν ἔξοδον δι' ἧς εὐρήσεις τὴν κάθαρσιν. Ἀλλὰ καί ὁ Κύριος τί φησιν; “Ὁ ἀγαπῶν με τὰς ἐντολάς μου τηρήσει καί ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτόν καί ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν”. Πότε οὖν ἡ ἐμφάνεια τούτου γενήσεται; Ἐνταῦθα ἢ ἐν τῷ μέλλοντι; Εὐδηλον ὅτι ἐνταῦθα. Ὅπου γάρ ἡ ἀκριβὴς τῶν ἐντολῶν φυλακή, ἐκεῖ ἔσται καί ἡ τοῦ Σωτῆρος ἐμφάνεια, μετὰ δέ τὴν ἐμφάνειαν ἡ τελεία ἐν ἡμῖν ἀγάπη προσγίνεται. Εἰ γάρ μὴ τοῦτο γένηται, οὔτε πιστεύειν, οὔτε ἀγαπᾶν αὐτόν ὡς χρὴ δυνάμεθα· γέγραπται γάρ· “Ὁ μὴ ἀγαπῶν (212) τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ ὃν ὄρα, τὸν Θεόν ὃν οὐ βλέπει πῶς δύναται ἀγαπᾶν;” Οὐδαμῶς.

Ὁ τοίνυν μὴ δυνάμενος ἀγαπᾶν, οὐδέ πιστεύειν δύναται δηλονότι· καί ταῦτα Παύλου λέγοντος ἄκουε· “Μένει δέ τὰ τρία ταῦτα, πίστις ἐλπίς, ἀγάπη· μείζων δέ πάντων ἡ ἀγάπη”. Εἰ οὖν ἡ πίστις τῇ ἐλπίδι συνέζευκται, ἡ δέ ἐλπίς τῇ ἀγάπῃ συνέπεται, ὁ μὴ ἔχων ἀγάπην ἐλπίδα οὐ κέκτηται, ὁ δέ ἐλπίδος ἐκτός, δηλονότι καί πίστεως. Πῶς γάρ, τῶν αἰτιῶν τῆς ἀγάπης μὴ ὄντων, αὐτὴν ἐκείνην παρεῖναι ἐνδέχεται; Ὡς γάρ θεμελίων ἐκτός ὄροφος οἴκου οὐχ ἴσταται, οὕτως οὐδέ πίστεως καί ἐλπίδος βεβαίας χωρὶς ἀγάπην Θεοῦ ἐν ψυχῇ ἀνθρώπου εὐρεθῆναι δυνατόν· ὁ δέ μὴ τὴν ἀγάπην ἔχων οὐδέν ἐκ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν ὠφελεῖται ἢ χωρὶς ταύτης ὠφελήσεται, καθὰ δὴ καὶ αὐτὸς Παῦλος γράφων διαμαρτύρεται. Περί δέ τοῦ ἀπ' ἐντεῦθεν ὄραν τὸν Θεόν ἄκουε αὐτοῦ πάλιν λέγοντος· “Νῦν βλέπω ἐν ἐσόπτρῳ καί ἐν αἰνίγματι, τότε δέ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον” καί πάλιν· “Νῦν γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δέ ἐπιγνώσομαι καθ' ὃ καὶ ἐπεγνώσθην”. Ἀλλ' ἐκεῖνος, φησί, Παῦλος ἦν. Παῦλος δέ οὐχὶ κατὰ πάντα ἄνθρωπος ἦν, ἡμῖν ὁμοιοπαθὴς τε καὶ σύνδουλος; Καί τίς Παύλου ἴσος, ὃ ὑπερήφανε σύ καὶ ἀπονενοημένε, φησίν, ὅτι τοῦτον ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις συνεξισιάζεις; Οἷς οὐχ ἡμεῖς, αὐτὸς δέ ὁ Παῦλος μεγάλη βοᾶ τῇ φωνῇ, οὕτω λέγων· “Χριστὸς ἦλθεν ἀκούσατε ἀμαρτωλούς σῶσαι ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ”. Πρῶτος οὖν ἐκεῖνος τῶν σφζομένων ἀμαρτωλῶν· γενοῦ σύ δεύτερος, γενοῦ τρίτος, γενοῦ δέκατος, γενοῦ ταῖς χιλιάσιν, εἰ βούλει, καί μυριάσι σύμψυχος καί τῷ Παύλῳ σεαυτὸν συναρίθμησον· καί οὕτω Παῦλον τιμήσεις, καθὼς ἐκεῖνός φησι· (213) “Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς καγὼ Χριστοῦ”, καί πάλιν· “Ἦθελον πάντας εἶναι ὡς ἐμαυτόν”.

Εἰ τοίνυν ἐπαινέσαι βούλει τὸν Παῦλον ἢ τιμῆσαι αὐτόν, μίμησαι τοῦτον· καί οἷος ἐκεῖνος, γενοῦ τοιοῦτος τῇ πίστει καί σύ, καί τότε ἐπ' ἀληθείας τιμήσεις αὐτόν· κακεῖνος προσδέξεται σε καί ὡς ἰδίαν δόξαν καί στέφανον καυχήσεως λογίσειται σε, ὅτι τοῖς ἐκείνου λόγοις πεισθεὶς καί ἀκολουθήσας αὐτῷ μιμητὴς ἐκείνου καί οἷος ἐκεῖνος ἐγένου καί σύ. Εἰ δέ λέγεις ἀτιμίαν εἶναι Παύλου τό καί ἄλλον ἴσον γενέσθαι αὐτοῦ καί διὰ τοῦτο τῆς σῆς σωτηρίας καταφρονῶν ἀμελεῖς, γίνωσκε ὡς παραλογιζόμενον σεαυτὸν μᾶλλον ἀπόσεται καί διὰ τοῦτο αὐτὸς σε βδελύξεται. Βούλει οὖν σοι δείξω ὅτι μᾶλλον μείζονως τιμήσεις αὐτόν καί εὐφρανεῖς καί δοξάσεις, εἰ μείζων ἐκείνου δυνηθῆς γενέσθαι καί τῷ Θεῷ οἰκειότερος; Ἀκουσον αὐτοῦ τοῦτο παριστῶντος καί λέγοντος· “Εὐχόμεν ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα”. Ἐκεῖνος χωρισθῆναι ἀπὸ Χριστοῦ προαιρεῖται τελείως, ἵνα σύ σωθῆς, καί λέγεις ὅτι ἀτιμίαν ἠγήσεται, ἐάν ὡς ἐκεῖνος θελήσω καί σπεύσω γενέσθαι καγὼ; Οὐχί, ἀδελφέ, οὐκ ἔστι φθόνος ἐν ἀγίοις Θεοῦ, οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς προεδρίας ἢ μείζονος δόξης ἐπιθυμία καί ὄρεξις. Μία γάρ αὐτοῖς καί τοῖς κατὰ γενεάν καί γενεάν φίλοις καί προφήταις ἀναδεικνυμένοις Θεοῦ

προεδρία καί καθέδρας καί προτίμησις στάσεως καί δόξα καί ἀπόλαυσις καί τρυφή, τό ὄραν τόν Θεόν· οἱ δέ ὀρῶντες αὐτόν περιεργίας πάσης ἀπηλλαγμένοι ὑπάρχουσιν. Οὐδέ γάρ πρὸς τι τοῦ βίου ἢ πρὸς ἕτερόν τινα τῶν ἀνθρώπων βλέπειν καί ἐπιστρέφειν ἢ ὅπως ἐννοεῖν τι τῶν ἀνοικείων δεδύνηται, ἀλλά τοῦ πρὸς τι γενέσθαι τόν νοῦν ἠλευθέρωνται· διὰ τοῦτο καί μένουσιν εἰς αἰῶνας ἄτρεπτοι καί πρὸς τό κακόν εἰσιν ἀνεπίστροφοι.

(214) Ἀλλά γάρ ἐρωτήσω σε, σύ δέ μοι συνετῶς ἀποκρίθητι. Ταῦτα πόθεν οἱ γράψαντες ἴσασι, καί νῦν ὁ γράφων πόθεν ἐπίσταται; Εἰπέ σύ, ἵνα μή πάλιν ἐγὼ δόξω σοι κενοδόξως λαλεῖν· τίνος ταῦτα τά ῥήματα; Λελογισμένως συλλογίσθητι καί πάντως πεισθήσῃ καί συζητήσεων ἀπαλλάξεις με. Ἀνθρώπου πάντως, φησίν. Οἷμοι ὅτι οὐδέ διὰ τῆς ἀκοῆς σου ἡ ὄρασις ἐπιγίνεται, ἀλλά μένεις ἀκούων καί μηδὲ ὀρῶν. Ἀνθρώπου λέγεις εἶναι ταῦτα τά ῥήματα; Εἰ ἀνθρώπου εἰσίν, εἰπεῖν ἔχεις πάντως καί ποταποῦ, ἐπειδὴ ἄνθρωπος οὐ μόνον ἀνθρώπου συλλογισμούς τε καί διαθέσεις, ἀλλ' οὐδέ κτήνους ὀρμάς ἢ στάσεις ἢ ἐνδιάθετον κατάστασιν ψυχῆς δύναται γινῶναι ἢ ἐξεῖπειν· “Οὐδεὶς γάρ οἶδε τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τό πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τό ἐνοικοῦν ἐν αὐτῷ”. Εἰ δέ ἀνθρώπου καί κτηνῶν ἀλόγων διαθέσεις καί ὀρμάς χαλεπὸν ἄνθρωπον εἰδέναι καλῶς, τὰ τοῦ Θεοῦ, ἡγουν τὴν ἐκ τῆς θεωρίας αὐτοῦ ἐγγινομένην τοῖς ἀγίοις ἀλλοίωσιν καί κατάστασιν, ἵνα μή τό γε νῦν ἔχον εἶπω ἐνέργειαν, πόθεν ἢ πῶς εἰδέναι τις δύναται; Ἄλλως τε δέ εἰ ἀνθρώπου τά ῥήματα, δηλονότι καί τά νοήματα. Τὰ δέ ἐν τούτοις νοήματα οὐ χρή καλεῖσθαι νοήματα, ἀλλά θεωρίαν τῶν ὄντως ὄντων· ἀπό γάρ τῆς ἐκείνων θεωρίας λαλοῦμεν· καί λέγεσθαι μᾶλλον χρή τῶν ὀραθέντων διήγησιν τά λεγόμενα, νόημα δέ ἐκεῖνο λέγεσθαι ἄξιον τό περί ἀνυποστάτου πράγματος ἢ βουλήματος γεννώμενον ἐνθύμημα ἐκ τοῦ νοῦ, οἷον τοῦ ποιῆσαι τι ἀγαθόν ἢ πονηρόν ὃ οὐπω ἐπράχθη παρ' ἡμῶν, ὃ καί ἀπό τοῦ νοήματος εἰς ἔργον ἐξάγεται, ὥστε τό νόημα ἀρχή ἐστὶ τοῦ μέλλοντος γίνεσθαι πράγματος παρ' ἡμῶν κατὰ το· “Πρῶτον μὲν ἐννοεῖ τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις καί οὐρανόους καί τό ἐννόημα ἔργον ἦν”.

(215) Σκόπει δέ ὅτι οὐ περί ἀνυποστάτων τινῶν καί ἀδήλων πραγμάτων, ἀλλὰ περί τῶν ἤδη γινομένων καί γενέσθαι μελλόντων, οἱ λόγοι πάντες ἡμῖν καί πᾶσα ἡ περί τούτων ἐξήγησις ἐκ τῆς ὀράσεως μᾶλλον γίνεται καί τῆς θεωρίας αὐτῶν. Πᾶσα γάρ ἀνάγκη παντί τῷ ἐξηγουμένῳ περί τίνος πράγματος, οἴκου φέρε εἰπεῖν ἢ πόλεως, ἢ παλατίου τινός καί τῆς ἐν αὐτῷ τάξεώς τε καί καταστάσεως, ἢ περὶ θεάτρου πάλιν τινός καί τῶν ἐν αὐτῷ τελουμένων, ἰδεῖν μὲν πρότερον καί καταμαθεῖν τὰ ἐν τούτοις, εἴθ' οὕτως περὶ οὗ εἰπεῖν βούλεται ἐστοχασμένως καί λελογισμένως εἰπεῖν. Ἐπεὶ, ἐάν μὴ πρότερον ἴδῃ, τί ἂν καί οἴκοθεν εἴποι; Ποίαν δέ νόησιν πρὸς τὴν τοῦ μήπω μηδαμῶς ὀραθέντος πράγματος ἄλλοθεν πορίσεται διηγούμενος; Ποίαν, εἰπέ μοι, ἐνθύμησιν ἢ εὐφυΐαν ἢ μάθησιν, ποίαν δέ φρόνησιν, σκέψιν τε καί ἐπίνοιαν καί συλλογισμόν εὐρήσει καιρίως περὶ οὗ οὐκ οἶδεν εἰπεῖν; Τό γάρ εἰπεῖν τι περὶ ὧν οὐκ οἶδεν ἢ οὐκ ἐθέασατο πάντως ἄλογον καί ἀπαίδευτον. Εἰ τοίνυν περὶ ὀρωμένων καί ἐπιγεῖων οὐδεὶς εἰπεῖν τι ἢ διηγῆσασθαι δύναται, εἰ μὴ αὐτόπτης τοῦ πράγματος γένηται, πῶς εἰπεῖν τις ἰσχύσειεν ἢ διηγῆσασθαι, ἀδελφοί, περὶ Θεοῦ καί θείων πραγμάτων καί αὐτῶν τῶν τοῦ Θεοῦ ἀγίων καί δούλων, οἷαν ἐκεῖνοι τὴν ὀλικὴν πρὸς τόν Θεόν ἐσχίκασι σχέσιν καί οἷαν ἐστὶν ἡ τοῦ Θεοῦ ὄρασις ἢ ἐν αὐτοῖς ἀρρήτως ἐγγινομένη; Ἦτις ἐνέργειαν ἄφθεγκτον ἐμποιεῖ νοερῶς ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, εἰ καί μὴ πλέον εἰπεῖν τι ὁ ἀνθρώπινος δίδωσι λόγος, μὴ πρότερον φωτισθεὶς φῶς γνώσεως, κατὰ τὴν κελεύουσαν ἐντολήν.

Φῶς δέ γνώσεως ὅταν ἀκούσης, ἵνα σε διὰ πάντων φωταγωγήσωμεν, μὴ ὑπολάβης γνώσιν εἶναι μόνην τῶν λεγομένων δίχα φωτός. Οὐ γάρ εἶπε διήγησιν ἢ λόγον γνώσεως, ἀλλὰ φῶς γνώσεως καί γνώσεως φῶς, ὡς τοῦ (216) φωτός

δηλονότι έμποιοῦντος τήν γνῶσιν ἡμῖν· ἄλλως γάρ οὐκ ἔστι γνῶναι τινα τόν Θεόν, εἰ μή διά τῆς θεωρίας τοῦ ἐξ αὐτοῦ ἐκπεπομένου φωτός. Ὡσπερ γάρ ὁ περί ἀνθρώπου ἢ περί πόλεως τινος πρός τινας διηγούμενος, ἐκεῖνος μέν ἄ εἶδε καί ἄ ἔώρακε λαλεῖ πρός αὐτούς, οἱ δέ ἀκούοντες μή θεασάμενοι τόν ἄνθρωπον ἢ τήν πόλιν περί ἧς καί ἀκούουσιν, οὐ δύναται ἀπό τῆς ἀκοῆς μόνης, ὡς ὁ ἰδών καί διηγούμενος τά περί τοῦ ἀνθρώπου, γινώσκειν καί τά περί τῆς πόλεως, οὕτως καί περί τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ καί τοῦ ἐν αὐτῇ κατοικοῦντος ἀοράτου Θεοῦ, περί τῆς ἀπροσίτου δόξης τε τοῦ προσώπου αὐτοῦ καί περί τῆς ἐνεργείας καί δυνάμεως τοῦ παναγίου αὐτοῦ Πνεύματος, εἴτ' οὖν φωτός, οὐδεῖς εἰπεῖν δύναται, εἰ μή πρῶτον αὐτό τό φῶς ἴδῃ ψυχῆς ὀφθαλμοῖς καί ἀκριβῶς γνῶ τάς αὐτοῦ ἐλλάμψεις καί ἐνεργείας ἐν αὐτῷ. Ἄλλ' εἰ τι καί διά τῶν θείων ἀκούοι Γραφῶν λαλοῦντας δι' αὐτῶν τούς τόν Θεόν ἰδόντας, διά τοῦ Πνεύματος ἐκεῖνα καί μόνα διδάσκειται· ὅθεν οὐδέ δύναται λέγειν ὅτι ἐν γνώσει γέγονα τοῦ θεοῦ διά μόνης ταύτης τῆς ἀκοῆς. Ὅν γάρ οὐχ ἔώρακε πῶς γινώσκειν ἐνδέχεται; Εἰ γάρ ἡ ὄρασις μόνη τελείαν τήν γνῶσιν τοῦ ὀρωμένου παρ' ἡμῶν ἀνθρώπων οὐκ ἔμποιεῖ ἐν ἡμῖν, πῶς ἡ ἀκοή μόνη τήν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν ἡμῖν ἐμποιήσει; Φῶς ὁ Θεός καί ὡς φῶς ἡ θέα αὐτοῦ· ἐν γοῦν τῇ τοῦ φωτός θέᾳ γνῶσις πρώτη ὅτι Θεός, καθά καί ἐπί τοῦ ἀνθρώπου ἀκοή πρῶτον περί αὐτοῦ, εἶτα ὄρασις, καί ἐν τῷ αὐτόν ἰδεῖν γνῶσις ὅτι ἄνθρωπος ἔστι περί οὗ ἤκουον. Καί οὐδέ οὕτως ἴσταται τοῦ λεγομένου ἡ ἔννοια· ὅσα γάρ ἂν ἐξ ἀκοῆς σοί τις εἴπῃ περί ἀνθρώπου, ὅτε ἴδῃς αὐτόν, ἀπό μόνης τῆς ἀκοῆς γνωρίσαι αὐτόν ἀκριβῶς καί πληροφορηθῆναι, ὅτι αὐτός ἐκεῖνός ἐστι περί οὗ ἤκουες, οὐ δύνασαι, ἀλλά ἀμφιβολία ἢ ψυχῆ διαμερίζεται καί ἡ ἐκεῖνον αὐτόν ἐρωτᾷ ἢ ἕτερόν τινα τόν γνωρίζοντα αὐτόν, καί τότε βεβαίως μανθάνεις ὅτι αὐτός ἐκεῖνός ἐστιν.

Οὕτως οὖν καί περί τοῦ ἀοράτου Θεοῦ ἀπαραλλάκτως γίνεται. (217) Ὅταν γάρ ἀποκαλυφθέντα θεάσῃται τις αὐτόν, φῶς ὄρα· θαυμάζει μέν ἰδών, τίς δέ ὁ φανείς οὐκ οἶδεν εὐθύς, ἀλλ' οὐδέ αὐτόν ἐρωτῆσαι τολμᾷ, πῶς γάρ, ὄν οὐδέ ἀναβλέψαι τοῖς ὀφθαλμοῖς καί ἰδεῖν δύναται ποταπός; βλέπει δέ μόνον ἐν τρόμῳ καί φόβῳ πολλῷ οἰονεῖ πρός τούς πόδας αὐτοῦ, εἰδώς ὅτι ὅλως τίς ἐστιν ὁ φανείς πρό προσώπου αὐτοῦ. Καί εἰ μέν ὑπάρχει ὁ περί τούτων προεξηγησάμενος αὐτῷ, ὡς προεγνωκώς τόν Θεόν, ἀπερχόμενος λέγει αὐτῷ· “Εἶδον”. Καί φησὶ· “Τί, τέκνον, εἶδες;” – “Φῶς, ὦ πάτερ, γλυκύ, γλυκύ· ποταπόν εἰπεῖν σοι, πάτερ, οὐκ ἐξικανοῦσαν ἔχω μου τήν διάνοιαν”. Καί ὡς οὖν τοῦτο λέγει, σκιρτᾷ καί πάλλει ἡ καρδία αὐτοῦ καί πρός τόν πόθον τοῦ ὀφθέντος εὐθύς ἀνάπτεται. Εἶτα πάλιν ἄρχεται λέγειν μετά δακρύων θερμῶν καί πολλῶν ὡς· “Ὡράθη μοι, πάτερ, ἐκεῖνο τό φῶς· ἦρθη ὁ οἶκος τῆς κέλλης εὐθύς καί παρῆλθεν ὁ κόσμος, φυγών ὡς οἶμαι ἀπό προσώπου αὐτοῦ· ἔμεινα δέ μόνος ἐγώ μόνῳ συνών τῷ φωτί. Οὐκ οἶδα δέ εἰ ἦν καί τό σῶμα τοῦτο, πάτερ, τηνικαῦτα ἐκεῖ· εἰ γάρ ἔξω τούτου γέγονα ἀγνωῶ, τέως οὐκ ἤδειν ὅτι σῶμα φορῶ καί περικείμεαι. Ἦν μοι δέ χαρά ἢ καί νῦν συνοῦσά μοι ἄφραστος, ἀγάπη τε καί πόθος πολὺς, ὡς κινηθῆναι μου τά νάματα κατά ποταμούς τῶν δακρύων, καθά δὴ καί νῦν, ὡς ὄρας”. Ἀποκριθείς οὖν λέγει αὐτῷ· “Ἐκεῖνος, τέκνον, ἐστὶ”. Καί σὺν τῷ λόγῳ βλέπει πάλιν αὐτόν καί μικρόν μικρόν τελείως καθαίρεται, καθαιρόμενος δέ παρρησιάζεται καί ἐκεῖνον αὐτόν ἐρωτᾷ καί φησὶν· “Ὁ Θεός μου, σύ εἶ;” Καί ἀποκρίνεται καί φησὶ· “Ναί ἐγώ εἰμι, ὁ Θεός, ὁ διά σέ ἄνθρωπος γεγονώς· καί ἰδοὺ ἐγὼ πεποίηκά σε, ὡς ὄρας, καί ποιήσω θεόν”.

Ὅτε τοίνυν χρονίσει πενθῶν καί κλαίων καί προσπίπτων καί ταπεινούμενος, ἄρχεται ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον (218) γινώσκειν τά τοῦ Θεοῦ· καί εἰς τοῦτο πεφθακώς, τότε μανθάνει “τό θέλημα αὐτοῦ τό ἅγιον καί εὐάρεστον καί τέλειον”. Εἰ γάρ μή ἴδῃ, ἵνα πάλιν εἴπω, αὐτόν, οὐδέ δύναται γινώσκειν αὐτόν· καί εἰ μή γνῶ αὐτόν, πῶς ἰσχύσει γνῶναι τό αὐτοῦ ἅγιον θέλημα; Εἰ γάρ ἐπί ἀνθρώπων τοῦτο ἀδύνατον,

πολλῶ μᾶλλον ἐπί Θεοῦ. Διό καί προκόπτων καί ἐπί πλεῖον προσοικειούμενος τῷ Θεῷ, ἐκ τῶν εἰς αὐτόν γινομένων παρά Θεοῦ γινώσκει καί ἄπερ μετά τῶν προλαβόντων ἀγίων ἀπάντων ἐποίησε καί ὅσα μέλλει μετά τῶν μεταγενεστέρων ποιεῖν. Περί δέ τῶν μελλόντων στεφάνων καί ἀμοιβῶν διδάσκεται μὲν μυσούμενος παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, τεκμαιρόμενος δηλονότι ὅτι ὑπὲρ νοῦν καί λόγον καί διάνοιαν ταῦτά εἰσιν· οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί νοεῖ σαφῶς ὁποῖοι μετά τήν ἀνάστασιν ἔσονται αὐτός τε καί πάντες οἱ μετ' αὐτοῦ, οὐκ ἀπολαμβάνει δέ ταῦτα νυνί, εἰ καί τινες τοῦτο λέγειν ἡμᾶς κακῶς ἐλογίσαντο. Εἰ γάρ ἐνταῦθα τό πᾶν ἀπολαμβάνειν ὑποτιθέμεθα, λοιπόν κατ' αὐτούς καί τήν ἀνάστασιν αὐτήν ἀπαρνούμεθα, τήν κρίσιν τε καί τήν ἀνταπόδοσιν, καί τήν τῶν μελλόντων ἐλπίδα ἐκουσίως ἀποβαλλόμεθα. Ἄλλ' οὐχ οὕτως ἡμεῖς φρονοῦμεν ἢ λέγομεν, ἀλλά καί τούς τοῦτο λέγοντας σφοδρῶς καθυποβάλλομεν ἀναθέματι. Τοίνυν καί νῦν μὲν μετρίως τούς ἀρραβῶνας ἐντεῦθεν ἤδη ἀπολαμβάνειν τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων ὁμολογοῦμεν καί λέγομεν, τό δέ ὅλον μετά τόν θάνατον ἐλπίζομεν λήψεσθαι, καθὼς γέγραπται· “Νῦν μὲν γινώσκω, φησίν, ἐκ μέρους· ὅταν δέ ἔλθῃ τό πᾶν, τότε τό ἐκ μέρους καταργηθήσεται”. Καί ἀλλαχοῦ· “Καί νῦν τέκνα Θεοῦ ἔσμεν καί οὐπω ἐφανερώθη τί ἐσόμεθα· οἶδαμεν δέ ὅτι, ἐάν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα”.

Καί ἵνα κατὰ πεῦσιν καί ἀπόκρισιν τόν λόγον μεταποιήσωμεν, οἰοεὶ τόν εἰρηκότα τοῦτο ἐρωτήσωμεν· “Πόθεν, (219) ὦ ἡγαπημένε καί φίλε Χριστοῦ, οἶδας ὅτι ὅμοιος αὐτοῦ ἔσῃ; Φράσον ἡμῖν, πόθεν;” “Ἐκ τοῦ Πνεύματος, φησίν, οὗ ἔδωκεν ἡμῖν, ἐκ τούτου γινώσκομεν ὅτι ἐσμέν τέκνα Θεοῦ καί αὐτός ὁ Θεός ἐν ἡμῖν ἔστιν, ἐπειδὴ καί αὐτός ταῦτά μοι εἶπε μυστικῇ τῇ φωνῇ”. Ἄλλ' ἐπί τό προκείμενον ἐπανέλθωμεν.

Πρῶτον ἄνωθεν εἶπομεν ὅτι νοήματα ἡμῶν ἐκεῖνα λέγεσθαι δίκαιον, ὅταν ἐν τῷ ἡμετέρῳ νοῖ ἵνα λόγος περὶ πράγματός τινος ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ γεννηθῇ, οἷον φέρε εἰπεῖν, ἵνα κτήσωμαί τι ἢ κακοποιήσω ἢ ἀγαθοποιήσω τινά, ἐξήγησιν δέ καί οὐχὶ νόημα τό περὶ γεγενημένων ἤδη ἢ ἐωραμένων πραγμάτων λαλεῖν. Εἶτα πάλιν εἶπομεν ὅτι περὶ ὧν τις οὐχ ἐώρακε πραγμάτων ἢ πόλεων ἢ θεάτρων ἢ ἀνθρώπων, πῶς λέγειν δύναται περὶ αὐτῶν ἢ τὰς ιδέας ἢ τὰς μορφάς καί τὰς θέσεις αὐτῶν ἀφηγήσασθαι; Εἰ δέ καί εἶπη, μυθολόγος ἂν δικαίως ὑπὸ τῶν ἀκουόντων αὐτόν κληθήσεται. Οἱ οὖν εἰπόντες περὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἡμέρας καί περὶ τῆς ἐνδόξου καί φρικτῆς αὐτοῦ παρουσίας προφηταί καί ἀπόστολοι, ὅτι ὡς κλέπτης ἐν νυκτί καί ὡς ὠδὴν τῇ τικτούσῃ καί ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται, πόθεν μαθόντες ταῦτα εἰρήκασιν; Πάντως γάρ, ἢ παρά τινος ἀκηκόασιν, ἢ αὐτόπται τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐγένοντο. Ἐπεὶ ὁ οὐκ εἶδον, ὁ παρ' ἐτέρου οὐκ ἤκουσαν λέγοντος, πῶς ἐκεῖνοι εἰρήκασιν; Εἰ οὖν ἤκουσαν, παρά τίνος εἶπέ· οὐπω γάρ τέως λέγω ὅτι εἶδον αὐτοί καί εἶπον, ἀλλ' ὅτι ἤκουσαν· εἶπέ λοιπόν, εἰ οἶδας, πόθεν ταῦτα μεμαθήκασιν. Εἰ δέ τί εἰπεῖν οὐκ ἐπίστασαι, ἄκουσον καί γνῶθι ὅτι παρά τοῦ Ἁγίου ταῦτα μεμαθήκασιν Πνεύματος, καθὼς αὐτοῖς καί ὁ Κύριος ἔλεγεν· “Ὅταν δέ ἔλθῃ ὁ παράκλητος, τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ὃ πέμπει ὁ Πατήρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα καί ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν”. (220) Ὅτι δέ καί ἃ οὐκ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Χριστός, ταῦτα τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τοῖς ἀποστόλοις ἐπελεθόν ἐδίδαξε καί εἶπε, φησίν ὁ αὐτός· “Ἔτι πολλά ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι· ὅταν δέ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὀδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τήν ἀλήθειαν· οὐ γάρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει καί τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Ἐκεῖνος ἐμέ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καί ἀναγγελεῖ ὑμῖν”. Ἐμαθες πόθεν ἐδιδάχθησαν οἱ γράψαντες τὰ περὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καί τῆς τοῦ Κυρίου ἐπιφανείας καί τῶν ἀποκειμένων καί ἐπελεθῆν μελλόντων τοῖς ἀμαρτωλοῖς καί δικαίοις. Οὕτω καί περὶ τῶν λοιπῶν πάντων τῶν μὴ βλεπομένων ἡμῖν αὐτοῖ φωτισθέντες διὰ τοῦ Πνεύματος εἶδον ἅμα καί ἔγραψαν.

Ἄλλ' ἐρωτῶντί μοι ἀποκρίθητι. Τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τί ἐστι; Θεός, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ ὁμολογουμένως Θεός ἀληθινός. Σύ οὖν, ὡς ὄραξ, λέγεις τοῦτο Θεόν, τοῖς δόγμασι τῆς Ἐκκλησίας ἐπόμενος. Τοῦτο τοίνυν λέγων τε καί φρονῶν Θεόν ἀληθινόν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ ἐκπορευόμενον, συνιστᾷς ὅτι οἱ τό Ἅγιον ἔχοντες Πνεῦμα αὐτόν ἐκεῖνον ὁμολογουμένως ἔχουσι τόν Θεόν μένοντα πάντοτε μεθ' ἑαυτῶν, καθὼς πρὸς τοὺς ἀποστόλους ὁ Χριστός ἔφη: “Ἐάν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολάς τὰς ἐμὰς τηρήσετε· καί ἐγὼ ἐρωτήσω τόν Πατέρα καί ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένη μεθ' ὑμῶν εἰς τόν αἰῶνα”. Ἰδού οὖν ἐδιδάχθης ὅτι καί μένει καί κατοικεῖ εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας· τό γάρ εἰπεῖν “ἵνα μένη μεθ' ὑμῶν εἰς τόν αἰῶνα” τό αἰδίως καί ἀτελευτήτως αὐτοῖς συνέσεσθαι καί εἶναι ἀχώριστον μετ' αὐτῶν ἔν τε τῷ νῦν καιρῷ, ἔν τε τῷ μέλλοντι αἰῶνι δηλοῖ. Ὅτι δέ καί ἐώρων τό Ἅγιον Πνεῦμα οἱ θεῖοι ἀπόστολοι καί ὅσοι τοῦτο λαβεῖν ἠξιώθησαν, ἄκουσον τό ἐπόμενον· “Τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, (221) ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτό οὔτε γινώσκει αὐτό, ὑμεῖς δέ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει”. Ἴνα δέ γνῶς ὅτι καί τόν Χριστόν βλέπουσιν οἱ ἀγαπῶντες αὐτόν καί τὰς ἐντολάς αὐτοῦ φυλάσσοντες, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἄκουσον λέγοντος· “Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καί τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δέ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπό τοῦ πατρὸς μου, καί ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτόν καί ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν”.

Γνωστόν τοιγαροῦν ἔστω πᾶσι χριστιανοῖς ὅτι ὁ Χριστός ἀψευδής καί Θεός ἀληθινός ἐστι καί τοῖς τήν πρὸς αὐτόν ἀγάπην διὰ τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ ἐνδεικνυμένοις ὁμολογουμένως ἐμφανίζεται, καθὼς εἶπεν αὐτός· αὐτό τε τό Ἅγιον Πνεῦμα διὰ τῆς ἐμφανείας αὐτοῦ δωρεῖται αὐτοῖς καί διὰ τοῦ Ἁγίου πάλιν Πνεύματος αὐτός καί ὁ Πατήρ ἀχώριστως μένουσιν μετ' αὐτῶν. Οἱ δέ τοιοῦτοι ἀφ' ἑαυτῶν λαλοῦσιν οὐδέν· ὁ δέ λέγων λαλεῖν αὐτούς τι ἀφ' ἑαυτῶν, δυνατόν εἶναι λέγει εἰδέναι καί ἄνθρωπον τά τοῦ ἀνθρώπου καί ἀνθρώπους ὡσαύτως τά τοῦ Θεοῦ· εἰ δέ μή τοῦτο, ἀλλά ψεύστας καί μυθολόγους ἀποκαλεῖ, ὡς μή ἐξ αὐτοῦ διδασκομένους, ἀλλά περὶ ὧν οὐκ εἶδον ἢ ἤκουσαν ἀπό οἰκείων συλλογισμῶν ἑτέρους διδάσκοντας. Ἀλλά χρεῶν εἰδέναι, ὅτι, εἰ συνάδοντα καί οὔτοι τοῖς προλαβοῦσι θεοφόροις πατράσι φθέγγονται, ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι καί αὐτοὶ δηλονότι φθέγγονται καί οἱ αὐτοῖς ἀπιστοῦντες ἢ καί ἐνδιαβάλλοντες εἰς τόν δι' αὐτῶν φθεγγόμενον ἀμαρτάνουσιν.

Ἐδιδάχθης τοίνυν, ἀγαπητέ, ὅτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντός σου, εἰ θέλεις, ἐστὶ καί τὰ αἰῶνια ἅπαντα ἀγαθὰ ἐν χερσὶ σου εἰσί. Σπεῦσον οὖν ἰδεῖν καί λαβεῖν καί ἐν σεαυτῷ κτήσασθαι τὰ ἀποκείμενα ἀγαθὰ καί μή διὰ τοῦ οἴεσθαι ταῦτα ἔχειν ἀποστερηθῆσθαι πάντων αὐτῶν· (222) κλαῦσον, πρόσπεσον, ὡσπερ ποτέ ὁ τυφλός, οὔτω καί νῦν καί σύ καί εἶπέ· “Ἐλέησόν με, Υἱέ τοῦ Θεοῦ, καί διάνοιξόν μου τοὺς ὀφθαλμούς τῆς ψυχῆς, ἵνα ἴδω τό φῶς τοῦ κόσμου, σέ τόν Θεόν, καί γενήσομαι υἱός ἡμέρας θείας κἀγώ· καί μή ἄμοιρον, ὡς ἀνάξιον, τῆς σῆς θεότητος καταλείψης με, Ἀγαθέ. Ἐμφάνισόν μοι, Κύριε, σεαυτόν, ἵνα γνῶσωμαι ὅτι ἠγάπησάς με, ὡς τὰς θείας τηρήσαντά σου, Δέσποτα, ἐντολάς. Πέμψον τόν παράκλητον, οἰκτίρμον, καί ἐπ' ἐμοί, ἵνα αὐτός με διδάξῃ τά περὶ σοῦ καί τὰ σά ἀναγγελίη μοι, ὃ Θεέ τοῦ παντός. Λάμψον ἐπ' ἐμοί τό φῶς τό ἀληθινόν, εὐσπλαγχνε, ἵνα ἴδω τήν δόξαν τήν σήν, ἣν εἶχες πρό τοῦ τόν κόσμον γενέσθαι παρά τῷ σῷ Πατρί. Μείνον, ὡς εἶπας, καί ἐν ἐμοί. Μορφωθῆναι θέλησον, ἀόρατε, ἐν ἐμοί, ἵνα βλέπων τό ἀμήχανον κάλλος σου, τήν εἰκόνα, ἐπουράνιε, φορέσω τήν σήν καί πάντα τὰ ὄρατά ἐπιλάθωμαι. Δός μοι τήν δόξαν ἣν σοι δέδωκεν, εὐσπλαγχνε, ὁ Πατήρ, ἵνα ὁμοίός σοι ὡς πάντες οἱ δοῦλοί σου γένωμαι κατὰ χάριν θεός καί συνέσομαί σοι διηνεκῶς νῦν καί ἀεὶ καί εἰς ἀπεράντους αἰῶνας, ἀμήν”.

Ναί, ἀδελφέ μου ἀγαπητέ, πίστευσον καί πείσθητι ὅτι οὕτως ἐστί καί αὕτη ἡ πίστις ἡμῶν. Τοῦτο οὖν ἐστί, πίστευσον, ἀδελφέ, τό ἀναγεννηθῆναι καί ἀνακαινισθῆναι καί ζῆσαι τήν ἐν Χριστῷ ζωήν. Ἡ οὐκ ἀκούεις τόν μέγαν Βασίλειον λέγοντα εἰς τόν προτρεπτικόν αὐτοῦ λόγον τῶν Φώτων· “Οὐκ ἐπιθυμεῖς σεαυτόν ἰδεῖν, ἄνθρωπε, ἀπό γέροντος νέον γινόμενον;”, καί τόν Παῦλον· (223) “Εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινή κτίσις· τά ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοῦ γέγονε τά πάντα καινά”. Ποῖα πάντα λέγει τοιγαροῦν; Εἶπέ, σύ, εἶπέ. Μή ὁ οὐρανός ἐνηλλάγη; Μή ἡ γῆ; Ἀλλά ὁ ἥλιος, ἡ οἱ ἀστέρες, ἡ ἡ θάλασσα, ἡ τι τῶν βλεπομένων καινόν καί πρόσφατον γέγονεν; Ἀλλ’ οὐκ ἔχεις τοῦτο εἰπεῖν· πρὸς ἡμᾶς γάρ καί δι’ ἡμᾶς τοῦτο εἶρηκε. Νεκροί γάρ ὄντες, πρὸς ζωὴν ἀνιστάμεθα· φθαρτοί, καί εἰς ἀφθαρσίαν μεταποιούμεθα· θνητοί, καί εἰς ἀθανασίαν μεταβαλλόμεθα· γῆϊνοι, καί γινόμεθα ἐπουράνιοι· σαρκικοί ἐκ σαρκός τήν γένεσιν ἔχοντες, καί πνευματικοί γινόμεθα, τῷ Ἀγίῳ ἀναγεννώμενοι καί ἀναπλαττόμενοι Πνεύματι.

Ταῦτα τοιγαροῦν ἡ ἐν Χριστῷ καινή κτίσις εἰσίν, ἀδελφοί· ταῦτα εἰς τούς ἀληθινούς πιστούς καί ἐκλεκτούς καθ’ ἐκάστην ἐπιτελοῦνται καί γίνονται, καί τούτων ἀπάντων μέτοχοι μερικῶς, ὡς πολλάκις εἶπομεν, ἐν σώματι ὄντες, γνωστῶς γίνονται· οὐ μόνον δέ ἀλλά καί μετά θάνατον ὀλοτελῶς ταῦτα καί βεβαίως κληρονομήσαι ἐλπίζουσιν, ὅλοι δηλαδή ἐν ὅλοις τοῖς νυνὶ μεταληφθεῖσι γινόμενοι ἀγαθοῖς. Εἰ γάρ καί τόν Χριστόν ἐσθίειν καί πίνειν, ἐνδύεσθαι τε καί ὄραν καί αὐθις ὄρασθαι παρ’ αὐτοῦ αἰεὶ διδασκόμεθα, ἀλλά καί ἐν ἡμῖν αὐτόν ἔχειν καί ἐν αὐτῷ πάλιν μένειν ἡμᾶς οἶδαμεν, ὡς αὐτόν μὲν εἶναι ἡμῶν ἔνοικον, ἡμᾶς δέ πάλιν ἐνοίκους αὐτοῦ, οἰκία γινομένῳ δηλονότι ἡμῖν καθά καί ἡμεῖς πάλιν οἰκία γινόμεθα αὐτῷ, εἶτα καί υἱοὶ μὲν ἡμεῖς αὐτοῦ, αὐτός δέ πατήρ ἡμῶν γίνεται, καί φῶς ἐκεῖνος ἐν σκότει λάμπων ἐστίν, αὐτόν δέ βλέπειν ἡμεῖς λέγομεν κατά τό “ὁ λαός ὁ καθήμενος ἐν σκότει εἶδε φῶς μέγα”, ἐάν οὖν ταῦτα πάντα καί τά λοιπά, ὡς δεδήλωται, ὅσα δηλονότι αἰ θεῖαι Γραφαί γίνεσθαι ἐν ἡμῖν ἐν τῷ ἐνεστῶτι καιρῷ τῆς παρουσίας ζωῆς ἐκδιδάσκουσι, μηδὲν γίνεσθαι λέγωμεν εἰς ἡμᾶς, ἢ γίνεσθαι (224) μὲν, μυστικῶς δέ καί ἀνεπαισθήτως, μηδέν πρὸς ταῦτα γινωσκόντων ἡμῶν, τί νεκρῶν διαφέρομεν;

Μή δὴ τῇ ἀπιστίᾳ οὕτως ἑαυτοὺς ἐκδιδόντες, εἰς βυθόν ἀπωλείας κατέρχεσθε· ἀλλ’ εἰ καί μέχρι τοῦ νῦν αἴσθησιν τῶν τοιούτων λαβεῖν οὐκ ἠλπίζατε καί διὰ τοῦτο οὐδέν ἠτήσασθε, κἂν ἀπό τοῦ παρόντος πληροφορήθητε, πρῶτον ἀληθῆ ταῦτα πιστεύσαντες εἶναι καί συνάδοντα ταῖς θεαῖς Γραφαῖς, πάσας αὐτάς δηλονότι διεξερχόμενοι, ὅτι ἐντεῦθεν ἤδη γνωστῶς ἡ σφραγὶς τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ἡμῖν τοῖς πιστοῖς δίδοται. Καί πιστεύσαντες οὕτω διώκετε ἵνα καταλάβητε, οὕτω πυκτεύσατε ὡς οὐκ ἄερα δέροντες· καί πρὸς τούτοις “αἰτεῖτε καί δοθήσεται ὑμῖν· κρούετε καί ἀνοιγήσεται ὑμῖν”, εἴτε ἐνταῦθα εἴτε ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι. Τέως διδάσκεσθε, τέως μετανοεῖτε, ὑποτάσσεσθε, νηστεύετε, κλαίετε, εὐχεσθε· καί οὕτω διὰ τούτων καί τῶν τοιούτων τρέχετε, πυκτεύετε, διώκετε, ζητεῖτε, κρούετε, αἰτεῖσθε, πρὸς μηδέν ἕτερον ἀπονεύοντες, ἕως καταλάβητε, ἕως δράξησθε, ἕως λάβητε, ἕως ὑμῖν ἀνοιγῆ καί εἰσέλθητε, ἕως ἔνδον τοῦ νυμφῶνος τόν νυμφίον θεάσησθε, ἕως ἀκούσητε· “Εὖ, δοῦλε ἀγαθέ καί πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω”, ἕως υἱοὶ φωτός καί υἱοὶ ἡμέρας γένησθε. Ἀλλά γάρ μή πρό τοῦ ταῦτα καί ἰδεῖν καί λαβεῖν καί παθεῖν φρεναπατοῦντες ὑμᾶς ἑαυτοὺς καί παραλογιζόμενοι εἶναι τι δοκεῖτε μηδέν ὄντες, καί ὡς ἀναπεπτωκότες τῇ συνειδήσει πνευματικούς ἑαυτοὺς εἶναι πρό τοῦ τό Πνεῦμα τό Ἅγιον λαβεῖν οἴεσθε, καί διὰ τοῦτο εἰς τό ἀναδέχεσθαι λογισμούς ἀλλοτρίους ἀσυνέτως ἐπείγεσθε καί εἰς ἡγουμενείας καί ἀρχάς ἐπιβαίνετε καί ἱερωσύνης ἀφόβως κατατολμᾶτε καί πρὸς μητροπόλεις καί ἐπισκοπὰς τοῦ (225) ποιμαίνειν τόν τοῦ Κυρίου λαόν ἑαυτοὺς ὑμᾶς διὰ μυρίων

μεθόδων ἀναιδῶς ἐπιδίδοτε. Ἄλλὰ προσέχετε, παρακαλῶ, ἑαυτοῖς, τὰ ἄνω φρονοῦντες, τὰ ἄνω ζητοῦντες, τὰ ἄνω ἐπιποθοῦντες, μηδενός τῶν ἐπιγείων, πρὸ τοῦ λαβεῖν ἐκεῖνα, φροντίζοντες.

Ναί, καταφρονήσωμεν πάντων τῶν ὀρωμένων, ἀξιῶ τὴν ἀγάπην ὑμῶν· ἀποδεδεισώμεθα τὰ ἀνθρώπινα πάντα, ἅπαντα τὰ ἐμπαθῆ καὶ βλαβερά βδελυξώμεθα, ἵνα καὶ τῶν ἐνταῦθα καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, τῷ ἐνὶ τρισαγίῳ φωτί, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ στ' . (226)

Περὶ ἀπαθείας καὶ ἐναρέτου ζωῆς. Καὶ ὅπως χρή τὸ οἰκεῖον ἐκκόπτειν θέλημα καὶ εἰς ὕψος ἀνέρχεσθαι τελειότητος. Καὶ περὶ συναφείας Θεοῦ πρὸς ψυχὴν καὶ ψυχῆς πρὸς σῶμα καὶ ἐνώσεως τῶν τριῶν παραδόξου. Καὶ πρὸς τούτοις περὶ πνευματικῆς ἰατρείας καὶ ὅπως χρή θεραπεύειν τοὺς ψυχικῶς ἀσθενοῦντας.

Πολλοὶς τοῖς ἐν κόσμῳ πολλάκις προσομιλήσας καὶ τινων συζητήσεων ἀναμεταξὺ κινήσεισάν, περὶ ἐμπαθείας, φημί, καὶ ἀπαθείας, λεγόντων ἀκήκοα σχεδόν ἀπάντων, οὐ μόνον τῶν ἀτελῶν εἰς ἀρετὴν καὶ εὐσέβειαν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν δοκούντων εἶναι τελείων εἰς ἀρετὴν καὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὴν φήμην μεγάλην ἐχόντων κατὰ τὸν κόσμον, ὡς οὐκ ἐνδέχεται ἄνθρωπος εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀπαθείας ἔλθειν, ὥσθ' ὀμιλῆσαι καὶ συνεστιαθῆναι γυναιξὶ καὶ μηδεμίαν βλάβην ὑποστῆναι, μήτε τινὰ κίνησιν ἢ μολυσμὸν ἐν τῷ λεληθότι παθεῖν. Τούτων αὐτήκοος ἐγὼ γεγονώς, μεγάλης ἐπληρώθην τῆς ἀθυμίας καὶ θρηνεῖν ὑπὲρ τῶν ταῦτα λεγόντων καὶ κλαίειν ἐκ πολλῆς συμπαθείας βιάζομαι, ἀκριβῶς εἰδὼς ὧν μὴ ἄλλως ταῦτα λέγειν αὐτούς εἰ μὴ ἐκ πολλῆς ἀγνοίας τῶν χαρισμάτων τοῦ Θεοῦ. Εἰ μὴ γάρ ἐστερημένοι τῆς ὄντως ἀπαθείας ὑπῆρχον καὶ ἐν τῷ σκότει τῶν παθῶν ἐκαλύπτοντο καὶ δοῦλοι τῶν ἡδονῶν καὶ τῶν τῆς σαρκὸς θελημάτων ἐτύγχανον, οὐκ ἂν τὴν ζωοποιὸν τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ νέκρωσιν, (227) τοῖς μέλεσι τῶν ἁγίων αὐτοῦ χαρίζεται, ἠγνόουν καὶ ἠπίστουν περὶ αὐτῆς.

Πῶς γάρ καὶ πιστεύουσιν οἱ τοιοῦτοὶ ποτε νεκρούς εἶναι καὶ γίνεσθαι τῷ κόσμῳ τινὰς καὶ μόνην ζῶντας ζωὴν τὴν ἐν Πνεύματι, οἵτινες διὰ βίου παντός σπουδὴν ἔθεντο ἐν ὑποκρίσει πάντα ποιεῖν, ἵνα ἀνθρώποις ἀρέσωσι καὶ θεοφιλεῖς παρ' αὐτῶν ὀνομάζωνται; Ὡς γάρ ἐν πάθεσιν οἴονται κατορθοῦν τὴν ἀπάθειαν, ὅλως ἀμαρτία ὄντες τε καὶ γενόμενοι, καὶ ὡς μόνους τοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐπαίνους ἀρκεῖν εἰς ἀρετὴν καὶ ἀγιότητα πείθουσιν ἑαυτούς, οὕτω καὶ τὴν ἀπάθειαν ἀπαρνούμενοι, ἅγιοι εἶναι καὶ λέγεσθαι βούλονται ταύτης χωρὶς, ὡς ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων ἐπαίνων τὴν ἀγιωσύνην κτησάμενοι. Τὸν γάρ μὴ ἐπαινούμενον ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε παρά τῶν πολλῶν οὐδενός λόγου ἄξιον εἶναι κρίνουσιν, ἀγνοοῦντες, ὡς εἰκός, ὅτι κρείστων εἰς γινώσκων Θεόν καὶ ὑπ' αὐτοῦ γινωσκόμενος ὑπὲρ μυριάδας ἀπίστων τῶν μὴ εἰδόντων Θεόν, κἂν παρά παντός τοῦ κόσμου ἐπαινῶνται καὶ μακαρίζωνται, ὥσπερ καὶ εἰς βλέπων ὑπὲρ ἄπειρα πλήθη ἀμβλυπούντων. Ὅτι γάρ ἐνὶ τινὰ τῶν ἐν ἀληθείᾳ ἀγωνιζομένων εἰς τοιαύτην ἐλευθερίαν ἔλθειν καὶ τὸν ἅπαξ μέτοχον τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος γενόμενον εἰς ἀπάθειαν ψυχῆς καὶ σώματος καταντῆσαι, ὥστε, μὴ μόνον μετὰ γυναικῶν συνεσθίοντα καὶ αὐταῖς ὀμιλοῦντα, ἀνενόχλητον αὐτόν καὶ

ἀπαθῆ διαμένειν, ἀλλά καί ἐν μέσαις στρεφόμενον πόλεσι, τραγωδούντων τε καί κιθαρωδούντων ἀκούοντα καί ὀρῶντα γελῶντας καί ὀρχουμένους καί παίζοντας, μηδέν παραβλάπτεισθαι, πᾶσα μὲν συγγραφή μαρτυρεῖ, πᾶσα δέ ἱστορία καί τῶν ἀγίων αἱ πράξεις τοιαύτας τὰς μαρτυρίας ἡμῖν διαγράφουσι, καί τούτου ἕνεκεν πᾶσα πρᾶξις ἐναγώνιος καί πᾶσα κακοπάθεια παρά τῶν εὐσεβούντων ἐπιτελεῖται.

(228) Ὁ γάρ τῶν κατά Θεόν ἀγωνιζομένων σκοπός τοιοῦτός ἐστι, πρῶτον μὲν ἐκφυγεῖν κόσμον ἅπαντα καί τὰ ἐν τῷ κόσμῳ. Κόσμον δέ λέγω τὴν παροῦσαν ζωὴν, ἥγουν τὸν αἰῶνα τοῦτον τὸν πρόσκαιρον, τὰ δέ ἐν τῷ κόσμῳ, τὰ περί ἡμᾶς πάντα ἄπερ καταλιμπάνειν ἡμᾶς ὁ Λόγος διακελεύεται, ἀφ' ὧν καί φεύγειν ἐκ παντός χρή, οἷον ἀπὸ πατρός καί μητρός, ἀδελφῶν τε καί συγγενῶν καί φίλων, ἔτι δέ ἀπὸ κτημάτων καί χρημάτων καί περιουσίας καί πλούτου παντός, οὐχ ὡς ἀπηγορευμένων ὄντων αὐτῶν ἢ καί ἐπιβλαβῶν, ἀλλ' ὡς μὴ δυναμένων ἡμῶν, ἐν μέσῳ αὐτῶν στρεφόμενων, τῆς αὐτῶν προσπαθείας ἀπαλλαγῆναι· ὁ γάρ ἤδη ταῖς ἡδοναῖς συγκραθεῖς, εἰ μὴ τὰς αἰτίας αὐτῶν ἐκφυγοῖ καί μακράν γένηται ἀπ' αὐτῶν, οὐκ ἂν τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτῶν ἐλευθερωθήσεται. Μετά δέ τό γενέσθαι γυμνός πάντων τῶν προσόντων, τότε καί αὐτὴν ἑαυτοῦ ὀφείλει, εἰ σπουδαῖός ἐστιν, ἀπαρνήσασθαι τὴν ψυχὴν· ὅπερ καί κατορθοῦται ἐν τῇ τοῦ οἰκείου ἀπονεκρώσει θελήματος, οὐ λέγω μόνου τοῦ ἕξωθεν, οἷον μὴ φαγεῖν, μὴ πιεῖν, μὴ προπετῶς τι διαπράξασθαι, μὴ ὑπνώσαι, μὴ τι τῶν δοκούντων εἶναι καλῶν ἄνευ ἐπιταγῆς ποιῆσαι, ἀλλά καί τοῦ ἕσωθεν, φημί, τῆς καρδιάς κινήματος, οἷον μὴ βλέψαι ἐμπαθῶς, μὴ ὡσαύτως ἀσπάσασθαι, μὴ μέμψασθαι ἀφανῶς, μὴ κατακρῖναί τινα, μὴ ἐπιχαρῆναι πτώσει τινός, μὴ ὀργισθῆναι κατά διάνοιαν, μὴ φθονῆσαι κακῶς, μὴ ζηλῶσαι ἐν πονηρίᾳ.

Πῶς πάντα τὰ τῆς εὐσεβείας ἀπαριθμήσομαι ἰδιώματα, ἵνα καί δείξω σοι ἀκριβῶς τῶν χριστιανῶν τὴν ἀκρίβειαν; Πλὴν ἔτι τὰ τῆς ζωοποιῶ νεκρώσεως μάνθανε, τοῦ μὴ κρῦψαι λογισμὸν μηδέ τὸν τυχόντα ποτέ, μὴ παρελθεῖν δακρύων χωρὶς ἡμέραν μίαν τό κατά δύναμιν, μὴ τρῖψαι τὴν ὄψιν κατά τὴν συνήθειαν ὕδατι, μὴ τῆς κόμης κοσμηῆσαι τὰς τρίχας, ἢ καί τοῦ πώγωνος, μὴ λῦσαι τὴν (229) ζώνην εἰς ὕπνον τρεπόμενος, ἵνα μὴ χαυνωθεῖς ὑπνώσει πλέον τοῦ δέοντος, μὴ βάλαι χεῖρα εἴσω καί κνήσαι μέλος τοῦ σώματος, ἀλλά καί φυλάξασθαι ἀπὸ ἐτέρας ἀφῆς, μὴ ἐνατενίσαι ἀπλῶς μηδέ εἰς γηράσαντος ὄψιν ὁ γάρ μεσάζων τοῖς κακοῖς πανταχοῦ πάρεστι, μὴ ἐννεῦσαι τινα κατά ἐτέρου τινός, μὴ λαλῆσαι μηδέν ὃ μὴ συμφέρει καί σιωπῆσαι ὃ καί λαληθῆναι ἄξιον, μὴ καταλεῖψαι τὸν συνήθη κανόνα μέχρι θανάτου ποτέ, μὴ κτήσασθαι μετὰ τινος μερικὴν φιλίαν, εἰ καί ἀγίου δοκεῖ ἔχειν ὑπόληψιν, μὴ ἐν μέρει ἢ καθόλου καλλωπισμῶν φροντίσαι ἐνδύματος ἢ ὑποδήματος, εἰ μὴ μόνην τὴν χρεῖαν σεμνήν ὁμοῦ καί εὐσχήμονα, μὴ ἐνηδόνως τινός γεύσασθαι μηδέ φαγεῖν ὃ τῇ ψυχῇ διὰ τῆς ὀράσεως ἤρρεσεν. Ἐν τούτοις γάρ πᾶσι καί ἐν πλείοσιν ἄλλοις ὁ ἀγωνιζόμενος ἐγκρατεύεται· καί διὰ τούτων πάντως, εἰ χαύνως καί ῥαθύμως πορεύεται, τό οἰκεῖον καθ' ὥραν ἐκπληροῖ θέλημα, εἰ καὶ τοῖς ἀνθρώποις ὡς ἀποταξάμενος μακαρίζεται. Τῶν γάρ ἕξωθέν τις καί βλεπομένων τοῖς πᾶσιν ἐγκρατευόμενος παρά τῶν μὴ καλῶς εἰδόντων ὄραν ὡς ἐργάτης ἀνακηρύττεται, τὰ δέ κρύφια τῆς καρδιάς θελήματα ἐκπληρῶν, ὡς ἀκάθαρτος παρά Θεῷ μισεῖται καί ἀποστρέφεται· κἄν εἰ χίλια ἔτη οὕτω ποιῆσῃ ἀγωνιζόμενος, οὐδεμίαν εὐρήσει ἐκ τῶν ἕξωθεν μόνων ἀγώνων ὠφέλειαν.

Ὁ δέ εἰς πάντα ἐγκρατευόμενος καί τὴν ψυχὴν προπαιδεύων ἀτάκτως μὴ περιφέρεσθαι μηδέ ποιεῖν ἐν μηδενί ὧν ὁ Θεός ἀπαρέσκεται τό ἑαυτῆς θέλημα, ἀλλ' ὄλην, ὡσπερ ἐπὶ κάλου τινός ἀεροβατοῦσαν, τοῖς τοῦ Θεοῦ ὀδεύειν θερμῶς ἀναγκάζων προστάγμασιν, οὗτος ἐν ὀλίγῳ καιρῷ ἐν αὐτοῖς αὐτόν εὐρήσει κεκρυμμένον τοῖς θείοις αὐτοῦ ἐντάλμασιν. Ὡ καί ἐντυχῶν, πάσης ἄλλης ἐργασίας

ἐπιλαθόμενος ἐκπλαγήσεται προσπεσών αὐτόν καί μόνον ὄραν ἀγαπήσει. Οὐ καί κρυβέντος ἐξ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, (230) ἀπορήσας οὗτος, πάλιν τήν ὁδόν ἄνωθεν ἀπαρξάμενος, τρέχει σφοδρότερον, ἐντονώτερον, ἀσφαλέστερον· ὄρᾳ κάτω, περιπατεῖ σύννους, τῇ μνήμῃ φλέγεται, τῷ πόθῳ καίεται, τῇ ἐλπίδι τοῦ πάλιν ἐκεῖνον ἰδεῖν ἀνάπτεται· καί, ὅταν πολλά δραμῶν κατάκοπος γένηται καί φθάσαι μή δυνηθῇ, ἀλλά καί παντελῶς καταπέση, δραμεῖν μή δυνάμενος, τηνικαῦτα βλέπει τόν διωκόμενον καί τόν φεύγοντα φθάνει καί κρατεῖ τόν ποθούμενον καί γίνεται ὅλος ἔξω τοῦ κόσμου καί αὐτοῦ ὅλου τοῦ κόσμου ἐπιλανθάνεται, συνάπτεται τοῖς ἀγγέλοις, τῷ φωτί ἀναμίγνυται, ἀπογεύεται τῆς ζωῆς, τῇ ἀθανασίᾳ συμπλέκεται, ἐν ἀπολαύσει γίνεται τῆς τρυφῆς, εἰς τρίτον ἀνέρχεται οὐρανόν, ἀρπάζεται εἰς παράδεισον, ἀκούει ἄρρητα ῥήματα, εἰς τόν νυμφῶνα εἰσέρχεται, εἰς τόν παστόν παραγίνεται, τόν νυμφίον ὄρᾳ, τοῦ πνευματικοῦ γάμου ἐν μετοχῇ γίνεται, τοῦ μυστικοῦ κρατήρος ἐμπίπεται, τοῦ μόσχου τοῦ σιτευτοῦ, τοῦ ἄρτου τοῦ ζωηροῦ, τοῦ πόματος τῆς ζωῆς, τοῦ ἀμώμου ἀμνοῦ, τοῦ μάννα τοῦ νοητοῦ, πάντων τῶν ἀγαθῶν ἐκεῖνων ἐν ἀπολαύσει γίνεται, εἰς ἃ οὐδέ τῶν ἀγγέλων αἱ δυνάμεις ἀδεῶς ἐνατενίσαι τολμῶσιν.

Οὕτως ἔχων πυροῦται τῷ πνεύματι καί πῦρ ὅλος γίνεται τῇ ψυχῇ, μεταδιδούς καί τῷ σώματι τῆς οἰκείας λαμπρότητος, δίκην τοῦ ὀρωμένου πυρός τήν οἰκείαν τῷ σιδήρῳ φύσιν μεταδιδούσας, καί γίνεται ἡ ψυχὴ τῷ σώματι ὅπερ γέγονε τῇ ψυχῇ ὁ Θεός, καθά φησιν ἡ θεολόγος φωνή· οὔτε γάρ ψυχὴ ζῆν δύναται, μή φωτιζομένη παρά τοῦ κτίσαντος, (231) οὔτε σῶμα, μή παρά τῆς ψυχῆς δυναμούμενον. Σκόπει ἀκριβῶς τῶν λεγομένων τήν δύναμιν. Σῶμα, ψυχὴ καί Θεός, τά τρία ταῦτα. Θεός ἄναρχος, ἀτελεύτητος, ἀπρόσιτος, ἀνεξιχνίαστος, ἀόρατος, ἄρρητος, ἀναφής, ἀψηλάφητος, ἀπαθής, ἀνεκδιήγητος, ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν φανείς ἡμῖν ἐν σαρκί δι' Υἱοῦ καί γνωρισθεῖς διὰ τοῦ παναγίου αὐτοῦ Πνεύματος, ὡς πιστεύομεν, ἴσος ἡμῖν κατά πάντα χωρίς ἁμαρτίας, ψυχῇ νοερᾷ μίγνυται διὰ τήν ἐμὴν ψυχὴν, ὡς πού τις ἔφη, ἵνα καί τό πνεῦμα σώση καί τήν σάρκα ἀθανάτιση. Ἀλλά μήν καί ἐπαγγέλεται λέγων· “Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καί ἐμπεριπατήσω. Καί ἐγώ καί ὁ Πατήρ ἐλευσόμεθα καί μονήν παρ' αὐτοῖς ποιησόμεθα”, δηλαδή τοῖς πιστεύουσι καί τήν πίστιν ἐκ τῶν προειρημένων ἔργων ἐνδεικνυμένοις. Ἀλλά πρόσεχε. Θεοῦ κατά τάς ἀψευδεῖς ἐπαγγελίας ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν τοῖς γνησίοις δούλοις αὐτοῦ καί διὰ τῶν ἐνεργειῶν καί ἐλλάμψεων τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐμπεριπατοῦντος ἐν ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς, ἀχωρίστους εἶναι τοῦ Θεοῦ τάς ἀξίας τῶν τοιούτων ψυχᾶς ὁμολογουμένως πιστεύομεν. Τῶν δέ ψυχῶν πάλιν διῖκνουμένων ἐν ὅλῳ τῷ σώματι καί μηδενί μέρει ἀπολιμπανομένων, ἀνάγκη πάντως καί αὐτήν τήν σάρκα, ἀχώριστον οὔσαν τῆς ψυχῆς, μᾶλλον δέ μηδέ ζῆν χωρίς αὐτῆς δυναμένην, ὅλην ἄγεσθαι τῆς ψυχῆς τῷ θελήματι· καί ὡς οὐκ ἔστι σῶμα ζῆν ἄνευ ψυχῆς, οὕτως οὐδέ θέλημα ἐν τό σῶμα ἔχειν τότε παρεκτός τῆς ψυχῆς.

Ἀποδέδεικται τοίνυν ὅτι, ὡσπερ ἐν Πατρὶ καί Υἱῷ καί Ἀγίῳ Πνεύματι εἷς Θεός ἀσυγχύτως καί ἀδιαιρέτως προσκυνεῖται, οὕτω πάλιν ἐν Θεῷ καί ψυχῇ καί σώματι ἀδιαιρέτως καί ἀσυγχύτως θεός κατά χάριν ὁ ἄνθρωπος γίνεται, (232) μήτε τοῦ σώματος εἰς ψυχὴν μεταβαλλομένου, μήτε τῆς ψυχῆς εἰς θεότητα μεταποιουμένης, μήτε τοῦ Θεοῦ τῇ ψυχῇ συγχεομένου, μήτε τῆς ψυχῆς εἰς σάρκα μεταπηγνυμένης, ἀλλά μένων ὁ Θεός καθὼς Θεός ἐστὶ καί ἡ ψυχὴ καθὼς ἔχει φύσεως καί τό σῶμα, καθὼς ἐπλάσθη, πηλός. Ὁ παραδόξως συνδήσας αὐτά καί τό νοερὸν τε καί ἄϋλον τῷ πηλῷ συγκεράσας, αὐτὸς ἀμφοτέροις τούτοις ἀσυγχύτως ἐνοῦται καὶ γὰρ κατ' εἰκόνα καί ὁμοίωσιν ἐκεῖνου, ὡς ὁ Λόγος ἀπέδειξε, γίνομαι. Ἀλλά πάλιν, εἰ δοκεῖ, τόν λόγον ἐπαναλάβωμεν· ὑφ' ἡδονῆς γάρ κινούμενος καί χαρᾶς, ἔτι τοῖς εἰρημένοις προσμένειν βούλομαι, ἵνα καί τόν νοῦν τῶν τοιούτων ἐκδηλότερον ἀνατάξωμαι.

Πατήρ, Υἱός καί Ἅγιον Πνεῦμα εἷς Θεός ὄν σεβόμεθα. Θεός, ψυχὴ καὶ σῶμα, ὁ κατ' εἰκόνα Θεοῦ κτισθεὶς ἄνθρωπος καὶ θεός εἶναι καταξιούμενος.

Τί οὖν μοι ταῦτα καὶ πρὸς τί λεπτότερον εἴρηται καὶ διὰ τί μακρὸν τὸν λόγον ἐξέτεινα, ἢ ἵνα αἰσχυρθῶσι, μᾶλλον δέ οἱ τό κατ' εἰκόνα μὴ ἔχοντες ἑαυτοὺς ἐπιγνώσωνται καὶ οἱ κεχωρισμένοι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἑαυτοὺς ἀποκλαύσωνται καὶ τίνων ἐστέρηται γνώσῃ καὶ ὑφ' ὧν κατέχονται τῇ ἀκροάσει τοῦ λόγου διακρίνωσι καὶ οἷον αὐτοὺς σκότος κατακαλύπτει νοήσῃ καὶ Θεὸν διδάσκειν τρομάσῃ, μᾶλλον δέ, ἵνα συγκαταβατικώτερον εἴπω, τοῖς τὴν χάριν ἐν ἑαυτοῖς ἔχουσι τοῦ Θεοῦ καὶ πάντα διδασκομένοις δι' αὐτῆς καὶ πάντα ἰσχύουσιν ἐν αὐτῇ ἀντιλέγειν φρίξῃ καὶ παύσωνται λέγειν μὴ εἶναι δυνατόν τινα τῶν κατὰ Θεὸν ζώντων, ἐν κόσμῳ ἀναστρεφόμενον καὶ μετὰ γυναικῶν συνεσθίοντα ἢ αὐταῖς ὁμιλοῦντα, ἀμόλυντον νοητῶς τε καὶ αἰσθητῶς διαμένειν; Θεὸς ἀπαθὴς ἐστὶ, μὴ προσπάσχων τοῖς ὀρωμένοις. Καὶ οἶδα πάλιν ὅτι οἱ μὴ ὄραν ἰσχύοντες τοῖς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοῖς μηδέ τοῖς αἰσθητηρίοις αὐτῆς αἰσθανόμενοι, τοῦ λεγομένου τὴν (233) δύναμιν μὴ νοήσαντες, οὕτω πως ἀνταποκριθῆσονται: “Ὅτι μὲν ὁ Θεός, φησὶν, ἀπαθὴς ἐστίν, οἶδαμεν· ἀλλ' οὐ περί Θεοῦ, περί δέ ἀνθρώπου πάντως ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν”.

Ἄλλὰ καὶ ὁ λόγος διὰ τοῦτο προλαβὼν τὰ τούτων ἐνέφραξε στόματα, Θεὸν εἰπὼν καὶ τὸν ἄνθρωπον κατὰ χάριν γινόμενον, ἤγουν τῇ δωρεᾷ τοῦ παναγίου Πνεύματος. Ὡσπερ γάρ οὐκ ἔνι τὸν ἥλιον ἐν βορβόρῳ λάμποντα μολυνθῆναι τὰς ἀκτῖνάς ποτε, οὕτως οὐδέ τοῦ Θεοῦ φοροῦντος κεχαριτωμένου ἀνθρώπου τὴν ψυχὴν ἢ τὴν διάνοιαν μολυνθῆναι ἐνδέχεται, κἄν ἐν βορβόρῳ σωμάτων, εἰπεῖν, ἀνθρωπίνων ἐγκυλινδεῖσθαι τύχοι τό καθαρώτατον αὐτοῦ σῶμα, ὅπερ τοῖς θεοσεβέσιν ἀνοίκειον· οὐ μόνον δέ, ἀλλ' οὐδέ, εἰ μετὰ μυρίων ἀπίστων καὶ ἀσεβῶν μεμιασμένων καθειρχθήσεται καὶ γυμνός τῷ σώματι γυμνοῖς αὐτοῖς ἐνωθήσεται, τὴν πίστιν παραβλαβήσεται ἢ τοῦ ἰδίου δεσπότητος χωρισθήσεται καὶ τοῦ κάλλους ἐκείνου ἐπιληφθήσεται. Πολλά γάρ ἐπὶ μαρτύρων καὶ ἀγίων τοιαῦτα ἐγένοντο, ὡς ἐν τῷ Χρυσάνθῳ μάρτυρι καὶ ἐν ἄλλοις τισὶ τῶν ἀγίων, καὶ ὅμως οὐδὲν ἐκ τῆς μεθόδου ταύτης τοῦ διαβόλου ἐκεῖνοι παρεβλάβησαν, τὸν Θεὸν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς οἰκοῦντα καὶ μένοντα.

Ὁ γάρ τό κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἢ τηρήσας ἑαυτῷ ἄνωθεν ἢ ἀνακαλεσάμενος καὶ ἀπολαβὼν, καὶ τό βλέπειν κατὰ φύσιν ἀπέλαβεν. Τοιγαροῦν καὶ ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως ὁ τοιοῦτος περιπατεῖ, βλέπει τὰ πράγματα πάντα καθὼς ἔχουσι φύσεως· οὐ τὰς χροιάς θαυμάζει καὶ τὰς στιλπνότητας, ἀλλὰ τὴν τούτων οὐσίαν τε καὶ ποιότητα καθορῶν, μένει ἀσάλευτος, μόνοις τοῖς ἐστῶσι προσέχων καὶ μένουσι. Ὁρᾷ τὸν χρυσόν καὶ οὐ τὴν λαμπρότητι τούτου προσέχει, ἀλλὰ κατανοεῖ τὴν ὕλην ὅτι ἀπὸ τῆς γῆς καὶ χυῖς ἢ λίθος ἐστὶ, μηδέποτε εἰς ἕτερόν τι μεταβληθῆναι δυνάμενος. Βλέπει τὸν ἄργυρον, (234) τὸν μαργαρίτην, τοὺς λίθους ἅπαντας τοὺς τιμίους καὶ οὐ ταῖς εὐχροίαις τὴν αἴσθησιν κλέπτεται, ἀλλὰ λίθους ἅπαντας ὡς ἓνα τῶν ἀπάντων λίθων ὄρᾷ καὶ πηλὸν ἅμα ταῦτα λογίζεται. Ὁρᾷ ἱμάτια πολυτελεῖ καὶ οὐ θαυμάζει τὴν ποικιλίαν, ἀλλ' ὅτι σκωλήκων κόπρος εἰσὶν ἐννοεῖ, καὶ τοὺς τερπομένους εἰς αὐτὰ καὶ περιποιουμένους ταῦτα ὡς τίμια ἐλεεῖ. Ὁρᾷ τινα δοξαζόμενον, ἐπὶ θρόνου καθήμενον, ὑπὸ λαοῦ πολλοῦ κατὰ τὰς ὁδοὺς πομπευόμενον ἢ καὶ φουσώμενον, καὶ ὡς ὄναρ βλέπων οὕτω διάκειται, γελῶν καὶ θαυμάζων τῶν ἀνθρώπων τὴν ἄγνοιαν. Βλέπει τὸν κόσμον καὶ ἐν μέσῳ πόλεως ὑπάρχει καὶ βαδίζει μεγάλης – μάρτυς ὁ ταῦτα ἐν ἡμῖν ἐνεργῶν Κύριος, ὡς μόνος ὢν ἐν ὄλῳ τῷ κόσμῳ· καὶ ὡς ἐν ἐρήμῳ διάγων ἀνθρώποις ἀβάτῳ καὶ ὡς μηδὲν μετὰ τινος ἔχων ἢ γνωρίζων τινὰ τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων, οὕτω διάκειται.

Ὁ τοιοῦτος καὶ γυναῖκα τοίνυν ὀρῶν κάλλος ἔχουσαν σώματος, οὐ τῆς ὄψεως ὄρᾷ τὴν ἐπανθοῦσαν εὐπρέπειαν, ἀλλ' ὡς σαπρίαν ἢ βόρβορον καὶ ὡς ἤδη θανούσαν

καί γεγонуῖαν ὄλην ὅπερ καί γίνεται, οὕτω ταύτην ὄρα· ἦς οὐκ ἄν ποτε τό ἔξωθεν ἄνθος ὁ νοῦς περιβλέψη, ἀλλά τήν ἔνδοθεν ὑπάρχουσαν ὑλώδη φθοράν, ἐξ ἧς τό ὄλον σῶμα συνίσταται. Τί γάρ καί ἄλλο ἐστί σῶμα ἢ διαμασηθείσης τροφῆς χυλός; Εἰ δέ καί τό ἔξωθεν κάλλος καταμαθεῖν θελήσειεν, οἶδεν ἐκ τῶν κτισμάτων ἀναλόγως θαυμάζειν τόν γενεσιουργόν, οὐχί δέ λατρεῦειν τῇ κτίσει παρά τόν κτίσαντα· οὕτω γάρ ἀπό τοῦ μεγέθους καί ἀπό τῆς καλλονῆς τῶν κτισμάτων ἐπιγινώσκει τόν δημιουργόν καί πρὸς τήν ἐκείνου θεωρίαν ὁ νοῦς ἀνάγεται καί τήν ψυχὴν ἀνάπτει πρὸς τήν τοῦ ποιητοῦ κατανόησιν, δι' ἧς ἄρα καί πρὸς θεῖον κινεῖται πόθον καί δάκρυα καί ὄλως ἔξω τῶν ὀρωμένων γίνεται καί ἀπό τῶν κτισμάτων ἀποχωρίζεται.

(235) Καθάπερ γάρ τό φῶς τῶν αἰσθητῶν ὀφθαλμῶν πανταχοῦ παρ' ἡμῶν πέμπεται καί, τά προκείμενα πάντα τῇ ὀπτική δυνάμει περιερχόμενον, τό σύνολον ἐξ αὐτῶν οὐ μολύνεται, κἄν ὣσι λίαν δυσειδή τά ὀρώμενα, ἀλλά πάλιν ἀμόλυντον αὐτό πρὸς ἕτερα περιφέρομεν, οὕτω καί ἡ τῶν ἀγίων διάνοια, κἄν εἰς βορβορώδη πάθη καί αἰσχρά παρακύψειεν, οὐ μολύνεται. Γυμνός γάρ ὑπάρχει ὁ νοῦς αὐτῶν καί πάσης ἐπιθυμίας ἐμπαθοῦς ἀλλότριος. Εἰ γάρ καί εἰς τήν τῶν τοιούτων θεωρίαν εἰσελθεῖν ποτε βουληθείη, οὐ δι' ἕτερον τι τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ἢ ἵνα σκοπήσῃ καί καταμάθῃ τῶν παθῶν τάς ἐμπαθεῖς κινήσεις καί ἐνεργείας καί πόθεν λαμβάνουσι τάς αἰτίας καί διά ποίων φαρμάκων πάλιν ἐξαφανίζονται, καθά καί ἰατροῦς ποιοῦντας ἀκούομεν καί περί τῶν παλαιῶν ἀκηκόαμεν. Ἄνετεμον γάρ τούς νεκρούς, ἵνα τήν θέσιν κατανοήσωσι τοῦ σώματος, ὅπως ἐξ ἐκείνων γινώσκοντες ὣσι τῶν ζώντων ἀνθρώπων τά ἔνδοθεν καί ἰατρεῦειν ἐν ἄλλοις ἐπιχειρῶσι τά μή ὀρώμενα πάθη. Τοιοῦτόν τι πάντως ἐργάζεται καί ὁ πνευματικός ἰατρός ὁ τά τῆς ψυχῆς πάθη ἐμπείρως ἰατρεῦειν βουλόμενος· ἵνα δέ σοι τήν ἔντεχνον αὐτοῦ ἰατροῦ τῶν λόγων καθυποδείξω, πραγματικὴν ποιήσομαι τήν διήγησιν.

Ἔρχεται τις πρὸς τόν πνευματικόν ἰατρόν ἄρρωστος, κεκαρωμένος τῷ πάθει, τεταραγμένος ὄλος τόν νοῦν, ἀντί ἰατροῦ τά βλάπτοντα ἐπιζητῶν, τά τό πάθος δηλονότι ἀυξάνοντα καί τόν θάνατον ἐν ἀκαρεῖ ἐπισπώμενα. Βλέπει τοῦτον ὁ φιλόανθρωπος καί συμπαθής ἰατρός, κατανοεῖ τοῦ ἀδελφοῦ τήν ἀσθένειαν, τοῦ πάθους τήν φλεγμονήν, τόν ὄγκον, ὄρα τόν νοσοῦντα ὄλον τοῦ θανάτου γινόμενον. Τοῦ τοιοῦτου δέ ἄρα τις ἐρασθήσεται, ἵνα πάλιν τῶν ἀναισθητῶν λόγων ἐκείνων ἀναμνησθῶ; Οἶμαι, οὐδέ τῶν λίαν τις μαινομένων ἀνδρῶν τοιοῦτόν τι κατά τῆς ἀσθενούσης ἢ τοῦ ἀσθενοῦντος τήν πρὸς θάνατον ἀρρωστίαν ἐνθυμηθήσεται, μή ὅτι γε εὐσεβῶν καί φοβουμένων τόν Θεόν ἰατρῶν. Ἀλλά τῶν ὄντως (236) μαινομένων τούς λόγους χαίρειν εἰπόντες, ἐχώμεθα τοῦ λόγου τῆς διηγήσεως. Ὅταν οὖν ἴδῃ ὁ πνευματικός καί ἐπιστήμων ἰατρός ἐν οἷς εἶπομεν ὄντα τόν ἀδελφόν, οὐκ εὐθέως βοᾷ οὐδέ διαναβάλλεται οὐδέ λέγει· “Κακά καί θανατηφόρα εἰσὶν ἃ ζητεῖς καί οὐ δίδωμί σοι ταῦτα τά βοηθήματα”, ἵνα μή ἀκούσας φυγῇ χρήσεται καί πρὸς ἕτερον τῶν τοιούτων παθῶν ἄπειρον ἀπέλθῃ καί τῇ αὐτῇ ὥρᾳ τεθνήξεται· ἀλλά προσδέχεται, κατέχει, παρακαλεῖ, πᾶσαν δεικνύει ἀγάπην ὁμοῦ καί ἀπλότητα, ἵνα πληροφορήσῃ αὐτόν ὅτι καί δι' ὧν φαρμάκων ἠτήσατο, δι' αὐτῶν καί τήν ἰατροῦ ποιήσεται καί τήν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ἐκπληρώσῃ.

Εἰσὶ γάρ τινες οἱ χαλεπῶς νοσοῦντες κατά ψυχὴν καί χαλεπά τά νοσήματα φέροντες καί τά ἐπαύξοντα τήν νόσον ἐπιζητοῦντες· καί τό μὲν πάθος ἐκάστου τούτων ἴσως, ἵνα δέηται διαίτης καί τῆς τῶν ἡδέων ἀποχῆς, αὐτοὶ δέ μᾶλλον τρυφᾶν ζητοῦσι τά φθοροποιὰ βρώματα καί εἰς κόρον ἐμφορεῖσθαι αὐτῶν. Διά δὲ τοῦτο, ὡς ἔφθην εἰπών, ὁ ἔμπειρος ἰατρός οὐκ εὐθέως ἐπὶ τοῖς ζητούμενοις παρά τοῦ νοσοῦντος ἀνανεύει, ἀλλ' ὑπισχνεῖται πάντα τά τῆς αἰτήσεως ἐκπληρῶσαι αὐτοῦ· ὁ νοσῶν, ὡς ἐπὶ καλοῖς, σπεύδει τοῖς καταθυμίαις αὐτοῦ, ὁ ἰατρός ὑποκρύπτει τά βοηθήματα· καί ὁ μὲν ἐκδέχεται καί περιχαρῶς ἀναμένει, ὁ δέ, σοφός ὢν, τόν μὲν

φαινόμενον τῶν ζητουμένων δεικνύει παρόμοια, τό δέ κρυπτόμενον, ἄλλα μὲν τῆ γέυσει, τῆ δέ δυνάμει τῆς ἐνεργείας παράδοξα. Μόνον γάρ τῶν φαρμάκων ὁ ἀσθενῶν ἄπτεται, καί τῆ ἀφῆ παρά πᾶσαν ἐλπίδα τήν ἰατρειάν λαμβάνει· καί καταπαύεται μὲν εὐθύς τοῦ πάθους ὁ ὄγκος, τό δέ τραῦμα παντελῶς ἀφανίζεται, καί ὦν τῆ ἐπιθυμία πρῶτον ἐφλέγετο, τούτων οὐδέ μνημονεύειν ἀνέχεται τοῦ λοιποῦ. Καί ἔστιν ἰδεῖν καί θεάσασθαι λόγου παντός ὑψηλότερον θαῦμα γινόμενον· χωρίς γάρ ἄλλου τινός βοηθήματος, μόνη τῆ προσψαύσει καί θεωρία τῶν ἰατρικῶν φαρμάκων ὑγιαίνειν ποιεῖ τούς νοσοῦντας, (237) τά τραύματα καί τόν ὄγκον αὐτῶν καταστέλλεσθαι καί τήν φλόγαν τούτων τῆς δίψης παύεσθαι, καί τούς πεινῶντας τά φθοροποιά καί ἐπιβλαβῆ βρώματα τῶν ὠφελίμων μᾶλλον ἐπιθυμεῖν ἔκτοτε, καί πολλοῖς διηγεῖσθαι τούτους τά τοῦ ἱατροῦ θαύματα καί τήν θαυμασίαν μέθοδον τῆς ἐπιστήμης αὐτοῦ.

Ἄκουέτωσαν οἱ ὑγιαίνοντες καί τά αἰνιγματωδῶς ἡμῖν εἰρημένα νοεῖτωσαν, εἴ τε καί τῆς ἐνθέου γνώσεως τήν χάριν ἐδέξαντο. Ταῦτα γάρ οἱ νοσοῦντες οὐκ ἴσασι, μᾶλλον δέ οὐδέ ὅτι ἀσθενοῦσιν ἐπίστανται. Τούς δέ οὕτως ἔχοντας τίς ἄρα λόγῳ πείσει ποτέ ὅτι ἀσθενεῖα καί νόσῳ κατέχονται; Ὑγείαν γάρ τούτην οἴονται, τό ποιεῖν τῆς σαρκός τά θελήματα καί πάντα πράσσειν τά τῆς ἐπιθυμίας καί τῆς ἐφέσεως· καί ὡσπερ οὐδεῖς τούς ἔξω φρενῶν ὄντας καί παρακόπους ἔκφρονας εἶναι ποιήσει λογίσασθαι ποτε ἑαυτούς, οὕτως οὐδέ τούς ἐν πάθει κυλινδουμένους καί ὑπ' αὐτῶν κεκρατημένους καί μὴ αἰσθανομένους τῆς κατασχέσεως τούτων ἐν κακοῖς εἶναι πείσει ποτέ τις ἢ μεταβαλέσθαι ποιήσει ἐπὶ τό βέλτιον. Τυφλοὶ γάρ ὄντες καί μηδέ ἄλλον τινά πιστεύοντες βλέπειν, οὕτως διάγουσιν ἐστερημένοι καί τοῦ ὄραν, καί ὅτι οὐδέ ἀναβλέψαι αὐτούς δυνατόν εἶναι πείθονται· εἰ γάρ ἐπείθοντο, τάχα ἂν καί ἐζήτησαν ἀναβλέψαι, καί ἀναβλέψαντες εἶδον ἀκριβῶς καί ἐγνώρισαν τούς ἐσταυρωμένους τῷ κόσμῳ. Ἀλλά μὴ θέλοντες τῶν παθῶν ἀπαλλαγῆναι βύουσι ἐκουσίως τά ὦτα καί τῷ Ἀποστόλῳ προσέχουν οὐ βούλονται οὕτω λέγοντι· “Ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται κἀγὼ τῷ κόσμῳ. Ζῶ δέ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δέ ἐν ἐμοὶ Χριστός”, καί πάλιν· “Νεκρώσατε οὖν τά μέλη ὑμῶν τά ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακῆν καί τήν πλεονεξίαν”. Ὁ οὖν τῷ κόσμῳ ἀποθανῶν – τοῦτο γάρ ἐστὶν ὁ σταυρός – καί ζῶν μηκέτι αὐτός, ζῆ δέ ἐν αὐτῷ ὁ Χριστός, (238) ὁ νεκρωθεὶς τά μέλη τά ἐπὶ τῆς γῆς, ἤγουν τὰς ἐμπαθεῖς αἰσθήσεις τοῦ σώματος, ὡστε καί παντός πάθους καί πάσης ἐπιθυμίας κακῆς ἀμέτοχος γενέσθαι, πῶς, εἶπέ, κἂν ὀπωσοῦν πάθους αἴσθησιν δέξεται, ἢ ἡδονῆς ὑποστήσεται κίνησιν, ἢ σαλευθῆσεται τήν καρδίαν τό σύνολον;

Εἰ δέ ἀπιστεῖς ἔτι καί ἀναβάλλεσαι, βλέπε πρὸς τίνα τὰς κατηγορίας ἐκφέρεις καί τίνα λέγεις τῆς ἀμαρτίας συμμετοχόν. ὦ τοῦ τολμήματος! Τούς τόν Χριστόν ζῶντα καί ἐνοικοῦντα ἔχοντας ἐν ἑαυτοῖς, πρὸς ἡδονήν λέγεις κλέπτεσθαι τήν καρδίαν; Λοιπόν κατά σέ κοινωνός ἀμαρτίας καθέστηκεν ὁ Χριστός, ὅς ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδέ δόλος εὐρέθη ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, ὁ τοῦ κόσμου αἴρων τὰς ἀμαρτίας καί καθαίρων παντός πάθους τὰς αὐτῷ συναφθείσας ψυχάς; Οὐκ ἐννοεῖς ἀκμήν ἢ μὲν λαλοῦμεν ἡμεῖς, ἢ δέ σύ βλασφημεῖς; Οὐ φρίττεις καί τῷ στόματί σου τήν χεῖρα τιθεῖς καί μὴν λαλεῖν παιδεύεις τῆ γλώτταν σου περὶ ὧν οὐπω τήν πείραν εἴληφας, οὐδέ διανοία τήν γνώσιν κατέλαβες τῶν τοιούτων, καί ταῦτα τοῖς ὀφθαλμοῖς οὐχ ἐώρακας, οὐδέ ἡ ἀκοή σου τό μέγεθος αὐτῶν ἐχώρησεν; Οὐκ οἶδας ὅτι καταγελωσὶ σου ὡς ἀναισθήτου, ὀπηνίκα λέγειν ἐπιχειρεῖς περὶ τῶν τοιούτων, ἄλλα ἀντ' ἄλλων φθειγόμενος, οἱ ἔργῳ καί λόγῳ τήν πείραν ἐσχηκότες αὐτῶν;

Εἰ μὲν οὖν ἠξιώθης τῆς ἄνωθεν χάριτος, λέγε καί τά τῆς χάριτος ἐλευθεροστομῶν καί θεολογεῖν ἀκωλύτως περὶ τοῦ φύσει Θεοῦ· οὐ μὴν δέ, ἀλλά καί περὶ τῶν θέσει υἱῶν τοῦ Θεοῦ καί, ὡς ἐφικτόν ἀνθρώπῳ, ὁμοίων αὐτοῦ διὰ τῆς

χάριτος διηγοῦ ἀκωλύτως τοῖς πᾶσιν ὡς εἰσιν ἅγιοι δούλοι τῆς δόξης αὐτοῦ. Εἰ δέ ὁμολογεῖς, καλόν ποιῶν, μή μετασχεῖν τοῦ χαρίσματος μηδέ αἰσθανθῆναι σαυτόν νεκρόν τῷ κόσμῳ γενόμενον, μηδέ εἰς οὐρανόν ἔγνωσ ἑαυτόν (239) ἀνελθόντα ὡς κρυβῆναι μόνον ἐκεῖ καί μή φαίνεσθαι, μηδέ τοῦ κόσμου παντός ἔξω κατά τόν Παῦλον εἴτε ἐν σώματι εἴτε χωρίς ἐγένου τοῦ σώματος, μηδέ ἀλλοιωθέντα κατέμαθες ἑαυτόν ὄλον καί πνεῦμα οἶονεῖ γενόμενον ἐν τῇ τῆς σαρκός ἀποθέσει, πνευματικά συγκρίνοντα τοῖς πνευματικοῖς, τί οὐκ ἀσπάζη τήν καλήν σιωπήν καί ζητεῖς ἐν μετανοίᾳ καί δάκρυσιν ταῦτα λαβεῖν καί μαθεῖν, ἀλλά κενῶς οὕτως λαλεῖν ἐθέλεις περί ὧν οὐκ ἔσχες τήν ἀληθινήν γνῶσιν καί ἅγιος τούτων χωρίς καλεῖσθαι φιλεῖς καί ὡς ἤδη σεσωσμένος διάκεισαι, λογισμούς τολμῶν ἀλλοτρίους ἀναδέχεσθαι καί διδάσκειν ἐτέρους; Οὐ φρίττεις ἄλλους ὀδηγεῖν πρός τό φῶς, αὐτός ὑπάρχων ἐστερημένος τοῦ θείου φωτός; Οὐ δέδοικας ποιμαίνειν ἀδελφούς, ὁ ἔτι ἐν σκότει καθήμενος καί μηδέ τόν ὀφθαλμόν ἐκείνον κτησάμενος τόν ὀρώντα τό φῶς τό ἀληθινόν; Οὐκ αἰσχύνῃ ἄλλους ἰατρεύειν, ἀσθενής ὑπάρχων αὐτός καί μηδέ τῶν ἰδίων τραυμάτων λαβεῖν ἰσχύων τήν αἴσθησιν; Εἰπέ γάρ μοι, εἰ μή σεαυτόν ἀπαθῆ ἔγνωκας εἶναι καί τόν ἀπαθῆ Θεόν κατέμαθες οἰκοῦντα ἐν σεαυτῷ, ἐν τίνι ἄλλῳ θαρρήσας, τοῖς ἔργοις τῶν ἀπαθῶν καί ταῖς διακονίαις τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ δούλων ὑπηρετεῖν καί ὑπεισελθεῖν κατετόλμησας;

“Ὅρα μή λάθῃς σεαυτόν ξένοις βαθμοῖς καί ἀλλοτρίαις διακονίαις ἐπιπηδῶν καί ὡς καταφρονητής τοῦ θείου θελήματος καί τολμηρός καί ἀχρεῖος οἰκέτης εἰς τό σκότος ἀποπεμφθῆς τό ἐξώτερον. “Ὅρα μή εὐρεθῆς τοῦ συγκλητικοῦ ἐνδύματος καί ἀξιώματος γυμνός, ὅπερ οὐδέν ἄλλο εἶναι νοήσεις ἢ τήν χάριν τοῦ Πνεύματος, καί δεθείς, οὕτως ἔχων, χεῖρας ἅμα καί πόδας, εἰς τό πῦρ ἐμβληθῆς τό αἰώνιον. Βλέπε μή πρότερον ποιμαίνειν (240) ἐπιχειρήσης, πρίν ἄν τόν καλόν σε ποιμένα φίλον γνήσιον κτήσασθαι, ἐπεὶ οὐδέν κερδήσεις ἕτερον, γίνωσκε, ἢ δοῦναι λόγον τῷ Θεῷ, οὐ μόνον περί τῆς σαυτοῦ ἀναξιοτήτος, ἀλλά καί περί τῶν προβάτων, ὧν ἐξ ἀπειρίας καί ἐμπαθείας ἀπώλεσας. Βλέπε, παρακαλῶ, μή ἀναδέξῃ τό σύνολον χρέη ἀλλότρια ὑπόχρεως ὑπάρχων αὐτός ἐν τίνι· μή ἄφεςιν δοῦναι τολμήσης, ὁ μή τόν αἶροντα τήν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου ἐν τῇ καρδίᾳ κτησάμενος. “Ὅρα μή κρίναι τόν ἕτερον, ἀδελφέ, καταδέξῃ, πρίν ἄν αὐτός ἀκριβῆς γένη καί τῶν οἰκείων σφαλμάτων ἐξεταστής καί δικαίαν τήν ψῆφον κατά σαυτοῦ διά δακρύων ἀπολύσης καί πένθους· καί τηνικαῦτα, Πνεύματος ἐμπλησθεῖς Ἁγίου, ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ τοῦ νόμου τῆς σαρκός καί τοῦ θανάτου τῆς ἀμαρτίας ὑπό τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος εἰς τήν τῶν ἄλλων κρίσιν δίκαιος ἀποκατασταθῆς κριτής, ὡς ὑπό Θεοῦ προχειρισθείς ἐν τούτῳ διά τοῦ Πνεύματος.

Ἴδε γάρ ὅτι οὐδεῖς τῶν κατά κόσμον ἀρχόντων τούτῳ τολμᾷ ἐπιπηδῆσαι τῷ ἀξιώματι, πρίν ἄν παρά τοῦ βασιλέως τῷ τῶν κριτῶν ἐγκαταλεγῆ τάγματι. Καί εἰ ἐπί τῶν ἀνθρωπίνων ἀξιωμάτων τοιαύτη τάξις ἐστί καί τοιοῦτος φόβος, ὡς μή τῷ ἐπιγεῖω βασιλεῖ προσκροῦσαι, πόση εὐλάβεια ὀφείλεται παρ’ ἡμῶν ἀπονέμεσθαι τοῖς τοῦ Θεοῦ ἀξιώμασιν, ὡς μή αὐτοχειροτόνητοι καί πρό τοῦ κληθῆναι ἄνωθεν ἐπιπηδᾶν τοῖς θείοις καί εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος ἐμπίπτειν. Φρίξον, ἄνθρωπε, καί τοῦ Θεοῦ σεβάσθητι τό μακρόθυμον καί μή ἔλαττον ἔχων φανῆς τῶν κοσμικῶν ἀρχόντων τόν φόβον εἰς Θεόν, τόν ἐπουράνιον βασιλέα, ἢ ὅσον ἐκείνοι πρός τόν ἐπίγειον ἔχουσι· μηδέ καταφρονῶν ἔση τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος καί μακροθυμίας αὐτοῦ διά φιλοδοξίαν καί φιλαρχίαν, ὅτι αὐτός ἐστί (241) πάντων ἐξουσιαστής καί πάντων κριτής φοβερός, ἀποδιδούς ἐκάστῳ κατά τάς πράξεις καί τάς ἐνθυμήσεις αὐτοῦ· ἀλλ’ ὡσπερ οὕτοι τῷ ἐπιγεῖω, οὕτω καί σύ κἄν ὡσαύτως τῷ ἐπουρανίῳ βασιλεῖ καί Θεῷ τήν τιμήν καί τόν φόβον ἀπόνεμε, ἵνα τιμῶν καί φοβούμενος αὐτόν δυναθῆς τηρῆσαι τάς αὐτοῦ ἐντολάς καί διά τῆς τῶν ἐντολῶν φυλακῆς ἑαυτόν προετοιμάσας οἴκος τῆς τριφεγγοῦς αἴγλης αὐτοῦ ἀξιοθείης

γενέσθαι κατά τάς ἀψευδείς ὑποσχέσεις αὐτοῦ. Φησί γάρ· “Ὁ ἀγαπῶν με τάς ἐντολάς μου τηρήσει, καὶ γὰρ ἀγαπήσω αὐτόν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν”, καὶ πάλιν· “Καὶ γὰρ καὶ ὁ Πατήρ μου ἐλευσόμεθα καὶ μονήν παρ’ αὐτῷ ποιήσομεν”.

Τοιοῦτος δὲ γενόμενος οὐκ ἔστι ἐν αὐτῷ ζῶν, ἀλλὰ νεκρὸν ἴδης ἑαυτὸν γεγονότα τῷ κόσμῳ, ὡς νεκρὰν περιφέρων τὴν σάρκα καὶ ἀνεργητὸν πάντη πρὸς ἁμαρτίαν, ζῶντα δὲ μόνῳ τῷ Θεῷ, ὡς ὑπ’ αὐτοῦ ἐνεργούμενος καὶ κινούμενος· καὶ ἐν τοιαύτῃ δόξῃ καταμαθὼν ἑαυτὸν, βοήσεις τῆνικαῦτα μετὰ τοῦ θείου Παύλου μεγαλοφώνως ἐν εὐφροσύνῃ καρδίας καὶ εἴπης· “Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου, ὅτι ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου καὶ τοῦ θανάτου τῆς ἁμαρτίας”. Καὶ τοῦ λοιποῦ διαφορὰν οὐχ ἔξεις ἄρρενος καὶ θηλείας, οὐδέ βλάβην ὑπομείνης ἐκεῖθεν, ὡς ἤδη τό κατά φύσιν λαβὼν καὶ μὴ παρά φύσιν ὄρων τὰ τοῦ Θεοῦ πλάσματα· ἀλλὰ, καὶ συνῶν καὶ ὁμιλῶν ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ καὶ αὐτοῦς ἀσπαζόμενος, ἀβλαβὴς καὶ ἀκίνητος διαμείνης ἀπὸ τῆς κατά φύσιν ἔδρας καὶ στάσεως καὶ ὡς μέλη Χριστοῦ τίμια καὶ Θεοῦ ναοὺς ἴδης καὶ προσέξεις αὐτοῖς. Πρό δὲ τοῦ ἐλάσαι εἰς μέτρον τοιοῦτον καὶ τὴν ζωοποιὸν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ ἐν τοῖς μέλεσί σου θεάσασθαι, καλὸν ποιήσεις, ἐάν τάς ἐπιβλαβεῖς ὄψεις φύγῃς, ἐν αἷς αἰτία μὲν οὐκ (242) ἔστιν οὐδεμία κακοῦ, διὰ δὲ τῆς ἐνοικουσίας ἐν ἡμῖν προγονικῆς ἁμαρτίας ἐξελκόμεθα καὶ δελεαζόμεθα εἰς ἀτόπους ἐπιθυμίας.

Οὕτω γὰρ ποιῶν, ἐν ἀσφαλείᾳ ὁ πᾶς ἔσται σοι βίος καὶ οὐ προσκόψεις πρὸς λίθον ἁμαρτίας τὸν πόδα σου, Θεὸν ἢ κτησάμενος ἢ ἀγωνιζόμενος κτήσασθαι, ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ὃ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ζ΄. (243)

Περὶ τῶν δουλευόντων Θεῷ, τίνες τε εἶεν καὶ ὅποιοι καὶ ποταποί. Καὶ τίς ἐστὶν ὁ μετανοῶν καὶ ἡ ἐργασία αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν μετερχόμενος καὶ ἡ ἐργασία αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ δουλεύων Θεῷ καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ. Καὶ ὅτι, ἐάν μὴ τάς ἀρετάς κτησώμεθα, οὐδὲν ἡμᾶς ἀπαλλαγὴ μόνον τῶν παθῶν ὠφελήσει.

Ἐπειδήπερ ὅσον ἀπὸ τοῦ θείου βαπτίσματος χριστιανούς ἡμᾶς ἑαυτοὺς δίχα τῶν ἔργων καὶ πιστοὺς λογιζόμεθα, εἰς τὴν ὁμοούσιον καὶ ἀδιαίρετον Τριάδα πιστεύοντες καὶ εἰς τὸν ἕνα ταύτης τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν καὶ Θεόν, καὶ δούλους ἑαυτοὺς ἐκ συνηθείας οὕτω πως ἀπλῶς ἐπιγραφόμεθα τοῦ Θεοῦ καὶ καλοῦμεν, καὶ γράφοντες πρὸς ἑτέρους τοῦτο αὐτοῖ ἑαυτοὺς ἄνωθεν γράφοντες ὀνομάζομεν, μὴ εἰδότες ἴσως αὐτό τοῦτο, τί ἐστὶ δουλεία Θεοῦ καὶ τίς ὁ ἀκούειν ἄξιός ἐστιν καὶ εἶναι δούλος Θεοῦ, τὸν λόγον ὑπὸ τοῦ Λόγου κινουμέναι γυμνάσαι καὶ εἰπεῖν ἐπείγομαι περὶ τῶν δουλευόντων Θεῷ τίνες τε εἶεν καὶ ὅποιοι καὶ ποταποί, καὶ τίνα τὰ παρά τῶν τοιούτων διὰ Κύριον γινόμενα ἔργα, ὡς ἂν ἀπὸ τῶν ἑαυτοῦ πράξεων ἕκαστος γινώσεται ἑαυτὸν, καὶ τίνα θεραπεύει διὰ τῶν ἑαυτοῦ ἐγχειρήσεων καὶ τίνα δουλεύει, ἢ τίνα ποτέ ἐθεράπευσε καὶ τίνα ἐδούλευσεν, εἴσεται, ἵνα μὴ ἑαυτῷ τις χαριζόμενος δοκῇ τῷ Κυρίῳ δουλεύειν καὶ οὐχ ἑαυτῷ. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ διαγόντων καὶ ὑπὸ ζυγόν (244) ὄντων τοῦ βίου οὐδεὶς λόγος ἡμῖν, διαρρήδην τοῦ ἁγίου Παύλου βοῶντος· “Ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ, ὁ δὲ γαμίσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί” καὶ τῷ κόσμῳ, περὶ δὲ τῶν ἀποταξαμένων τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ ἅπας ὁ λόγος ἔσται ἡμῖν.

Οἱ εἰς τό στάδιον ἄρτι τῆς μετανοίας ἐξ ἀκουσίου γνώμης καί αὐτοθελῶς εἰσερχόμενοι καί κατά τό ἐνόν εἰς τήν σωματικήν γυμνασίαν ἑαυτοῦς ἐγγυμνάζοντες, εἰσαγωγικοί τε, λέγω, καί οἱ ἐν ταύτῃ χρονίσαντες, οἴονται τῷ Κυρίῳ δουλεύειν καί ἐξ ἔργων δικαιουῖσθαι ἐλπίζουσι. Μή προσέχοντες γάρ τῷ φωτί τῶν θείων Γραφῶν, ἀλλ' ἔξω τούτου ἀεὶ τῶν τοιούτων τινές πορευόμενοι καί ἐν σκότει τῶν πονηρῶν διανοιῶν αὐτῶν κατεχόμενοι, οὐ γινώσκουσιν ὅτι πολὺ ὑπάρχει τό ἐν μέσῳ διάφορον τῶν τε μετανοούντων καί ἀγωνιζομένων εἰς τήν γυμνασίαν τῆς ἀρετῆς καί αὐτῶν τῶν τῷ δεσπότη δουλευόντων Χριστῷ. Οἱ μὲν γάρ μετανοοῦντες, ὑπὲρ ὧν κακῶς ἔπραξαν μεταμελόμενοι, συγχώρησιν τῶν ἐπταισμένων αἰτοῦνται λαβεῖν, οἷος ἦν ὁ τελώνης, ἡ πόρνη, ὁ Πέτρος αὐτός, ὅτε, πτοηθεὶς καί ἀρνησάμενος τρίτον, ἔκλαυσε πικρῶς, καί εἶ τις κατ' ἐκεῖνον τόν ἄσῳτον τόν μετὰ πορνῶν καί τελωνῶν καταδαπάνησαντα τόν κληῖρον τόν πατρικόν· οὗτοι γάρ καί οἱ τοιοῦτοι οὐχὶ δουλεύειν λέγονται τῷ Κυρίῳ, ἀλλὰ ἐχθροὶ καί προσκεκρουκότες ὑπάρχοντες, διὰ μετανοίας καί ἐξομολογήσεως καταλλάσσονται αὐτῷ. Οἱ δὲ τήν ἄσκησιν μετερχόμενοι καί ἄρτι πρὸς τήν γυμνασίαν τῆς ἀρετῆς ἐκθύμως ἐγγυμναζόμενοι τὰ πάθη μετὰ τήν μετάνοιαν νικῆσαι σπουδάζουσι, σπουδαίως αὐτήν καί θερμῶς δηλονότι πεποιηκότες ὑπὲρ τῶν προημάρτημένων αὐτοῖς· (245) οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καί τὰς ἀρετάς ἀντὶ τῶν παθῶν κτήσασθαι ἀσφαλῶς ἀγωνίζονται.

Καί ὁ μὲν ἄρτι μετανοῶν λυπεῖται, κλαίει, νηστεύει, ἀγρυπνεῖ, χαμευνεῖ, διακονεῖ καί πάσας ὑποφέρει τὰς θλίψεις, ἀεὶ τὰ ἑαυτοῦ κακὰ λογιζόμενος καί ὡς μειζόνων κολάσεων ἄξιον ἑαυτὸν ἔχων, ἀταράχως ὑπομένει πάντα τὰ ἐπερχόμενα, ἵνα διὰ τῆς τοιαύτης αὐτοῦ ὑπομονῆς ἀφεθῇ αὐτῷ τὰ ἐγκλήματα. Ὁ δὲ ἀγωνιζόμενος ἄρτι καλὸς ἀσκητῆς οὐχὶ διὰ ἔκτισιν ἀμαρτημάτων, ἀλλὰ διὰ τόν πρὸς τὰ πάθη πόλεμον, ταῦτα πάντα καί ἕτερα τούτων πλείονα ἐπιτηδεύεται καί ποιεῖ· καί πᾶσαν θλίψιν ἐπερχομένην αὐτῷ μετὰ χαρᾶς ἀποδέχεται, μὴ ἐπερχομένης δέ, αὐτός ἑαυτὸν θλίβει· καί πᾶσαν πρᾶξιν πραχθεῖσαν, ἣν ἀκούσει παρά τῶν πάλαι ἀγίων ἢ καί παρά τῶν συνόντων πραττομένην θεάσεται, σπουδάζει τό κατά δύναμιν καί αὐτός ποιῆσαι αὐτήν, ἵνα τῇ ποικιλίᾳ τῶν ἀσκητικῶν ἀρετῶν τε καί πράξεων τὰ πολλά καί ποικίλα πάθη, δι' ὧν τήν ἰσχύν καθ' ἡμῶν οἱ δαίμονες κέκτηνται, ἐξαλείψῃ καί τέλεον ἐκ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ταῦτα ἐξαφανίσῃ, πάσῃ δυνάμει ψυχῆς τὰς ἀρετάς ἀντ' αὐτῶν ἐν ἑαυτῷ θησαυρίζων. Εἰ γάρ μὴ οὕτω γένηται παρ' αὐτοῦ καί οὕτω τὰ τῶν ἀγῶνων ἔξει καλῶς ἐν αὐτῷ, οὐδέν ἔσται ὄφελος αὐτῷ ἐκ μόνης τῆς τῶν παθῶν ἀλλοτριώσεως· οὐ γάρ ὁ μὴ πλεονεκτῶν, ἀλλ' ὁ ἐλεῶν ἐπαινεῖται, οὐδέ ὁ τό δοθέν τάλαντον σῶον φυλάξας ἀλλ' ὁ διπλασιάσας ἐσώθη, οὐδέ ὁ ἐκκλίνας ἀπό κακοῦ, ἀλλ' ὁ ποιήσας τό ἀγαθόν μακαρίζεται, οὐδέ ὁ τοῖς ἐχθροῖς τοῦ βασιλέως μὴ συντιθέμενος ἀλλ' ὁ καί ὑπὲρ αὐτοῦ κατ' αὐτῶν ὀπλιζόμενος τε καί ἀντιμαχόμενος τήν ἀγάπην ἐνδείκνυται.

Καί μαρτυρεῖ τοῦτο αὐτός ὁ δεσπότης Χριστός οὕτω διαρρήδην βοῶν· “Ὁ μὴ ὧν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστι· καί ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει”. Τοῦτο δὲ λέγων, δείκνυσιν (246) ὅτι ὁ μὴ παντὶ τρόπῳ καί πάσῃ σπουδῇ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τηρῶν καί ἀεὶ τὰς ἀρετάς διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν κτώμενος ἐργασίας καί εἰς τό πρόσω δι' αὐτῶν ἀνερχόμενος, ἀλλὰ τῶν μὲν πονηρῶν μόνων τῷ δοκεῖν ἀπεχόμενος, τῶν δὲ γε ἀγαθῶν μὴ ἐπὶ πολὺ ἀντεχόμενος, ἀλλ' οἶονεῖ τοῦ συλλέγειν τὰς ἀρετάς διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν ἀμελείας παυσάμενος, οὐδέ ἅ δοκεῖ ἔχειν φυλάξαι δύναται· διὰ γάρ τῆς ἀργίας καί ταῦτα ἀπόλλυσι· καί δηλοῖ τοῦτο τό “ὁ μὴ συνάγων σκορπίζει”. Ἐπὶ μὲν γάρ τῶν αἰσθητῶν τοῦτο ἀδύνατον· ὁ γάρ μὴ συνάγων ἐκεῖ, ἀλλὰ ἀργὸς καθεζόμενος, οὐχὶ καί ὡς ὁ σκορπίζων ἐστίν. Ἐπὶ δὲ τῶν πνευματικῶν οὐχ οὕτως, ἀλλὰ τόν μὴ ποιῶντα τό ἀγαθόν ὡς ἀμαρτάνοντα ἔχει ἢ θεία Γραφή καί

κατακρίνεσθαι αὐτόν ὑπεμφαίνει· “Τῷ γάρ εἰδότες καλόν, φησί, ποιεῖν καὶ μὴ ποιοῦντι, ἁμαρτία αὐτῷ ἐστίν”, καὶ πάλιν· “Ἐπικατάρατος πᾶς ἄνθρωπος ὁ ποιῶν τὰ ἔργα Κυρίου ἀμελῶς”. Ὅπερ ἐμοὶ πάντως ἀρκέσει πρῶτον, τῷ χαύνῳ καὶ ἀμελεῖ, εἰς κατάκρισιν. Εἰ δὲ ὁ ἀμελῶς ποιῶν τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ κεκατήραται, πόσω μᾶλλον ὁ μερικῶς ποιῶν ἐξ ὧν ποιεῖν δύναται, ἢ καὶ μηδὲν ποιῶν, ἐπὶ πλεῖον κατακριθήσεται. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τῶν πολιτικῶν νόμων καὶ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων εὐρήσεις γινόμενον· τὸν γὰρ βλέποντα δοῦλον διορυττομένην παρά τινων τὴν οἰκίαν τοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ συλουμένην τὴν περιουσίαν αὐτοῦ καὶ μήτε συνεργήσαντα τοῖς κλέπταις μήτε παρεμποδίσαντα αὐτοῖς ἢ κραυγᾶσαντα, ἀλλ’ ἐάσαντα τούτους, ἄραντας πάντα, λάθρα διαφυγεῖν, ἴσως ἐκεῖνοις ἐπίβουλον ἑαυτοῦ καὶ κλέπτην τὸν δοῦλον ἐκεῖνον ὁ δεσπότης λογίζεται. Τί δαί; Οὐχὶ καὶ ὑμεῖς πάντες τὰ αὐτὰ κατὰ τοῦ πονηροῦ κατεψηφίσασθε;

(247) Οὕτως ἔσται πάντως κάμοι τῷ ἀθλίῳ πρῶτον καὶ ταπεινῷ, ὅκνῳ γὰρ εἰπεῖν καὶ πᾶσιν ὑμῖν ἔάν πονηρῶν μὲν ἔργων καὶ πράξεων ἀποσχόμεθα, τὰς δὲ ἀρετάς ἀντ’ αὐτῶν μὴ πάσῃ ἰσχύϊ κτησώμεθα ἐπὶ τοσοῦτον, ἕως οὗ ἄνδρες γενώμεθα τέλειοι καὶ καταντήσωμεν εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, καθὼς ὁ Παῦλος ἐντέλλεται γενέσθαι πάντας ἡμᾶς. Καὶ εἰκότως· εἰ γὰρ μὴ τοιοῦτοι γενοίμεθα, πῶς δουλεῦσαι τῷ Κυρίῳ ἰσχύσομεν; Πῶς στρατευθῆναι Χριστῷ δυνησώμεθα; Πῶς δὲ καὶ πνευματικῶς ὀπλισώμεθα καὶ εἰς παράταξιν Θεοῦ ζῶντος καταριθμηθῶμεν καὶ τοῖς ἐχθροῖς φοβεροί φανησώμεθα; Οὐδαμῶς. Μὴ οὖν οἰέσθω τις νηστεύων ἢ ἀγρυπνῶν ἢ πεινῶν ἢ διψῶν ἢ χαμευνία συζῶν ἢ πενθῶν ἢ κλαίων ἢ ὕβρεις ἐπερχομένας αὐτῷ καὶ πειρασμούς ὑποφέρων, ὅτι τῷ Θεῷ δουλεύει ἢ ἐτέρῳ τινὶ διὰ τῶν τοιούτων χαρίζεται τι. Ἄλλ’ ἑαυτὸν μόνον ὠφελεῖ, καὶ ταῦτα, ἔάν ἐν ταπεινώσει καὶ γνώσει πνευματικῆς ὑπομένη αὐτὰ καὶ μετέρχηται· εἰ δὲ μὴ, οὐδὲ ἑαυτόν. Τό γὰρ μὴ γινόμενον μετὰ ταπεινοφροσύνης καὶ γνώσεως πνευματικῆς, οἶον ἂν καὶ ἔστιν, οὐδὲν ὀνίσησι τὸν ποιοῦντα. Καὶ πῶς τοῦτο ἔστι, διὰ πάντων τῶν θείων Γραφῶν ὁ βουλούμενος διδαχθήσεται. Ἡμεῖς γὰρ τοῦτο δεῖξαι μόνον κατεπειγόμεθα, ὅτι οὔτε οἱ ἐν τῇ μετανοίᾳ, οὔτε οἱ ἐν τῇ ἀσκήσει χρονίσαντες τῷ κυρίῳ δουλεύουσιν, ἀλλ’ ἑαυτοὺς ὠφελοῦσι καὶ ἑαυτοῖς μόνοις χαρίζονται· καὶ, εἰ δοκεῖ, ἀπὸ παραδειγμάτων πιστότερον τὸν λόγον καὶ βεβαιότερον ἐργασώμεθα.

Τίνας λέγομεν εἶναι τοὺς τῷ ἐπιγείῳ δουλεύοντας βασιλεῖ; Τοὺς ἀναστρεφόμενους ἐν τοῖς ἑαυτῶν οἴκοις, ἢ τοὺς συνακολουθοῦντας αὐτῷ πανταχοῦ; Τοὺς διάγοντας ἐν τοῖς ἑαυτῶν προαστείοις, ἢ τοὺς κατειλεγμένους ἐν τοῖς στρατεύμασι; Τοὺς ἀναπεπτωκότας καὶ τρυφῶντας καὶ οἴκαδε σπαταλῶντας, ἢ τοὺς ἐν πολέμοις ἀνδραγαθοῦντας (248) καὶ πληττομένους, ἔσθ’ ὅτε καὶ πλῆττοντας καὶ τῶν ἐχθρῶν ἀναιροῦντας πολλοὺς καὶ τοὺς αἰχμαλωτισθέντας συνδούλους αὐτῶν ἀναρρομένους καὶ τοὺς ἐχθροὺς καταισχύνοντας; Τοὺς χρυσοκόους καὶ χαλκοτύπους καὶ λινοξόους, τοὺς ἀεὶ ἐργαζομένους καὶ μόλις ἑαυτοῖς καὶ τοῖς συνοῦσι τὴν σωματικὴν δυναμένους πορίσασθαι χρεῖαν, ἢ τοὺς στρατηγούς, τοὺς χιλιάρχους καὶ τοὺς λοιποὺς ἄρχοντας καὶ αὐτούς τοὺς ὑπ’ αὐτῶν ἀρχομένους λαούς; Οὐ πρόδηλον τούτους εἶναι μᾶλλον τοὺς τῷ ἐπιγείῳ δουλεύοντας βασιλεῖ, ἢ ἐκεῖνους; Χαλκεὺς γὰρ καὶ χρυσοκόος καὶ τέκτων, εἴ τι ἔργον ἐργάσσονται τῷ βασιλεῖ, παρά τῶν ὑπηκόων τὸν συμφωνηθέντα λαμβάνουσι μισθόν καὶ ὡς ξένοι τινές καὶ ἀλλότριοι ἀναστρέφουσιν οἴκαδε, μήτε τὸν βασιλέα ἰδόντες, μήτε γνῶσιν ἔχοντες φιλίας τῆς οἴασου ἐπὶ αὐτόν· οἱ δὲ καὶ φίλοι τοῦ βασιλέως εἰσὶ καὶ δι’ αὐτῶν ὁ ὑφ’ ἐνὶ ἐκάστῳ αὐτῶν ὑπάρχων λαός. Οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ τοῦ ἐπουρανοῦ νόει μοι βασιλέως καὶ ἐπὶ τῶν δουλευόντων αὐτῷ. Δοῦλοι γὰρ αὐτοῦ, ὡς ὑπ’ αὐτοῦ καὶ κτισθέντες καὶ παραχθέντες, οἱ πάντες ἐσμέν, πιστοὶ τε καὶ ἄπιστοι, δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι, πλούσιοι καὶ πένητες, ἱερεῖς, ἀρχιερεῖς, βασιλεῖς τε καὶ ὁμοῦ καὶ

ἄρχοντες· ἀλλ' οἱ μὲν εὐγνωμόνως καὶ ἐν πάσῃ ἰσχύϊ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τηροῦντες καὶ διὰ τούτων τὴν εἰς αὐτόν πίστιν βεβαίαν ἐπιδεικνύμενοι ἀγαθοὶ καλοῦνται καὶ πιστοὶ λέγονται, οἱ δὲ ἀμελῶς μὲν καὶ ῥαθύμως ὅμως δὲ δουλεύειν αὐτῷ προαιρούμενοι πονηροὶ καλοῦνται καὶ ὀκνηροὶ, οἱ δὲ καὶ ἐναντία τῶν ἐκείνου προσταγμάτων ποιοῦντες ἢ λέγοντες ἐχθροὶ εἰσι καὶ πολέμιοι, εἰ καὶ ἀσθενεῖς εἰσι καὶ οὐδὲν ὄλως ἰσχύοντες κατ' αὐτοῦ.

Ἡμεῖς οὖν τοῦ Κυρίου ἀκούσαντες λέγοντος· “Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν καὶ ἀράτω τὸν (249) τὸν σταυρόν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖτω μοι” καὶ τοῦ Ἀποστόλου διδάσκοντος· “Τεκνία, μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ· ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ κόσμου ἐχθρὰ εἰς Θεόν ἐστὶ” καὶ ὅτι· “Ὁ ἀγαπῶν τὸν κόσμον ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθέστηκεν”, πάντα τῷ δοκεῖν ἀφέντες, τῷ Σωτῆρι ἡμῶν καὶ Θεῷ ἠκολουθήσαμεν, μᾶλλον δὲ τὸν κόσμον ὡς ἐμπόδιον ἡμῖν πρὸς ἀρετὴν ὄντα, πρὸς τὸν μονήρη βίον μετήλθομεν, οἰονεῖ τὴν πολεμίαν καταλιπόντες γῆν, ἐν ἧ ἀιχμάλωτοι, ἐκουσίως ἀποφυγόντες, διήγομεν, καὶ πρὸς τὴν χώραν τοῦ ἡμετέρου δεσπότου καὶ βασιλέως Χριστοῦ μετέβημεν, ἐνδυσάμενοι μόνον τὸ σχῆμα τοῦ ὑπ' αὐτοῦ τελοῦντος λαοῦ, οὐ μέντοιγε διὰ τοῦ ἐνδύματος αὐτῷ στρατευθέντες ἢ δουλεύοντες, ὡς οὐδέ οἱ τὴν ἴσιν τοῖς στρατιώταις φοροῦντες στολὴν στρατιῶται τοῦ βασιλέως τυγχάνουσιν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν αὐτοῦ τέως γεγονέναι λέγομεν βασιλείαν, τὸ μοναχικὸν ἐνδυσάμενοι ἔνδυμα, στρατευθῆναι δὲ αὐτῷ διὰ τοῦτο οὐ λέγομεν, διότι τὰ ὄπλα ἡμῶν οὐκ εἰσι σωματικὰ ἀλλὰ πνευματικὰ· “Ὁὐ γὰρ ἐστὶν ἡμῖν ἡ πάλῃ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις”. “Ὅταν οὖν ἐνδυσώμεθα τὰ ὄπλα τοῦ φωτός, ἀσπίδα καὶ περικεφαλαίαν καὶ τὰ λοιπὰ, ἃ Παῦλος ὁ ἅγιος ἀπηριθμήσατο, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος ἠκονημένην λάβωμεν ἐν χερσὶ, τότε καὶ στρατευθῆναι λέγομεν καὶ πρὸς παράταξιν ἡμᾶς ἑαυτοῦς εὐτρεπίζομεν.

Τέως δὲ, οἱ περιβαλλόμενοι τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸ στάδιον τῆς μετανοίας καὶ τῆς ἀσκήσεως, σκοπήσωμεν, εἰ δοκεῖ, τί ἐργαζόμεθα. Κλαίομεν; Διὰ τί; Πάντως ἵνα τῶν ἀμαρτημάτων ἡμῶν τὴν ἄφεσιν λάβωμεν, (250) οὐ μόνον δέ, ἀλλ' ἐκκαθαρθῶμεν καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν μολυσμῶν. Νηστεύομεν; Πάντως ἵνα τὰς τῆς σαρκὸς κινήσεις συστειλῶμεν καὶ τὴν καρδίαν μαλακωτέραν ποιήσωμεν. Ἀγρυπνοῦμεν καὶ ψάλλομεν; Ἴνα μὴ πονηρὰ διαλογιζώμεθα καὶ πρὸς μετεωρισμούς ἐκτρεπώμεθα. Εὐχόμεθα σωματικῶς; Ὡς ἂν μὴ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ αἰχμαλωτιζώμεθα νοερώς καὶ ὥστε εἰς τὸ τὰ χρηστά ἐννοεῖν καὶ κατὰ διάνοιαν πνευματικῶς ἀεὶ καὶ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι φθάσωμεν. Πενθοῦμεν; Πάντως ἵνα τῆς χαρᾶς τοῦ πένθους ἐπαπολαύωμεν. Εὐτελεῖ φοροῦμεν καὶ τρύχινα, χαμαικοιτοῦμέν τε καὶ σιδήροις τὸ σῶμα σφίγγομεν οἱ πολλοί; Διὰ τί; Ἴνα πάντως τὸ σφριγῶν τοῦτο σῶμα καταγξώμεν καὶ φορτίσωμεν καὶ μὴ ἐάσωμεν αὐτό, ὥσπερ τινὰ πῶλον ἀδάμαστον, χαλινοῦ δίχα τοῦ αὐτόν ἄγχιοντος, καὶ συνελάσαν εἰς κρημνόν, ἑαυτὸ καὶ τὸν ἐπιβάτην νοῦν κατακρημνίσῃ εἰς βόθρον ἀπωλείας καὶ πυρός αἰωνίου. Ταῦτα δὲ ποιοῦντες, τί ἄρα τοῖς ὀρώσιν αὐτοῖς χαριζόμεθα; Πάντως οὐδέν. Εἰ δὲ μὴ τοῖς ὀρώσι, πολλῶ μᾶλλον τῷ καὶ σοφίαν καὶ δύναμιν χαρισάμεν εἰς τὸ ἑαυτοῦς ἡμᾶς διασώσασθαι.

Ἀλλὰ λοιδορίας καὶ θλίψεις ἐπερχομένας μετ' εὐχαριστίας ἀμνησικακῶς ὑποφέρομεν; Καὶ ἐν τούτῳ πάλιν ἡμᾶς αὐτοῦς καὶ οὐχ ἕτερον εὐεργετοῦμεν. Καὶ ἄκουσον τοῦτο λέγοντος τοῦ Κυρίου· “Ἐάν μὴ ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν, οὐδέ ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ἀφήσει ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν”. Ἴδού οὖν, κἂν λοιδορίας, κἂν ῥαπίσματα, κἂν κολαφίσματα, κἂν ἐμπαιγμούς, κἂν ἐκπτώσματα, κἂν ὀτιοῦν πανθάνωμεν, εἰ μὲν εὐχαρίστως ὑποφέρομεν καὶ τοὺς ταῦτα ἡμῖν ἐπιφέροντας ἀπὸ ψυχῆς συμπαθοῦμεν,

ἡμῖν αὐτοῖς χαριζόμεθα, τῶν εἰς Θεόν ἀμαρτηθέντων ἡμῖν λαμβάνοντες ἄφεσιν· εἰ δέ μνησικακοῦμεν καὶ ἀνταποδιδόναι (251) αὐτοῖς πολυτρόπως πειρώμεθα, ἑαυτοῦς ἡμᾶς βλάπτομεν, ἀσυγχώρητα ἡμῶν διατηρεῖσθαι ποιῶντες τὰ ἀμαρτήματα. Καθεζόμεθα ἐν κελλίῳ, φεύγομεν εἰς τὰ ὄρη, ἐν σπηλαίοις κατοικοῦμεν καὶ ἐν στύλοις ὑψούμεθα; Διὰ τί; Σπεύδοντες πάντως διεκφυγεῖν τὸν ὡς λέοντα περιπατοῦντα καὶ φρικτὰ ὠρυόμενον καθ' ἡμῶν καὶ ζητοῦντα τίνα καταπίη. Εἰ οὖν δῶν ὁ Θεός ἄνευ γάρ τῆς ἐκείνου βοήθειας ἐκφεύξασθαι οὐ δυνασόμεθα τοὺς ἐκείνου ὀδόντας καὶ τὰ ποικίλα δεσμά, ὅπου ἂν καὶ ἀπέλθωμεν – καὶ διασωθῶμεν, μὴ βρῶμα τῷ δεινῷ τούτῳ θηρίῳ γενόμενοι, πῶς δουλεύειν τῷ Κυρίῳ διὰ τῶν τοιούτων πράξεων εἶπομεν; Ἐμοὶ οὐ δοκεῖ τοῦτο εὐλογον, οἶμαι δέ, οὐδὲ ὑμῖν.

Πῶς γάρ ὁ καταδιωκόμενος μὲν ὑπὸ τινος, φεύγων δέ αὐτός ἰσχυρῶς, τὸν εἰσδεξάμενον αὐτὸν ἐν τῇ ἑαυτοῦ οἰκίᾳ καὶ στάντα πρὸ τῶν θυρῶν καὶ τοῦ διώκοντος αὐτὸν ἐχθροῦ λυτρωσάμενον δουλεύσαι τούτου γε ἔνεκα εἶποι ἂν; Οὐδαμῶς, ἀλλ' ὡς ὑπ' αὐτοῦ μᾶλλον εὐεργετηθεὶς καὶ ῥυσθεὶς τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ, ὀφείλει τὴν εὐχαριστίαν αὐτῷ ἀποδιδόναι διηνεκῶς. Πῶς δέ, εἶπατέ μοι, οἱ προσαιτοῦντες πένητες, ἢ διὰ ἀσθένειαν σώματος ἢ διὰ ἀργίαν καὶ ὀκνηρίαν ἐργάζεσθαι μὴ βουλόμενοι, δουλεύειν τοῖς ἐλεημοσύνην διδοῦσι καὶ διακονοῦσιν αὐτοῖς λογισθήσονται, καὶ οὐχὶ μᾶλλον παρά τῶν ἐλεημόνων οἱ πτωχοὶ δωρεὰν φανῶσι διακονεῖσθαι καὶ ἐκδουλεύεσθαι; Οὕτω τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς ἅπαντες, φτωχοὶ καὶ ἐπιδεεῖς ὑπάρχοντες ἐκ προγεγονότων ἀνομιῶν, τῷ ἡμᾶς ἐλεοῦντι Θεῷ οὕτω διακειμένους ἡμᾶς δουλεύειν οὐδέποτε ἂν εἶποιμεν, ἐπειδὴ, ὡς εἴρηται, οἱ μὲν ἐκ προγεγονότων ἀμαρτημάτων, οἱ δὲ ἐκ συνηθείας κακῆς, οἱ δὲ ἐξ ὀκνηρίας καὶ ἀργίας τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, οἱ δὲ ἐκ προαιρέσεως πονηρᾶς, οἱ δὲ ἐκ προλήψεως ἡδονῶν, οἱ δὲ ἀξ ἀγνοίας (252) καὶ ἀπιστίας τῶν θείων Γραφῶν, ἄλλοι ἐξ οἰήσεως καὶ τοῦ δοκεῖν μηδὲν πλέον χρῆζειν εἰς σωτηρίαν ψυχῆς, καὶ ἀπλῶς πάντες ὑπάρχοντες πένητες καὶ γυμνοί. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τραυματίαι, ποικίλαις κατεχόμενοι νόσοις καὶ ὡς ἐν διαφόροις ξενῶσι καὶ γηρωκομείοις ἐν αὐτοῖς τοῖς κελλίοις καὶ μοναστηρίοις ἡμῶν ἐλεεινῶς ἀνακεκλιμένοι ὄντες ἢ περιπατοῦντες ποσῶς, βοῶμεν καὶ θρηνοῦμεν καὶ κλαίμεν καὶ αὐτὸν προσκαλούμεθα τὸν ἰατρὸν ψυχῶν τε καὶ σωμάτων ὅσοι δηλαδὴ τῆς ἀλγηδόνης τῶν τραυμάτων ἢ τῶν παθῶν ἐλάβομεν αἴσθησιν, ἐπειδὴ περ εἰσὶ καὶ ὡς φρενήρεις τινές, μηδέ ὅτι τίποτε ἀσθενοῦσιν εἰδότες ἢ ὅτι κατέχονται ὑπὸ τινος πάθους, ἵνα ἐλθὼν ἰάσῃται ἡμῶν τὰς τετραυματισμένας καρδίας καὶ δῶ τὴν ὑγίειαν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, κείμεναι ὑπὸ τὴν κλίνην τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου, ἐπειδὴ ἅπαντες ἡμάρτομεν, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, καὶ δεόμεθα τοῦ ἐλέους αὐτοῦ καὶ τῆς χάριτος.

Τῷ οὖν ἡμᾶς ἐλεοῦντι, οὕτω διακειμένους ὡς λέλεκται, καὶ ἐφ' ἡμᾶς σπλαγχνιζομένῳ καὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἰατροῦντι καὶ τὰ πρὸς σωτηρίαν ἡμᾶς διδάσκοντι καὶ παρεχομένῳ κατὰ μικρὸν ἡμῖν τὴν ὑγίειαν τῶν τραυμάτων καὶ νοσημάτων ἡμῶν, δουλεύειν ὅπως εἰπεῖν τολμήσομεν; Οὐ μὲν οὖν, ὡς οὐδέ ὁ ὑπὸ τῶν ληστῶν συντριβείς τό σῶμα καὶ ἡμιθανὴς κείμενος τῷ ἐπὶ τοῦ ἰδίου κτήνους αὐτὸν ἄραντι καὶ εἰς τό πανδοχεῖον ἀπαγαγόντι καὶ οἶνον ἐπιθέντι αὐτῷ καὶ ἔλαιον δουλεῦσαι λέγεται, ἀλλὰ μᾶλλον ἐλεηθῆναι ἰαθῆναι καὶ εἰς τὴν προτέραν ὑγίειαν ἐπανελθεῖν δι' αὐτοῦ. Τοιγαροῦν παρειμένοι καὶ λελωβησμένοι καὶ ἡμεῖς ὄντες καὶ τραυματίαι καὶ ἀμελοῦντες τῶν πρὸς ἰατρειάν ἡμῶν καὶ παντὶ τρόπῳ μὴ ποιεῖν, ὡς εἶπον, σπουδάζοντες, πῶς τολμήσομεν εἰπεῖν ἢ ἐννοῆσαι ὅτι τῷ Κυρίῳ δουλεύομεν; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ τί; Παρακαλοῦμεν, (253) ὡς ἔφθην εἰπὼν, εἰ ὅπως ἐν οἴοις ἐσμέν αἰσθανόμεθα, δεόμενοι ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων ἡμῶν. Ὅτε δέ τοῦτο γένηται καὶ τὴν νόσον ὡς ἱμάτιον πεπαλαιωμένον καὶ διερρωγὸς καὶ ῥερυπωμένον κατ' ὀλίγον ἀποδυσόμεθα ἄνωθεν, καὶ τὴν ὑγίειαν ὡς διπλοῖδα φωτεινὴν ὅλω τῷ σώματι

ένδυσόμεθα, ἤγουν ἀπό κορυφῆς ἕως ἄκρων ποδῶν, τότε ἄλλοις καί αὐτοί διακονοῦντες ἐν οἴνῳ καί ἐλαίῳ καί τοῖς λοιποῖς ἐμπλάστοις τε καί φαρμάκοις τούτους ἰατρεύοντες, αὐτῷ δουλεύειν τῷ Κυρίῳ λογισθησόμεθα τῷ οὕτως εἰπόντι· “Ἐφ’ ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε”. Εἰ δέ οὐχ οὕτως πρῶτον ἔξομεν, ἀλλ’ ἔτι νοσοῦντες τοῦτο ποιῆσαι ἐπιχειρήσομεν, ἀποκριθεὶς ὁ Δεσπότης ἐρεῖ ἡμῖν· “Ἰατρέ, ἰατρευσον σεαυτόν”.

Διπλοῖδα δέ φωτεινὴν εἰπόντας ἡμᾶς τὴν ὑγίειαν τῆς ψυχῆς ἀκούσας, μὴ ἐξ ἀγνοίας καταγελάσῃ τοῦ ῥήματος μηδὲ σωματικὴν ὑγίειαν ὑπολαμβάνειν λέγειν ἡμᾶς, ἀλλ’ ἀσώματόν τινα καί θείαν νοεράν, ἣτις οὐκ ἀπό φαρμάκων καί βοτάνων εἴωθεν γίνεσθαι, “οὐδέ ἐξ ἔργων τινῶν, ἵνα μὴ τις καυχῆσθαι”. Καθάπερ γάρ τις ὄστοῦν συντιθεὶς νεκρόν πρὸς ὄστοῦν καί ἀρμονίαν πρὸς ἀρμονίαν, ἅτινά μοι καί λάβοις εἰς ἔργα καί κτῆσιν τῆς ἀρετῆς, οὐδέν ὠφελεῖ, μὴ ὄντος τοῦ δυναμένου κρέας καί νεῦρα εἰς αὐτὰ ἐξυφᾶναι, ἀλλὰ καί τοῦτο ποιήσας καί τὰς μὲν ἀρμονίας συνδήσας τοῖς νεύροις, τὰ δέ νεκρά ἐκεῖνα ὅστᾳ κρέας ἐπενδύσας καί δέρμα καί εἰς σῶμα ἀποτελέσας αὐτά, οὐδέν ἔσται πάλιν ὄφελος, ἔστερημένον ὑπάρχον τοῦ ζωοποιούντος καί κινούντος αὐτό πνεύματος, τουτέστιν ἔρημον ψυχῆς ὄν, οὕτω καί ἐπὶ τῆς νεκρωμένης μοι νόει ψυχῆς καί ἐπὶ τὰ ἔνδοθεν τῶν ταύτης μελῶν μεταγάγέ σου τὸν νοῦν καί ἰδέ πάσας συναγομένης τὰς πράξεις, νηστείαν λέγω καί ἀγρυπνίαν, χαμευνίαν καί ξηροκοιτίαν, (254) ἀκτημοσύνην καί ἀλουσίαν καί τὰ τούτοις ἀκόλουθα, ὡς ὅστᾳ νεκρά, καί συναρμολογουμένης ἀλλήλαις καί ἑτέραν τῇ ἑτέρᾳ συνακολουθούσας καί συντιθεμένας καί οἰονεῖ πως ἀκέραιον ἀποτελούσας τὸ τῆς ψυχῆς σῶμα. Τί οὖν τὸ ὄφελος, ἐάν ἄψυχον κεῖται καί ἄπνουν, μὴ ὄντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐν αὐτῷ; Μόνον γάρ ἐκεῖνο ἐλθόν ἐν ἡμῖν καί ἐγκατοικήσαν, ὡς ἄψυχα μέλη ἀπ’ ἀλλήλων διεσπασμένα, οὕτω νεκρωμένης τὰς ἐναρέτους πράξεις συνδεῖ νεύροις ἰσχύος πνευματικῆς καί συννεοῖ τῇ ἀγάπῃ τῇ πρὸς Θεόν, καί τηνικαῦτα καινοῦς ἡμᾶς ἀπὸ παλαιῶν καί ζῶντας ἐκ νεκρῶν ἀποδείκνυσιν· ἄλλως δέ οὐκ ἐνὶ ζῆσαι ψυχῆν.

Ὅσπερ γάρ τὸ σῶμα ἡμῶν, κἂν ἀσθενῇ κἂν μὴ, δίχα ψυχῆς κινεῖσθαι τοῦτο, ἢ κἂν ὄλως ζῆν, τῶν ἀδυνάτων ἐστίν, οὕτω καί ἡ ψυχὴ, κἂν ἀμαρτήσῃ κἂν μὴ, ἄνευ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νεκρά ἐστὶ καί ζῆσαι τὴν αἰώνιαν ζωὴν ὄλως οὐ δύναται· εἰ γάρ κέντρον τοῦ θανάτου ἢ ἀμαρτία ἐστίν, ὃ ἀμαρτήσας πάντως πληγεὶς ὑπ’ αὐτοῦ ἀπέθανεν· εἰ δέ οὐδεὶς ἀναμάρτητος – πάντες γάρ, φησὶν, ἥμαρτον καί ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, πάντες δηλονότι οἱ ἀμαρτήσαντες ἀπεθάνομεν καί ἐσμέν νεκροί. Νόει οὖν μοι νεκρόν νοερώς σεαυτόν. Εἰπέ τοίνυν πῶς ἐπαληθῶς ζήσεις, μὴ ἐνωθεὶς τῇ ἀληθινῇ ζωῇ, τουτέστι τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, δι’ οὗ πᾶς πιστός ἀναγεννᾶται καί ἀναζωοῦται ἐν Χριστῷ. “Ἐγὼ γάρ, φησὶ, εἰμὶ ἡ ἀλήθεια καί ἡ ἀνάστασις καί ἡ ζωὴ”. Οἱ δοῦλοι καί μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ φῶς εἰσι καί ἀλήθεια καί ζωὴ· “Ὁ δεχόμενος γάρ ὑμᾶς, φησὶν, ἐμέ δέχεται· καί ὁ ἐμέ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με”. Εἰ οὖν ἡμεῖς νεκροί, ἐκεῖνος δέ μόνος ἡ αἰώνιος ἐστὶ ζωὴ, πρό τοῦ ἐνωθῆναι αὐτῷ καί ζῆσαι, (255) μὴ λέγωμεν ὅτι τῷ Κυρίῳ δουλεύομεν. Νεκροὶ γάρ πῶς τινὶ ποτε ἐκδουλεύσουσιν; Εἰ μὴ ἐκεῖνον γνωστῶς ὡς διπλοῖδα περιβαλώμεθα, μὴ νομίσωμεν ὅτι τῶν νοσημάτων ἡμῶν ἢ τῶν ἐνοχλούντων παθῶν ὄλως ἠλευθερώθημεν.

Ὅσπερ γάρ τὸ σκότος οὐ φεύγει, εἰ μὴ τὸ φῶς παραγένηται, οὕτως οὐδέ ἡ νόσος τῆς ψυχῆς φυγαδεύεται, εἰ μὴ ὁ τὰς ἀσθενείας ἡμῶν αἴρων ἐλεύσεται καί ἡμῖν ἐνωθῇ. Ἐρχόμενος δέ αὐτός, ἐπεὶ πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν ἀσθένειαν ψυχικὴν ἀπελαύνει, καλεῖται ὑγίεια, τὴν ὑγίειαν ἡμῖν χαριζόμενος τῆς ψυχῆς· φωτίζων δέ ἡμᾶς, λέγεται φῶς, ὑπὲρ φῶς ἅπαν ὢν· καί ζωοποιῶν ἡμᾶς, λέγεται ζωὴ, ὑπὲρ ζωὴν ἅπασαν ὢν· περιλάμπων δέ ἡμᾶς ὄλους καί τῇ δόξῃ τῆς αὐτοῦ θεότητος περικυκλῶν

καί ἐπιθάλων, καλεῖται ἱμάτιον, καί οὕτως ἐνδιδύσκεσθαι τοῦτον λέγομεν τόν ἀναφή πάντη καί ἄληπτον· ἐνούμενος δέ ἀμίκτως ἡμῶν τῇ ψυχῇ καί ὄλην ποιῶν ταύτην ὡς φῶς, ἐνοικεῖν λέγεται ἐν ἡμῖν καί ἀπεριγράπτως περιγράφεσθαι. Ὡ τοῦ θαύματος! Οὕτω τοιγαροῦν γίνεται πάντα ἡμῖν ὁ ὑπεράνω πάντων ὢν, ἄρτος, σκέπη καί ὕδωρ, ὃ πάλαι τῇ Σαμαρείτιδι εἶπε τόν πτόντα μή διψῆσαι ποτε. Εἰ οὖν ἔτι διψᾷς, οὕτω ἐξ ἐκείνου τοῦ ὕδατος ἔπιες· ἀψευδής γάρ ἐστίν ὁ τοῦτο εἰπών. Ἐγὼ γάρ τινος ἤκουσα λέγοντος, ὅτι ἀφ' οὗ ἐκ τούτου τοῦ ὕδατος εἰς κόρον πιεῖν ὁ φιλόανθρωπος Δεσπότης μοι ἐχαρίσατο, εἰ συνέβη ἐπιλαθέσθαι με καί ὡς μή πτόντα ζητεῖν πάλιν δοθῆναί μοι παρ' ἐκείνου πιεῖν, αὐτό ἐκεῖνο, ὅπερ δηλονότι ἔπιον ὕδωρ, ἔνδοθεν ἦλετο τῆς καρδίας μου καί ἐπήδα ὡσπερ ῥεῖθρον φωτοειδές καί εὐθύς ἐώρων αὐτό. Ἐκεῖνο δέ οἶονεῖ ἐλάλει διά τῶν παλμῶν ἐν ἐμοί καί ἔλεγεν· “Οὐχ ὄραξ με ὅτι ἐνταῦθά εἰμι μετὰ σοῦ; Καί πόθεν μοι δοθῆναί σοι ἢ ἄλλοθεν ποθεν παραγενέσθαι με ἐπιζητεῖς; Οὐκ οἶδας ὅτι ἀεὶ σύνειμι οἷς (256) ἄπαξ ἐμαυτό ἐπιδώσω πιεῖν με καί πηγῇ γίνομαι ἀθάνατος ἐν αὐτοῖς;”.

Εἰ οὖν τοῦτο γεγονός ἐγνως καί ἐν σοί, ὦ ἀδελφέ, μακάριος εἶ. Εἰ δέ τόν Χριστόν μὲν τεθέασαι, οὕτω δέ σοι τοῦτο τό πόμα πιεῖν ἐχαρίσατο, πρόσπεσον, κλαῦσον, δυσώπησον, θρήνησον, τύψον σεαυτοῦ τὰς ὄψεις, ὡσπερ ποτέ ὁ Ἀδάμ, τίλλε σου τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς· μή ἀναπέσης ἐπὶ κλίνης, ἀλλά κλίνη γενέσθω σοι ἅπαν ἔδαφος· μή δῶς ὕπνον εἰς κόρον σοῖς ὀφθαλμοῖς, μή ὅλως νυσταγμόν τοῖς βλεφάροις σου· μή πρὸς τι τῶν ἐπὶ γῆς ἢ τῶν ἐν οὐρανῷ ἐπιστρέψης σου τό ὄμμα – τί γάρ σοι καί πρὸς ἄλλο τι, τόν ποιητὴν τῶν ἀπάντων ὄρων σου πρό ὀφθαλμῶν; μή ἐμπλήσης τὴν γαστέρα σου τῶν ἐδωδίων ποτέ· μή γλυκάνης σου τόν λάρυγγα ἐνηδόνω βρώσει ἢ πόσει εἰς πλησμονήν· μή περιεργάση τὰ γινόμενα πράγματα, μηδέ πρὸς τούς ἀδιαφόρους καί καταφρονητικῶς βιοῦντας ἀποβλέψης, ἵνα μή εἰς οἴησιν ἐμπέσης ἢ καί κατακρίνης αὐτούς· ἀλλά γάρ μηδέ συγκαθεσθῆς πρὸς συντυχίας ἀκαίρους ποτέ μετ' αὐτῶν· μή παριέλθης τούς ὀνομαστούς ζητῶν μοναχούς, μηδέ ἐρεύνα τούς βίους αὐτῶν, ἀλλ' εἰ μὲν πνευματικῶ πατρὶ Θεοῦ χάριτι ἐνέτυχες, αὐτῶ μόνω λέγε τὰ κατὰ σέ· εἰ δ' οὖν, ἀλλά τόν Χριστόν ὄρων, εἰς ἐκεῖνον ἀπόβλεπε ἀεὶ καί διά παντός ἐκεῖνον μόνον τῆς σῆς κατηφείας καί θλίψεως ἔχε θεωρητήν.

Δείκνυε αὐτῷ, μᾶλλον δέ ἐκεῖνος ὁράτω σου τὴν ἀλουσίαν, τὴν ἄγαν ἀκτημοσύνην, τόν ἀφιλάργυρον τρόπον. Μηδέ, εἰ ῥέει ποθὲν ἅπας ὁ πλοῦτος τοῦ κόσμου ἢ καί πλῆθος χρυσίου ἔρριπται πρό τῶν ποδῶν σου – γίνεται γάρ καί τοῦτο ἐκ τῆς τοῦ Πονηροῦ μηχανῆς καί τῶν ἐκείνου συνεργῶν καί ὑπασπιστῶν, ἐπιστρέψαι κἄν ὅλως τόν ὀφθαλμόν καί ἀπιδεῖν πρὸς ταῦτα θελήσης, εἰ καί προφάσει τῶν πτωχῶν ἀναμαρτήτως δοκεῖ καί λαμβάνεσθαι (257) καί διδῶσθαι παρά σοῦ. Ἐκεῖνος βλεπέτω σε τυπτόμενον καί μή ἀντιτύποντα, ὕβριζόμενον καί μή ἀνθυβρίζοντα, λοιδορούμενον καί τούς λοιδοροῦντάς σε εὐλογοῦντα, μή δόξαν ζητοῦντα, μή τιμὴν, μή ἀνάπασιν, καί ἀπλῶς πάντα ποιοῦντα καί πάντα διαπραττόμενον καί μηδὲ ὅλως ἐνδιδοῦντα μήτε εἰς τὰ ὀπίσω στρεφόμενον, ἕως οὗ σπλαγχνισθεῖς ἐπιδώσει σοι τό φοβερόν ἐκεῖνο καί ἄρρητον καί ἀκατονόμαστον πόμα πιεῖν. Καί ὅταν τούτου ἀξιοθῆς, τότε γνώσεις ἄπερ λαλοῦμεν καί ἄπερ σοι ὑφηγοῦμεθα. “Λαλοῦμεν γάρ σοφίαν, φησίν, οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου τὴν καταργουμένην, ἀλλά λαλοῦμεν Θεοῦ σοφίαν ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην”.

Εἰ δέ οὐδέ αὐτόν τόν Χριστόν ὅλως ἰδεῖν κατηξίωσαι, τί ὅτι καί δοκεῖς ζῆν; Τί ὅτι καί δουλεύειν νομίζεις αὐτῷ, ὃν οὐδέπω τεθέασαι; Μὴ θεασάμενος δέ μηδέ φωνῆς αὐτοῦ ἀκοῦσαι ἀξιοθεῖς, πόθεν τό θέλημα αὐτοῦ τό ἅγιον καί εὐάρεστον καί τέλειον διδαχθήσῃ; Εἰ δέ ἐκ τῶν ἀγίων εἴπης μαθήσεσθαι τοῦτο Γραφῶν, ἐρωτῶ πῶς αὐτό, νεκρός ὅλος ὢν καί ἐν σκότει κείμενος, ἀκοῦσαι δυνηθῆς ἢ ἐκπληρῶσαι, ἵνα καί ζῆσαι ἀξιοθῆς καί ἰδεῖν τόν Θεόν. Οὐδαμῶς. Τί οὖν; Εἰ νεκροὶ ἐσμεν, φησίν, ἐν

σκότει διάγομεν, πῶς ζῆσαι ἰσχύσομεν ἢ πῶς τόν Χριστόν, τό ἀληθινόν φῶς, ἔλθόντα ἐπί τῆς γῆς θεασόμεθα; Ἄκουε νουνεχῶς καί μή θέλε δικαιοῦν σεαυτόν· ἀλλά ταπεινώθητι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καί εἰπέ· “Κύριε, ὁ μή θέλων τόν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὡς τό ἐπιστρέψαι καί ζῆν αὐτόν, ὁ κατελθών διά τοῦτο ἐπί τῆς γῆς, ἵνα τους κειμένους καί τεθανατωμένους ὑπό τῆς ἁμαρτίας ἐξαναστήσης καί σέ κατιδεῖν αὐτούς, τό φῶς τό ἀληθινόν, ὡς ἰδεῖν ἀνθρώπῳ δυνατόν, καταξιώσης, πέμψον μοι ἄνθρωπον γινώσκοντά σε, (258) ἵνα, ὡς σοί δουλεύσας αὐτῷ καί πάσῃ δυνάμει μοι ὑποταγείς καί τό σόν ἐν τῷ ἐκείνου θελήματι ποιήσας θέλημα, εὐαρεστήσω σοι τῷ μόνῳ Θεῷ καί καταξιωθῶ σου κἀγὼ τῆς βασιλείας, ὁ ἁμαρτωλός”.

Ἐάν οὖν οὕτως ἐπιμείνης ἐξ ὅλης ψυχῆς καί δυνάμεως κρούων, παρακαλῶν τε καί δεόμενος αὐτοῦ, οὐκ ἐγκαταλείψει σε, ἀλλά ἢ δι’ ἑαυτοῦ ἢ δι’ ἑνός τῶν δούλων αὐτοῦ, ὅσα δεῖ σε ποιῆσαι διδάξει σε καί διά τῆς αὐτοῦ χάριτος καί τῆς εὐχῆς τοῦ δούλου αὐτοῦ ἰσχύν σοι χαρίζεται τοῦ ἐκπληρῶσαι αὐτά. Χωρίς γάρ ἐκείνου οὐ δυνήσῃ ποιῆσαι οὐδέν· ἀλλ’ ἐκεῖνος, καθὼς περ ἔφθην εἰπών, ἀπαραλείπτως γενήσεται σοι τά πάντα· εἰ δέ μή πάντα τέως εὐρίσκη ἐν τῇ ἐξόδῳ σου τόν Χριστόν ἐκζητῶν, τέως τοῖς αὐτοῦ φίλοις καί ἄρχουσιν ὑποτασσόμενος εἰς καί δουλεύων εὐρίσκη διά τούτων ἐκείνῳ, τέως τῶν τοῦ Θεοῦ δούλων καί οὐχί τό σόν θέλημα ἐκ πληροῖς – Θεοῦ δέ θέλημα τό θέλημα τῶν ἐκείνου δούλων ἐστίν, τέως ἐν ἐργασίᾳ καί οὐκ ἀργίᾳ, τέως ἐν ταπεινώσει καί οὐκ ἐν οἰήσει. Μνήσθητι ὧν εἶπον, ὅτι οἱ στρατηγοί καί οἱ ἄρχοντες πάντες οἱ μὲν δούλοι, οἱ δέ φίλοι τοῦ βασιλέως εἰσὶ καί διά τούτων αὐτῶν καί ὁ ὑφ’ ἐνὶ ἐκάστῳ τούτων πέλων λαός· οἱ, εἰ καί μή τόν βασιλέα καθορῶσι καί συντυγχάνουσιν, ἀλλά τῷ στρατηγῷ αὐτῶν ἢ τῷ ἄρχοντι ὡς ἐκείνῳ αὐτῷ τῷ βασιλεῖ καλῶς ἐκδουλεύοντες δωρεάς τε καί ἀξιώματα λαβεῖν δι’ αὐτῶν ἀπό τοῦ βασιλέως ἐλπίζουσιν, οἱ δέ καί λαμβάνουσι μεσίτας τούς ἑαυτῶν ἄρχοντας προβαλλόμενοι. Εἰσὶ δέ οἱ καί διά τῆς οἰκείας ἀνδρείας καί ἀρετῆς ἀκουστοί γίνονται καί παρά τοῦ βασιλέως προσλαμβάνονται καί τιμῶνται καί ἄλλων ἄρχοντες καί μεσῖται ἀποκαθίστανται, καί τηνικαῦτα καταξιοῦνται καί αὐτῷ ἐκείνῳ τῷ βασιλεῖ τήν κατά πρόσωπον ὑπηρεσίαν ἀποπληροῦν καί αὐτῷ προσομιλεῖν καί τῆς ἐκείνου ἀκούειν φωνῆς.

(259) Εἰ δέ σύ μὲν, ὡς προεῖρηται, ζητῆσαι καί κρούσαι οὐκ ἀνέχη, ἀλλά ὑπό στρατιώταις ἀνωνύμοις γενέσθαι, τουτέστιν ὑποτακτικός εὐτελής μετά εὐτελῶν καταταγῆναι προτεθύμησαι, καί ἄρχουσι πνευματικοῖς ἐκδουλεῦσαι οὐ βούλει, τί ἐμέ μέμφῃ λέγοντά σε νεκρόν ἢ τυφλόν ἢ ἀσθενῆ καί παρειμένον καί τῆς δουλείας ἀποκεχωρισμένον τοῦ βασιλέως Χριστοῦ; Ἀλλά κάθη, εἴποις, ἐν τῷ κελλίῳ, σεαυτῷ προσέχων καί μηδένα μηδαμῶς ἀδικῶν; Τοῦτο δέ αὐτό ἄρα ποιῆσαι καί αὐτός καταδέξῃ τόν σόν δούλον ἢ ὑπρέτην, ἵνα καταφρονήσας σου τῆς ὑπηρεσίας, ἐν ἐτέρῳ καί αὐτός ἀπελθών κελλίῳ καθίσῃ, μηδένα μηδέν μηδέ σεαυτόν ἀδικῶν; Ἀλλά ἕτερος τίς ἀνθρώπων ὅλως ἀκοῦσαι τοῦτο ἀνέξεται; Πῶς οὖν, καθήμενον ἐν τῷ κελλίῳ καί παρ’ ἐτέρων ὑπηρετούμενος, σύ δουλεύειν λέγεις Θεῷ; Διά ποίων τῶν ἔργων; Εἰπέ. Εἰ γάρ σεαυτῷ διακόνεις εἰς πάντα καί ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν σου τά πρὸς χρείαν εἶχες πᾶσαν τοῦ σώματος, οὐδέ οὕτως τῷ Θεῷ δουλεύειν σε λέγειν ἐχρήν. Ὁ γάρ δούλος οὐχί ἐν τῷ ἑαυτόν διατρέφειν καί ἐνδιδύσκειν ἐπαινεῖται, ἀλλ’ ἐάν μή καί τό κοινῶς λεγόμενον πάκτον ἐκ τοῦ ἔργου αὐτοῦ καθ’ ἐκάστην πρὸς τόν ἑαυτοῦ παρέχῃ κύριον, ὡς ἄχρηστος τιμωρεῖται καί κατακρίνεται. Πῶς οὖν ἡμεῖς, ὡς ἐλεύθεροι ζῶντες καί τῇ ἀνέσει καί ἀμελείᾳ καί ῥαθυμίᾳ ἑαυτούς ἐκδιδοῦντες καί μή μόνον μηδέν ἐργαζόμενοι μήτε διακονοῦντες καί καθ’ ὥραν γογγύζοντες, εἰ μή παρ’ ἐτέρων διακονούμεθα, τῷ Θεῷ δουλεύειν καί μηδένα ἀδικεῖν λέγομεν; Ὅσοις γάρ ἂν ὑπηρετεῖν δύναται τις καί μή προαιρεῖται τοῦτο ποιεῖν, τοσοῦτοις ἀδικεῖ καί ὑπεύθυνον ἑαυτόν τοῦ κρίματος ἀποκαθιστᾷ καί τῆς Δεσποτικῆς ἀποφάσεως τῆς

ούτω λεγούσης· “Απέλθετε ἀπ’ ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τό πῦρ τό αἰώνιον τό ἡτοιμασμένον τῷ (260) διαβόλῳ καί τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἐπείνασα γάρ” καί τά ἐξῆς ἀπαριθμησάμενος “ἐν ἀσθενείᾳ ἤμην, εἶπε, καί οὐ διακονήσατέ μοι”. Πῶς οὖν ἡ ποίῳ προσώπῳ αὐτόν θεασώμεθα, τό ἐκάστου ἔργον ἐρχόμενον ἐπισκέψασθαι;

Μή πλανᾶσθε· ὁ Θεός πῦρ ἐστὶ καί πῦρ ἦλθε καί ἔβαλεν ἐπὶ τῆς γῆς· ὁ καί περιέρχεται ζητῶν ὕλην δράξασθαι, ἡτοι πρόθεσιν καί προαίρεσιν ἀγαθὴν, καί ἐμπεσεῖν εἰς αὐτήν καί ἀναφθῆναι. Εἰς οὓς δέ ἀναφθῆ, αἴρεται εἰς φλόγα μεγάλην καί ἀφικνεῖται ἕως τῶν οὐρανῶν καί οὐκ ἔᾶ τόν ἐμπυρισθέντα ἀργεῖν ὅλως ἢ ἡρεμεῖν. Οὐδέ ἀγνώστως, ὡς τινες οἴονται τῶν νεκρῶν, κατακαίει τὴν ἐμπρησθεῖσαν ψυχὴν – οὐδέ γάρ ἀναίσθητος ὕλη ἐστίν, ἀλλ’ ἐν αἰσθήσει καί γνώσει καί ὀδύνη ἀφορήτῳ τό καταρχάς· αἰσθητικὴ γάρ ὑπάρχει καί λογικὴ· μετὰ δέ ταῦτα, καθαρὰν τοῦ ρύπου τῶν παθῶν τελείως ἡμᾶς, τίνεται τροφή καί πόσις, φωτισμός καί χαρὰ ἀδιαλείπτως ἐντός ἡμῶν, καί φῶς αὐτοῦς ἡμᾶς κατὰ μέθεξιν ἀπεργάζεται. Ὡσπερ γάρ ἐκκαίόμενος κλίβανος καταρχάς μὲν ἐκ τοῦ τῆς ὕλης ἐκπεμπομένου καπνοῦ μᾶλλον μελαίνεται, ἐπὶ δέ σφοδρῶς ἐκκαῖ, ὅλος διαυγής γίνεται καί τοῦ πυρός ὅμοιος καί οὐδεμίαν μελανίαν ἐκ τοῦ καπνοῦ ἔκτοτε κατὰ μέθεξιν προσλαμβάνει, οὕτω δὴ καί ψυχὴ ἢ τῷ θεῷ ἐναρξαμένη πόθῳ ἐκκαίεται πρῶτα μὲν τόν τῶν παθῶν ζόφον ἐν τῷ πυρὶ τοῦ Πνεύματος ὡς καπνόν ἐν ἑαυτῇ ἐκπεμπόμενον καθορᾶ καί τὴν προσοῦσαν αὐτῇ ἐξ αὐτοῦ μελανίαν ἐνοπτρίζεται καί θρηνεῖ καί τούς ἀκανθώδεις λογισμούς καί τὰς φρυγανώδεις προλήψεις καταφλεγόμενας καί ἀποτεφρουμένας τέλεον ἐπαισθάνεται· ἐπὶ δέ ταῦτα ἐξαναλωθῆ καί ἡ τῆς ψυχῆς οὐσία μόνη χωρὶς πάθους ἐναπομείνη, τότε οὐσιωδῶς καί αὐτῇ ἐνοῦται τό θεῖον καί ἄϋλον πῦρ· καί εὐθύς ἀνάπτεται καί διαυγάζεται καί μεταλαμβάνει, ὡσπερ ὁ κλίβανος, τοῦ αἰσθητοῦ τούτου πυρός· (261) οὕτω καί τό σῶμα, τοῦ θεοῦ καί ἀρρήτου φωτός, καί αὐτό, πῦρ κατὰ μέθεξιν γίνεται.

Οὐκ ἂν δέ τοῦτό ποτε γένηται ἐν ἡμῖν, ἐάν μὴ τόν κόσμον καί τά ἐν τῷ κόσμῳ ἅπαντα βδελυξώμεθα καί αὐτάς ἡμῶν τὰς ψυχὰς κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνὴν ἀπολέσωμεν. Τό γάρ πῦρ ἐκεῖνο ἄλλως ἐν ἡμῖν οὐκ ἀνάπτεται· ὁ οἱ λαβόντες οὐ μόνον νοσημάτων ψυχικῶν παντελῶς ἀπηλλάγησαν, ἀλλά καί πολλούς ἄλλους, ἐκ τῶν δικτύων ἐξελθόντες τοῦ διαβόλου, νοσοῦντας ψυχικῶς καί ἀσθενοῦντας ἴασαντο καί τῷ δεσπότη Χριστῷ ὡς δῶρα τούτους προσήγαγον. Ἐκ γάρ τοῦ πυρός ἐκείνου τοῦ θεοῦ πᾶσαν ἐπιστήμην καί πᾶσαν τέχνην οὗτοι σοφῶς διδαχθέντες, διὰ πάντων ἐν παντί τῷ βίῳ καί ἐν πάσῃ αὐτῶν τῇ ζωῇ τῷ Θεῷ εὐηρέστησαν, οἷος ἦν ὁ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας λαβὼν Πέτρος ὁ θεῖος ἀπόστολος, οἷος ἦν Παῦλος ὁ εἰς τρίτον ἀρπαγεῖς οὐρανόν, καί καθεξῆς οἱ θεῖοι ἀπόστολοι· τοιοῦτοι δέ ὑπῆρχον καί οἱ ἅγιοι καί θεοφόροι πατέρες ἡμῶν καί διδάσκαλοι, οἱ τὰς αἰρέσεις διὰ τοῦ πυρός τούτου τοῦ θεοῦ ὡς ἀκάνθας ἐξαφανίσαντες, οἱ τοῖς δαίμοσιν ὡς δούλοις ἀχρεῖοις καί ἀσθενέσιν ἐπιτάσσοντες (κάκεῖνοι, μετὰ φόβου αὐτοῖς ὑπακούοντες, τοιοῦτοι γεγόνασι καί αἰεὶ γίνονται), οἱ οὕτως τόν Θεόν ἀγαπήσαντες, ὡς μηδέ τῆς ἑαυτῶν φείσασθαι ψυχῆς. Οὗτοι τοιγαροῦν καί ὅσοι κατ’ αὐτούς τῷ Θεῷ δουλεῦσαι καί δουλεύειν αἰεὶ λέγονται, οἱ δέ ἀμαρτίαις ἔτι ὄντες ὑπεύθυνοι οὐχί, ἀλλά δούλοις ἐοίκασιν πονηροῖς καί προσκεκρουκόσι τῷ ἰδίῳ δεσπότη· οἱ δέ καί ὑπὸ παθῶν ἔτι ὀχλούμενοι, τοῖς αἰεὶ μαχομένοις καί τοῖς ἀντιπίπτουσιν ἢ παλαίουσιν· οἱ δέ τὰς ἀρετὰς ἀκμήν μὴ κτησάμενοι, ἀγωνιζόμενοι δέ ταύτας κτήσασθαι, τοῖς ἡκρωτηριασμένοις τὰ σώματα ἢ καί τοῖς λειπομένοις τῶν πρὸς ζωὴν πέννησι (262) παρεικάζονται, δεόμενοις μᾶλλον ὢν ὑστεροῦνται μελῶν καί χρεῶν, οὐχί δέ παρέχουσιν ἄλλοις τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν ἢ ἀμισθὶ δυναμένοις δουλεύειν.

Χρεῶν δέ ἐστὶ κατὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου φωνὴν πᾶσαν ἀρετὴν κατορθώσαντας ἄρτιον ἡμᾶς ἀποτελέσαι τόν κατὰ Θεόν ἡμῶν ἄνθρωπον, ἐν μηδενὶ μηδέν

λειπόμενον δηλονότι, καί τήν τοῦ Πνεύματος χάριν ἀπό τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως Χριστοῦ, ὡς οἱ ἀπό τοῦ ἐπιγείου στρατιῶται τό σιτηρέσιον, λαβεῖν· καί τηνικαῦτα, ὡς ἤδη τέλειοι γεγονότες ἄνδρες, εἰς τήν ἡλικίαν τοῦ Χριστοῦ καί τό μέτρον ἀναδραμόντες αὐτῆς καί τοῖς στρατώταις καί δούλοις καταλεγέντες αὐτοῦ, ἐκστρατεύσομεν κατά τῶν πολεμίων ἐχθρῶν, ἐπειδή, ὡς φησι Παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος, οὐδεῖς “στρατεύεται ἰδίους ὀψωνίοις ποτέ”. Τί λέγων ὀψώνιον; Τό βασιλικόν σιτηρέσιον. Εἰ τοίνυν καί ἡμεῖς μή λάβοιμεν ἀπό Θεοῦ τόν ἄρτον τόν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνοντα καί διδοῦντα τῷ κόσμῳ ζωήν, ἤγουν τήν χάριν τοῦ Πνεύματος – τοῦτο γάρ ἐστι τό πνευματικόν σιτηρέσιον, ᾧ τρέφονται οἱ Χριστῶ στρατευθέντες καί ὁ ἀντί ὄπλων πνευματικῶς ἐπενδύονται, πῶς εἰς παράταξιν, εἰπέ μοι, ἐξέλθωμεν τοῦ Θεοῦ ἢ πῶς καταταγῶμεν ἐν τοῖς δούλοις αὐτοῦ;

Ἄλλά δεῦτε καί διαναστῶμεν, ὅσοι ἀπό δουλείας τῆς τῶν παθῶν βούλεσθε φυγεῖν καί Χριστῶ τῷ ἀληθινῷ προσδραμεῖν δεσπότη, ἵνα καί δούλοι αὐτοῦ χρηματίσητε· καί τοιοῦτοι σπουδάσωμεν καί ἡμεῖς γενέσθαι, οἴους ὁ λόγος προλαβὼν ἀνετάξατο. Μή οὖν καταφρονήσωμεν τῆς σωτηρίας ἡμῶν μηδέ ἀπατῶμεν ἡμᾶς ἑαυτούς καί προφασίζόμεθα προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις ἐν τῷ λέγειν· ἀδύνατον τοῦτο ἐστι κατά τήν παροῦσαν γενεάν τοιοῦτον γενέσθαι ποτέ. Μή δὴ φιλοσοφῶμεν κατά τῆς σωτηρίας (263) ἡμῶν μηδέ κατά τῶν ἰδίων ψυχῶν ρητορεύωμεν· δυνατόν γάρ ἐστίν, ἐάν θέλωμεν, καί τοσοῦτον ὡς ἀρκεῖν προαίρεσιν μόνην εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀνεύγκαι ἡμᾶς· ὅπου γάρ, φησίν, ἐτοίμη προαίρεσις, τό κωλύον οὐδέν. Ὁ Θεός βούλεται θεοὺς ἐξ ἀνθρώπων ποιῆσαι ἡμᾶς, ἐκόντας δέ καί οὐκ ἄκοντας· καί ἡμεῖς ἀναδουόμεθα, τήν εὐεργεσίαν ἀποσειόμενοι; Καί πόσης τοῦτο εὐηθείας οὐκ ἔστιν ἢ παραπληξίας καί ἀφροσύνης ἐσχάτης; Τοσοῦτον γάρ βούλεται τοῦτο ὁ Θεός, ὅτι ἐκ τῶν κόλπων τοῦ εὐλογημένου Πατρὸς αὐτοῦ ἀνεκφοιτήτως ἐξελθὼν κατήλθεν καί ἦλθεν διὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς. Εἰ τοίνυν θελήσωμεν καί ἡμεῖς, οὐδέν οὐδαμῶς εἰς τοῦτο ἡμᾶς ἐμποδίσαι δυνησεται· μόνον ὀρμήσωμεν διὰ μετανοίας θερμῆς πρὸς αὐτόν καί αὐτός ἐγγίσας ἡμῖν καί ἐφαψάμενος τῶν καρδιῶν ἡμῶν μόνῳ τῷ ἀχράντῳ δακτύλῳ αὐτοῦ ἀνάψει τὰς λαμπάδας τῶν ψυχῶν ἡμῶν καί οὐκέτι ἐάσει σβεσθῆναι αὐτάς ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος καί ἐπ’ αἰώνων καί ἔτι, ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καί προσκύνησις νῦν καί εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Η΄. (264)

Περὶ ἀγάπης Θεοῦ καὶ πίστεως καὶ ὅπως τις ἐγκύμων γίνεται τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης. Καὶ περὶ ἐλλάμψεως καὶ θεωρίας φωτός καὶ μυστικῆς ὁμιλίας τοῦ Πνεύματος.

Εἰ δοκεῖ, τοίνυν ἀκούσωμεν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ διαρρήδην βοῶντος καί λέγοντος πρὸς ἡμᾶς: “Οὐκ ἦλθον ἵνα κρίνω τόν κόσμον, ἀλλ’ ἵνα σωθῆ ὁ κόσμος δι’ ἐμοῦ”. Καί δεῖξαι βουλόμενος τόν τρόπον τῆς σωτηρίας, φησίν: “Ἐπεμψεν ὁ Θεός τόν Υἱόν αὐτοῦ εἰς τόν κόσμον, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν μή ἀπόληται, ἀλλ’ ἔχη ζωὴν αἰώνιον”. Ταῦτα τοιγαροῦν ὁ πιστεύων ἀπό καρδίας καί πληροφορούμενος ὅτι οὐκ ἦλθεν ὁ Χριστός κρίναι αὐτόν ἀλλὰ σῶσαι, καί οὐκ ἐξ ἔργων ἢ κόπων καί ἰδρώτων, ἀλλὰ διὰ μόνης τῆς εἰς αὐτόν πίστεως, πῶς, εἰπέ μοι, ἄρα μή ἀγαπήσῃ αὐτόν ἐξ ὅλης αὐτοῦ τῆς ψυχῆς καί ἐξ ὅλης αὐτοῦ τῆς διανοίας; Καί μάλιστα ὅταν ἀκούσῃ ὅσα ἐκεῖνος ἔπαθε, σῶσαι αὐτόν καί πάντας βουλόμενος, οἷον τήν ἐξ οὐρανῶν αὐτοῦ κάθοδον, τήν ἐν γαστρὶ τῆς Παρθένου καί Θεοτόκου εἰσοδόν τε καί

σύλληψιν καί τό ὅπως ἀτρέπτως γέγονεν ἄνθρωπος ὁ ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ὁ ἰσότημος καί ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ καί πᾶσαν τήν κτίσιν τῇ χειρὶ περικρατῶν αὐτοῦ τῆς δυνάμεως, ὁ ἄνω (265) σὺν τῷ Πατρὶ ὦν καί κάτω βρέφος γενέσθαι κατὰ τήν ἀκολουθίαν τῆς ἡμετέρας καταδεξάμενος φύσεως.

Καί σὺν τούτοις, ὅταν εἰς νοῦν ἀναλάβῃ τὰ λοιπὰ τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ μυστήρια, οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί ἅ ὑπέμεινε πάθη ὁ τῇ φύσει ἀπαθῆς δι' αὐτόν, οἶον τόν τόκον αὐτοῦ τόν ἀπόρρητον, τὰ σπάργανα, τό σπήλαιον αὐτό, τήν φάτνην τῶν ἀλόγων ἐφ' ἣ πενιχρῶς ὁ βασιλεύς τοῦ παντός ἀνεκλίθη, τήν φυγὴν τήν εἰς Αἴγυπτον, τήν ἐξ Αἰγύπτου ἐπάνοδον, τήν τοῦ Συμεῶν ὑποδοχὴν, καί ὅπως ὡς εἰς τῶν κοινῶν ἀνθρώπων παρ' αὐτοῦ ἠύλογήθη καί εἰσήχθη ἐν τῷ ναῶ, τήν τῶν γονέων ὑποταγὴν, τήν παρά τοῦ Ἰωάννου βάπτισιν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, τόν πειρασμόν τοῦ διαβόλου, τὰς θαυματουργίας αὐτοῦ καί διὰ ταῦτα οὐ θαυμαζόμενον, ἀλλά φθονούμενον μᾶλλον καί λοιδορούμενον καί διακωμωδούμενον ὑπὸ πάντων (τότε τίνων; πονηρῶν καί ἀθέων ἀνδρῶν ὧν φανερῶς τε καί ἀφανῶς ἐμφράζει ἡδύνατο τὰ ἀπύλωτα στόματα καί ξηρᾶναι τὰς γλώσσας αὐτῶν καί τήν ἐνοῦσαν αὐτοῖς φωνὴν ἀποσβέσαι), τήν προδοσίαν τοῦ μαθητοῦ, τόν δεσμόν ὃν ὑπέστη παρά τῶν μαιφόνων, καί ὅπως ὡς κακοῦργος ἦγετο παρ' αὐτῶν, καί παρεδίδοτο τῷ Πιλάτῳ ὡς κατάκριτος, καί ράπισμα ἔλαβεν ὑπὸ δούλου, καί τήν τοῦ θανάτου σιωπήσας ἀπόφασιν ἔλαβεν (Ἐμοὶ γάρ, φησὶν, οὐ λαλεῖς; Οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχων σταυρῶσαί σε καί ἐξουσίαν ἔχων ἀπολῦσαί σε;), εἶτα τόν φραγγελισμόν, τούς ἐμπαιγμούς, τὰ ὄνειδη, τήν πορφύραν, τόν κάλαμον, μεθ' οὗ ἐπὶ τῆς ἀχράντου κεφαλῆς αὐτοῦ τὰς μάστιγας παρά τῶν θεοκτόνων ἐδέχετο, τόν ἀκάνθινον στέφανον, τόν σταυρόν, ὃν καί ἐβάσταζεν ὁ διαβαστάζων λόγῳ τὰ σύμπαντα· καί ἀπλῶς εἰπεῖν, ὅταν ἐννοήσῃ ὅπως ἐξω τῆς πόλεως ἦγετο ἐπὶ τόν Κρανίου τόπον, τῶν δημίων καί τῶν στρατιωτῶν περιστοιχούντων αὐτόν μεθ' ἅμα ὄχλων ἀπείρων ἐπὶ τήν (266) θεωρίαν ἐφεπομένων, καί ἐπὶ τούτοις, ἀγγέλων μὲν ἄνωθεν φριττόντων, τοῦ Θεοῦ δέ καί Πατρός ὁρῶντος τόν ὁμοούσιον Υἱόν καί ὁμόθρονον καί ὁμότιμον ταῦτα πάσχοντα παρά τῶν ἀσεβῶν Ἰουδαίων, καί γυμνόν ἐπὶ σταυροῦ ἀναρτώμενον καί ἥλοις τὰς χεῖρας καί τούς πόδας ἠλούμενον, λόγχῃ τε τήν πλευράν τιτρωσκόμενον, καί χολὴν ποτιζόμενον μετὰ ὄξους, καί πάντα οὐ μόνον μακροθύμως φέροντα, ἀλλά καί τῶν σταυρούντων ὑπερευχόμενον, πῶς οὐκ ἀγαπήσει αὐτόν ἐξ ὅλης ψυχῆς αὐτοῦ;

Ὅταν γάρ ἐνθυμηθῇ ὅτι, Θεός ὦν ἄναρχος ἐξ ἀνάρχου Πατρός, συμφυῆς καί ὁμοούσιος τοῦ παναγίου καί προσκυνητοῦ Πνεύματος, ἀόρατος καί ἀνεξιχνίαστος, κατελθὼν ἐσαρκώθη καί ἄνθρωπος γέγονε καί πάντα τὰ εἰρημένα καί πολλά ἕτερα ἔπαθε δι' αὐτόν, ἵνα τοῦ θανάτου καί τῆς φθορᾶς ἀπαλλάξῃ αὐτόν καί υἱόν Θεοῦ καί θεόν ὅμοιον αὐτοῦ ἀπεργάσῃται, ἄρα γε, εἰ λίθου σκληρότερος ἢ καί κρυστάλλου ψυχρότερος, οὐ μαλαχθήσεται τήν ψυχὴν καί διαθερμανθήσεται τήν καρδίαν πρὸς ἀγάπην Θεοῦ; Ἐγὼ οὕτω λέγω καί ὁμολογουμένως οὕτως ἐστὶν ἡ ἀλήθεια ὅτι, ἐάν πιστεύσῃ τις ἀπὸ καρδίας ταῦτα πάντα καί ἐκ βαθέων ψυχῆς, εὐθύς ἔξει καί τήν πρὸς Θεόν ἀγάπην ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

Ὡσπερ γάρ λέγουσιν ἐν τῇ κόχλῳ τόν μαργαρίτην, ἀνεωγμένης ἐκείνης, ἐκ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ καί ἐκ τῆς ἀστραπῆς ἐν αὐτῇ συλλαμβάνεσθαι, οὕτω καί τήν πρὸς Θεόν ἀγάπην λογίζου ἐν ἡμῖν σπείρεσθαι. Ἀπὸ γάρ τῶν εἰρημένων αὐτοῦ παθημάτων ἀκούουσα ἡ ψυχὴ καί κατὰ μικρόν πιστεύουσα, ἀναλόγως τῆς πίστεως αὐτῆς διανοίγεται, ὑπὸ ἀπιστίας ἠσφαλισμένη πρότερον οὔσα· ἐπὶ δέ διανοιχθῆ, ὡσπερ δρόσος οὐράνιος, ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγάπη ἣτις ἐστὶν ἀρρήτῳ φωτὶ συνημμένη, δίκην ἀστραπῆς νοερῶς ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐπίπτουσα, ὡς μαργαρίτης ἀποτελεῖται φαεινός, περὶ οὗ καί ὁ Κύριος λέγει ὅτι, (267) ὃν εὐρών ὁ ἔμπορος,

ἀπελθὼν ἐπώλησε πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ καὶ ἠγόρασε τὸν ἕνα μαργαρίτην ἐκεῖνον. Τοῖνον καὶ ὁ καταξιωθείς οὕτω πιστεῦσαι, καθὼς εἶπομεν, καὶ τὸν νοητὸν μαργαρίτην ἐν ἑαυτῷ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης εὐρεῖν, οὐκ ἀνέχεται μὴ καταφρονῆσαι πάντων καὶ πάντα διαδοῦναι τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ πένησι καὶ τοῖς βουλομένοις ἄλλως ἀφῆσαι διαρπάσαι αὐτά, ἵνα τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην ἄσυλόν τε καὶ ὄλως ἀμείωτον διαφυλάξῃ. Αὕτη γὰρ καθ' ἑκάστην ἀξανομένη ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀντί πάντων προτιμῶντος αὐτὴν γίνεται θαῦμα θαυμάτων ἐν αὐτῷ, ἀνεκφραστὸν τε πάντη καὶ παντάπασιν ἀδιήγητον, μήτε νῶ καταληπτὸν μήτε λόγῳ ῥητόν· καὶ τῷ ἀνεκδιηγήτῳ καὶ ἀκατανοήτῳ τοῦ πράγματος ἐξιστάμενος καὶ πρὸς ἐκεῖνο ἔχων ἀδολεσχοῦντα τὸν νοῦν, ὄλως ἔξω τοῦ κόσμου οὐ τῷ σώματι ἀλλὰ ταῖς αἰσθήσεσι πάσαις γίνεται· συναπίασι γὰρ τῷ νῶ καὶ αὗται πρὸς τὸ ἐντὸς αὐτοῦ καθορώμενον.

Τοιγαροῦν καὶ κατανοεῖ τοῦ ἰδεῖν ὁ οὕτως ἔχων καὶ ὄρᾳ καὶ ἰδοῦ φῶς· τὸ δὲ φῶς ἄνωθεν ἔχειν δοκεῖ αὐτῷ τὴν ἀρχὴν. Ζητῶν οὖν εὐρίσκει τοῦτο μήτε ἀρχὴν τέλους ἔχον μήτε μεσότητά κεκτημένον· ὡς δὲ ἐπὶ τούτοις ἐξαπορεῖ, καὶ ἰδοῦ τρία ἐν αὐτῷ, τὸ δι' οὗ καὶ ἐν ᾧ καὶ εἰ ὄν. Καὶ ταῦτα ἰδὼν, μαθεῖν ἐρωτᾷ καὶ ἀκούει τρανῶς· “Ἰδοῦ ἐγὼ τὸ Πνεῦμα δι' οὗ καὶ ἐν ᾧ ὁ Υἱός” καὶ “Ἰδοῦ ἐγὼ ὁ Υἱός εἰς ὃν ὁ Πατήρ”. Ἐπί πλεῖον δ' ἐπαποροῦντος αὐτοῦ, “Ἰδοῦ” πάλιν φησὶν “ὄρᾳ” ὁ Πατήρ. “Καὶ ἐγὼ” φησὶν ὁ Υἱός “ἐν τῷ Πατρὶ”. Καὶ τὸ Πνεῦμα ἔλεγεν· “Ὅντως ἐγὼ δι' ἐμοῦ γὰρ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν ὁ βλέπων ὄρᾳ καὶ ὄρων τῶν ὀρωμένων ἐξίσταται”. Ποῦ ὄντας; “Ἐν ᾧ οὐδεὶς οἶδεν οὐκ ἀνθρώπων, οὐκ ἀγγέλων, πλὴν αὐτῆς τῆς μιᾶς ἐμοῦ καὶ ἐνάδος καὶ ὑπὲρ οὐσίαν οὐσίας καὶ φύσεως”. Ἐν ἐμοὶ δέ, φησί, πῶς; “Ὅλη καθόλου· ἀχώριστος γὰρ εἰμι (268) πάντη καὶ ἄτμητος, τὸ ἐν κἂν ταῖς ὑποστάσεσιν ἔχουσα. Εἰ οὖν ἐν ἐμοὶ πῶς ἢ που πέλεις, μὴ εἰδέναι φαίης τινά. Καθὸ μὲν ἄνθρωπος καὶ περιγραφτός εἷς, ὡς ἐν περιγραφῇ πέλω καὶ τόπῳ, περιγραφτός γὰρ γέγονε βροτωθεὶς καὶ ὁ εἷς ἐξ ἡμῶν· κατὰ δὲ τὴν ἐνοῦσάν μοι φύσιν πάμπαν ἀόρατος, ἀπερίγραφτος, ἀσχημάτιστος, ἀναφής, ἀψηλάφητος, ἀκίνητος, ἀεικίνητος, πάντα πληροῦσα καὶ οὐδαμοῦ τὸ σύνολον οὐσα, οὐκ ἐν σοί, οὐκ ἐν ἄλλῳ τινὶ τῶν πάλαι ἢ τῶν νῦν ἐγγιζόντων ἀγγέλων ἢ προφητῶν, οἷς οὐδ' ὠράθην ὄλως, οὐδ' ὀρώμαι ποτε”.

Ὁ γοῦν ταῦτα μυστικῶς ὄρων καὶ μουόμενος τὰ ὑπὲρ ἀγγέλους, τὰ ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην κατάληψιν, ἄρα μετὰ ἀνθρώπων εἶναι ὁ τοιοῦτος τῇ αἰσθήσει ἢ τῇ διανοίᾳ ὄλως ἰσχύσει; Εἰ γὰρ ὁ βασιλεὶ προσομιλῆσαι θνητῷ καὶ παρεστάναι ποτέ καταξιωθείς, τῶν ἄλλων ἀπάντων ἐπιλανθάνεται καὶ ὄλος τοῖς τοῦ βασιλέως ἀποκρέματα ῥήμασι, πόσω γε μᾶλλον ὁ αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν ποιητὴν καὶ δεσπότην καὶ Κύριον τοῦ παντός “ὃν οὐδεὶς εἶδεν ἀνθρώπων οὐδέ ἰδεῖν δύναται” βλέπειν καταξιωθείς, ὡς ἀνθρώπῳ ἐφικτόν, καὶ προσομιλῆσαι αὐτῷ καὶ φωνῆς ἐκεῖνου ἀκούειν τοῦ μέλλοντος κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὐκ ἐκστήσεται ἑαυτοῦ καὶ ὄλος ἔξω κόσμου καὶ σαρκός ὄντως γένηται καὶ μετ' αὐτοῦ ἐπιποθήσει συνέσεσθαι, ἀλλὰ ἀποστάς τοῦ τοιοῦτου καὶ τηλικούτου, τοῦ ὑπὲρ πᾶν τοιοῦτον ὄντος καὶ τηλικούτου, ἐπὶ μερίμνας ἔλθῃ βιωτικὰς καὶ φθειρομένων ὄλως ἢ παρερχομένων καὶ ρεόντων πραγμάτων φροντίσειεν; Οὐδαμῶς οἶμαι τῶν εὖ φρονούντων τινά εἰς τοῦτο ὄλως ἐλθεῖν καταδέξασθαι.

Τὰ μὲν γὰρ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ καλὰ συνεπομένων ὁμολογουμένως ἔχουσι καὶ συγκεκληρωμένην αὐτοῖς τὴν λύπην καὶ τὴν ἀθυμίαν καὶ τὴν ὀδύνην, ἢ δὲ μετὰ τοῦ Θεοῦ διαγωγή (269) καὶ ἡ ὁμιλία καὶ ἡ θεωρία τῶν ἀπορρήτων αὐτοῦ ἀγαθῶν πᾶσαν ὑπερβαίνει μακαριότητα καὶ πάσης ὑπέρκειται δόξης καὶ εὐκληρίας καὶ χαρᾶς καὶ ἀνέσεως, ὡς πάσης ὑπεραίρουσα τιμῆς καὶ τρυφῆς καὶ ἀπολαύσεως τοῦ νομιζομένου παντός ἀγαθοῦ τῆς παρουσίας ζωῆς. Καθόσον γὰρ ὑπερέχει τὸ ἐν πολυτελεῖ καὶ ἀπαλῇ στρωμνῇ ἀναπαύεσθαι ὑπὲρ τὸ ἐν ἐσχάρᾳ πεπυρακτωμένη ἀνακεῖσθαι, κατὰ

τοσοῦτον ὑπερφέρει πάσης τοῦ βίου εὐφροσύνης καὶ ἀπολαύσεως ἢ ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ συνουσίας καὶ ὁμιλίας ἐγγινομένη τῇ ψυχῇ χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ ὁ τῶν κρειττόνων πολλάκις καὶ κατὰ ἄγνοιαν ἢ ῥαθυμίαν ἀποστάς καὶ πρὸς τὰς φροντίδας τοῦ κόσμου γενόμενος, ἐφ’ ὅσον τῆς ἐν αὐτοῖς πικρίας καὶ ἀφορήτου βλάβης αἰσθῆται, δρομαῖος πρὸς τὰ ἀφ’ ὧν ἐξελήλυθεν ἐπανερχεται, πολλά ἑαυτὸν μεμφόμενος ὅτι συγκατεσπάρθη ὄλως καὶ μέσον τῶν ἀκανθῶν τοῦ βίου καὶ τοῦ φλογίζοντος πυρός τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς ἐγένετο, ὅμως φεύγει καὶ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ ἀνατρέχει Δεσπότην· καὶ εἰ μὴ ἦν φιλόανθρωπος, δεχόμενος ἐπανερχομένους ἡμᾶς καὶ μὴ μνησικακῶν ἢ ὀργιζόμενος, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπανάδου ἀποδεχόμενος, “οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα ψυχὴ” ἀγίου, εἴτε καὶ μέσως ἢ ἄλλως ἔχοντος. Διὰ τοῦτο πάντες οἱ τετελειωμένοι ἐν ἀγιωσύνη καὶ ἀρετῇ δωρεάν καὶ οὐκ ἐξ ἔργων δικαιοσύνης ἐσώθησαν· καὶ οὐχ οὗτοι μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ μετὰ ταῦτα τελειούμενοι, πάντες οὕτω σωθήσονται.

Ἐπεὶ δὲ “οὐκ ἐξ ἔργων νόμου, ἵνα μὴ τις καυχῆσεται”, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, ἡ σωτηρία ἡμῖν ἐπιγίνεται τοῖς πιστοῖς, οὐ χρή τοῖς ἔργοις, νηστείας λέγω καὶ ἀγρυπνίας ἢ χαμευνίας καὶ λιμῶ καὶ δίψει, ὄλως θαρρεῖν, οὐ σιδήροις τό σῶμα καθηλοῦν, οὐ τρυχίνοις ἐνδύμασι τοῦτο ταλαιπωρεῖν. Οὐδὲν γὰρ ὄλως ταῦτά εἰσιν, (270) ἐπειδὴ πολλοὶ καὶ τῶν κακούργων καὶ τῶν πενομένων αὐτῶν ταῦτα παθόντες οἱ αὐτοὶ διέμειναν, μηδὲν τῆς κακίας ὑφιέντες αὐτῶν μηδὲ τῆς πονηρίας βέλτιους γενόμενοι. Συμβάλλονται μὲν καὶ ταῦτά τισι, καὶ τό σῶμα πρὸς ταπεινώσιν μᾶλλον δὲ πρὸς ἀδυναμίαν καὶ ἀσθένειαν ἔλκουσιν· ἀλλ’ οὐ τοῦτο μόνον ζητεῖ ὁ Θεός, πνεῦμα δὲ συντετριμμένον καὶ καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ἐπιποθεῖ καὶ τό αἶ ἐν καταβεβλημένῳ φρονήματι λαλεῖν τὴν καρδίαν ἡμῶν πρὸς αὐτόν· “Τίς εἰμι ἐγώ, Κύριέ μου δέσποτα καὶ Θεέ, ὅτι κατήλθες καὶ ἐσαρκώθης καὶ ἀπέθανες δι’ ἐμέ, ἵνα με τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς ἀπαλλάξῃς καὶ τῆς σῆς δόξης ὁμοῦ καὶ θεότητος κοινωνόν ἀπεργάσῃ καὶ μέτοχον;”. Ὅπηνίκα γὰρ οὕτως ἔξεις κατὰ τὰς ἀφανεῖς κινήσεις τῆς καρδίας σου, εὐθύς εὐρήσεις αὐτόν ἐναγκαλιζόμενόν σε μυστικῶς καὶ κατασπαζόμενον καὶ χαριζόμενόν σοι πνεῦμα εὐθές ἐν τοῖς ἐγκάτοις, πνεῦμα ἐλευθερίας καὶ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτημάτων σου, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τοῖς χαρίσμασιν αὐτοῦ καταστεφανοῦντά σε καὶ ἔνδοξόν σε διὰ σοφίας καὶ γνώσεως ἀπεργαζόμενον.

Τί γὰρ ἕτερον οὕτω Θεῷ φίλον καὶ εὐαπόδεκτον, ὡς καρδία συντετριμμένη καὶ τεταπεινωμένη καὶ φρόνημα καταβεβλημένον ἐν πνεύματι ταπεινώσεως; Ἐν γὰρ τοιαύτῃ καταστάσει ψυχῆς οἰκεῖ μὲν αὐτός ὁ Θεός καὶ ἐπαναπαύεται πᾶσα δὲ μηχανὴ τοῦ διαβόλου εἰς ἅπαν ἄπρακτος διαμένει καὶ πάντα τὰ φθοροποιὰ πάθη τῆς ἁμαρτίας τέλεον ἀφανίζεται καὶ βρίθει μόνος ἐν αὐτῇ ὁ καρπὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅς ἐστιν ἡ ἀγάπη, ἡ χαρὰ, ἡ εἰρήνη, ἡ ἀγαθωσύνη, ἡ χρηστότης, ἡ πίστις, ἡ πραότης, ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ περιεκτικὴ ἐγκράτεια, οἷς ἀκολούθως ἔπεται ὡραίως ἡ γνῶσις ἡ θεία, ἡ σοφία τοῦ Λόγου (271) καὶ ἡ ἄβυσσος τῶν κεκρυμμένων νοημάτων καὶ μυστηρίων Χριστοῦ· ἐν οἷς ὁ φθάσας γενέσθαι καὶ ποιωθεῖς, τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν ἀλλοιοῦται καὶ ἐξ ἀνθρώπων ἄγγελος γίνεται, ὧδε μὲν τοῖς ἀνθρώποις συναναστρεφόμενος σώματι, ἐν οὐρανοῖς δὲ περιπολεύων τῷ πνεύματι καὶ τοῖς ἀγγέλοις συνδιαιτῶμενος καὶ ὑπὸ τῆς ἀφράστου χαρᾶς πλατυνόμενος εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ· εἰς ἣν οὐδεὶς ἂν τῶν ἀνθρώπων ἐγγίσει ποτέ, εἰ μὴ διὰ μετανοίας πρότερον καὶ δακρύων πολλῶν τὴν ἑαυτοῦ καθαρῆ καρδίαν καὶ εἰς βυθόν ἐλάσει ταπεινοφροσύνης καὶ ἐγκύμων τοῦ παναγίου γένηται Πνεύματος, χάριτι καὶ φιλοανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ’ οὗ τῷ Πατρὶ δόξα, τιμὴ, κράτος, σὺν Ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Θ'. (272)

Περί γνώσεως ἀληθινῆς καί ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ γνώσις οὐκ ἐκ μαθημάτων, ἀλλ' ἐκ καθαρότητος καί τῆς ἄνωθεν χάριτος ἐπιγίνεται τῷ σπουδαίῳ· καί ὅτι χαλεπόν τό κρίνειν· καί ἔλεγχος τῶν οἰομένων εἶδέναι τά τοῦ Πνεύματος χωρίς Πνεύματος· ἐν ᾧ καί περί τῆς τοῦ Πατρὸς ἀγιοσύνης· καί οἷον ἀγαθόν ἐστίν ἡ πίστις καί τίς ὁ ταύτης καρπός καί ὅπως αὐξάνεται· καί ὅτι οἱ τόν θησαυρόν ἐν ἑαυτοῖς ἐσχηκότες τοῦ Πνεύματος καί ἐν ἄλλοις ὄντα γνωρίζουσι· καί τίνα τῶν ἀγίων τά σημεῖα καί πῶς καί τίσι γνωρίζονται· καί ὅτι ὁ μὴ γεννηθεὶς ἄνωθεν οὐ δύναται ἰδεῖν τόν γεγεννηκότα Θεόν οὐδέ γνωρίσαι τόν εἰς τοῦτο πεφθακότα διά τοῦ Πνεύματος.

Νῦν εὐκαίρως καλόν εἰπεῖν μετά τοῦ Δαυίδ καί οὕτω γεγωνότερον φθέγγασθαι· “Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν ἐπὶ τούς υἱούς τῶν ἀνθρώπων τοῦ ἰδεῖν εἰ ἔστι συνιῶν ἢ ἐκζητῶν τόν Θεόν”, εἶτα· “Πάντες ἐξέκλιναν ἅμα ἠχρειώθησαν· οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός”. “Ποῦ γάρ” ἵνα τοῖς εἰρημένοις καί τά τοῦ Ἀποστόλου συνείρω “σοφός; Ποῦ γραμματεὺς; Ποῦ συζητητῆς τοῦ αἰῶνος τούτου; Οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ Θεός τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου”, διά τό μὴ δύνασθαι τινα δι’ αὐτῆς ἐπιγνῶναι τὴν ἀληθινὴν σοφίαν, τόν ὄντως ὄντα Θεόν; Εἰ γάρ διά γραμμάτων καί μαθημάτων ἢ ἐπίγνωσις τῆς ἀληθοῦ σοφίας (273) καί τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως ἔμελλεν ἡμῖν, ἀδελφοί, δίδοσθαι, τίς ἦν ἄρα χρεῖα τῆς πίστεως ἢ τοῦ θείου βαπτίσματος ἢ τῆς τῶν μυστηρίων αὐτῶν μεταλήψεως; Οὐδεμία μενοῦν. “Ἐπεὶ δέ διά τῆς σοφίας οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος τόν Θεόν, εὐδόκησεν ὁ Θεός, φησί, διά τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τούς πιστεύοντας”. Καί ταῦτα μὲν ὁ κῆρυξ καί νυμφαγωγός τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Ἐγὼ δέ εἰκότως θρηνήσω καί κλαύσομαι ἐπὶ τῇ συντριβῇ τῶν ἐμῶν μελῶν, τοῦ ἐμοῦ γένους, τῶν κατὰ σάρκα καί πνευμά μου ἀδελφῶν, ὅτι οἱ τόν Χριστόν διά τοῦ βαπτίσματος ἐνδυσάμενοι, τά τοῦ Χριστοῦ μυστήρια εἰς οὐδέν λογιζόμενοι, τὴν ἐπίγνωσιν τῆς τοῦ Θεοῦ ἀληθείας διά τῆς τοῦ κόσμου σοφίας λαμβάνειν νομίζομεν καί τό μόνον ἀναγνῶναι τὰς θεοπνεύστους συγγραφάς τῶν ἀγίων ὀρθοδοξίας εἶναι κατάληψιν τοῦτο οἰόμεθα καί τῆς Ἁγίας Τριάδος ἀκριβῆ καί βεβαίαν εἶδησιν τοῦτο νομίζομεν· οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί τῶν ἄλλων ἡμῶν οἱ σεμνότεροι θεωρίαν τὴν διά μόνου τοῦ Πνεύματος γινομένην ἐν τοῖς ἀξίοις, αὐτὴν τὴν ἐν ταῖς διανοίαις αὐτῶν ἀνάπλασιν τῶν νοημάτων ἀφρόνως εἶναι ὑπολαμβάνουσιν. Ὡς τῆς εὐθείας, ὡς τῆς πωρώσεως. Οἱ δέ καί ἐμβαθύνειν ἀνάγκως ἐθέλοντες εἰς τά τοῦ Θεοῦ βάθη καί θεολογεῖν ἐπειγόμενοι, ὅταν ἀκούσωσι περί Θεοῦ ὅτι, ὡσπερ ἐν τρισίν ἡλίοις μία φωτός ἐστὶ σύγκρασις, οὕτω καί ἐν τῇ Τριάδι μιᾶς θεότητος ἔλλαμψις, αὐτίκα τρεῖς ἡλίους ἐν τῷ νοῦ αὐτῶν ἀναπλάττουσι, τῷ μὲν φωτὶ ἠνωμένους, ἥτοι τῇ οὐσίᾳ, ταῖς δέ ὑποστάσεσι διακεχωρισμένους, καί οἷονται ἀφρόνως ἐκείνην αὐτὴν ὄραν τὴν θεότητα καί οὕτως εἶναι τὴν ἁγίαν καί ὁμοούσιον καί ἀδιαίρετον Τριάδα ὁμοίαν τῷ παραδείγματι. Ἄλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν. Οὐδεὶς γάρ τά περί τῆς Ἁγίας Τριάδος νοῆσαι καλῶς (274) καί εἰπεῖν δύναται ἀπὸ μόνης τῆς τῶν Γραφῶν ἀναγνώσεως, πιστεῖ δέ μόνη ταῦτα δεχόμενος, ἐμμένει μὲν τοῖς γεγραμμένοις καί πλέον οὐδέν περιεργάζεται, τοῖς δέ περιέργοις καί πολυπραγμονεῖν τά θεῖα θρασέως κατατολμῶσιν, ἔξω τῶν γεγραμμένων καί ὧν ἐδιδάχθη, εἰπεῖν ὅλως οὐ δύναται.

“Ὅτι δέ τοῦτο ἐστὶν ἀληθές, ἄκουσον τί φησὶν ὁ Χριστός· “Οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τόν Υἱόν εἰ μὴ ὁ Πατήρ, οὐδέ τόν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ Υἱός καί ᾧ ἄν βούληται

ὁ Υἱὸς ἀποκαλύψει”. Διὰ τούτων οὖν καὶ τῶν τοιούτων ῥημάτων ἀποφράττει τὰ ἀναίσχυντα καὶ ἀπύλωτα στόματα τῶν λεγόντων καὶ νομιζόντων διὰ τῆς ἔξωθεν σοφίας καὶ τῆς τῶν γραμμάτων μαθήσεως ἐπιγινώσκειν τὴν ὄντως ἀλήθειαν, αὐτόν τόν Θεόν, καὶ τὴν ἐπίγνωσιν κτᾶσθαι τῶν κεκρυμμένων μυστηρίων ἐν Πνεύματι τοῦ Θεοῦ. Εἰ γὰρ τόν Υἱόν οὐδεὶς ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ Πατήρ, οὐδέ τόν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ Υἱὸς καὶ ὃ ἂν βούληται ὁ Υἱὸς ἀποκαλύψει τὰ βάθη τούτου καὶ τὰ μυστήρια – τό γάρ μυστήριόν μου ἐμοί καὶ τοῖς ἐμοῖς, τίς ἄρα τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων σοφῶν ἢ ῥητόρων ἢ μαθηματικῶν ἕτερος, πλήν τῶν κεκαθαρμένων τόν νοῦν ἐξ ἄκρας φιλοσοφίας τε καὶ ἀσκήσεως, καὶ γεγυμνασμένα τὰ τῆς ψυχῆς ἐπιφερομένων ἀληθῶς αἰσθητήρια, ἄνευ τῆς ἄνωθεν διὰ τοῦ Κυρίου ἀποκαλύψεως ἐκ μόνης γνῶναι δυνηθεῖν τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας τὰ κεκρυμμένα μυστήρια τοῦ Θεοῦ, ἃ διὰ νοερᾶς θεωρίας, τῆς ὑπὸ τοῦ θείου Πνεύματος ἐνεργουμένης, ἀνακαλύπτονται οἷς ἐδόθη καὶ αἰεὶ δίδεται εἰδέναι ταῦτα διὰ τῆς ἄνωθεν χάριτος; Ἐκείνων ἐστὶν ἡ τούτων γνῶσις, ὧν ὁ νοῦς καθ’ ἐκάστην ὑπὸ τοῦ Ἁγίου καταλαμβάνεται Πνεύματος διὰ τὴν τῆς ψυχῆς καθαρότητα, ὧν οἱ ὀφθαλμοὶ ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου τῆς (275) δικαιοσύνης τρανῶς ἠνεώχθησαν, ὧν ὁ λόγος τῆς γνώσεως καὶ ὁ λόγος τῆς σοφίας διὰ μόνου τοῦ Πνεύματος, ὧν ἡ σύνεσις καὶ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης τετήρηται ἐν τῇ ἀγαθωσύνῃ καὶ τῇ τῶν τρόπων χρηστότητι ἐγκρατῶς μετὰ πίστεως. Τούτων ἡ γνῶσις τῶν θείων, τούτοις καὶ λέγεται καθά δὴ καὶ τοῖς ἀποστόλοις παρά Χριστοῦ, ὡς μιμουμένους αὐτούς· “Υμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς”.

Οὗτοι τοιγαροῦν ἴσασιν, θείῳ κινούμενοι Πνεύματι, τὴν πρὸς τόν Πατέρα τοῦ Υἱοῦ ἰσοτιμίαν καὶ ἔνωσιν. Ἐν γάρ τῷ Πατρὶ τόν Υἱόν καθορῶσι καὶ ἐν τῷ Υἱῷ τόν Πατέρα διὰ τοῦ Πνεύματος, ὡς γέγραπται· “Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί”, τοῦ Πνεύματος τῷ Πατρὶ δηλονότι συνόντος· εἰ γὰρ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ὁ δὲ Πατήρ ὅλος ἐν ὅλῳ τῷ Υἱῷ ἐστίν, ὅλον ἐν αὐτοῖς ἐστὶ καὶ τό Πνεῦμα τό Ἅγιον. Πατήρ δὲ καὶ Υἱὸς καὶ Ἅγιον Πνεῦμα εἷς Θεός, ὁ ὑπὸ πάσης πνοῆς προσκυνούμενος. Καὶ πῶς τρεῖς ἡλίους ἕνα εἰπεῖν ἰσχύσεις; Εἰ γὰρ ἐνώσεις αὐτούς, ἐνωθήσονται, καὶ εἰς ἕνα οἱ τρεῖς ἔσσονται· εἰ δ’ οὖν, ἀλλὰ διήμαρτες τῆς ἐνότητος. Πατέρα δέ, Υἱοῦ καὶ Πνεύματος δίχα, οὐδαμῶς εὐρήσεις, ἀλλ’ οὐδέ Υἱόν, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος, οὐδέ Πνεῦμα Ἅγιον τοῦ ἐξ οὗ ἐκπορεύεται ἀλλότριον τῆς ἐνώσεως. Ἐν μὲν γάρ τῷ Πνεύματι τόν Πατέρα καὶ τόν Υἱόν, ἐν δὲ τῷ Υἱῷ τόν Πατέρα καὶ μετὰ τοῦ Πνεύματος, ἐν δὲ τῷ Πατρὶ τόν Υἱόν συναϊδίως αἰεὶ ὄντα καὶ μένοντα καὶ συνεκλάμπον ἔχοντα τό Πνεῦμα τό Ἅγιον πίστευε. Εἷς ταῦτα Θεός καὶ οὐ τρεῖς, ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν ὁ ὧν καὶ αἰεὶ ὧν καὶ ὡσαύτως ὧν, τῇ μιᾷ συμφυΐᾳ καὶ βασιλείᾳ καὶ θεότητι ἀνυμνούμενος ὑπὸ ἀπείρων δυνάμεων. Εἰ γὰρ καὶ ἐν ἐκάστῳ τούτων τὰ συμφυῆ τῆς (276) θείας ιδιότητος καθορᾶται, ἀλλὰ τὰ τρία ἐν καὶ καθ’ ἐν τὰ τρία εἰσὶν, ὅπερ ἐν ἡλίοις γενέσθαι ἀμήχανον.

Ἀλλὰ γάρ ἐβουλόμην καὶ εἰκόνα δοῦναί τινα ἀμυδρῶς παριστῶσαν τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν τοῖς θρασυνομένοις εἰδέναι διὰ μόνης τῆς ψευδωνύμου γνώσεως καὶ ἄνευ τοῦ ἐρευνῶντος Πνεύματος τὰ βάθη καὶ τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, εὐλαβοῦμαι δὲ τόν εἰρηκότα Θεόν μὴ δίδοναι τὰ ἅγια τοῖς ἀναιδέσι καὶ τολμηροῖς, μηδέ τούς μαργαρίτας βάλλειν ἔμπροσθεν τῶν ὡς κοινὰ τὰ θεῖα λογιζομένων καὶ οἰοεὶ διὰ τῶν χαμερπῶν νοημάτων καὶ ἀπλήστων ψυχῶν ἀτιμούντων καὶ καταπατούντων αὐτά· ὧν τετύφλωκε τόν νοῦν ὁ Θεός, καθὼς φησὶν ὁ προφήτης, καὶ πεπώρωκεν αὐτῶν τὴν καρδίαν, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσι. Καὶ εἰκότως· ἐπειδὴ γὰρ ἀναξίους διὰ τῆς οἰήσεως ἑαυτοῦς καὶ τῶν πονηρῶν ἐπιτηδευμάτων ἐποίησαν, διὰ τοῦτο ἐάθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τῷ σκότει τῆς

ἀπιστίας καί τῆς ἰδίας κακίας πορεύεσθαι, καθὼς φησιν ὁ Δαυὶδ· “Ἐξαπέστειλα αὐτούς κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν· πορεύονται ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν”. Οἱ γάρ τосαῦτα ὑποδείγματα ἔχοντες τῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐκπληρώσεως, ἅ δι’ ἔργων οἱ πατέρες ἡμῶν τετελεκότες προῦθησαν τοῖς πιστοῖς ἡμῖν εἰς ἐκμίμησιν ἀρετῆς, καί συνιέναι μὴ θελήσαντες μηδέ ἐκείνους βουληθέντες μιμήσασθαι, ἀλλὰ τοῦναντίον καί διαλοιδροῦντες αὐτούς καί τούς βίους τῶν κατὰ Θεόν ἀγωνισαμένων ὡς οὐ κατὰ Θεόν ὄντας ἐνδιαβάλλοντες, πῶς οὐχὶ μόνον ἀνάξιοι εἰσι θείας γνώσεως, ὡς ἀπειθείας καί ἀπωλείας υἱοί, ἀλλὰ καί πάσης ὑπεύθυνος τιμωρίας καί κατακρίσεως, ὅτι ἑαυτούς ἀνακρίνουν, εἰ ἄρα καί εἰσιν ἐν τῇ πίστει, ὡς περ ἐπιλαθόμενοι, τὰ ἀλλότρια κρίνουνσι (277) καί τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀσυνέτως ἐρευνῶσι καί ἐξετάζουσι, μηδαμῶς τὸν οὕτω λέγοντα Θεόν δυσωπούμενοι· “Μὴ κρίνετε καί οὐ μὴ κριθῆτε” καί “Ἐν ᾧ κρίματι κρίνετε κριθήσεσθε”· μηδέ τὸν ἐκείνου λέγοντα μαθητὴν· Μενοῦνγε, ᾧ ἄνθρωπε, “σύ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; Τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει ἢ πίπτει” καί “Μὴ κρίνετε ἀλλήλους καί μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων”.

Οἱ γοῦν τοιοῦτοι πῶς ἄρα πιστοὶ καί χριστιανοὶ εἶναι γνωρισθήσονται, τὰ τοῦ Χριστοῦ καί τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ παρακρουόμενοι ῥήματα καί καθὼς ἐκεῖνος καί οἱ τούτου νενομοθετήκασιν μαθηταὶ μὴ φυλάσσοντες μηδέ τοῖς ἴχνεσι τοῦ διδασκάλου ἐπόμενοι καί βαδίζοντες; Πῶς τὸ τῶν ἐντολῶν φῶς ὅλως θεάσονται οἱ φανερώς τὰς θείας ἐντολάς παραβαίνοντες; Οὐδαμῶς. “Μηδεὶς ὑμᾶς, φησίν, ἀπατάτω κενοῖς λόγοις, ᾧ ἀδελφοί”. Ἀδελφούς δέ ἡμᾶς ὁ Παῦλος καλεῖ διὰ τὴν ἐκ τοῦ θείου βαπτίσματος πνευματικὴν ἀναγέννησιν καί συγγένειαν, ἐπεὶ τοῖς ἔργοις καί σφόδρα ἀλλότριοι, ὡς ὁρῶ, τῆς τῶν ἀγίων ἀδελφότητος καθεστήκαμεν. Καί τοῦτο ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων παραστήσαι πειράσομαι, μᾶλλον δέ αὐτὰ ἡμῶν τὰ ἔργα καί οἱ λόγοι ἡμᾶς ἀπελέγξουσιν· διό καί ὡς πρὸς ἓνα τὸν λόγον ποιούμενος, ἔνθεν ἐρῶ.

Ἀπετάξω τῷ κόσμῳ καί τοῖς ἐν κόσμῳ, ᾧ ἀδελφέ; Γέγονας ἀκτήμων καί ὑποτακτικός καί τοῦ οἰκείου θελήματος ξένος; Καί πραότητα ἐκτήσω καί ταπεινός γέγονας; Νηστείας εἰς ἄκρον καί εὐχήν καί ἀγρυπνίαν κατώρθωσας; Ἀγάπην ἐκτήσω πρὸς τὸν Θεόν ὀλικήν καί ὡς ἑαυτὸν τὸν πλησίον σου κέκτησαι; Ὑπὲρ τῶν μισούντων καί ἀδικούντων σε καί ἐχθροδῶς ἐχόντων κατὰ σοῦ μετὰ δακρύων παρακαλεῖς καί ἀφεθῆναι αὐτοῖς ἀπὸ ψυχῆς πρῶτον αὐτός συμπαθήσας ἀξιοῖς, ἢ οὕτω εἰς τὸ ὕψος (278) τοῦτο ἀνηνέχθης τῶν ἀρετῶν; Εἶπέ. Εἰ δέ εἰπεῖν αἰσχύνη τό οὗ, ἢ πάλιν διὰ ταπεινοφροσύνην οὐ βούλει τό ναί προσειπεῖν, ἐγὼ σοι προσθήσω τὰ εἰκότα, ᾧ ἀδελφέ, καί δεῖξω ἐξ αὐτῆς ἐκ ποίων ἔργων καί κατορθωμάτων εἰς τοῦτο τό ὕψος πᾶς ὁ ἀγωνιζόμενος ἐν ἀληθείᾳ μετὰ πολλῆς τῷ ὄντι συνέσεως καί ἀγιότητος ἔρχεται. Εἰ μὲν οὖν, ὡς εἴρηται, πέφθακας εἰς τὰ προειρημένα πάντα καί τούς ἐχθρούς σου ἠγάπησας καί μετὰ δακρύων ὑπὲρ αὐτῶν πολλακίς ἀπὸ καρδίας ἐδάκρυσας, τὴν ἐκείνων πάντως ἐπιστροφὴν καί μετάνοιαν ἐξαιτούμενος, πάντα δηλονότι τὰ λοιπὰ προκατώρθωσας· οἷον γέγονας ἀπαθὴς ἐξ ἀγώνων, καθαρὰν ἐκτήσω τὴν καρδίαν ἀπὸ παθῶν καί ἐν αὐτῇ καί δι’ αὐτῆς ἐθεάσω τὸν ἀπαθῆ Θεόν. Ἄλλως γάρ οὐκ ἔνι μετὰ συμπαθοῦς καρδίας ἐξ ἀγάπης ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν εὐξασθαι, εἰ μὴ συναφεία καί συνουσία καί θεωρία Θεοῦ διὰ συνεργείας τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος κτησαίμεθα ἑαυτούς καθαρούς ἀπὸ παντός μολυσμοῦ σαρκὸς καί πνεύματος.

Εἰ οὖν εἰς τοῦτο χάριτι τοῦ σώσαντός σε Θεοῦ μετὰ χρηστότητος καί ταπεινοφροσύνης πολλῆς ἔφθασας, ἀδελφέ, τί τοῖς συνασκηταῖς καί τοῖς συναχθεῖσιν εἰς ταῦτα διαπιστεῖς καί φθονεῖς καί λοιδορίαις ἐνδιαβάλλεις αὐτούς, τὴν χρηστὴν αὐτῶν ὑπόληψιν πειρώμενος καθελεῖν; Οὐκ οἶσθα ὅτι οἱ ἀπὸ πρώτης ὥρας, τοῖς φθάσασιν περὶ τὴν ἐνδεκάτην διὰ τό ἐξ ἴσης ἐκείνοις λαβεῖν φθονήσαντες,

ἔνεκεν τούτου εἰς τό πῦρ τό ἐξώτερον ἀπερρίφησαν; Καί πῶς σύ, τά αὐτά καί χείρονα τούτων ποιῶν καί λέγων κατὰ τῶν ἀγίων, ὧν ὁ βίος, ἡ ἀρετή καί ἡ σύνεσις λάμπει ὡσπερ ὁ ἥλιος, νομίζεις μή τῆς αὐτῆς ἢ καί χείρονος κολάσεως ταῖς τιμωρίαις ὑποβληθῆναι; Ἡ οὐκ οἶδας ὅτι φθόνος οὐδεὶς παρά ἀγίων ἀγίοις ἐστί, καθά γέγραπται: “Ἐνθα ὁ φθόνος, ἐκεῖ καί ὁ τοῦ φθόνου πατήρ διάβολος κατοικεῖ (279) καί οὐχί ὁ τῆς ἀγάπης Θεός”; Τόν οὖν φθόνον ὠδίνων, πῶς εἶναι ὅλως ἅγιος οἶσαι, ὁ μηδέ πιστός ἢ χριστιανός ἐκ τῆς Θεοῦ ἀγάπης καί τοῦ πλησίον σου γνωριζόμενος; Ὅτι δέ οὕτως ἐστίν ἡ τῶν πραγμάτων τούτων ἀκολουθία καί ὁ τόν φθόνον ὠδίνων ἔχει μὲν ἐντός αὐτοῦ τόν διάβολον, οὐ δύναται δέ εἶναι Χριστοῦ διά τό μή ἔχειν ἀγάπην πρός τόν πλησίον, παντί που δῆλον τῷ τὰς θείας Γραφάς ἐπαῖοντι.

Εἰ δέ τῶν τοιούτων χαρισμάτων οὕτω ἠξίωσαι οὐδέ εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀφίκου τοῦ θεοποιῶν ἀρετῶν, πῶς ἄρα κἄν ὅλως τολμᾶς ἀνοῖξαι τό στόμα καί φθέγγασθαι; Πῶς, κατηχούμενος ὧν, διδάσκειν ἐθέλεις καί περί ὧν οὐκ οἶδας ἢ ἤκουσας πολυπραγμονεῖν ἐπιχειρεῖς καί, ὡς εἰδῶς τά θεῖα, περί τοιούτων πραγμάτων θρασύνῃ διαλέγεσθαι; Οὐκ οἶδας ὅτι ἐξω τῶν προθύρων τῆς ἐκκλησίας, οἷα δὴ κατηχούμενος, ἴστασαι, εἰ καί ἀυθαδεῖα γνώμης ἐαυτῷ τήν μετά πάντων τῶν πιστῶς καί καθαρῶς εὐχομένων προτρέπεις στάσιν, μή τοῖς ἀποστολικοῖς κανόνσιν ἐπόμενος; Κατηχούμενος γάρ οὐχ ὁ ἄπιστος μόνος ἄρτι λέγεται, ἀλλά καί ὁ μή ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ νοός τήν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενος. Ἐγὼ δέ σου καί τήν ἀνοίαν λίαν θρηνῶ, ὅτι ἅγιον μὲν εἶναι τινα τοιοῦτον ὡς πάλαι καί νῦν παντελῶς καί καθόλου διαπιστεῖς, τοῖς πᾶσι δέ συναριθμῶν ἐαυτόν οἷα κοινοῖς ὡς κοινόν, καθάπερ Πνεύματι Ἁγίῳ φθειγόμενος ὡς τις ἅγιος καί θεοφόρος ἀνὴρ, ἃ μὴδ' ὅλως γινώσκειν ὑπό τοῦ λόγου κεντούμενος ὠμολογήσας καί ἃ μὴδὲ ἰδεῖν μὴδὲ ἀκοῦσαι μὴδὲ καταξιοθῆναι λαβεῖν ἐν καρδίᾳ σου ἔφης, ταῦτα καί διερμηνεύειν καί ὡς εἰδῶς σαφηνίζειν ὅλως οὐκ ἐπαισχύνῃ, οὐδέ πρός τόν τῶν ἀνθρώπων ἐρυθρίας γέλωτα. Εἰ γάρ μή ἀπαθής, ὡς εἶπομεν, γέγονας, μὴδὲ Πνεῦμα Ἁγίον (280) ἔχειν ἠξίωσαι, μὴδὲ ἅγιος εἶ, πῶς εἰδέναι λέγεις ὡς ἅγιος τά τοῦ Πνεύματος, “ἃ ὡς γέγραπται ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὐς οὐκ ἤκουσε καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου χοϊκοῦ οὐκ ἀνέβη, τά ἀγαθὰ ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεός τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν”;

Ἡμῖν δέ, ἵνα παραφρονῶν εἶπω, ὑπό σοῦ βιαζόμενος, διά τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, ἐσχάτοις οὔσι καί ἠλεημένοις, κατὰ τήν ἄφατον πρός ἡμᾶς αὐτοῦ ἀγαθότητα ἀπεκάλυψεν ἰκεσίαις τοῦ μακαρίου καί ἀγίου πατρός ἡμῶν Συμεῶν, “ἵνα εἰδῶμεν” καθὼς φησὶν ὁ Ἀπόστολος “τά ὑπό τοῦ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν· τό γάρ Πνεῦμα ἐρευνᾷ καί τά βάθη τοῦ Θεοῦ. Ἡμεῖς δέ – φησὶν – οὐκ ἐλάβομεν τό πνεῦμα τοῦ κόσμου, ἀλλά τό Πνεῦμα τό ἐκ τοῦ Θεοῦ”. Καί δι' αὐτοῦ ἀπεκαλύφθη καί ἐπεγνώσθη ἡμῖν, ἀμαρτωλοῖς οὔσι καί ταπεινοῖς, ὁ Θεός καί Πατήρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καί σωτήρ, τοῦ μεγάλου Θεοῦ, ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ καί Θεῷ, ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων εἶδεν οὐδέ ἰδεῖν δύναται. “Ὁ γάρ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, αὐτός ἐστίν ὃς καί ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν”, τῶν εὐτελῶν καί ἀχρείων, τοῖς ὀστρακίνοις σκεύεσι τῶν σκηνωμάτων ἡμῶν ὡσπερ θησαυρός δηλονότι ἐμπεριεχόμενος, ὁ πάντη ἀπερίληπτός τε καί ἀπεριγράπτως πληρῶν, ὡς ὑπερμεγέθης καί ὑπερπλήρης.

Τό δέ μορφοῦσθαι ἐν ἡμῖν τόν ὄντως ὄντα Θεόν, τί ἐστίν εἰ μή τό ἡμᾶς αὐτούς πάντως μεταποιεῖν τε καί ἀναπλάττειν καί εἰς τήν τῆς θεότητος αὐτοῦ εἰκόνα μεταμορφοῦν; Οἷον ἔγνωμεν ἄρα γεγονότα καί τόν ἅγιον Συμεῶνην τόν Εὐλαβῆ, (281) τόν ἐν τῇ μονῇ τῶν Στουδίου ἀσκήσαντα, τῇ πείρᾳ αὐτῇ τά περί τούτου βεβαιωθέντες. Τῇ γάρ ἀποκαλύψει τοῦ ἐν αὐτῷ Πνεύματος τήν εἰς αὐτόν πίστιν ἐπισφραγίσαντες, ἀναντίρρητον ταύτην φυλάττομεν· μᾶλλον δέ ἐκ τοῦ αὐτοῦ φωτός, ὡς ἐκ λαμπάδος τινός, τόν τῆς ψυχῆς ἡμῶν λύχνον μεταδοτικῶς ἀνάψαντες,

ἄσβεστον διατηροῦμεν, ταῖς ἐκείνου εὐχαῖς καί πρεσβείαις φρουρούμενοι, ἐξ ὧν ἀρδουμένη αὐξάνει ἡ πίστις ἡμῶν ἢ πρὸς αὐτόν καί ἔτι αὐξήσει ἐν Θεῷ θαρρῶν λέγω, ἑκατονταπλασίονα τὸν καρπὸν φέρουσα ἐν αὐτῷ τῷ θείῳ φωτί. Καρπὸς γάρ πίστεως τὸ ἅγιον καὶ ἀνέσπερον φῶς, φῶς δὲ ἅγιον προσθήκη καὶ αὐξήσις πίστεως· καθόσον γάρ τὸ φῶς πηγάζει, ἡ πίστις αὐξάνει καὶ εἰς ὕψος ἀνέρχεται. Κατὰ δὲ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως ὁ καρπὸς ἀριδῆλως βρίθεται τοῦ Πνεύματος· “Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἐστὶν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια”, ἅπερ καθ’ ἑν ὃ ἔχων ἐπίσταται. Ὡσπερ γάρ ὁ μαργαρίτας ἔχων καὶ λίθους διαφανεῖς, σάπφειρον, ἀμέθυσσον καὶ ἄλλους τινάς, οἶδεν, εἰ μὴ ἀπείρωσ ἔχει, ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν τὸ εἶδος, τὸ μέγεθος, οὕτω καὶ ὁ τὰς ἀρετὰς μετὰ πόνου καὶ δακρύων πολλῶν ἐν ἑαυτῷ φυτεύσας καὶ τοὺς καρπούς ἐνεγκῶν τοὺς τοῦ Πνεύματος, ἐπίσταται καὶ τὸ εἶδος καὶ τὴν ποιότητα ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν καὶ τῆς ἀπάντων αὐτῶν γλυκύτητος ἀπογεύεται· καὶ τὸ δὴ μείζον καὶ θαυμαστότερον, ὅτι καὶ ἐν ἄλλοις ὄντα τὸν αὐτόν ἐπιγινώσκει καρπὸν.

Καθάπερ γάρ τὰ ἔθνη ἀπὸ τῆς στολῆς, τὸ δὲ πλεῖστον ἀπὸ τῆς φωνῆς καὶ τῶν λόγων ἐπιγινώσκονται, οὕτω δὴ καὶ οἱ ἅγιοι γνωρίζονται μὲν ἀπὸ τῆς κοσμιότητος αὐτῶν καὶ τοῦ εὐσχήμου βαδίσματος καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἔξωθεν, τὸ δὲ γνώρισμα μετὰ ἀκριβείας καὶ ἀληθείας τὸ ἴδιον αὐτῶν ὁ λόγος ὁ γεννώμενος ἐξ αὐτῶν παρίστησιν.

(282) Ὁ γάρ οὐκ ἔχει ἡ καρδιά, τὸ στόμα προφέρειν οὐ δύναται· εἰ δὲ καὶ εἴπη, ὡς οὐ καλῶς λέγων εὐθύς ὑπ’ αὐτῶν τῶν ἑαυτοῦ λόγων ἐλέγχεται. “Ὁ γάρ ἀγαθός, φησὶν, ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τὰ ἀγαθὰ, ὁ δὲ πονηρὸς ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τὰ πονηρά”. Καὶ ὄρα μοι τὰ βᾶθη τοῦ Πνεύματος, πῶς οὐκ εἶπεν ὁ Κύριος ὅτι “ἐκ τῆς ἀγαθῆς καρδίας προφέρει τὰ ἀγαθὰ” μόνον, ἀλλὰ προσέθετο εἰπεῖν “ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας”, ἵνα μάθῃς ὅτι καρδίαν κενὴν καὶ κούφην οὐδεὶς ἡμῶν ἔχειν δύναται, ἀλλὰ εἴτε διὰ ἀγαθοεργίας καὶ ἀληθινῆς πίστεως τὴν χάριν ἔχει τοῦ Πνεύματος ἕκαστος, ἢ διὰ τῆς ἀπιστίας καὶ ἀμελείας τῶν ἐντολῶν καὶ τῆς τῶν φαύλων ἀποπληρώσεως τὸν πονηρὸν ἐν ἑαυτῷ περιφέρει διάβολον. Καὶ ἵνα μὴ νομίσης ὅτι οὐ τοὺς ἐν μέρει μὲν φυλάσσοντας τὰς τοῦ Χριστοῦ ἐντολάς, ἐν μέρει δὲ τούτων καταφρονοῦντας, ἀλλὰ τοὺς φυλάσσοντας πάσας ταύτας μετὰ ἀκριβείας, τὸν θησαυρὸν λέγει τοῦ Πνεύματος ἔχειν, ἐδίδαξεν εἰπών· “Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δὲ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτόν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἑμαυτόν· καὶ ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ’ αὐτῷ ποιήσομεν”.

Ὅρᾳς ὅπως ὁ ἀγαθὴν καρδίαν κτησάμενος διὰ πόνων καὶ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας ἔνοικον ἔσχεν τὴν ὅλην ἐν ἑαυτῷ θεότητα, ἣτις ἐστὶν ὁ ἀγαθὸς θησαυρὸς; Ὅτι δὲ εἰς τὸν παραβαίνοντα μίαν καὶ τὴν τυχοῦσαν ἐντολήν, ἢ ἀμελοῦντα καὶ μὴ ποιοῦντα αὐτήν, ὁ τοιοῦτος οὐ κατοικεῖ θησαυρὸς, ἄκουε αὐτοῦ πάλιν λέγοντος· “Ὁ λύσας μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων καὶ διδάξας οὕτω τοὺς ἀνθρώπους ποιεῖν ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν”. Ἐλάχιστος δὲ ταύτας ὠνόμασεν (283) οὐχ οὕτως οὕσας, ἀλλὰ διὰ τὸ παρ’ ἡμῶν οὕτω ταύτας λογιζέσθαι· τὸ γάρ ἀργολογεῖν ἢ τι τοῦ πλησίον ἐπιθυμεῖν ἢ ὄραν ἐμπαθῶς ἢ ἐξουθενεῖν καὶ ὑβρίζειν τινὰ ὡς οὐδὲν ἡγούμενοι, ἀδιαφοροῦμεν, τοῦ ταῦτα ὑπὸ κριμα θεμένου ἐπιλαθόμενοι. Τί γάρ φησί; “Πάντα λόγον ἀργὸν ὃν ἔαν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, λόγον δώσουσι περὶ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως”, καὶ ἄλλως· “Οὐκ ἐπιθυμήσεις τι τοῦ πλησίον σου”, καὶ πάλιν· “Ὁ ἐμβλέψας πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι ἤδη ἐμοίχευεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Ὅστις δὲ εἴπη πάλιν τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακκᾶ, ἔνοχος ἔσται τῇ γεέννῃ τοῦ πυρός”. Θέλων δὲ καὶ ὁ Ἀπόστολος δεῖξαι ὅτι ἐν τοῖς τὰ τοιαῦτα πράσσουσιν ὁ

διάβολος ἐνεργεῖ, ἔφη· “Τό δέ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἀμαρτία”. Εἰ οὖν οὐδέν ἄλλον ἐστίν ἡ ἀμαρτία εἰ μή ἐντολῆς παράβασις, ἐντολή δέ ἐστι καί τό μή ἐπιθυμῆσαι καί τό μή ψεύσασθαι καί τό μή κλέψαι, ἀλλά μηδέ ἀργολογῆσαι μήτε τῷ ἀδελφῷ σου ἐρεῖν κακῶς, πᾶς ὁ ποιῶν ταῦτα ὑπό τοῦ κέντρον τοῦ θανάτου ἦτοι τῆς ἀμαρτίας τέτρωται, ἐν αὐτῇ δέ τῇ πληγῇ καί τῷ τῆς ἀμαρτίας δήγματι ὡσπερ σκώληξ εὐθύς ὁ διάβολος εἰσερχόμενος εὐρίσκεται κατοικῶν.

Εἶδες πῶς οἱ μή κτησάμενοι πάλιν τάς ἐαυτῶν καρδίας διά δακρύων καί μετανοίας κεκαθαρμένας ἔνοικον ἔχουσιν ἐν αὐτοῖς τόν διάβολον, ὅς ἐστιν ὁ πονηρός θησαυρός; Οὕτως ὁ ἀγαθός ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐκφέρει τά ἀγαθά, ὁ δέ πονηρός ὁμοίως τά πονηρά. Ἡ δέ ἀληθής μετάνοια διά τῆς ἐξομολογήσεως καί τῶν δακρύων, ὡσπερ ὑπό ἐμπλάστρου καί φαρμάκου τινός, ἀποσμήχει καί ἐκκαθαίρει τῆς καρδίας τό τραῦμα καί τήν οὐλήν ἣν τό κέντρον ἐν αὐτῇ τοῦ νοητοῦ θανάτου διήνοιξεν, εἶτα τόν ἐμφωλεύοντα (284) σκώληκα ἔξω βάλλει καί θανατοῖ εἰς συνούλωσιν καί ὑγίαιαν τελείαν τό τραῦμα ἀποκαθίστησι. Τοῦτο δέ ἄρα παρά τῶν καρδιαν ἐχόντων τήν ὑγίαιαν ἐμπόνως ἐπιζητοῦσαν διά δακρύων καί μετανοίας μόνων ἐπιγινώσκειται ἐνεργούμενον. Τῶν ἄλλων γάρ οἱ λοιποί καί ἐνηδύνονται τούτοις τοῖς τραύμασιν· οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί ἐπιξέειν ταῦτα καί ἕτερα τούτοις μᾶλλον ἐπιθεῖναι σπουδάζουσιν, ὑγίαιαν τήν τοῦ πάθους ἐκπλήρωσιν λογιζόμενοι· διόπερ καί ἐγκαυχῶνται, ὅταν τι πονηρόν ἐργάσωνται ἀμαρτίας ἀτόπημα, καί τήν αἰσχύνην αὐτῶν ὡς δόξαν λογίζονται. Διά τί δέ πάσχουσι τοῦτο; Ἐπειδή ἀγνοοῦσι τῆς παντελοῦς καθάρσεως τό ἡδύ τε καί χαρίεν, μᾶλλον δέ ἀπιστοῦσι καί ἀδύνατον εἶναι ἐαυτούς πείθουσι τό καθαρεῦσαι ἄνθρωπον τελείως ἀπό παθῶν καί ὄλον οὐσιωδῶς ἐν ἐαυτῷ δέξασθαι τόν Παράκλητον.

Διά τοῦτο τοῖνυν καί κατά τῆς ἐαυτῶν αἰεὶ σωτηρίας λαλοῦσι καί πράττουσι, κλείοντες ἐφ’ ἐαυτοῖς τάς πύλας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καί πάντα ἄλλους τούς εἰσελθεῖν βουλομένους κωλύοντες. Εἴ που δέ καί ἀκούσουσι περὶ ἑτέρου τινός νομίμως ἀγωνισαμένου ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου καί ταπεινοῦ τῇ καρδίᾳ καί τοῖς φρονήμασι γενομένου, καθαρεύοντός τε ἀπό παντοίων παθῶν καί πᾶσι τά μεγαλεῖα κηρύττοντος τοῦ Θεοῦ ὅσα δηλονότι ἐποίησεν ἐπ’ αὐτῷ ὁ Θεός κατά τάς ἀψευδεῖς ὑποσχέσεις αὐτοῦ καί ὅπως μὲν, λέγοντος πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀκουόντων, κατηξιώθη φῶς ἰδεῖν Θεοῦ καί Θεόν ἐν φωτὶ δόξης, ὅπως δέ γνωστῶς ἔγνω ἐν ἐαυτῷ τήν ἐπιφοίτησιν καί ἐνέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ἅγιος ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι γέγονεν, εὐθύς ὡσπερ κύνες λυσσῶντες καθυλακτοῦσιν αὐτοῦ καί κατεσθίειν, εἰ δυνατόν, τόν ταῦτα λέγοντα σπεύδουσι, “Παῦσαι, λέγοντες, πεπλανημένε καί ὑπερήφανε σύ. Τί ἄρα τοιοῦτος ἄρτι γέγονεν ὡς οἱ ἅγιοι πατέρες ἐγένοντο; (285) Τίς δέ Θεόν εἶδεν ἢ ἰδεῖν κἄν ὅπως οὖν δύναται; Τίς Πνεῦμα Ἁγίον ἐπὶ τοσοῦτον ἔλαβεν, ὡς δι’ αὐτοῦ τόν Πατέρα καί τόν Υἱόν ἀξιωθῆναι ἰδεῖν; Παῦσαι μή σε τοῖς λίθοις καταλευσθῆναι ποιήσωμεν”.

Οἷς μή ἀνταποκριθῆναι ἀξίως τῆς αὐτῶν ἀφροσύνης οὐκ οἶομαι δεῖν· φησὶ γάρ ὁ σοφώτατος Σολομῶν· “Μὴ ἀποκρίνου ἄφροني κατά τήν ἐκείνου ἀφροσύνην, ἵνα μή ὅμοιος γένη αὐτῷ, ἀλλά ἀποκρίνου ἄφροني πρὸς τήν ἀφροσύνην αὐτοῦ, ἵνα μή φαίνηται σοφός παρ’ ἐαυτῷ”. Ἐξ ὑμῶν μὲν, ὧ οὔτοι, ὡς αὐτοῖ φατε, οὐδεῖς οὐδαμῶς· ἐκ δέ τῶν προαιρουμένων τόν σταυρόν ἄραι καί τήν στενήν ὁδεῦσθαι ὁδόν καί τάς ἐαυτῶν ἀπολέσαι ψυχάς ἔνεκεν τῆς αἰωνίου ζωῆς, πολλοί μὲν εἶδον καί πρότερον, πλείους δέ, οἶμαι, ὀρώσι καί νῦν, καί τῶν βουλομένων ἕκαστος ὄψεται, κἄν ὑμεῖς σκαιότητι γνώμης καί βασκανίας φαυλότητι τούτους ἰδεῖν οὐκ ἰσχύετε. Καί ὅρα τί φησιν ὁ εὐαγγελιστής· “Ὅσοι ἔλαβον αὐτόν ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι· οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδέ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδέ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ’ ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν”. Εἰ οὖν οὐκ ἐγεννήθης ἐκ τοῦ Θεοῦ σύ, οὐδέ τέκνον

υπάρχεις αὐτοῦ δηλονότι, οὐδέ προλαβὼν ἐδέξω αὐτόν, οὐδέ ἔλαβες αὐτόν ἐν σεαυτῷ, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε ἐξουσίαν σοι δέδωκεν οὔτε δύνασαι τέκνον γενέσθαι Θεοῦ· τέκνον δὲ Θεοῦ μὴ γενόμενος, πᾶς ἄρα τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς θεάσῃ Θεὸν καὶ Πατέρα σου; Οὐδεὶς πρό τοῦ γεννηθῆναι τὸν ἑαυτοῦ πατέρα ποτέ τεθέαται, καὶ οὐδεὶς ἀνθρώπων τὸν Θεὸν ὄψεται, ἐὰν μὴ πρότερον ἐξ αὐτοῦ γεννηθῇ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἔλεγεν· “Ἐάν μὴ τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν”, καὶ πάλιν· “Τὸ γεννώμενον ἐκ τῆς σαρκός, (286) φησί, σὰρξ ἐστὶ, τὸ δὲ γεννώμενον ἐκ τοῦ Πνεύματος πνεῦμά ἐστίν”, ἐξ ἁγίου ἁγιον δηλονότι· “τὸ δὲ Πνεῦμα ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ”. Σὺ δέ, εἰ ἀπὸ σαρκός μόνον γεγέννησαι καὶ οὐπω τὴν ἐκ τοῦ Πνεύματος γέννησιν ἔγνωσ, οὐδέ Πνεῦμα αὐτός σὺ γεννηθείς γεγονός, πῶς ἄρα δύνασαι τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ ἐρευνᾶν, μᾶλλον δὲ πῶς δύνασαι ὁρᾶν τὸν Θεόν; Πάντως οὐδαμῶς, αὐτός σὺ, καὶ μὴ βουλόμενος, καθομολογήσεις, ὦ ἀδελφέ.

Εἶεν. Τί δαί; “Ἀλλά σὺ” φησί “τοιούτος ὑπάρχεις αὐτός; Καὶ πόθεν σε τοιοῦτον εἶναι ἐπιγνωσόμεθα;” Ἐγὼ μὲν ἄνευ τῆς ἄνωθεν χάριτος οὐχ οἶός τέ εἰμι τοῦτο εἰπεῖν, ἀλλ’ οὐδέ Παῦλος αὐτός, οἶμαι, καὶ Ἰωάννης· πλήν ὅμως στενάζω ἐπὶ τῇ πωρώσει τῶν καρδιῶν τῶν ταῦτα προτεινομένων μοι καὶ ζητούντων πόθεν ἐπιγνῶναι τὸν εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας πεφθακότα τοῦ Ἰησοῦ. Ὅθεν, εἰ βούλει μαθεῖν, οἱ τυφλοὶ τοὺς ἄλλους τῶν ἀνθρώπων ἐπιγινώσκουσιν· ὅθεν ὁ Ἰσαάκ ἐπέγνω τὸν Ἰακώβ, τὴν στολὴν ἐνδεδυμένον Ἡσαῦ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ἴστε γάρ ἅπαντες πῶς ἐπαπορῶν ἔλεγεν· “Αἱ μὲν χεῖρες χεῖρες Ἡσαῦ, ἡ δὲ φωνὴ φωνὴ Ἰακώβ”. Ὅθεν δείκνυται ὅτι τῆς μὲν στολῆς τὸν δόλον οὐκ ἔγνω – τυφλός γάρ ἦν, τὴν δὲ συνήθη φωνὴν ἐγνώρισε τοῦ υἱοῦ· εἰ τοίνυν καὶ κωφός ἦν, πάντως οὐδέ τὴν λαλίαν αὐτοῦ γνωρίσαι ἴσχυσεν ἄν. Οὕτως οὖν καὶ ὑμεῖς, οἵτινες ἐστε οἱ οὕτως ἐπαποροῦντες, οὐ μόνον τυφλοὶ ἀλλὰ καὶ κωφοὶ τυγχάνοντες, πῶς δύνασθε ἄνδρα γνωρίσαι πνευματικόν; Οὐδαμῶς δὴ. Ὅτι δὲ τοῦτό ἐστὶν ἀληθές, καὶ οἱ μὴ βλέποντες πνευματικῶς οὐδέ ἀκούειν πνευματικῶς δύνανται, ἄκουσον τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς ἀπίστους τῶν Ἰουδαίων οὕτω λέγοντος· “Διὰ τί τὴν λαλίαν τὴν ἐμήν οὐ γινώσκετε; Διότι οὐ δύνασθε ἀκούειν τῶν λόγων τῶν ἐμῶν”, καὶ μετ’ ὀλίγα· (287) “Ὁ ὢν ἐκ τοῦ Θεοῦ τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ ἀκούει· διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ Θεοῦ ἐστέ. Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν”. Εἰ οὖν καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῆς ἀπιστίας καὶ πονηρίας καὶ τῆς τῶν ἐντολῶν ἀμελείας καὶ παραβάσεως σάρκες ἐστέ, παχεῖς, λέγω, τὰς καρδίας, καὶ τὰ ταύτης ὄτα βεβυσμένα ἔχετε, τὸν δὲ ὀφθαλμόν κεκαλυμμένον τῆς ψυχῆς ὑπὸ τῶν παθῶν, πᾶς ἄρα πνευματικόν καὶ ἁγιον ἄνδρα ἐπιγνῶναι δυνησεσθε;

Ἄλλά, παρακαλῶ, σπουδάσωμεν, πατέρες καὶ ἀδελφοί μου, παντὶ τρόπῳ ἑαυτοὺς ἡμῶν ἕκαστος ἐπιγνῶναι, ἵνα ἐκ τῶν καθ’ ἡμᾶς τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς γνῶναί ποτε δυνησώμεθα. Ἀδύνατον γάρ τὸν μὴ ἐπιγνόντα ἑαυτόν πρότερον, ὥστε δύνασθαι μετὰ τοῦ Δαυὶδ λέγειν· “Ἐγὼ δὲ εἰμι σκώληξ καὶ οὐκ ἄνθρωπος”, καὶ πάλιν, ὡς ὁ Ἀβραάμ· “Ἐγὼ εἰμι γῆ καὶ σποδός”, ἐπιγνῶναί τι τῶν πνευματικῶν καὶ θείων λογίων πνευματικῶς καὶ ἀξίως τοῦ ὑπερφυοῦς καὶ σοφοῦ Πνεύματος. Μηδεὶς ὑμᾶς πλανάτω κενοῖς καὶ σεσοφισμένοις λόγοις, ὅτι τὰ θεῖα τῆς πίστεως ἡμῶν μυστήρια δύναταί τις ὅλως καταλαβεῖν ἄνευ τοῦ μυσταγωγοῦντος καὶ φωτίζοντος Πνεύματος· ἀλλὰ γὰρ οὐδέ πραότητος καὶ ταπεινοφροσύνης χωρὶς δύναται γενέσθαι δοχεῖον τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος. Χρὴ γὰρ ἀναντιρρήτως τὸν θεμέλιον τῆς πίστεως καλῶς πάντας ἡμᾶς καταβαλεῖν πρότερον εἰς τὰ τῆς ψυχῆς ἡμῶν βάθη, εἶτα τὴν ἐντός εὐσέβειαν διὰ τῶν ποικίλων τῆς ἀρετῆς εἰδῶν ὡς τεῖχος ὀχυρόν ἀνυψῶσαι· καὶ οὕτω πάντοθεν τειχισθείσης τῆς ψυχῆς καὶ οἰονεῖ ἐμπαγείσης ἐν αὐτῇ ὡς ἐπὶ θεμελίῳ καλῶ τῆς ἀρετῆς, τότε δεῖ καὶ τὴν σκέπην τῆς οἰκοδομῆς ταύτης, ἣτις ἐστίν

ἡ γνῶσις ἡ θεία τοῦ Θεοῦ, (288) ἀνεγειῖραι καί ὀλόκληρον τόν οἶκον κατασκευάσαι τοῦ Πνεύματος.

Ἦνίκα γάρ κατά ἀναλογίαν τῆς μετανοίας καί τῆς τῶν ἐντολῶν ἐκπληρώσεως διά δακρῦν ἐκκαθαρθῆ ἡ ψυχὴ, πρῶτον μὲν τὰ κατ' αὐτόν ὁ ἄνθρωπος καί ἑαυτὸν ὄλον ὑπὸ τῆς χάριτος ἐπιγνῶναι καταξιούται, εἶτα μετὰ πολλὴν καί ἐπίμονον κάθαρσιν καί βαθεῖαν ταπείνωσιν ἀμυδρῶς πως κατ' ὀλίγον καί τὰ περί Θεοῦ καί τῶν θείων νοεῖν ἄρχεται καί, καθ' ὅσον νοεῖ, καταπλήττεται καί πλείονα κτᾶται ταπείνωσιν, ἀνάξιον ἑαυτὸν παντάπασιν τῆς τῶν τοιούτων μυστηρίων γνώσεως καί ἀποκαλύψεως λογιζόμενος. Διόπερ καί ὑπὸ τῆς τοιαύτης ταπεινώσεως, ὡς ὑπὸ τείχους ὄχυροῦ φρουρούμενος, ἔνδον μένει, ἀπὸ οἰήσεως λογισμῶν ἄτρωτος, ἀξάνων τῇ πίστει, τῇ ἐλπίδι καί τῇ εἰς Θεὸν ἀγάπῃ τό καθ' ἡμέραν, καί τὴν προκοπὴν μετὰ προσθήκης τῆς γνώσεώς τε καί ἀναβάσεως τρανῶς καθορῶν. Ὅταν δέ καί εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ κατακτήσῃ καί Χριστόν αὐτόν καί νοῦν ἀληθῶς Χριστοῦ κτήσῃται, τότε ὡς μηδέν ὄλως εἰδῶς ἢ ἔχων διάκειται καί ὡς ἀχρεῖον ἑαυτὸν καί εὐτελεῖ δοῦλον ἡγεῖται· τό δέ δὴ θαυμαστόν καί ὑπὲρ φύσιν, μᾶλλον δέ κατὰ φύσιν ὄν, ἄνθρωπον ἐλαχιστότερον ἑαυτοῦ ἢ ἀμαρτωλότερον ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ οὐ λογίζεται εἶναι.

Τό δέ πῶς, εἰπεῖν οὐκ ἔχω, εἰ μή τοῦτο μόνον ἐν τῷ ἐπαινετῷ τούτῳ πάθει καταλαβεῖν ἠδυνήθην· ἔστι δέ τι τοιοῦτον· ποιωθείσης τῆς ψυχῆς καί ἐμβαφείσης διά τοῦ Πνεύματος εἰς τὰ βάθη τῆς ταπεινοφροσύνης ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ τῆς διανοίας αὐτῆς, τόν κόσμον τε ἅπαντα καί τούς ἐν κόσμῳ ἐντεῦθεν ἀγνοησάσης, μόνην δέ ἑαυτήν ἀεὶ καθορώσης καί μόνα τὰ ἑαυτῆς, καί χρονισάσης ἐν τῇ τοιαύτῃ μελέτῃ καί ἐν ἔξει γενομένης αὐτῆς, μόνην (289) ἑαυτήν ἀληθῶς ἐξουθενημένην καί εὐτελεστάτην ὄρᾳ, οὐδένα δέ πείθεται τοιοῦτον εἶναι ἐν ἅπασιν τοῖς ἀνθρώποις τοῦ κόσμου. Οὕτω τοίνυν καθ' ὅσον ἑαυτὸν ἔχει τις πάντων ἀνθρώπων ἐν αἰσθήσει ψυχῆς εὐτελέστερόν τε καί ταπεινότερον, κατὰ τοσοῦτον καί πρῶτος τῶν ἄλλων ἀπάντων ὑπάρξει, ὡς φησιν ὁ Κύριος ἡμῶν καί Θεός· “Ὁ θέλων εἶναι πάντων πρῶτος ἔστω πάντων ἔσχατος καί πάντων διάκονος”.

Σπουδάσωμεν οὖν καί ἡμεῖς, ὡ ἄδελφοί, εἰς τοιαύτην φθάσαι τάξιν τε καί κατάστασιν, καί τούς εἰς τοῦτο πεφθακότας ἀγίους ῥαδίως ἐπιγνωσόμεθα καί τῶν παρόντων καί τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καί φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καί τό κράτος νῦν καί ἀεὶ καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ι΄. (290)

Περὶ τῆς φοβεραῆς τοῦ Κυρίου ἡμέρας καί τῆς μελλούσης κρίσεως, ὅτι καί πρό τοῦ θανάτου ἐν ἡμῖν ἔνθεν ἤδη καθαιρομένοις διά δακρῦν ἐνεργεῖται ἐν οἷς ἂν ἐγγένηται κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν, κατὰ τὴν μέλλουσαν οὐχ ὑπαντᾷ. Καί τίς ἐστὶν ἡ ἡμέρα Κυρίου καί τίσιν αἴφνης ἀποκαλύπτεται. Καί ὅτι ἡ εἰς Χριστόν πίστις οὐ δύναται μόνη σῶσαι ἡμᾶς, εἰ μή καί Πνεύματος Ἁγίου γνωστῶς γενώμεθα μέτοχοι καί ὅτι οὐχὶ πάντες οἱ βαπτιζόμενοι διά τοῦ βαπτίσματος λαμβάνουσι τόν Χριστόν. Καί πῶς δύναται τις γνῶναι εἰ περιφέρει ἐν αὐτῷ τόν Χριστόν καί Πνεύματος Ἁγίου γέγονε μέτοχος. Καί ἐρμηνεῖα ὡς ἐν παραδρομῇ εἰς τό « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος». Καί μακαρισμός εἰς τούς ἐξ ἀγώνων τὴν ἐπιφοίτησιν δεξαμένους τοῦ Πνεύματος.

Πολὺς ἡμῖν, ἀγαπητοί, ὁ περὶ τῆς κρίσεως λόγος καί δυσερμηνευτος, ὅτι οὐ περὶ ἐνεστώτων καί ὀρωμένων ἐστίν, ἀλλὰ περὶ μελλόντων καί ἀοράτων ὅθεν πολλῆς

τῶν εὐχῶν χρείας, πολλῆς τῆς σπουδῆς, πολλῆς τῆς τοῦ νοῦ καθαρότητος, καί τοῖς λέγουσιν ἡμῖν καί τοῖς ἀκούουσιν, ἵνα οἱ μὲν γινῶναι καλῶς καί εἰπεῖν, οἱ δέ συνετῶς ἀκούσαι δυναθῶσι τῶν λεγομένων. Ἀλλά τίς ἐστίν ὁ τοῦ λόγου σκοπός; Σκοπός οὖν τοῦ παρόντος λόγου ἐστίν ἡ μεγάλη καί ἐπιφανῆς καί φοβερὰ τοῦ Κυρίου ἡμέρα, (291) καί τίνος ἔνεκεν, ἵνα γινῶμεν, ἡμέρα Κυρίου καλεῖται καί λέγεται.

Λέγεται τοίνυν ἡμέρα Κυρίου οὐχ ὡς ἐσχάτη τῶν ἡμερῶν τούτων οὔσα, οὐδέ διὰ τό ἐν ἧ μέλλειν ἔρχεσθαι αὐτόν, καθά δὴ καί ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τούτων λέγομεν τοῦ παρόντος καιροῦ ἡμέρα τοῦ Πάσχα καί ἡ ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς καί ἡ ἡμέρα ἐν ἧ προελθεῖν μέλλει ὁ βασιλεύς καί τά ποιῆσαι καί τά ἄλλ' οὐδέ διὰ τό ἐν αὐτῇ μέλλειν γενέσθαι τὴν κρίσιν ἡμέρα κρίσεως λέγεται (οὐδέ γάρ ἕτερον μὲν ἡ ἡμέρα ἔσται ἐκείνη καί ἕτερος ὁ ἐν αὐτῇ μέλλων ἐλεύσεσθαι Κύριος), ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτός ὁ τῶν ἀπάντων Θεός καί δεσπότης λάμψει τηνικαῦτα τῇ δόξῃ τῆς ἰδίας θεότητος. Καί ὁ μὲν αἰσθητός ἥλιος ὑπὸ τῆς τοῦ Δεσπότη λαμπρότητος καλυφθήσεται καί εἰς τό μή ὄρασθαι γενήσεται, καθά νυνὶ τά ἄστρα ὑπὸ τούτου καλύπτεται καί οὐχ ὄραται, αὐτὰ δέ τά ἄστρα σβεσθήσονται καί ἅπαντα εἰλιγῆσονται ὡς βιβλίον τά ὄρατά, ἦγουν ὑποχωρήσουσι, τόπον δεδωκότα τῷ ποιητῇ· καί ἔσται μόνος ἐκεῖνος ἡμέρα τε ὁμοῦ καί Θεός, ὁ νῦν ὑπάρχων τοῖς πᾶσιν ἀόρατος, καί ὁ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον τότε πᾶσιν ἀποκαλυφθήσεται οἷός ἐστι καί πληρώσει τά πάντα τοῦ οἰκείου φωτός καί γενήσεται ἄδυτος, ἀτελεύτητος, ἀϊδίου χαρμονῆς ἡμέρα ἐν τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ, τοῖς δέ γε κατ' ἐμέ ῥαθύμοις καί ἀμαρτωλοῖς εἰς ἅπαν ἀπρόσιτος καί ἀθέατος. Ἐπειδὴ γάρ ἔτι περιοῦσιν οὐκ ἐγένετο τούτοις διὰ σπουδῆς τοῦ ἰδεῖν τόν φῶς τῆς δόξης αὐτοῦ διὰ καθάρσεως καί ὄλον αὐτόν ἐν αὐτοῖς εἰσοικίσασθαι, εἰκότως ἔσται τούτοις καί εἰς τό μέλλον ἀπρόσιτος.

Καί γάρ βουλευθεῖς ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς ποιῆσαι τό ἀγαθόν καί ἡμέτερον, ὡς φησιν ἡ θεία Γραφή, τό αὐτεξούσιον τοῖς πρωτοπλάστοις καί προπάτορσιν ἡμῶν (292) ἐχαρίσατο καί ἡμῖν δι' αὐτῶν, ὡς ἄν, μή ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' ἐκ τῆς πρὸς αὐτόν εὐνοίας τε καί ἀγάπης διὰ τῆς αὐτοπροαιρέτου θελήσεως μετὰ χαρᾶς τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ἐργαζόμενοι καί ταύτας φυλάσσοντες, ὡς ἐξ οἰκείων πόνων τὰς ἀρετάς κτησάμενοι λογισθήσονται, καί ὡς οἰκεῖα δῶρα ταύτας τῷ Δεσπότη προσάξουσι, καί διὰ τούτων κατὰ προκοπὴν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ τελείαν εἰκόνα καί ὁμοιότητα ἀναχθῶσι, καί ἀκαταφλέκτως προσεγγίσωσι τῷ ἀπροσίτῳ δίχα σωματικοῦ θανάτου, κατὰ γενεάν καί γενεάν ὁ καθεὶς αὐτῷ προσπελάζοντες. Ἐπεὶ δέ οἱ μὲν πρωτόπλαστοι, πρῶτοι τῷ ἐχθρῷ θελήματι ὑπακούσαντες, τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ παραβάται γεγόνασι καί οὐ μόνον τῆς ἐλπίδος τῆς μείζονος, ἦγουν τοῦ ἐν αὐτῷ γενέσθαι τῷ ἀνεσπέρῳ φωτί, ἐξέπεσον, ἀλλὰ καί εἰς φθοράν καί θάνατον μετηνέχθησαν καί εἰς ἀφεγγές περιπτώκασι σκότος, δοῦλοι τῷ τοῦ σκότους ἄρχοντι γεγονότες καί ὑπ' αὐτοῦ κατακρατηθέντες, ἐν τῷ τοῦ θανάτου σκότει διὰ τῆς ἀμαρτίας ἐγένοντο, ὕστερον δέ καί ἡμεῖς, οἱ ἐξ ἐκείνων τεχθέντες, θελήματι τῷ τυράννῳ τούτῳ ὑποκύψαντες, ἐδουλώθημεν, καί οὐ βία (ἔδειξαν γάρ τοῦτο σαφῶς οἱ πρό τοῦ νόμου καί ἐν τῷ νόμῳ εὐαρεστήσαντες καί τό ἑαυτῶν θέλημα τῷ δεσπότη Θεῷ καί οὐ τῷ διαβόλῳ προσαναθέμενοι), τούς πρό νόμου καί ἐν νόμῳ εὐαρεστήσαντας τοῦ αἰωνίου σκότους λυτρώσασθαι βουλευθεῖς ὁ φιλόανθρωπος Κύριος καί τοῖς μετὰ τόν νόμον τὴν ἐλευθερίαν δωρήσασθαι ἐν τῇ χάριτι καί πάντας, ὡς εἰπεῖν, ὁμοῦ τούς εὐηρεστηκότας αὐτῷ πρό τοῦ νόμου καί ἐν νόμῳ καί μετὰ τόν νόμον τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἐλευθερῶσαι, αὐτός δι' ἑαυτοῦ τοῦτο ὁ πάντα δυνατός καί ἀνεξίκακος ποιῆσαι ἠνέσχετο. Ὅν γάρ ἰδίαις καί ἀοράτοις χερσὶ καθ' ὁμοίωσιν καί κατ' εἰκόνα αὐτοῦ πεποίηκεν, οὐ δι' ἑτέρου, ἀλλὰ δι' ἑαυτοῦ πάλιν καταπεσόντα ἀναστήσαι ἠθέλησεν, (293) ὡς ἄν καί πλειόνως τιμῆσιν καί δοξάσῃ τό

γένος ἡμῶν ἐν τῷ κατὰ πάντα ἐξομοιωθῆναι ἡμῖν αὐτόν καί ἴσον ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ μέρει γενέσθαι. Ὡς τῆς ἀφάτου φιλανθρωπίας καί ἀγαθότητος, ὅτι οὐ μόνον παραβάντας ἡμᾶς καί ἀμαρτήσαντας οὐκ ἐκόλασεν, ἀλλά καί οἱοί γεγόναμεν ἡμεῖς διὰ ταῆς παραβάσεως, τοιοῦτος γενέσθαι καί αὐτός κατεδέξατο, ἄνθρωπος φθαρτός ἐξ ἀνθρώπου φθαρτοῦ, θνητός ἐκ θνητοῦ, ἀμαρτία ἐξ ἀμαρτήσαντος γεγονώς, ὁ ἄφθαρτος, ὁ ἀθάνατος καί ἀναμάρτητος ὢν, σαρκί μόνον τεθεωμένῃ τῷ κόσμῳ ὀφθείς, οὐχί καί αὐτῇ γυμνῇ τῇ θεότητι. Τίνος χάριν; Ὅτι οὐκ ἦλθε κρίναι τόν κόσμον, ἀλλά σῶσαι τόν κόσμον, ὡς φησιν αὐτός ἐν τοῖς εὐαγγελίοις αὐτοῦ.

Ἡ γάρ ἀποκάλυψις αὐτοῦ τῆς θεότητος κρίσις ἐν οἷς ἀποκαλυφθῆ γίνεται· οὐ γάρ ἂν ὑπήνεγκε τήν δόξαν αὐτοῦ τῆς θεότητος πᾶσα σὰρξ γυμνήν ἐπιφανείσαν τῆς θεανδρικής συναφείας τε καί ἀφράστου ἐνώσεως, ἀλλά ψυχικῶς τε ὁμοῦ καί σωματικῶς ἄρδην ἔμελλε πᾶσα ἢ κτίσις ἀπόλλυσθαι διὰ τό ὑπό ἀπιστίας τηνικαῦτα πάντας κατέχεσθαι. Ἡ γάρ θεότης, ἡγουν ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος, οὐδενί οὐδέποτε δίχα πίστεως πεφανέρωται· εἰ δέ ἐφάνη, εἴτε πάλιν ἐκ παραδόξου φανείη τινί τῶν ἀνθρώπων, φοβερὰ καί φρικτὴ δέικνυται, οὐ φωτίζουσα, ἀλλὰ φλέγουσα, οὐ ζωοποιούσα, ἀλλά τιμωροῦσα δεινῶς. Καί τοῦτο φανερόν ἐξ ὧν ὁ μακάριος Παῦλος, τό σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, ἔπαθεν· πρὸς γάρ τῇ ἀστραψάσῃ αἴγλῃ τοῦ ἀπροσίτου φωτός ἐν αὐτῷ πληγείς τὰς ὄψεις, οὐ φωτισθείς, καί σκοτισθείς μᾶλλον, οὐχί αὐγασθείς, καί τήν κατὰ φύσιν προσαπώλεσεν ὄρασιν· καί ταῦτα, ὁ μέγας μέλλων τηνικαῦτα τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας γενέσθαι διδάσκαλος. Ὁ τοιοῦτος γάρ καί τηλικούτος, ὅς ἔφη· «Ὁ Θεός ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, ὅς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν», (294) καί μετ' ὀλίγα· «Ἐχομεν δέ τόν θησαυρόν τοῦτον» τῆς ἐλλάμψεως δηλονότι «ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν», τότε οὐδέ μικράν ἀπαυγὴν αὐτοῦ ἀντιβλέπειν ἠδύνατο.

Τοιγαροῦν ἐντεῦθεν ἀκριβῶς διδασκόμεθα ὅτι τοῖς μὲν ἔτι τῇ ἀπιστίᾳ καί τοῖς πάθεσι κατεχομένοις ἀπρόσιτος καί ἀόρατος ἡ χάρις εἰς ἅπαν ἐστί, τοῖς δέ διὰ πίστεως ἐν φόβῳ καί τρόμῳ τὰς ἐντολάς κατεργαζομένοις καί μετάνοιαν ἀξίαν ἐπιδεικνυμένοις ἀποκαλυπτομένη ὁράται, καί αὐτὴ δι' ἑαυτῆς τήν μέλλουσαν γενέσθαι κρίσιν ἀνατιρρήτως ἐν αὐτοῖς ἐμποιεῖ· μᾶλλον δέ ἡμέρα θείας κρίσεως γίνεται, ἐξ ἧς ὁ καθαρὸς αἰεὶ ἐλλαμπόμενος ἐν ἀληθείᾳ ἑαυτόν οἷός ἐστι, καί τὰ ἔργα αὐτοῦ, τὰ τε αἰσθητῶς πραχθέντα, τὰ τε ψυχικῶς ἐνεργηθέντα, οἷά εἰσι, πάντα λεπτομερῶς καθορᾶ. Οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί πυρί θείῳ κρίνεται καί ἀνακρίνεται καί ὕδατι τότε δακρύων πιανόμενος ὅλον τό σῶμα κάθυγρος γίνεται καί βαπτίζεται κατ' ὀλίγον ὅλος ὑπὸ τοῦ θείου πυρός τε καί Πνεύματος καί γίνεται ὅλος καθαρὸς, ὅλος ἀμόλυντος, υἱός φωτός καί ἡμέρας καί οὐχί ἔκτοτε ἀνθρώπου θνητοῦ. Διὰ τοι τοῦτο καί ὁ τοιοῦτος ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει καί δίκῃ οὐ κρίνεται, προκέκριται γάρ· οὐδέ ὑπὸ τοῦ φωτός ἐκείνου ἐλέγχεται, προπεφώτισται γάρ· οὐδέ ἐν τούτῳ τῷ πυρί εἰσερχόμενος δοκιμάζεται ἢ καίεται, προδεδοκίμασται γάρ· οὐδέ ὡς τότε φανείσαν τήν ἡμέραν Κυρίου λογίζεται, ὅλος γάρ ἐκ τῆς ὁμιλίας καί συνουσίας Θεοῦ ἡμέρα φαινή καί λαμπρὰ γέγονεν· οὐδέ ἐν τῷ κόσμῳ τότε εὐρίσκεται ἢ σὺν τῷ κόσμῳ, ἀλλ' ἔξω τούτου εἰς ἅπαν ἐστί. «Ἐγὼ γάρ, φησίν, ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου», καί ὁ Ἀπόστολος· «Εἰ γάρ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δέ ὑπὸ Κυρίου παιδευόμεθα, (295) ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν», καί πάλιν· «Ὡς τέκνα φωτός περιπατεῖτε», φησίν.

Ὅσοι οὖν τέκνα τοῦ φωτός ἐκείνου καί υἱοὶ τῆς μελλούσης ἡμέρας γένωνται καί ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατεῖν δύνανται, ἐπ' αὐτοὺς ἡ ἡμέρα Κυρίου οὐδέποτε ἐπελεύσεται· ἐν αὐτῇ γάρ εἰσιν αἰεὶ καί διὰ παντός. Ἡ γάρ ἡμέρα Κυρίου, οὐχί εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ θείου φωτός αἰεὶ καταλαμπομένους, ἀλλ' εἰς τοὺς ἐν τῷ σκότει τῶν παθῶν ὄντας καί ἐν τῷ κόσμῳ διάγοντας καί τὰ τοῦ κόσμου ποθοῦντας, αἴφνης μέλλει

ἀποκαλύπτεσθαι καὶ φοβερὰ αὐτοῖς καὶ ὡς πῦρ ἄστεκτον λογισθήσεται. Φανήσεται δὲ τοῦτο τό πῦρ ὁ Θεός οὐχ ὄλον πνευματικῶς, ἀλλ' ὡς ἂν τις εἴποι ἀσωμάτως ἐν σώματι, ὡσπερ ἐξαναστάς ὠρᾶτο τοῖς μαθηταῖς πάλαι ὁ Χριστός, καθά φησιν ὁ εὐαγγελιστής· ἀναλαμβανομένου γάρ αὐτοῦ εἰς οὐρανοῦς, ταῦτά φασιν οἱ ἄγγελοι πρὸς αὐτούς· «Ὅν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτόν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτως πάλιν ἐλεύσεται». Εἰ γάρ μή τοῦτο ἔσται, πῶς αὐτόν οἱ ἁμαρτωλοὶ, οἱ ἄπιστοι, οἱ αἰρετικοὶ καὶ πνευματομάχοι θεάσονται, τυφλοὶ ὄντες τῇ ψυχῇ καὶ τούς ὀφθαλμούς αὐτῆς ἐμπεφραγμένους τῷ βορβόρῳ τῆς ἀπιστίας καὶ ἁμαρτίας ἔχοντες, ὡσπερ πρὸς Θεσσαλονικεῖς καὶ Παῦλος ὁ ἀπόστολος ἔγραψεν. Ἐπειδὴ γάρ περὶ τῶν κεκοιμημένων καὶ τῆς μελλούσης δόξης εἶπε καὶ ὅπως πάντες οἱ ἅγιοι διὰ νεφελῶν ἄρπαγήσονται, ἔφη· «Περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν, ἀδελφοί, οὐ χρεῖαν ἔχετε τοῦ γράφεσθαι ὑμῖν· αὐτοὶ γάρ ἀκριβῶς οἴδατε ὅτι ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτῃς ἐν νυκτὶ οὕτως ἔρχεται· ὅταν γάρ εἴπωσιν, εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος, ὡσπερ ἡ ὠδὴν τῇ τικτούσῃ, καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν. Ὑμεῖς δέ, ἀδελφοί, οὐκ ἐστέ ἐν σκότει, ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς ὡς κλέπτῃς καταλάβῃ· πάντες ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε καὶ υἱοὶ ἡμέρας. Οὐκ ἐσμέν (296) νυκτός οὐδέ σκότους· ἄρ' οὖν μὴ καθεύδωμεν ὡς καὶ οἱ λοιποὶ, ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν». Καὶ μετ' ὀλίγα· «ὅτι οὐκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ Θεός εἰς ὀργήν, ἀλλ' εἰς περιποίησιν σωτηρίας, ἵνα εἴτε γρηγοροῦμεν, εἴτε καθεύδομεν, ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν».

Υἱούς οὖν ἀκούων φωτός καὶ υἱούς ἡμέρας, ἀγαπητέ, μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ ὅτι, ὅσοι εἰς Χριστόν ἐβαπτίσθημεν καὶ εἰς ἐκεῖνον πιστεύομεν καὶ Θεόν αὐτόν προσκυνοῦμεν, αὐτόν καὶ ἐνδεδύμεθα καὶ υἱοὶ ἡμέρας καὶ υἱοὶ φωτός ἀνεπαισθήτως πάντως ἐσμέν καὶ οὐχὶ νυκτός οὐδέ σκότους. Μὴ τοῦτο εἴπῃς ἢ ὑπολάβῃς καὶ ἐν ἀμελείᾳ καὶ ἀμεριμνίᾳ τὰς ὑπολοίπους τῆς ζωῆς σου διέλθῃς ἡμέρας, δοκῶν μόνον καὶ οἰόμενος εἶναι τι, μηδὲν ὦν· ἀλλὰ σκόπησον καὶ κατὰ σεαυτόν ἀκριβῶς κατανόησον καὶ εἰπέ· «Εἰ πάντες ἄνθρωποι οἱ ἐν τῷ κόσμῳ ὄντες καὶ τὸν ἥλιον τοῦτον αἰσθητῶς βλέποντες ἐν τῷ σκότει εἰσὶ, πάντως, ἐπεὶ οὐδὲν πλέον τῶν ἄλλων ὄρω, καὶ ἐγὼ σὺν αὐτοῖς ἐν σκότει εἰμί. Ὡσπερ γάρ δύνοντος αὐτοῦ καθ' ἐκάστην νύξ γίνεται καὶ οὐδὲν πλέον τι τούτου ὄρω, οὕτως, ἀποθανόντος μου, οὐδαμοῦ φῶς θεάσομαι, ἀλλ' ἐν ἀφεγγεῖ σκότει καὶ ἀνηλίῳ εἰς αἰῶνας ἔσομαι καὶ οὐκέτι διὰ τῶν ὀφθαλμῶν βλέψω τό ὀρώμενον τοῦτο φῶς· τοῦ γάρ σώματος οἱ ἄνθρωποι χωριζόμενοι, τῶν αἰσθητῶν εὐθύς πάντων ἀποχωρίζονται. Εἰ οὖν ἐν σκότει εἰμί νῦν, καὶ ἐν σκότει μετὰ θάνατον ἔσομαι· πάντως καὶ ἐπ' ἐμοὶ ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτῃς ἐν νυκτὶ ἐπελεύσεται καὶ ὡς ἡ ὠδὴν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ καὶ οὐ μὴ δυνηθῶ ἐκφυγεῖν».

Οὐ γάρ ἐν τῷ τοῦ ὕδατος βαπτίσματι ἡ σωτηρία ἡμῶν ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Πνεύματι, οὐδέ ἐν τῷ ἄρτῳ μόνῳ καὶ τῷ οἴνῳ τῆς μεταλήψεως ἢ τῶν ἁμαρτιῶν ἄφεις καὶ ἡ τῆς ζωῆς μετουσία δίδεται, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ συνεπομένη καὶ ἀνακεκραμένη (297) μυστικῶς καὶ ἀσυγχύτως τούτοις θεότητι. Μυστικῶς δὲ λέγεται διὰ τό μὴ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀξίοις ζωῆς αἰωνίου, ἀποκαλύπτεσθαι καὶ υἱούς φωτός καὶ ἡμέρας ποιεῖν τούς ὀρώντας αὐτήν· οἱ γάρ τό φῶς μὴ ὀρώντες, εἰ καὶ λάμπει τρανώς, ἀλλ' οὖν ἐκεῖνοι ἐν σκότει κάθηνται. Μηδεὶς ὑμᾶς, ἀδελφοί, κενοῖς λόγοις ἐξαπατάτω μηδέ εἰς τὴν πίστιν τὴν εἰς Χριστόν μόνην θαρρεῖτω τις. «Χριστός» γάρ, φησίν, «ἐάν περιτέμνησθε, οὐδὲν ὑμᾶς ὠφελήσει», καὶ πάλιν· «Ἡ πίστις δίχα τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν». Ὡσπερ γάρ τό σῶμα ψίχα ψυχῆς ὑπάρχει νεκρόν, οὕτω καὶ ἡ πίστις δίχα τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν. Οἱ γάρ Θεόν εἶναι τὸν Χριστόν ὁμολογοῦντες, τὰς δὲ ἐντολάς αὐτοῦ μὴ φυλάσσοντες, οὐχ ὡς ἀρνούμενοι μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀτιμάζοντες αὐτόν λογισθήσονται· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ μειζόνως ὑπὲρ τούς τὰ ἴδια σῶματα περιτέμνοντας, ὡς τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς ἀκρωτηριαζόντες, ἐνδίκως

κατακριθήσονται. Ὁ τόν πατέρα γάρ ἀτιμάζων, πῶς υἱός λογισθήσεται; Ὁ τοῦ φωτός χωριζόμενος, πῶς ἐν αὐτῷ ὡς ἐν ἡμέρᾳ διάξειεν; Οὐδαμῶς, ἀδελφοί.

Εἰ δέ λέγοι τις ὅτι δύναται τηρῆσαι πάσας τὰς ἐντολάς, γινωσκέτω ὅτι τόν Θεόν ἐνδιαβάλλει καί κατακρίνει ὡς ἀδύνατα ἡμῖν ἐπιτάξαντα· ὅς οὐκ ἐκφεύζεται τό τῆς δίκης ἄφυκτον, ἀλλ' ὡς ὁ εἰπών· «Ἦδειν σε ὅτι σκληρός εἶ, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας καί συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας», καί οὗτος κατακριθήσεται, καί τῷ εἰπόντι τῷ Ἀδάμ ὄφει· «Γινώσκων ὁ Θεός ὅτι ἡ ὥρα φάγεσθε ἀπό τοῦ ξύλου ὅμοιοι αὐτῷ ἔσεσθε, τούτου χάριν ἐνετείλατο ὑμῖν μή φαγεῖν ἐξ αὐτοῦ», ὁμοιωθήσεται. Ψεύστην γάρ καί πλάνον καί φθόνου μεστόν τόν Θεόν ὁ τοιοῦτος ἀποκαλεῖ· ψεύστην μέν, ὅτι ἐκείνου εἰπόντος· «Ὁ ζυγός (298) μου χρηστός καί τό φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστίν», οὐ μόνον οὐκ ἐλαφρόν οὗτος, ἀλλά καί ἀβάστακτον αὐτό ἀποφαίνεται· πλάνον δέ, ὅτι κατήλθε πολλά ὑποσχόμενος καί μηδέν δοοῦναι θέλων ἡμῖν, μᾶλλον δέ φθονῶν τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν ἀδύνατα ἐπέταξεν ἡμῖν, ποιῆσαι καί φυλάξαι, ὅπως ἐκπληρῶσαι ταῦτα μή δυναμένους, προφάσεως δῆθεν εὐλόγου λαβόμενος, τῶν ἀγαθῶν ἡμᾶς ἐκείνων ἀποστερήσει. Ἀλλ' οὐαί τοῖς ταῦτα λέγουσιν, ἐάν μή μετανοήσωσιν· οὐδέν γάρ φορτικόν, οὐδέν ἐπαχθές ὁ Δεσπότης ἡμῶν καί Θεός ἐνετείλατο, μᾶλλον μέν οὖν ῥάδιά τε ὁμοῦ πάντα καί εὐκόλα, καθά – πιστεύσατέ μοι – καί αὐτός ἔγνω ἐγὼ εὐκόλον εἶναι τήν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ καί τήν ἐπίτευξιν αὐτοῦ τε καί τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Ἀλλά διά παραδείγματος τοῦτο ὑμῖν ὑποδείξω.

Ἄνθρωπος τις ἀντάρτη δουλεύων τινί ἀντιδίκῳ καί τοῦ βασιλέως τῶν Χριστιανῶν ἐχθρῷ, πολλά τρόπαια κατά τῶν δούλων αὐτοῦ καί ἀνδραγαθίας ποιῶν, καί ἐν τιμῇ μεγίστη παρά τῷ τυράννῳ ἐκείνῳ καί τοῖς ὑπ'αὐτόν στρατεύμασιν ὢν, ἐμηνύθη παρά τοῦ βασιλέως τῶν Χριστιανῶν διαφόρως τοῦ προσελθεῖν καί σύν αὐτῷ εἶναι καί ἀξιωθῆναι μεγάλων δωρεῶν καί συμβασιλεύειν αὐτῷ. Ὁ δέ ἐπί χρόνους τινάς οὐκ ἠβουλήθη, κατ' αὐτοῦ δέ μᾶλλον χεῖρον ἔκτοτε τόν πόλεμον ἀνερρίπισεν. Ἐν μιᾷ τοίνυν καθ' ἑαυτόν γνωσιμαχήσας καί μεταμεληθείς, ἐβουλεύσατο φυγῇ χρῆσασθαι καί μόνος πρός τόν βασιλέα πορευθῆναι, τοῦτο πρός ἑαυτόν λογισάμενος ὅτι, εἰ καί μέχρι τοῦ νῦν μηνύοντί μοι τῷ βασιλεῖ οὐχ ὑπήκουσα, ἀλλά πιστεύω ὡς οὐ μή λογισθῆ μου νῦν ἐπιστρέφοντος τήν ἀναβολήν τῶν τοσοῦτων ἐτῶν καί βραδυτῆτα διά τό εἶναι αὐτόν, ὡς ἀκούω, συμπαθῆ καί φιλάγαθον, συμπαθήσει δέ μοι καί ἅ ὑπέσχετό μοι πάντα ἀποπληρώσει. Ὡς οὖν ταῦτα ἀπό καρδίας ἐλογίσατο, καί ἔργῳ ἐποίησε· προσελθὼν τῷ βασιλεῖ καί τούς πόδας κρατήσας αὐτοῦ, (299) συγχώρησιν μετά κλαυθμοῦ ἐζητήσατο. Ὅν εὐθύς, τῇ ἀπροσδοκῆτῳ χαρᾷ ὁ χρηστός ἐκείνος ληφθεὶς βασιλεύς, ἀποδεξάμενος, ἐπί θαύματος εἶχε τήν τούτου μεταβολήν καί ταπείνωσιν, ἀνθ' ὧν ὅπως παρρησιάζεσθαι μᾶλλον ὄφειλεν καί τιμᾶς ἀπαιτεῖν ὑπέρ ἧς ἐνεδείξατο πρός αὐτόν ἀγάπης καί πίστεως, καταλιπὼν μέν τόν ἀντάρτην, προσελθὼν δέ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, κεῖται θρηνῶν ὑπέρ τῆς βραδυτῆτος καί τῶν παρ' αὐτοῦ προγεγονότων κακῶν, ἀναστήσας αὐτόν «ἐπέπεσεν ἐπὶ τόν τράχηλον αὐτοῦ καί κατεφίλησεν αὐτόν» τε ὄλον καί τούς δακρύοντας αὐτοῦ ὀφθαλμούς ἐπὶ ὥρας πολλάς. Εἶτα στέφος καί στολήν καί ὑποδήματα ὅμοια ὧν αὐτός ἐφόρει ἐνεχθῆναι κελεύσας, αὐτός δι' ἑαυτοῦ τόν πρῶην ἐχθρόν καί ἀντίδικον περιέβαλε, μηδέν ὅλως προσονειδίσας αὐτόν· καί οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλά νυκτός καί ἡμέρας συγκαίρων αὐτῷ καί συνευφραινόμενος, περιλαμβάνων τε καί κατασπαζόμενος στόμα πρός στόμα αὐτόν, τοσοῦτον ὑπερηγάπησεν αὐτόν ὅτι οὐδέ ἐν τῷ ὑπνοῦν αὐτοῦ ἐχωρίζετο, συνανακλινόμενος αὐτῷ καί περιλαμβάνων ἐπὶ τῆς κλίνης καί πάντοθεν τῷ ἑαυτοῦ χλανιδίῳ περισκέπων καί ἐπιτιθεὶς τό ἑαυτοῦ πρόσωπον ἐπὶ πᾶσι τοῖς αὐτοῦ μέλεσιν.

Τοιοῦτόν ἐστι καί τό ἡμέτερον πρός Θεόν καί οὕτως οἶδα ἐν τοιοῦτῳ τρόπῳ τούς μετανοοῦντας τόν φιλάγαθον Θεόν ἀποδέχεσθαι καί φιλεῖν, φεύγοντας μέν κόσμον πλάνον καί κοσμοκράτορα, γυμνούς δέ προσερχομένους αὐτῷ τῶν τοῦ βίου πραγμάτων ὡς βασιλεῖ καί Θεῷ, εἰ μή τισιν ἄρα βαρῦ καταφαίνεται τό τήν γεννησαμένην καταλιπεῖν καί τούς οἰκείους φίλους καί συγγενεῖς ἀπαρνήσασθαι καί τόν πλοῦτον ἔἶσαι τόν ἀπολλύμενον, ἐπεὶ οὐδέν ἔγωγε φορτικόν εὔρον ἢ λυπηρόν ἢ ἐπαχθές, προσφυγῶν τῷ Θεῷ καί σωτηρίῳ μου. Ἄλλ' εἰ χρή τήν ἀλήθειαν ὑμῖν ἐξειπεῖν καί ἅ οὐκ ἐβουλόμην πᾶσι δῆλα ποιεῖν, (300) ταῦτα τήν ἀγάπην ὑμῶν ἀπογυμνῶσαι, ἵνα δῶ τι καλόν τισιν ἐξ ὑμῶν, ἐν πάσῃ μᾶλλον στενοχωρία καί θλίψει καί τῇ νομιζομένην κακοπαθείᾳ ὑπερεκβλύζουσας τήν χαράν καί εὐφροσύνην ἔβλεπον ἐν ἐμοί διά τῆς ἀποκαλύψεως καί ἐπιφανείας τοῦ προσώπου αὐτοῦ, ὥστε πληροῦσθαι ἐναργῶς ἐπ' ἐμοί τό οὕτω λέγον τοῦ Παύλου ῥητόν· «Τό γάρ παραυτικά ἐλαφρόν τῆς θλίψεως βάρος δόξης κατεργάζεται ἐν ἡμῖν», καί τό τοῦ Δαυίδ· «Ἐν θλίψει» λέγοντος «ἐπλάτυνάς με», ὡς ἐντεῦθεν μηδέν ἠγεῖσθαι με τάς ἐπερχομένας θλίψεις καί τούς πειρασμούς πρός τήν οὐχί μέλλουσαν, ἀλλά παραυτικά ἀποκαλυπτομένην μοι διά Πνεύματος Ἁγίου δόξαν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἧς τῇ μετοχῇ τε καί θεᾶ καί αὐτάς τάς πρός θάνατον νόσους καί εἴ τινα ἕτεραν ἀφορητοτέραν ὀδύνην διά πόνων τοῖς ἀνθρώποις ἐγγινομένην οὐδέν ἠγούμην, πᾶσαν ἐπιλανθανόμενος ὀδύνην καί λύπην τοῦ σώματος· οὕτω τό φορτίον τῶν ἐντολῶν ἐλαφρόν καί τόν ζυγόν Κυρίου χρηστόν αὐτόθεν ἐλογιζόμενον, ἐν δέ τῷ μή εὐρίσκειν με δι' αἰτίας τινός ὑπέρ αὐτοῦ συντόμως ἀποθανεῖν, θλίψις, πιστεύσατε, ἦν μοι ἀφόρητος.

Τοιγαροῦν, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, πάντα ἀφέντες δράμωμεν γυμνοί, καί προσελθόντες τῷ δεσπότῃ Χριστῷ προσπέσωμεν καί προσκλαύσωμεν ἐνώπιον τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος, ἵνα καί αὐτός, θεασάμενος τήν πίστιν καί τήν ταπεινώσιν ἡμῶν, ὁμοίως ἡμᾶς, μᾶλλον δέ μειζόνως, ἀποδέξῃται καί τιμήσῃ, καί στολῇ καί διαδήματι τῷ ἑαυτοῦ κατακοσμήσῃ καί ἀξιούς τοῦ ἐπουρανίου νυμφῶνος δαιτυμόνας ἐργάσῃται. Οὐ γάρ ἴσον τό ἀπό βασιλέως εἰς βασιλέα φθαρτόν προσελθεῖν, ἐπιγείου τε βασιλείας ἐν ἐπιτυχίᾳ γενέσθαι καί τό ἀπό γῆς εἰς οὐρανοῦς ἀνελθεῖν καί δόξης αἰωνίου καί βασιλείας ἀφθάρτου ἀξιωθῆναι καί Θεοῦ συγκληρονόμος (301) συγκοινωνός γενέσθαι, καί οὐχί βασιλεύς μόνον, ἀλλά καί θεός γενέσθαι ἀπό Θεοῦ, καί σὺν τῷ Θεῷ εἰς αἰῶνας αἰῶνων εὐφραίνεσθαι. Μή οὖν προτιμήσωμέν τι τῶν γηϊνῶν καί φθειρομένων, παρακαλῶ, ἀδελφοί, ἵνα μή τῆς Χριστοῦ δόξης καί κοινωνίας ἐκπέσωμεν, ἀλλ' ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη, ἑαυτούς ἐκκαθάραντες, τούς ἀρραβῶνας λαβεῖν, μᾶλλον δέ αὐτόν ἐκείνον, τόν ἐπί πάντων καί ἐν πᾶσι καί πᾶν ἀγαθόν ὄντα, σπουδάσωμεν κτήσασθαι.

Μηδέ εἶπη τις· «Ἐγώ ἀπό τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τόν Χριστόν λαβὼν ἔχω», ἀλλά μανθανέτω ὅτι οὐχί πάντες οἱ βαπτιζόμενοι λαμβάνουσι διά τοῦ βαπτίσματος τόν Χριστόν, μόνοι δέ οἱ βεβαιόπιστοι καί ἐν γνώσει τελεῖα ἢ καί προκαθήρσει ἑαυτούς εὐτρεπίσαντες καί οὕτως ἐλθόντες ἐπὶ τό βάπτισμα. Καί τοῦτο εἴσεται ὁ ἐρευνῶν τάς Γραφάς ἀπό τῶν ἀποστολικῶν λόγων καί πράξεων· γέγραπται γάρ· «Ἀκούσαντες δέ οἱ ἐν Ἱερουσαλύμοις ἀπόστολοι ὅτι δέδεκται ἡ Σαμάρεια τόν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀπέστειλαν πρός αὐτούς τόν Πέτρον καί Ἰωάννην, οἵτινες καταβάντες προσήυξαντο περί αὐτῶν ὅπως λάβωσι Πνεῦμα Ἁγίον· οὕτω γάρ ἦν ἐπ' οὐδενί αὐτῶν ἐπιπετωκός, μόνον δέ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τό ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τότε ἐπετίθουν τάς χεῖρας ἐπ' αὐτούς καί ἐλάμβανον Πνεῦμα Ἁγίον». Εἶδες πῶς οὐ πάντες οἱ βαπτιζόμενοι εὐθύς τό Ἁγίον Πνεῦμα λαμβάνουσιν; Ἐμαθες παρά τῶν ἀποστόλων ὅτι, καί πιστεύσαντές τινες καί βαπτισθέντες, τόν Χριστόν διά τοῦ βαπτίσματος οὐκ ἐνεδύσαντο; Εἰ γάρ τοῦτο ἐγένετο, οὐκ ἄν μετὰ ταῦτα εὐχῆς καί τῆς

τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐδειήθησαν ἐπιθέσεως· λαμβάνοντες γάρ Πνεῦμα Ἅγιον, τόν Κύριον Ἰησοῦν ἐλάμβανον. Οὐ γάρ ἄλλο ὁ Χριστός καί ἄλλο τό Πνεῦμα· καί τίς τοῦτο φησίν; Αὐτός ὁ Θεός Λόγος τῆ Σαμαρείτιδι (302) προσειπών· «Πνεῦμα ὁ Θεός». Εἰ οὖν ὁ Χριστός Θεός, πνεῦμα κατά τήν τῆς θεότητος φύσιν ἐστίν καί ὁ ἔχων αὐτόν, Πνεῦμα Ἅγιον ἔχει· ὁ δέ τό Πνεῦμα ἔχων, αὐτόν πάλιν ἔχει τόν Κύριον, καθώς καί ὁ Παῦλος φησι· «Τό δέ Πνεῦμα ὁ Κύριος ἐστί».

Βλέπειν οὖν ἑαυτούς ἡμᾶς χρή, ἀδελφοί, καί κατανοεῖν ἀκριβῶς τὰς ψυχὰς ἡμῶν, εἰ τόν Κύριον Ἰησοῦν εὐαγγελισθέντα ἡμῖν ἐδεξάμεθα καί ἐν ἑαυτοῖς ἡμῖν αὐτόν κεκτήμεθα, ἵνα, καθώς ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης φησί, γινώμεν εἰ ἐξουσίαν ἐλάβομεν παρ' αὐτοῦ τέκνα Θεοῦ γενέσθαι. Προσεχέτω τοιγαροῦν τοῖς λεγομένοις ὑπό τῶν ἁγίων Γραφῶν ἕκαστος καί ἑαυτόν κατανοεῖτω, καθώς εἶπομεν, ἵνα μή μάτην ἑαυτόν φρεναπατῶν, πιστός εἶναι οἰόμενος, ἄπιστος εὐρεθήσεται, καί τόν Κύριον ἔχειν νομίζων ἐν ἑαυτῷ κενός ἐξέλθῃ τοῦ σώματος καί ὡς μηδέν ἔχων κατακριθήσεται, ἀφαιρούμενος ὃ δοκεῖ ἔχειν, καί εἰς τό πῦρ ἐμβληθήσεται. Πόθεν οὖν γνωσόμεθα εἰ ἐν ἡμῖν ὁ Χριστός ἐστί, καί πῶς ἑαυτούς ἡμᾶς καταμάθωμεν; Τά ἀπό τῶν θείων Γραφῶν λόγια ἀναλεγόμενοι καί ἀντιπαρατιθοῦντες ὡς ἔσοπτρα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, ἐν αὐτοῖς ὅλους ἑαυτούς καταμάθωμεν. Ἄλλ' ἀνωτέρω τόν λόγον ἀγάγωμεν, καί Θεοῦ διδόντος λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ ἀκαθάρτου μου στόματος, τόν τῆς κατανοήσεως τρόπον ποσῶς ὑμῖν, τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐκθήσομαι. Ἄλλά προσέχετε, ἀξιῶ· περί φρικτῶν γάρ ὁ λόγος ἐστίν.

«Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καί ὁ Λόγος ἦν πρὸς τόν Θεόν καί Θεός ἦν ὁ Λόγος· οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τόν Θεόν. Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο. Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν καί ἡ ζωὴ ἦν τό φῶς τῶν ἀνθρώπων· καί τό φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καί ἡ σκοτία αὐτό οὐ κατέλαβεν». Ταῦτα τοίνυν εἰπών, τήν ἀδιαίρετον Τριάδα ἐδήλωσε, Θεόν τόν Πατέρα λέγων, Λόγον τόν Υἱόν, (303) ζωὴν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ὅπερ καί ἐν φῶς τὰ τρία ἐστίν ἐν τῇ σκοτίᾳ φαῖνον. Ἐν ποίᾳ ἄρα σκοτίᾳ; Ἐν τῇ τῶν ὀρωμένων κτίσει, πάντως φησίν· ὁ γάρ Θεός παντί καί πανταχοῦ πάρεστι, φῶς ὦν καί φαίνων· καί ἡ σκοτία αὐτόν οὐ κατέλαβεν, ἀντί τοῦ· μολυσμός αὐτῷ ἁμαρτίας ὅλως οὐ προσήγγισεν, οὐδέ ἡ κτίσις αὐτόν φαίνειν παρενεπόδισεν, οὐδέ ἔγνω, οὐδέ εὔρεν, οὐδ' ἠνώθη, οὐδέ αὐτόν ἐώρακεν. Διό τό αὐτό νόημα δευτέρων, ἵνα σαφές αὐτό ἀπεργάσῃται, ἐπήγαγε καί φησιν· «Ἦν τό φῶς τό ἀληθινόν ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τόν κόσμον· ἐν τῷ κόσμῳ ἦν καί ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο καί ὁ κόσμος αὐτόν οὐκ ἔγνω». Ἀπ' ἀρχῆς ἦν ὁ Θεός πανταχοῦ, φησίν, ὁ ζωογονῶν πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τόν κόσμον, καί πρό τοῦ ποιῆσαι τόν κόσμον ἐν τῷ κόσμῳ ἦν. Πῶς; Ὅτι προὔφεστηκε παρ' αὐτῷ καί ἐν αὐτῷ τὰ πάντα· οἱ γάρ μήπω γεννηθέντες, οὐχ ὡς μή ὄντες, ἀλλ' ὡς ἤδη γεγονότες, παρά τῷ Θεῷ εἰσιν. Εἶτα ποιήσας τόν κόσμον, οὐ τόπω, φησί, διέστη τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἐν αὐτῷ ἦν καί ὁ κόσμος αὐτόν οὐκ ἔγνω.

Πῶς οὖν πρό τοῦ ποιῆσαι τόν κόσμον πανταχοῦ ἦν καί, τόν κόσμον ποιήσας, ἐν τῷ κόσμῳ ἦν φαίνων καί ὁ κόσμος αὐτόν οὐ κατέλαβεν; Προσέχετε μετὰ ἀκριβείας. Οὐ τόπω διέστη «ὁ πανταχοῦ παρών καί τὰ πάντα πληρῶν», φησίν, ὅτε τόν αἰσθητόν τοῦτον κόσμον παρήγαγεν ὁ Θεός, ἀλλά φύσει καί δόξῃ θεότητος, μηδέν ἐκ τῶν γεγονότων δηλονότι προσεγγίσαν ἢ ὅλως καταλαβόν αὐτόν· καί γάρ ἀχώριστον ὦν τῶν πάντων, ἐν τοῖς πᾶσιν ἀριδήλως ἐστί. «Καί οὐδεὶς αὐτόν ἐπιγινώσκει, φησίν, εἰ μή ὁ Υἱός καί ὃ ἔάν βούληται ὁ Υἱός ἀποκαλύψαι». Οὗτος οὖν ὁ ἐν τῷ κόσμῳ ὦν καί παρά τοῦ κόσμου ἀγνωσόμενος, εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν καί οἱ ἴδιοι αὐτόν οὐκ ἐδέξαντο. Ἴδια δέ αὐτοῦ τόν κόσμον ἐκάλεσε καί τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ (304) καί διὰ τόν κτίστην αὐτόν καί δεσπότην τούτων εἶναι καί διὰ τήν ἐκ τῆς σαρκός συγγένειαν. Μή οὖν παραδράμῃς τὰ εἰρημένα, ἀλλά γινώθι ὅτι ὁ ἐν ἀρχῇ ὦν πρὸς τόν Θεόν Λόγος, καί Θεός ὦν καί τήν ζωὴν ἔχων ἐν ἑαυτῷ καί πάντα ποιήσας καί φῶς ὦν ὁ πάντα

ἄνθρωπον φωτίζει, αὐτός ὁ πρό τοῦ κόσμου ἐν κόσμῳ ὢν καί τόν κόσμον ποιήσας καί ἐν αὐτῷ ὑπάρχων καί ὑπό τοῦ κόσμου ἀγνοούμενος καί παρ' αὐτοῦ μή καταλαμβανόμενος, ἐν τῷ κόσμῳ σωματωθεὶς παρεγένετο, ἵνα τοῖς μὲν ἐκ πίστεως εἰς Θεόν αὐτόν δεχομένοις καί τάς ἐντολάς αὐτοῦ φυλάσσουν καί τόν σταυρόν αἴρουν, ὡς Θεός ἀποκαλυφθῆ καί οἷός ἐστι γνωσθῆ, νῦν μὲν μετρίως, καθ' ὅσον ἕκαστος χωρεῖ, ἐν δέ τῇ ἀναστάσει τρανότερον. «Ὅσοι γάρ, φησὶν, ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι τοῖς πιστεύουσιν εἰς τό ὄνομα αὐτοῦ, οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδέ ἐκ θελήματος σαρκός οὐδέ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν. Καί ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καί ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καί ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρά πατρός, πλήρης χάριτος καί ἀληθείας».

Ἴδου τό κάτοπτρον ὃ προεῖπον ὑμῖν οὗτοι οἱ λόγοι εἰσίν. Καί σκόπει μοι τῶν εὐαγγελικῶν ῥημάτων τό ἀκριβές, πῶς τρανῶς διδάσκει ἡμᾶς τῶν πιστῶν τά γνωρίσματα, ἵνα καί ἑαυτούς ἡμᾶς ἕκαστος καί τούς πλησίον ἐπιγινώσκωμεν. Ὅσοι δέ ἔλαβον αὐτόν, φησί, διὰ τῆς πίστεως δηλονότι Θεόν αὐτόν καί οὐκ ἄνθρωπον μόνον ὁμολογήσαντες, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν διὰ τοῦ βαπτίσματος τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἐλευθερώσας αὐτούς, ὥστε μή μόνον εἶναι πιστοῦς, ἀλλ' εἰ βούλονται πορεύεσθαι ταῖς αὐτοῦ ἐντολαῖς, καί τὴν ἀγιότητα τῆ τῶν ἐντολῶν ἐργασίᾳ προσεπικτῶνται, ὡς ἐν ἐτέρῳ φησί· «Γίνεσθε ἅγιοι, ὅτι ἐγώ ἅγιός εἰμι», καί πάλιν· (305) «Γίνεσθε οἰκτίρμονες, ὡς καί ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστίν». Εἶτα μετὰ ταῦτα καί τόν τρόπον δηλοῖ τῆς υἱοθεσίας, εἰπὼν· «Οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδέ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδέ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν». Γέννησιν ἐνταῦθα τὴν πνευματικὴν καλεῖ ἀλλοίωσιν, ἣτις ἐνεργεῖται καὶ καθορᾶται ἐν τῷ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος βαπτισμῷ, καθὼς αὐτός ὁ ἀψευδὴς Κύριος οὕτω φησὶν· «Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δέ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ». Ἐν τούτῳ τοίνυν οἱ βαπτιζόμενοι ὡς ἐν φωτὶ φῶς γίνονται καί τόν γεγεννηκότα γνωρίζουσι· καί γὰρ ὀρῶσιν αὐτόν.

Ὅτι δέ οὐκ ἀρκεῖ μόνον ἡμῖν πρὸς σωτηρίαν τό βάπτισμα, ἀλλὰ καί τῆς σαρκός τοῦ Ἰησοῦ καί Θεοῦ καί τοῦ αἵματος τοῦ τιμίου αὐτοῦ οἰκειότερα καί ἀναγκαιότερα ἡμῖν ἐστίν ἢ μετάληψις, ἄκουσον τῶν ἐξῆς· «Καί ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καί ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν». καί ὅτι περὶ τούτων ταῦτα δηλοῖ, ἄκουε τοῦ Κυρίου λέγοντος ὧδε· «Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καί πίνων μου τό αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ». Τούτου γὰρ γεγονότος καί πνευματικῶς διὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἡμῶν βαπτισθέντων καί τέκνων Θεοῦ γεγονότων καί τοῦ σαρκωθέντος Λόγου διὰ τῆς τοῦ ἀχράντου σώματος καί αἵματος αὐτοῦ μεταλήψεως σκηνώσαντος ὡς φῶς ἐν ἡμῖν, ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρά πατρός. Γεννηθέντες, φησὶν, ὑπ' αὐτοῦ καί ἐξ αὐτοῦ πνευματικῶς καί σκηνώσαντος αὐτοῦ σωματικῶς ἐν ἡμῖν καί ἡμῶν κατοικησάντων γνωστῶς ἐν αὐτῷ, τότε κατ' αὐτόν εὐθύς τόν καιρόν, κατ' αὐτήν τὴν ὥραν, ὅτε ταῦτα ἐγένετο, ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ τῆς θεότητος, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρά πατρός, οἷαν δηλονότι οὐδεὶς ἕτερος οὐκ ἄγγελος ἔχει, οὐκ ἄνθρωπος. Ἐπειδὴ γὰρ εἷς Θεός ὁ Πατήρ, (306) εἷς καί ὁ Υἱός αὐτοῦ ὁ μονογενής, μία δέ τῶν ἀμφοτέρων ἡ δόξα, γνωριζομένη καί ἀποκαλυπτομένη πᾶσιν οἷς ὁ Υἱός βούλεται διὰ τοῦ ἐκπορευομένου Πνεύματος παρά τοῦ Πατρός.

Τοιγαροῦν ἕκαστος ὑμῶν, ἀδελφοί, τῇ ἑαυτοῦ διανοίᾳ εἰς τὴν τῶν ῥημάτων τούτων ἐγκύψας δύναμιν, ἑαυτόν θεασάσθω. Εἰ τόν Θεόν Λόγον ἐλθόντα ἔλαβεν, εἰ τέκνον Θεοῦ ἐγένετο, εἰ οὐκ ἐξ αἵματος καί σαρκός μόνον, ἀλλὰ καί ἐκ Θεοῦ γεγέννηται, εἰ ἔγνω τόν σαρκωθέντα Λόγον σκηνώσαντα ἐν αὐτῷ καί εἰ ἐθεάσατο τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρά πατρός, ἰδοὺ γέγονε χριστιανός καί ἀναγεννηθέντα ἑαυτόν ἐθεάσατο καί τόν γεννήσαντα αὐτόν πατέρα ἐγνώρισεν, οὐ

λόγω μόνω, ἀλλ' ἔργω χάριτος καὶ ἀληθείας. Ἐμμείνωμεν, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ τῷ ἐσόπτρῳ τῆς ἀληθείας καὶ ἀποστῶμεν τῆς βλαβεραῆς καὶ αἰρεσιώδους διδασκαλίας καὶ ὑπονοίας τῶν λεγόντων μὴ ἀποκαλύπτεσθαι νῦν ἐν ἡμῖν τοῖς πιστοῖς τὴν δόξαν τῆς θεότητος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ διὰ τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δωρεᾶς· ἡ γὰρ δωρεὰ ἐν τῇ ἀποκαλύψει δίδεται καὶ ἡ ἀποκάλυψις διὰ τῆς δωρεᾶς ἐνεργεῖται. Οὔτε οὖν Πνεῦμα Ἅγιον λαμβάνει τις, μὴ ἀποκαλυπτόμενον καὶ ὀρώμενον νοερώς, οὔτε ἀποκάλυψιν βλέπει, εἰ μὴ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι φωτισθῆ, οὔτε πιστός τελείως δύναται λέγεσθαι, εἰ μὴ τό τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα λάβῃ, καθὼς τῇ Σαμαρείτιδι ἔλεγεν ὁ Χριστός· «Ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε, ἀλλὰ γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον». «Τοῦτο δέ» ὁ εὐαγγελιστὴς φησιν «ἔλεγεν περὶ τοῦ Πνεύματος οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν». Ὅρα πῶς οἱ μὴ τό Πνεῦμα ἐνεργοῦν καὶ λαλοῦν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς ἄπιστοί εἰσιν; Ἀψευδὴς γάρ ὁ Χριστός, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησε καὶ δόλος οὐχ εὐρέθη ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. (307) Εἰ οὖν ἐκεῖνος λέγει τό Πνεῦμα διδόναι τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν, πάντως οἱ μὴ ἔχοντες τό Πνεῦμα οὐκ εἰσιν ἐκ καρδίας πιστοί.

Εἰ δέ λέγοι τις ἀγνώστως τοῦτο καὶ ἀναισθητῶς λαβεῖν καὶ ἔχειν ἕκαστον ἡμῶν τῶν πιστῶν, βλασφημεῖ, ψεύστην ποιῶν τὸν εἰπόντα Χριστόν ὅτι «Γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον», καὶ αὐθις· «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ποταμοὶ ρεύσουσιν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ὕδατος ζῶντος». Εἰ οὖν ἡ πηγὴ βλύζει, πάντως καὶ ὁ ποταμὸς ἐξερχόμενος καὶ καταρρέων τοῖς βλέπουσι καθορᾶται· εἰ δέ ταῦτα, κατὰ τοὺς οὕτω φρονοῦντας, ἀγνώστως ἐν ἡμῖν ἐνεργοῦνται, μηδενὸς τούτων ἐπαιθανομένων ἡμῶν, εὐδὴλον ὅτι οὐδὲ τῆς αἰωνίου ζωῆς, τῆς συνεπομένης αὐτοῖς καὶ ἐν ἡμῖν μενούσης, ὅπως αἴσθησιν λάβωμεν, οὐδέ τό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος φῶς θεασόμεθα, ἀλλὰ νεκροὶ καὶ τυφλοὶ καὶ ἀναίσθητοι διαμενοῦμεν, ὡσπερ ἄρτι, καὶ τότε· καὶ οὕτω ματαῖα ἢ ἐλπίς ἡμῶν γέγονε κατ' αὐτούς καὶ ὁ δρόμος διακενῆς, ἐν τῷ θανάτῳ ὄντων ἡμῶν καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς μὴ λαμβανόντων αἴσθησιν.

Ἄλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ὅπερ πολλάκις εἶπον καὶ πάλιν ἐρῶ καὶ οὐδέποτε λέγειν παύσομαι. Φῶς ὁ Πατήρ, φῶς ὁ Υἱός, φῶς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ἐν φῶς, ἄχρονον, ἄτμητον, ἀσύγχυτον, αἴδιον, ἄκτιστον, ἄποσον, ἀνενδεές, ἀόρατον, ὡς ἔξω πάντων καὶ ὑπὲρ πάντα καὶ ὄν καὶ νοούμενον, ὅπερ οὐδεὶς ποτε ἀνθρώπων πρό τοῦ καθαρθῆναι ἠδυνήθην θεάσασθαι, οὔτε πρό τοῦ θεάσασθαι ἔλαβεν. Πολλοὶ γάρ εἶδον μὲν, οὐκ ἐκτήσαντο δέ, ὡς θησαυρόν πολὺν ἐν τοῖς βασιλικαῖς ταμιεῖοις καταξιωθέντες ἰδεῖν καὶ ἀπελθόντες διακενῆς. Καὶ γὰρ γίνεται μὲν κατ' ἀρχὰς πολλάκις εἰς τοὺς μετανοοῦντας θερμῶς ἔλλαμψις θεία καὶ φωτισμός, εὐθύς δέ παρέρχεται· καὶ εἰ (308) μὲν μέχρι θανάτου αὐτοῦ ἑαυτούς ὅλους ἐκδώσουσι καὶ ζητήσουσιν ἐμπόνως, ἀξίους σφᾶς αὐτούς καὶ ἀμέμπτους ἐν πᾶσι τῷ Κυρίῳ παριστῶντες, τελείως πάλιν ἐπανελθοῦσαν ταύτην λαμβάνουσιν· εἰ δέ μικρόν ῥαθυμῆσουσι καὶ εἰς μείζονα κόπους ἑαυτούς ἐμβαλεῖν παραιτήσονται, τὰς ψυχὰς ἀγαπῶντες τὰς ἑαυτῶν, ἀνάξιοι τοῦ τοιοῦτου δώρου γίνονται καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἔτι ὄντες ἐν σώματι, οὐκ εἰσέρχονται· εἰ δέ μὴ νῦν, οὐδέ μετὰ τὴν τοῦ σώματος ἔξοδον εἰσελεύσονται δηλονότι. Εἰ γὰρ ὁ τό ἐν τάλαντον λαβὼν καὶ κατακρύψας κατεκρίθη, ὅτι μὴ ἐπολυπλασίασεν αὐτό, πόσω μᾶλλον ὁ μηδὲ φυλάξας ὃ ἔλαβεν, ἀλλὰ διὰ ῥαθυμίας ἀπολέσας, κατακριθήσεται.

Ἐνταῦθα τοιγαροῦν, ὡς πᾶσα Γραφή θεόπνευστος λέγει, ἐστὶν ἡ πανήγυρις, ἐνταῦθα τὰ σκάμματα, καὶ ἐνταῦθα τοῖς νικῶσι τῶν ἐπάθλων οἱ ἀρραβωνικοὶ στέφανοι δίδονται, καὶ τοῖς ἠττηθεῖσι πρόδηλος καὶ φανερά ἡ ἀπαρχὴ τῆς αἰσχύνης καὶ τῆς κολάσεως γίνεται. Καὶ ὄρα τῷ λόγῳ συμμαρτυροῦντας τούτῳ τοὺς τε ἁγίους Τεσσαράκοντα Μάρτυρας καὶ πάντας ἄλλους τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρήσαντας. Οἱ

μέν γάρ ἐν αὐτῇ τῇ λίμνῃ ὄντες τοῦ ὕδατος ἐκ χειρός Θεοῦ τούς στεφάνους ἐδέξαντο, ὁ δὲ τῷ λουτρῷ προσφυγῶν τῇ θέρμῃ εὐθύς διελύθη καὶ πρὸς τό αἰώνιον πῦρ ἀπελήλυθεν. Εὐστράτιος δὲ ὁ ἐπ' ἀρετῇ περιβόητος, ὑπὲρ Χριστοῦ τιμωρούμενος, «Νῦν ἔγνω» ἔλεγεν «ὅτι ναός Θεοῦ εἰμι καὶ τό Πνεῦμα αὐτοῦ οἰκεῖ ἐν ἐμοί. Ἀπόσπῃτε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται τῆς ἀνομίας». Πρὸς δὲ τόν δικάζοντα τύραννον ἀπεφθέγγετο· «Εἴ σοι τά αἰσθητήρια τῶν φρενῶν μὴ ἀλλοίωτο καὶ τῷ τῶν παθῶν φυράματι μὴ μετεσκεύαστο πρὸς τό γεῶδες ἢ ψυχὴ σου, ἔδειξα ἄν σοι τόν ἐσταυρωμένον τοῦτον σωτήρα καὶ λυτρωτὴν καὶ εὐεργέτην τυγχάνοντα». (309) Εἶδες πῶς ἡ πίστις δίχα τῶν ἔργων νεκρά ἐστὶ; Πρὸ γάρ τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τούς τοῦ μαρτυρίου ἀγῶνας τόν ἅγιον, ἐπειδὴ τὴν πίστιν μόνην εἶχεν, οὐκ εἶχε τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐν ἑαυτῷ, ὅτε δὲ ἐκ τῶν ἔργων τὴν πίστιν ἔδειξε, τότε καὶ ναόν ἑαυτόν Θεοῦ ἐπέγνω καὶ τό Πνεῦμα αὐτοῦ τό Ἅγιον οἰκοῦν ἐν ἑαυτῷ γνωστῶς τοῖς νοεροῖς ὄμμασιν ἐθεάσατο. Τί ταύτης τῆς μαρτυρίας ἐκδηλότερον γένοιτ' ἄν;

Εἰ δὲ λέγοιεν τινες ὅτι ἐκεῖνοι μάρτυρες ἦσαν, ἐκεῖνοι ἔπασχον ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, καὶ πῶς ἐκείνοις ἴσους ἡμᾶς γενέσθαι ἐνδέχεται, τοῦτο πρὸς αὐτούς εἴπομεν ὅτι καὶ ὑμεῖς αὐτοί, εἴ γε βούλεσθε, ὑπὲρ Χριστοῦ πάσχοντες καὶ τιμωρούμενοι, καθάπερ ἐκεῖνοι μαρτυρήσετε καθ' ἑκάστην, οὐκ ἐν ἡμέρᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν νυκτὶ καὶ ἐν πάσῃ ὥρᾳ. Καὶ πῶς ἔσται τοῦτο; Ἐάν καὶ ὑμεῖς πρὸς τούς ὀλεθρίους παρατάξησθε δαίμονας, ἐάν ἀεὶ κατὰ τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ οἰκείου θελήματος ἴστασθε. Ἐκεῖνοι γάρ πρὸς τυράννους, ἡμεῖς δὲ πρὸς δαίμονας ἔχομεν καὶ τά ὀλέθρια πάθη τῆς σαρκός, ἅτινα καὶ ἐν ἡμέρᾳ πάσῃ καὶ ἐν νυκτὶ καὶ ὥρᾳ τυραννικῶς ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐπιτίθενται καὶ ἐκβιάζονται πρᾶξαι ἡμᾶς τά μὴ ἀνήκοντα τῇ θεοσεβείᾳ καὶ ἃ παροξύνει Θεόν. Εἰ οὖν πρὸς ταῦτα στώμεν καὶ οὐ κάμψομεν γόνυ τῇ Βάαλ, οὐδέ ταῖς ὑποθήκαις τῶν πονηρῶν πεισθῶμεν δαιμόνων, οὐδέ λειτουργήσομεν τῇ σαρκὶ πρόνοιαν αὐτῆς εἰς ἐπιθυμίας ποιούμενοι, μάρτυρες εἰκότως ἐσόμεθα καὶ αὐτοί, πρὸς τὴν ἀμαρτίαν ἀγωνιζόμενοι, μεμνημένοι δηλαδὴ τῶν μαρτύρων καὶ ἅς ὑπήνεγκαν ἀφορήτους μαστιγὰς ἐνθυμούμενοι καὶ διὰ τοῦτο κατὰ τοῦ διαβόλου ἰστάμενοι· ἀλλὰ γάρ καὶ πρὸς τούς ἐκείνων ἀποβλέποντες πόνους καὶ ὅπως ἡμεῖς ἀπολειπόμεθα ταῆς ἐκείνων ἀθλήσεως ἀπὸ ψυχῆς λογιζόμενοι καὶ στεναάζοντες, τῶν αὐτῶν ἐκείνοις στεφάνων ἀξιωθῶμεν, (310) εἰ καὶ μὴ τῇ ποσότητι, ἀλλὰ γε τῇ ποιότητι κατὰ τὴν ἄνωθεν τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀγαθότητα, καὶ εἰ μὴ ἐκείνοις ἴσοι τῇ παρρησίᾳ, ἀλλὰ γε ἴσοι πάντως τῇ ὑπομονῇ καὶ τῇ πρὸς τά δεινά τῶν πόνων εὐχαριστία ἐσόμεθα.

Ἐκεῖνοι γάρ ἐξ ἔργων καὶ πόνων ἀθλήσεως, ἡμεῖς ἐξ ἔργων καὶ πόνων ἀσκήσεως σωθῆναι ἐλπίζομεν καὶ τό ὄλον ἐκ φιλανθρωπίας τῆς τοῦ Δεσπότη καὶ χάριτος· ἐκεῖνοι ἐξ ἰδρώτων καὶ ἀγῶνων μαρτυρικῶν, ἡμεῖς ἐκ δακρύων καὶ ἀγῶνων ἀσκητικῶν· ἐκεῖνοι ἐκ τῆς τοῦ ἰδίου αἵματος χύσεως, ἡμεῖς ἐκ τῆς ἐκκοπῆς τοῦ ἰδίου θελήματος καὶ ἐν τῷ ἴστασθαι ἀεὶ καὶ ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς τό ἀπόκριμα τοῦ θανάτου καὶ καθ' ὥραν τόν θάνατον ἀπεκδέχεσθαι, ἐτοίμως τε τόν αὐχένα ἐκτείνοντες εἰς τό ἀποθανεῖν ἐπὶ πάσῃ ἐντολῇ τοῦ δεσπότη ἡμῶν Θεοῦ, ἢ παραβῆναι μέχρι καὶ ψιλοῦ λόγου ταύτην καταδεχόμενοι. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἅπαντες ἐξ ἴσης ἐκείνοις τῶν παρόντων καταφρονῆσαι ὀφείλομεν, ἀδελφοί. Οὐ γάρ ἔστιν, οὐκ ἔστι τά ἀφθαρτα λαβεῖν πάντας ἡμᾶς μηδὲ βδελυξαμένους ὡς σκύβαλα τά φθαρτά, οὐδέ τά αἰώνια κερδῆσαι τούς ἀντεχομένους τῶν ἐπικήρων, οὐδέ τόν Χριστόν ἔνοικον σχεῖν διὰ τῆς τοῦ Ἁγίου ἐπισκηνώσεως Πνεύματος τόν ὑπὸ ἑνός καὶ τοῦ μικροῦ πάθους τὴν καρδίαν κυριευόμενον.

Ὁ γάρ Θεός, ἀδελφοί, ἴνα πάλιν ἐρῶ, φῶς ἐστὶ, καθὼς αὐτός ἐκεῖνός φησιν· «Ἐγὼ εἰμι, λέγων, τό φῶς τοῦ κόσμου». Εἰ τοίνυν τῇ σαρκὶ λέγεις φῶς εἶναι, ἄρα, ἀναληφθέντος καὶ κρυβέντος αὐτοῦ, διέστη λοιπόν καὶ ἐχωρίσθη τῶν μαθητῶν,

ἔπειτα καί ἡμῶν, καί οὕτω κατά σέ σκοτεινός ὄλος ὁ κόσμος ἐγένετο. Εἰ δέ τῆ θεότητι φῶς εἶπεν εἶναι τοῦ κόσμου ὁμολογεῖς, πῶς καί μή βλέπειν αὐτόν λέγεις καί ἐν σοί εἶναι ὑπολαμβάνεις; Εἰ φῶς τοῦ κόσμου ὁ Χριστός, οἱ μή ὀρώντες αὐτόν ἅμα τυφλοί (311) εἰ δέ φῶς καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ὡς περ οὖν καί φῶς, πῶς καί μή ὀρᾶν αὐτό λέγεις καί ἐν σοί εἶναι ἀγνώστως νομίζεις; Εἰ δέ λέγεις ὑπό παθῶν ἐν σοί τό Πνεῦμα καλύπτεσθαι, περιγραπτόν, ὡς οὐκ οἶδας, τό θεῖον ποιεῖς καί ὑπό τῆς κακίας κυριευόμενον· σκότος γάρ ἡ πονηρά γνώμη καί δίχα σωματικῆς ἀμαρτίας ἐστίν. Ὁ οὖν λέγων ἔχειν ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ τό φῶς ὑπό τοῦ σκότους τῶν παθῶν καλυπτόμενον καί ὑπ' αὐτοῦ μή ὀρώμενον, ὑπό τῆς σκοτίας λέγει κρατεῖσθαι τό φῶς· καί τό οὕτω λέγον Ἅγιον Πνεῦμα· «Καί τό φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καί ἡ σκοτία αὐτό οὐ κατέλαβεν» ψευδόμενον ἀποφαίνεται. Τό Πνεῦμα τό Ἅγιον μή καταλαμβάνεσθαι λέγει ὑπό τῆς σκοτίας τό φῶς, καί σύ λέγεις ὑπό τοῦ ζόφου τῶν παθῶν ἐν σοί κατακρύπτεσθαι; Γνωθί οὖν σεαυτόν πρῶτον, ὅστις ἄν ἦς ὁ τοῦτο λέγων, ἐν γνώσει σαφῶς ἀμαρτάνοντα· εἰ γάρ ὁμολογεῖς τῶν παθῶν τό σκότος τοῦ ἐν σοί φωτός κάλυμμα γενέσθαι, ἤδη σεαυτόν ἐν πρώτοις καταλέγεις κα' κατηγορεῖς, ὅτι οἶδας ἐν σκότει καθῆσθαι καί δουλεύειν τοῖς πάθεσι, καί ἐξουσίαν λαβῶν τέκνον γενέσθαι Θεοῦ, ἦτοι φωτός, καί χρηματίσαι ἡμέρας υἱός, ἀπρακτος ὢν σύ καί ἀργός, ἐν νυκτί διάγεις, διαναστῆναι πρὸς ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καί ἀποδιῶξαι τό νέφος τῶν παθῶν μή βουλόμενος, ἀλλ' ὡς ἐν βορβόρω, τῇ σῆ ῥυπαρᾷ καρδίᾳ, τόν ἐκ τῶν οὐρανῶν κατελθόντα διά τήν σωτηρίαν τήν σὴν παρορᾷς κείμενον.

Διά τοῦτο τοίνυν τάδε λέγει τό φῶς· «Ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σέ, πονηρῆ δουλε, ὅτι ἐλθόντα με, ὡς σύ λέγεις, καί ἐνοικήσαντα ἐν σοί τόν ταῖς ἄνω ἀπρόσιτον τάξεσι, τοῦτο γινώσκων αὐτός, ἕσασ μέ ὑπό τό σκότος κείσθαι κεχωρισμένον τῶν σῶν κακῶν, καθά δή τοῦτο λέγεις αὐτός· καί ἐπί τοσοῦτους χρόνους ἐγκαρτερήσαντός μου (312) καί τήν μετάνοιάν σου ἐκδεχομένου καί τήν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν μου προσαναμένοντος, οὐκ ἠβουλήθης μέχρι τέλους κἄν ποσῶς ἐκζητῆσαι με, οὐδέ συμπνιγόμενον καί στεναχωρούμενον ἐν σοί ὥκτειρας, οὐδέ εὐρεῖν με τήν δραχμὴν ἣν ἀπώλεσα, σέ, ἕσασ δά τό μή ἐαθῆναί με ἀναφθῆναι καί θεάσασθαί σε καί ὑπό σοῦ θεαθῆναι, ἀλλ' ὑπό τῶν ἐν σοί παθῶν ἀεί συγκαλύπτεσθαι. Ἄπελθε τοιγαροῦν ἀπ' ἐμοῦ, ἐργάτα τῆς ἀνομίας, εἰς τό πῦρ τό αἰώνιον τό ἠτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καί τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, ἐπειδή τήν σὴν ἐπιστροφὴν καί μετάνοιαν ἐπέειπας, καί οὐκ ἔδωκάς μοι φαγεῖν· ἐδίψησα τήν σωτηρίαν σου, καί οὐκ ἔδωκάς μοι πιεῖν· γυμνός ἦμην τῶν σῶν ἐναρέτων πράξεων, καί οὐκ ἐνέδυσάς με αὐτάς· ἐν φυλακῇ στενωπάτῃ καί ῥυπώσῃ καί σκοτεινῇ τῆς σῆς καρδίας ὑπῆρχον, καί ἐπισκέψασθαι ἢ εἰς φῶς ἐξαγαγεῖν με οὐκ ἠβουλήθης· ἐν ἀσθενείᾳ τῆς σῆς ῥαθυμίας καί ἀπραξίας κατακείμενόν με ἐγίνωσκες, καί οὐ δικόνησάς μοι διά τῶν ἀγαθῶν σου ἔργων καί πράξεων. Λοιπόν ἄπελθε ἀπ' ἐμοῦ».

Ταῦτα τοιγαροῦν ἔρεῖ, καί νῦν ὁ Κύριος λέγει, πρὸς τοὺς λέγοντας ἐν ἑαυτοῖς μέν ἔχειν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ὑπό δέ τοῦ σκότους τῶν παθῶν αὐτῶν καλυπτόμενόν τε καί σκεπαζόμενον καί μηδέ ὀρώμενον τοῖς νοεροῖς τῆς ψυχῆς αὐτῶν ὀφθαλμοῖς. Πρὸς δέ γε τοὺς λέγοντας μέν γινώσκουν αὐτόν, ὁμολογοῦντας δέ μή βλέπειν τό τῆς θεότητος αὐτοῦ φῶς, ταῦτά φησιν· «Εἰ ἐγνώκετέ με, ὡς φῶς με ἐγνώκετε ἄν· φῶς γάρ ὄντως ἐγώ τοῦ κόσμου εἰμί». Ἄλλ' οὐαί οἱ λέγοντες· «Πότε ἡ ἡμέρα Κυρίου ἐλεύσεται;», καί ταύτην καταλαβεῖν μή σπουδάζοντες. Ἡ γάρ παρουσία τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς πιστοὺς γέγονε καί ἀεί γίνεται καί εἰς πάντας τοὺς βουλομένους ἐφέστηκεν. Εἰ γάρ ἐκεῖνος τό φῶς τοῦ κόσμου ἐστὶ καί τοῖς αὐτοῦ ἀποστόλοις (313) εἶπε μεθ' ἡμῶν ἕως τῆς συντελείας συνέσεσθαι, πῶς, μεθ' ἡμῶν ὢν, ἐλεύσεται; Οὐδαμῶς. Οὐ γάρ ἐσμέν υἱοὶ σκότους καί υἱοὶ νυκτός, ἵνα τό φῶς ἡμᾶς καταλάβῃ, ἀλλ' υἱοὶ φωτός καί υἱοὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἡμέρας ὅθεν καί ζῶντες ἐν τῷ Κυρίῳ ἐσμέν καί

ἀποθνήσκοντες ἐν αὐτῷ καὶ σὺν αὐτῷ ζήσομεν, καθὼς ὁ Παῦλος φησι. Περί τούτου γάρ καὶ ὁ θεολόγος οὕτως λέγει Γρηγόριος· «Ὅπερ ἐστὶ τοῖς αἰσθητοῖς ἥλιος, τοῦτο τοῖς νοητοῖς Θεός». Οὗτος γάρ ἔσται καὶ ὁ μέλλον αἰὼν καὶ ἡ ἀνέσπερος ἡμέρα καὶ βασιλεία οὐρανῶν, νυμφῶν καὶ παστᾶς καὶ γῆ πραέων καὶ θεῖος παράδεισος καὶ βασιλεύς καὶ διάκονος, καθὼς αὐτός οὕτως εἶρηκε· «Μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτῶν εὐρήσει γρηγοροῦντας· ἀμὴν γάρ λέγω ὑμῖν ὅτι ἀνακλινεῖ αὐτούς καὶ περιζωσάμενος διακονήσει αὐτοῖς».

Ταῦτα οὖν πάντα καὶ τούτων ἕτερα πλείονα, ἃ οὐκ ἐξόν τινι ἀριθμῆσασθαι, τοῖς αὐτῷ πιστεύουσι γενήσεται ὁ Χριστός οὐκ ἐν τῷ μέλλοντι μόνον αἰῶνι, ἀλλὰ πρῶτον ἐν τῷδε τῷ βίῳ, εἴθ' ὕστερον καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι. Εἰ καὶ ἐνταῦθα μὲν ἀμυδρότερον κάκει τελεώτερον, πλήν ὅμως πάντων τῶν ἐκεῖ ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη τὰς ἀπαρχὰς οἱ πιστοὶ βλέπουσι τρανῶς καὶ λαμβάνουσιν· οὔτε γὰρ τὰς ἐπαγγελίας ἀπάσας ἐνταῦθα ἀπολαμβάνουσιν· οὔτε, ἐκεῖ τό πᾶν ἐλπίζοντες, μένουσιν, ἐνταῦθα ὄντες, τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἄμοιροί τε καὶ ἄγευστοι. Ἄλλ' ἐπεὶ περ διὰ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως τὴν βασιλείαν ἡμῖν ὁ Θεός καὶ τὴν ἀφθαρσίαν καὶ πᾶσαν τὴν αἰώνιον ζωὴν δοῦναι ὠκονομήσατο, ψυχικῶς μὲν ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη κοινωνοὶ καὶ (314) μέτοχοι τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀναμφιβόλως γινόμεθα, οἷον ἀφθαρτοὶ καὶ ἀθάνατοι καὶ υἱοὶ Θεοῦ καὶ υἱοὶ φωτός καὶ υἱοὶ ἡμέρας καὶ κληρονόμοι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὡς αὐτὴν ἐκείνην ἐντός ἡμῶν δηλονότι περιφέροντες – ταῦτα γὰρ πάντα ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη ἐν αἰσθήσει ψυχῆς καὶ γνώσει λαμβάνομεν, εἰ μὴ τι ἀδόκιμοι τῇ πίστει ἢ ἐλλιπεῖς ἐν τῇ τῶν θείων ἐντολῶν ἐργασία ἐσμέν, σωματικῶς δέ οὐκέτι, ἀλλὰ φθαρτὸν αὐτό, ὡς ὁ Χριστός καὶ Θεός πρό τῆς ἀναστάσεως, περιφερόμεν, καὶ παρ' αὐτοῦ ἐμπεριεχόμενοι καὶ δεσμούμενοι τὴν ψυχὴν, οὐ χωροῦμεν νῦν τὴν ἀποκαλυπτομένην ὅλην ἡμῖν εἰσδέξασθαι δόξαν, ἀλλὰ τό ἄρρητον πέλαγος τῆς δόξης ἐνοπτριζόμενοι, ῥανίδα βλέπειν ἐκείνου μίαν ἡγούμεθα καὶ διὰ τοῦτο ἐν ἐσόπτρῳ λέγομεν ἄρτι βλέπειν καὶ ἐν αἰνίγματι, πλήν ὁμοίους ἡμᾶς ἑαυτούς πνευματικῶς ὀρῶμεν ἐκείνου τοῦ παρ' ἡμῶν ὀρωμένου καὶ ἡμᾶς βλέποντος κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν· μετὰ δέ τὴν ἀνάστασιν, καὶ αὐτό τό σῶμα πνευματικόν· ὡς αὐτός ἐκεῖνος ἐκ τοῦ μνημείου τοῦτο ἀλλοιώσας θεϊκῆ δυνάμει ἀνέστησεν, οὕτω καὶ ἡμεῖς πάντες τοῦτο ληψόμεθα πνευματικόν καὶ οἱ ὁμοιωθέντες αὐτῷ πρότερον ψυχικῶς ὁμοιωθησόμεθα αὐτῷ καὶ τότε σωματικῶς τε ἅμα καὶ ψυχικῶς, τουτέστιν ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, ἄνθρωποι τῇ φύσει, θεοὶ τῇ χάριτι, καθὰ δὴ καὶ αὐτός ἐκεῖνος Θεός τῇ φύσει, ἄνθρωπος τῇ ἀγαθότητι ἐχρημάτισεν. Οἱ δέ τό μυστήριον τοῦτο ἀκριβῶς ἐπιστάμενοι, πῶς μὴ ποθοῦσι καὶ ἐπιθυμοῦσι τὸν θάνατον, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος· «Οἱ δέ ἐν τῷ σκῆνι τούτῳ ὄντες στενάζομεν, τὴν ἀποκάλυψιν ἀπεκδεχόμενοι τῶν υἰῶν τοῦ Θεοῦ».

Καὶ γὰρ εἰ μὴ τοῦτο ἐστὶ μηδὲ ἀπ' ἐντεῦθεν ἐν σώματι ὄντες τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν ἐν μετοχῇ καὶ κοινωνίᾳ γινόμεθα, (315) μηδὲ τὴν χάριν λαμβάνομεν οἱ ἐκλεκτοί, λοιπὸν καὶ ὁ Χριστός αὐτός προφήτης ἐστὶ καὶ οὐ Θεός· ἀλλὰ καὶ πάντα ὅσα τό αὐτοῦ εὐαγγέλιον λέγει, προφητεία περὶ μελλόντων ἐστὶ καὶ οὐχὶ δωρεὰ χάριτος· ὁμοίως δέ καὶ οἱ ἀπόστολοι προφητείαν ἐνεχειρίσθησαν, ἀλλ' οὐχὶ τῶν προφητευθέντων ἐκπλήρωσιν, οὐδέ ἔλαβόν τι ἐκεῖνοι οὐδέ ἑτέροις μετέδωκαν. Ἄλλ' ὡς τῆς ἀγνοίας τῶν οὕτως ἐχόντων καὶ τῆς σκοτώσεως! Λόγοι λοιπὸν κατ' αὐτούς ἐστὶ διακενῆς ἢ πίστις ἡμῶν, ἔργων ἔρημοι. Εἰ γὰρ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἢ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις ἐπέφανε λόγῳ μόνῳ καὶ οὐ πράγματι, καὶ οὕτω γεγονέναι νομίζομεν τό μυστήριον τῆς πίστεως ἡμῶν, τίς ἡμῶν ἀθλιώτερος; Εἰ τό φῶς τοῦ κόσμου ὁ Χριστός ἐστὶ καὶ Θεός, παρά μηδενός δέ τῶν ἀνθρώπων τοῦτον ἀδιαλείπτως ὀρᾶσθαι πιστεύομεν, τίς ἄρα ἡμῶν ἀπιστότερος;

Εἰ τοίνυν αὐτός φῶς ἐστὶ, τοὺς δὲ ἐνδιδυσκομένους αὐτόν μὴ ἐπαισθάνεσθαι λέγομεν, τί νεκροῦ διαφέρομεν; Εἰ δὲ αὐτός μὲν ἡ ἄμπελος, ἡμεῖς δὲ τὰ κλήματα, ἐὰν μὴ τὴν πρὸς αὐτόν γινώσκομεν πάντως ἔνωσιν, ἄψυχοι καὶ ἄκαρποι καὶ ξύλα ξηρά, ὕλη πυρός ἀσβέστου τυγχάνομεν. Εἰ δὲ καὶ οἱ τρώγοντες αὐτοῦ τὴν σάρκα καὶ πίνοντες αὐτοῦ τὸ αἶμα ζωὴν αἰώνιον ἔχουσι κατὰ τὸ θεῖον αὐτοῦ λόγιον, ταῦτα δὲ ἡμεῖς ἐσθίοντες οὐδὲν τῆς αἰσθητῆς τροφῆς πλέον γενόμενον ἐν ἡμῖν αἰσθανόμεθα οὐδέ ζωὴν ἄλλην ἐν γνώσει λαμβάνομεν, ἄρτον λοιπὸν μόνον ψιλόν, οὐδέ δὲ καὶ Θεὸν μετελάβομεν. Εἰ γὰρ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ Χριστός, καὶ ἡ ἀγία σὰρξ αὐτοῦ οὐ σὰρξ μόνον, ἀλλὰ σὰρξ καὶ Θεὸς ἀχωρίστως, ἀλλὰ καὶ ἀσυγχύτως, ὁρατός μὲν τῇ σαρκί εἶτ' οὖν τῷ ἄρτῳ τοῖς αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς ὑπάρχων, ἀόρατος δὲ τῇ θεότητι τοῖς αἰσθητοῖς, τοῖς δὲ γε τῆς ψυχῆς ὄμμασι καθορώμενος. Διὸ καὶ ἀλλαχοῦ· (316) «Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα» φησὶ «καὶ πίνων μου τὸ αἶμα ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ». Καὶ οὐκ εἶπεν, ἐν αὐτοῖς μένει καὶ αὐτὰ ἐν αὐτῷ, ἀλλ' ἐν ἐμοί, τουτέστιν ἐν τῇ ἐμῇ δόξῃ, ἐν τῷ ἐμῷ φωτί, ἐν τῇ ἐμῇ θεότητι. «Ἐγὼ γάρ, φησὶν, ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί· καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί». Εἰ οὖν ταῦτα πάντα ἀγνώστως καὶ ἀναισθητῶς γίνεσθαι νομίζομεν ἐν ἡμῖν, τίς τὴν ἡμῶν ἀναισθητῶς γίνεσθαι νομίζομεν ἐν ἡμῖν, τίς τὴν ἡμῶν ἀναισθησίαν ἀξίως ἄρα θρηνησίην; Ὅντως οὐδεὶς.

Ἄλλὰ μακάριοι οἱ ὡς φῶς ἐλθόντα τὸν Χριστόν ἐν τῷ σκότει δεξάμενοι, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ φωτός καὶ ἡμέρας ἐγένοντο.

Μακάριοι οἱ τὸ φῶς αὐτοῦ νυνὶ ἐνδυσάμενοι, ὅτι τὸ τοῦ γάμου ἤδη περιεβάλλοντο ἔνδυμα· οἱ οὐ δεθήσονται χεῖρας ἢ πόδας, οὐδέ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον ἐμβληθήσονται.

Μακάριοι οἱ ἐν σώματι τὸν αὐτόν Χριστόν θεασάμενοι, τρισμακάριοι δὲ οἱ νοερῶς αὐτόν καὶ πνευματικῶς ἰδόντες καὶ προσκυνήσαντες, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ ὄψονται θάνατον. Καὶ μὴ ἀπίσται τοῦτο, ὁρῶν καὶ ἐν τοῖς ἐπιγείοις τοῦτο γινόμενον· οἱ γὰρ τὸν ἐπὶ γῆς βασιλέα ἰδεῖν καταξιωθέντες κατάδικοι, τῆς ἐπὶ θάνατον ἀγούσης ἀποφάσεως εὐθύς ἀπαλλάσσονται.

Μακάριοι οἱ τὸν Χριστόν καθ' ἐκάστην μετὰ τοιαύτης ἐσθίοντες θεωρίας καὶ γνώσεως, ὡς Ἡσαΐας ὁ προφήτης τὸν ἄνθρακα, ὅτι αὐτοὶ καθαρθήσονται ἀπὸ παντός ρύπου ψυχῆς τε καὶ σώματος.

Μακάριοι οἱ καθ' ὥραν τοῦ ἄρρητου γευόμενοι τῷ στόματι τοῦ νοός αὐτῶν, ὅτι αὐτοὶ ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως (317) περιπατήσουσι καὶ τὸν ἅπαντα χρόνον ἐν εὐφροσύνῃ διατελέσουσι.

Μακάριοι οἱ τὸ φῶς τοῦ Κυρίου ὡς αὐτόν ἐκεῖνον ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη γνωρίσαντες, ὅτι αὐτοὶ ἀνεπαισχύντως αὐτῷ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι παραστήσονται.

Μακάριοι οἱ ἐν τῷ φωτί τοῦ Χριστοῦ διάγοντες πάντοτε, ὅτι αὐτοὶ καὶ νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας ἀδελφοὶ καὶ συγκληρονόμοι αὐτοῦ εἰσὶ τε καὶ ἀεὶ ἔσονται.

Μακάριοι οἱ τὸ φῶς ἐν τῇ ἑαυτῶν καρδίᾳ νυνὶ ἀνάψαντες καὶ ἄσβεστον τοῦτο διαφυλάξαντες, ὅτι αὐτοὶ τῷ νυμφίῳ ἐν τῇ τοῦ βίου ἐξόδῳ φαιδροὶ προσυπαντήσουσι καὶ μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν νυμφῶνα λαμπαδοῦχοι συνεισελεύσονται.

Μακάριοι οἱ μὴ ἐν ἑαυτοῖς λογισάμενοι ὅτι οὐχὶ ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη οἱ ἄνθρωποι τὴν πληροφορίαν τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, ἀλλ' ἐν τῇ ἐξόδῳ τοῦ βίου, ἢ καὶ μετὰ τὴν ἔξοδον, ταύτην λαμβάνουσιν, ὅτι αὐτοὶ ταύτην νυνὶ λαβεῖν ἀγωνίζονται.

Μακάριοι οἱ ἐπὶ μηδενὶ τῶν εἰρημένων δισταζόντες ἢ ψευδές εἶναι τοῦτο ὑπονοήσαντες, ὅτι αὐτοὶ, εἰ καὶ μηδὲν τούτων ἔχουσιν, ὅπερ ἀπεύχομαι, ἀλλὰ γε πάντως σπουδάσουσι κτήσασθαι.

Μακάριοι οἱ ὅλη ψυχῇ ἐκζητοῦντες ἐλθεῖν πρὸς τὸ φῶς, τῶν ἄλλων ἀπάντων καταφρονήσαντες, ὅτι, εἰ καὶ μὴ φθάσουσιν ἔτι ἐν σώματι ὄντες εἰσελθεῖν εἰς τὸ

φῶς, ἀλλ' οὖν γε ἴσως ἐλπίσι χρησταῖς ἐκδημήσουσι καί ἐν αὐτῷ, μετρίως μὲν, ὅμως γενήσονται.

Μακάριοι οἱ αἰεὶ πικρῶς διὰ τὰ αὐτῶν ἀμαρτήματα κλαίοντες, ὅτι αὐτούς τό φῶς καταλάβη καί τὰ πικρά δάκρυα εἰς γλυκέα μεταποιήσει.

Μακάριοι οἱ τῷ θείῳ φωτὶ ἀυγαζόμενοι καί τήν ἑαυτῶν (318) ἀσθένειαν βλέποντες καί τό δυσειδές τῆς ψυχικῆς αὐτῶν στολῆς κατανοοῦντες, ὅτι αὐτοὶ ἀενάως κλαύσονται καί τοῖς ὀχετοῖς τῶν δακρύων ἀποπλυνθήσονται.

Μακάριοι οἱ τῷ θείῳ φωτὶ πλησιάσαντες καί ἔνδον αὐτοῦ εἰσελθόντες καί φῶς ὅλοι γενόμενοι, συγκραθέντες αὐτῷ, ὅτο αὐτοὶ τήν ρυπαράν τελείως στολήν ἀπεδύσαντο καί οὐκέτι πικρά δάκρυα κλαύσονται.

Μακάριοι οἱ τό ἑαυτῶν ἔνδυμα ὡς τόν Χριστόν ἐκλάμποντα βλέποντες, ὅτι αὐτοὶ ἀνεκφράστου χαρᾶς καθ' ὥραν πλησθήσονται καί ἐν ἐκπλήξει γλυκέως δακρύσουσιν, υἱούς καί συμμετόχους ἑαυτοῦ ἤδη γεγονότας τῆς ἀναστάσεως τεκμαιρόμενοι.

Μακάριοι οἱ διηνεκῶς τό νοερόν ὄμμα ἀνεωγμένον ἔχοντες καί ἐν πάσῃ εὐχῇ τό φῶς καθορῶντες καί στόμα πρὸς στόμα συλλαλοῦντες αὐτῷ, ὅτι αὐτοὶ ἰσότημοι τῶν ἀγγέλων, εἰ τολμηρόν δέ εἰπεῖν, καί ὑπέρ ἀγγέλους ἐγένοντο καί γενήσονται· ἐκεῖνοι γάρ ὑμνοῦσιν, οὗτοι δέ ἐντυγχάνουσιν. Εἰ δέ τοιοῦτοι ἐγένοντο καί αἰεὶ γίνονται, ἔτι περιόντες τῷ βίῳ καί τῇ τῆς σαρκὸς φθορᾷ ἐμπεδούμενοι, ὅποιοι ἂν μετά τήν ἀνάστασιν καί μετά τό ἀπολαβεῖν τό πνευματικόν ἐκεῖνο καί ἄφθαρτον σῶμα ἔσονται; Πάντως οὐκ ἀγγέλων μόνον ἴσοι, ἀλλά καί τοῦ τῶν ἀγγέλων δεσπότου ὅμοιοι, καθὼς γέγραπται· «Οἶδαμεν δέ, φησὶν, ὅτι, ὅταν ἀποκαλυφθῆ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα».

Μακάριος ὁ μοναχὸς ἐκεῖνος ὁ ἐν εὐχῇ τῷ Θεῷ παριστάμενος καί βλέπων αὐτόν καί βλεπόμενος παρ' αὐτοῦ καί ἔξω τοῦ κόσμου γεγονότα ἑαυτόν αἰσθανόμενος, ὄντα δέ ἐν τῷ Θεῷ μόνω, καί μὴ δυνάμενος γνῶναι εἴτε ἐν σώματι εἴτε ἐκτός τυγχάνει σώματος, ὅτι αὐτὸς ἀκούσει ἄρρητα ῥήματα ἃ οὐκ ἐξόν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι, καί ἴδη ἃ (319) ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν, οὐδέ οὖς ἤκουσεν, οὐδέ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου σαρκίην ἀνέβη.

Μακάριος ὁ τό φῶς τοῦ κόσμου ἐν ἑαυτῷ μορφωθέν θεασάμενος, ὅτι αὐτὸς ὡς ἔμβρυον ἔχων τόν Χριστόν, μήτηρ αὐτοῦ λογισθήσεται, καθὼς αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ ἀψευδὴς ἐπηγγείλατο· «Μήτηρ μου» λέγων «καί ἀδελφοὶ καί φίλοι οὗτοί εἰσι». Ποῖοι; «Οἱ ἀκούοντες τόν λόγον τοῦ Θεοῦ καί ποιοῦντες αὐτόν». Ὡστε οἱ μὴ τηροῦντες τὰς ἐντολάς, ἑαυτοῦ τῆς τοιαύτης χάριτος ἐκουσίως ἀποστεροῦσιν, ἐπεὶ δυνατόν τό πρᾶγμα καί ἦν καί ἔστι καί ἔσεται καί ἐγένετο καί γίνεται καί εἰς πάντας τοὺς τὰ προστάγματα αὐτοῦ ἐκπληροῦντας γενήσεται.

Ἴνα δέ μὴ καταλιπόντες τοῦτο ἀμάρτυρον, ἀφ' ἑαυτῶν τι λέγειν καί τὰ ὄντα ἀδύνατα ὡς δυνατὰ δογματίζουσιν ὑποπτειθῶμεν, αὐτόν καί αὐθις τόν μακάριον Παῦλον, τό τοῦ Χριστοῦ στόμα, εἰς μέσον ὑμῖν παραγάγωμεν, τοῦτο παριστῶντα τρανῶς ἐν τῷ λέγειν· «Τεκνία, οὐς πάλιν ὠδίνω ἄχρις οὗ Χριστὸς μορφωθῆ ἐν ὑμῖν». Ἄρα ποῦ λέγων αὐτόν ἢ ἐν ποίῳ τόπῳ καί μέρος τοῦ σώματος ἡμῶν μορφωθήσεται, ἐν τῷ μετώπῳ, ἀλλά ἐν τῷ προσώπῳ ἢ τῷ στήθει τοῦτον λογίζεσθε; Οὐ μὲν οὖν, ἀλλά ἔνδον, ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν. Μὴ δέ καί σωματικῶς μορφοῦσθαι αὐτόν ὑπελάβετε; Ἄπαγε, ἀλλά μορφοῦται μὲν, ἀσωμάτως δέ καί ὡς Θεῷ πρέπον ἐστὶ. Πλὴν ὡσπερ γινώσκει ἡ γυνὴ σαφῶς, ὅταν ἔγγυός ἐστιν, ὅτι σκιρτᾷ τό βρέφος ἐν τῇ κοιτίᾳ αὐτῆς καί οὐκ ἂν ποτε ἀγνοήσῃ ὅτι αὐτό ἔνδον ἔχει ἐν ἑαυτῇ, οὕτω καί ὁ τόν Χριστόν ἔχων μεμορφωμένον ἐν ἑαυτῷ καί τὰς κινήσεις ἤτοι ἐλάμψεις αὐτοῦ γινώσκει καί τὰ σκιρτήματα ἤτοι τὰς ἀστραπάς αὐτοῦ ὅλως οὐκ ἀγνοεῖ καί τήν μὴ μὴ μορφωσιν αὐτοῦ ἐν ἑαυτῷ καθορᾷ· οἷον τό φῶς τῆς λαμπάδος ἔνδοθεν ἐν τῷ

κατόπτρῳ δείκνυται, οὐκ ἐν φαντάσματι ἀνυποστάτῳ καθάπερ ἐκεῖνό ἐστιν, (320) ἄλλ' ἐν φωτὶ ἐνυποστάτως καὶ οὐσιωδῶς δεικνύμενον, ἐν μορφῇ ἀμόρφῳ καὶ ἐν ἀνιδέῳ ἰδέᾳ ἀοράτως ὁρώμενον καὶ ἀκατανοήτως κατανοούμενον.

Οὕτως οὖν ἡ ἀκαταληψία καταλαμβάνεται τῆς πίστεως ἡμῶν, ὧ ἄδελφοί. Οὕτω παρ' οἷς ἂν ὁ Πατήρ καὶ ὁ Υἱὸς ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι παραγένωνται καὶ μονὴν ἐπ' ἀληθείας ποιήσωσι, καθορῶνται καὶ κατανοοῦνται ἀναμφιβόλως, ἀπαραλλάκτως, ἐν ἐνὶ φωτὶ, καθὼς εἶπομεν, γινωσκόμενοι. Πλήν ὥσπερ ὁ καταδιώκων τινὰ φεύγοντα, κἂν ἐγγὺς αὐτοῦ καὶ κατὰ πόδας εἶναι νομίζῃ καὶ ἤδη δοκῇ ἄπτεσθαι καὶ ἄκροισ δακτύλοις προσεγγίζειν αὐτῷ, οὐ δύναται ἐγκρατῆς γενέσθαι αὐτοῦ, παρά τριχὰ τὸ δὴ λεγόμενον ὦν, οὕτως οὐδέ, ἐάν λογισμόν τινα μικρόν ἢ συνδυασμόν, ἀπιστίας λέγω ἢ διψυχίας ἢ δειλίας, ἢ τὸ οἰονοῦν πάθος ἐν ἀμελείᾳ καὶ ῥαθυμίᾳ ἔξομεν, ἢ καὶ πράγματός τινος μικροῦ καὶ ἐλαχίστου εἰ ὅλως ἀντιποιησόμεθα, οὐκ ἂν θεότητος κοινωνοὶ γενησόμεθα, οὐκ ἂν εἰς τὸ ὕψος τῆς δόξης ταύτης ἀναχθῶμεθα. Ὡς γάρ τὸ παρά τριχὰ ἐκεῖ, οὕτω καὶ τὸ μικρόν τοῦτο ἐπὶ τῶν πνευματικῶν γίνεται. Καὶ εἰ μὴ τελέως καὶ αὐτῆς τῆς ψυχῆς ἡμῶν καὶ τοῦ σώματος, ὡς ἐπὶ μαρτύριον κληθέντες, καταφρονήσωμεν καὶ πρὸς πᾶσαν τιμωρίαν καὶ πάντα θάνατον ὅλους ἑαυτοὺς καὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἐκδώσωμεν, μηδὲ μιμνησκόμενοι τινος τῶν πρὸς ζωὴν καὶ σύστασιν τοῦ φθαρτοῦ τούτου σώματος, μὴ τί γε μεριμνῶντες, οὐκ ἂν φίλοι καὶ ἀδελφοί, οὐκ ἂν συμμέτοχοι καὶ συγκληρονόμοι, οὐδέ τῶν εἰρημένων μυστηρίων Θεοῦ ἐν θεωρίᾳ καὶ γνώσει καὶ πείρᾳ γενώμεθα.

Διὰ τοι τοῦτο ὁ μὴ πρὸς ταῦτα φθάσαι καταξιοθεὶς καὶ τῶν τοιούτων ἐν κατασχέσει γενέσθαι καλῶν ἑαυτοῦ καταγινωσκέτω μόνου καὶ μὴ λεγέτω, προφασιζόμενος προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις, ὅτι ἀδύνατον τὸ πρᾶγμα, ἢ ὅτι (321) γίνεται μὲν, ἀγνώστως δέ· ἀλλὰ γινωσκέτω πληροφορούμενος ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν, ὅτι τὸ μὲν πρᾶγμα δυνατόν καὶ ἀληθές ἐστιν, ἔργῳ γινόμενον καὶ γνωστῶς ἐνεργούμενον, τῇ δὲ ἀργίᾳ καὶ ἐλλείψει τῶν ἐντολῶν αὐτὸς ἑαυτὸν ἕκαστος τῶν τοιούτων κατὰ ἀναλογίαν ἀποστερεῖ ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, ἐντεῦθεν μὲν γευσαμένους καὶ γνόντας ὅτι χρηστός ὁ Κύριος, ἐκεῖθεν δέ ὅλον ὀψομένους αὐτόν καὶ εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων συνευφραينوμένους αὐτῷ· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΑ΄. (322)

Περὶ τῆς ζωοποιῦ νεκρώσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ τῆς αἰεὶ γινομένης εὐαισθητῶς ἐν τοῖς τελείοις. Καὶ ὅτι ἡ κτῆσις τῶν ἀρετῶν αἵματι ἀγοράζεται· καὶ τίνα τῶν ἀρετῶν τὰ καταγώγια καὶ ὅτι ὁ μὴ διὰ τῆς πρώτης βαθμίδος κατὰ τάξιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀνερχόμενος οὐδαμῶς εἰσελεύσεται εἰς αὐτήν. Ὅτι ἐν τοῖς τελείοις χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις ἐστὶ, καὶ οὐ δάκρυον, καὶ βρῦουσι τῆς θεολογίας τὰ ρεῖθρα. Καὶ πρὸς τὸ τέλος, ὅτι δεῖ ἐπιτηδᾶν ταῖς ἀρχαῖς ἄνευ τῆς πληροφούσης τὰς καρδίας ἡμῶν χάριτος, τῆς ἐπὶ τὸ ποιμαίνειν καλούσης τὸν λαόν τοῦ Θεοῦ· καὶ τί τὸ ἔργον τῶν προϊσταμένων, τίς δὲ ἡ περὶ τὰ λογικὰ πρόβατα φροντίς, καὶ πῶς ὀφείλουσι ταῦτα παρά τῶν ποιμένων ποιμαίνεσθαι.

Τὰ τῆς ζωοποιῦ νεκρώσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ καὶ τῆς θαυμαστῆς ἐνεργείας αὐτῆς τῆς γινομένης αἰεὶ ἐν τοῖς τελείοις τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν γνῶσιν οὐ πᾶς τις ὁ ἀκούων καὶ διαγνώσεται, εἰ καὶ τοῦτό τις οἶεται, ἀλλ' ἐκεῖνοι μόνοι οἱ ἐπιγνωκότες καὶ κατειληφότες ἐναργῶς τὸ οὕτω λέγον τοῦ Ἀποστόλου ἱερώτατον λόγιον· «Παράγει γάρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ

ἔχοντες ὧσι καὶ οἱ ἀγοράζοντες ὡς μὴ κατέχοντες καὶ οἱ κλαίοντες ὡς μὴ κλαίοντες καὶ οἱ χαίροντες ὡς μὴ χαίροντες καὶ οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ ὡς μὴ καταχρώμενοι», οὕτω καὶ οἱ μεριμνῶντες ὡς μὴ μεριμνῶντες καὶ (323) οἱ ἐργαζόμενοι ὡς μὴ ἐργαζόμενοι. Καὶ πάλιν· «Ὡς νεκροί, καὶ ἰδοὺ ζῶμεν, ὡς μηδὲν ἔχοντες καὶ πάντα κατέχοντες». Μὴ οὖν παραδράμῃς ἀπλῶς ταῦτα καὶ οὕτω πως ἐννοεῖν τὴν ἐν αὐτοῖς ἐγκεκρυμμένην δύναμιν νόμιζε, ἀλλὰ κατανόει μοι ἀκριβῶς τὴν ἔνδοθεν τῆς ψυχῆς σου διάθεσιν, ἀγαπήτε, καὶ ἀπὸ τῶν ὀρωμένων πραγμάτων παραστήσομέν σοι τῶν εἰρημένων τὴν θεωρίαν· πρόσσεχε δέ τοῖς λεγομένοις ἐν ἀκριβείᾳ.

Ὁ ἤδη νεκρὸς γεγονώς, πρὸς οὐδέν τῶν ὀρωμένων ἐν αἰσθήσει διάκειται· καὶ ὁ μηδὲν ἔχων, πάντως ἐστέρηται, πάντων χρῆζει, πάντων ἐπιθυμεῖ· ὁ δέ τὰ πάντα κατέχων, πρὸς ποῖον ἄλλο πρᾶγμα τοῦ βίου σχοιῆ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, συμπεριλαβὼν δηλονότι τὰ πάντα καὶ μὴ καταλείψας μηδὲν ὃ καὶ ἐπιθυμήσαι ὀφείλει τοῦ κτήσασθαι; Ἀλλὰ μακάριος ὁ ἔργω ταῦτα ζητήσας, ὁ πείρα καταλαβὼν καὶ ἰδὼν καὶ μαθὼν. Οὐ γάρ λόγοι κενοὶ οἱ λόγοι ἡμῶν εἰσιν, ἀλλὰ καθάπερ οἰκίαι καὶ πόλεις καὶ βασιλεία ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ταῖς χώραις κατὰ τόπους εἰσίν, οὕτω καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ὁδῷ τῇ πρὸς οὐρανὸν ἀπαγούσῃ αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ καὶ αἱ ἀρεταὶ κατὰ σταδίους καὶ τόπους ὑπάρχουσιν. Ἡμεῖς οὖν τὰ περὶ ἐκείνων λέγομεν, καθ' ὅσον ὁ λόγος χωρεῖ σαφηνίσει τὰς ὀρωμένας ἐκείνας κτίσεις καὶ τὰ μεγέθη καὶ κάλλη αὐτῶν. Ὁ δέ γε ἀναγινώσκων, πῶς ἀπὸ μόνων τῶν λόγων θεωρὸς αὐτῶν τῶν πραγμάτων γενήσεται; Οὐδαμῶς, εἴποι ἄν. Εἰ δέ θεωρὸς γενέσθαι οὐ δύναται, κύριος τούτων ἑνὸς πῶς γένηται; Ἔστι μὲν γὰρ ἰδεῖν αὐτὰ ἢ ἐξ αὐτῶν τινα μερικῶς, μὴ κτήσασθαι δέ. Τό μὲν γὰρ ἰδεῖν, ἢ καὶ ἀκοῦσαι καὶ ἑτέροις πάλιν τὰ ἀκουσθέντα εἰπεῖν, ῥᾶδιον τοῖς πᾶσιν ὑπάρχει καὶ εὐκόλον, τό δέ κτήσασθαι τι τῶν τοιούτων τιμῆματος ἀγοράζεται. Τό δέ εἰς ἀγοράν τῶν τοιούτων διδόμενον οὐ χρυσίον ἐστίν, ἀλλ' οὐδέ ἀργύριον, αἷμα δέ· αἷματι γάρ ταῦτα ἕκαστος (324) ἡμῶν τῶν βουλομένων ἓνα καθ' ἓνα ἐξαγοράζεται. Ἐν ἀληθείᾳ γάρ, εἰ μὴ τις ὡς πρόβατον σφαγιασθῆ ὑπὲρ μιᾶς καὶ τῆς τυχούσης ἀρετῆς καὶ τό αἷμα ἐκχέῃ τό ἴδιον ὑπὲρ αὐτῆς, οὐ κτήσεται ταύτην ποτέ· διὰ θανάτου γάρ τοῦ κατὰ πρόθεσιν ὠκονόμησεν ὁ Θεὸς τὴν ζωὴν λαμβάνειν ἡμᾶς τὴν αἰώνιον. Θάναε καὶ ζῆση. Οὐ βούλει; Καὶ ἰδοὺ σύ νεκρὸς.

Ἄλλ' ἴδωμεν τὰς μονὰς καὶ οἰκίας τῶν ἀρετῶν ποῖαί εἰσι καὶ τίνες, ὑπὲρ ὧν ὀφείλει τις κενοῦν τό αἷμα αὐτοῦ εἰς τὴν κτῆσιν αὐτῶν. Ἔστιν οὖν οἰκία πρώτη ἢ μακαρία ταπεινῶσις· «Μακάριοι γάρ, φησίν, οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν». Ὁ τοίνυν βουλόμενος εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην καὶ σὺν αὐτῇ κτήσασθαι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ πρό τῶν πυλῶν αὐτῆς, ὡσπερ κριός, δεδεμένος χειρᾶς καὶ πόδας αὐτοῦ, εἰς σφαγὴν ἑαυτὸν πᾶσι τοῖς βουλομένοις πρῶτον ἐκδῶ καὶ κατατυθήσεται καὶ τελείως τεθνήξεται, τό οἰκεῖον αὐτοῦ ἀποκτείνας θέλημα, οὐκ εἰσελεύσεται ποτε ἔνδοθεν αὐτῆς, ἀλλ' οὐδέ κατάσχη αὐτήν· εἰ δέ μὴ ταύτην, οὐδ' ἑτέραν τῶν ἄλλων. Οὐκ ἔστι γάρ τὸν ὑπερβαίνοντα ταύτην ἐν ἑτέρᾳ γενέσθαι ποτέ· ἐν τάξει γάρ καὶ βαθμῷ ταύτας ἔθετο ὁ Θεός. Καὶ ὡσπερ νήσους τινὰς ἐν πελάγει θαλάσσης, οὕτως ἐν μέσῳ τοῦ βίου καὶ ταύτας εἶναι τὰς ἀρετὰς ἐν συνέσει νοήσεις ἀλλήλων ἀφεστηκυίας καὶ γεφύραις τισὶν οἷα δὴ συνημμένας, πάντων ἀπωκισμέναις τῶν γηίνων καὶ ἐξηρητημέναις καὶ ἑτέρας τῇ ἑτέρᾳ ἀσφαλῶς ἔχομέναις. Τούτων οὖν ἀπάντων ἀρχὴ ἢ μακαρία ταπεινῶσις, ἐν ἣ ὁ εἰσελθὼν διὰ τῆς μετανοίας ἀπὸ τῆς δυτικῆς πύλης καὶ ἐνδιατρίψας ἐφ' ἱκανὸν ἐν αὐτῇ, ἔξεισιν ἐπὶ τὴν ἀνατολικὴν θύραν καὶ, ἐπὶ τῇ γεφύρᾳ περιπατῶν, οὕτως ἔρχεται πρὸς τὴν τοῦ πένθους καταμονὴν καὶ οἰκίαν· (325) κάκεῖ ἐνδιατρίψας, λουσάμενός τε καὶ καθαρθεὶς καὶ ἐντροφήσας τοῦ κάλλους αὐτοῦ, ἐπὶ τό τῆς πραότητος διέρχεται καταγώγιον· κάκεῖθεν ἐπὶ τό τῆς δικαιοσύνης διψητήριόν τε καὶ πεινατήριον διαβαίνει δρομαῖος, εἴθ' οὕτω καταλαμβάνει ἐπὶ τό τοῦ ἑλέους καὶ

συμπαθείας παλάτιον· καί ὑπερβάς τοῦτο, μᾶλλον δέ γεγωνώς ἐντός τούτου, εὐρίσκει τό βασιλικόν τῆς καθαρότητος ταμιεῖον· καί ἐν αὐτῷ γενόμενος βλέπει τόν βασιλέα τῆς δόξης ἔνδον καθήμενον, ἐκείνον τόν ἀόρατον πάση τῇ κτίσει.

Νόει μοι οὖν παλάτιον μέν τό σῶμα, ταμιεῖον δέ βασιλικόν τήν ἐκάστου ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων ψυχὴν, ἥ δία τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας συναφθεῖς ὁ Θεός, ὄλην φωτός θείου καί θεόν αὐτήν ἀπεργάζεται διὰ τῆς αὐτοῦ συνουσίας καί χάριτος. Εἰς ταύτην δὴ τήν θεοπρετὴν κατάστασιν πᾶς ὁ δία τῆς εἰρημένης τῶν ἀρετῶν ὁδοῦ διερχόμενος, ἔρχεται, ἄλλοθεν δέ διελθεῖν καί ὑπερβῆναι τήνδε ἢ τήνδε τήν οἰκίαν καί εἰς τήν ἐτέραν διὰ μηχανῆς γενέσθαι τινός παντελῶς ἀμήχανον. Οὕτως γάρ ἔταξε τήν εἴσοδον εἶναι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ὁ δεσπότης Χριστός καί οὐκ ἔστιν ἄλλως γενέσθαι. Εἰ γάρ ὄρια ἑαυτῆς θάλασσα ὑπερβῆναι οὐ δύναται, πόσῳ μᾶλλον ἄτρωτα ταῦτα καί ἀπαράλλακτα διαφυλαχθήσονται. Ἄλλως δέ κλίμακι καί βαθμῖσιν ἡ ἀνοδος ἔοικε τῶν ἐπειγομένων πρὸς οὐρανόν. Τό γοῦν σπουδαιότερον τῇ προαιρέσει ἄλλον ἄλλου γενέσθαι καί συντομώτερον ἀνελθεῖν ἐν αὐτῇ καί προλαβεῖν τόν πλησίον, ἡμέτερόν ἐστι· τό δέ μή ἀπό τῆς πρώτης βαθμίδος ἄρξασθαι καί κατά τάξιν ἀνέρχεσθαι τήν κλίμακα, ἀλλά ποθεν ὑπερβῆναι τήν πρώτην βαθμίδα καί πρὸς τήν ἐτέραν γενέσθαι, πάντη παρά ἀνθρώποις ἀμήχανον καί ἀδύνατον. Οἱ γάρ τῆς εὐθείας ταύτης ὁδοῦ καί τάξεως ἕξω βαίνοντες πλανῶνται πολλά. Ὡς γάρ οὐκ ἔστι δίχα κλίμακος εἰς οἶκόν ποτε ἀνελθεῖν ὑψηλόν, (326) ἢ ἔνδον ἐκείνου αὐτοῦ εὐρεθῆναι τοῦ βασιλικοῦ κοιτῶνος, ἔνθα ὁ βασιλεύς αὐτός καταμένει, πρό τοῦ γενέσθαι ἐν τοῖς αὐτοῖς βασιλικοῖς προαυλίοις, οὕτως ἀδύνατον τόν μή κατά τήν εἰρημένην τάξιν βαδίσαντα εἰσελθεῖν εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἕξω γάρ οἱ τοιοῦτοι πάντες τῆς βασιλικῆς ὁδοῦ, μηδεὶς αὐτοῦς πλανάτω, ἀνεπαισθήτως τῆς πλάνης πορεύονται.

Ἄλλ' ὦ Κύριε, ὁ ὁδηγός τῶν πεπλανημένων, ἡ ἀπλανὴς ὁδός τῶν πρὸς σέ ἐρχομένων, ἐπίστρεψον πάντας ἡμᾶς καί πρὸς ταύτην σου τῇ κλίμακι στῆσον καί, πρὸς τό ταύτης κρατῆσαι, τῇ χειρὶ σου τὰς χεῖρας ἡμῶν εὐθύνον καί ἀπό τῆς γῆς ἀρθῆναι καί τῇ πρώτῃ ἐπιβῆναι θαμνίδι ἐνίσχυσον, ὡς ἂν γινῶμεν ὅτι πού ποτέ τινος ἐδραξάμεθα καί ἀπό τῆς γῆς μικρόν ἤρθημεν. Δεῖ γάρ ἡμᾶς ἀνελθεῖν μικρόν πρῶτον πρὸς σέ, ἵνα οὕτως σύ κατέλθῃς πολὺ ὁ καλός Δεσπότης καί ἐνωθῆς ἡμῖν. Ὑπόδειξον, Δέσποτα, τήν πύλην τῆς βασιλείας σου τήν προαύλιον, ὅπως ἐγκαρτερήσαντες ἐν αὐτῇ κρούσωμεν, ἕως ἂν διὰ τοῦ κατὰ προαίρεσιν θανάτου ἀνοιγῆ ἡμῖν ἡ πύλη, καί ἔνδον γενόμενοι καί κατὰ μίαν κρούοντες πύλην καί ταύτας ἀνοίγοντες, αὐτός ἀκούσας τούς στεναγμούς καί τὰς στερνοτυπίας ἡμῶν, σπεύσας κατέλθῃς ἀπό τῶν ὑψηλῶν ὑπερώων σου, ὁ πολυεύσπλαγχνος καί οἰκτίρμων Θεός, καί ἀκούσωμεν τούς κρότους τῶν παναχράντων ποδῶν σου καί γινῶμεν ὡς διανοίγεις τὰς ἐνδοτέρας πύλας, κεκλεισμένας οὕσας ἡμῖν τοῖς ἀμαρτωλοῖς, καί παραγενόμενος πρὸς ἡμᾶς εἴπῃς· «Τίς ὁ κρούων ἐστί;». Καί ἀποκριθέντες ἐν ἀλαλαγμῷ καί θρήνοις εἴπωμεν σὺν τρόμῳ πρὸς σέ καί χαρᾷ. Ἡμεῖς ἐσμεν, Δέσποτα, ἡμεῖς οἱ ἀνάξιοι, οἱ πτωχοί, οἱ ἀπερριμένοι καί πονηροὶ δοῦλοι σου, ἡμεῖς οἱ μέχρι τοῦ νῦν εἰς ὄρη καί κρημνούς καί βάραθρα ἀθλίως περιπλανώμενοι· (327) ἡμεῖς ἐσμεν οἱ τό βάπτισμά σου τό ἅγιον ἀφρόνως μολύναντες, οἱ τὰς πρὸς σέ συνθήκας ἀπαρνησάμενοι· ἡμεῖς ἐσμεν οἱ ἀποφυγόντες καί πρὸς τόν σὸν ἐχθρόν καί ἐπίβουλον τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἐκουσίως αὐτομολογήσαντες. Νῦν οὖν, μνησθέντες σοῦ καί τῆς σῆς φιλανθρωπίας καί ἀγαθότητος, ἀποφυγόντες ἐκεῖθεν καί κοπιάσαντες, ἤκομεν ἐν φόβῳ καί τρόμῳ πολλῷ.

Συγχώρησον καί μή ὀργισθῆς ἡμῖν, Δέσποτα, ἀλλά οἰκτειρήσας καί ἐλεήσας τούς ταλαιπώρους ἡμᾶς ἄνοιξον ἡμῖν, Κύριε, καί μή μνησθῆς τῶν ἡμετέρων κακῶν· μηδέ μνησικακήσης τῆ ἀγνωμοσύνη ἡμῶν – πολλήν γάρ ὥραν ἰστάμεθα κρούοντες – μηδέ παρακούσης ἡμῶν, τῶν δούλων σου, μήποτε ὀλιγωρήσαντες ὑποστρέψωμεν. Ἐκοπιάσαμεν κόπτοντες εἰς τὰς θύρας τῶν προαυλίων τῆς βασιλείας σου· ἄνοιξον ἡμῖν, ὁ φύσει φιλόανθρωπος, σπλαγχνισθεῖς ἐφ’ ἡμᾶς. Εἰ γάρ κατὰ μικρόν ἀνοίγων ἀνοίξεις ἡμῖν τήν θύραν τοῦ ἐλέους σου, τίς ἰδὼν σε οὐ φρίξει; Τίς ἐν φόβῳ καί τρόμῳ οὐ προσπέση καί τόν ἔλεον ἐξαιτήσεται; Τίς σέ, τόν μυριάδας ἀγγέλων καί χιλίας χιλιάδας ἀρχαγγέλων καί θρόνων καί ἐξουσιῶν ἔχοντα, ἰδὼν τὰ ἄνω ἀφέμενον καί πρὸς ἡμᾶς κατελθόντα καί προσυπαντήσαντα καί ἀνοίξαντα, εὐμενῶς τε ὑποδεξάμενον καί ἐπὶ τούς τραχήλους ἡμῶν ἐπιπεσόντα καί καταφιλοῦντα ἡμᾶς, οὐκ εὐθύς ἐκπλαγήσεται καί ὡσεὶ νεκρὸς ἐκλυθήσεται; Καί τὰ ὅσα αὐτοῦ ὡς ὕδωρ εἰς γῆν ἐκχυθήσονται καί κλαύση νυκτός καί ἡμέρας, ἀναλογιζόμενος τό πέλαγος τῆς σῆς εὐσπλαγχνίας καί ἀγαθότητος καί ἐνοπτριζόμενος τοῦ προσώπου σου τήν δόξαν τε καί λαμπρότητα. Δόξα σοί, τῷ οὕτως οἰκονομήσαντι. Δόξα σοί, τῷ θεαθῆναι καί ἐνωθῆναι ἡμῖν εὐδοκήσαντι. Δόξα σοί, τῷ διὰ πολλήν εὐσπλαγχνίαν ἀποκαλυπτομένῳ καί βλεπομένῳ ἡμῖν, τῷ ἀοράτῳ φύσει καί αὐταῖς (328) ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσι. Δόξα σοί, τῷ ἄφατον ἔχοντι τό πρὸς ἡμᾶς ἔλεος καί ἐν ἡμῖν διὰ τῆς μετανοίας καταξιοῦντι ἐνοικεῖν τε καί ἐμπεριπατεῖν.

Ἦ μέγεθος δόξης ἀρρήτου, ὡ ἀγάπης ὑπερβολή. Ὁ τὰ πάντα συνέχων, ἐντός ἀνθρώπου ἐγκατοικεῖ φθαρμοῦ καί θνητοῦ, οὗ τὰ πάντα ἐν τῇ τοῦ ἐνοικοῦντος ἰσχυρῇ διακρατούμενά εἰσι, καί γίνεται ἄνθρωπος οἷα δὴ ἐγκυμονοῦσα γυνή. Ἦ θαύματος ἐκστατικοῦ καί ἀκατανόητου Θεοῦ ἀκατανόητα ἔργα τε καί μυστήρια. Ἄνθρωπος βαστάζει γνωστῶς ἐντός αὐτοῦ τόν Θεόν ὡς φῶς, τόν τὰ πάντα, καί αὐτόν τόν βαστάζοντα, παραγαγόντα καί κτίσαντα· βαστάζει τοῦτον ἐντός ὡσπερ θησαυρόν ἄφραστον, ἀνεκκάλητον, ἄποιον, ἄποσον, ἀνίδεον, ἄυλον, ἀσημάτιστον, ἐν ἀμηχάνῳ κάλλει μεμορφωμένον, ὅλον ἀπλοῦν ὡσπερ φῶς τόν ὑπέρ πᾶν φῶς, καί περισφίγγων ἔξω τὰς χεῖρας περιπατεῖ μέσον ἡμῶν, ἀγνοούμενος παρά πάντων τῶν συνόντων αὐτῷ. Τίς οὖν τήν χαράν τοῦ τοιοῦτου ἀνθρώπου ἀξίως ἐκδιηγῆσεται; Τίνος γάρ ἄλλου ἐπιθυμήσειεν ὁ τοιοῦτος; Ποίου βασιλέως οὐκ ἔσται μακαριώτερός τε καί ἐνδοξότερος; Ποίου δυνάστου οὐ διαφερόντως δυνατώτερος; Ποίου, ἢ πόσων ὀρωμένων κόσμων, οὐκ ἔσται πλουσιώτερος; Τίνος δέ ἄρα ὑστερηθήσεται ὁ τοιοῦτος ποτε; Ὅντως οὐδενός οὐδαμοῦ τῶν ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ.

Ἄλλά βλέπε, ὁ τοιοῦτος γενέσθαι ἀξιοθεῖς, ἵνα πρὸς σέ τόν λόγον ἰθύνω, ὁ ἔνοικον κτησάμενος ὅλον ἐν σεαυτῷ τόν Θεόν, μήποτε ἀνάξιόν τι τοῦ θελήματος, αὐτοῦ ἢ πράξης ἢ ἐκ χειλέων προφέρης, καί εὐθύς ἀπολέσεις τόν ἐν σοί κεκρυμμένον θησαυρόν, ἀπαναστάντος αὐτοῦ ἀπό σοῦ. Τίμησον αὐτόν ὅσον εἰς δύναμιν καί μηδέν τῶν αὐτῷ μὴ ἀρεσκόντων, μηδέ προσόντων αὐτῷ φυσικῶς, παρεισάξης εἰς τήν οἰκίαν αὐτοῦ, καί ἐάσας σε ἀναχωρήσει ὀργισθεῖς κατὰ σοῦ. (329) Μὴ πολυλόγει πρὸς αὐτόν, μηδέ πρόσπιπτε, ἀναισχύντως ἐν σεαυτῷ λογιζόμενος καί λέγων «Ἐπιδείξομαι ὑπερβάλλουσιν θερμότητα καί ζῆλον ἀγάπης πολύν τῆς πρὸς αὐτόν, ἵνα μου τήν πρόθεσιν ἀποδέξῃται καί γινῶ ὅτι ἀγαπῶ καί τιμῶ αὐτόν». Ἴσθι οὖν ὅτι, πρό τοῦ ταῦτα ἐννοῆσαι σε, ἐκεῖνος πάντας τούς διαλογισμούς σου ἐπίσταται καί οὐδέν αὐτόν λέληθεν. Ἀλλά γάρ μηδέ νοεραῖς χερσί κρατῆσαι αὐτόν ἐπιχειρήσης· ἄληπτος γάρ ἐστί καί ὅσον ἄψασθαι αὐτοῦ τολμήσεις ἢ κατασχεῖν αὐτόν οἰηθῆς, ἔξεις ἔνδον οὐδέν, ἀλλ’ εὐθύς ὅλος ἀφαντωθήσεται ἀπό σοῦ καί πολλά μεταμεληθήσῃ καί κλαύσεις, συντριβῶν σεαυτόν καί μαστίζων, καί

ώφελήσεις ὄντως οὐδέν. Χαράν γάρ ὦν, εἰς οἶκον θλιβομένων καί λυπουμένων εἰσελθεῖν οὐ καταδέχεται, ὡς οὐδ' ἡ φιλαργός μέλιττα εἰς οἶκον καπνοῦ· ἐν ἀμεριμνία δέ καί ἀγαλλιάσει εὐτρεπισθέντος σου, πάλιν ἔνδον ἐν σοί εὐρεθήσεται, καί τότε ἕασον τόν Δεσπότην ἀταράχως ἐπί τῆς ψυχῆς σου ὡς ἐπί κλίνης ἐπαναπαύσασθαι.

Καί μή ἄρξη πάλιν λέγειν ἐν σεαυτῷ ὅτι, εἰ μή κλαύσω ἐνώπιον αὐτοῦ, ὡς καταφρονητήν με ἀποστραφήσεται. Εἰ γάρ ἐβούλετο εἰς τελειότητά σε ἐλάσαντα ὡς ἔτι μετανοοῦντα κλαίειν, ἀπό μακρόθεν μᾶλλον ὀρώμενός σοι ἢ κρυπτόμενος ἢ καί ἐλλάμπων σε, τοῦτο ἄν πρός κάθαρσιν καί φιλοκαλίαν τῆς σῆς οἰκίας παρέσχε σοι· ἀλλά μετά τήν μετάνιαν καί τήν διά δακρῦν σου κάθαρσιν παρεγένετο ἀνάπαυσίν σοι τῶν κόπων καί στεναγμῶν καί χαράν καί εὐφροσύνην ἀντί τῆς λύπης χαρίσασθαι. Στήθι οὖν, οὐ λέγω σοι μόνον τῷ σώματι ὄρθιος, ἀλλά τοῖς κινήμασι τῆς ψυχῆς καί ταῖς ταύτης ὀρμαῖς. Δός ἡσυχίαν, ὡς τοῦ βασιλέως τῶν βασιλευόντων ἐπί τῆς οἰκίας παραγενομένου τῆς σῆς. Εἶπέ πᾶσι μετ' ἐμβριμῆσεως τοῖς ἐπί τῆς οἰκίας σου θυρωροῖς, αὐταῖς δὴ, φημί, ταῖς αἰσθήσεσι· (330) «Ὁ βασιλεύς, φησί, στήτε καλῶς ἐπί τῶν θυρῶν· στήτε ἐν ἡσυχίᾳ καί φόβῳ πολλῶ». Μηδεῖς πρός τῆ θύρα ἐλθὼν κρούσειε, μή κραυγή τινος ἐγγύς που ἢ μακρόθεν ἐντός εἰσελεύσεται, μή λάθη τις ἔνδον εἰσπηδήσας λαθραίως· καί εὐθύς ὁ βασιλεύς καταλιπὼν ἡμᾶς πάλιν οἰχθήσεται». Ταῦτα τοιγαροῦν εἰπὼν, στήθι ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς καί φαιδρότητι, τόν σόν Δεσπότην τόν ἀπερίγραπτον ἐν σοί περιγραφτόν ἀπεριγράπτως ὄρων καί καταμανθάνων τό ἀμήχανον κάλλος αὐτοῦ, κατανοῶν δέ ἀκατανοήτως τό πανάγιον πρόσωπον αὐτοῦ, τό καί ἀγγέλοις καί ἀρχαγγέλοις καί πάσαις ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσιν ἀπρόσιτον. Ἐκπλήττου, χαῖρε καί πνευματικῶς σκιρτῶν εὐφραίνου καί ἀγαλλία, προσέχων ἐν εὐλαβείᾳ τί ἄν κελεύση εἰπεῖν ἢ ποιῆσαι σε.

Πρόσεχε τοίνυν τοῖς λεγομένοις σοι. Οὐ γάρ ὡς ἐπίγειοι βασιλεῖς, ἐπιδείης ὦν καί αὐτός τῶν ὑπὸ χεῖρα, εἰς ἰδίαν θεραπείαν ἢ χρεῖαν ἐπιζητήσοι τι· ἀνενδεής γάρ ἔστι καί, εἰ μή τούς ἑαυτοῦ δούλους πλουτίσει πρῶτον, οὐ παραγίνεται εἰς τήν οἰκίαν αὐτῶν. Ἐκεῖνου οὖν, ὡσπερ εἴρηται, ὄντος ἀνενδεοῦς, σέ δέ πλουτίσαντος καί ἀνενδεῆ πεποικηκότος τῆ παρουσία αὐτοῦ, πρόσεχε τί λαλήσει ἐν σοί ὁ τοσοῦτου ὕψους ἐκ τοῦ εὐλογημένου κόλπου τοῦ Πατρός ἐξελθὼν ἀχωρίστως καί ἐκ τῶν οὐρανῶν μέχρι τῆς σῆς ταπεινότητος κατελθὼν. Οὐ γάρ παρέργως τοῦτό ποτε εὖροις αὐτόν ἐργασάμενον, ἀλλ' ἐπί σωτηρία καί ἄλλων πολλῶν εἴωθεν αἰεὶ τοῦτο ποιεῖν ὁ καλός καί φιλόανθρωπος Δεσπότης ἡμῶν. Εἰ οὖν, ὡς εἵπομεν, τιμήσεις καί ἀποδέξει καί δώσεις τόπον καί ἡσυχίαν παράσχης αὐτῷ, εὖ ἴσθι ὅτι ἀκούσεις ἐκ τῶν τοῦ Πνεύματος θησαυρῶν τά ἀπόρρητα, οὐκ ἐπί τοῦ στήθους πίπτων τοῦ Δεσποτικοῦ, (331) καθά τό πρὶν ὁ ἡγαπημένος Χριστοῦ Ἰωάννης, ἀλλ' ὅλον ἐνστήθιον φέρων τόν Λόγον τόν τοῦ Θεοῦ· θεολογίας θεολογήσεις καινάς τε καί παλαιάς καί πάσας νοήσεις τάς ἤδη ῥηθείσας καί γραφήσας θεολογίας καλῶς, καί γενήσῃ ὄργανον εὐχον ὑπὲρ ἅπασαν μουσικήν ἀνακρουόμενον καί φθεγγόμενον.

Ἐάν δέ λύπην ποθέν ἐπελθοῦσαν ἐάσης προκῦψαι τῆς οἰκίας ἐντός, εὐθύς ἀφίπταται ἡ χαρά· εἰ δέ ὀργήν ἢ θυμόν, αὐτίκα ὑποχωρεῖ ὁ πρᾶος καί γαληνός· εἰ δέ μῖσος καί ἀηδῖαν κατά τινος, εὐθύς φεύγει ὁ ἀγάπη κληθεῖς καί ἀγάπη ὦν αὐτοφυῆς ἐπ' ἀληθείας καί ἐνυπόστατος· ἐάν φθόνον ἢ ἔριν πλησιάσαι ἀφῆς, ὁ ἀμνησικακος καί ἀγαθός βδελυζάμενος αὐτά ὅλος ἀφανῆς γενήσεται. Εἰ δέ καί πονηρίαν ἢ ποικιλίαν μετά περιεργίας ἔξωθεν γνῶ τῆς οἰκίας περιερχομένης καί μή διώξης μετ' ὀργῆς συντόμως αὐτάς, ἀλλά πραέως ἴδη σε μᾶλλον πρός τάς ἐχθράς αὐτῷ

φερόμενον καί ταύτας αὐτῷ πλησιάζειν καταδεχόμενον, οὐδέ τήν ὑποχώρησιν αὐτοῦ ὁ ἀπλοῦς καί ἄκακος καί ἀπερίεργος γυνῶναί σε ποιήσει, ἀλλ' ὡς ἀναίσθητον καταλείψει σε. Ἐάν δέ σύ, ὁ τοιοῦτω Δεσπότη καταξιωθείς ἐντυχεῖν, ὁ τοιαύτης δόξης γενόμενος θεατής, ὁ τοιοῦτου πλούτου, τῆς βασιλείας λέγω τῶν οὐρανῶν, ἣτις αὐτός ἐστίν ὁ Θεός, ἐν κατασχέσει γενόμενος, ἐκ μέν τῶν εἰρημένων ἀπάντων φυλάξης τοῦ μή εἰσελθεῖν ἐν τῇ οἰκίᾳ σου τῆς ψυχῆς, ἀλλά καί ἡσυχίαν πᾶσαν ἐκ τούτων ποιήσης τῷ βασιλεῖ, τό δέ πρόσωπόν σου ἦτοι τόν νοῦν στρέψας ἄλλοθεν, ἐτέρῳ προσδιαλέγῃ καί ὁμιλεῖς, τόν νῶτόν σου δούς δηλονότι τῷ ἀπροσίτῳ Θεῷ, ᾧ πᾶσαι μετά φόβου καί τρόμου ἀσκαρδαμυκτί ἐνατενίζουσιν αἱ οὐράνια στρατιαί, οὐχί δικαίως ὡς καταφρονητήν καί ἀνάξιον εὐθύς αὐτός καταλείψει σε; Ἀλλά λέγεις εἶναι τοῦτον φιλάνθρωπον; Κἀγώ τοῦτό σοι λέγω, ἀλλ' εἰς τοὺς ἐπαιθανομένους (332) τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ καί ἀξίως τιμῶντας καί ἀπευχαριστοῦντας αὐτῷ. Εἰ δέ, καί τήν ἀγάπην καί τήν τούτου γλυκύτητα εἰς οὐδέν ἠγησάμενος, πρὸς ἑτέρου τινός νεύσεις ἀγάπην δεσμεύσεις ὅλως τήν ὁρμήν ἐν αὐτῷ τῆς ψυχῆς σου καί ἡδονῆ τινος ἡδυνθῆς, βρώσεως τυχόν ἢ πόσεως ἢ ἐνδύματος ἢ ὄψεως εὐειδοῦς ἢ χρυσίου ἢ ἀργυρίου, ἢ τινος ἑτέρου εἶδους ἐπιθυμίαν ἐναπομάξῃ σου ἔνδοθεν ἢ ψυχῆ, ἄρα ὁ φύσει καθαρὸς καί ἀγνός καί ἀμίαντος, ὁ καί σέ τοιοῦτον ποιήσας διὰ τοῦ Πνεύματος, καταδέξεται ὅλως συνεῖναί σοι οὕτω νεύσαντι καί οὐκ εὐθύς καταλείψει σε; Πάντῃ που δῆλον.

Εἰ δέ καί τούτων ἀπάντων ποιήσεις οὐδέν, διώξεις δέ πᾶν πάθος ἀπό σοῦ καί πᾶσαν κακίαν μακράν ἀπορρίψεις, πᾶσαν ἐπιθυμίαν ἀπό σοῦ ἐξορίσεις, πᾶσαν προσπάθειαν καί φυσικὴν ἀγάπην παντός ἀνθρώπου καί συγγενοῦς καταλείψεις καί φθάσεις εἰς τελείαν ἀναμαρτησίαν καί καθαρότητα, καθὼς ἄνωθεν διεγράψαμεν, καί πρὸς τούτοις ὅλον ἐν σεαυτῷ ἔξεις, ἵνα πάλιν ὁ μέλλων εἰπεῖν γένηται πᾶσι σαφές, τόν ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, μηδαμόθεν ἢ ὀχλούμενος ἢ πρὸς ἄλλον ἀπονεύων τινά, ἀλλά καί διάγων μετὰ Θεοῦ, ἄνω τόν νοῦν ἔχων ἐν τῇ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ, αἴφνης δέ τινός σε καλέσαντος καί ἐνταῦθα πόλιν μεγάλην καί λαόν πολύν ἐν αὐτῇ ὑποδείξαντος, οἴκους καί παλάτια ποικίλα τε καί εὐρύχωρα, ναοὺς παμμεγέθεις τε καί περικαλεῖς, ἱερεῖς, ἀρχιερεῖς, βασιλέα σὺν τῇ ἱερᾷ συγκλήτῳ καί τῶν ἀρχόντων καί ὑπασπιστῶν αὐτοῦ, εἶτα, ἵνα πᾶσαν ἄλλην αἰτίαν καί τρόπον ἐμπαθῆ καταλείψω, ἐάν ὑπ' ἐκείνων πάντων, λέγω δὴ τοῦ βασιλέως καί τῶν ἀρχόντων καί ὅλου τοῦ πλήθους τῆς πόλεως, μετὰ δακρύων προσκαλούμενος καί παρακαλούμενος ἀναδέξασθαι αὐτῶν τήν φροντίδα καί ποιμᾶναι καί ὠφελῆσαι αὐτούς, (333) πρὸ τοῦ προτραπήναι σε παρά Θεοῦ, τοῦ συμβασιλεύειν αὐτῷ σε τάξαντος, καταφρονήσας ἐγκαταλείψῃς τὰ ἄνω καί τὰ δοθέντα σοι παρ' αὐτοῦ αἰώνια ἀγαθὰ καί, περί τὰ στασιώδη κατελθῶν, ὧδε τὰ φθαρτὰ καί ὀρώμενα συναναστρέφῃ μετὰ τῶν προσκαλεσμένων σε, οὐχί δικαίως ἀπάντων ἐκείνων ἀποστερήσει σε καί ἐν μόνοις ἑάσει σε τούτοις τόν κληρον ἔχειν καί τήν κατάσχεσιν, καί ζῶντός σου καί μετὰ τήν ἀπό τοῦ σώματός σου ἐκδημίαν;

Ἔδει σε οὖν, κἀκείνου λέγοντος καί προστάσοντός σοι κατελθεῖν εἰς τό ποιμᾶναι ψυχάς, προσπίπτειν καί κλαίειν καί λέγειν ἐν θλίψει καί φόβῳ πολλῷ πρὸς αὐτόν· «Δέσποτα, πῶς ἐγκαταλείψω σε καί πρὸς τήν ματαιότητα ἐκείνην καί πολύμοχθον διαγωγὴν ἀπελεύσομαι; Μηδαμῶς Κύριε. Μὴ ὀργισθῆς με, τόν δουλόν σου, καί ἀπό τοῦ τοσοῦτου ὕψους εἰς τό χάος ἐκεῖνο ἀπορρίψῃς με. Μὴ, Δέσποτα, μὴ ἀποστερήσῃς με τοῦ τοιοῦτου φωτός τῆς δόξης σου καί εἰς τοσοῦτον καταγάγῃς με σκότος, τόν ἄθλιον καί ταλαίπωρον. Μὴ τι ἡμάρτον κατὰ ἄγνοιαν, Δέσποτα, καί διὰ τοῦτο ἐκεῖ ἀποστρέφεις με ὅθεν φιλανθρώπως ἀνεῖλκυσάς με, ὁ εὖσπλαγχνος; Μὴ

ἐπί τοσοῦτον ἀποστραφῆς με, ὁ πολλὰς μου ἀμαρτίας καὶ ἀνομίας ἀράμενος; Ἄλλ' εἴ τι συνέβη καὶ ἤμαρτον, σύ με ὧδε τιμώρησον, σύ με καὶ μεληδόν, εἰ κελεύεις, κατάρτεμε, μόνον ἐκεῖ μὴ ἐκπέμψης με».

Εἰ δέ προσέθετο εἰπεῖν σοι· «Ἄπελθε, τὰ ἐμά πρόβατα ποιμανον. Ἄπελθε, τούς ἀδελφούς σου ἐπίστρεψον», ἐχρῆν σε πάλιν εἰπεῖν πρὸς αὐτόν· «Οἴμοι Δέσποτα, καὶ σοῦ χωρισθήσομαι ὁ ἀνάξιος;». Εἰ δέ καὶ πρὸς τούτοις ἔφη πάλιν πρὸς σέ· «Οὐχί, ἀλλ' ἐγὼ κάκει μετὰ σοῦ ἔσομαι», αὐθις ἔδει σε προσπεσεῖν, ἔδει σε κλαῦσαι καὶ τούς (334) ἀχράντους πόδας αὐτοῦ νοερώς τοῖς δάκρυσιν βρέξει καὶ οὕτως εἰπεῖν· «Πῶς συνέσει μοι, Δέσποτα, εἰ κατελθὼν ἐκεῖ σκοτισθήσομαι; Πῶς συνδιάξεις, εἰ πρὸς κολακείας καὶ ἐπαίνους ἀνθρώπων ἐκκλίνῃ ἢ ῥοπή τῆς καρδίας μου, τρεπτή οὔσα; Πῶς καταδέξῃ, ἐάν πρὸς ὑπερηφανίαν κακῶς ὑψωθῶ; Πῶς οὐ φεύξῃ, εἰ μὴ βασιλεῖς καὶ δυναστας ὑπὲρ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας καὶ παρανομίας μετὰ παρρησίας ἐλέγξω; Πῶς δέ ταῦτα καὶ τὰ λοιπὰ ποιήσω πρὸς ἀρέσκειαν σὴν, ἵνα καὶ συνῆς μοι καὶ ἐνισχύσης με καὶ μὴ καταλείψῃς με πταίσαντα καὶ χωρισθῆς ἀπ' ἐμοῦ τοῦ ἀναξίου, ἔασας με μόνον ἐκεῖ κάτω κείμενον; Δέδοικα μὴ φειδωλία, μὴ φιλαργυρία κρατήση μου· φοβοῦμαι μὴ τῆς σαρκός ἢ ἐπανάστασις κυριέυῃ μου, μὴ ἡδονὴ ἀπατήσῃ με, μὴ μέριμνα συσκοτήσῃ με, μὴ τιμὴ ἀρχόντων καὶ βασιλέων ὑψώσῃ οὐ καλῶς, μὴ ἀρχῆς ὄγκος κατὰ τῶν ἀδελφῶν ὑποφυσήσας ἐπάρῃ με, μὴ τρυφῇ καὶ μέθῃ τοῦ εἰκότος παρασύρομαι, μὴ κραιπάλῃ αἰ λεπτυνθεῖσαί μου σάρκες τῆς ψυχῆς παχυνθήσονται, μὴ ἀπειλαὶ ἀνθρώπων πτοήσουσι καὶ τῶν ἐντολῶν σου παραβάτην ἐργάσονται, μὴ συνεπισκόπων παρακλήσεις καὶ φίλων ἀδικίας με συγκοινωνόν ἀπεργάσονται, ἢ ἀδικούντων αὐτῶν σιωπῶντα, ἢ κακῶς πραττόντων συνεργόν γινόμενον καὶ μὴ τούτους ἐλέγχοντα παρρησίᾳ καὶ τὴν ἔνστασιν ὑπὲρ τῶν ἐντολῶν σου ἐπιδεικνύμενον. Ἀλλὰ πῶς πάντα ἐξείποιμι, Δέσποτα; Καὶ ἰδοὺ εἰσι παρ' ἐμοὶ ἀναρίθμητα, ἃ μᾶλλον ἐπίστασαι σύ ἢ ἐγὼ, Κύριε. Μὴ οὖν τοσοῦτοις κακοῖς ἔκδοτόν με ποιήσης, φιλάνθρωπε. Οἶδας γάρ τό τῶν ἀνθρώπων δυσάρεστον, τὰ σκώμματα τούτων, τὰς λοιδορίας, τὰς διαβολὰς καὶ μάλιστα τῶν γνωστικωτέρων καὶ πεφυσιωμένων ὑπὸ τῆς καταργουμένης παρά τῆς χάριτός σου τοῦ κόσμου σοφίας. Ἐλέησον οὖν με, φιλάνθρωπε, καὶ μὴ κάτω με ἀποστείλῃς ἐκεῖ ἐν τοιούτοις καὶ τοσοῦτοις κακοῖς μέσον στρέφεσθαι».

(335) Ταῦτα τοίνυν καὶ τούτων πλείονα ἔδει σε ὑφορᾶσθαι καὶ παρακαλεῖν μὴ κατελθεῖν σε ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ πρὸς τὰ ὧδε καὶ πρὸς τὴν γῆν. Εἰ δέ καὶ αὐθις πρὸς σέ εἶπεν, ἀποδεξάμενός σου τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ταπείνωσιν, ὁ φιλάνθρωπος καὶ πανάγαθος βασιλεύς· «Μὴ φοβοῦ φησίν. Ἐπεὶ γάρ ὑπεσχόμενῃ συνεῖναι σοι, ὑπ' οὐδενός κυριευθήσῃ τῶν ἐναντίων ἀπάντων· ἔξεις γάρ με ἐν παντί βοηθόν καὶ μειζόνως καὶ ἐκεῖ κάτω δοξάσω σε καὶ ὧδε πάλιν ἐπανελεύσῃ μετὰ μειζονος καὶ περιφανεστέρας λαμπρότητος καὶ εἰς τούς ἀτελευτήτους αἰῶνας συμβασιλεύσεις μοι», οὐδέ τότε θαρρήσαι ἢ ἀμεριμνήσαι ὅλως ἐχρῆν σε, ἀλλὰ μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ὡς ἀπὸ ὕψους πρὸς βάθος που φρέατος βαθυτάτου καταφερόμενος, ἐρπετῶν παντοίων καὶ θηρίων ὄντος μεστοῦ, οὕτω τῇ μητροπόλει ἢ τῇ πατριαρχίᾳ ἢ τινὶ ἐτέρᾳ ἐπιβῆναι ἀρχῆ, ἐπισκοπῆς τυχόν ἢ προστασίας λαοῦ.

Εἰ δέ μὴ τοιοῦτον οἶον ὁ λόγος ἀνεζωγράφησε σεαυτὸν εἶναι ὁμολογεῖς, ἀλλ' ὡς πρὸς ὕψος ἀνέρχεσθαι σε ἀπὸ τῶν κάτω μᾶλλον δοκεῖς, ὡ τῆς τόλμης, ὡ τῆς σκοτώσεως, ὡ τῆς ἐσχάτης ἀγνοίας. Οὐ γάρ ἀνθρώπων εἰσὶ ταῦτα λογικῶν τὰ νοήματα καὶ φρονήματα, ἀλλὰ ἀνοήτων καὶ ἐθνικῶν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν νεκρῶν, οὐ βλεπόντων, οὐκ αἰσθανομένων, οὐ ζώντων, οὐκ εἰδότην ὅλως Θεόν καὶ τί ἐστὶ τό

μέλλον ὑποδέξασθαι ἡμᾶς κριτήριον τοῦ Θεοῦ. Ὅτι μὲν οὖν τό προΐστασθαι ποιμνης καί ὑπέρ σωτηρίας μεριμνᾶν τῶν πλησίον ἡμῶν ὠφέλιμον, ὡς ἀγάπης τελειωτικόν τῆς νόμου καί τῶν προφητῶν οὔσης κεφάλαιον, οὐδεὶς ἀντερεῖ· καί γάρ καί τῷ Πέτρῳ ὁ Χριστός, τρίτον ἐρωτήσας εἰ φιλοῖτο πρὸς αὐτοῦ, κάκεινου «Ναί, Κύριε,» (336) εἰρηκότος «σύ οἶδας ὅτι φιλῶ σε», «Ποίμανε, φησίν, εἰ φιλεῖς με, τά πρόβατά μου» πρὸς αὐτόν ἀνθυπέφερεν. Ὅτι δέ οὐκ ἀσκόπως οὐδέ παντί τῷ τυχόντι ταύτη τῇ διακονία ἐπιπηδᾶν χρή, ἀλλά μετά περισκέψεως ἀκριβοῦς καί φόβου τοῦτο ποιεῖν, πάντη που δῆλον τοῖς μὴ τελείως ἐσκοτισμένοις τόν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμόν. Πολλοί γάρ, οὐδέ αὐτό τοῦτο εἰδότες τό ῥῆμα ὅπερ ἐστίν, οὐδέ τόν τρόπον ἐπιστάμενοι ὁποῖός ἐστι καθ' ὃν ὁ Κύριος τῷ Πέτρῳ προσέταξε ποιμαίνειν τά αὐτοῦ πρόβατα, φεῦ, ἐπιβαίνουνσι τολμηρῶς τῇ ἀρχῇ, καί τῇ ποιμνῇ τοῦ Χριστοῦ ἀναιδῶς ἐπιστατεῖν οὐκ αἰσχύνονται.

Ἄλλ' ἴδωμεν, εἰ δοκεῖ, καί σκοπήσωμεν τί τό ῥῆμα τοῦτο καί τίς ἡ δύναμις αὐτοῦ. Λέγοντος αὐτό τοῦ Κυρίου τῷ Πέτρῳ «Ποίμανε, φησί, τά πρόβατά μου», περὶ προστασίας ἄρα λέγει βιωτικῆς, ἀλλά περὶ φροντίδος πραγμάτων ἢ χρημάτων τοῦ βίου, αὐτῶν δηλαδή τῶν λογικῶν προβάτων αὐτοῦ, ὅπως ἂν σῶα τῇ ἐκείνου ἐπιμελείᾳ διατηροῖντο ἢ καί εἰς ἐπίδοσιν ἔρχοιντο; Ἄρα μὴ περὶ τροφᾶς τὰς αὐτῶν ἀσχολεῖσθαι καί παρέχειν λέγει αὐτοῖς τά ἐνδύματα; Μὴ ξένους ὄντας ὑπὸ στέγην ἄγειν τὴν ἑαυτοῦ ἢ ἀσθενοῦσι διακονεῖν ἢ τούς πιστούς ἀπαντας συναχθέντας ἐπὶ τό αὐτό ἀναγκάζεσθαι προστάσσει τῷ ἀποστόλῳ μεριμνᾶν τά πρὸς τροφήν αὐτοῖς καί ἔνδυσιν ἐπιτήδεια; Οὕμενον οὐδαμῶς· οὐδέν γάρ τούτων προσέταξεν αὐτῷ ὁ Θεός. Πόθεν τοῦτο δῆλον; Ἀπ' αὐτῶν τῶν τοῦ Κυρίου ῥημάτων· λέγει γάρ πρὸς τούς ἀποστόλους αὐτοῦ· «Μὴ κτήσησθε χρυσόν, μηδέ ἄργυρον, μὴ ράβδον, μὴ πήραν, μήτε δύο χιτῶνας». Ὁ οὖν αὐτοῖς νομοθετῶν μηδέν ὅλως κεκτῆσθαι, πῶς ἂν ἄλλοις μεταδιδόναι ἢ περὶ τοιούτων μεριμνᾶν ὅλως κελεύσειε; Καί πάλιν «Βλέπετε» φησίν «μήποτε βαρυνθῶσιν αἱ καρδίαι ὑμῶν ἐν κραιπάλῃ καί μέθῃ καί μερίμναις βιωτικαῖς», καί αὐθις· «Ἐργάζεσθε μὴ (337) τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλά τὴν βρῶσιν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον», οὐ πρὸς ἐκείνους μόνους ἀλλά καί ἡμᾶς δι' ἐκείνων ταῦτα νομοθετῶν καί προστάσων, μᾶλλον δέ καί ἕτερα τούτων πλείονα. Καί γάρ εἰπὼν· «Μὴ μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε ἢ τι πίητε, μηδέ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε. Καταμάθετε δέ τά κρῖνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὐδέ νήθει», καί μετ' ὀλίγα φησί· «Μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες· Τί φάγωμεν ἢ τί πίωμεν· ταῦτα γάρ πάντα τά ἔθνη ἐπιζητεῖ. Οἶδε γάρ ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρῆζετε τούτων ἀπάντων. Ζητεῖτε δέ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καί τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ καί ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν· μὴ οὖν μεριμνήσητε περὶ τῆς αὔριον». Ταῦτα τοιγαροῦν καί ἕτερα πλείονα τούτων εἰπὼν πρὸς αὐτούς, ὕστερον ἐπήγαγε καί φησιν· «Ἄ δέ λέγω ὑμῖν πᾶσι λέγω».

Ὁ οὖν τινα περὶ τῆς αὔριον μὴ συγχωρῶν μεριμνᾶν, ἀλλὰ μόνην κελεύων ζητεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καί τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, πῶς ἄρα τῶν αὐτοῦ προσταγμάτων ἀπ' ἐναντίας τῷ ἀποστόλῳ ποτέ προσέταξε μεριμνᾶν τά εἰς διατροφήν καί ἔνδυσιν τῶν προβάτων αὐτοῦ, ἢ περὶ προστασίας καί ἐκδικήσεως αὐτῶν τε καί τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς; Οὐδαμῶς· καί τοῦτο διὰ τῶν ἐξῆς εἰρημένων δηλοῖ· φησί γάρ· «Ἰδοὺ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων», καί πάλιν· «Ἐγὼ δέ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε ραπίσει εἰς τὴν δεξιάν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καί τὴν ἄλλην· καί τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καί τόν χιτῶνα λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καί τό ἱμάτιον· καί τῷ αἶροντι τά σά μὴ ἀπαίτει». Ὁ τοίνυν ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων τούς αὐτοῦ μαθητάς ἐκπέμψας καί αὐτοῖς καί δι' αὐτῶν

ἡμῖν νομοθετήσας τῷ τύπτοντι (338) εἰς τὴν δεξιάν σιαγόνα καὶ στρέφειν αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην, καὶ τῷ θέλοντι κριθῆναι καὶ λαβεῖν ἡμῶν τὸν χιτῶνα ἀφείναι τούτῳ καὶ τὸ ἱμάτιον καὶ μὴ ἀπαιτεῖν τῷ αἶροντι τὰ ἡμέτερα, πῶς περὶ ἐκδικήσεως ὄλως γηίνου τινός πράγματος τῷ ποιμαίνειν μέλλοντι τὰ πρόβατα αὐτοῦ προσέταξεν, ἢ μερίμνης βιωτικῆς ποσῶς ἄπτεσθαι, ἢ τὰ πρόβατα εἰς τοιαύτας ἐμβάλλειν φροντίδας καὶ ἐγχειρήσεις, ὧν αὐτός πρῶτος ὁ ποιμὴν προσετάγη ἀπέχεσθαι; Οὐδαμῶς. Καὶ τοῦτο μετὰ τὴν εἰς οὐρανοῦς τοῦ Κυρίου ἀνάληψιν αὐτοῖς ἔργοις οἱ ἀπόστολοι ἐβεβαίωσαν. Οὐ μόνον γὰρ οὐδὲν ὄλως εἰς χρείαν αὐτῶν τε καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς μαθητευομένων ἐφρόντισαν, ἀλλ' οὐδέ αὐτὰ τὰ παρά τῶν πιστευόντων εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν προσφερόμενα καὶ παρά τούς πόδας αὐτῶν προτιθέμενα χρήματα ὄλως αὐτοὶ καταδέξαντο διοικεῖν καὶ τὴν τῶν ἀδελφῶν πρόνοιαν εἰς τροφάς καὶ ἐνδύσεις ποιεῖσθαι. Εἶπον γάρ, φησί, πρὸς τὸν λαόν· «Οὐ δίκαιόν ἐστιν ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ διακονεῖν τραπέζαις. Καταστήσωμεν δὲ ἐπὶ τούτῳ ἄνδρας ἰκανούς, ἡμεῖς δὲ τῇ εὐχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσωμεν».

Ἐπεὶ οὖν ἀποδέδεικται μηδὲν ὄλως περὶ γηίνου πράγματος προστετάχθαι μεριμνᾶν ἡμᾶς μηδὲ περὶ αὐτῆς τῆς ἀναγκαίας χρείας ἡμῶν, μήτε δὲ διεκδικεῖν ἢ ἡμᾶς αὐτούς ἢ τούς ἀδελφούς ἡμῶν ἀδικουμένους καὶ ἐπηρεαζομένους παρά τινων, φέρε δὴ ἐξετάσωμεν τί ἐστὶ τὸ ῥηθέν παρά τοῦ Κυρίου τῷ κορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων· «Εἰ φιλεῖς με, φησί, πλεῖον τούτων, ποιμαίνε τὰ πρόβατά μου». Οἶδα δὲ ὅτι ἐκ τῶν εἰρημένων σαφές τοῦτο γέγονε καὶ πολλοὶ τῶν συνετῶν ἴσως ἔγνωσαν ἤδη τοῦ λόγου τὴν δύναμιν, ἀλλὰ δεῖ καὶ ἡμᾶς διὰ τούς ἀγνοοῦντας μικρά τινα πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην εἰπεῖν.

Οὐδὲν τοιγαροῦν ἕτερόν ἐστι τὸ ποιμαίνειν εἰ μὴ ἢ διὰ (339) τοῦ λόγου καὶ τῆς διδασκαλίας τῶν ποιμαινομένων ἐπιμέλεια· καὶ τοῦτο αὐτός ἔδειξεν ὁ Χριστός οὕτως τῷ Πέτρῳ εἰπών· «Ποσάκις ἠτήσατο ὁ Σατανᾶς σινιᾶσαί σε ὡς τὸν σῖτον; Κἀγὼ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου». Εἶτα προσέθετο καὶ τοῦτο εἰπεῖν πρὸς αὐτόν· «Καὶ σύ οὖν ἐπιστρέψας ποτέ, στήριζον τούς ἀδελφούς σου». Τί οὖν ἐστὶ τὸ «στήριζον τούς ἀδελφούς σου»; Ἐκ τοῦ εἰς σέ, φησὶν, ὑποδείγματος, πληροφόρησον μηδέποτε εἰς ἀπόγνωσιν καταστρέφεσθαι, εἴ τι δ' ἂν καὶ συμβῇ αὐτοῖς ἁμαρτῆσαι. Τί γὰρ χεῖρον, φησί, τοῦ ἀρνήσασθαί με τὸν τῶν ἀπάντων δεσπότην; Ἀλλὰ μεταμεληθέντα καὶ πικρῶς κλαύσαντα εὐθύς τῆς συμπαθείας σε ἠξίωσα καὶ ἀπαρρησίαστον ὄντα πρὸς ἑμαυτόν μετὰ καὶ τῶν λοιπῶν μαθητῶν ἐν τῷ ὄρει ἐκάλεσα καὶ οὐδέ λόγῳ σοι μόνῳ ὑπὲρ τούτου ὠνεΐδισα. Λοιπὸν οὖν καὶ σύ ἐπιστρέψας στήριζον τούς ἀδελφούς σου· ποιμανον τὰ πρόβατά μου. Ποιμανεῖς δὲ οὐκ ἐν τῷ εἰσάγειν καὶ ἐξάγειν ἀπὸ νομῶν εἰς νομάς καὶ εὐτροφα καὶ πίονα ταῦτα τῷ σώματι συντηρεῖν, οὐδ' ἐν τῷ περικλείειν φραγμοῖς καὶ τοίχοις, ἀλλ' ἐν τῷ διδάσκειν αὐτὰ τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν, οὐ τὰ μὲν τηρεῖν, τῶν δὲ καταφρονεῖν, ἀλλὰ πάντα φυλάττειν ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. «Πορευθέντες γάρ, φησί, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτούς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτούς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν». Καὶ ἐπιφέρει· «Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται».

«Ποίμανε τὰ πρόβατά μου». Ὁ ποιμὴν τῶν ἀλόγων προβάτων οὐ γεωργίας, οὐ πραγματείας, οὐκ οἰκίας, οὐκ εὐθηνουσῶν τραπεζῶν, οὐ δόξης, οὐ τιμῆς φροντίζει· οὐδὲν ἕτερον τῶν βιωτικῶν μεριμνᾷ πραγμάτων, οὐδέ ἀντέχεσθαι (340) τούτων

ὅλως ἀνέχεται, ἀλλά καί οἰκίαν καί γυναῖκα καί τέκνα καταλιπών, ὅλην ἐν τῇ ἑαυτοῦ ποίμνῃ τήν σπουδὴν ἐπιδείκνυται, ἀγρυπνῶν ἐπ' αὐτῇ καί μακράς ἀποδημίας στελλόμενος, μή κλίνην ἔχων, μή στρωμνὴν ἐπιφερόμενος, ἀλλ' ὑποφέρων αἴθριος τόν καύσωνα τῆς ἡμέρας καί τόν παγετόν τῆς νυκτός ὑπομένων διανυκτερεύει, ἀνέμοις καί κρυμῶ καί ἀέρι προσπαλαίων ἀεὶ, καί τῆς παραφυλακῆς καί ἐπιμελείας αὐτῶν οὐκ ἀφίσταται. Σοὶ δέ ἕξεσι καί ἐν οἰκίᾳ καί ἐν ὁδῶ καί ἐπὶ κλίνης καί στρωμνῆς καί ἐπὶ τραπέζης αὐτῆς παρακειμένῳ ποιμαίνειν τά πρόβατά μου· πῶς; Διδάσκων αὐτά τήν εἰς ἐμέ πίστιν ἀθόλωτον ἔχειν καί εἰλικρινῆ καί ἀδίστακτον, ἀγαπᾶν με ἐξ ὅλης αὐτῶν τῆς ψυχῆς, ἐξ ὅλης τῆς διανοίας, ὡς αὐτοὺς οὕτως κἀγὼ ἠγάπησα. Ὑπὲρ αὐτῶν γάρ ἔθηκα τήν ψυχὴν μου καί ἀπέθανον. Πρόθες αὐτοῖς ἀντί νομῆς ἀλόγου τήν τῶν ἐμῶν ἐντολῶν ζωοποιόν τροφήν· δίδαξον αὐτοὺς διὰ τῆς ἐργασίας τούτων καί ἐκπληρώσεως τήν ἐξ αὐτῶν μετάληψιν γίνεσθαι· νουθέτησον καί παρακάλεσον αὐτοὺς οὕτως καθ' ὥραν ἐμπίπλασθαι, ἵνα ἐξ αὐτῶν ἀεὶ κεκορεσμένοι ᾧσι καί ἐμπεπλησμένοι τῶν ἐμῶν ἀγαθῶν. Ὅποια δέ τά ἐμὰ ἀγαθὰ καί διὰ ποιῶν τῶν πράξεων κτῶνται, ὑποθήσεις αὐτοῖς λέγων ταῦτα. Πωλήσατε τά ὑπάρχοντα ὑμῶν καί δότε ἐλεημοσύνην· ποιήσατε ὑμῖν βαλάντια μή παλαιούμενα, θησαυρόν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν· εὐχέσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. Καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς. Μηδεὶς ὑμῶν κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδῶ τι. Ἄφετε καί ἀφεθήσεται. Ἐάν γάρ μή ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τά παραπτώματα αὐτῶν, οὐδέ ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ἀφήσει ὑμῖν τά παραπτώματα ὑμῶν. Πτωχεύσατε τοῖς χρήμασιν, (341) ἵνα πλουτήσετε πνεύματι· καταφρονήσατε τῆς κάτω δόξης, ἵνα τῆς ἐν οὐρανοῖς ἀπολαύσητε.

Δύο τοίνυν πραγμάτων ἡμῖν προκειμένων, ζωῆς φημί καί θανάτου, καί δύο κόσμων, τοῦ ὀρωμένου καί λυομένου καί τοῦ ἀοράτου καί αἰώνιου καί ἀκαταλύτου, τοῦ ἐνεστῶτος καί τοῦ μέλλοντος, καί δύο τῶν ἐνεργούντων ἐπ' αὐτοῖς ὄντων, ἀντικαθισταμένων ἀπ' ἐναντίας ἀλλήλοις, Θεοῦ λέγω καί τοῦ ἀντικειμένου αὐτῷ διαβόλου, καί τοῦ μὲν σώζειν σπουδάζοντος καί πρὸς ζωὴν καί βασιλείαν αἰώνιον ἡμᾶς προσκαλουμένου, τοῦ δέ τῆς ἀπωλείας ἡμῶν καί τοῦ θανάτου ἐπιθυμοῦντος καί ὠρυομένου καθ' ἐκάστην καί τίνα καταπίη διὰ τῆς τῶν προσκαίρων τούτων ἀπολαύσεως ζητοῦντος καί τῆς αἰωνίου κολάσεως ὑπεύθυνον ἀπεργάσεται, φεύγειν ἡμᾶς δεῖ τόν πονηρόν ἐχθρόν καί πολέμιον καί πρὸς τό σώζοντα καταφεύγειν Δεσπότην καί τήν παρ' ἐκείνου ἐπικαλεῖσθαι βοήθειαν, ἵνα μή ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος τοῦ σκότους κατακυριευθῶμεν καί γενώμεθα ὑπὸ τὰς παγίδας αὐτοῦ, δουλεύοντες αὐτῷ καί τῇ ἀμαρτίᾳ. Καί ὅτι μὲν ἄρχων τοῦ κόσμου καί τοῦ αἰώνιου σκότους ὁ διάβολός ἐστιν, ἄκουσον αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ λέγοντος· «Ἴδού ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου ἔρχεται καί ἐν ἐμοὶ εὐρήσει οὐδέν». Ἄρχων δέ οὐχ ὡς ἐξουσιαστὴς ἢ δεσπότης τοῦ κόσμου λέγεται ἄπαγε τῆς βλασφημίας, ὅς οὐδέ κατά χοίρων ἔχει τήν ἀξουσίαν, ἀλλ' ὡς τοὺς ἐν αὐτῷ προσηλωμένους διὰ τῆς ἐπιθυμίας τῶν ἐν αὐτῷ χρημάτων καί πραγμάτων καταδουλούμενος καί κατεξουσιάζων αὐτῶν. Ἄρχων δέ τοῦ σκότους λέγεται, ὡς ἀρχῆθεν μὲν αὐτός ἐκπεσὼν τοῦ φωτός διὰ τῆς ἐπάρσεως καί κληρονόμος αἰωνίως τοῦ σκότους ἐσόμενος. Ὁ δέ Θεός καί δεσπότης ἡμῶν, ὡς κτίστης καί δημιουργός ὢν τῶν ἀπάντων, φυσικῶς καί ἐξουσιαστικῶς (342) ἄρχει πάντων τῶν ἐπουρανίων καί ἐπιγείων καί καταχθονίων, φῶς ὢν ἀνέσπερον καί ἀπρόσιτον, Κύριος πάντων καί τῶν ἐνεστῶτων καί μελλόντων. Οἱ οὖν αὐτῷ πειθόμενοι καί τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ἀπαρατρώτους φυλάσσοντες καί τῶν προσκαίρων ἐν ἀπολαύσει συμμετρῶ γινόμενοι καί εὐχαρίστως μετ' ἐγκρατείας τούτων μεταλαμβάνοντες, ἀπ' αὐτῶν ἤδη τούτων τῶν ὀρωμένων πρὸς τά ἄφθαρτα καί εἰώνια ἀνάγονται, ὡς τῷ βασιλεῖ καί Θεῷ τῶν ἀπάντων ὑποταγέντες καί τά

προστάγματα τετηρηκότες αὐτοῦ. Ὅσοι δέ τὰ ἐναντία τῶν τούτου ἐντολῶν διαπράττονται, μετὰ τοῦ ἀντικειμένου εὐρίσκονται ταττόμενοι, Θεοῦ γινόμενοι πολέμιοι ἄντικρυς, καθὼς αὐτός φησιν ὁ Σωτὴρ· «Ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστι καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει».

Μηδεῖς τοιγαροῦν, ἀγαπητοί, τῷ ἄρχοντι τοῦ σκότους καὶ κοσμοκράτορι προστεθῆ· μηδεῖς μετ' αὐτοῦ ταχθῆ· μηδεῖς κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ Θεοῦ τῷ διαβόλῳ σὺν τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ στρατευθῆ· μηδεῖς κατὰ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς γένηται, μηδὲ ὅπως τὸ αἰώνιον κληρονομήση πῦρ ἀγωνίσηται· μὴ, παρακαλῶ, μὴ, τέκνα καὶ πατέρες καὶ ἀδελφοί. Φοβερόν ἐστι γενέσθαι ἡμᾶς πολεμίους Θεοῦ καὶ μόνον ἀκούμενον. Πῶς δέ ἔστι στρατεύσασθαι κατὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ ἀπωλείας τινὰ ἀγωνίσασθαι ἔνθεν ἐρῶ. Ἐάν δικαίως ἢ ἀδίκως ὑβρίση σέ τις ἢ λαιμοκτονία ἢ ἐνδιαβάλη, καὶ μὴ πρῶως φέρης τὴν ἀτιμίαν, ἢ λυπηθείς καὶ δηχθείς τὴν καρδίαν μὴ ὑπενέγκης καὶ χαλινώσης σου τῆς ψυχῆς τὰς κινήσεις, ἀλλ' ἢ ἀνθυβρίσης τὸν σέ ὑβρίσαντα ἢ λαιμοκτονίας ἢ ἕτερόν τι εἰς αὐτόν ἐναντίον διαπράξης, ἢ πάλιν τούτων μὲν οὐδὲν εἰς αὐτόν ἀπεργάση, ἀπέλθης δέ μῆνιν κατ' αὐτοῦ ἔχων ἐν τῇ καρδίᾳ σου καὶ μὴ ἐξ ὅλης ἀφῆς αὐτῷ τῆς ψυχῆς καὶ (343) ἀπὸ καρδίας σου εὗξη ὑπὲρ αὐτοῦ, ἰδοὺ ἐστρατεύσω μὲν κατὰ τοῦ Χριστοῦ, ἀπ' ἐναντίας ποιῶν τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ καὶ πολέμιος ἐγένου αὐτοῦ, ἀπώλεσας δέ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, ἐπισφραγίσας καὶ ἐπικυρώσας τὰς προσγεγενημένας σου ἁμαρτίας καὶ ἀνεξαλείπτους ταύτας ἀπεργασάμενος. Ἐάν τις σε πάλιν ῥαπίση εἰς τὴν δεξιάν σιαγόνα, εἴτα μὴ στρέψης αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην, ἀλλὰ μᾶλλον ἀντιτύψης αὐτόν, γέγονας μὲν στρατιώτης καὶ ὑπουργός τοῦ ἀντικειμένου Σατᾶν, ἔτυψας δέ οὐ τὸν ἀδελφόν μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτοῦ τὸν εἰπόντα μὴ τύψαι, προσθεῖναι δέ καὶ τὴν ἑτέραν μᾶλλον αὐτῷ. Ἐάν δέ τις χρυσίον ἀφέληται ἀπὸ σοῦ ἢ ἕτερόν τι λαθραίως ἢ φανερώς, δανεισάμενος τυχόν ἢ ἀρπάσας αὐτό, εἴτα δοῦναί σοι αὐτό μὴ βούληται, κακοπραγῶν ἢ καὶ ἀπορῶν, σὺ δέ μὴ ὑπενέγκης εὐχαρίστως καὶ ἀμνησικακῶς, ἀλλὰ σύρεις εἰς δικαστήρια τὸν ἀφελόμενον τοῦτο καὶ συνηγόρους μισθοῦσαι, βοήθειαν τὴν ἐξ ἀνθρώπων ζητῶν, καὶ δικαστηρίῳ παρίστασαι, ἀνιῶμενος, λυπούμενος, ἄγων καὶ σύρων τὸν ἀδελφόν, ὄρκους καὶ ἐπιρκίαις χρώμενος καὶ παρασκευάζων ὁμνύναι καὶ ἐπιρκεῖν τοῦτον καὶ ψεύδεσθαι, ὃ τῶν ἄλλων ἀπάντων χειρόν ἐστι, καὶ πρὸς τούτοις φυλακαῖς παραδίδως αὐτόν καὶ πάντα ποιεῖς καὶ πράττεις, ὥστε τὰ χρεωστούμενά σοι λαβεῖν, πῶς οὐχὶ φανερώς καὶ σεαυτοῦ πολέμιος εἶς;

Ὁ γὰρ κελευόμενος τούς ἐν φυλακῇ ἐπισκέπτεσθαι καὶ τὸ κατὰ δύναμιν τούτοις διακονεῖν, τῷ αἴροντι τὰ σὰ μὴ ἀπαιτεῖν καὶ τῷ θέλοντι σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνα λαβεῖν ἀφιέναι τούτῳ καὶ τὸ ἱμάτιον, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἰδίαν τιθέναι ψυχὴν εἰς θάνατον ὑπὲρ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐντολῆς, ὅταν ὑπὲρ χρημάτων ἀπολλυμένων δικάζη, παραβαίνων τὴν πρόσταξιν τοῦ Θεοῦ, λυπούμενος, (344) ἀνιῶμενος καὶ φυλακαῖς καθυποβάλλων τὸν ἀδελφόν σου, οὐχὶ προδήλως μαίνῃ, Θεὸν παροργίζων καὶ αὐτῷ πολεμῶν καὶ σεαυτὸν ἀποστερῶν τῆς αἰωνίου ζωῆς; Ὁ οὖν θέλων ποιμαίνειν τὸ τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον καὶ τὰ τούτου πρόβατα βόσκειν διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν εἰρημένων, ὡς ἂν εὗτροφα τῇ δικαιοσύνῃ καὶ πολυτόκα ταῦτα ποιήσῃ, πῶς ἄρα δύναται ἀγροὺς μεριμνᾶν ἐπὶ τὸ αὐτό καὶ φροντίδα κτημάτων ποιεῖσθαι, διεκδικεῖν τε ταῦτα καὶ ἀποσοβεῖν τούς ἀδικεῖν βουλομένους καὶ ἐπηρεάζειν αὐτά, καὶ ποτέ μὲν προσέρχεσθαι δικασταῖς, ποτέ δέ ἀντιλογίαις καὶ ψεύδει ἀνθίστασθαι, ἐσθ' ὅτε καὶ αἴτιος ὄρκων καὶ ἐπιρκιῶν γίνεσθαι; Ἀνάγκη γάρ, κἂν αὐτός ἀληθεύῃ, τούς ἀντιδίκους ψεύδεσθαι καὶ ὁμνύειν καὶ ἐπιρκεῖν φανερώς. Εἰ δέ ταῦτα οὕτω συμβαίνουσι γίνεσθαι, πῶς ἔσται φορητὰ τῇ φιλοθέῳ ψυχῇ, ἢ πῶς αὐτὰ τῷ εἰπόντι

Θεῶ ἀρεστά· «Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι ὅλως, ἀλλ' ἔστω ὑμῶν τό ναί, ναί, καί τό οὐ, οὐ· τό γάρ πλεῖον τούτου ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστι», καί πάλιν· «Ἀμήν, ἀμήν, λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργόν ὃ ἐάν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, λόγον δώσουσι ὑπέρ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως»;

Μή δὴ οὖν, εἴ γε πείθεσθαι τῇ ἀληθείᾳ Χριστῶ καί τοῖς λόγοις τούτοις πείθομεν ὑμᾶς ἀνθρώπους ὄντας, ταῖς ἀρχαῖς καί ταῖς τῶν ἄλλων ἐπιτρέχετε προστασίαις διὰ δόξαν ἀνθρωπίνην καί τρυφήν καί ἀπόλαυσιν σώματος, τό κρίμα τοῦ Θεοῦ δεδοκότες καί τήν φρικτὴν ἐκείνην ἀπόφασιν ἣν διὰ τοῦ προφήτου Ἰωήλ ὁ Θεὸς κατὰ τῶν ἀναξίων ποιμαίνοντων τά πρόβατα αὐτοῦ ἀπεφήνατο· «Τάδε λέγει, φησίν, Ἄδωναί Κύριος· Ὡ ποιμένες Ἰσραὴλ, μὴ βόσκουσιν οἱ ποιμένες ἑαυτοὺς; Οὐχὶ τά πρόβατα βόσκουσιν οἱ ποιμένες; Ἴδού τό γάλα κατεσθίετε καί τά ἔρια περιβάλλεσθε καί τό παχὺ ἐσφάζετε καί τά πρόβατά μου οὐκ ἐβόσκετε. (345) Τό ἡσθητικὸς οὐκ ἐνισχύσατε καί τό ἄρρωστον οὐκ ἰάσασθε καί τό συντετριμμένον οὐ κατεδήσατε καί τό κακῶς ἔχον οὐκ ἐσωματοποιήσατε καί τό πλανώμενον οὐκ ἐπεστρέψατε καί τό ἀπολωλὸς οὐκ ἐπεζητήσατε καί τό ἰσχυρόν κατειργάσασθε μόχθῳ καί ἐν κράτει ἐπαιδεύσατε αὐτά καί ἐν παιγνίῳ καί διεσπάρη τά πρόβατά μου διὰ τό μὴ εἶναι ποιμένας». Καί μετ' ὀλίγα· «Τάδε λέγει Ἄδωναί Κύριος· Ἴδού ἐγὼ ἐπὶ τοὺς ποιμένας καί ἐκζητήσω τά πρόβατά μου ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν καί καταπαύσω αὐτοὺς τοῦ μὴ ποιμαίνειν τά πρόβατά μου». Καί πάλιν· «Καί ὁ σκοπὸς ἐάν ἴδῃ τὴν ῥομφαίαν ἐρχομένην καί μὴ σαλπίσῃ τῇ σάλπιγγι καί ἐπελθοῦσα ἡ ῥομφαία λάβῃ ἐξ αὐτῶν ψυχὴν, αὕτη μὲν διὰ τὴν αὐτῆς ἀμαρτίαν ἐλήφθη, τό δὲ αἷμα αὐτῆς ἐκ τῆς χειρός τοῦ σκοποῦ ἐκζητήσω». Φοβερὰ ταῦτα καί φρίκης ἀπάσης, ὦ ἀδελφοί.

Διὰ δὴ τοῦτο σπουδάσωμεν ποιᾶναι μᾶλλον πρότερον καλῶς ἑαυτοὺς ὡς Χριστοῦ ποίμνιον, ὡς βασιλεῖον ἱεραύτεμα, καί καθυποτάξαι τὴν σάρκα τῷ πνεύματι, ἵνα μὴ τό κρεῖττον ἐν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ χείρονος ἐκνικᾶται. Καί ὅποταν εἰς τὸν τῆς ταπεινοφροσύνης βυθὸν εἰσέλθωμεν καί τοῖς νάμασι ταύτης τῶν δακρύων τοὺς σπύλους τῆς ἀμαρτίας ἀπολουσώμεθα, κτησώμεθα δὲ πρᾶον καί γαληνόν τό πνεῦμα ἐκ συντετριμμένου φρονήματος, ἐν πολλῇ τε δίψῃ τῆς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης κορεσθῶμεν τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν τῆς βασιλείας αὐτοῦ διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος παρακλήσεως, εἶτα, σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ καί συμπαθείας ἐντεῦθεν ἀναλαβόντες, κτησώμεθα καθαρὰν τὴν καρδίαν ἐν ἀπαθείᾳ τελείᾳ καί ὀψόμεθα τό φῶς τοῦ Θεοῦ, αὐτό τό Πνεῦμα δηλονότι τό Ἅγιον ἐνεργοῦν καί λαλοῦν ἐν ἡμῖν τά κεκρυμμένα μυστήρια τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας, ὡς τά διεστώτα ἐν ἡμῖν εἰς ἓν ἐπισυνάψαντες (346) φρόνημα διὰ τῆς βαθείας εἰρήνης, καί εἰρηνεύσωμεν πρῶτον ἡμᾶς αὐτοὺς καί σύμφωνον ὄργανον διὰ σώματος καί ψυχῆς ἀποτελέσωμεν ἑαυτοὺς ἐν ἐνὶ Πνεύματι τῷ Θεῷ, οὐ μόνον δέ, ἀλλ' ὅταν καί ἐν πολλοῖς πειρασμοῖς, ἐν πολλαῖς θλίψεσι καί συμφοραῖς ὑπομείνωμεν τὸν Χριστόν καί ἀνεχώμεθα διωκόμενοι καί βλασφημούμενοι παρακαλῶμεν καί καταρῶμενοι εὐλογῶμεν, μὴ λογιζόμενοι τό κακόν ἐν μηδενὶ μηδαμῶς, ἀλλὰ πάντα στέγωμεν, πάντα ὑπομένωμεν, τό δοκίμιον ἡμῶν ἀσάλευτον τηροῦντες ἀπὸ τῆς ἀποβάθρας τῶν ἀρετῶν, καί οὕτως, διὰ πάντων καί ἐν πᾶσι τοῖς εἰρημένοις, ὅταν τὴν κατὰ Χριστόν αὐξήσωμεν ἡλικίαν καί ἀναδράμωμεν εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, ἐν γνώσει τελείᾳ Θεοῦ καί ἐν σοφίᾳ τῶν ὑπὸ τοῦ παναγίου Πνεύματος χορηγουμένων λόγων καί μυστηρίων, τότε καί ἐπὶ τῇ τῶν ἄλλων ὠφελείᾳ ὡς δούλους ἐσχάτους ἑαυτοὺς ἐπιδώσωμεν, εἴ γε καί καλούμεθα ἄνωθεν, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν· «Ὁ θέλων εἶναι πρῶτος ἐν ὑμῖν, ἔστω πάντων δούλος καί πάντων διάκονος».

Ἔως δὲ εἰς τοῦτο διὰ πολλῶν ἀγώνων οὐ φθάσωμεν, σχολάσωμεν, παρακαλῶ, ὑποτασσόμενοι τοῖς κατὰ Θεὸν πατράσιν ἡμῶν καί αὐτῷ τῷ συνέχοντι πάντα Θεῷ,

καθ' ἐκάστην μετανοοῦν τες καί τοῖς κατά Θεόν δάκρυσι καθαιρόμενοι, ὡς ἄν δυνηθῶμεν γνῶναι Θεόν καί ὅτι ἀψευδής ἐστί τὰ ἐπηγγελμένα παρ' αὐτοῦ διδόναι τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν καί ποιοῦσιν αὐτοῦ τὰ θεῖα προστάγματα· ὅς καί καί ἀποδώσει ἐκάστῳ τόν μισθόν κατά τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἡνίκα τήν βασιλείαν παραδώσει, τὰ πάντα ὑποταγέντα αὐτῷ τῷ Θεῷ καί Πατρί, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμή καί προσκύνησις, νῦν καί αἰεὶ καί εἰς τούς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΒ' (347)

Εἰς τό ρητόν τό λέγον τοῦ Ἀποστόλου· «Ἐξαγοραζόμενοι τόν καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσίν». Καί πῶς ἐξαγοράζεται τις φρονίμως τόν καιρόν τῆς παρουσίας ζωῆς.

Οὐδέν οὕτως ἕτερον τῶν ἄλλων ἀπάντων ὠφελιμώτερον ψυχῇ, νυκτός καί ἡμέρας ἐν τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ μελετᾶν αἰρουμένη, ὡς ἡ τῶν θείων Γραφῶν ἔρευνα. Ἐν αὐταῖς γάρ ἐγκεκρυμμένη οὕσα ἡ διάνοια τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος, ἡδονῆς ἀπάσης πληροῦσθαι ποιεῖ τήν νοεράν αὐτῆς αἴσθησιν, καί ὅλην ἀπό τῶν γηίνων καί τῆς τῶν ὀρωμένων ταπεινώσεως ἄρασα, ἀγγελοειδῆ ταύτην καί ἀγγέλοις αὐτοῖς ὁμοδίαιτον ἀπεργάζεται. Ἀλλά γάρ ἴδωμεν τί καθ' ἐκάστην ἡμῖν ὁ θεῖος Ἀπόστολος ὁμιλεῖ καί τῶν αὐτοῦ θεοπνεύστων ῥημάτων τινά συνετῶς ἐξετάσωμεν, ἵνα καί τόν ἐν αὐτοῖς ἀποκείμενον πλοῦτον πλουτήσωμεν καί τήν τοῦ Πνεύματος χάριν ἐκεῖθεν τρυφήσωμεν εἰς ἀκένωτον εὐφροσύνην ψυχῆς καί ἀπόλαυσιν. Τί οὖν ἐστί τό παρ' ἡμῶν ἐρευνώμενον; Ὁ παραινεῖ λέγων ὁ Παῦλος· «Ἐξαγοραζόμενοι τόν καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσίν». Ἀλλ' ἀπό τῶν βιωτικῶν πραγμάτων σκοπήσαντες, καί τοῦτο καλῶς καταμάθωμεν. Ὡσπερ γάρ πᾶς ἔμπορος καί χειροτέχνης καί γεωργός, ἀλλά μήν καί πᾶς τις ἄλλος ὁ τήν τυχοῦσαν μετερχόμενος τέχνην, σπουδῆς ὅτι μάλιστα καί ἐπιμελείας χρῆζει πολλῆς εἰς τό ἔργον (348) αὐτοῦ, ὡς, ἐάν μικρόν χρόνον ἢ βραχεῖαν ὥραν ἀμελήσῃ, μεγάλην ὑφίσταται τήν ζημίαν, οὕτω καί ἐπὶ τῶν πνευματικῶν ἀγώνων καί ἔργων καί πράξεων συμβαίνει γίνεσθαι.

Ἀλλά γάρ ὡς ἐν ὑποδείγματι πρῶτον περί ενός τούτων τῶν ἐμπορευομένων εἴπωμεν λεπτομερέστερον πρὸς τήν ἀγάπην ὑμῶν. Ἐάν οἱ ἔμποροι πάντες πρὸς τήν πανήγυριν τρέχουσιν ἐμπορεύσασθαι τι καί κερδήσαι ἀπό τῆς πραγματείας αὐτῶν, εἷς δέ τούτων τούς μέν βλέπειν προάγοντας αὐτοῦ, τούς δ' ὀπισθεν αὐτοῦ ἐρχομένους καί σπουδῆ πολλῇ φθάζοντας αὐτόν, ἢ πρὸς τῆς οἰκίας αὐτοῦ καθεζόμενος ὀρᾷ διερχομένους αὐτούς καί πρὸς τήν πανήγυριν μετά σπουδῆς ἀπερχομένους, αὐτός ῥαστώνη καί ῥαθυμία κρατούμενος, οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί μέθη καί τρυφή προσασχολούμενος καί φίλτρῳ πόρνης γυναικός ἐλεεινῶς κατεχόμενος, οὐ προαιρεῖται δραμεῖν εἰς τήν ἐμπορίαν, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἀναβαλλόμενος, οὐχί οὗτοι μέν ἐξηγοράσαντο τόν καιρόν τῆς ζωῆς αὐτῶν, ἐμπορευσάμενοι καί μετά κέρδους μεγάλου ὑποστρέψαντες, ἐκεῖνος δέ ἀπώλεσεν αὐτόν, εἰς ἀνωφελῆ καί μάταια τοῦτον ἐξαναλώσας, εἴτ' οὖν ἀπεμπολήσας αὐτόν; Εἰ δέ καί τήν πανήγυριν σύν αὐτοῖς καταλάβῃ καί πάντες μέν ἐκεῖνοι χρυσίον ἐπιφερόμενοι, εὐθύς πρὸς πραγματεῖαν χωρήσουσι καί ἄλλος μέν ἄλλο τι ἐξωνήσεται, δι' οὗ κερδήσαι ἐπ' αὐτῷ ἐλπίζει, ἐκεῖνος δέ μηδέν ὅπως ἐπιφερόμενος περιτρέχει ζητῶν εὐρεῖν πόθεν καί δανείσασθαι, ἢ καί μετά τό εὐρεῖν χρυσίον, ἐάν ληθῇ ἢ πανήγυρις καί καταλειφθῇ ἀπραγμάτευτος, οὐχί καί αὐθις ἀπώλεσε τόν καιρόν, ἄνευ χρυσοῦ εἰς τήν πανήγυριν ἀπελθών; Εἰ δέ καί χρυσίον ἐπιφερόμενος τήν πανήγυριν καταλάβῃ, ἐάν ἀφείξῃ ἐν σπουδῇ πραγματεύσασθαι ἄρξεται τάς σκηνάς τῶν καπήλων καί τῶν μαγεῖρων καί τῶν τὰ λοιπά βρώματα ἀπεμπολούντων

περιϊέναι καί ποτέ μέν ἐκ τούτων ποτέ δέ (349) ἐξ ἐτέρων λιχνεύομενος ἐσθήη καί πίνη, καί οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλά καί ἐάν μέθη καί ἀσελγείαις καταδαπανήσῃ τό χρυσίον αὐτοῦ, οὐχί καί οὗτος τόν καιρόν ἀπώλεσε καί τά προσόντα αὐτῷ ἀφρόνως κατεδαπάνησεν;

Ὁ δέ καί ἐν τῇ πανηγύρει μετά χρυσίου παραγινόμενος καί μηδέν ἐξ ὧν εἶπομεν ἐναντίον διαπραττόμενος, ἀλλά μετά τῶν συνεμπόρων αὐτοῦ εἰσελθὼν ἐν αὐτῇ, ἐάν μόνον ἅπασαν τήν πανήγυριν περιέρχεται, κατασκοπῶν καί καταμανθάνων ποτέ μέν τούς γνωρίμους, ποτέ δέ καί τούς μή γνωριζομένους αὐτῷ, οἰκείους τε καί ἀλλοτρίους, πῶς ἕκαστος αὐτῶν πραγματεύεται, αὐτός δέ μηδέν πραγματεύσεται καί οὕτως ἀκαίρως περιερχομένου αὐτοῦ διαλυθεῖη πάλιν ἢ πανήγυρις, πάντων αὐτομολησάντων εἰς τά οἰκεῖα, οὐχί οἱ ἐμπορευσάμενοι μέν τόν καιρόν ἐξηγοράσαντο ἐν σπουδῇ, τά τῷ καιρῷ πρέποντα ἐργασάμενοι καί κέρδος ἐκεῖθεν ἑαυτοῖς περιποιησάμενοι, ὁ δέ περιεργαζόμενος τά ἀλλότρια καί μή πραγματευσάμενος, εἰ καί συνῆν αὐτοῖς, ἐζημιώθη τόν καιρόν, μηδέν ἐκ τοῦ εὐρηθῆναι εἰς τήν πανήγυριν ὠφεληθεῖς; Εἰ δέ καί ἄλλοι μέν αὐθις τῇ προσδοκίᾳ τοῦ κέρδους καί ληστῶν ἐφόδου καί κόπου ὁδοιπορίας καί μακρᾶς ὁδοῦ καταφρονοῦσιν, ὁ δέ, φόβῳ τούτων βαλλόμενος, κἄν ὑπό πάντων παρακαλῆται συνοδοιπορήσαι αὐτοῖς, κἄν ὑποσχομένους φυλάττειν αὐτόν ἀκούη ἀπό τῶν προσδοκωμένων αὐτῷ κακῶν, οὐ προαιρεῖται ἀκολουθῆσαι αὐτοῖς καί ἀπελθεῖν πραγματεύσασθαι μετ' αὐτῶν ἐν τῇ πανηγύρει, οὐχί οἱ μέν καιρόν ἐξηγοράσαντο, καλῶς πραγματευσάμενοι καί κερδήσαντες, ὁ δέ τοῦτον ἀφρόνως ἐζημιώθη, φοβηθεῖς ἐκεῖ φόβον οὐ οὐκ ἦν φόβος;

Οὕτω τοιγαροῦν ἐστι καί ἐπί πάσῃ πράξει καί ἐργασίᾳ πνευματικῇ. Ὅταν γάρ ἄλλοι ἐν ταῖς ἐντολαῖς πορεύονται τοῦ Θεοῦ καί τὰς ἀρετάς πάσας μετά σπουδῆς καί θερμῆς ἐργάζονται, (350) ἡμεῖς δέ ἐν ἀμελείᾳ καί ἀργίᾳ διάγωμεν, ἐκεῖνοι μέν ἐξηγοράσαντο τόν καιρόν καί τά μέγιστα ὠφελήθησαν, ἡμεῖς δέ καί ἑαυτούς καί τόν καιρόν ἀπώλεσαμεν. Ἀλλά γάρ ἔτι τό νόημα ἐξετάσωμεν. Τί οὖν φησιν· «Ἐξαγοραζόμενοι τόν καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσιν»; Πῶς οὖν ἐξαγοράζεται τις τόν καιρόν καί τίς ἐστίν οὗτος καί τίνες αἱ πονηραί ἡμέραι δι' ἃς ὀφείλομεν ἐξαγοράζεσθαι τόν καιρόν; Καιρός πραγματείας ἀνθρώπου παντός ὁ χρόνος οὗτός ἐστι τῆς παρουσίας ζωῆς· ταύτης δέ τῆς ζωῆς προδήλως πονηραί εἰσιν αἱ ἡμέραι τοῖς μή καλῶς χρωμένοις αὐταῖς. Πᾶς οὖν ὁ σωφρόνως καί δικαίως μετά φρονήματος ὑγιοῦς πολιτευόμενος ἐν τῷ βίῳ καί φέρων ἐν ἀδρίᾳ καί ὑπομονῇ ψυχῆς τά ἐπίπονα καί λυπηρά τῶν ἐπερχομένων αὐτῷ πειρασμῶν τε καί θλίψεων, εἴτε ἐξ ὀρατῶν, εἴτε ἐξ ἀοράτων ἐχθρῶν, ἐξαγοράζεται τόν καιρόν φρονίμως καί καταπραγματεύεται τῶν πονηρῶν ἡμερῶν τῆς παρουσίας ζωῆς. Καί ἵνα τοῦτο σαφέστερον γένηται, ἐκ τῶν ἐπισυμβαίνόντων καθ' ἑκάστην τῷ βίῳ τόν λόγον ποιήσομαι.

Ὁ εἰδὼς καλῶς τόν παρόντα πραγματεύσασθαι καιρόν, ὅποταν θλίψεις ἐπενεχθῶσι καί ὄνειδη καί ἀτιμίαι καί σκώμματα, ὡς γνωρίζων τά χρήματα καί τό ἐξ αὐτῶν κέρδος σαφῶς προειδὼς, ἀρπάζει ταῦτα καί αἴρει ἐπ' ὤμων αὐτοῦ καί χαίρων πορεύεται, ὑπομονήν μόνην ἀντί χρυσίου καταβαλλόμενος καί οὕτως ἐξαγοράζεται τόν καιρόν ἐν μιᾷ ῥοπῇ, ὃν ἕτεροι ἐν πολλοῖς ἔτεσι νηστεύοντες, ἀγρυπνοῦντες, χαμευνοῦντες καί πολλά οἴκαδε κοπιῶντες, εὐρεῖν ἢ λαβεῖν ἢ κερδήσαι οὐ δύνανται. Ὁ δέ μή εἰδὼς οὕτως πραγματεύσασθαι ἀπόλλει τόν καιρόν τῆς σωτηρίας αὐτοῦ. Εἰ δοκεῖ δέ, καί ἄλλως ἐν ὑποδείγματι τόν λόγον γυμνάσωμεν. Δύο τινῶν εἰς παράβασιν ἐντολῆς Θεοῦ τυραννικῶς προσκαλουμένων ὑπό τινος, εἰ ὁ μέν αὐτῶν δειλία καί φόβῳ τῶν μελλόντων ἐπενεχθῆναι αὐτῷ κολάσεων καί τιμωριῶν φυγῇ χρήσοιτο καί ἀπελθὼν κρυβηθῆ, (351) ὁ δέ γε ἕτερος παρρησιάζεται καί πολλὰς ὑπέρ τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ βασάνους ὑπενέγκη, ἢ καί θάνατον αὐτόν ὑποστῆ, ποῖος

τούτων ἐξηγοράσατο τόν καιρόν; Ὁ κρυβείς καί τās θλίψεις διεκφυγών, ἢ ὁ πολλά παθών καί ὑπενεγκών ἢ καί ἴσως ἀποθανών; Εὐδηλον ὅτι πάντως ὁ τās θλίψεις ὑπομείνας καί τόν θάνατον μὴ παραιτησάμενος οὗτός ἐστιν ὁ τόν καιρόν ἐξαγορασάμενος, ὁ ἕτερος δέ σύν τῷ καιρῷ καί τήν σωτηρίαν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἐζημιώθη.

Τοιγαροῦν οἱ ὀρθῶς φρονοῦντες διά θλίψεων καί πειρασμῶν τῶν ἐνταῦθα, τὰ αἰώνια ἀγαθὰ καί τήν ἄληκτον εὐφροσύνην ἀξαγοράζονται καί διά τοῦ σωματικοῦ θανάτου τήν μετά τοῦ ἀθανάτου καί αἰωνίου Θεοῦ αἰώνιον καί ἀθάνατον διαγωγὴν τε καί κατοικίαν. Καί καθάπερ ἔμπορος, πολλά τινα καί πολύτιμα εὐρῶν πράγματα, ὀλίγῳ τιμήματι πιπρασκόμενα, ὀβολῷ τυχόν ἐνί ἢ νομίσματι, μετά χαρᾶς αὐτό καί ἐν σπουδῇ ἀποδίδωσι, τὰ τίμια ἐκεῖνα λαβεῖν ἐφιέμενος, οὕτω καί ὁ ὑπὲρ ἐντολῆς Θεοῦ ἀγωνιζόμενος ἐν εὐφροσύνῃ καί σπουδῇ θανεῖν αἴρεται, ὡς δι' ὀβολοῦ ἐνός, τοῦ θανάτου λέγω, τὰ αἰώνια μέλλων κτήσασθαι ἀγαθὰ. Οὐχ οὕτως δέ οἱ φιλόκοσμοι, οὐχ οὕτως οἱ φιλόζωοι, οἱ φιλόδοξοι, οἱ φιλόσαρκοι, οἱ φιλήδονοι καί οἱ φιλόπλουτοι· ἀλλ' ἐπὶ πρὸς παράβασιν ἐντολῆς Θεοῦ προσκληθῶσιν ὑπὸ τινος τῶν ἐν ὑπεροχῇ κοσμικῇ τυχανόντων, τήν παρ' αὐτοῦ ἀγανάκτησιν καί ἀτιμίαν ἢ ἀποστροφήν καί χρημάτων ζημίαν ὑπενεγκεῖν μὴ δυνάμενοι, προδιδούσι τὰ αἰώνια καί ἀτίμητα καί ἐξαγοράζονται ἀφρόνως τὰ πρόσκαιρα καί φθαρτὰ καί μηδενός ἄξια, καί ἀπολλούσι τήν ἑαυτῶν σωτηρίαν, αὐτὴν δηλαδή τήν ζωὴν τήν αἰώνιον· οἱ καί τήν ἄνεσιν ἐξωνήσασθαι ἐν ὀλίγαις ἡμέραις προτιμῶνται καί εἰς αἰῶνας ἀπείρους κολάζεσθαι πραγματεύονται τῆς παρούσης ζωῆς αὐτῶν τόν καιρόν. Ὅπερ ἵνα μὴ πάθωμεν καί ἡμεῖς, ἐξαγορασώμεθα, παρακαλῶ, τόν παρόντα καιρόν, ἕως ἔτι ἡ πανήγυρις τῆς ζωῆς ἡμῶν ἴσταται, (352) ἐπειδὴ αἱ ἡμέραι αὐτῆς λίαν εἰσι πονηραῖ, μυρία καθ' ἑκάστην ἐπεγείρουσαι τὰ κύματα τῆς κυμανομένης καθ' ἡμῶν ἀλμυρᾶς ἀμαρτίας, ποτέ μὲν διά τῆς εὐπαθείας τοῦ σώματος καί τῶν ἀτάκτων αὐτοῦ κινήματων ζάλης καί τρικυμίας πληροῦσαι ἡμῶν τās ψυχάς, ποτέ δέ διά τῶν ἐπιτιθεμένων ἡμῖν ὀρατῶν καί ἀοράτων ἐχθρῶν εἰς ἀθυμίαν καί ἐπιθυμίαν καί θυμόν ἄγριον ἐμβάλλουσαι καί διεγείρουσαι τās καρδίας ἡμῶν καί διά τῶν τοιούτων μακράν ὄλου ἡμᾶς ποιοῦσαι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Ἐξαγορασώμεθα οὖν τόν καιρόν ἡμῶν τῆς ζωῆς, διδοῦντες τās προθέσεις ἡμῶν καί ὄλους ἑαυτοὺς εἰς μόνην τήν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, εἰς μόνην τήν κτῆσιν καί τό κέρδος τῆς ἀρετῆς, ἵνα ἐν ἀγωγίμοις τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος εἰς λιμένας Θεοῦ καταντήσωμεν καί φύγωμεν τās πονηράς ἐκεῖνας ἡμέρας καί τήν ἀκοήν ἐκείνην τήν πονηράν, τήν τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἀποπέμπουσαν εἰς τό πῦρ τό ἐξώτερον τό ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καί τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.

Ἐξαγορασώμεθα τήν φρόνησιν ἡμῶν τῆς ψυχῆς διά τῆς τῶν ὀρωμένων καταφρονήσεως καί τῆς τῶν κρειττόνων μελέτης καί ἐργασίας, καί φευξόμεθα τό φρόνημα τῆς σαρκός, ὃ ἀρέσαι Θεῷ οὐ δύναται, ἀλλ' οὐδέ τῆς ἀπολαύσεως τῶν προσκαίρων ἀρπάσαι ἡμᾶς καί πρὸς τὰ διαμένοντα καί αἰώνια ἐμβιβάσαι ἡμῶν τήν διάνοιαν· ὃ ζῆσαι κατά Θεόν οὐκ ἔῃ τόν κρατούμενον ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ κατασπᾶ τήν ψυχὴν ἀεὶ μᾶλλον εἰς τās κτηνώδεις ὁρμάς τῆς σαρκός καί ὄλον κτηνώδη τόν ἄνθρωπον ἀπεργάζεται.

Ἐξαγορασώμεθα τήν δικαιοσύνην ἡμῶν, δι' ἧς Θεῷ οἰκειούμεθα, διά πάσης εὐσεβείας καί διακρίσεως διακρίνοντες τοῦ δικαίου τό ἄδικον καί προτιμούμενοι τήν ἀρετὴν τῆς κακίας, (353) μὴ διδοῦντες τῷ πονηρῷ εἴσοδον ἢ παρρησίαν εἰς ὄλεθρον ἑαυτῶν καί ἀπώλειαν, ἀλλ' ἀπονέμοντες τήν τιμὴν ἐκάστῳ ἀξίως, καί τῷ μὲν σώματι παρέχοντες αὐταρκῶς διατροφάς καί σκεπάσματα, τῇ δέ ψυχῇ, τό ὄλον ἡμῶν τῆς δυνάμεως ἐν μελέτῃ θείᾳ τῶν ἐννοιῶν, ἐν εὐχαίς, ἐν δάκρυσί τε καί ἀναγνώσειν αὐτὴν διατρέφοντες καί καθαίροντες εἰς ὑποδοχὴν τοῦ θείου φωτός,

αὐτοῦ τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης Θεοῦ, ὅς καί δικαιώσει διά τῆς δωρεᾶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος αὐτοῦ καί δικαίους ἡμᾶς ἀποδείξει τῇ συναφείᾳ αὐτοῦ, κοινωνοῦς τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐργαζόμενος.

Ἐξαγορασώμεθα τὴν ἀδρίαν τῶν ἰδίων ψυχῶν ἐν ὑπομονῇ πολλῇ καί καρτερίᾳ τῶν πειρασμῶν κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν· «Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν, φησί, κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν», ἀνδρείῳ δηλονότι φρονήματι κατὰ τῆς ἁμαρτίας ἰστάμενοι καί τόν πολέμιον βάλλοντες τοῖς ὅπλοις τοῦ Πνεύματος, κακοπαθοῦντες ὡς καλοὶ στρατιῶται Χριστοῦ ἐν νηστείαις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν χαμευνίαις, ἐν εὐχαῖς, ἐν πένθει, ἐν σάκκῳ καί μετανοίᾳ καί ἀεναίοις δεήσεσι, ἵνα τόν στέφανον τῆς νίκης ἀράμενοι εἰς αἰῶνας συμβασιλεύσωμεν τῷ Χριστῷ.

Ἐξαγορασώμεθα τὴν σωφροσύνην τοῦ σώματος ἡμῶν διά πάσης ἐγκρατείας καί ταπεινώσεως, ἐπειδὴ ὁ νομίμως ἀθλῶν καί ἀγωνιζόμενος ἐν τῷ σταδίῳ τῆς εὐσεβείας πάντα ἐγκρατεύεται κατὰ τόν θεῖον Ἀπόστολον. Ἐάν γάρ ταύτην κτησώμεθα, φευξόμεθα τὰς πονηράς ἡμέρας τῆς ἀλόγου ἐπιθυμίας καί τοῦ θυμοῦ καί αὐτῆς τῆς σαρκός τῆς ὄντως πολεμίας τοῦ Πνεύματος· φευξόμεθα τόν μολυσμόν τόν ἐκ τῶν τοιούτων γινόμενον τῇ ψυχῇ, (354) τὴν τοῦ συνειδότης κατάκρισιν, τὴν τῆς καρδίας ἀκαθαρσίαν, τὴν τῶν ἀνθρώπων κατάγνωσιν, αὐτὴν τὴν ἀποστροφήν τοῦ Θεοῦ, καί μεγάλα ἐν τῇ πνευματικῇ ταύτῃ πραγματεία κερδανοῦμεν, τόν καιρόν φρονίμως πραγματευσάμενοι τῆς παρούσης ζωῆς καί τὴν ὁδόν τοῦ βίου διελθόντες ἐν δικαιοσύνῃ καί σωφροσύνῃ, τό βάρος δηλαδή καί τόν καύσωνα τῆς ἡμέρας ἀνδρείας βαστάσαντες.

Οὕτω γάρ τόν παρόντα καιρόν πραγματευόμενοι, παραχωροῦντες τοῖς βουλομένοις τά πρόσκαιρα καί μόνων τῶν ἀφθάρτων καί αἰώνιων ἀντιποιοῦμενοι, καταντήσομεν εἰς εὐδίων λιμένα τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας ἐν ἀγωγίμοις πλουσίῳ τοῦ Πνεύματος καί οὐ φοβηθησόμεθα ἢ τὴν πονηράν ἐκείνην ἀκοήν τὴν τούς ἁμαρτωλοὺς ἐλαύνουσαν εἰς τό πῦρ τό ἐξώτερον, ἢ τὰς πονηράς ἐκείνας βασάνους καί τὴν φρικτὴν ἡμέραν καί καταδίκην τῆς κρίσεως, αὐτόν ἐπιφερόμενοι τόν πολύτιμον μαργαρίτην τοῦ Πνεύματος, ὃν εὕρομεν καί ἐξωνησάμεθα, πάντα δεδωκότες ἡμῶν τά θελήματα, τά φρονήματα, τὰς προθέσεις καί τὰς δυνάμεις ἐν τῇ πραγματεία τοῦ καιροῦ τῆς παρούσης ζωῆς. Οὐ γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, καλῶς πραγματευσαμένους τόν παρόντα βίον τῆς ἐνταῦθα ζωῆς, χάριτι καί φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα σὺν τῷ Πατρὶ καί τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι νῦν καί αἰεὶ καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ' (355)

Εἰς τό ῥητόν τοῦ Ἀποστόλου· «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερον ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ». Καί πῶς τόν χοϊκόν ἀποτιθέμεθα ἄνθρωπον καί τόν Χριστόν ἐνδύομεθα, συγγενεῖς αὐτοῦ καί ἀδελφοὶ χρηματίσαντες.

Καλῶς ἡμᾶς ἐστίασας ὁ μακάριος Παῦλος ἐν τῇ προτέρᾳ τῶν θείων λόγων αὐτοῦ τραπέζῃ καί κατευφράνας ἡμῶν τὰς καρδίας, ἑτέραν αὐθις προτίθησιν ἡμῖν εἰς ἐστίασιν τράπεζαν τῶν θεοπνεύστων ῥημάτων αὐτοῦ, πλήρη μὲν ἐδεσμάτων πνευματικῶν καί ἀφ' ὧν ὁ ἔσω ἡμῶν οἶδε τρέφεσθαι ἄνθρωπος, εὐφραινόμενος ὁμοῦ καί στηριζόμενος τὴν καρδίαν τῷ ἄρτῳ τοῦ λόγου τῷ ζωτικῷ καί τῷ οἴνῳ τῷ εὐφραίνοντι τῆς σοφίας καί γνώσεως τοῦ Θεοῦ, πλήρη δέ καί χάριτος θείας τοῦ Πνεύματος, ἀφ' οὗ πληροῦται πάσης εὐφροσύνης καί ἡδονῆς ἢ ψυχῆ καί, τὰ κάτω λιπούσα τοῦ βίου, πρὸς οὐρανοῦς καί Θεόν κούφῳ τῷ πτερῷ τῆς διανοίας ἀνέρχεται.

Ἴδωμεν οὖν τίς ἡ τράπεζα αὕτη τοῦ Ἀποστόλου καί τί τά ταύτης ἐδέσματα. Ἄλλ' ἐπάρωμεν τάς διανοίας ἡμῶν ἀπό τῶν γηϊνῶν καί φθειρομένων καί, ὡς λογίων Θεοῦ μέλλοντες ἀκούειν, προσέχωμεν τοῖς λεγομένοις μετὰ ἀκριβείας ἀπάσης, ἵνα καί ἀξίως συνεστιαθῆναι ἀξιωθῶμεν τῷ λέγοντι Πνεύματι διά τοῦ Ἀποστόλου τά κεκρυμμένα μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. (356) Φησί δέ: «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος, ἐξ οὐρανοῦ». Μή ἀπλῶς παραδράμῃς τόν λόγον καί ὡς εὐεπίβολον τοῦτον ὑπολάβῃς, ἀγαπητέ· βάθος γάρ πολύ νοημάτων ἔγκειται εἰς τήν τοῦ παρόντος λόγου διάνοιαν, πολλῆς δεόμενον τῆς ἐρεῦνης καί προσοχῆς. Ἀλλά τήν ἀκοήν ὑπόθεσ ἐτοίμην, καί εἴση τό ἐγκεκρυμμένον ἐν αὐτῷ βάθος τῶν μυστηρίων Θεοῦ.»

«Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ. Οἷος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καί οἱ χοϊκοί· καί οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καί οἱ ἐπουράνιοι». Πρῶτον καί χοϊκόν ἄνθρωπον τόν Ἀδάμ φησι, καθὼς γέγραπται· «Καί ἔπλασεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον χοῦν λαβὼν ἀπό τῆς γῆς». Πλασθεῖς οὖν χοϊκός ἀπό τῆς γῆς καί πνεῦμα λαβὼν ζωῆς, ὃ ψυχὴν νοεράν καί εἰκόνα Θεοῦ οἶδεν ὁ Λόγος καλεῖν, ἐτέθη ἐν τῷ παραδείσῳ, λαβὼν ἐντολήν ἐργάζεσθαι καί φυλάσσειν. Τίνα τρόπον; Ἴνα, ἕως ἄν ταύτην φυλάσσοι καί ἐν ταύτῃ ἐργάζοιτο, ἀθάνατος διαμένῃ καί ἀϊδίως τοῖς ἀγγέλοις συναμιλλᾶται καί σὺν αὐτοῖς ἀενάως τόν Θεόν ἀνυμνῇ καί δέχεται τάς ἐκεῖθεν ἐλλάμψεις καί Θεόν ὄρα νοερώς καί τῶν ἐκείνου ἐπακούῃ θείων φωνῶν, ἧ δ' ἄν ὥρα τήν δοθεῖσαν αὐτῷ ἐντολήν παραβῇ καί φάγη ἀπό τοῦ ξύλου, οὗ προσέταξεν αὐτῷ ὁ Θεός μή φαγεῖν, θανάτῳ παραδοθῇ καί τούς ὀφθαλμούς τῆς ψυχῆς πηρωθῇ, τήν καταστολήν τῆς θείας δόξης ἀποδυθείς, καί ἐμφραγῇ τά ὦτα καί αὐτῆς τῆς μετὰ τῶν ἀγγέλων ἐκπέση διαγωγῆς καί τοῦ παραδείσου ἐκδιωχθῇ. Ὁ καί παραβάντι συνέβη καί ἐξέπεσε τῆς ἀθανάτου καί ἀϊδίου ζωῆς. Ἄπαξ γάρ τήν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ ὁ Ἀδάμ παραβάς καί τῷ ἀπατεῶνι διαβόλῳ τό οὗς ἑαυτοῦ παρασχών ψιθυρίσαι καί πεισθεῖς αὐτῷ, τῶν δολίων αὐτοῦ ῥημάτων ἀκουτισθεῖς, (357) λαλοῦντι κατά τοῦ πεποικηκότος Δεσπότου, τοῦ ξύλου ἐγεύσατο καί, αἰσθητῶς ἀναβλέψας, ἐμπαθῶς τε τήν γύμνωσιν τοῦ σώματος αὐτοῦ θεασάμενος καί ἰδὼν, ἀπάντων ἐστερήθη δικαίως τῶν ἀγαθῶν, κωφεύσας τοῦ μηκέτι ἐπακούειν ὡσί βεβήλοις λόγους θείους θεοπρεπῶς τε καί πνευματικῶς, τούς ἐνηχουμένους μόνοις τοῖς ἀξίοις αὐτοῖς, ἀλλά γάρ μήτε τήν δόξαν ἐκείνην τήν ἄρρητον καθορᾶν, ὡς ἀποστήσας ἐκ ταύτης ἐκουσίως τόν νοῦν αὐτοῦ καί κατανοήσας ἐμπαθῶς τόν τοῦ δένδρου καρπὸν καί τῷ εἰπόντι πιστεύσας ὄφει· «Ἡ δ' ἄν ὥρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, ἔσεσθε ὡς θεοί, γινώσκοντες καλόν καί πονηρόν.

Οὗτος οὖν ὁ χοϊκός ἄνθρωπος ἐλπίδι θεώσεως ἀπατηθείς καί μεταλαβὼν ἐξ αὐτοῦ, τόν νοητῶν ἀπάντων καί οὐρανίων ἀγαθῶν ὀλικῶς ἀπεστερήθη καί εἰς τήν ἐμπαθῆ τῶν ἐπιγειῶν καί ὀρωμένων κτισμάτων αἴσθησιν κατηνέχθη καί γέγονεν, ἵνα τά αὐτά πάλιν εἴπω, πρὸς τά ἐξ ὧν ἐξέπεσε κωφός, τυφλός, γυμνός, ἀναίσθητος, θνητός τε αὐ καί φθαρτός καί ἄλογος, τοῖς ἀνοήτοις ὁμοιωθείς κτήνεσι κατά τόν οὕτω βοῶντα προφήτην· «Παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καί ὁμοιωθῆ αὐτοῖς». Ἔμαθες ἐξ οἷας δόξης καί ἀθανάτου τρυφῆς τε καί διαγωγῆς εἰς οἷαν ἀτιμίαν ὁ ἄνθρωπος κατηνέχθη, εἰς οἷαν αἰσχύνην καί ἄγνοιαν, εἰς οἷαν πτωχείαν ἐκ πλούτου πολυόλβου κατέπεσεν; Οὕτω τοίνυν ἐγένετο καί ἦν, εἰ καί μή πάντα εἰπεῖν ἠδυνήθημεν, ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὁ ἐκ γῆς χοϊκός.

Ἴδωμεν οὖν καί ἀπό τῶν θείων διδαχθῶμεν Γραφῶν ὁποῖος ὑπάρχει καί ὁ δεύτερον ἄνθρωπος, ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ. Οὗτος, Θεός ἐκ Θεοῦ, ἀνάρχου πατρός ἀναρχον γέννημα, ἀσωμάτου ἀσώματον, ἀκαταλήπτου ἀκατάληπτον, αἰωνίου αἰώνιον, ἀπροσίτου ἀπρόσιτον, ἀχωρήτου ἀχώρητον, (358) ἀθανάτου ἀθάνατον, ἀοράτου ἀόρατον, Λόγος Θεοῦ καί Θεός, δι' οὗ τά πάντα ἐγένετο τά ἐν τῷ οὐρανῷ τά

ἐπί τῆς γῆς καί, ἵνα συνελών εἶπω, οὕτως ὢν καί τοιοῦτος μένων ἐν τῷ Πατρὶ καὶ τὸν Πατέρα ἔχων μένοντα ἐν αὐτῷ, μὴ χωρισθεῖς ἐξ αὐτοῦ, μὴ καταλιπὼν ὄλως αὐτόν, κατῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐσαρκώθη ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου· καὶ ἐνηνθρώπησεν, ἴσος ἡμῖν ἀτρέπτως κατὰ πάντα γενόμενος χωρὶς ἁμαρτίας, ἵνα διὰ πάντων τῶν ἡμετέρων διελθὼν ἀναχωνεύσῃ καὶ ἀνακαινίσῃ τὸν πρῶτον ἐκεῖνον ἄνθρωπον καὶ δι' ἐκείνου πάντας τοὺς ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντας καὶ γεννωμένους, ὁμοίους ὄντας τῷ τεκόντι αὐτούς. Ἐπειδὴ γάρ ὁ τεκὼν Ἀδάμ φθαρτός καὶ θνητός, προσθήσω δέ καὶ κωφός καὶ τυφλός, ἀπὸ τῆς παραβάσεως γέγονε, γυμνός τε τῆς ἐνθέου καταστολῆς καὶ ἀναίσθητος ἐχρημάτισεν, οἶος οὗτος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ πάντες οἱ ἐκ αὐτοῦ γεννηθέντες χοϊκοὶ γεγόνασι, φθαρτοί, θνητοί, κωφοί, τυφλοί, γυμνοὶ καὶ ἀναίσθητοι, μηδὲν τῶν ἀλόγων διαφέροντες ζῶων, ἢ χείρονες μᾶλλον εἰπεῖν καὶ αὐτῶν ἐκείνων ὑπάρξαντες, ὡς τὰ καθ' ἕκαστον πάθη συμπεριλαβόντες ἐκείνων καὶ ἐν ἑαυτοῖς ταῦτα ἐπισπασάμενοι.

Εἰς τοσαύτην γὰρ ἄγνοιαν Θεοῦ καὶ τῶν θείων αὐτοῦ ἐντολῶν κατηνέχθησαν οἱ ἐκ τοῦ χοϊκοῦ τούτου χοϊκοὶ γεννηθέντες, ὥστε ἦν ὠφειλον ἀπονεῖμαι Θεῷ τὴν τιμὴν τῇ ὀρωμένη ταύτῃ κτίσει ἀπένειμον, καὶ οὐ μόνον οὐρανῷ καὶ γῆ καὶ ἡλίῳ, σελήνῃ τε καὶ ἄστροις καὶ πυρὶ καὶ ὕδατι καὶ λοιποῖς, ἀλλὰ γὰρ καὶ αὐτὰ τὰ αἰσχρὰ θεοποιήσαντες πάθη ἅ μὴδὲ ἐννοεῖν, μὴ ὅτι γε πράττειν, αὐτούς ὁ Θεός ἀπηγορεύσεν, ὡς θεοὺς ὡ τῆς ἀναισθησίας – στήσαντες προσεκύνησαν. Τίνα ταῦτα; Πορνείαν, μοιχείαν, ἀνδρομανίαν, ἀλληλοφονίαν, καὶ εἴ τι τούτοις παρόμοιον, ἅτινα οὐχ ὁ Θεός ἄπαγε τῆς βλασφημίας ἀλλ' ὁ διάβολος (359) καὶ προστάττει καὶ ὑποβάλλει καὶ ἀποδέχεται, δι' ὧν κατεδουλώσατο καὶ καταδουλοῦται ἅπαν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος καὶ ὑποχειρίους αὐτοῦ καὶ δούλους πεποίηκε καὶ ποιεῖ. Ὅθεν, κἂν εὐρέθη τις πάλαι ἐκ τῶν ἀπείρων ἐκείνων μυριάδων καὶ χιλιάδων μὴ ὑποκύψας αὐτοῦ τοῖς αἰσχροῖς προστάγμασι καὶ θελήμασι τούτοις, ἀλλ' ἐπεὶ καὶ αὐτός διὰ τὸ κατάγεσθαι ἐκ τοῦ σπέρματος τῶν ἁμαρτησάντων δοῦλος ἦν τοῦ τυράννου θανάτου καὶ τῇ φθορᾷ τούτου παρεδίδοτο καὶ τῷ ἄδη ἀσυμπαθῶς παρεπέμπετο, μηδενός ὄντος δηλαδὴ τοῦ δυναμένου σῶσαι καὶ αὐτόν ἐκλυτρώσασθαι, διὰ δὴ τοῦτο οἰκτειρήσας ὁ ποιήσας ἡμᾶς Θεός Λόγος κατῆλθεν, ὡς οἶδε, καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος οὐκ ἐκ συνουσίας ἢ ρεύσεως, ἀλλ' ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς ἀειπαρθένου. Ἀναλαβὼν γὰρ ἐκ τῶν πανάγων αὐτῆς αἱμάτων σάρκα ἐψυχωμένην, ἐγένετο ἄνθρωπος, σὰρξ ὄλος αὐτός χρηματίσας καὶ γεγονώς, ὁ Υἱός καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ δηλονότι, ἀτρέπτως, ἀναλλοιώτως, καθὼς γέγραπται· «Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν». Τοῦτο τὸ πᾶσιν ἀκατάληπτον καὶ πᾶσιν ἀκατανόητον θαῦμα, ὅτι ὁ αὐτός καὶ ἄτρεπτος ἔμεινε τῇ θεότητι καὶ ἄνθρωπος γέγονε τέλειος.

Καθάπερ γὰρ τὸν Ἀδάμ ἀπὸ τῆς γῆς ἔπλασεν ὁ Θεός καὶ πνεῦμα ζωῆς αὐτῷ ἐχαρίσατο, καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος τέλειος εἰς ψυχὴν ζῶσαν ἄνευ συνουσίας καὶ ρεύσεως, οὕτως ὁ ἐκεῖνον δημιουργήσας ἄνευ συνουσίας καὶ ρεύσεως ἄνθρωπος γίνεται· καὶ ὡσπερ ἐκεῖ γέγραπται ἐν τῇ παλαιᾷ ὅτι ἔβαλεν ὁ Θεός ἕκστασιν ἐπὶ τὸν Ἀδάμ καὶ ὑπνώσῃ καὶ λαβὼν μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ ἀνωκοδόμησε καὶ ἐποίησε τὴν γυναῖκα, οὕτω καὶ ἐνταῦθα πεποίηκε. Πῶς καὶ τίνα τρόπον; Πρόσεχε. Ἡ πλευρὰ τοῦ Ἀδάμ ἐστὶν ἡ γυνή. Ἐξ αὐτῆς οὖν τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ, ἦγουν ἀπὸ τῆς γυναικὸς αὐτῆς, (360) ἔλαβεν ὁ Θεός Λόγος σάρκα ἐψυχωμένην καὶ ὠκοδόμησεν αὐτήν εἰς ἄνδρα τέλειον, ἵνα γένηται υἱός ἐπ' ἀληθείας τοῦ Ἀδάμ· ἄνθρωπος δέ χρηματίσας καὶ γεγονώς ὅμοιος ἡμῖν κατὰ πάντα πλὴν ἁμαρτίας, πάντων εὐθύς ἀνθρώπων συγγενῆς τὸ κατὰ σάρκα ἐγένετο. Τοῦτο γὰρ καὶ ἕτερός τις τῶν πρό ἡμῶν ἔφη οὕτως εἰπών· «Τὴν σάρκα ἐνδυσάμενος, ἐνεδύσατο καὶ τὴν ἀδελφότητα». Ἄλλ' αὐτός Θεός ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος, καὶ ἡ σὰρξ αὐτοῦ καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἅγια καὶ ὑπεραγία ἦν καὶ ἔστι· Θεός ἅγιος, ὡσπερ ἦν, ὁ αὐτός καὶ ἔστι καὶ ἔσται· ἄμωμος καὶ

γάρ ἦν ἡ Παρθένος, ἄσπιλος καὶ ἀμίαντος· τοιαύτη δέ ἦν καὶ ἡ ἐκ τοῦ Ἀδάμ ἀφαιρεθεῖσα πλευρά. Οἱ δέ γε λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, εἰ καὶ ἀδελφοὶ καὶ συγγενεῖς αὐτοῦ τό κατά σάρκα ὑπῆρξαν, ἀλλά χοϊκοὶ ὄντες τοιοῦτοι ἔμειναν καὶ οὐχὶ εὐθύς ἐγένοντο ἅγιοι καὶ υἱοὶ Θεοῦ. Ἀλλά προσέχετε ἀκριβῶς τῷ ταῦτα λέγοντι Πνεύματι· ἐγένετο ἄνθρωπος ὁ Θεός, ἀπάντων δέ ἀνθρώπων συγγενῆς καὶ ἀδελφός ἐχηρήματισε. Μόνος οὖν Υἱός Θεοῦ καὶ Θεός καὶ ἄνθρωπος ὢν, μόνος ἦν καὶ ἔστιν ἅγιος, ὡς ἔσται εἰς τοὺς αἰῶνας, μόνος δίκαιος, μόνος ἀληθινός, μόνος ἀθάνατος, μόνος φιλόανθρωπος, μόνος ἐλεήμων καὶ εὐσπλαγχνος, μόνος δυνάστης, μόνος φῶς τοῦ κόσμου καὶ φῶς ὢν τό ἀπρόσιτον.

Τοιούτου τοίνυν ὄντος αὐτοῦ, ἡμῶν δέ κειμένων ἐν τῷ θανάτῳ καὶ τῇ φθορᾷ καὶ μηδεμίαν κοινωνίαν ὅλως ἐχόντων μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ μόνην, ὡς ἔφαμεν, τὴν κατά σάρκα συγγένειαν, ἐμεσίτευσεν ἀνά μέσον τῶν ἀμφοτέρων, Θεοῦ φημί καὶ ἀνθρώπων, ἡ πίστις ἢ εἰς αὐτόν, ἵνα ἐπέιπερ πτωχοὶ ὄντες καὶ μηδὲν ὅλως ἔχοντες εἰσενεγκεῖν τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν, ἀντὶ πάντων τὴν εἰς αὐτόν πίστιν δεξάμενος, (361) ἐλεήσας ἡμᾶς ὁ Θεός τὴν τῶν ἀμαρτημάτων ἄφεισιν καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἡμῖν χαρίσεται· ἅς καὶ μέχρι τοῦ νῦν χαρίζεται τοῖς ὀλοψύχως πιστεύουσιν εἰς αὐτόν, καὶ οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ ἃ ἡμῖν ἐπηγγείλατο καὶ διὰ τῶν ἀγίων εὐαγγελίων καθ' ἐκάστην ἡμῖν ἐπαγγέλεται. Τίνα εἰσι ταῦτα; Τοῦ δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος ἀναγεννᾶν καὶ ἀναπλάττειν ἡμᾶς καὶ συναριθμεῖν τοῖς δούλοις αὐτοῦ τοῖς ἀγίοις, τοῦ παρέχειν ἡμῖν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ τοῦ Ἁγίου καὶ διδόναι ἡμῖν μετασχεῖν δι' αὐτοῦ τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς ἦν οἱ πραεῖς κληρονομοῦσιν ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιάσει καρδίας, τοῦ ἐνωθῆναι αὐτόν καὶ συναριθμῆναι ἡμῖν καὶ ἐν ἀμφοτέροις γενέσθαι ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ δι' αὐτοῦ συνεδεμένους τῷ Πνεύματι.

Τούτων οὖν πάντων ἐν μετοχῇ καὶ ἀπολαύσει γινόμεθα, ὅταν ἀκριβῶς πάντα ὅσα συνεταξάμεθα αὐτῷ τηρῶμεν καὶ ὅσα πάλιν ἀπεταξάμεθα φεύγωμεν, μὴ ἐπιτρέφοντες εἰς τό ἴδιον ἐξέραμα κατά τοὺς κύνας. Τοιγαροῦν καὶ εἰ μὲν φυλάξομεν πάντα ἃ εἶπε καὶ λέγει ἡμῖν αὐτός ὁ Θεός, ὄντως πιστοὶ ἔσμεν, ἐκ τῶν ἔργων δεικνύοντες τὴν πίστιν ἡμῶν, καὶ γινόμεθα ὡς ἐκεῖνος ἅγιοι καὶ τέλειοι, ὅλοι ὅλως ἐπουράνιοι, ἐπουρανίου Θεοῦ τέκνα, ὅμοιοι αὐτῷ κατά πάντα θέσει καὶ χάριτι, ἐπειδὴ καὶ αὐτός ὡς ἡμεῖς ὅμοιος ἡμῖν ἐχηρήματισε πλὴν ἀμαρτίας· εἰ δέ τῶν ἀγίων καὶ ζωοποιῶν αὐτοῦ ἐντολῶν καταφρονήσαντες, ἀποστῶμεν διὰ ἀμελείας καὶ ἐναντίον τι τῶν αὐτοῦ προσταγμάτων ἐνεργήσομεν, πεπραχότες ἃ μὴ ποιῆσαι ἡμῖν ἐνετείλατο, εὐθύς πάντων ἐκείνων τῶν ἐκ Θεοῦ διὰ τοῦ βαπτίσματος δοθέντων ἡμῖν ἀγαθῶν ἐκπίπτομεν. (362) Καὶ ὡσπερ ὁ Ἀδάμ μετὰ τὴν παράβασιν τοῦ παραδείσου καὶ τῆς τρυφῆς καὶ τῆς μετ' ἀγγέλων διαγωγῆς ἐκβάλλεται καὶ γυμνοῦται καὶ ἀπὸ ὄψεως γίνεται τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ ἡμεῖς τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἀγίων δούλων αὐτοῦ χωριζόμεθα ἀμαρτάνοντες καὶ τῆς θείας καταστολῆς ἦν ἐνεδυσάμεθα οἱ βαπτιζόμενοι, αὐτόν δηλαδὴ τὸν Χριστόν, ὡς πιστεύομεν, τοῦτον διὰ τῆς ἀμαρτίας ἀποδυσόμεθα· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀδύτου φωτός, τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, τοῦ ἀγιασμοῦ καὶ τῆς υἰοθεσίας στερούμεθα. Καὶ οὕτως γινόμεθα πάλιν χοϊκοὶ, ὡς ὁ πρῶτος ἐκεῖνος καὶ χοϊκός, ἀντὶ ἐπουρανίων καὶ αὐτοῦ τοῦ δευτέρου ἀνθρώπου καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ κατά πάντων ὁμοίων· καὶ γινόμεθα ἔτι πρὸς τούτοις ὑπόδικοι τῷ θανάτῳ καὶ τῷ σκότει, καὶ τῷ πυρὶ τῷ ἀσβέστῳ παραπεμπόμεθα, ἐν μεγάλῳ κλαυθμῷ καὶ τῷ βρυγμῷ τῶν ὀδόντων βασανιζόμενοι. Οὐ γάρ ἀπὸ αἰσθητοῦ παραδείσου, ὡς ὁ Ἀδάμ τότε, καὶ νῦν ἡμεῖς ἐκβαλλόμεθα, οὐδέ τὴν γῆν ἐργάζεσθαι καθά κάκεῖνος κατακρινόμεθα, ἀλλ' ἐκ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας καὶ τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων περὶ ὧν γέγραπται· «Ἄ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐκ οὔρα οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη» ἡμᾶς

ἐκβάλλομεν ἑαυτούς καί τῆς γεέννης ὑπευθύνους ποιούμεν· καί εἰ μή διά τῆς μετανοίας ἢ ἀνάκλησις ἡμῖν ἀπεδίδοτο, οὐδεὶς ἂν ἐσώθη ποτέ.

Διά δὴ τοῦτο, φιλόανθρωπος ὢν ὁ Θεὸς καὶ οἰκτίρμων καὶ θέλων τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, τέθεικε σοφῶς ἀνά μέσον ἡμῶν καὶ ἀνά μέσον ἐκείνου τὴν ἐξομολόγησιν καὶ τὴν μετάνοιαν, καὶ ἐξουσίαν δέδωκε παντὶ τῷ βουλομένῳ τοῦ πτώματος ἀνακαλέσθαι ἑαυτόν καὶ διά ταύτης εἰς τὴν προτέραν εἰσελθεῖν οἰκειότητά τε καὶ δόξαν καὶ παρρησίαν τὴν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰρημένων ἐκείνων ἀπάντων ἀγαθῶν, εἰ βουλευθεῖη θερμῆν (363) τὴν μετάνοιαν ἐπιδείξασθαι, ἢ καὶ μειζόνων κληρονόμον καὶ αὐθις γενέσθαι αὐτόν. Κατὰ γάρ τὴν ἀναλογίαν τῆς μετανοίας ἀναλογοῦσαν εὐρίσκει τὴν πρὸς Θεὸν παρρησίαν καὶ οἰκειότητα πᾶς ἄνθρωπος, καὶ ταύτην γνωστῶς καὶ ἐναργῶς καὶ ὡς εἴ τις φίλος πρὸς φίλον, καὶ προσομιλεῖ αὐτῷ προσώπῳ πρὸς πρόσωπον καὶ ὄρᾳ αὐτόν νοεοῖς ὀφθαλμοῖς καθαρῶς. Οἱ οὖν μετὰ τὸ βάπτισμα τὴν τοιαύτην οἰκειότητα καὶ παρρησίαν καὶ τὴν τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν μετοχὴν μὴ ἐν πάσῃ ἔχοντες πληροφορία, μηδὲ ὅτι Χριστὸν ἐνδεδυμένοι εἰσὶ γινώσκοντες, μηδὲ καθορῶσιν ἐν τῷ τοῦ Πνεύματος φωτὶ τὸ τῆς θεότητος αὐτοῦ φῶς, ἐγκυψάτωσαν εἰς τὸ συνειδὸς ἑαυτῶν· καὶ τοῦτο ἀκριβῶς ἐξερευνήσαντες, εὐρήσουσιν ἑαυτούς τὰς ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος συνθήκας ἐκ παντός ἀθετήσαντας ἢ μερικῶς ἢ καὶ καθόλου, εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ τὸ δοθέν αὐτοῖς τοῦ ἁγιασμοῦ καὶ τῆς υἰοθεσίας τάλαντον κατορύξαντας καὶ μὴ ὑπεξεργασμένους αὐτό καὶ διά τοῦτο τῆς τοῦ Δεσπότης θεᾶς ἀπεστερημένους, ἐπεὶ ἀψευδής ἐστὶν ἐκεῖνος καὶ ἀμεταμέλητος ἐν τοῖς χαρίσμασιν αὐτοῦ· ἔφη γάρ· «Ὁ ἀγαπῶν με τὰς ἐντολάς μου τηρήσει καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτόν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἑμαυτόν».

Ἦκούσατε τί ὁ Δεσπότης φησί· «Ὁ ἀγαπῶν με τὰς ἐντολάς μου τηρήσει, καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτόν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἑμαυτόν». Εἰ οὖν ἀλήθειά ἐστὶν ὁ Χριστός, καθὼς αὐτός περὶ ἑαυτοῦ εἶρηκεν· «Ἐγὼ εἰμι, λέγων, ἡ ἀλήθεια», ἡ ἀλήθεια δὲ οὐ δύναται ψεύσασθαι (ἀδύνατον γάρ, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, Θεὸν ψεύσασθαι), μηδεὶς τῶν μὴ βλεπόντων τὸν Κύριον λεγέτω ὅτι ἀδύνατον τοῦτο ἐστίν· οὐκ ἀδύνατον γάρ, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐστὶ δυνατόν. Εἰ γάρ ἐκεῖνος λέγει· «Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου», (364) οἱ μὴ ὄρωντες αὐτόν τυφλοὶ εἰσὶν ἄντικρυς, τυφλοὶ δὲ πάντως ἔμειναν ὄντες, ἐπειδὴ μὴ ἠγάπησαν αὐτόν καὶ τὰς αὐτοῦ ἐτήρησαν ἐντολάς. Εἰ γάρ ἠγάπησαν αὐτόν καὶ τὰς αὐτοῦ ἐτήρησαν ἐντολάς, ἐν ἐπιθυμίᾳ ἐγένοντο ἂν τοῦ ἰδεῖν αὐτόν καὶ τοῦτο ἐξ ὅλης αὐτῶν ἐζήτησαν τῆς ψυχῆς καὶ αὐτός ἑαυτόν αὐτοῖς ἐνεφάνισεν ἂν, ὁ ἀψευδής, ὁ φύσει ἀληθής καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ διά τοῦτο παραγενόμενος εἰς τὸν κόσμον ἵνα πάντας τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, ἤγουν τοὺς ἐν τῷ σκότει καθημένους, φωτίσει οὐκ ἄλλοτρίῳ τινὶ φωτὶ, ἀλλὰ φωτὶ τῆς οἰκειᾶς αὐτοῦ δόξης τε καὶ θεότητος. Μηδεὶς οὖν τῶν μὴ βλεπόντων πιστῶν νοερῶς τὸν Κύριον, μηδὲ τῷ φωτὶ αὐτοῦ τρανῶς καὶ γνωστῶς ἔλλαμπόμενος, μηδὲ ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς δόξης αὐτοῦ διὰ παντός μένων καὶ μένοντα βλέπων ἐν ἑαυτῷ τὸν Θεόν, λεγέτω τοῦτο ἀδύνατον· μηδὲ γάρ ὡς ἄπιστος καὶ αὐτός φθεγγέσθω ταῦτα λαλῶν, ἀλλ' ἕκαστος ὑμῶν, ἀγαπητοί, τὸ ἑαυτοῦ συνειδὸς, ὡς εἵπομεν, ἐρευνήσας, αἴτιον ἑαυτόν εὐρήσει τῆς στερήσεως τοῦ Δεσπότης καὶ τῆς θεᾶς τῆς δόξης αὐτοῦ.

Μετανοησάτω οὖν ἕκαστος ὑμῶν καὶ θρηνησάτω ἑαυτόν, ὅποτε οὕτως ἔχοντα ἴδοι, ὅτι τοσοῦτων καὶ τηλικούτων ἀγαθῶν ἑαυτόν ἀπεστέρησεν, ἐκπεσὼν τῆς δόξης καὶ τῆς θεωρίας τοῦ βασιλέως τῶν οὐρανῶν, καὶ σπουδασάτω διὰ μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως τῶν αἰωνίων ἐπιτυχεῖν ἀγαθῶν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΔ΄ (365)

Περί έορτών και όπως χρη έορτάζειν και τίνων σύμβολα τά τελούμενα έν ταίς έορταίς και κατά τών έναβρυνομένων έν αύταίς. Και περί τών άξίως ή άναξίως κοινωνούντων και τίς ή έν τούτοις διαφορά· και προς τό τέλος, πώς συνάπτεται τις διά τής κοινωνίας Θεώ και πώς ου συνάπτεται.

Ό συνιέναι και συνιδεΐν δυνηθείς ότι γυμνός έκ του μή όντος παραχθείς εις τον κόσμον εισήλθεν, ουτος τον ποιήσαντα αυτον έπιγνώσεται και μονον αυτον φοβηθήσεται και αγαπήσει και αυτω δουλεύσει έξ όλης ψυχής και ουδέν ουδαμώς, προτιμήσει των όρωμένων αυτου, αλλά ξένον πάντων των έπιγείων, ειπειν δε και αυτων των έν τω ουρανω, έαυτον ειναи έν πάση πληροφορία ειδώς, όλην αυτου την πρόθεσιν τής ψυχής εις την θεραπειαν του πεπονηκότος αυτον εκδίδωσιν. Ει γάρ έξ ών έπλάσθη και έν οίς διάγει ξένος έστι, πολλω μάλλον εκείνων ών κατά πολυ άφέστηκε και τη φύσει και τη ουσία και τη διαγωγή. Ό δε γε ξένον έαυτον όντα των έπιγείων έπεγνωκώς και ειδώς ότι γυμνός έν τω θεάτρω τούτω εισήλθε και γυμνός παλιν έξέρχεται τούτου μέλλει, πώς ουχι πενήθει; Πώς δε ου κλαύσει ουχ έαυτον μονον, αλλά και πάντας τους όμογενεις και όμοιοπαθείς αυτω ανθρώπους; Ό δε και τον Θεόν μονον αγαπων και φοβούμενος, πώς σωματικώς ευφρανθήσεται, ή σωματικώς κατά την των ανθρώπων συνήθειαν ουτω πως άγνωστως έορτάσει και άλογίστως, (366) αυτου του Κυρίου προς τους τοιούτους αεί λεγοντος: «Ό κόσμος χαρήσεται, υμεις δε λυπηθήσεσθε· αλλά θαρσεΐτε, έγώ νενίκηκα τον κόσμον. Άναστήσομαι γάρ έν υμίν, καταποθέντος του χειρόνος κόσμου υπό τής ζωής τής βραβευομένης πασιν έκ του έμου Πνεύματος· και ιδόντες με, χαρήσεται υμων ή καρδιά και την χαράν υμων ουδεις αίρει άφ' υμων».

Πώς ουν ό τον ουράνιον βλέπων Δεσπότην έπιγείου τινός έν έπιθυμία γένηται πράγματος, ή έννοήσει τι ό μή άρέσκει Θεω; Πώς δε ό και ξένον έαυτον ειδώς έν πληροφορία γυμνόν τε και πένητα, ει και τά πάντα κατέχει, αποστολικώς ειπειν, έγκαλλωπισθήσεται, ή έφ' οίς άρα ποιει έπαρθήσεται, ή επί πλήθει κηρών και λυχνων μεγάλα φρονήσει και επί άρώμασι και μύροις, ή συνάξει λαου, ή ευθινουση τραπέζη και πολυτελει, και φίλων παριφανεία και παρούσια ένδόξων άνδρων των επί τής γής έγκαυχήσεται; Ουδαμώς ουν. Οΐδε γάρ ταυτα πάντα καιίπαντας όμου την σημερον όντας και παρερχομένους την αυριον, σημερον τά παρόντα φαινόμενα και μετ' ολίγον αφανιζόμενα. Ουδέ γάρ έχει προς τά γινόμενα ό τοιούτος και τό έορτάζειν καλώς έπιστάμενος ή τον νουν έαυτου ή την αίσθησιν όλως – τουτο γάρ των μηδέν πλέον των όρωμένων φανταζομένων έστιν, άλλ' ως ένεστώτα έν τοίς τελουμένοις ορα σοφω τω νοί τά μέλλοντα και επ' αυτοις την καρδιαν ευφραίνεται και δοκει όλον έν εκεινοις έαυτον ειναи και μετá των έορταζόντων εις ουρανούς τό πληθος του λαου, ή την των φίλων συνέλευσιν, αλλά τό μετ' ολίγον αεί έννοει, ότι δή τά μέν σβεσθήσονται, οι δε άπελεύσονται εκαστος εις τά ίδια και μονος αυτός έν έν σκότει καταλειφθήσεται.

Μή δή ουν μοι χρόνους και μηνας και καιρων περιόδους (367) άρίθμει, μηδέ λέγε μοι «Ίδου έώρτασα την Χριστου γέννησιν, την Ύπαπαντήν, τά Θεοφάνια, την Άνάστασιν, την Άνάληψιν, την του Πνεύματος κάθοδον». Μή ταυτά μοι λέγει μηδέ πάσας άρίθμει τάς έορτάς, αλλά μηδέ άρκειν σοι ταυτας λογίζου προς σωτηριαν ψυχής μηδέ έν λαμπροίς ίματίοις και άγερώχοις ίπποις και μύροις πολυτίμοις, κηροίς τε και λυχνοις και πλήθει λαου, την έορτήν σοι νόμιζε ειναи. Ταυτα γάρ λαμπράν την έορτήν ου ποιει ουδέ άληθής έορτή έστι τουτο, αλλά σύμβολα έορτής. Τί γάρ μοι όφελος, αγαπητέ, μή ειπω κηρούς και λυχνους άνάψαι πολλούς έν τω

ναὼ καὶ τῆ τῶν πιστῶν ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ἐάν τοιούτους αὐτοὺς κτήσασθαι δυναθῶ, οἷον τόν ἀπ' οὐρανοῦ λάμποντα ἥλιον, καὶ ἀντί λύχνων πολλῶν τοὺς ἀστέρας προσπῆξαι τῷ ὀρόφῳ τοῦ νοῦ καὶ ποιῆσαι αὐτόν καινόν οὐρανόν καὶ πρᾶγμα ξένον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἔτι πρὸς τούτοις, ἐν τῷ τούτων ἀγαλλιασθῆναι φωτί, θαυμαστωθῆναι τε παρά τῶν συνεληλυθότων καὶ ἐπαινεθῆναι, εἶτα μετ' ὀλίγον, πάντων ἀποσβεσθέντων αὐτῶν, αὐτὸς ἐγὼ ἐν σκότει καταλειφθήσομαι; Εἰ δέ καὶ σήμερον μὲν μύρις ἐμαυτὸν τε καὶ τοὺς συνεληλυθότας εὐωδιάσαιμι, αὔριον δέ ἐκ τῆς ἐμαυτοῦ σαρκός καὶ τοῦ ρύπου ταύτης δωσωδίας πλησθήσομαι, τί μοι τό ὄφελος, εἰπέ μοι, ὁ λαμπραῖς αὐτῶν ἑορταῖς, καὶ συνετῶς, εἴ ἐστὶ σοι σύνεσις, κατὰ τὸν σοφόν, ἀποκρίθητι. Ὅντως οὐδέν, κἂν ἄγης σιωπὴν, ὑπὸ τοῦ λόγου ἀγχόμενος. Εἰ γάρ σήμερον φωτισθήσομαι, αὔριον δέ σκοτισθήσομαι, ἢ σήμερον εὐφρανθήσομαι, τῆ λύπη δέ βληθήσομαι αὔριον, ἢ καὶ ταύτη μὲν τῆ ἡμέρᾳ ὑγιείας ἀπολαύσαιμι, τῆ ἐπιούσῃ δέ βληθήσομαι νόσῳ, τί μοι τό κέρδος; Εἰπέ. Τίς δέ ἢ ἐκ τῶν εἰρημένων ἀπόλαυσις;

«Οὐ ταῦτα τὰς ἑορτάς ἐξελεξάμην, λέγει Κύριος. Τίς γάρ, φησί, ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν ἐξεζήτησεν;» Οὐχ οὕτως ἑορτάζειν ἡμᾶς Χριστὸς νενομοθέτηκεν. Ἀλλά (368) πῶς; Ἄκουε νουνεχῶς. Πρῶτον δέ τὰς ἀντιθέσεις σοι τῶν ἀντιδιατιθεμένων τῷ λόγῳ προθήσω λεγόντων οὕτω «Τί δέ;» φησίν. «Οὐκ ἀνάψομεν κηρούς τε καὶ λύχνους; Οὐ μύρα προσενέγκωμεν καὶ θυμιάμα; Οὐ προσκαλεσόμεθα ἄδοντα λαόν, οὐδέ γνωστούς καὶ φίλους καὶ ἄρχοντας συναθροίσομεν; Ταῦτα λέγεις; Οὕτω προστάσεις;» φησίν. Οὐ τοῦτο λεγῶ, μὴ γένοιτο ἀλλά καὶ λίαν δαψιλῶς σοι ταῦτα ποιεῖν καὶ συμβουλεύω καὶ συναινῶ. Πλὴν ἀλλὰ τὸν τρόπον εἰδέναι σε βούλομαι καὶ ἤδη ὑποτιθῶ σοι καὶ αὐτό τό τῆς ἑορτῆς τῶν πιστῶν τό μυστήριον. Ποῖον δὴ τοῦτο; Ὅπερ αὐτά σοι δηλοῦσι τυπικῶς τὰ γινόμενα παρά σοῦ.

Τό γάρ νοητόν σοι φῶς, αἱ λαμπάδες ὑποσημαίνουσαι δεικνύουσιν. Καθάπερ γάρ ὁ ναός, οὗτος ὁ περικαλλῆς οἶκος, ὑπὸ τῶν πολλῶν καταλάμπεται λαμπάδων, οὕτω καὶ ὁ οἶκος τῆς σῆς ψυχῆς, ὁ τοῦδε τοῦ ναοῦ τιμιώτερος, νοητῶς ὀφείλει φωτίζεσθαι καὶ καταλάμπεσθαι, καιομένων καὶ φαινόντων ἐν σοὶ τῶν πνευματικῶν πασῶν ἀρετῶν δηλονότι διὰ τοῦ θείου πυρός, ὡς μηδέ τόπον τινά ἐν αὐτῷ ἀπολειφθῆναι φωτός ἄμοιρον τοὺς δέ φωτοειδεῖς λογισμούς, τό πλήθος ὑπογράφει σοι τῶν καιομένων λύχνων ὑπὸ τοῦ ὀρωμένου πυρός, ἴνα, καθῶσπερ οὗτοι, λάμπη ὁ καθεὶς αὐτῶν καὶ μὴ λογισμὸς ἐναπολειφθῆ σκοτεινός ἐν τῇ οἰκίᾳ σου τῆς ψυχῆς, ἀλλά δι' ὅλου ἅπαντες αἰεὶ τῷ πυρὶ τοῦ Πνεύματος καιόμενοι λάμπωσιν, ὡς ἂν μὴ διακόπτηται σοι ὁ τῆς διακρίσεως τῶν λογισμῶν στεφανοειδῆς ὄρμαθός. Τό δέ νοητόν σοι μύρον, τὰ ἐκχυνόμενα δεικνύει τῶν μύρων καὶ τὰ σύνθετα τῶν θυμιαμάτων, ἃ καὶ χρῆναί σε διδάσκουσι κεκτῆσθαι τοῦτο πολυτελῶς ἐν σεαυτῷ. Τό μὲν γάρ ἕξωθεν ῥαντιζόμενον ἔσται τοῖς πνευματικοῖς εἰς εἰκόνα τῆς κατερχομένης δρόσου ἐπὶ τὰ ὄρη Σιών καὶ ὡς τό καταβαῖνον ἐπὶ τὸν πῶγωνα Ἄαρῶν καὶ ἐπὶ τὴν ῥῶν τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ τό δέ βλύζον (369) ἔνδοθεν καὶ ὡς ὕδωρ καταψύχον τό πνεῦμα ἔσται εἰς πηγὴν νάουσιν ὕδατα ζωῆς αἰωνίου τῷ ὑπὸ θείου Πνεύματος ἐνεργουμένῳ, ἀναπτόμενόν τε καὶ εἰς καπνόν εὐωδίας ἀναπεμπόμενον ὃ καὶ φαίνει λαμπρῶς καὶ μυρίζει ὁμοῦ τὰς αἰσθήσεις εὐωδία πνευματικὴν, τοῦτο μὲν ὡς φῶς ὄν καὶ τοῖς καθαροῖς τὴν καρδίαν ὀρώμενον, τοῦτο δέ ὡς ξύλον ζωῆς καὶ ἀνασταυροῦν τὰ θελήματα τῆς σαρκός, τό εὐωδιάζον τὰ σύμπαντα καὶ μόνους τοὺς πιστοὺς αἰεὶ εὐφραῖνον εὐφροσύνην πνευματικὴν.

Ἀλλὰ γάρ οὐκ ἐν τοῖς εἰρημένοις μόνον ἴσταται ταῦτα, ἀλλ' ἔχουσι ταῦτα καὶ ἑτέραν ἔμφασιν διδασκαλίας πνευματικῆς. Εἰ γάρ τὰ ἄψυχα οὕτω Θεός τῆ εὐωδία ἐκόσμησε καὶ ἐδόξασε, πολλῶ μᾶλλον σέ βουλόμενον κατακοσμήσει ταῖς ιδέαις τῶν ἀρετῶν καὶ τῆ εὐωδία τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου δοξάσει, ὄν καὶ κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ ἔκτισε

καί ὁμοίωσιν. Ταῦτα γάρ τά ὑπό τῶν χειρῶν τῶν ἀνθρωπίνων συντεθέντα μύρα καί τῇ εὐωδίᾳ τοῦ μύρου εὐωδιάζοντά σου τάς αἰσθήσεις τήν σήν πλάσιν ἀναζωγραφοῦσι καί οἶον σοφῶς ὑπεμφαίνουσι. Καθάπερ γάρ τά ὑπό διαφόρων εἰδῶν συντιθέμενα μύρα χεῖρες πλάττουσι μυρεψῶν καί ἔν ἐκ πολλῶν εἶδος ἀποτελοῦσιν, οὕτω καί σέ χεῖρες Θεοῦ ἔπλασαν, συντεθέντα σοφῶς καί συναρμολογηθέντα τοῖς νοητοῖς μέλεσι τοῦ μύρου τοῦ νοητοῦ, εἴτ' οὖν τοῖς χαρίσμασι τοῦ ζωοποιοῦ καί παντουργοῦ Πνεύματος καί μυρίζειν σε χρή τήν εὐωδίαν τῆς γνώσεως καί τῆς σοφίας αὐτοῦ, ἵνα οἱ ἀκούοντες τῶν λόγων τῆς διδασκαλίας σου εὐωδιάζωνται τά αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς καί εὐφραίνωνται εὐφροσύνην πνευματικήν.

Τά δέ συναθροισθέντα σοι πλήθη καί ἄδοντα μεγαλοφώνως Θεῶ, τά οὐράνιά σοι τάγματα παραδηλοῦσι καί τάς ἀναριθμήτους τῶν ἀγγέλων δυνάμεις, τάς ἐπί τῇ σῆ σωτηρίᾳ τόν οὐράνιον ἀνυμνούσας Δεσπότην. Ὁ αἶνος δέ καί ὁ ὕμνος, (370) ὁ δι' αὐτῶν μελωδούμενος, τόν ὕμνον ἐκεῖνον τόν μυστικόν, ὄν ἀσιγήτως οἱ ἅγιοι ἀναμέλπουσιν ἄγγελοι, ὑπαινίττεται, ὡς ἄν καί αὐτός ἑαυτόν τοιοῦτον ἀποτελέσει καί ὡς ἐπίγειος ἄγγελος τῷ αὐτῷ στόματι ἀκαταπαύστως τῆς καρδίας σου ἀνυμνῆς τόν πεποικῶτα σε Θεόν μυστικῶς. Οἱ δέ γε φίλοι καί γνωστοί καί τῶν ἀρχόντων οἱ συμπαρόντες διδάσκουσί σε διά τῆς παρουσίας ὅτι δεῖ σε συναριθμίον καί ὁμοδίαιτον διά πάσης ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καί διά τοῦ πλούτου τῶν ἀρετῶν ἀποστόλων, προφητῶν, μαρτύρων καί πάντων γενέσθαι ὁσίων.

Ἐάν οὕτως ἐορτάζων λογίζη καί τοιοῦτος γέγονας οἶον ὁ λόγος ἀναζωγράφησεν, ἐορτήν ἐορτάζεις ἐν οἷς ποιεῖς ἐορτάζων πνευματικήν καί συνεορτάζεις ταῖς ἄνω τῶν ἀγγέλων δυνάμεσι. Εἰ δέ οὐχ οὕτως οὐδέ τοιοῦτον σεαυτόν διά τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν ἀπειργάσω, τί σοι τό ὄφελος ἐορτάζοντι; Δέος μή καί σύ, ὡς οἱ πάλοι Ἰουδαῖοι, ἀκούσης «Μεταστρέψω, φησίν, εἰς πένθος τάς ἐορτάς σου καί τήν χαράν σου εἰς λύπην μεταβαλῶν».

Τί οὖν; Οὐχ ἐορτάσομεν σωματικῶς τε καί αἰσθητῶς, εἰ μή τοιοῦτοι δυνηθῶμεν γενέσθαι οἶους ἡμῖν τῷ λόγῳ ὑπέδειξας; Καί πάνυ μέν οὖν. «Ἐόρταζε» φησί, καί τά πρός τιμήν Θεοῦ καί τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἐπιτέλει, ὅση σοι δύναμις, καί πάντας, εἰ οἶόν τε, συγκάλει, βασιλεῖς, ἄρχοντας, ἀρχιερεῖς, λευίτας, μοναστάς, λαϊκούς, ἵνα διά πάντων δοξασθῇ ὁ Θεός διά σοῦ καί τούτων ἡ δόξα, ὡς ἐξ ἑνός σοῦ ἀναφερομένη πρός τόν Θεόν, σοί λογισθήσεται καί αὐτῷ εὐαπόδεκτος ἔση. Μή οἶου δέ ὡς ἐντεῦθεν τόν Θεόν καί τούς ἁγίους δοξάζειν αὐτοῦ ἢ προσθήκην τινά τῆς δόξης αὐτοῖς ἐμποιεῖν. Πῶς γάρ; «Οὐ γάρ δεδόξασται, φησί, τό δεδοξασμένον ἔνεκα τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης αὐτοῦ», (371) οὐδέ ἐνδεῶς ἔχουσιν οἱ ἅγιοι δόξης ἐπιγείου καί ἀνθρωπίνης. Ἄλλ' ὅπως ἐλέους τύχης ἀπό Θεοῦ διά τῆς ἐκείνων πρεσβείας, ἐόρταζε. Ἄλλά μηδέ οὕτως ἐορτήν σοι ἀληθινήν εἶναι τό γινόμενον ὑποτόπαζε, τύπον δέ μᾶλλον καί σκιάν καί σύμβολον ἐορτῆς τοῦτο λογίζου. Ποίαν γάρ, εἰπέ μοι, κοινωνίαν σχοῖέν ποτε τά αἰσθητά καί ἄψυχα καί πάντη αἰσθήσεως ἄμοιρα πρός τά νοητά καί θεῖα καί ἔμψυχα, ἢ πνευματικά μᾶλλον εἰπεῖν καί ζῶντα καί ζωῆς αἰώνιου παρεκτικά;

Ἔστω σοι ἐορτή, λελογισμένως καί εὐσεβῶς ἐορτάζοντι, μή λαμπάδων φῶς εἰς τό ὀλίγον σβεννύμενον, ἀλλά αὐτή καθαρῶς ἡ τῆς ψυχῆς σου λαμπάς, ἥτις ἡ γνώσις ὑπάρχει τῶν θείων καί οὐρανίων πραγμάτων, ἡ ὑπό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος χορηγούμενη τῷ Ἰσραηλιτικῷ τήν διάνοιαν. Αὕτη ἔστω σοι διά πάσης ἐκλάμπουσα τῆς ζωῆς σου, ὑπέρ τάς τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας φαίνουσα πᾶσι τοῖς ἐν τῇ παγκοσμίῳ οἰκίᾳ, φῶς καθαρόν τοῦ λόγου ἠρτυμένον τῷ τοῦ Πνεύματος ἅλατι, κατά τήν κελεύουσαν ἐντολήν «Λαμψάτω τό φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τά καλά ἔργα ὑμῶν καί δοξάσωσι τόν Πατέρα ὑμῶν τόν ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

Ἐντί λύχων πολλῶν, ἔστωσάν σοι αἱ φωτοειδεῖς ἔννοιαι, δι' ὧν ὁ κόσμος ἅπας τῶν ἀρετῶν ἐξυφαίνεται καί ἡ ποικιλία τοῦ πνευματικοῦ ναοῦ καί τοῦ κάλλους αὐτοῦ λαμπρῶς τοῖς ὀρῶσι ὀρθῶς ὑποδείκνυται.

Ἐντί μύρων καί ἀρωμάτων, εὐωδιαζέτω σε ἡ νοητή τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εὐωδία, ἥς ἄρρητος ἡ ὁσμή καί ἡ ἀναθυμίασις φωτοειδῆς τῆς ὁσφρήσεως.

Ἐντί πλήθους λαοῦ, συνίτωσάν σοι τά τάγματα τῶν ἀγίων ἀγγέλων δοξάζοντα τόν Θεόν ἐπί σοί καί αἰεὶ χαιρόμενα ἐπί τῇ σωτηρίᾳ καί ἀναβάσει καί προκοπῇ σου.

(372) Ἐντί φίλων καί ἀρχόντων καί βασιλέων, συνεορταζέτωσαν καί συγκοινωνεῖτωσάν σοι, οἷα δὴ φίλοι, οἱ προσκυνούμενοι καί τιμώμενοι παρ' αὐτῶν πάντες ἅγιοι. Οὗτοι ἔστωσάν σοι φιλούμενοι καί ὑπέρ ἅπαντας προτιμώμενοι, ὡς ἂν ἐκλείποντά σε προσυποδέξωνται εἰς τάς αἰωνίους τούτων σκηνάς, ὡς τόν Λάζαρον ὁ Ἀβραάμ ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ, εἰ καί θεωρεῖται τό εἰρημένον καί ἄλλως.

Ἐντί πληθούσης τραπέζης τῇ ἀφθονίᾳ τῶν ἐδεσμάτων, ἔστω σοι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, οὐχ ὁ αἰσθητός καί φαινόμενος ἄρτος, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ αἰσθητῷ καί δι' αὐτοῦ ὡς αἰσθητός σοι καί γενόμενος καί διδόμενος, αὐτός ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων καί διδούς τῷ κόσμῳ ζωὴν, ὃν οἱ ἐσθίοντες οὐ τρέφονται ἄρτος, ἀλλά καί ζοῦνται καί ζῶντες ὡς ἐκ νεκρῶν ἐξανίστανται. Τοῦτό σοι τρυφή καί βρώσις ἔστω ἀκόρεστος καί ἀδάπανος οἶνος δέ, οὐχ ὁ οἶνος οὗτος ὁ καί ὀρώμενος, ἀλλ' ὁ φαινόμενος μὲν οἶνος, νοούμενος δέ αἷμα Θεοῦ, φῶς ἀφραστον, ἄρρητος γλυκασμός, εὐφροσύνη αἰώνιος τοῦτον εἰ πίνεις ἀξίως αἰεὶ, οὐ μὴ διψήσης εἰς τόν αἰῶνα, ἄρτος ἐν αἰσθήσει ψυχῆς, ἐν ἐτοιμασίᾳ τῆς εἰρήνης τῶν ταύτης δυνάμεων.

Καί σκόπει μοι ἐντεῦθεν τῶν λεγομένων τήν δύναμιν. Εἰ ἐν αἰσθήσει καί γνώσει, τῶν τοιούτων μετέχεις ἀξίως εἰ δέ μή οὕτως, ἀναξίως πάντως ἐσθίεις καί πίνεις. Εἰ ἐν θεωρίᾳ καθαρᾷ μετείληφας οὐ μετείληφας, ἰδοὺ δὴ ἀξίος γέγονας τῆς τοιαύτης τραπέζης εἰ γάρ μή ἀξίος γένῃ, οὐ κολληθήσῃ, οὐδαμῶς ἐνωθήσῃ Θεῷ. Μὴ τοῖσιν οἰέσθωσαν οἱ τῶν θείων μυστηρίων ἀναξίως μετέχοντες ὅτι δι' αὐτῶν ἀπλῶς οὕτω κολλῶνται καί ἐνοῦνται Θεῷ τῷ ἀοράτῳ τοῦτο γάρ οὐκ ἔσται αὐτοῖς οὐδαμῶς, οὐδ' οὐ μὴ γενήσεται ποτε. Μόνοι γάρ οἱ τῇ μετουσίᾳ τῆς θείας τοῦ Κυρίου σαρκός καί τήν ἀποκάλυψιν τῇ νοερᾷ προσψαύσει (373) τῆς ἀοράτου θεότητος ἐν τῷ νοερῷ ὄμματι καί στόματι καταξιούμενοι ἰδεῖν καί φαγεῖν γινώσκουσιν ὅτι χρηστός ὁ Κύριος, οἱ οὐκ ἄρτος ἄρτος ἄρτος αἰσθητός αἰσθητῶς, ἀλλά καί Θεόν ὁμοῦ ἐν ταῦτῳ νοητῶς ἐσθίοντες ἅμα καί πίνοντες, ἐν αἰσθήσει διτταῖς ὡσαύτως τόν μὲν ὀρατῶς τόν δέ ἀοράτως τρεφόμενοι, ἐνοῦνται κατ' ἄμφω τῷ διττῷ τὰς φύσεις Χριστῷ, σύσσωμοι αὐτῷ γινόμενοι καί συγκοινωνοὶ τῆς δόξης καί τῆς θεότητος. Οὕτω γάρ ἐνοῦνται Θεῷ οἱ ἀξίως καί ἐν γνώσει θεωρία τοῦ μυστηρίου ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθίοντες τούτου καί ἐκ τούτου τοῦ ποτηρίου πίνοντες εὐαισθητῶ ψυχῇ καί καρδίᾳ οἱ δ' ἀναξίως τοῦτο ποιοῦντες κενοὶ τῆς δωρεᾶς εἰσι τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, τρέφοντες ἄρτος ἄρτος, οὐχὶ δέ καί τήν ψυχὴν ἑαυτῶν.

Ἀλλά μὴ θορυβηθῆς τήν ἀλήθειαν ἀκούων, ἀγαπητέ, δηλουμένην σοι παρ' ἡμῶν. Εἰ γάρ ἄρτος ζωῆς καί διδόντα ζωὴν αὐτόν τήν σάρκα εἶναι ὁμολογεῖς τοῦ Κυρίου καί τό αἷμα αὐτοῦ οἶδας καί διδοῦν ζωὴν τοῖς μετέχουσι καί γινόμενον ἐν τῷ πίνοντι ὡς πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον, πῶς, εἰπέ, σύ τούτων μετέχων οὐδὲν πλέον ψυχικῶς προστίθης, ἀλλ' εἰ καί μικράν τινα ἴσως ἐπαισθανθήσῃ χαράν, μένεις πάλιν μετὰ μικρόν οἶος ἥ καί τό πρότερον, μηδεμίαν προσθήκην ζωῆς ἐν σοί, ἢ πηγὴν βλυστάνουσαν, ἢ βλέπων τό οἶνον φῶς; Ὁ γάρ ἄρτος οὗτος αἰσθητῶς μὲν ψωμός φαίνεται τοῖς μὴ ὑπὲρ τήν αἰσθησιν γενομένοις, νοερῶς δέ φῶς ἀχώρητον ἔστι καί ἀπρόσιτον οὕτω καί ὁ οἶνος φῶς καί αὐτός ὁμοίως, ζωὴ, πῦρ καί ὕδωρ ἔστι ζῶν. Εἰ οὖν, τρώγων καί πίνων τόν θεῖον ἄρτος καί τόν τῆς εὐφροσύνης οἶνον, οὐκ ἔση γινώσκων εἰ ζωὴν ἔζησας τήν ἀνώλεθρον, εἰ φωτοειδῆ τόν ἄρτος, ἢ πύρινον

αὐτόν, ὡς ὁ προφήτης ἐδέξω ἐντός σου, (374) εἰ ὡς ὕδωρ ἀλλόμενον καὶ λαλοῦν τό δεσποτικόν ἔπιες αἷμα, εἰ οὐδέν οὐδαμῶς τούτων ἐν θεωρίᾳ καὶ μεθέξει ἐγένου, πῶς οἶει τῆς ζωῆς κοινωνός γεγονέναι; Πῶς δέ νομίζεις ἄψασθαι τοῦ ἀπροσίτου πυρός, ἢ πῶς ὄλος μεταλαβεῖν ὑπολαμβάνεις τοῦ αἰδίου φωτός; Οὔμενον οὐδαμῶς τοῦτό σοι γέγονε, τῷ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀνεπαισθήτως ἔχοντι ἀλλά τό φῶς σε καταλάμπει ὄντα τυφλόν, θερμαίνει δέ σε τό πῦρ, οὐχ ἤφατο δέ, ἡ ζωὴ ἐπεσκίασεν, οὐχ ἠνώθη σοι δέ, τό ζῶν ὕδωρ διήλθεν ὡς διά ρύακος τῆς σῆς ψυχῆς, ἐπειδὴ ἀξίαν ἑαυτοῦ οὐχ εὔρεν ὑποδοχὴν. Οὕτως οὖν λαμβάνων καὶ οὕτως ἀπτόμενος τῶν ἀψάυτων καὶ δοκῶν ἐσθίειν, μένεις μὴ λαμβάνων, μὴ ἐσθίων, μηδέν ὄλως ἔχων ἐν σεαυτῷ. Ὁ γάρ ἀπρόσιτος Λόγος, ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, οὐ περιλαμβάνεται αἰσθητῶς, ἀλλὰ συμπεριλαμβάνει μᾶλλον αὐτός καὶ ἄπτεται καὶ ἀσυγχύτως ἐνοῦται τοῖς ἀξίοις καὶ καλῶς εὐτρεπισμένοις πρὸς ὑποδοχὴν τὴν αὐτοῦ.

Ἐάν οὕτω μὲν ἐορτάζης, οὕτω δέ καὶ τῶν θείων μυστηρίων μεταλαμβάνης, ἔσται σοι ἅπας ὁ βίος ἐορτὴ μία, καὶ οὐδέ ἐορτή, ἀλλὰ ἐορτῆς ἀφορμὴ καὶ Πάσχα ἓν, ἡ ἐκ τῶν ὀρωμένων πρὸς τὰ νοούμενα μεταβάσις καὶ ἐκχώρησις, ἔνθα πᾶσα σκιά καὶ ἅπας τύπος καὶ τὰ νῦν σύμβολα καταπαύουσι καὶ καθαροὶ καθαρῶς τοῦ καθαρωτάτου θύματος αἰωνίως ἐπαπολαύσομεν, ἐν Πατρὶ Θεῷ καὶ ὁμοουσίῳ τῷ Πνεύματι, Χριστὸν αἰεὶ βλέποντες καὶ βλέπομενοι πρὸς αὐτοῦ, Χριστῷ συνόντες, Χριστῷ συμβασιλεύοντες, οὗ μείζον οὐδέν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΕ' (375)

Περὶ ἡσυχίας καὶ ὁποίας ἐργασίας ὀφείλει ἔχεσθαι ὁ ἐν ταύτῃ ἀνδρείως προσκαρτερῶν.

Περὶ τῆς τελεωτέρας τῶν ἀρετῶν ὀλίγα τινὰ προθυμούμενος εἰπεῖν, δέομαι ὑμῶν, ἀνοίξατέ μοι τὰ ὦτα, οἱ τοῦ μέτρου ταύτης ἐρῶντες καὶ εἰς τό ὕψος αὐτῆς διὰ τῆς προκοπῆς καὶ τῆς τῶν λοιπῶν ἀρετῶν καθ' ὁδὸν ἀναβάσεως ἀνελθεῖν προετοιμαζόμενοι, τὸν νοῦν δηλαδὴ ἐφιστῶντες τῇ προσοχῇ τῶν λεγομένων, ἵνα, τό ἔργον αὐτῆς διδαχθέντες ὑπὸ τοῦ λόγου, σπεύσητε, τῆς ἀξίας ἐφιέμενοι αὐτῆς καὶ τοῦ πλούτου, ἀξιούς ἑαυτοὺς παραστῆσαι εἰς τὴν ὑποδοχὴν καὶ τὴν ἐργασίαν αὐτῆς. Ἄρξομαι δέ ἐντεῦθεν καὶ τοῦ λόγου τὴν ἀρχὴν τοιαύτην τῷ ταύτης ἐραστῇ ἐν ἐπιτόμῳ ποιήσομαι.

Γενέσθω τοιγαροῦν ὁ ἡσυχάζων καὶ ἐν κελλίῳ μόνος καθήμενος ὡς ἡ πρωτομάρτυς Θέκλα αὕτη γάρ ἐπὶ τῆς θυρίδος καθημένη καὶ τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Παύλου προσέχουσα, τῶν κοσμικῶν δηλονότι ἐκστᾶσα πραγμάτων καὶ τῶν σωματικῶν ἀναγκῶν (οὐ γάρ ἀφίστατο, φησὶν, ἀλλὰ δίκην ἀράχνης προσκολληθεῖσα τῇ θυρίδι οὔτε πρὸς τό φαγεῖν οὔτε πρὸς τό πιεῖν ἐξανίστατο, ἀλλ' ἦν ἐπακρωμένη τοῦ Παύλου), ὑποχωρήσαντα αὐτόν κατεδίωκεν, μόνη φυγῇ χρησαμένη καὶ γονεῖς καὶ μνηστῆρα καὶ ἅπαντα λιποῦσα, ἐκεῖνον ἐζήτηε καὶ ποθοῦσα κατέτρεχε, μὴ ἀνεχομένη ἑτέρου τινός ἐπιμνησθῆναι καθόλου (376) πλὴν Παύλου. Τοσοῦτον γάρ αὐτῆς ὁ τοῦ Παύλου πόθος ἐκράτησεν, ὥστε, κυλινδουμένη ἐπὶ τοῦ τόπου οὗ ὁ Παῦλος διδάσκων ἐκάθητο, κατεφίλει τό ἔδαφος ἐν ᾧ ἴσταντο οἱ πόδες αὐτοῦ. Μηδέν σοι τούτων παρέργως εἰρησθαι δόξη ἀλλ' εἰ μὴ εὔρες, ζήτησον καὶ εὐρήσεις.

Γενέσθω, εἰ βούληται, καί ὡς πόρνη, τούς πόδας τοῦ Κυρίου νοερῶς κρατῶν καί φιλῶν καί βρέχων τοῖς δάκρυσι, πρὸς μηδένα ἄλλον ἀποβλέπων εἰ μὴ πρὸς τόν τάς ἁμαρτίας αὐτοῦ ἀφιέναι δυνάμενον. Γενέσθω καί ὡς ἡ παιδίσκη, ἧς οἱ ὀφθαλμοὶ εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς, ἀσκαρδαμυκτί καί αὐτός ἀτενίζων εἰς χεῖρας τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ αὐτοῦ. Γενέσθω καί ὡς νύμφη, τῷ νυμφίῳ Χριστῷ τῇ ἐνώσει συγκοιταζόμενος καί συνανιστάμενος τῇ αἰωνίῳ ζωῇ, μᾶλλον δέ αἰεὶ ἐν αὐτῷ μένων καί αὐτόν μένοντα ἐν αὐτῷ περιφέρων. Γενέσθω, εἰ δύναται, καί ὡς εἷς τῶν παρισταμένων ἀρχόντων τῷ ἐπιγεῖῳ βασιλεῖ ἔνδον ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ, φιλικῶς αὐτῷ καί μυστικῶς προσομιλῶν, προσώπῳ πρὸς πρόσωπον συλλαλῶν τῷ Δεσπότῃ αὐτοῦ.

Γενέσθω ὁ ἡσυχάζων ὡς οἱ ἐπὶ τοῦ ὄρους Θαβώρ συνανελθόντες τῷ Ἰησοῦ καί τὴν ἀστράψασαν αἴγλην καί τὴν ἐναλλαγὴν τῶν ἱματίων αὐτοῦ καί τό φῶς τοῦ προσώπου αὐτοῦ θεασάμενοι, οἳ τὴν νεφέλην ἰδόντες τὴν φωτεινὴν καί τὴν φωνὴν ἀκηκοότες τὴν πατρικὴν λέγουσαν «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός», ἐκπλαγέντες πρηνεῖς ἐπὶ πρόσωπον ἔπεσον, ἵνα καί αὐτός εἰπεῖν δυνηθῇ ὡς ὁ Πέτρος «Κύριε, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι. Ποιήσωμεν τρεῖς σκηνάς, σοὶ καί τῷ Πατρί σου καί τῷ Ἁγίῳ σου Πνεύματι, τῇ μιᾷ βασιλείᾳ, εἰς κατοικίαν αἰώνιον ψυχὴν καί σῶμα καί νοῦν, καινοποιοῦντες ταῦτα τῇ καθάρσει (377) καί τῇ τῶν ἀρετῶν ποικιλίᾳ ἐποικοδομοῦντες εἰς ὕψος». Ἡ, ὡς οἱ ἐν Ἱερουσαλήμ ἐν τῷ ὑπερώῳ τότε καθήμενοι, καί αὐτός τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν ἐκδεχόμενος, ἢ καί ἐπελθόντα τόν Παράκλητον ὡς ἐκεῖνοι δεξάμενος καί ὡς μεμεστωμένος γλεύκους τοῖς σαρκικοῖς νομιζόμενος καί ὡς κομπάζων καί ὑπὲρ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν κατεπαιρόμενος αὐτοῖς λογιζόμενος, διὰ τό καινὰ ἐκφέρειν καί δειρμηνεύειν διδάγματα παλαιά καί λαλεῖν γλώσσαις καί ἀνατρέπειν τούς λόγους τῶν ἀντιδιατιθεμένων τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Πνεύματος.

Γενέσθω καί ὡς Μωϋσῆς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους, μόνος ἄνω γενόμενος καί εἶσω τῆς νεφέλης καί αὐτός εἰσερχόμενος καί ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἄλλων ἀποκρυπτόμενος ὅς, εἰ τοιοῦτος γένηται, οὐ τὰ ὀπίσθια μόνον ἴδῃ, ἀλλὰ τῷ προσώπῳ γνωστῶς ἐμφανισθήσεται τοῦ Θεοῦ καί, αὐτόν τόν Θεόν μόνος ὄρων καί παρ' ἐκείνου ὀρώμενος καί τῆς ἐκείνου ἀκούων φωνῆς, μυσταγωγηθήσεται πρῶτον τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καί εἴθ' οὕτως ἄλλοις νομοθετήσει φωτισθήσεται, καί ἄλλους τῷ φωτὶ φωτίσει τῆς γνώσεως ἐλεηθήσεται, ἔπειτα ἐλεήσει. Οὗτος αἰτεῖ καί λαμβάνει καί λαβῶν μεταδίδωσι τοῖς αἰτουσιν αὐτόν λύεται τοῦ δεσμοῦ τῶν κακῶν καί λύει ἄλλους εἴθ' οὕτως αὐτός.

Γενέσθω ὁ καλῶς ἡσυχάζων ὡς οἱ ἔνδον, κεκλεισμένων τῶν θυρῶν διὰ τόν φόβον τῶν Ἰουδαίων, καθήμενοι καί τόν Ἰησοῦν εἰσελθόντα, μᾶλλον δέ ὡς πανταχοῦ ὄντα καί συνυπάρχοντα ἔνδον αὐτῷ, θεασάμενος, τὴν εἰρήνην διδόντα αἰτησάμενος λαβέτω, ἀλλὰ καί Πνεῦμα Ἅγιον ἐμφυσῶντα ὑποδεξέσθω μετὰ φόβου καί τρόμου. Βλεπέτω (378) δέ ἀκριβῶς καί ψηλαφισάτω καλῶς ταῖς νοεραῖς χερσὶ τοῦ νοός καί ταῖς αἰσθήσει τῆς ψυχῆς, εἰ αὐτό ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἐπὶ πάντων Θεός. Οὐ γάρ ἀγανακτήσει παρ' αὐτοῦ πολυπραγμονούμενος, ἀλλὰ, ἀποδεξάμενος αὐτοῦ τὴν ἐπαινουμένην δειλίαν, τοιαῦτά τινα εἶπη πρὸς αὐτόν «Τί τεταραγμένος εἶ καί διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν τῇ καρδίᾳ σου; Εἰρήνη σοι ἐγώ εἰμι, μὴ φοβοῦ. Ἴδέ μου τὴν τῆς θεότητος δόξαν ψηλάφησον καί γνῶθι ὅτι αὐτός ἐγώ εἰμί γεῦσαι καί ἰδέ ὅτι ὁ σκότος ὢν καί εἰς ἄγγελον φωτός ἐν φαντασίᾳ καί οὐκ ἀληθείᾳ μετασχηματιζόμενος χρηστότητα καί γλυκύτητα καί χαράν καί ἐλευθερίαν καί γαληνιαῖαν κατάστασιν καί αἴσθησιν νοεράν καί φωτισμόν ψυχῆς οὔτε ἔχει, οὔτε μὴν ἐμποιήσει σοι, καθὼς ἐμέ θεωρεῖς τὰ ἀμφότερα ὄντα καί ἐν σοὶ αὐτὰ ἐργαζόμενον».

Ταῦτα τοιγαροῦν πάντα ὁ ἡσυχάζων οὐκ ἐν λόγοις μόνον λεγόμενα ὀφείλει νοεῖν, ἀλλά καί ἔργῳ καθ' ἐν τούτων καθ' ἐκάστην πραττόμενον ἐπ' αὐτῷ ὀφείλει ὄραῖν. Εἰ δέ μή οὕτως ἐν τῇ κέλλῃ αὐτοῦ διάγων κάθηται, τί τό ὄφελος ἐμπερικλείειν τό ἑαυτοῦ σῶμα τοῖς τοίχοις; Ὁ νοῦς αὐλός ἐστι καί ἀσώματος οὐ τοίχοις, ἀλλά θείῳ κρατούμενος Πνεύματι, ἴσταται βεβηκῶς εἰς τό κατά φύσιν καί προσομιλῶν Θεῷ. Ὁ τοῖνον μόνος ἐν κελλίῳ καθήμενος, τί ἄρα ὀφείλει ποιεῖν ἕτερον, εἰ μή ἀκριβῶς οἶδεν ἅ εἶπομεν καί ταῦτα ἔχει ἐργασίαν πνευματικήν τε καί διηγετική; Ὁ γάρ τῶν ἐντολῶν ἀποστάς καί ἀπό τῶν ἔργων σχολάσας σωματικῶς, εἰ μή ἐργάζεσθαι οἶδε πνευματικῶς, πάντως ἐξ ἀμφοτέρων ἀργεῖ. Εἰ γοῦν ἡ ἀργία κακόν, ἀμαρτάνειν ὄντως ὁ ταύτη στοιχῶν, ἐπειδή ὁ ἐπιστήμων ἐν ἐργασίᾳ πνευματικῇ οὐκ ἐμποδίζεται παρά τοῦτο εἰς τὰς διά τοῦ σώματος ἐπιτελουμένας πράξεις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, (379) ἀλλά καί λίαν συνεργεῖται μᾶλλον πρός ταύτας καί εὐκοπώτερον αὐτάς ἐργάζεται, ὁ δέ διά μόνων τῶν γινομένων ἐκτός τήν τέχνην ἐπιδεικνύμενος, ἤγουν τήν ἄσκησιν μετερχόμενος, ἐάν ἐκ τούτων σχολάσῃ, οὐκέτι καί ἐν τοῖς πνευματικοῖς ἐργάζεσθαι δύναται. Πῶς; Ὅτι τά μὲν ἐργαλεῖα καί τήν ὕλην ἐν χερσὶ περιφέρει, ὡς δέ τῆς τέχνης ἄπειρος εἰς ἔργον αὐτήν κατασκευάσαι καί τελειῶσαι οὐ δύναται, ἀλλά ἀσθενής καί ἄκαρπος ἡ ἐργασία αὐτοῦ ἀποδείκνυται. Ἴνα δέ μάθῃς τῶν λεγομένων τήν δύναμιν, ἐξ ἐτέρων ὑποδειγμάτων σαφεστέραν σοι ταύτην ποιήσομαι.

Πόσοι, εἰ δύνασαι εἰπεῖν, ὡς ἡ πόρνη κλαῦσαι προεθυμήθησαν, οὐκ ἔλαβον δέ τήν ἄφεσιν ὡς ἐκείνη; Πόσοι εἰς τό Θαβῶριον ὄρος ἀνέβησαν καί ἀνέρχονται μέχρι τοῦ νῦν, τόν δέ ἐκεῖσε μεταμορφωθέντα Κύριον οὐδαμῶς ἐθεάσαντο, οὐ διά τό μή παρεῖναι πάντως ἐκεῖσε Ἰησοῦν τόν Χριστόν, πάρεστι γάρ, ἀλλά διά τό μή ἀξιους εἶναι τῆς θεότητος αὐτοῦ θεατάς; Πόσοι τῶν Ἰουδαίων εἰσῆλθον ἐν τῷ οἰκίματι ἔνθα ἐκάθηντο οἱ ἀπόστολοι, καί οὐδεὶς αὐτῶν ἔλαβε τόν Παράκλητον; Πόσοι τὰς Γραφάς ἐρμηνεύουσι καί τόν ἐν ταῖς Γραφαῖς λαλοῦντα ὄλως ἠγνόησαν; Πόσοι ἐν σπηλαίοις καί ὄρεσιν ἐναπέψυξαν καί τοῦ κόσμου ὑπεράξιοι οὐ γεγόνασιν, ὥστε αὐτῶν μή εἶναι τόν κόσμον ἄξιον, ἀλλά μετά τοῦ κόσμου ὡ τῶν κριμάτων σου, Κύριε – καί οὗτοι συνηριθμήθησαν; Πόσοι ἡσύχασαν καί νῦν ἡσυχάζουσι, καί οὐδέ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος τήν σημασίαν ἐπίστανται, μή τί γε εἰπεῖν τό ἐν τῇ ἡσυχίᾳ μυστήριον; Οὐ γάρ ἀπό τῆς ἔξωθεν ἡσυχίας ἡ τοῦ Θεοῦ γνώσις δίδοται, ὡς τινες κακῶς τό «Σχολάσατε καί γνῶτε ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ Θεός» ἐπιλαμβάνουσι, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως μᾶλλον ἡ ἡσυχία τῷ νομίμως καί καλῶς (380) ἀγωνιζομένῳ ἐγγίνεται. Εἰ γάρ σχολήν τῶν ἔργων τήν ἀποχήν, καί ἡσυχίαν τήν ἀργίαν καλέσομεν καί ἀντί τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν ταῦτα προκρίνωμεν, πῶς τόν τοῦ Χριστοῦ νόμον καί τήν τῶν ἀποστόλων διάταξιν ἐκπληρώσομεν, τοῦ μὲν λέγοντος «Ἄ θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι καί ὑμεῖς ὁμοίως ποιεῖτε αὐτοῖς», καί πάλιν «Εἰ οὖν ἐγώ ὁ Κύριος καί ὁ διδάσκαλος ἐνίψα ὑμῶν τούς πόδας, ὀφείλετε καί ὑμεῖς ἀλλήλων νίπτειν τούς πόδας», καί πάλιν «Ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος ἔστω πάντων ἔσχατος καί πάντων δοῦλος καί πάντων διάκονος», τοῦ δέ «Ὁ ἀργός μηδέ ἐσθιέτω», καί ἀλλαχοῦ «Πάντα ὑμῖν ὑπέδειξα καί ὅπως δεῖ ἐργαζομένους ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων», καί «Αἱ χεῖρες αὐταὶ διηκόνησαν ἐμοί καί τοῖς σὺν ἐμοί».

Πάντες γάρ οἱ ἀπόστολοι καί οἱ ἐξ αὐτῶν θεοφόροι πατέρες οὐδαμοῦ τῆς διά τῶν ἔργων εὐαρεστήσεως τήν ἡσυχίαν προέκριναν, ἀλλά διά τῆς τῶν ἐντολῶν ἐκπληρώσεως τήν πίστιν ἐπιδειξάμενοι τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης ἐν γνώσει κατηξιώθησαν καί, ὡς νομίμως ἀγωνισάμενοι καί ἔπαθλον τῆς νίκης τήν ἐν ἀγάπῃ γνῶσιν Θεοῦ λαβόντες καί εἶναι σὺν αὐτῷ ἐπιποθοῦντες, ἔξω τοῦ σταδίου καί τῶν ἐν πολέμοις ταραχῶν ἐγένοντο καί ἔτι οἱ νομίμως ἀγωνιζόμενοι ἔξω τούτων γίνονται, ἀμερίμνως καί ἀνεπιμίκτως τῶν κάτω καί λυπηρῶν τὰς ἐπικαρπίας τῶν πόνων

ἐπαπολαύοντες. Ἐπὶ δὲ τοῦ τοιοῦτου καλοῦ ἀκορέστως κατατρυφήσωσι καὶ βεβαιωθῶσιν ὡς «οὐκ ἄξια, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν ἀποκαλύπτεσθαι δόξαν» καὶ ὅτι «ἕκαστος λήψεται τὸν μισθὸν κατὰ τὸν ἴδιον κόπον», οὐκ ἐν τοῖς προλαβοῦσιν ἄθλοις ἀρκοῦνται, ἀλλὰ πάλιν ἀπὸ τῆς ἀνέσεως (381) καὶ τῆς τοιαύτης τρυφῆς ἐπὶ τοὺς ἀγῶνας χωροῦσι, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Θεολόγου, ἀπὸ τῆς ἡσυχίας ἐπὶ τὸν λόγον, οὐχ ἑαυτοῖς, εἰ καὶ ἑαυτοῖς, ἀλλ' ὃν ποθοῦσι καὶ ᾧ ἀντιποθοῦνται Θεῷ φιλοτιμούμενοι. Οὐκέτι δὲ τύπτοντες καὶ τυπτόμενοι, οὐδέ ἐν τῷ προτέρῳ τρόπῳ τοῖς ἐχθροῖς συμπλέκονται, ἀλλὰ φοβεροὶ αὐτοῖς καὶ μόνη τῇ ἰδέᾳ εἰσὶν μόνον γὰρ ἀναφανέντων, εἰς φυγὴν μὲν τρέπονται οἱ τούτων ἐχθροί, οἱ δὲ γε παρ' ἐκείνων τρωθέντες εὐθύς θεραπεύονται, δεσμοῦνται καὶ ἐπαλείφονται παρ' αὐτῶν καὶ διδάσκονται, πῶς δεῖ προσέρχεσθαι τοῖς τοιοῦτοις, ἐν ποίοις τε ὄπλοις καὶ μηχανήμασι ποταποῖς.

Ταῦτα εἰ μὴ καθ' ἓν ὁ ἡσυχάζων καὶ ὁ προεστὼς ἄλλων καὶ ὁ διδάσκων ἐτέρους ἐπίσταται, οὔτε ἡσυχάζων ἐστὶν ὁ δοκῶν ἡσυχάζειν, ἀλλ' ἐν ἀγνοίᾳ κἀθηται, μόνον περικλεισμένος τὸ σῶμα οὔτε προεστὼς ἐστὶν ὁ δοκῶν προεστάναι, ἀλλ' ἐν ὁδῷ ἢ οὐκ ἐπίσταται, μᾶλλον δὲ ἔξω τῆς ὁδοῦ, πορευόμενος, τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ σὺν αὐτῷ εἰς αἰωνίου πυρός κρημνὸν ἀπορρίψει οὔτε διδάσκαλος ἄλλων ἐστὶν ὁ διδάσκειν δοκῶν, ἀλλὰ ψεύστης καὶ πλάνος, ὅτι τὴν ἀληθινὴν σοφίαν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, οὐκ ἔχει ἐν ἑαυτῷ. Τί δὲ χρὴ καὶ λέγειν περὶ τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν τοὺς οὕτως ἔχοντας, ὅπου γε καὶ οἱ τὸν Παράκλητον ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς ἀφιέντα τὰ ἀμαρτήματα φρίττουσι μὴ τι τῶν παρά γνώμην τοῦ ἐν αὐτοῖς ὄντος καὶ δι' αὐτῶν λαλοῦντος ἐργάζωνται; Ἀλλὰ τίς οὕτω μανεῖς καὶ ἐπὶ τοσοῦτον θράσους ἀρθεῖς πρὸς τοῦ τὸν Παράκλητον δέξασθαι εἴπη καὶ ποιήσει ἔργα τοῦ Πνεύματος καὶ ἄνευ γνώμης Θεοῦ τὰ τοῦ Θεοῦ διαπράξεται; Οὐαὶ τοῖς ταῦτα τολμῶσιν ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ἐν ἣ ὁ ἀδέκαστος καὶ ἀπαραλόγιστος κριτὴς Κύριος κἀθηται ἐπὶ θρόνου καὶ βήματος φοβεροῦ, ἀποδιδούς ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα καὶ τὰς ἐνθυμήσεις καὶ τοὺς (382) λόγους αὐτοῦ ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ ρ'.

Τοῦ ὀσίου πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, ἡγουμένου μονῆς τοῦ ἁγίου Μάμαντος τῆς Ξηροκέρκου, κεφάλαια πρακτικά καὶ θεολογικά ρ'. (383)

α'. Θεὸς τοῖς μὲν σωματικῶς ὀρώσιν οὐδαμοῦ ἐστὶν, ἀόρατος γάρ, τοῖς δὲ πνευματικῶς νοοῦσι πανταχοῦ ἐστὶ, πάρεστι γάρ ἐν γὰρ τῷ παντί καὶ ἐκτός τοῦ παντός ἐστὶν, ἐν τούτῳ καὶ ἐγγύς ἐστὶ τοῖς φοβουμένοις αὐτόν καὶ μακρὰν ἀπὸ ἀμαρτωλῶν ἢ σωτηρία αὐτοῦ.

β'. Μνήμη Χριστοῦ φωτίζει τὸν νοῦν καὶ δαίμονας ἐκδιώκει τὸ δὲ φῶς τῆς Ἁγίας Τριάδος φαῖνον ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ παντός ἀφιστᾶ τοῦ κόσμου καὶ τὸν μέτοχον αὐτοῦ ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη ἐμφορεῖσθαι ποιεῖ τῆς μελλούσης δόξης, καθόσον ἀνθρώπῳ χωρητὸν τῷ ὑπὸ τῆς ἄνωθεν χάριτος ἐνεργουμένῳ, κρυπτομένῳ δὲ εἰσέτι τῷ παραπετάσματι τῆς σαρκός.

γ'. Εἰ οὐδὲν ἕτερον μετὰ τὴν παρέλευσιν τῶν ὀρωμένων, εἰ μὴ μόνος ὁ Θεὸς ἐστὶ, καὶ ἔστι καὶ ἔσεται, πάντως οἱ τῆς αὐτοῦ χάριτος ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ πλουσίως μετέχοντες, εἰ καὶ τῇ γῆ πάρεισιν, ἀλλὰ τὸ πλεῖστον ἤδη τῷ μέλλοντι αἰῶνι συνήφθησαν, οἱ καὶ στένουσί πως τῇ σκιᾷ καὶ τῷ ἐφορκίῳ βαρούμενοι.

δ'. Ὁ Κύριος οὐ τοὺς ἀπλῶς διδάσκοντας μακαρίζει ἀλλὰ τοὺς πρότερον διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας ἀναβλέψαι ἀξιοθέντας καὶ θεασαμένους ἐν ἑαυτοῖς τό φωτίζον (384) φῶς τοῦ Πνεύματος ἀστράπτον καὶ δι' αὐτοῦ γνόντας ἐν ἀληθινῇ τούτου ὁράσει καὶ γνώσει καὶ ἐνεργεῖα τὰ περί ὧν εἶπειν καὶ ἄλλους διδάξαι χρή οὖν οὕτω πρῶτον, ὡς εἴρηται, ἀναχθῆναι τοὺς διδάσκειν ἐπιχειροῦντας, ἵνα μὴ περί ὧν οὐκ ἐπίστανται λέγοντες τοὺς πειθομένους αὐτοῖς καὶ ἑαυτοὺς πλανήσαντες ἀπολέσωσιν.

ε'. Ὁ μὴ φοβούμενος τὸν Θεόν οὐ πιστεύει ὅτι ἔστι Θεός, ἄφρων γάρ ἐστιν ὁ δέ τοῦτο πιστεύων φοβεῖται αὐτόν, φοβούμενος δέ τηρεῖ τὰς αὐτοῦ ἐντολάς ὁ δέ φοβεῖσθαι λέγων τὸν Θεόν, μὴ φυλάσσω δέ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ, ψεύστης ἐστὶ καὶ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ οὐ γάρ, φησί, φόβος, ἐντολῶν τήρησις τούτου δέ μὴ ὄντος ἐν ἡμῖν μηδὲ τῆς φυλακῆς τῶν θείων ἐντολῶν, οὐδὲν τῶν ἐθνικῶν καὶ ἀπίστων διενηνόχαμεν.

στ'. Ἡ πίστις καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος καὶ ἡ τήρησις τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν κατὰ ἀναλογίαν τῆς καθάρσεως τοὺς μισθοὺς προξενεῖ καθόσον γάρ καθαιρόμεθα κατὰ τοσοῦτον εἰς ἀγάπην Θεοῦ ἀπὸ τοῦ φοβεῖσθαι αὐτόν ἀναγόμεθα καὶ οἶονεῖ μεταβαίνομεν ἀπὸ τοῦ φόβου κατὰ προκοπὴν ἐπὶ τὴν ἀγαπᾶν τὸν Θεόν καὶ τηρικαῦτα ἀκούομεν πρὸς αὐτοῦ «Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με». Καὶ οὕτω προστιθῶμεν ἐπὶ τοῖς ἀγῶσιν ἀγῶνας, ἵνα τὴν ἀγάπην ἀπὸ τῶν ἔργων ἐπιδειξώμεθα. Τούτου δέ γενομένου, αὐτός ὡς ὑπέσχετο ἡμᾶς ἀγαπᾶ αὐτοῦ δέ ἡμᾶς ἀγαπῶντος, καὶ ὁ Πατὴρ αὐτοῦ ὡσαύτως ἡμᾶς ἀγαπᾶ, προοδοποιῶντος τοῦ Πνεύματος δηλαδή καὶ τὴν οἰκίαν προευτρεπίζοντος ὡς ἐν μιᾷ συνόδῳ τῶν ὑποστάσεων μονὴν γίνεσθαι ἡμᾶς Πατρός καὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος.

ζ'. Ἡ γνωστῶς καὶ εὐαισθητῶς γινομένη ἐνοίκησις τῆς τρισυποστάτου θεότητος ἐν τοῖς τελείοις οὐ πλήρως πόθου ἐστίν, (385) ἀλλὰ μᾶλλον ἀρχὴ καὶ αἰτία σφοδροτέρου καὶ μείζονος πόθου. Ἐκτοτε γάρ οὐκ ἔῃ τὸν ὑποδεξάμενον αὐτὴν ἡρεμεῖν, ἀλλ' ὡς ὑπὸ πυρός ἀεὶ ἐκκαίόμενον καὶ πυρούμενον ἐπαίρεσθαι εἰς φλόγα πόθου θειοτέρου ποιεῖ. Κατάληψιν γάρ καὶ τέλος τοῦ ποθουμένου εὐρεῖν ὁ νοῦς μὴ δυνάμενος οὐδὲ μέτρον τῷ πόθῳ καὶ τῇ ἀγάπῃ δύναται δοῦναι, ἀλλὰ τῷ ἀτελέστῳ τέλει φθάσαι καὶ καταλαβεῖν βιαζόμενος, ἀτέλεστον ἀεὶ τὸν πόθον καὶ ἀπλήρωτον τὴν ἀγάπην ἐν ἑαυτῷ περιφέρει.

η'. Ὁ εἰς τοῦτο τό πέρας ἐλθὼν οὐ δοκεῖ εὐρηκέναι ἀρχὴν πόθου ἢ ἀγάπης ἐν ἑαυτῷ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὡς μὴ ἀγαπῶν τὸν Θεόν διάκειται, τό πλήρωμα τῆς ἀγάπης μὴ καταλαβεῖν δυνηθεὶς ὅθεν καὶ ὡς ἔσχατον ἠγούμενος ἑαυτὸν πάντων τῶν φοβουμένων τὸν Θεόν, ἀνάξιον ἑαυτὸν ἠγεῖται ἀπὸ ψυχῆς καὶ τῆς μετὰ τῶν πιστῶν σωτηρίας.

θ'. «Πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι». Ἡ γάρ πίστις ἀντὶ δικαιοσύνης λογίζεται. «Τέλος γάρ νόμου Χριστός». Ἡ δέ εἰς αὐτόν πίστις δικαιοῖ καὶ τελειοῖ τὸν πιστεύοντα, ὡς ἀντὶ ἔργων νόμου λογιζομένης τῆς εἰς Χριστόν πίστεως, ἥτις διὰ τῶν ἐντολῶν τοῦ εὐαγγελίου βεβαιουμένη καὶ δεικνυμένη, ζωῆς αἰωνίου τῆς ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ μετόχους τοὺς πιστοὺς ἀπεργάζεται.

ι'. Πίστις ἐστὶ τό διὰ Χριστόν ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ ἐντολῆς ἀποθανεῖν καὶ τὸν θάνατον τοῦτον ζωῆς πρόξενον εἶναι πιστεύειν, τὴν πτωχείαν ὡς πλοῦτον λογίζεσθαι, τὴν εὐτέλειαν καὶ ἐξουδένωσιν ὡς δόξαν τῷ ὄντι καὶ περιφάνειαν, καὶ ἐν τῷ μηδὲν ἔχειν τὰ πάντα κατέχειν πιστεύειν μᾶλλον δέ κεκτῆσθαι «τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Χριστοῦ» καὶ πηλὸν ἢ καπνὸν ἅπαντα τὰ ὀρώμενα καθορᾶν.

ια'. Ἡ εἰς Χριστόν πίστις ἐστὶ τό μή μόνον καταφρονῆσαι (386) τῶν ἐν τῷ βίῳ τερπνῶν, ἀλλά καί τό καρτερῆσαι καί ὑπομεῖναι πάντα πειρασμόν ἐπερχόμενον ἐν λύπαις καί θλίψεσι καί συμφοραῖς, ἕως ἄν θελήσῃ καί ἐπισκέψῃται ἡμᾶς ὁ Θεός. «Ὑπομένων γάρ, φησίν, ὑπέμεινα τόν Κύριον καί προσέσχε μοι».

ιβ'. Οἱ τοῦς ἑαυτῶν γονεῖς ἐν τινι προτιμῶντες τῆς τοῦ Θεοῦ ἐντολῆς πίστιν οὐ κέκτηνται πρός Χριστόν πάντως γάρ ὑπό τῆς ἰδίας κρίνονται συνειδήσεως, εἴ γε καί συνειδήσιν ζῶσαν ἔχουσι περί τῆς ἀπιστίας αὐτῶν πιστῶν γάρ τοῦτό ἐστι τό ἐν μηδενί μηδαμῶς τοῦ μεγάλου Θεοῦ καί σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παραβαίνειν τήν ἐντολήν.

ιγ'. Πίστις ἢ εἰς Θεόν ἐπιθυμίαν καλῶν ἔτεκε καί φόβον κολάσεων ἢ δέ τῶν κρειττόνων ἐπιθυμία καί ὁ φόβος τῶν κολάσεων τήρησιν ἐντολῶν ἀκριβῆ κατειργάσαντο, ἢ δέ ἀκριβῆς τῶν ἐντολῶν τήρησις τήν ἰδίαν τοῦς ἀνθρώπους ἐκδιδάσκει ἀσθένειαν, ἢ δέ κατανόησις τῆς ἀληθοῦς ἀσθενείας ἡμῶν θανάτου μνήμην ἐγέννησεν ὁ δέ σύνοικον ταύτην κτησάμενος αὐτός μαθεῖν ἐμπόνως ζητήσει ὅποια ἔσται αὐτῷ τά μετὰ τήν ἔξοδον τοῦ βίου τούτου καί ἀναχώρησιν ὁ δέ ἀεί περί τῶν μελλόντων γνῶναι σπουδάζων πρῶτον πάντων ἑαυτόν ἀποστερήσαι τῶν παρόντων ὀφείλει ὁ γάρ ἐν τούτοις καί μέχρις εὐτελοῦς τινος ὑπό προσπαθείας κρατούμενος ἐκείνων τήν γνῶσιν τελείαν οὐ δύναται κτήσασθαι. Εἰ δέ καί ταύτης γεύσεται κατ' οἰκονομίαν τινά τοῦ Θεοῦ, εἰ μή τάχιον ἑάσει τά ὑφ' ὧν καί ἐν οἷς κρατεῖται κατὰ προσπάθειαν καί ὄλος τῆς τοιαύτης γένηται γνώσεως, μηδέν ἕτερον ταύτης ἔξωθεν ἐννοεῖν ἐκουσίως καταδεχόμενος, καί αὕτη ἦν δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

ιδ'. Ἡ ἀποταγή τοῦ κόσμου καί παντελῆς ἀναχώρησις, ξενιτείαν ἀναλαβομένην πάντων τῶν ἐν βίῳ ὑλῶν καί (387) ἡθῶν καί γνωμῶν καί προσώπων καί ἄρνησιν σώματος καί θελήματος, μεγάλης ὠφελείας πρόξενος γίνεται τῷ οὕτω θερμῶς ἀποταξαμένῳ ἐν βραχεῖ τῷ καιρῷ.

ιε'. Ὁ φεύγων τόν κόσμον, ὄρα μηδαμῶς δῶς σὴν ψυχὴν εἰς παράκλησιν κατ' ἀρχάς, ἐν αὐτῷ τάς οἰκίσεις ποιούμενος, εἰ καί πάντες σε τοῦτο ποιεῖν συγγενεῖς καί φίλοι καταναγκάζουσι. Τοῦτο γάρ αὐτοῖς οἱ δαίμονες ὑποβάλλουσι, ὅπως τήν θέρμην ἀποσβέσωσι τῆς καρδίας σου εἰ γάρ καί μή τελείως ἐμποδίσαι σου τήν πρόθεσιν δυνηθῶσιν, ἀλλά γε χαυνοτέραν ταύτην πάντως καί ἀσθενῆ ἀπεργάσσονται.

ιστ'. Ὅταν πρός πάντα τά τοῦ βίου ἡδέα εὐρεθῆς ἀνδρείος καί ἀπαράκλητος, τότε εἰς συμπάθειαν δῆθεν οἱ δαίμονες τοῦς συγγενεῖς μετατρέψαντες, κλαίειν ποιούσι καί θρηνεῖν διά σέ πρό προσώπου σου. Καί τοῦτο ἀληθές εἶναι γνώση, ὅταν σύ μὲν ἄτρεπτος καί ἐν ταύτῃ ἐμμείνης τῇ προσβολῇ, ἐκείνους δέ εἰς μανίαν τήν κατὰ σοῦ καί μῖσος αἴφνης ἔξαφθέντας ἴδῃς καί ὡς ἐχθρόν σε ἀποστρεφόμενος καί ὄραν οὐκ ἐθέλοντας.

ιζ'. Τήν παρά τῶν γονέων καί ἀδελφῶν καί φίλων σου θλιψιν ὁρῶν διά σέ γινομένην, γέλα ἐπί τῷ ὑποβάλλοντι ταῦτα ποικίλως κατὰ σοῦ γίνεσθαι δαίμονι καί μετὰ φόβου καί σπουδῆς πολλῆς ὑποχώρησον καί τόν Θεόν ἐκτενωῶς ἐκδυσώπει τοῦ τάχιον εἰς λιμένα καλοῦ πατρός καταντῆσαι σε, ἐν ᾧ τήν ψυχὴν σου κεκοπωμένην καί πεφορτισμένην ὑπάρχουσαν αὐτός ἀναπαύσει πολλά γάρ ἔχει τό πέλαγος τοῦ βίου πρόξενον κινδύνων καί ἀπωλείας ἐσχάτης.

ιη'. Ὁ μισῆσαι θέλων τόν κόσμον ἀγάπην ἐκ βαθέων ψυχῆς ἔχειν ὀφείλει πρός τόν Θεόν καί μνήμην τούτου ἀέναον οὐδέν γάρ ἕτερον ὡς ταῦτα μετὰ χαρᾶς πάντα καταλιμπάνειν ποιεῖ καί σκυβάλων δίκην αὐτά ἀποστρέφεται.

ιθ'. Μή θέλε δι' εὐλόγους αἰτίας ἢ μᾶλλον ἀλόγους τῷ (388) κόσμῳ προσμεῖναι τό σύνολον, ἀλλ' ὅτε κληθῆς, συντόμως ὑπάκουσον ἐν οὐδενί γάρ ἑτέρῳ οὕτω Θεός

ὡς ἐν ταχύτητι ἡμῶν ἐπευφραίνεται, ἐπειδὴ καὶ κρεῖσσον ὑπακοή σύντομος μετὰ πενίας ἢ βραδύτης μετὰ πλήθος χρημάτων.

κ'. Εἰ ὁ κόσμος καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ πάντα παρέρχονται, ὁ δὲ Θεὸς μόνος ἀϊδιὸς ἐστὶ καὶ ἀθάνατος, χαίρετε ὅσοι δι' αὐτόν τὰ φθαρτὰ κατελείψατε φθαρτὰ δὲ εἰσὶν οὐ μόνον πλοῦτος καὶ χρήματα, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡδονὴ καὶ ἀπόλαυσις ἀμαρτίας φθορὰ ἐστὶ μόναι δὲ αἱ τοῦ Θεοῦ ἐντολαὶ φῶς εἰσὶ καὶ ζωὴ καὶ τοῦτο παρά πάντων καλοῦνται.

κα'. Εἰ φλόγα ἔλαβες, ἀδελφέ, καὶ δραμῶν παρεγένου ἐν κοινοβίῳ ἢ πνευματικῷ πατρί διὰ τοῦτο, κἂν προτρέπη παρ' αὐτοῦ ἢ παρά τῶν συνασκομένων σοι ἀδελφῶν λουτροῖς ἢ βρώμασιν ἢ ἄλλαις θεραπείαις σωματικαῖς χρήσασθαι ἀναπαύσεως χάριν, τοῦτο μὴ καταδέξῃ, ἀλλ' ἀεὶ παρεσκευασμένος ἔσο πρὸς νηστείαν, πρὸς κακοπάθειαν, πρὸς ἐγκράτειαν ἀκροτάτην, ἵνα, εἰ μὲν παρά τοῦ σοῦ ἐν Κυρίῳ πατρός προτραπῆς μετασχεῖν παρακλήσεως, εὐρεθῆς ἐκεῖνῳ μὲν ὑπήκοος, τό δὲ ἴδιόν σου μηδέ ἐν τούτῳ ποιῶν ἐκ προαιρέσεως θέλημα εἰ δὲ μὴ, μετὰ χαρᾶς ὑπομενεῖς ἅπερ ἔκουσίως ποιῆσαι ἠθέλησας ψυχικῶς ὠφελούμενος. Τοῦτο γάρ φυλάττων, ἔση διὰ παντός ἐπὶ πᾶσιν ὡς νηστεύων καὶ ἐγκρατευόμενος καὶ τό ἴδιον ἀποταξάμενος παντάπασι θέλημα οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὴν ἐνοῦσαν ἐν τῇ καρδίᾳ σου φλόγα ἄσβεστον διατηρήσεις, τὴν πάντων καταφρονεῖν σε βιάζουσαν.

κβ'. Ὅταν πάντα τὰ παρ' ἑαυτῶν οἱ δαίμονες πράξωσι καὶ τόν κατά Θεόν ἡμῶν σκοπόν μεταστῆσαι οὐ δυνηθῶσιν ἢ ἐμποδίσει, τότε τοῖς τὴν εὐλάβειαν ὑποκρινόμενοις ὑπεισέρχονται καὶ δι' αὐτῶν τοὺς ἀγωνιζομένους ἐμποδίζειν πειρῶνται. Καὶ πρῶτον μὲν, ὡς ἐξ ἀγάπης δῆθεν καὶ συμπαθείας κινούμενοι, εἰς σωματικὰς ἀναπαύσεις (389) χωρεῖν παραινῶσιν αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ τό σῶμα ἀδυνατήσῃ, φησί, καὶ εἰς ἀκηδῖαν ἐμπέσητε. Ἐπειτα εἰς συντυχίας ἀνωφελεῖς ἐκκαλούμενοι, τὰς ἡμέρας ἐν ταύταις προσαναλίσκειν αὐτοὺς ποιοῦσιν. Εἰ μὲν τις ὑπακούσας τῶν σπουδαίων ὁμοιωθῆ αὐτοῖς, στρέφονται καὶ ἐπεγγελῶσι τὴν αὐτοῦ ἀπώλειαν εἰ δὲ μὴ ὑπαχθῆ τοῖς αὐτῶν λόγοις, ἀλλὰ τηρεῖ ἑαυτόν ξένον ἐκ πάντων καὶ σύννου καὶ ἀπαρρησίαστον, κινεῖται εἰς φθόνον καὶ πάντα ποιοῦσι καὶ πράττουσιν ἕως οὔ καὶ τῆς μονῆς αὐτόν ἐκδιώξωσιν οὐ φέρει γάρ κενοδοξία ἄτιμος ἐπαινουμένην ταπεινώσιν ὄραν ἀπεναντίας αὐτῆς.

κγ'. Ἄγχεται κενόδοξος ταπεινόφρονα ὄρων προχέοντα δάκρυα καὶ δισσῶς ὠφελούμενον, Θεόν ἴλεω δι' αὐτῶν ἐργαζόμενον καὶ ἀνθρώπους εἰς ἔπαινον ἐπισπώμενον ἀβουλήτως.

κδ'. Ἄφ' οὗ σεαυτόν ὅλον τῷ πνευματικῷ σου ἀναθῆ πατρί, ἴσθι ὡς ξένος εἶ ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἔξωθεν ἐπιφέρῃ, ἀνθρωπίνους λέγω πράγμασι τε καὶ χρήμασιν οὔ χωρὶς μηδὲν ἐν αὐτοῖς πράξαι ἢ ποιῆσαι θελήσης, ἀλλὰ μηδέ μικρόν ἢ μέγα αἰτήσῃ πρᾶγμα αὐτῷ ἔᾶσαι σοι, εἰ μὴ τοι αὐτός τῇ οἰκείᾳ γνώμῃ, ἢ προστάξῃ λαβεῖν ἢ αὐτός ἐκεῖνος αὐτοχείρως παρέξῃ σοι.

κε'. Μὴ δῶς ἄνευ τοῦ κατά Θεόν πατρός σου ἐλεημοσύνην ἐξ ὧν χρημάτων εἰσήνεγκας, ἀλλὰ μηδέ διὰ μεσίτου σου λαβεῖν τινα ἐξ αὐτῶν παρ' ἐκείνου θελήσης. Κρεῖττον γάρ πτωχόν καὶ ξένον εἶναί τε καὶ ἀκούειν σε ἢ σκορπίζειν χρήματα καὶ δίδοναι τοῖς πένησι, εἰσαγωγικόν ὄντα πίστεως δὲ ἀκραιφνοῦς τό πάντα ὡς ἐν χειρὶ Θεοῦ ἢ τοῦ πνευματικοῦ πατρός ἀναθέσθαι βουλήσει.

κς'. Μὴ δὴ λαβεῖν ὕδατος αἰτήσῃ ποτόν, εἰ καὶ συμβῆ σε φλέγεσθαι, μέχρις ἂν οἴκοθεν κινηθεῖς ὁ πνευματικὸς σου πατήρ προτρέψῃται. Ἄγχε γάρ σεαυτόν καὶ βιάζου ἐν πᾶσι, πείθων καὶ λέγων τῷ λογισμῷ «Εἰ θέλει ὁ Θεός» καὶ εἰ ἢς ἄξιός τοῦ πιεῖν, ἀποκαλύπτει πάντως τῷ πνευματικῷ σου (390) πατρί καὶ λέγει σοι «Πίε» καὶ τῆνικαῦτα πίεσαι μετὰ καθαροῦ συνειδότος, εἰ καὶ παρά τόν καιρόν ἢ ὥρα ἐστίν.

κζ'. Ὁ πείραν ἐσχηκῶς πνευματικῆς ὠφελείας καὶ ἀνόθευτον πίστιν κτησάμενος, μάρτυρα τῆς ἀληθείας τόν Θεόν προβαλλόμενος εἶπεν «Ἐθέμην τοιοῦτον ἐν ἐμαυτῷ λογισμόν ὡς μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν αἰτήσασθαί ποτε τῷ πατρί μου ἢ πάρεξ αὐτοῦ μεταλαβεῖν τινος τό καθόλου, ἕως ἄν ὁ Θεός πληροφορήσῃ αὐτόν καί προστάξῃ μοι καί οὕτως ἔχων οὐδέποτε, φησί, τοῦ σκοποῦ μου ἀπέτυχον».

κη'. Ὁ πίστιν κτησάμενος ἐναργῆ πρὸς τόν κατά Θεόν πατέρα αὐτοῦ, βλέπων αὐτόν, αὐτόν βλέπειν λογίζεται τόν Χριστόν καί συνών ἢ ἀκολουθῶν αὐτῷ, Χριστῷ συνεῖναι καί ἀκολουθεῖν βεβαίως πιστεύει. Ὁ τοιοῦτος οὐκ ἐπιθυμῆσει ἐτέρῳ τινί ὁμιλήσασθαι ποτε, οὐ προτιμήσει τι τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων ὑπέρ τήν ἐκείνου μνήμην ὁμοῦ καί ἀγάπην. Τί γάρ καί μεῖζον ἢ ὠφελιμώτερον ἐν τῇ παρουσίᾳ καί ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ τοῦ συνεῖναι Χριστῷ; Τί δέ καί ὠραιότερον ἢ γλυκύτερον τῆς θεᾶς αὐτοῦ; Εἰ δέ καί ὁμιλίας ἀξιοῦται τῆς παρ' αὐτοῦ, πάντως ζωὴν τήν αἰώνιον ἐκ ταύτης ἀρύεται.

κθ'. Ὁ ἐκ διαθέσεως τούς λοιδοροῦντας ἢ ἀδικοῦντας ἢ μισοῦντας καί ἀποστεροῦντας αὐτόν ἀγαπῶν καί ὑπέρ τούτων εὐχόμενος, εἰς προκοπὴν ἐν ὀλίγῳ μεγάλην ἀνέρχεται. Ἐν αἰσθήσει γάρ καρδίας τοῦτο γινόμενον εἰς ἄβυσσον ταπεινώσεως καί εἰς δακρῦν πηγᾶς τό λογιζόμενον καταφέρει, ἐν οἷς καταποντίζεται τό τριμερές τῆς ψυχῆς ἀνάγει δέ εἰς οὐρανόν ἀπαθείας τόν νοῦν καί θεωρητικόν ἀπεργάζεται καί τῇ γεύσει τῆς ἐκεῖθεν χρηστότητος πάντα σκύβαλα τὰ τοῦ παρόντος βίου ἠγεῖσθαι ποιεῖ καί αὐτήν δέ τήν τροφήν καί τήν πόσιν μὴ ἐνηδόνως ἢ συχνότερως προσίεσθαι.

λ'. (391) Πίστιν ἐναργῆ ἔδειξεν ὁ καί τό τόπον, ἐν ᾧ ὁ ὁδηγός καί πατήρ αὐτοῦ ἴσταται, ὡς ἅγιον εὐλαβούμενος καί τόν κονιορτόν τῶν ποδῶν αὐτοῦ χερσί λαμβάνων ζεόντως καί ἐπιπέων τῇ ἑαυτοῦ κεφαλῇ καί τῇ καρδίᾳ προσαλείφων, ὡς ἴαμα τῶν τούτου παθῶν καί τῶν ἀμαρτημάτων καθαρτικόν, ἐκείνῳ δέ αὐτῷ μὴ προσεγγίσει τολμῶν μηδέ ἀπλῶς προσψαῦσαι τινος τῶν αὐτοῦ χιτῶνων ἢ σκεπασμάτων ἄνευ τῆς ἐκείνου προστάξεως καί μεταχειριζόμενός τι τῶν ἐκείνου, μετὰ φόβου καί μετὰ αἰδοῦς τοῦτο ποιεῖ, ἀνάξιον ἑαυτόν κρίνων μὴ μόνον τῆς τούτων θεᾶς καί λειτουργίας, ἀλλά καί τῆς ἐν τῇ κέλλῃ αὐτοῦ διαγωγῆς.

λα'. Πολλοί μὲν τῷ βίῳ τούτῳ καί τοῖς τοῦ βίου πράγμασι ἀποτάσσονται, ὀλίγοι δέ καί τοῖς θελήμασι ἑαυτῶν περί ὧν καί ὁ θεῖος λόγος καλῶς ἀποφαίνεται «Πολλοί μὲν κλητοί» λέγων «ὀλίγοι δέ ἐκλεκτοί».

λβ'. Ὅταν μετὰ πάσης κάθῃ ἐπὶ τραπέζης τῆς ἀδελφότητος καί νοερῶς σοι σκιά τὰ πάντα τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑπογράφονται καί τοῦ ἠδέος τῶν βρωμάτων οὐκ ἐπαισθάνῃ, ἀλλ' ὅλην ἔχεις τήν ψυχὴν τῷ θαύματι ἔκκληκτον καί τοῖς δάκρυσιν ἔμπλεον, τότε γίνωσκε τήν τοῦ Θεοῦ σοι χάριν οὕτω ταῦτα ὑποδεικνύειν διὰ τήν ἐκ τοῦ φόβου πολλήν σου ταπεινώσιν, ὅπως, ἰδὼν τὰ ποιήματα τοῦ Θεοῦ καί διδαχθεῖς τῶν αἰσθητῶν τήν ἀδράνειαν, εἰς ἀγάπην τῶν νοητῶν μετεγκεντρίσῃς τόν φόβον σου. Καί αὕτη ἐστίν ἡ πνευματικὴ γνῶσις, ἣν καί λεγομένην ἀκούεις, ἣτις μέσον τοῦ φόβου καί τῆς ἀγάπης εὐρίσκεται καί ἀπό τούτου εἰς ταύτην διαβιβάζει ἀνεπαισθήτως καί ἀκινδύνως τόν ἄνθρωπον.

λγ'. Οὐκ ἐνδέχεται ἄλλως τήν εἰς Θεόν τελείαν ἀγάπην ἀναφαίρετον κτήσασθαι τινὰ εἰ μὴ κατὰ τό μέτρον τῆς πνευματικῆς γνώσεως αὕτη δέ κατὰ μικρόν αὐξάνεται (392) τῇ πρακτικῶς πονούσῃ καθ' ἑκάστην ψυχῇ. Τοῦτο γάρ εἰδώς καί ὁ Ἀπόστολος ἔφη «Ἀπό γάρ τοῦ μεγέθους καί τῆς καλλονῆς τῶν κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργός θεωρεῖται».

λδ'. Μέγεθος οὐρανοῦ καί γῆς πλάτος καί τῶν ἄλλων ἀπάντων τούς λόγους οὐδεὶς ἀξίως καταμαθεῖν δύναται τοῖς αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς. Τὰ γάρ ὑπερβαίνοντα καί νοῦν καί διάνοιαν, πῶς ὀφθαλμοὶ κατανοῆσαι σώματος ἐξισχύσουσι; Μόλις γάρ

καί νοῦς καθαρθεῖς λογισμῶν καί ἐλευθερωθεῖς τῶν προλήψεων, ἐλέει τε καί χάριτι Θεοῦ φωτισθεῖς, κατά τό μέτρον τοῦ φωτισμοῦ καί τήν θεωρίαν τῶν ὄντων ἀξίως δυνήσεται κατιδεῖν.

λε'. Ὡσπερ ἐν νυκτί τοῖς αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ βλέπομεν μόνον ἔνθα ἄν τοῦ φωτός τόν λύχνον ἀνάψωμεν, ὁ δέ λοιπός ἅπας κόσμος τό καθ' ἡμᾶς νύξ ἐστίν, οὕτω τοῖς ἐν νυκτί ἀμαρτημάτων καθεύδουσιν ὁ ἀγαθός δεσπότης φῶς μικρόν γίνεται, Θεός ὢν τοῖς πᾶσιν ἀχώρητος, φειδόμενος τῆς ἀσθενείας ἡμῶν. Καί τότε αἴφνης ἀναβλέπων ὁ ἄνθρωπος καί θεωρῶν τήν φύσιν τῶν ὄντων, ὡς οὐποτε αὐτήν ἐθεάσατο, ἐκπλήττεται καί ἀνωδύνως αὐτόματα προχέει τά δάκρυα, δι' ὧν καθαίρεται καί βαπτίζεται τό δεύτερον βάπτισμα, βάπτισμα ἐκεῖνο, ὃ λέγει διά τῶν εὐαγγελίων ὁ Κύριος «Ἐάν μή τις γεννηθῆ δι' ὕδατος καί πνεύματος, οὐ μή εἰσέλθῃ εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν». Καί πάλιν «Ἐάν μή τις γεννηθῆ ἄνωθεν», ἄνωθεν δέ εἰπών, τήν ἐκ τοῦ πνεύματος ἠνίξατο γέννησιν.

λστ'. Τό πρότερον βάπτισμα ἔχει τό ὕδωρ προὑπογράφον τά δάκρυα, ἔχει τό μύρον τοῦ χρίσματος προσημαῖνον τό νοητόν μύρον τοῦ Πνεύματος. Τό δέ δεύτερον οὐκέτι τύπος τῆς ἀληθείας, ἀλλ' αὐτή ἐστίν ἡ ἀλήθεια.

λζ'. Οὐ πράξεων μόνον πονηρῶν ἀπέχεσθαι δεῖ ἀλλά (393) ἀλλά καί λογισμῶν καί ἐννοιῶν ἐναντίων χρή σπουδάζειν τόν ἀσκητήν ἐλεύθερον εἶναι, ἐνδιατρίβειν δέ ἀεί ταῖς ψυχοφελέσι καί πνευματικαῖς ἐνθυμήσεσιν, ἵν' οὕτως ἀμέριμος ἀπό τῶν βιωτικῶν διαμείνῃ.

λη'. Ὡσπερ ὁ ὄλον αὐτοῦ ἀπογυμνώσας τό σῶμα, ἐάν καλύμματί τι κεκαλυμμένους ἔχη τούς ὀφθαλμούς καί μή θελήσῃ ἄραι καί ἀποσεισασθαι αὐτό, οὐ δύναται ἀπό μόνης τῆς γυμνότητος τοῦ λοιποῦ σώματος ἰδεῖν τό φῶς, οὕτω καί ὁ πάντων τῶν ἄλλων πραγμάτων ὁμοῦ καί χρημάτων καταφρονήσας καί αὐτῶν ἀπαλλαγείς τῶν παθῶν, εἰ μή καί τῶν βιωτικῶν ἐνθυμήσεων καί τῶν πονηρῶν ἐννοιῶν ἐλευθερώσῃ τόν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμόν, οὐκ ὄψεται ποτε τό νοητόν φῶς, αὐτόν τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστόν καί Θεόν.

λθ'. Ὡσπερ κάλυμμα ἐν ὀφθαλμοῖς ἐπιτεθέν, οὕτω λογισμοί κοσμικοί καί βιωτικά ἐνθυμήσεις ἐν διανοίᾳ ἤγουν ἐν ὀφθαλμῷ ψυχῆς γίνονται. Καθόσον οὖν ἐαθῶσι χρόνον, οὐ βλέψομεν ἐπ' ἀν δέ ἐξαρθῶσι τῇ τοῦ θανάτου μνήμῃ, τότε τρανῶς ἴδωμεν τό φῶς τό ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον εἰς τόν ἄνω κόσμον ἐρχόμενον.

μ'. Ὁ ἐκ γενετῆς ὢν τυφλός οὐ νοήσει οὐδέ πιστεύσει τῶν γραφομένων τήν δύναμιν, ὁ δέ βλέψαι ποτέ καταξιωθείς συμμαρτυρήσει εἶναι ἀληθῆ τά λεγόμενα.

μα'. Ὁ βλέπων τοῖς αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς οἶδε πότε μὲν νύξ, πότε δέ ἡμέρα ἐστίν ὁ δέ τυφλός τά ἀμφοτέρα ἀγνοεῖ. Καί ὁ πνευματικῶς ἀναβλέψας καί τοῖς νοεροῖς ὄρων ὀφθαλμοῖς, θεασάμενος τό ἀληθινόν καί ἄδυτον φῶς, ὅταν ἐκ ῥαθυμίας εἰς τήν προτέραν ἀποστραφῆ τύφλωσιν καί τοῦ φωτός ἀποστερηθῆ, εὐαίσθητως αἰσθάνεται τῆς τούτου στερήσεως καί πόθεν αὕτη συνέβη γενέσθαι οὐκ ἀγνοεῖ. Ὁ δέ γε μένων τυφλός ἐκ γενετῆς οὐδέν τῇ πείρᾳ καί τῇ ἐνεργείᾳ περί τούτων ἐπίσταται, εἰ μή τι (394) ἐξ ἀκοῆς ἀκούσῃ καί μάθῃ περί ὧν ἐθεάσατο, καί διηγῆσεται ἄλλοις ἄπερ ἀκήκοεν, αὐτοῦ καί τῶν ἀκούοντων μή εἰδόντων περί ποίων πραγμάτων ἀλλήλοις προσδιαλέγονται.

μβ'. Ἀδύνατον καί τήν σάρκα τῷ κόρῳ τῶν βρωμάτων κατεμπιπλᾶν καί πνευματικῶς τῆς νοεράς καί θείας ἐπαπολαύειν χρηστότητος. Ὅσῳ γάρ τήν γαστέρα τις θεραπεύσει, κατά τοσοῦτον ἐκείνης ἑαυτόν ἀποστερήσει καθόσον δέ τό σῶμα ὑπωπιάσει, ἀναλόγως καί τῆς πνευματικῆς τροφῆς τε καί παρακλήσεως ἐμπλησθήσεται.

μγ'. Καταλείψωμεν πάντα τά ἐπί τῆς γῆς, μή πλοῦτον μόνον καί χρυσόν καί τάς ἄλλας ὕλας τοῦ βίου, ἀλλά καί τήν ἐπιθυμίαν τήν πρὸς αὐτά τέλεον ἀπό τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἀπελάσωμεν. Μισήσωμεν μή τάς ἡδονάς μόνον τοῦ σώματος, ἀλλά καί τάς ἀλόγους κινήσεις αὐτοῦ, καί νεκρῶσαι τοῦτο διὰ πόνων σπουδάσωμεν διὰ τοῦτο γάρ ἐνεργοῦνται τά τῆς ἐπιθυμίας καί εἰς ἔργον ἐξάγονται, καί ζῶντος αὐτοῦ, ἀνάγκη πᾶσα νεκράν τήν ψυχὴν ἡμῶν εἶναι καί δυσκίνητον πρὸς πᾶσαν Θεοῦ ἐντολήν ἢ καί παντελῶς ἀκίνητον.

μδ'. Καθάπερ ἡ φλόξ τοῦ πυρός εἰς ὕψος αἰεὶ αἴρεται, ὡς ἐάν στρέψῃς τήν ὕλην ἀφ' ἧς ἀνάπτεται, οὕτω καί ἡ τοῦ κενοδόξου καρδία ταπεινωθῆναι οὐ δύναται, ἀλλ' ὡς ἐάν εἴπῃς αὐτῷ τά τῆς ὠφελείας αὐτοῦ, μᾶλλον καί μᾶλλον ἐπαίρεται ἐλεγχόμενος γάρ ἢ καί νουθετούμενος, ἀντιλέγει σφοδρῶς, ἐπαινούμενος ἢ καί παρακαλούμενος, ἀνυψοῦται κακῶς.

με'. Ἄνθρωπος μεμελετηκῶς ἀντιλέγειν ἑαυτῷ δίστομός ἐστι μάχαιρα, ἀναιρῶν ἀγνώστως τήν ἰδίαν ψυχὴν καί τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀλλότριον αὐτὴν ἐργαζόμενος.

μστ'. Ὁ ἀντιλέγων ὁμοίος ἐστὶ τῷ ἐκουσίως ἔκδοτον ἑαυτὸν ποιοῦντι τοῖς ὑπεναντίοις τοῦ βασιλέως ἐχθροῖς. Ἡ γάρ ἀντιλογία ἀρπάγιόν ἐστὶ, δέλεαρ ἔχον τήν δικαιολογίαν, δι' ἧς ἀπατώμενοι, τό ἄγκιστρον καταπίνομεν τῆς ἀμαρτίας, (395) ὑφ' οὗ καί ἀρπάζεται εἴωθεν, ὡς ἀπό τῆς γλώττης καί τοῦ λαιμοῦ, ὑπὸ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας ἢ ἀθλία ψυχὴ καί ποτέ μὲν εἰς ὕψος ὑπερηφανίας ἀνάγεσθαι, ποτέ δέ εἰς χάος ἀβύσσου ἀμαρτίας καταποντίζεσθαι καί μετὰ τῶν ἐξ οὐρανοῦ ἐκπεπτωκότων καταδικάζεσθαι.

μζ'. Ὁ ἀτιμαζόμενος ἢ ὑβριζόμενος καί σφόδρα ἀλγῶν τήν καρδίαν γινωσκέτω ἐκ τούτου ὅτι τὸν παλαιὸν ὄφιν περιφέρει ἐγκόλπιον. Εἰ μὲν οὖν μετὰ σιωπῆς ὑπομείνῃ ἢ μετὰ πολλῆς ἀποκριθῆσεται ταπεινώσεως, ἀσθενῆ τοῦτον καί ἐκλελυμένον εἰργάσατο. Εἰ δέ μετὰ πικρίας ἀντείπῃ ἢ καί λαλήσῃ μετὰ θρασύτητος, δέδωκεν ἰσχύν τῷ ὄφει τὸν ἰόν ἐκχεαί ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ καί ἀνημέρωσ τά ἐντὸς αὐτοῦ κατεσθίειν, ὡς ἐντεῦθεν καθ' ἐκάστην ἐνδυναμούμενον αὐτὸν κατάβρωμα ποιῆσθαι τήν ἐπ' ἀγαθοῖς διόρθωσιν καί ἰσχύν τῆς ἀθλίας τούτου ψυχῆς, καί ζῆν μὲν αὐτὸν ἔκτοτε τῇ ἀμαρτίᾳ, νεκρὸν δέ παντελῶς εἶναι τῇ δικαιοσύνῃ.

μη'. Ἐάν ἀποτάξασθαι βουληθῆς καί τήν εὐαγγελικὴν πολιτείαν ἐκδιδαχθῆναι, μή ἀπείρω μηδέ ἐμπαθεῖ διδασκάλω ἑαυτὸν ἐκδῶς, ἵνα μή ἀντὶ εὐαγγελικῆς διαβολικῆς πολιτείας ἐκδιδαχθῆς, ἐπειδὴ καλῶν μὲν διδασκάλων καλὰ τά μαθήματα, κακῶν δέ κακὰ καί σπερμάτων πονηρῶν πάντως πονηρά τά γεώργια.

μθ'. Εὐχαῖς καί δάκρυσι τὸν Θεὸν καθικέτευσον πέμψαι σοι ὁδηγὸν ἀπαθῆ τε καί ἅγιον ἐρεῦνα δέ καί αὐτός τάς θείας γραφάς, μάλιστα τάς τῶν ἁγίων πατέρων πρακτικὰς συγγραφάς, ἵνα ταύταις ἀντιπαρατιθεῖς τά παρά τοῦ διδασκάλου καί προεστῶτός σοι διδασκόμεθα, ὡς ἐν κατόπτρῳ βλέπειν δύνασαι ταῦτα καί καταμανθάνειν, καί τά μὲν συνάδοντα ταῖς θείαις γραφαῖς ἐγκολλποῦσθαι καί κατέχειν τῇ διανοίᾳ, τά δέ νόθα καί ἀλλότρια διακρίνειν καί ἀποπέμπεσθαι, ἵνα μή πλανηθῆς. Πολλοὶ γάρ, (396) ἴσθι, πλάνοι καί ψευδοδιδάσκαλοι ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις γεγόνασιν.

ν'. Πᾶς ὁ μή βλέπων, ἄλλους δέ ὁδηγεῖν ὑπισχνούμενος, πλάνος ἐστὶ καί τούς ἐπομένους αὐτῷ εἰς βόθρον ἀπωλείας ἐντίθησι κατὰ τήν τοῦ Κυρίου φωνήν «Τυφλὸς τυφλὸν ἐάν ὁδηγῆ, ἀμφοτέροι εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται».

να'. Ὁ τυφλὸς πρὸς τό ἐν τυφλὸς ὅλως πρὸς πάντα ἐστίν, ὁ δέ βλέπων ἐν τῷ ἐνὶ ἐν θεωρίᾳ τῶν πάντων ἐστὶ τῆς θεωρίας τε πάντως ἀπέχεται, καί ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν πάντων γίνεται, καί τῶν θεωρουμένων ἔξω ἐστίν ἐν τῷ ἐνὶ οὗτος ὧν τά πάντα ὄρα, καί ἐν πᾶσιν ὧν οὐδέν τῶν πάντων ὄρα.

νβ'. Ὁ βλέπων ἐν τῷ ἐνὶ διὰ τοῦ ἐνός καὶ ἑαυτόν καὶ πάντας καὶ ἅπαντα καθορᾷ, καὶ κεκρυμμένος ὢν ἐν αὐτῷ, οὐδέν τῶν πάντων ὁρᾷ.

νγ'. Ὁ μὴ τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐπουρανίου ἀνθρώπου τε καὶ Θεοῦ, ἐν τῷ λογισμῷ καὶ νοερῷ ἀνθρώπῳ εὐαισθητῶς καὶ γνωστῶς ἐνδυσάμενος, αἷμα μόνον ἐστὶν ἔτι καὶ σὰρξ, πνευματικῆς δόξης αἴσθησιν μὴ δυνάμενος διὰ τοῦ λόγου λαβεῖν, καθάπερ καὶ οἱ ἐκ γενετῆς τυφλοὶ τό τοῦ ἡλίου φῶς διὰ λόγου μόνον γνῶναι οὐ δύνανται.

νδ'. Ὁ ἀκούων οὕτως καὶ βλέπων καὶ αἰσθανόμενος οἶδε τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν, ὡς ἤδη τὴν εἰκόνα φορέσας τοῦ ἐπουρανίου καὶ εἰς ἄνδρα τέλειον ἀνελθὼν τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ οὕτως ἔχων δύναται καὶ καλῶς ὁδηγεῖν ἐν τῇ ὁδῷ τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν τό ποιμνιον τοῦ Χριστοῦ. Ὁ δέ μὴ εἰδῶς καὶ ἄλλως ἔχων πρόδηλός ἐστιν ὅτι οὐδέ τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς τετρανωμένα καὶ ὑγιῆ ἐπιφέρεται, ᾧ καὶ μᾶλλον καλῶς ἔξει τό ἄγεσθαι ἢ τό ἄγειν ἐπικινδύνως.

νε'. Ὁ τῷ διδασκάλῳ καὶ ὁδηγῷ αὐτοῦ ὡς Θεῷ ἀτενίζων (397) ἀντιλέγειν οὐ δύναται. Εἰ δέ οἶεται καὶ λέγει ἀμφοτέρω ἔχειν, ἴστω, πεπλάνηται ὅποιαν γάρ οἱ τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν Θεόν ἔχουσι τὴν διάθεσιν ἀγνοεῖ.

νστ'. Ὁ πιστεύων ἐν τῇ χειρὶ τοῦ ποιμένου αὐτοῦ τὴν ἑαυτοῦ ὑπάρχειν ζωὴν καὶ τόν θάνατον οὐκ ἀντείποι ποτέ ἢ δέ τούτων ἄγνοια ἀντιλογίαν γεννᾷ, τὴν πρόξενον τοῦ νοητοῦ καὶ αἰωνίου θανάτου.

νζ'. Πρὸ τοῦ λαβεῖν τὴν ἀπόφασιν τόν κατάδικον, τόπος δίδοται ἀπολογίας αὐτῷ λαλεῖν τῷ δικαστῇ περὶ ὧν ἔπραξεν μετὰ δέ γε τὴν τῶν πρακτέων φανέρωσιν καὶ τὴν τοῦ δικαστοῦ ἀπόφασιν, οὐδέν ἢ μικρόν ἢ μέγα τοῖς βασανίζουσιν ἀντιλέγει.

νη'. Πρὸ τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τοῦτο τό δικαστήριον τόν μοναχόν καὶ φανερῶσαι αὐτοῦ τὰ ἐγκάρδια, ἴσως ἀντιλέγειν ἔξεστιν αὐτῷ, τὰ μὲν κατὰ ἄγνοιαν τὰ δέ καὶ ὡς οἰομένῳ κρύπτειν τὰ ἑαυτοῦ. Μετὰ δέ τὴν τῶν λογισμῶν ἀποκάλυψιν καὶ εἰλικρινῆ ἐξαγόρευσιν οὐκ ἔξεστιν ἀντιλέγειν τῷ μετὰ Θεόν δικαστῇ καὶ ἐξουσιαστῇ αὐτοῦ μέχρι θανάτου ποτέ. Ὁ γάρ μοναχός ἐν τούτῳ κατ' ἀρχάς εἰσελθὼν τῷ δικαστηρίῳ καὶ ἀπογυμνώσας τὰ κρυπτά τῆς καρδίας αὐτοῦ πέπεισται ἐκ προοιμίων, εἴ γε καὶ ὀπωσοῦν γνῶσιν κέκτηται, ὅτι μυρίων ὑπάρχει θανάτων ἄξιός, καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς αὐτοῦ καὶ τῆς ταπεινώσεως πάσης τιμωρίας καὶ κολάσεως λυτρωθῆναι πιστεύει, εἰ ὡς ἀληθῶς ἄρα τοῦ μυστηρίου τόν τρόπον ἐπίσταται.

νθ'. Ὁ ἀνεξάλειπτα ταῦτα φυλάττων ἐν τῇ ἑαυτοῦ διανοίᾳ τὴν καρδίαν οὐδέποτε κινηθήσεται, παιδευόμενος ἢ νουθετούμενος ἢ ἐλεγχόμενος, ἐπειδὴ ὁ ἐμπύπτων τοῖς τοιούτοις κακοῖς, λέγω δέ τῇ ἀντιλογίᾳ καὶ ἀπιστίᾳ τῇ πρὸς τόν πνευματικόν πατέρα αὐτοῦ καὶ διδάσκαλον, εἰς πέταυρον καὶ βυθόν ἄδου ἔτι ζῶν ἐλεεινῶς καταφέρεται καὶ οἶκος τοῦ Σατανᾶ καὶ πάσης αὐτοῦ τῆς ἀκαθάρτου (398) δυνάμεως γίνεται, ὡς ἀπειθείας καὶ ἀπωλείας υἱός

ξ'. Παρακαλῶ σε τόν τῆς ὑπακοῆς υἱόν ταῦτα στρέφειν συνεχῶς ἐν τῇ διανοίᾳ σου καὶ πάσῃ σπουδῇ ἀγωνίσασθαι τοῦ μὴ κατελθεῖν ἐν τοῖς εἰρημένοις τοῦ ἄδου κακοῖς, ἀλλ' οὕτω δέεσθαι τοῦ Θεοῦ θερμῶς καθ' ἐκάστην καὶ λέγειν «Θεέ καὶ Κύριε τῶν ἀπάντων, ὁ πάσης πνοῆς καὶ ψυχῆς ἔχων τὴν ἐξουσίαν, ὁ μόνος ἰάσασθαι με δυνάμενος, ἐπάκουσόν μου τῆς δεήσεως τοῦ ταλαιπώρου καὶ τόν ἐν ἐμοὶ ἐμφωλεύοντα δράκοντα τῇ τοῦ παναγίου σου Πνεύματος ἐπιφοιτήσῃ θανατώσας ἀφάνισον κάμῃ πτωχόν καὶ γυμνόν πάσης ὑπάρχοντα ἀρετῆς τοῖς τοῦ ἀγίου μου πατρός ποσὶ μετὰ δακρύων προσπεσεῖν ἀξίωσον καὶ τὴν ἀγίαν αὐτοῦ ψυχὴν εἰς συμπάθειαν τοῦ ἐλεῆσαι με ἔλκυσον. Καὶ δῶς, Κύριε, ταπείνωσιν τῇ καρδίᾳ μου καὶ λογισμούς πρέποντας ἀμαρτωλῷ συνθεμένῳ σοι μετανοεῖν, καὶ μὴ εἰς τέλος ἐγκαταλείψῃς ψυχὴν ἅπαξ συνταξαμένην καὶ ὁμολογήσασαν καὶ ἀντί παντός τοῦ κόσμου ἐκλεξαμένην καὶ προτιμησαμένην σε. Οἶδας γάρ, Κύριε, ὅτι θέλω σωθῆναι, εἰ

καί ἡ πονηρά μου συνήθεια ἐμπόδιόν μου καθίσταται ἀλλά δυνατά σοι, Δέσποτα, πάντα ὅσα παρά ἀνθρώποις ἀδύνατα».

ζα'. Οἱ καλόν τόν θεμέλιον τῆς πίστεως καί ἐλπίδος ἐν τῇ αὐλῇ καταβαλόντες τῆς εὐσεβείας μετά φόβου καί τρόμου, καί ἐπί τήν πέτραν τῆς ὑπακοῆς τῶν πνευματικῶν πατέρων τούς πόδας ἀσαλεύτους ἐρείσαντες, καί ὡς ἐκ Θεοῦ στόματος τά παρ' ἐκείνων ἐντελλόμενα ἀκούοντες, καί τῷ θεμελίῳ τούτῳ τῆς ὑπακοῆς ἀδιστακτικῶς ἐποικοδομοῦντες αὐτά ἐν ταπεινώσει ψυχῆς, εὐθύς κατορθοῦσι, καί κατορθοῦται αὐτοῖς τό μέγα τοῦτο καί πρῶτον κατόρθωμα, τό ἑαυτοῦς ἀπαρνήσασθαι. Τό γάρ πληροῦν ἀλλότριον θέλημα καί μή τό ἑαυτοῦ, οὐ μόνον ἀπάρνησιν (399) τῆς ἰδίας ψυχῆς, ἀλλά καί νέκρωσιν τήν πρός τόν κόσμον ἅπαντα ἐμποιεῖ.

ζβ'. Τῷ τῷ ἑαυτοῦ πατρί ἀντιλέγοντι συγχαίρουσι δαίμονες, τῷ δέ μέχρι ταπεινουμένῳ θανάτου θαυμάζουσιν ἄγγελοι ἔργον γάρ τοῦ Θεοῦ ὁ τοιοῦτος ἐργάζεται, ἐξομοιούμενος τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, τῷ τήν ὑπακοήν πεπληρωκότι τῷ ἰδίῳ πατρί μέχρι θανάτου, θανάτου δέ σταυροῦ.

ζγ'. Ὁ πολὺς καί ἄκαιρος συντριμμὸς τῆς καρδίας σκοτίζει καί θολεῖ τήν διάνοιαν, καί τήν μέν καθάραν εὐχὴν καί ταπεινώσιν ἀπό τῆς ψυχῆς ἐξαφανίζει, πόνον δέ καρδιακόν ἐμποιεῖ, ἐντεῦθεν δέ σκληρότητα καί πώρωσιν ἄπειρον διά δέ τούτων τήν ἀπόγνωσιν τοῖς πνευματικοῖς οἱ δαίμονες πραγματεύονται.

ζδ'. Ὁπνήκα σοι ταῦτα ὑπαντήσωσι, μοναχέ, εὐρῆς δέ ζῆλον καί πόθον τελειότητος ἐν τῇ ψυχῇ σου πολύν, ὡς ἐπιθυμεῖν σε πᾶσαν μέν ἐντολήν πληρῶσαι τοῦ Θεοῦ καί μηδέ μέχρις ἀργοῦ λόγου παραπίπτειν καί ἀμαρτάνειν, μηδενός δέ τῶν πάλαι ἀπολειφθῆναι ἀγίων κατά πρᾶξιν καί γνώσιν καί θεωρίαν, ὅρας δέ σαυτόν κωλυόμενον παρά τοῦ ὑποσπείροντος τά τῆς ἀθυμίας ζιζάνια μή ἐλάσαι εἰς τοσοῦτον ὕψος τῆς ἀγιωσύνης ἐν τῷ ὑποβάλλειν αὐτόν ἐν σοὶ λογισμούς καί λέγειν «Ἀδύνατόν σοι μέσον τοῦ κόσμου σωθῆναι φυλάξαι πάσας τάς ἐντολάς ἀνελλιπῶς τοῦ Θεοῦ», τότε σύ ἐν μιᾷ καθίσας κατά μόνας γωνία, σύστειλον σεαυτόν καί ἐπισύναξόν σου τόν λογισμόν καί δός ἀγαθὴν βουλήν τῇ σῇ ψυχῇ καί εἰπέ «Ἴνα τί περίλυπος εἶ, ἡ ψυχὴ μου, καί ἵνα τί συνταράσσεις με; Ἐλπισον ἐπὶ τόν Θεόν ὅτι ἐξομολογήσομαι αὐτῷ. Σωτήριον γάρ τοῦ προσώπου μου οὐχί τά ἔργα μου, ἀλλ' ὁ Θεός μου ἔστι». Τίς γάρ ἐξ ἔργων νόμου δικαιωθήσεται; Οὐ (400) δικαιωθήσεται γάρ ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν. Ἄλλ' ἐκ πίστεως τῆς εἰς αὐτόν τόν Θεόν μου ἐλπίζω σωθῆναι διά τῆς ἀφάτου αὐτοῦ εὐσπλαχνίας δωρεάν «Ἵπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, Κυρίῳ τῷ Θεῷ μου προσκυνῶ καί αὐτῷ ἐκ νεότητός μου λατρεύω, τῷ δυναμένῳ με σῶσαι ἐν μόνῳ τῷ ἐλέει αὐτοῦ. Ἀπόστηθι οὖν ἀπ' ἐμοῦ ὁ Θεός ὁ ποιήσας με κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ καταργήσει σε».

ζε'. Ὁ Θεός ἐξ ἡμῶν οὐδέν ἕτερον ἐπιζητεῖ τῶν ἀνθρώπων ἀλλ' ἢ τό μή ἀμαρτάνειν, καί μόνον τοῦτο δέ οὐκ ἔστιν ἔργον νόμου ἀλλά φυλακὴ ἀπαράβατος τῆς εἰκόνας καί τοῦ ἄνωθεν ἀξιώματος, ἐν οἷς, κατά φύσιν ἐστῶτες καί τόν χιτῶνα φοροῦντες λελαμπρυσμένον τοῦ Πνεύματος, ἐν τῷ Θεῷ μένομεν καί αὐτός ἐν ἡμῖν, θέσει θεοὶ καί υἱοὶ Θεοῦ χρηματίζοντες, ἐν τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ σημειούμενοι.

ζστ'. Ἀκηδία καί βάρος τοῦ σώματος, ἐξ ὀκνηρίας καί ἀμελείας προσγεγόμενα τῇ ψυχῇ, τοῦ συνήθους ἀφιστῶσι κανόνος καί σκότωσιν τῇ διανοίᾳ προξενοῦσι καί ἀθυμίαν, ὡς ἐντεῦθεν δειλίας καί βλασφημίας λογισμούς ἐπιπολάζειν ἐν τῇ καρδίᾳ καί μηδέ ἐν τῷ συνήθει τόπῳ τῆς προσευχῆς εἰσελθεῖν τόν ὑπὸ τοῦ δαίμονος τῆς ἀκηδίας πειραζόμενον δύνασθαι, ἀλλά καί ὀκνεῖν αὐτόν καί κατά τοῦ ποιητοῦ τῶν ἀπάντων ἐνθυμεῖσθαι παράλογα. Γνοὺς οὖν τήν αἰτίαν καί πόθεν σοι ταῦτα ἐπῆλθον, σπουδαίως εἴσελθε εἰς τόν συνήθη τόπον τῆς προσευχῆς σου, καί τῷ

φιλανθρώπῳ Θεῷ προσπεσῶν δεήθητι μετὰ στεναγμοῦ καὶ δακρύων ἐν ὁδύνῃ καρδίας σου τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ βάρους τῆς ἀκηδίας καὶ τῶν πονηρῶν λογισμῶν, καὶ δοθήσεται σοι ἐμπόνως κρούοντι καὶ ἐπιμένοντι ἢ τούτων ἐν τάχει ἐλευθερία.

ξζ'. Ὁ καθαρὰ τὴν καρδίαν κτησάμενος, οὗτος δειλίαν ἐνίκησεν} ὁ δὲ ἀκμήν καθαιρόμενος, ποτέ μὲν βάλλει αὐτήν, (401) ποτέ δὲ βάλλεται ὑπ' αὐτῆς} ὁ δὲ μηδόλως ἀγωνιζόμενος, ἢ παντελῶς ἀναισθητεῖ καὶ ἐν τῷ φίλος εἶναι παθῶν καὶ δαιμόνων, ὅς πρὸς τῇ κενοδοξίᾳ καὶ οἴησιν νοσεῖ δολῶν εἶναί τι μηδὲν ὦν, ἢ δειλίας δοῦλος ὑπάρχει καὶ ὑποχείριος, τρέμων ὡς τῷ φρονήματι νήπιος, καὶ φοβούμενος φόβον ἐκεῖ ἔνθα φόβος οὐκ ἔστιν οὐδὲ δειλία τοῖς φοβουμένοις τόν Κύριον.

ξη'. Ὁ φοβούμενος τόν Θεόν δαιμόνων ὀρμάς οὐ φοβεῖται οὐδέ τὰς ἀσθενεῖς ἐφόδους αὐτῶν ἀλλ' οὐδέ ἀνθρώπων πονηρῶν ἀπειλάς} ὡσπερ δέ τις φλόξ ἢ φλέγον πῦρ ὄλος ὦν, ἐν ἀδύτοις τόποις καὶ ἀφεγγεσί νυκτός καὶ ἡμέρας περιῶν, φυγαδεύει τοὺς δαίμονας, φεύγοντας μᾶλλον αὐτόν, ἢπερ αὐτούς ἐκεῖνος, μὴ ἐμπρησθῆναι ὑπὸ τῆς ἐκπεμπομένης ἐξ αὐτοῦ φλογειδοῦς ἐκτίνος τοῦ θείου πυρός.

ξθ'. Ὅς τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ στοιχεῖ, οὗτος μέσον ἀνδρῶν ἀναστρεφόμενος πονηρῶν οὐ φοβεῖται, τόν φόβον αὐτοῦ ἔνδοθεν ἔχων καὶ φέρων τό ἀκαταμάχητον ὄπλον τῆς πίστεως, μεθ' ἧς ἰσχύει καὶ δύναται πάντα ὄρᾶν, καὶ αὐτὰ τὰ δοκοῦντα τοῖς πολλοῖς δυσχερῆ καὶ ἀδύνατα} ἀλλ' ὡσπερ τις γίγας ἐν μέσῳ πιθήκων ἢ λέων βρυχώμενος ἐν μέσῳ κυνῶν καὶ ἀλωπέκων διάγων, πεποιθὼν ἐστὶν ἐπὶ Κύριον καὶ τῷ στερρῷ τοῦ φρονήματος καταπλήττει αὐτούς καὶ ἐκδειματοῖ τὰς φρένας αὐτῶν, ὡς ράβδον σιδηρᾶν τόν ἐν σοφίᾳ λόγον ἐπιφερόμενος.

ο'. Μὴ θαυμάσης, ἐάν ὑπὸ δειλίας κυρευόμενος πάντα φοβούμενος τρέμης} ἔτι γάρ ἀτελής εἶ καὶ ἀνίσχυρος καὶ ὡσπερ νήπιον τὰ μορμολύκεια δέδοικας} ἢ γάρ δειλία πάθος ἐστὶ νηπιῶδες καὶ καταγέλαστον κενοδόξου ψυχῆς. Πρὸς τοῦτον οὖν τόν δαίμονα μὴ θέλε λόγους λέγειν ἢ ἀντιρρήσεις ποιεῖσθαι} τῆς γάρ ψυχῆς τρεμούσης καὶ κλονουμένης, οὐκ ὠφελήσουσι λόγοι} ἀφείς δέ τούτους, (402) ὅση σοι δύναμις τόν λογισμὸν σου ταπεινώσον καὶ θᾶττον γνώσεις ἠφανισμένην δειλίαν.

οα'. Ὑπὸ ἀκηδίας ποτέ τις κατασχεθεῖς, χαῦνον τόν νοῦν καὶ σκοτεινόν ἔσχε καὶ ἔκλυτον αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, ὡς μικρόν ἐκ τούτου τό πένθος ἐκλείψαι ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτοῦ καὶ τὴν φλόγα ἐν αὐτῷ σβεσθῆναι τοῦ Πνεύματος καὶ πάντα τόν οἶκον τοῦ σώματος αὐτοῦ πλησθῆναι καπνοῦ} οὐ μὴν ἀλλὰ γάρ καὶ νάρκωσις μελῶν ἐν αὐτῷ γενομένη, ἐξ ὀκνηρίας εἰς ὕπνον ἄμετρον κατεφέρετο, ὡς ἐξ ἀνάγκης ἐλλείπειν αὐτῷ καὶ τὴν συνήθη ἀκολουθίαν. Πρὸς ταῦτα δέ δι' ἐγκρατείας ἀνθιστάμενος καὶ ἀγρυπνίας, ὡς τόν ὕπνον ἐνίκησε, θᾶττον ἢ καρδία αὐτοῦ ἐξ οἴησεως ἐσκληρύνετο, καὶ πένθους ἐκλείποντος, ἢ δειλία αὐτῷ ὑπεισῆρχετο. Ὡς δὲ πάλιν ἦσθετο ταύτην οὔσαν ἐν αὐτῷ, ἄωρί τῆς κέλλης αὐτοῦ ἔξω ἐγένετο καὶ εἰς ζοφώδη τόπον καὶ σκοτεινόν ἀπελθὼν, στάς τε ἐν αὐτῷ καὶ τὰς χεῖρας εἰς οὐρανοὺς ἀνατείνας καὶ τό σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐν ἑαυτῷ ἐκτυπώσας, ὄμμα τε ψυχῆς πρὸς Θεόν ἀνατείνας, ὡς μικρόν ἐταπεινώσε τόν λογισμὸν, εὐθύς ὁ τῆς διελίας ἐξ αὐτοῦ δαίμων ἀπέστη μικρόν. Ὁ δὲ κραταιότερος αὐτοῦ, ὁ δεινός τῆς κενοδοξίας ἐχθρός, ὑπέκλεπτε τούτου τόν λογισμὸν, κατασπάσαι βουλόμενος αὐτόν καὶ αὐθις τῷ τῆς δειλίας δαίμονι παραδοῦναι} ὅπερ κατανόησας, τεθαύμακε καὶ τόν Θεόν ἐδυσώπει θερμῶς ῥύσασθαι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ τῶν τοιοῦτων παγίδων τοῦ διαβόλου.

οβ'. Πολλὴ καὶ πᾶσιν, οἶμαι, δυσνόητος ἢ τούτων συμπλοκὴ καὶ κακία καὶ μέθοδος τῶν δαιμόνων ὑπάρχει. Ἔγνω γάρ τόν τῆς δειλίας δαίμονα τῷ τῆς ἀκηδίας συνερχόμενον καὶ συγκροτοῦντα, καὶ τοῦτον ἐκεῖνῳ βοηθοῦντα καὶ συναιρόμενον, καὶ τόν μὲν πρῶτον φόβον ἐν τῇ ψυχῇ μετὰ σκληρότητος ἐμποιοῦντα, τόν ἕτερον δὲ σκότῳσιν καὶ πάρεσιν, ἔτι τε πῶρωσιν ψυχῆς τε καὶ νοός καὶ ἀπόγνωσιν

ἐργαζόμενον. Δοκίμιον δέ τοῖς ἀγωνιζομένοις ἡ ἀκηδία, πρόξενος αὐτοῖς ταπεινώσεως γινομένη.

ογ'. (403) Τοῖς προκόψασιν ἐν εὐχῇ ἢ καί ἐπιμελουμένοις εὐχῆς ὁ τῆς ἀκηδίας μάλιστα δαίμων ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον πολεμεῖν εἴωθεν. Οὐδεὶς γάρ ἕτερος τῶν ἄλλων δαιμόνων κατὰ τῶν τοιούτων ἰσχύει, εἴτε κατὰ οἰκονομικὴν παραχώρησιν τούτου κατ' αὐτῶν ἰσχύσαντος, εἴτε καί ἐκ τῶν τοῦ σώματος ἀνωμαλιῶν τὴν καθ' ἡμῶν λαβόντος ἰσχύν, ὡς γε πείθομαι μάλλον. Τό δέ λεγόμενόν ἐστι τοιοῦτον} πολλὰ φαγῶν καὶ τόν στόμαχον βαρηθεὶς καὶ εἰς κόρον ὑπνώσας, ἐκυρίευσεν τοῦ νοός μου τό πάθος καὶ ἠττήθην} εἶτα πάλιν ὑπὲρ τό μέτρον ἐγκρατευσάμενος, τόν νοῦν μου σκοτεινόν καὶ δυσκίνητον εἰργασάμην καὶ αὐθις εἰς τό αὐτό περιέπεσα πάθος. Ἔστι δ' ὅτε καί ἐκ τῆς τοῦ ἀέρος κράσεως, οὐκ οἶδ' ὅπως εἶπω, καὶ τῆς ἀχλυῶδους παχύτητος τοῦ νοτιαίου ἀνέμου ταῦτα συμβαίνειν τοῖς ἀγωνιζομένοις.

οδ'. Ἀκηδία θάνατος ψυχῆς καὶ νοός ἐστι. Ταύτην εἰ παρεχώρησεν ὁ Θεός καθ' ἡμῶν ἐνεργῆσαι κατὰ τὴν δύναμιν αὐτῆς, οὐδεὶς ἄν ἐσώθη τῶν ἀγωνιζομένων ποτέ. Ἡμέτερον δέ ὅμως ἐστὶ τό ἀντιστῆναι αὐτῇ κατὰ τό ἐνόν τῆς δυνάμεως, Θεοῦ δέ τό καὶ μυστικῶς ἡμᾶς διεγείρειν καὶ φανερώς νικητὰς ἀποδείξαι αὐτῆς. Ἀδύνατον δέ τινα θανόντα ἀναστήσαι δίχα βοήθειας τοῦ ἐκ νεκρῶν ἑαυτὸν ἀναστήσαντος.

οε'. Ὀπηνίκα εἰς οἴησιν κλαπεῖς ὁ νοῦς ἐν αὐτῇ ἐμβαθύνῃ καὶ εἶναι τι ἐναγωνίως ἔχων καθ' ἑαυτὸν ὑπολάβῃ, τῆνικαῦτα ἢ ἀοράτως αὐτὸν φωτίζουσα χάρις ἀφίσταται, καὶ βραχὺ κενόν καταλείψασα, εὐθύς ἐλέγχεται αὐτοῦ ἢ ἀσθένεια, ὡσπερ ἀγρίων κυνῶν ἐπιδραμόντων αὐτῶ τῶν παθῶν καὶ καταπιεῖν ζητούντων αὐτόν} οὐ καὶ ἐξαπορουμένου, μὴ ἔχοντος δέ ποῦ φυγεῖν καὶ σωθῆναι, πρὸς τόν δυνάμενον σώσαι αὐτόν καταφεύγει διὰ ταπεινώσεως Κύριον.

οστ'. Ὁ ἔξω γεγονώς τοῦ κόσμου παντός ὡς ἐν (404) ἐρήμῳ ἀβάτω καὶ μεστῇ θηρίων ὄντα κατανοεῖ ἑαυτόν. Ὅθεν φόβῳ ἀρρήτῳ καὶ τρόμῳ ἀνεκδιηγῆτω συνεχόμενος, βοᾷ πρὸς τόν Θεόν, ὡς μὲν Ἴωνᾶς, ἐκ τοῦ κήτους καὶ τῆς θαλάσσης τοῦ βίου, ὡς δέ Δανιήλ, ἐκ τοῦ λάκκου τῶν ἀγρίων παθῶν καὶ λεόντων, ὡς δέ οἱ τρεῖς παῖδες, ἐκ τῆς καμίνου τοῦ ἐμφύτου τῆς ἐπιθυμίας πυρός τῆς καιομένης, ὡς δέ Μανασσῆς, ἐκ τοῦ χαλκουργήματος τοῦ πηλίνου τούτου καὶ θνητοῦ σώματος. Οὐ καὶ εἰσακούων ὁ Κύριος, ῥύεται αὐτόν ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς ἀγνοίας καὶ τῆς φιλίας τοῦ κόσμου, καθάπερ τόν προφήτην ἐκ τοῦ κήτους ἐκείνον, τοῦ μηκέτι παλινοστήσαι πρὸς ταῦτα} ῥύεται αὐτόν ἐκ τοῦ λάκκου τῶν πονηρῶν λογισμῶν τῆς ἐπιθυμίας, τῶν ἀρπαζόντων καὶ κατεσθιόντων τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς, ὡς τόν Δανιήλ} ἀπὸ τῶν ἐμπαθῶν προλήψεων τοῦ πυρός, τοῦ καταφλέγοντος καὶ λυμαιομένου αὐτοῦ τὴν ψυχὴν καὶ πρὸς πράξεις ἀτόπους βία συνωθούντος καὶ ἔλκοντος, φυλάττει αὐτόν ἀκατάφλεκτον, τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι δροσίζων αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, ὡς τοὺς Ἰσραηλίτας ἐκείνους} καὶ ἀπὸ τῆς γεώδους ταύτης καὶ βαρείας καὶ ἐμπαθεστάτης σαρκός ἀταπείνωτον διατηρήσας καὶ ἄπτωτον, υἰὸν φωτός καὶ ἡμέρας αὐτόν ἀπεργάζεται καὶ τῆς ἀθανασίας ἐνθεν ἤδη ἀπογεύει αὐτόν.

οζ'. Ψυχὴ ἢ σχετικῶς οἰκοῦσα ἐν τῇ ταπεινώσει ταύτῃ τοῦ σώματος καὶ τῶν ἡδονῶν τούτου ἀντιποιομένη καὶ τῆς δόξης τῶν ἀνθρώπων ἀντεχομένη, ἢ τούτων μὲν ἀλογήσασα αἰσθανομένη δέ τοῦ ἀέρος τούτου τῆς εὐθυμίας, πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν καὶ ἐντολήν Θεοῦ ἀκίνητος ὑπάρχει παντάπασι καὶ ἀπρόθυμος, ὡς καταβαρουμένη καὶ πεδουμένη δεινῶς ὑπὸ τῶν εἰρημένων κακῶν. Ἐπὶ δέ, διεγερθεῖσα πόνοις κακοπαθείας καὶ δάκρυσι μετανοίας, (405) τό βάρος ἀφ' ἑαυτῆς ἀποσεισθῆται τῆς σαρκός καὶ τὴν ἄλμην τοῦ γεώδους φρονήματος τοῖς νάμασιν ἀποκλύσθαι τῶν δακρύων καὶ ὑπεράνω τῆς ταπεινώσεως γένηται τῶν ὀρωμένων καὶ φωτός ἀπολαύση καθαροῦ καὶ ἐλευθερίας ἀξιωθῆ τῶν τυραννούντων παθῶν, αὐτίκα

προφητικῶς καὶ αὐτὴ βοᾷ πρὸς Θεόν} «Διέρρηξας τὸν σάκκον μου καὶ περιέζωσάς με εὐφροσύνην, ὅπως ἂν ψάλλῃ σοι ἡ δόξα μου καὶ οὐ μὴ κατανυγῶ».

οη'. Τρεῖς μὲν ἡ θεία Γραφή τόπους, ἐν οἷς ἐμφιλοχωρεῖν ὁ νοῦς εἴωθεν, ὑποσημαίνεται. Ἐγὼ δὲ δύο μᾶλλον εἶναι φημι, οὐκ ἐναντία τῇ Γραφῇ δογματίζων, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους τὸ μέσον οὐκ ἀριθμῶν} οἷόν τι λέγω, ὁ ἐκ πόλεως εἰς πόλιν καὶ ἀπὸ χώρας εἰς ἑτέραν μεταβάς χώραν, οὐχὶ καὶ τὴν ὁδὸν αὐτὴν ἦν ὠδεύσε χώραν ἢ πόλιν καλέσειεν, εἰ καὶ πολλά τινα καὶ θαυμαστά κατ' αὐτὴν θεάσεται πράγματα. Ὁ γὰρ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου πρὸς τὴν τῆς ἐπαγγελίας μεταβάς γῆν καὶ ἐν ταύτῃ κατοικισθεῖς, πάντων μὲν τῶν ἐν μέσῳ μέμνηται καὶ ταῦτα διηγείται τοῖς παῖσιν} οὐ μέντοι δὲ ἀπὸ πρώτης εἰς δευτέραν, καὶ ἀπὸ δευτέρας εἰς τρίτην πόλιν ἢ χώραν μεταβῆναι λέγει, ἀλλ' ὡσπερ ἀπὸ δουλείας εἰς ἐλευθερίαν καὶ ἀπὸ σκότους εἰς φῶς καὶ ἀπὸ αἰχμαλωσίας εἰς τὴν τῆς οἰκείας πατρίδος ἀποκατάστασιν. Οὕτω καὶ ἀπὸ ἐμπαθείας εἰς ἀπάθειαν καὶ ἀπὸ τῆς τῶν παθῶν δουλώσεως εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Πνεύματος καὶ ἀπὸ τῆς παρά φύσιν προλήψεως, ὅπερ αἰχμαλωσίαν ὁ πνευματικὸς ἀποκαλεῖ νόμος, εἰς τὴν ὑπὲρ φύσιν ἐπάνοδον, ἀπὸ τοῦ βιωτικοῦ πελάγους καὶ κλύδωνος πρὸς τὴν ἔξω τοῦ κόσμου γαληνιαίαν κατάστασιν, ἀπὸ τῆς πικρίας τῶν βιωτικῶν μεριμνῶν τε καὶ θλίψεων εἰς τὴν ἀνεκκλήτητον γλυκύτητα καὶ ἀμεριμνίαν γῆϊνου παντός πράγματος, ἀπὸ τῆς περὶ τὰ πολλά ἐπιθυμίας περιστάσεως τε καὶ τύρβης πρὸς τὸ ἔν (406) μόνον καὶ τὴν ὀλικὴν σχέσιν αὐτοῦ καὶ ἀγάπην, ὁ νοῦς ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων μεταβαίνειν εἴωθεν.

οθ'. Ἡ μετάβασις τοῦ νοός ἀπὸ τῶν ὀρωμένων ἐπὶ τὰ ἀόρατα καὶ ἡ ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ἐπὶ τὰ ὑπὲρ αἰσθησιν τούτου ἐμφιλοχώρησις λήθην πάντων τῶν ὀπισθεν ἐμποιεῖ. Ταύτην οὖν ἐγὼ ἡσυχίαν ὄντως καὶ ἡσυχίας χῶρον καὶ τόπον ἀποκαλῶ, εἰς ὃν ὁ ἀνελθεῖν ἀξιωθείς, οὐχ ὡς ὁ Μωϋσῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ νύκτας τοσαύτας ποιήσας πάλιν ἐκεῖθεν κατενεχθήσεται, ἀλλὰ καλὸν ἐκεῖ εἶναι βεβαιωθείς οὐκέτι πρὸς τὰ κάτω καθόλου ἐπιστραφήσεται} οἶκος δὲ τῆς Τριάδος ἐντεῦθεν γενόμενος καὶ αὐτός ἐν τῇ Τριάδι, ὡς ἐν αὐτῷ ὢν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ἐγκατοικήσει, τῆς ἀγάπης δηλονότι κρατούσης αὐτόν καὶ μὴ ἐώσης πεσεῖν.

π'. Οὐχ ὁ ἡσυχάζων μόνος ἢ ὁ ὑποτασσόμενος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἡγουμενεύων καὶ ὁ πολλῶν προϊστάμενος καὶ αὐτός ὁ διακονῶν, ἀμεριμνος ὀφείλει εἶναι, ἡγουν ἐλεύθερος ἀπὸ πάντων τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ἀναμφιβόλως} εἰ γὰρ μεριμνῶμεν, παραβάται τῆς τοῦ Θεοῦ ἐντολῆς εὐρισκόμεθα τῆς λεγούσης} «Μὴ μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε ἢ τί πίητε ἢ τί ἐνδύσησθε} ταῦτα γὰρ πάντα, τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ} καὶ πάλιν} «Βλέπετε μήποτε βαρυνθῶσιν αἱ καρδία ὑμῶν ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτικαῖς».

πα'. Ὁ ἐν τοῖς βιωτικοῖς ἔχων πράγμασι τὸν λογισμόν μεριμνῶντα οὐκ ἔστιν ἐλεύθερος} ὑπὸ γὰρ τῆς τούτων μερίμνης κατέχεται καὶ δεδούλωται, κἂν ὑπὲρ ἑαυτοῦ μεριμνᾷ ταῦτα κἂν δι' ἑτέρους. Ὁ δὲ ἀπὸ τούτων ἐλεύθερος, οὔτε δι' ἑαυτόν, οὔτε δι' ἑτέρους μεριμνήσει βιωτικῶς, κἂν ἐπίσκοπος κἂν ἡγούμενος κἂν διάκονος εἶναι τύχη} ἀλλ' οὐδέ ἀργήσει ποτέ ἢ τινος καταφρονήσει τῶν εὐτελεστέρων καὶ σμικροτάτων, θεαρέστως δὲ (407) ἅπαντα ποιῶν καὶ πράττων, ἀμεριμνος ἐν παῖσι διατελέσει καὶ ἐν τῷ βίῳ παντί.

πβ'. Ἔστι μερίμνα ἄπρακτος καὶ πρᾶξις ἀμεριμνος, ὡς καὶ τὸ ἀνάπαλιν ἀμεριμνία ἔμπρακτος καὶ ἀργία ἐμμεριμνος, ἅς καὶ ὁ Κύριος ἐδήλωσεν εἰπὼν τὴν μὲν ἐν τῷ εἰπεῖν} «Ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι} καὶ πάλιν} «Ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον», οὐκ ἀναιρῶν τὸ ἐργάζεσθαι, ἀλλὰ τὴν χωρὶς μερίμνης ἐργασίαν ἐκδιδάσκων ἡμᾶς} τὴν δὲ ἐν τῷ αὐθις εἰπεῖν} «Τίς μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα;} ἀναιρῶν τὴν ἄπρακτον μερίμναν} περὶ δὲ τῆς

ἐμπράκτως γινομένης ἔφη} «Καί περί ἐνδύματος ἢ τροφῆς τί μεριμνᾶτε; οὐχ ὁρᾶτε τά κρίνα τοῦ ἀγροῦ καί τά πετεινά τοῦ οὐρανοῦ πῶς τά μὲν αὐξάνει, τά δέ διατρέφεται;». Οὕτω τήν μὲν ἀναιρῶν, τήν δέ βεβαιῶν, ὁ Κύριος διδάσκει ἡμᾶς πῶς δεῖ μὴ μεριμνῶντας μεμεριμημένως ἐργάζεσθαι, καί πῶς ἀμερίμνους ὄντας τῆς μὴ προσηκούσης ἐργασίας ἀπέχεσθαι.

πγ'. Μὴ καταλύσης σου τήν οἰκίαν ἐν τῷ βούλεσθαί σε τήν τοῦ πλησίον οἰκοδομησαί} ὅρα γάρ ὡς χαλεπὸν τό ἔργον καί δύσκολον, μήποτε προαιρουμένου σου τοῦτο, καί τήν σὴν καθαιρήσης, καί ἀνοικοδομησαί τήν ἐκείνου ἰσχύσης οὐδόλως.

πδ'. Ἐάν μὴ τελείαν ἀπροσπάθειαν τῶν πραγμάτων καί τῶν χρημάτων κτήση τοῦ βίου, μὴ θελήσης οἰκονομίαν ἐγχειρισθῆναι πραγμάτων, ἵνα μὴ ἀλῶς ἐν τούτοις καί ἀντί τοῦ λήψεσθαι μισθὸν διακονίας, κλέπτου καί ἱερόσυλου καταδίκην ὑφέξεις. Εἰ δέ ὑπὸ τοῦ προεστῶτος πρὸς τοῦτο ἐκβιασθῆς, ὡς πῦρ μεταχειριζόμενος φλέγον διάκεισο, καί τήν προσβολήν τοῦ λογιμοῦ δι' ἐξαγορεύσεως (408) καί μετανοίας ἀπειργῶν, ἀβλαβῆς τῇ τοῦ προεστῶτος εὐχῇ διατηρηθήση.

πε'. Ὁ μὴ γεγωνῶς ἀπαθῆς οὐδ' ὅτι ἐστὶν ἀπάθεια οἶδεν, ἀλλ' οὐδέ πιστεύειν εἶναι τινα τοιοῦτον ἐπὶ τῆς γῆς δύναται. Πῶς γάρ ὁ μὴ ἑαυτὸν ἀπαρνησάμενος πρῶτον καί τό αἷμα προθύμως κενώσας τό ἑαυτοῦ ὑπὲρ τῆς μακαρίας ταύτης τῷ ὄντι ζωῆς ἄλλον ὑπονοήσει ταῦτα πεπονηκέναι εἰς τό κτήσασθαι τήν ἀπάθειαν; Οὕτω δέ καί ὁ δοκῶν Πνεῦμα Ἅγιον ἔχειν, μηδέν ἔχων, οὐ πιστεύει ποτέ, τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ γινομένης ἀκούων ἐν τοῖς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἔχουσιν, ὅτι ἔστι τις κατά τήν γενεάν ταύτην, ἐπίσης τοῖς ἀποστόλοις Χριστοῦ καί τοῖς ἀπ' αἰῶνος ἀγίοις, θείῳ ἐνεργούμενος καί κινούμενος Πνεύματι ἢ ἐν ὀπτασίᾳ τούτου γνωστῶς καί εὐαισθητῶς γινόμενος. Ἐκαστος γάρ ἐκ τῆς οἰκείας καταστάσεως καί τά τοῦ πλησίον κρίνει ὡς ἔχει, εἴτε ἀρετῆς εἰπεῖν εἴτε κακίας.

πστ'. Ἄλλο ἀπάθεια ψυχῆς καί ἄλλο ἀπάθεια σώματος} ἡ μὲν γάρ καί τό σῶμα καθαγιάζει τῇ οἰκείᾳ λαμπρότητι καί τῇ φωτοχυσίᾳ τοῦ Πνεύματος, ἡ δέ αὐτή μόνη καθ' ἑαυτήν εἰς οὐδέν τόν κεκτημένον ὠφελεῖν δύναται.

πζ'. Ἐτερον ἀκίνησις τῶν ψυχικῶν τε καί σωματικῶν μελῶν καί ἕτερον κτήσις ἀρετῶν} ἡ μὲν γάρ ἐκ φύσεως πρόσεστιν, ἡ δέ καί τὰς φυσικάς κινήσεις ἀπάσας καταστέλλει.

πη'. Οὐκ ἔστι τό μὴ ἐπιθυμεῖν τινος τῶν τοῦ κόσμου τερπνῶν καί ἡδέων ἴσον τοῦ τῶν αἰωνίων καί ἀοράτων ἐφίεσθαι ἀγαθῶν} ἄλλο γάρ τοῦτο καί ἕτερον ἐκεῖνο} τῶν μὲν γάρ προτέρων πολλοί κατεφρόνησαν, τῶν δέ δευτέρων ὀλίγοι τῶν ἀνθρώπων ἐφρόντισαν.

πθ'. Οὐκ εἶ τι τό ἀποστρέφεσθαι καί μὴ ζητεῖν τήν δόξαν τῶν ἀνθρώπων, (409) τοῦτό ἐστι καί τό τῆς δόξης ἐκκρέμασθαι τοῦ Θεοῦ, ἀλλά πολύ τό μέσον ἐν ἀμφοτέροις} τήν μὲν γάρ καί ὑπὸ παθῶν ἄλλων πολλοί κυριευθέντες ἀπώσαντο, τήν δέ ὀλίγοι λίαν κόπῳ καί πόνῳ πολλῷ λαβεῖν ἠξιώθησαν.

ς'. Οὐχ ἔν τό εὐτελεῖ ἐσθῆτι ἀρκεῖσθαι καί μὴ ἐπιθυμεῖν στολῆς λαμπρᾶς καί τό ἐνδεδῦσθαι τό φῶς ἐστι τοῦ Θεοῦ} τοῦτο γάρ ἕτερον κάκεινο ἄλλο} τοῦ μὲν γάρ ὑπὸ μυρίων ἐπιθυμιῶν καθελκόμενοι τινες εὐκόλως κατεφρόνησαν, τό δέ μόνοι περιβάλλονται ἐκεῖνοι οἱ ἀνενδότως αὐτό ζητοῦντες διὰ πάσης κακοπαθείας καί υἰοῖ φωτός καί ἡμέρας διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν γινόμενοι ἐκπληρώσεως.

σα'. Ἄλλο τό ταπεινολογεῖν καί ἕτερον τό ταπεινοφρονεῖν, καί ἄλλο ταπεινώσις καί ἕτερον τό ἄνθος τῆς ταπεινώσεως, καί ὁ ταύτης καρπός ἄλλο καί τό τοῦ καρποῦ τούτου κάλλος καί τό τοῦ κάλλους ἡδύ ἕτερον, καί ἄλλο παρά ταῦτα αἰ ἐκ τοῦ καρποῦ τούτου ἐνέργειαι. Τούτων δέ τά μὲν ἐφ' ἡμῖν εἰσι, τά δέ οὐκ ἐφ' ἡμῖν} καί τά μὲν ἐφ' ἡμῖν, τό πάντα νοεῖν, τό πάντα φρονεῖν, τό πάντα λογίζεσθαι καί λέγειν καί

πράττειν, ὅσα πρὸς ταπεινώσιν ἡμᾶς ἄγουσιν} ἢ δέ ἅγια ταπεινώσις καὶ τὰ λοιπὰ αὐτῆς ἰδιώματα, τὰ χαρίσματα καὶ αἱ ἐνέργειαι αὐτῆς, δῶρον Θεοῦ καὶ οὐκ ἐξ ἡμῶν, ὧν καὶ οὐδεὶς καταξιοθήσεται ποτε, ἐάν μὴ τὰ ὅσα ἐφ' ἑαυτῷ εἰσι καλῶς προκαταβάλληται σπέρματα.

§β'. Τὸ μὴ ἀγανακτεῖν ἐν ἀτιμίαις καὶ ὕβρεσι καὶ ἐν πειρασμοῖς καὶ θλίψεσιν ἄλλο, καὶ τὸ ἄλλο τὸ εὐδοκεῖν ἐν αὐτοῖς, καὶ τὸ εὐχεσθαι ὑπὲρ τῶν ταῦτα ποιούντων εἰς ἡμᾶς ἕτερον} καὶ ἄλλο τὸ ἀπὸ ψυχῆς αὐτοῦ ἀγαπᾶν} καὶ ἕτερον παρά ταῦτα τὸ νοερῶς ἀνατυποῦν τὸ πρόσωπον ἐνός (410) ἐκάστου αὐτῶν καὶ ὡς γνησίους φίλους ἀπαθῶς αὐτοῦ κατασπάζεσθαι ἐν δάκρυσιν ἀγάπης εἰλικρινοῦς, ἵχνους δηλονότι ἀηδίας καθόλου τινός μὴ εὕρισκομένου τότε ἐν τῇ ψυχῇ. Μεῖζον δέ τούτων ὧν εἶπομεν, ὅταν καὶ ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τῶν πειρασμῶν, τὴν ἴσην ἔχη τις καὶ ὁμοίαν ἀναλλοιώτως διάθεσιν πρὸς τοὺς κατὰ πρόσωπον λοιδοροῦντας καὶ ἐνδιαβάλλοντας καὶ κατακρίνοντας καὶ καταδικάζοντας καὶ ὑβρίζοντας καὶ ἐμπτύοντας αὐτόν, ἀλλὰ μὴν καὶ πρὸς τοὺς ἐν προσχήματι μὲν φιλίας ἔξωθεν διακειμένους, λάθρα δέ τὰ ὅμοια διαπραττομένους μὲν, μὴ λανθάνοντας δέ. Ἀσυγκρίτως δέ τούτων πάλιν μεῖζον εἶναι ὑπολαμβάνω τὸ ἐν λήθῃ παντελεῖ γενέσθαι ὧν ἄν πάθοι τις, καὶ μήτε ἀπόντων τῶν θλιψάντων αὐτόν μήτε παρόντων μενησθῆναι τινος τῶν γεγονότων, ἀλλ' ὁμοίως τοῖς φίλοις καὶ τούτους ἀνεμνοῖως τῶν συμβάντων προσαποδέχεσθαι ἐν τε συνομιλίαις ἐν τε συνεστιάσεσιν.

§γ'. Οὐχ οἶον τὸ μεμνησθαι Θεοῦ, τοιοῦτον καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν Θεόν} οὐδέ οἶον τὸ φοβεῖσθαι αὐτόν, τοιοῦτον καὶ τὸ τηρεῖν τὰς αὐτοῦ ἐντολάς} ἄλλο γάρ ταῦτα καὶ ἄλλο ἐκεῖνα, τελείων δέ ὅμως καὶ ἀπαθῶν τὰ ἀμφοτέρω.

§δ'. Ἄλλο ἢ ἀναμαρτησία καὶ ἕτερον ἢ τῶν ἐντολῶν ἐργασία} ἢ μὲν γάρ ἀγωνιζομένων καὶ τῶν κατὰ τὸ εὐαγγέλιον ζώντων ἐστίν, ἢ δέ πρώτη μόνων τῶν τὴν πρώτην κτησαμένων ἀπάθειαν ἐστίν.

§ε'. Οὐκ εἶ τι πάντως ἀργία, τοῦτο καὶ ἡσυχία} οὐδέ εἶ τι ἡσυχία, τοῦτο καὶ σιωπή} ἄλλο δέ ταῦτα καὶ ἄλλο. Ἡ μὲν γάρ μὴ βουλομένων ἐστίν εἰδέναι τίς ἢ τῶν ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ μέθεξις μηδὲ τί τῶν καλῶν κατορθῶσαι} ἢ δέ, τῶν εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ ποιουμένων ἀεὶ τὴν σχολὴν καὶ παρακαθημένων τῷ λόγῳ τῆς ἐμφύτου σοφίας Θεοῦ καὶ τὰ βᾶθη τοῦ Πνεύματος ἐρευνώντων καὶ ξένων μυστηρίων ἐν μύσει γινομένων Θεοῦ. Ἡ δέ τρίτη, τῶν τὴν (411) νοεράν ἐργασίαν ἐργαζομένων ἐστίν ἐν προσοχῇ ἐμμερίμνου διανοίας τῶν λογισμῶν.

§στ'. Οὐ ταῦτόν ἀναχώρησις, ἢ ἐκ τόπου εἰς τόπον μετάβασις, καὶ αὐτὴ ἢ ὄντως ἀληθῆς ξενιτεία, ἀλλ' ἕτερον καὶ ἕτερον. Ἡ μὲν γάρ, τῶν πυκτευόντων ἐστὶ καὶ ἢ διὰ ὀλιγωρίαν ὑπὸ ἀστάτου μεταφερομένων νοός ἢ διὰ ὑπερβολὴν θερμότητος τῶν ἐφιεμένων ἔτι τῶν κρειπτόνων ἀγώνων. Ἡ δέ τῶν ἐσταυρωμένων ἐστὶ τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς τοῦ κόσμου πράγμασι καὶ μετὰ μόνου Θεοῦ καὶ τῶν ἀγγέλων εἶναι ἀεὶ ἐπιποθούντων καὶ μὴ ἐπιστρεφομένων ὅλως πρὸς τὰ ἀνθρώπινα.

§ζ'. Ἔτερον τὸ ἀνθίστασθαι καὶ πολεμεῖν τοῖς ἐχθροῖς καὶ ἕτερον τὸ τελείως ἠττῆσαι καὶ ὑποτάξαι καὶ θανατῶσαι αὐτούς} τὸ μὲν γάρ πρῶτον, ἀγωνιστῶν καὶ γενναίων τὴν ἄσκησιν, τὸ δέ δεύτερον, ἀπαθῶν καὶ τελείων.

§η'. Ταῦτα μὲν ἅπαντα πράξεις τῶν ἐν φωτὶ ἀπαθείας περιπατούντων ἀγίων εἰσίν} οἱ δέ τούτων ἔξω ἑαυτοῦ εἶναι καταμανθάνοντες μὴ πλανηθῶσιν ὑπὸ τινος μηδὲ τὰς ἰδίας ἀπατῶσι ψυχάς, ἀλλ' ἰδέτωσαν ὡς ἐν σκότει ματαίως διαπορεύονται.

§θ'. Πολλοὶ μὲν, ἄλλος δι' ἄλλο τι καὶ δι' ἕτερον ἕτερος, πρὸς ταῦτα ἠεῖχθησαν} ὀλίγοι δέ λίαν οἱ μετὰ ἐμφύτου φόβου καὶ ἀγάπης Θεοῦ τῆς πράξεως αὐτῶν ἐπεχείρησαν, οἱ καὶ μόνοι ὑπὸ τῆς ἄνωθεν χάριτος βοηθούμενοι συντόμως κατορθοῦσι τὴν τῆς ἀρετῆς ἐργασίαν καὶ πρὸς τὰ εἰρημένα προσεπεκτείνονται. Οἱ δ' ἄλλοις ἀφίενται ὡς «ἐν ἀβάτῳ» περιπλανᾶσθαι, κατὰ τὸ εἰρημένον «καὶ οὐκ ὁδῶ»}

κατά τό «Ἐξαπέστειλα αὐτοῦς κατά τά ἐπιτηδεύματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν, πορεύονται ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν».

ρ'. (412) Ὁ τούτων ἐν πείρᾳ γεγονῶς διὰ σπουδῆς τῆς καλλίστης γνῶσεται τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν. Ὁ δὲ ἄλλως ἔχων τὰ μὲν αἰσθητῶς λεχθέντα νοήσῃ, περὶ δὲ τῶν πνευματικῶς καὶ νοερῶς εἰρημένων, ψιλὰς ἔξει τῶν νοημάτων τὰς θεωρίας, μᾶλλον δὲ ἀναπλάσει ἀναπλάσματα ψευδῆ ἐν τῇ ἑαυτοῦ διανοίᾳ, τῆς δὲ ἀληθείας τῶν λεγομένων μακρὰν ὡς ψευσθεὶς ἔσται σφόδρα.

ρα'. Ὅποταν ὑπεράνω τῆς τοῦ σώματος ταπεινώσεως γένη διὰ πόνων καὶ ἰδρώτων πολλῶν, καὶ τῶν αὐτοῦ ἐκδύς ἀναγκῶν, κοῦφον αὐτό καὶ ὡς πνευματικόν περιφέρει, ὡς μήτε κόπου μήτε πείνης μήτε δίψης αἰσθόμενον, καὶ τηνικαῦτα κρεῖττον ἐσόπτρου βλέπεις τὸν ὑπὲρ νοῦν καὶ ἀνακεκαλυμμένους τοῖς ὀφθαλμοῖς δακρύων ὄραξ ὃν οὐδεὶς ἐώρακε πώποτε, καὶ δακνομένης σου τῆς ψυχῆς τῷ ἐκείνου ἔρωτι, θρῆνον ἀποτελεῖς τοῖς δάκρυσιν σύμμικτον} τότε μνήσθητί μου καὶ ὑπερέχου τοῦ ταπεινοῦ ὡς μετὰ Θεοῦ συνάφειαν ἐσχηκῶς καὶ παρρησίαν πρὸς αὐτὸν ἀκαταίσχυντον.

ἜΤΕΡΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΓΝΩΣΤΙΚΑ ΤΕ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ ΚΕ'

Τοῦ αὐτοῦ ἔτερα κεφάλαια γνωστικά τε καὶ θεολογικά κε'.

α'. Οὔτε τῷ θεολογοῦντι ἀρμόζει μετάνοια οὔτε τῷ μετανοοῦντι θεολογία} καθόσον γὰρ ἀπέχουσιν ἀνατολαί ἀπὸ δυσμῶν, κατά τοσοῦτον ὑψηλοτέρα ἢ θεολογία τῆς μετανοίας ἐστίν. Ὡσπερ γὰρ ἄνθρωπος ὁ ἐν νόσοις καὶ ἀσθενείαις διάγων ἢ ὡς ῥακοδυτῶν πένης καὶ κράζων ἐλεημοσύνην, οὕτως ὁ ἐν μετανοίᾳ ὢν καὶ τὰ τῆς μετανοίας ἔργα ἐν ἀληθείᾳ ποιῶν χρηματίζει} ὁ δὲ γε θεολογῶν ὁμοίος ἐστὶ τῷ ἐν ταῖς βασιλείοις αὐλαῖς ἀναστρεφόμενῳ ἐν λαμπρότητι βασιλικωτάτης στολῆς καὶ οἰκείῳ ὄντι τῷ βασιλεῖ λαλοῦντί τε αὐτῷ αἰεὶ καὶ ἐξ αὐτοῦ καθ' ὥραν ἐνηχομένῳ τρανῶς τὰ ἐκείνου προστάγματα καὶ θελήματα.

β'. Ἡ προσθήκη τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ἀγνωσίας τῶν ἄλλων ἀπάντων αἰτία καὶ πρόξενος γίνεται, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ τό πολὺ τῆς ἐλλάμψεως αὐτοῦ παντελῆς ἀβλεψία, καὶ ἢ ὑπὲρ αἴσθησιν ὑπερτελής αἴσθησις πάντων τῶν ἔξω ταύτης ὄντων ἀναίσθησις. Ἡ γὰρ ὅποια καὶ ποταπά καὶ ποῦ καὶ τίνα καὶ πῶς τὰ ἐν οἷς ἐστὶν ἀγνοοῦσα καὶ καταμαθεῖν ἢ κατανοῆσαι ὄλως ταῦτα μὴ ἐξισχύουσα πῶς αἴσθησις ἔσται; Καὶ οὐχὶ μᾶλλον ὑπὲρ αἴσθησιν μὲν ἐκεῖνα, ὁ δὲ νοῦς ἐν αἰσθήσει τῆς ἑαυτοῦ ἀσθενείας ἀναίσθητος πρὸς τὰ ὑπὲρ αἴσθησιν εὐρεθῆ; «Ἄ γὰρ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη», πῶς αἰσθήσει ὑποβληθήσονται;

γ'. Ὁ τὰ ὑπὲρ αἴσθησιν ἡμῖν χαριζόμενος Κύριος δίδωσιν ἡμῖν (414) ἄλλην διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, ὅπως τῶν ὑπὲρ αἴσθησιν αὐτοῦ δωρεῶν καὶ χαρισμάτων ὑπερφυῶς διὰ πασῶν τῶν αἰσθήσεων τρανῶς καὶ καθαρῶς αἰσθανώμεθα.

δ'. Πᾶς ὁ ἀναίσθητος πρὸς τό ἔν πρὸς πάντα ἀναίσθητός ἐστίν, ὡς καὶ ὁ αἴσθησιν ἔχων πρὸς τό ἔν ἐν αἰσθήσει πάντων ἐστὶ καὶ τῆς αἰσθήσεως πάντων ἐκτός ἐστίν. Ἐν τῇ αἰσθήσει πάντων ἐστὶ καὶ ὑπὸ τῆς αἰσθήσεως αὐτῶν οὐ καταλαμβάνεται.

ε'. Ὁ κωφός πρὸς τὸν λόγον κωφός πρὸς πᾶσαν φωνήν ἐστίν, ὡς καὶ ὁ ἀκούων τοῦ λόγου πάντων ἀκούει} οὗτος κωφεύων ἐστὶ πρὸς πᾶσαν φωνήν, πάντων ἀκούει καὶ οὐδενός, εἰ μὴ τῶν ἐν λόγῳ μόνων τούτους λόγους ποιουμένων, καὶ οὐδὲ αὐτῶν, ἀλλὰ τοῦ λόγου μόνου τοῦ ἐν τῇ φωνῇ ἀφώνως φθεγγομένου.

στ'. Ὁ ἀκούων οὕτως καὶ βλέπων καὶ αἰσθανόμενος οἶδε τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν. Ὁ δὲ μὴ εἰδὼς πρόδηλός ἐστίν ὅτι οὐδέ τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς

τετρανωμένα καί ύγιῆ ἐπιφέρεται} οὕτως δέ ἔχων οὕπω ἔγνω ὅτι ἐπόπτῃς ἐκτίσθη τῆς ὀρωμένης κτίσεως καί μύστης τῆς νοουμένης, ἀλλ' ἐν τιμῇ ὤν, παρασυνεβλήθη καί ὠμοιώθη τοῖς ἀνοήτοις καί ἀχθοφόροις κτήνεσι καί ὁμοιωθεὶς μένει τοιοῦτος ἔτι μὴ ἐπαναστραφεῖς, μὴ ἐπανακληθεῖς, ἢ ἐπὶ τὸ πρῶτον ἀξίωμα ἀναχθεῖς κατὰ τὴν δωρεάν τῆς οἰκονομίας τοῦ Δεσπότη καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

ζ'. Κάτω ὤν μὴ ἐρεῦνα τὰ ἄνω} πρό δέ τοῦ γενέσθαι σε ἄνω, μὴ πολυπραγμονήσης τὰ κάτω, ἵνα μὴ ὀλισθήσας ἀμφοτέρων ἐκπέσης, μᾶλλον δέ συναπολειφθῆς τοῖς κάτω.

η'. Καθάπερ ὁ ἀπὸ πτωχείας ἐσχάτης ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς πλοῦτον ἀνενεχθεῖς, καί περιφανές ἀξίωμα στολήν τε (415) παρ' αὐτοῦ ἐνδυθεῖς καί πρό προσώπου αὐτοῦ ἴστασθαι κελευσθεῖς, αὐτόν τε τὸν βασιλέα μετὰ πόθου ὄρᾳ καί ὡς εὐεργέτην ὑπεραγαπᾷ, τὴν στολήν τε ἣν ἐνεδύσατο τρανῶς κατανοεῖ καί τὸ ἀξίωμα ἐπιγινώσκει καί τὸν δοθέντα αὐτῷ πλοῦτον ἐπίσταται, οὕτω καί μοναχός ὁ ἀληθῶς ἀπὸ τοῦ κόσμου καί τῶν ἐν αὐτῷ πραγμάτων ἀναχωρήσας καί προσελθὼν τῷ Χριστῷ, ἀνακληθεῖς τε εὐαισθητῶς καί πρὸς ὕψος πνευματικῆς θεωρίας διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας ἀνενεχθεῖς, αὐτόν τε τὸν Θεόν ἀπλανῶς ὄρᾳ καί τὴν γενομένην εἰς αὐτόν ἀλλοίωσιν τρανῶς κατανοεῖ} βλέπει γάρ ἀεὶ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος τὴν περιλάμπουσιν αὐτόν, ἣτις ἐνδυμα καλεῖται καί βασιλείος ἀλουργίς, μᾶλλον δ' ὅπερ αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός, εἴπερ αὐτόν οἱ εἰς αὐτόν πιστεύοντες ἐπενδύονται.

θ'. Ὁ τὸν οὐράνιον πλοῦτον πεπλουτηκώς, τὴν παρουσίαν λέγω καί κατασκήνωσιν τοῦ εἰπόντος} «Ἐγὼ καί ὁ Πατήρ ἐλευσόμεθα καί μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν», ἐν γνώσει ψυχῆς ἐπίσταται ὅσης ἀπέλαυσε χάριτος καί ὅσον καί οἶον ἐπιφέρεται ὄλβον κατὰ τὰ ἀνάκτορα τῆς καρδίας αὐτοῦ} ὡς γάρ φίλος φίλῳ διαλεγόμενος τῷ Θεῷ, πεπαρρησιασμένος παρίσταται πρό προσώπου τοῦ ἐν ἀπροσίτῳ κατοικοῦντος φωτί.

ι'. Μακάριος ὁ πιστεύων τούτοις, τρισμακάριος ὁ σπεύδων διὰ πράξεως καί ἀγώνων ἱερῶν καταλαβεῖν τὴν γνώσιν τῶν εἰρημένων} ἄγγελος, ἵνα μὴ τι πλέον εἴπω, ὁ πεφθακώς διὰ θεωρίας καί γνώσεως ἐν τῷ ὕψει ταύτης τῆς στάσεως καί πλησίον Θεοῦ ὡς υἱός Θεοῦ γεγωνός.

ια'. Ὅν τρόπον ὁ παρά τὸν αἰγιαλὸν τῆς θαλάσσης ἰστάμενος βλέπει μὲν τῶν ὑδάτων τὸ ἄπειρον πέλαγος, οὐ μέντοι τὸ πέρας τούτων καταλαβεῖν δύναται, ἀλλὰ μέρος τι καθορᾷ, οὕτω καί ὁ εἰς τὸ ἄπειρον πέλαγος τῆς τοῦ (416) Θεοῦ δόξης διὰ θεωρίας ἐνατενίσαι ἀξιωθεῖς καί κατιδεῖν αὐτὸ νοερῶς, οὐχ ὅσον ἐστίν, ἀλλ' ὅσον ἐφικτόν τοῖς νοεροῖς ὄμμασιν αὐτοῦ τῆς ψυχῆς καθορᾷ.

ιβ'. Ὡσπερ ὁ παρά τὴν θάλασσαν ἐστηκώς οὐ μόνον αὐτὴν ὄρᾳ, ἀλλὰ καί εἰς τὰ ὕδατα αὐτῆς εἰσέρχεται ὅσον βούλεται, οὕτω καί ἐν τῷ φωτί τοῦ Θεοῦ οἱ βουλόμενοι τῶν πνευματικῶν ἐν μεθέξει ἅμα καί θεωρία, καθόσον δι' ἐφέσεως ἐπειχθῶσι, μετὰ γνώσεως γίνονται.

ιγ'. Καθάπερ ὁ παρά τὰς θαλαττίας ὄχθας ἰστάμενος, ἕως μὲν ἔξω τῶν ὑδάτων ἐστίν, ἅπαντα καθορᾷ καί τὸ πέλαγος τῶν ὑδάτων κατανοεῖ, ἐπὶ δέ ἄρξῃται εἰσέρχεσθαι ἐν τοῖς ὕδασι καί ἐν ἐκείνοις βαπτίζεσθαι, καθόσον κατέρχεται κατὰ τοσοῦτον καί τῆς θεωρίας τῶν ἔξω ἀπολιμπάνεται, οὕτω καί οἱ τοῦ Θεοῦ φωτός ἐν μεθέξει γενόμενοι, καθόσον εἰς γνώσιν προκόπτουσι θείαν, εἰς ἀγνωσίαν μᾶλλον κατὰ ἀναλογίαν ἐμπίπτουσιν.

ιδ'. Ὡσπερ ὁ εἰς τὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης μέχρι γονάτων ἢ τῆς ὀσφύος γενόμενος ἅπαντα τρανῶς τὰ ἔξωθεν ὄντα τῶν ὑδάτων ὄρᾳ, ἐπὶ δέ εἰς τὴν ἄβυσσον κατέλθῃ καί ὄλος αὐτός ὑπὸ τὰ ὕδατα γένηται, οὐκέτι τῶν ἔξωθεν ὄραν τι δύναται, εἰ μὴ τοῦτο μόνον οἶδεν ὅτι ὄλος ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης ἐστίν, οὕτω συμβαίνει

γίνεσθαι καί εἰς τούς κατά προκοπήν πνευματικὴν ἀυξάνοντας καί εἰς τελειότητα γνῶσεως καί θεωρίας ἀνερχομένους.

ιε'. Ὅταν οἱ πρὸς τὴν πνευματικὴν προκόπτοντες τελειότητα μερικῶς φωτίζονται, ἤτοι μόνον ἐλλάμπονται τὸν νοῦν, τότε τὴν δόξαν Κυρίου νοερῶς ἐνοπρίζονται καί ἐπιγνώσεως γινῶσιν καί ἀποκαλύψεις μυστηρίων ὑπὸ τῆς ἄνωθεν χάριτος μυστικῶς ἐκδιδάσκονται ἀπὸ τῆς τῶν ὄντων θεωρίας ἐπὶ τὴν τοῦ ὑπὲρ τὰ ὄντα ὄντος ἀναγόμενοι γινῶσιν.

ιστ'. Οἱ τῇ τελειότητι προσεγγίζοντες καί ἔτι βλέποντες ὡς ἐκ μέρους τὴν ἀπειρίαν καί ἀκαταληψίαν ὧν περ ὀρῶσι κατανοοῦντες ἐκπλήττονται} καθόσον γὰρ τῷ φωτὶ τῆς γνῶσεως ὑπείσρχονται, (417) ἐπίγνωσιν τῆς ἑαυτῶν ἀγνωσίας λαμβάνουσιν} ὀπηνίκα δέ τὸ ἀμυδρῶς πως φαινόμενον αὐτοῖς καί ὡς ἐν ἐσόπτρῳ δεικνύμενον καί μερικῶς ἐλλάμπον αὐτῶν τὸ νοούμενον, ὀφθῆναι πλέον εὐδοκήσει καί ἐνωθῆναι κατὰ μέθεξιν τῷ ἐλλαμπομένῳ, ὅλον αὐτὸν περιλαμβάνον ἐν ἑαυτῷ, καί ὅλος ἐκεῖνος ἐν τῷ βάθει τοῦ Πνεύματος ὡς ἐν μέσῳ ἀβύσσου φωτοειδῶν ὑδάτων ἀπείρων ἐναπολειφθῆ, τηνικαῦτα εἰς παντελεῖ ἀγνωσίαν, ὡς ὑπὲρ ἅπασαν γινῶσιν γενόμενος, ἀπορρήτως ἀνέρχεται.

ιζ'. Ἀπλοῦς ὢν ὁ νοῦς, μᾶλλον δέ πάσης ἐννοίας γυμνός καί ἐν ἀπλῶ εἰσδύς ὅλος θείῳ φωτὶ, ὑπ' αὐτοῦ καλυπτόμενος, οὐκ ἔχει ἄλλο τι τοῦ ἐν ᾧ ὑπάρχει εὐρεῖν, ἵνα καί πρὸς τὴν ἐκείνου κατανόησιν κινηθῆ, ἀλλὰ μένει ἐν τῷ βυθῷ τοῦ θείου φωτός, ἔξω ὅλως ἀποβλέψαι μὴ συγχωρούμενος. Καί τοῦτο ἐστὶν} «Ὁ Θεὸς φῶς ἐστὶ» καί φῶς τὸ ἀκρότατον καί οὐ γενομένοις πάσης θεωρίας ἀνάπαυσις.

ιη'. Ἀκίνητος τηνικαῦτα ὁ ἀεικίνητος νοῦς καί πάντη ἀνέννοιος γίνεται, ὀπηνίκα ὅλος ὑπὸ τοῦ θείου γνώφου καί φωτός καλυφθῆ} πλήν ἐν θεωρίᾳ ὑπάρχει καί αἰσθήσει καί ἀπολαύσει τῶν ἐν οἷς ἐστὶν ἀγαθῶν. Οὐ γὰρ ὡσπερ ὁ βυθός τῶν τῆς θαλάσσης ὑδάτων, οὕτω καί ὁ βυθός ἐστὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀλλ' ὕδωρ ὑπάρχει ζῶν αἰωνίου ζωῆς. Πάντα δέ τὰ ἐκεῖσε ἀκατανόητα, ἀνερμήνευτα καί ἀκατάληπτά εἰσιν, ἐν οἷς ὁ νοῦς πάντα τὰ ὀρώμενα καί νοούμενα διαβάς γίνεται καί ἐν μόνοις ἐκείνοις ἀκινήτως κινεῖται καί στρέφεται, ζῶν ὑπὲρ ζωὴν ἐν ζωῇ, φῶς ὢν ἐν φωτὶ καί οὐ φῶς τὸ καθ' ἑαυτόν} οὐ γὰρ ἑαυτόν τότε ἀλλὰ τὸν ὑπὲρ αὐτόν καθορᾷ καί ἐκ τῆς ἐκεῖθεν δόξης τὴν ἐννοίαν ἀλλοιούμενος ὅλον ἑαυτόν ἀγνοεῖ.

ιθ'. Νεκρός καί οὐ νεκρός ὢν ὁ εἰς μέτρα πεφθακῶς τελειότητος ἐστὶ} ζῶν ἐν ᾧ ὑπάρχει Θεῷ, ὡς μὴ ζῶν ἑαυτῷ} (418) τυφλός, οὐ φύσει ὀρῶν} πάσης φυσικῆς ὀράσεως ὑπέρτερος γεγονώς, ὡς καινούς ὀφθαλμούς καί κρείττονας ὑπὲρ τούς τῆς φύσεως ἀσυγκρίτως λαβῶν καί ὑπὲρ φύσιν ὀρῶν} ἀνερέργητος καί ἀκίνητος, ὡς πᾶσαν ἑαυτοῦ πληρώσας ἐνέργειαν} ἀνέννοιος, ὡς ἐν τῇ τοῦ ὑπὲρ ἐννοίαν ἐνώσει γενόμενος καί καταπαύσας ἔνθα οὐκ ἔστι νοός ἐνέργεια, ἤτοι πρὸς ἐνθύμησιν ἢ λογισμὸν ἢ ἐννοίαν ὅλως κινήσεις} τὰ γὰρ ἀκατανόητα καί ἀμήχανα κατανοεῖν ἢ καταμανθάνειν ἀδυνατεῖ καί οἰοεὶ ἐν τούτοις ἐπαναπαύεται, ἀνάπαυσιν ἐκείνην τὴν ἀκινήσιαν τῆς μακαρίας ἀναισθησίας, ἐν αἰσθήσει βεβαίᾳ τῶν ἀνεκφράστων δηλονότι ἀπεριέργως ἐντρυφῶν ἀγαθῶν.

κ'. Ὁ μὴ πρὸς τὸ τοιοῦτον μέτρον τῆς τελειότητος φθάσαι καταξιωθεῖς καί τῶν τοιούτων ἐν κατασχέσει γενέσθαι καλῶν ἑαυτοῦ μόνου καταγινωσκέτω καί μὴ λεγέτω προφασιζόμενος, ὅτι ἀδύνατον ἐστὶ τὸ πρᾶγμα ἢ ὅτι γίνεται μὲν ἢ τελειότης, ἀγνώστως δέ, ἀλλὰ γινωσκέτω, πληροφορούμενος ὑπὸ τῶν θείων Γραφῶν, ὅτι τὸ μὲν πρᾶγμα δυνατόν καί ἀληθές ἐστὶν, ἔργῳ γινόμενον καί γνωστῶς ἐνεργούμενον, τῇ δέ ἐλλείψει καί ἀργίᾳ τῶν ἐντολῶν αὐτός ἑαυτόν ἕκαστος τῶν τοιούτων κατὰ ἀναλογίαν ἀποστερεῖ ἀγαθῶν.

κ'. Ὁ μὴ πρὸς τὸ τοιοῦτον μέτρον τῆς τελειότητος φθάσαι καταξιωθεῖς καί τῶν τοιούτων ἐν κατασχέσει γενέσθαι καλῶν ἑαυτοῦ μόνου καταγινωσκέτω καί μὴ

λεγέτω προφασιζόμενος, ὅτι ἀδύνατόν ἐστι τό πρᾶγμα ἢ ὅτι γίνεται μὲν ἢ τελειότης, ἀγνώστως δέ, ἀλλά γινωσκέτω, πληροφορούμενος ὑπὸ τῶν θείων Γραφῶν, ὅτι τό μὲν πρᾶγμα δυνατόν καί ἀληθές ἐστίν, ἔργω γινόμενον καί γνωστῶς ἐνεργούμενον, τῇ δέ ἐλλείπει καί ἀργία τῶν ἐντολῶν αὐτός ἑαυτὸν ἕκαστος τῶν τοιούτων κατὰ ἀναλογίαν ἀποστερεῖ ἀγαθῶν.

κα'. Πολλοὶ μὲν ἀναγινώσκουσι τὰς θείας Γραφάς, οἱ δέ καί ἀναγινωσκομένας ἀκούουσιν, ὀλίγοι δέ οἱ καί τῶν ἀναγινωσκομένων τὴν δύναμιν καί τὴν ἔννοιαν ὀρθῶς εἰδέναι δυνάμενοι} οἱ ποτέ μὲν ἀδύνατα εἶναι τὰ ὑπὸ τῶν θείων Γραφῶν λεγόμενα ἀποφαίνονται, ποτέ δέ καί ἄπιστα παντελῶς ἠγοῦνται, ἢ καί ἀλληγοροῦσι ταῦτα κακῶς καί τὰ μὲν κατὰ τὸν ἐνεστώτα χρόνον λεγόμενα ὡς πρὸς τό μέλλον ἐκβῆναι κρίνουσι, τὰ δέ περὶ τῶν μελλόντων εἰρημένα, ὡς ἤδη γεγονότα καί καθ' ἑκάστην γινόμενα ἐκλαμβάνονται} καί οὕτως οὐκ ἔστι κρίσις ὀρθή ἐν αὐτοῖς οὐδέ διάγνωσις ἀληθῆς ἐν θείοις καί ἀνθρωπίνοις πράγμασιν.

κβ'. (419) Ὁ Θεός ἐξ ἀρχῆς δύο κόσμους πεποίηκεν, ὁρατόν καί ἀόρατον, ἕνα δέ βασιλέα τῶν ὀρωμένων, τῶν δύο κόσμων ἐν ἑαυτῷ τοὺς χαρακτῆρας ἐπιφερόμενον κατὰ γε τό ὀρώμενον καί αὐτό τό νοούμενον. Τούτοις καταλλήλως καί δύο ἐπιλάμπουσιν ἥλιοι, αἰσθητός οὗτος καί νοητός ἄλλος} καί ὅπερ ἐστίν ἐν τοῖς ὀρωμένοις καί αἰσθητοῖς ἥλιος, τοῦτο ἐν τοῖς ἀοράτοις καί νοητοῖς Θεός, ἥλιος γάρ τῆς δικαιοσύνης καί ἔστι καί λέγεται. Ἰδοῦ γοῦν δύο κατὰ ταῦτα ἥλιοι, εἷς αἰσθητός καί εἷς νοητός, ὡσπερ καί δύο κόσμοι, καθὼς εἴρηται} καί ὁ μὲν εἷς τῶν δύο, ἠγουν ὁ αἰσθητός κόσμος καί τὰ ἐν αὐτῷ πάντα, ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ τούτου καί ὀρωμένου ἡλίου φωτίζονται} ὁ δέ ἕτερος, ἦτοι ὁ νοητός καί οἱ ἐν αὐτῷ, ὑπὸ τοῦ νοητοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης καταλάμπονται καί φαιδρύνονται. Τὰ τε οὖν αἰσθητά ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ, τὰ τε νοητά ὑπὸ τοῦ νοητοῦ ἡλίου διηρημένως ἀλλήλων καταφωτίζονται, μηδεμίαν ἐχόντων πρὸς ἄλληλα ἔνωσιν ἢ γνῶσιν ἢ κοινωνίαν τό σύνολον, μήτε τῶν νοητῶν πρὸς τὰ αἰσθητά, μήτε τῶν αἰσθητῶν πρὸς τὰ νοητά.

κγ'. Μόνος ἐκ τῶν ὀρωμένων καί νοουμένων ἀπάντων ὁ ἄνθρωπος διπλοῦς ἐκτίσθη παρά Θεοῦ, σῶμα μὲν ἔχων ἐκ τεσσάρων συνεσθηκός στοιχείων, αἰσθησίην τε καί πνοήν δι' ὧν τούτων τῶν στοιχείων μετέχει καί ζῆ ἐν αὐτοῖς, ψυχὴν δέ νοεράν καί ἄυλον καί ἀσώματον ἀρρήτως ἐν τούτοις καί ἀνεξιχνιάστως συνηνωμένην καί συγκεκραμένην ἀμίκτως καί ἀσυγχύτως. Ταῦτα δέ ἐστίν ἄνθρωπος εἷς, ζῶον θνητόν καί ἀθάνατον, ὁρατόν καί ἀόρατον, αἰσθητόν καί νοούμενον, ἐποπτικόν τῆς ὀρωμένης κτίσεως, γνωστικόν τῆς νοουμένης. Ὡσπερ γοῦν ἐν τοῖς δυσὶ κόσμοις οἱ δύο ταῖς ἐνεργείαις διαμερίζονται ἥλιοι, (420) οὕτω καί ἐν τῷ ἐνὶ ἀνθρώπῳ ὁ μὲν γάρ τό σῶμα, ὁ δέ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ περιλάμπει, καί τοῦ οἰκείου φωτός τῆς μεθέξεως ἕκαστος τό ὑπ' αὐτοῦ ἐλλαμπόμενον κατὰ τὴν δεκτικὴν δύναμιν αὐτοῦ ἢ πλουσιῶς ἢ ἐνδεῶς μεταδίδωσιν.

κδ'. Ὁ αἰσθητός ἥλιος θεωρεῖται, οὐ θεωρεῖ ὁ νοητός καί θεωρεῖται παρά τῶν ἀξίων καί πάντας ὀρᾷ καί μᾶλλον τοὺς ὀρώντας αὐτόν. Ὁ αἰσθητός οὐ λαλεῖ οὐδέ λαλεῖν τι διδωσιν} ὁ νοητός καί λαλεῖ τοῖς ἑαυτοῦ φίλοις καί λαλεῖν τοῖς πᾶσι χαρίζεται. Ὁ αἰσθητός ἐν τῷ αἰσθητῷ κήπῳ λάμψας, τῇ θερμότητι τῶν ἀκτίνων τό ὑγρὸν μόνον ἀποξηραίνει τῆς γῆς, οὐ μόντοι γε καί παιίνει τὰ φυτὰ καί τὰ σπέρματα} ὁ νοητός δέ τὰ ἀμφοτέρω ἐν τῇ ψυχῇ ἐπιφανεῖς κατεργάζεται, τὴν ὑγρότητα ξηραίνει τὴν τῶν παθῶν, καί τὴν βδελυγμίαν τὴν ἐξ αὐτῶν ἀποκαθαίρει, καί πόσιον τῇ νοερᾷ ἐμπαρέχει γῆ τῆς ψυχῆς, ἐξ ἧς ἀρδευόμενα τρέφονται κατ' ὀλίγον τῶν ἀρετῶν τὰ φυτὰ.

κε'. Ὁ αἰσθητός ἥλιος ἀνατέλλει καί φωτίζει τὸν κόσμον τὸν αἰσθητόν καί πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, ἀνθρώπους, θηρία, κτήνη καί εἴ τι ἕτερον, ἐφ' οἷς ἐπίσης καί τό φῶς ὑφαπλοῖ, δύνει δέ πάλιν καί σκοτεινόν καταλιμπάνει τὸν τόπον ὄνπερ κατέλαμπεν.

Ὁ νοητός λάμπει αἰεὶ καὶ ἔλαμπεν, ὅλος ἐν ὄλω τῷ παντί ἀχωρήτως χωρούμενος, ἐκ δὲ τῶν ὑπ' αὐτοῦ κτισθέντων ἀποκεχώρισται καὶ ὅλος τούτων ἀδιαστάτως διΐσταται, ἐν ὄλω ὅλος ἐν τῷ παντί καὶ οὐδαμοῦ, ἐν ὅλοις ὅλος τοῖς ὀρωμένοις κτίσμασι καὶ ὅλος τούτων ἐκτός, ὅλος ἐν τοῖς ὀρωμένοις καὶ ὅλος ἐν τοῖς ἀοράτοις, καὶ πανταχοῦ ὅλος πάρεστι καὶ ὅλος οὐδαμῶς οὐδαμοῦ.

Τοῦ αὐτοῦ ἕτερα κεφάλαια θεολογικά καὶ πρακτικά ρ'. (421)

α'. Ἀπαρχὴ Χριστός, μεσότης καὶ τελειότης} ἐν πᾶσι γάρ ὁ ἐν τοῖς πρώτοις, ἔν τε τοῖς μέσοις καὶ τελευταίοις, ὡς ἐν τοῖς πρώτοις ἐστίν} οὐδέ γάρ ἐστὶν ἐν αὐτῷ διαφορὰ τις ἐν τούτοις, ὡσπερ βάρβαρος, οὐ Σκύθης, οὐχ Ἑλλήν, οὐκ Ἰουδαῖος, ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός.

β'. Ἡ Ἁγία Τριάς, διὰ πάντων διήκουσα ἀπὸ τῶν πρώτων καὶ μέχρι τῶν ἐσχάτων ὡς ἀπὸ κεφαλῆς τινος μέχρι ποδῶν, συγκροτεῖ πάντας συγκολλᾷ τε καὶ συνενοῖ καὶ συνδεσμεῖ ἑαυτῇ καὶ συγκροτοῦσα στερροῦς καὶ ἀρραγεῖς ἀπεργάζεται} ἐν ἐνί τε αὐτῶν ἐκάστῳ μία καὶ ἡ αὐτὴ δείκνυται γνωριζομένη, ἣτις ἐστὶν ὁ Θεός, ἐν ᾧ καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι γίνονται καὶ οἱ πρῶτοι ὡσπερ οἱ ἔσχατοι.

γ'. Πάντας τούς πιστούς ὡς ἓνα βλέπειν ὀφείλομεν οἱ πιστοὶ καὶ ἐφ' ἐνί ἐκάστῳ αὐτῶν εἶναι λογίζεσθαι τὸν Χριστόν καὶ οὕτως τῇ πρὸς αὐτόν ἀγάπῃ διάκεισθαι, ὡς ἐτοιμούς εἶναι ὑπὲρ αὐτοῦ τιθέναι τὰς ἰδίας ψυχάς. Οὐδέ γάρ τὸ καθόλου λέγειν ἢ νομίζειν ὀφείλομεν τινα πονηρόν, ἀλλὰ πάντας ὡς ἀγαθοὺς ὀρᾶν, ὡσπερ εἵπομεν} κἄν γάρ ὑπὸ παθῶν ὀχλούμενον ἴδῃς τινά, μὴ τὸν ἀδελφόν ἀλλὰ τὰ πάθη μίσησον τὰ πολεμοῦντα αὐτῷ, κἄν ὑπὸ ἐπιθυμιῶν καὶ προλήψεων τυραννούμενον, ἐπὶ πλεῖον σπλαγχνίσῃ, (422) μήποτε καὶ αὐτὸς πειρασθῆς, ὡς ὑπὸ τροπὴν ὧν ὕλης εὐπεριστάτου.

δ'. Ὅν τρόπον αἱ νοεραὶ τάξεις τῶν ἄνω δυνάμεων ἀπὸ Θεοῦ κατὰ τάξιν ἐλλάμπονται ἀπὸ τῆς πρώτης ταξιαρχίας ἐπὶ τὴν δευτέραν καὶ ἀπὸ ταύτης ἐπὶ τὴν ἑτέραν καὶ καθεξῆς, τῆς θεϊκῆς ἐπὶ πάσας διερχομένης φωτοβολίας, οὕτω καὶ οἱ ἅγιοι ἀπὸ τῶν θείων ἐλλαμπόμενοι ἀγγέλων, τῷ συνδέσμῳ τοῦ Πνεύματος συνδούμενοί τε καὶ συνενούμενοι, ἰσοτίμοι αὐτοῖς καὶ ἐφάμιλλοι γίνονται. Ἀπὸ γάρ τῶν προλαβόντων ἀγίων οἱ κατὰ γενεάν καὶ γενεάν διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐργασίας ἐρχόμενοι ἅγιοι, τούτοις κολλώμενοι, ὁμοίως ἐκείνοις ἐλλάμπονται, τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν λαμβάνοντες κατὰ μέθεξιν, καὶ ὡσπερ τις γίνονται χρυσοῦ ἄλυσις, καθεὶς τούτων ὄντες γονάτιον ἐν, ἐκάτερος τῷ προλαβόντι τῇ πίστει καὶ τοῖς ἔργοις καὶ τῇ ἀγάπῃ συνδούμενος, ὡς εἶναι μίαν αὐτοῦς καὶ γίνεσθαι σειράν ἐν ἐνί τῷ Θεῷ μὴ δυναμένην ταχέως διαρραγῆναι.

ε'. Εἴ τις κίβδηλος ἐξ ὑποκρίσεως, ἢ ἐξ ἔργων ἐπίμωμος, ἢ πρὸς βραχὺ τεθραυσμένος ἐξ ἐνός πάθους, ἢ μικρόν ἐλλιπὴς ἐξ ἀξελείας ἐν μέρει τυγχάνει, οὐ συγκαταριθμεῖται τοῖς ὀλοκλήροις, ἀλλ' ὡς ἄχρηστος καὶ ἀδόκιμος ἀποβάλλεται, ἵνα μὴ ἐν καιρῷ τάσεως διαρραγῆναι ποιήσῃ τὸν σύνδεσμον τῆς ἀλύσεως καὶ δάστασιν ἐν ἀδιαστάτοις καὶ λύπην ἐν ἀμφοτέροις ἐργάσῃται, τῶν μὲν ἔμποροθεν ὑπὲρ τῶν ὑστέρων, τούτων δὲ ὑπὲρ τοῦ χωρισμοῦ τῶν προαγόντων ἀλγυνομένων.

στ'. Ὁ τῆς ἐνώσεως τῆς πρὸς τὸν ἔσχατον πάντων ἀγίων ἐν ἀγάπῃ καὶ ἐπιθυμίᾳ σφοδρᾷ διὰ ταπεινοφροσύνης μὴ ἐφίεμενος, ἀλλὰ μικρὰν τινα κεκτημένος πρὸς αὐτόν ἀπιστίαν, οὐχ ἐνωθήσεται ὅλως ποτέ οὐδέ καταταγήσεται σὺν αὐτῷ τοῖς πρώτοις καὶ προλαβοῦσιν ἀγίοις, κἄν δοκῇ πᾶσαν ἔχειν τὴν πίστιν καὶ πᾶσαν τὴν ἀγάπην πρὸς Θεόν (423) καὶ πρὸς ἅπαντας τούς ἀγίους} ἔξω γάρ βληθήσεται παρ' αὐτῶν, ὡς μὴ ἐν τῷ τόπῳ ἐν ᾧ ἐτάγη καὶ ᾧ συναφθῆναι ὑπὸ Θεοῦ πρό αἰώνων ὠρίσθη διὰ ταπεινοφροσύνης καταδεξάμενος.

ζ'. Τοῦ κατά Θεόν πένθους προηγείται ταπείνωσις, ἔπεται δέ χαρά καί εὐφροσύνη ἀνέκφραστος} τῇ δέ κατά Θεόν ταπεινώσει περιφύεται ἡ τῆς σωτηρίας ἐλπίς. Καθόσον γάρ ἀπό ψυχῆς ἔχει τις ἑαυτὸν πάντων ἀνθρώπων ἀμαρτωλότερον, κατά τοσοῦτον ἡ ἐλπίς συναυξάνει τῇ ταπεινώσει καί θάλλει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, βεβαιοῦσα ὅτι διὰ ταύτης μέλλει σωθῆσεται.

η'. Καθόσον εἰς βάθος τις κατέρχεται ταπεινώσεως καί ἑαυτὸν ἀπογινώσκει ὡς ἀνάξιον τοῦ σωθῆσθαι, κατά τοσοῦτον πενθεῖ καί δακρῶν ἀφήσι πηγᾶς} τούτων δέ ἀναλόγως ἡ πνευματικὴ ἀναβλύζει ἐν τῇ καρδίᾳ χαρά, ταύτη δέ ἡ ἐλπίς συμπηγάζει καί συναυξάνει καί τὴν πληροφορίαν τῆς σωτηρίας βεβαιότεραν παρέχεται.

θ'. Σκοπεῖν ἑαυτὸν ἕκαστον δεῖ καί κατανοεῖν τοῦ μήτε τῇ ἐλπίδι μόνη θαρρεῖν δίχα τοῦ κατά Θεόν πένθους καί πνευματικῆς ταπεινώσεως, μήτε τῇ ταπεινοφροσύνη καί τοῖς δακρύοις ἄνευ τῆς συνεπομένης τούτοις πνευματικῆς ἐλπίδος τε καί χαρᾶς.

ι'. Ἔστι νομιζομένη ταπείνωσις ἐξ ἀμελείας τε καί νωθρότητος καί τῆς τοῦ συνειδότος σφοδρᾶς καταγνώσεως, ἣν οἱ κεκτημένοι ὡς σωτηρίας λογίζονται πρόξενον} οὐκ ἔστι δέ, τό γάρ χαροποιόν πένθος ταύτη συνεζευγμένον οὐ κέκτηται.

ια'. Ἔστι πένθος πνευματικῆς ἐκτός ταπεινώσεως καί τοῦτο ὡς ἀμαρτημάτων καθαρτήριον οἱ οὕτως πενθοῦντες λογίζονται. Καί πλανῶνται ματαίως τοῦτο οἰόμενοι} τῆς γάρ τοῦ Πνεύματος γλυκύτητος ἀπεστέρηται, τῆς μυστικῶς ἐν τῷ νοερῷ τῆς ψυχῆς ταμείῳ ἐγγινομένης, καί τῆς χρηστότητος τοῦ Κυρίου οὐ γεύονται} (424) διό καί πρὸς ὀργὴν ταχέως οἱ τοιοῦτοι ἐξάπτονται καί τοῦ κόσμου καί τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τέλεον καταφρονῆσαι οὐ δύναται. Ὁ δέ μή τούτων τελείως καταφρονήσας καί μῖσος ἀπό ψυχῆς πρὸς ταῦτα κτησάμενος, οὐδέ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας αὐτοῦ βεβαίαν ποτέ καί ἀδίστακτον δύναται κτήσασθαι} αἰεὶ δέ ὧδε τε κάκεισε ἐν δισταγμῷ περιφέρεται, ἐπὶ τὴν πέτραν μή καταβαλὼν τό θεμέλιον.

ιβ'. Τό πένθος διπλοῦν ταῖς ἐνεργείαις ἐστὶ καί, ὡς μὲν ὕδωρ, διὰ τῶν δακρῶν πᾶσαν σβεννύει τὴν φλόγα τῶν παθῶν καί τὴν ψυχὴν ἐκκαθαίρει τοῦ ἐξ αὐτῶν μολυσμοῦ} ὡς δέ πῦρ, διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ζωοποιεῖ καί ἀναφλέγει καί ἐκपुरοῖ καί θερμαίνει τὴν καρδίαν καί πρὸς ἔρωτα καί πόθον Θεοῦ ἐξάπτει αὐτήν.

ιγ'. Βλέπε καί καταμάνθανε τάς ἐν σοὶ ἐγγινομένας ἐνεργείας ὑπό τε τῆς ταπεινώσεως καί τοῦ πένθους, καί τὴν ἐξ αὐτῶν ἐρεύνα προστιθεμένην σοι καθ' ὥραν ὠφέλειαν. Ἔστι δέ αὕτη τοῖς εἰσαγωγικοῖς πάσης γηΐνης φροντίδος ἀπόθεσις, πάντων, γονέων, ἰδίων καί φίλων ἀπροσπάθεια καί ἀπάρνησις, πάντων πραγμάτων καί χρημάτων ἀμεριμνία καί καταφρόνησις, οὐ μέχρι ῥαφίδος μόνον, ἀλλὰ καί μέχρις αὐτοῦ τοῦ σώματος.

ιδ'. Ὅν τρόπον ἐν φλογὶ καιομένης καμίνου χοῦν ἐπιβαλὼν τις ταύτην σβεννύει, τὸν αὐτὸν τρόπον καί αἱ βιωτικαὶ μέριμναι καί πᾶσα προσπάθεια εὐτελοῦς καί σμικροτάτου πράγματος τὴν ἀναφθεῖσαν ἐν ἀρχαῖς θέρμην τῆς καρδίας ἐξαφανίζει.

ιε'. Ὁ τὴν τῶν ἔξωθεν πραγμάτων τε καί ἀνθρώπων καί πάντων τῶν ἐν τῷ βίῳ ποιησάμενος ἐν παντελεῖ καρδίας αἰσθήσει μετὰ χαρᾶς ἄρνησιν, καί λήθην λαβῶν τῶν τοιούτων, ὡς τεῖχος ὑπερβάς τὴν προσπάθειαν, ὡς ξένος τοῦ κόσμου καί τῶν ἐν τῷ κόσμῳ πάντων ὑπάρχει, συνάγων τὸν νοῦν ἑαυτοῦ καί μόνην μελέτην ποιούμενος τὴν (425) μνήμην τοῦ θανάτου καί ἔννοιαν} διό καί αἰεὶ τὰ περί κρίσεως καί ἀνταποδόσεως μεριμνᾷ καί ὅλως ἐν τούτοις αἰχμαλωτίζεται φόβῳ ἀρρήτῳ ἐκ τῶν τοιούτων ἐννοιῶν καί τῆς ἐν αὐτοῖς ἀδολεσχίας βαλλόμενος.

ιστ'. Ὡσπερ τις κατάδικος δεσμά περικείμενος ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ τῆδε βίου γίνεται ὁ τὸν φόβον τῆς κρίσεως εἰς βάθος ἐγκυμονήσας. Ἐνθεν τοι καί ὡς ὑπό

δημίου τινός τοῦ φόβου συρόμενος καί τήν ἐπί θάνατον ἄγουσαν πορευόμενος φαίνεται, μηδέν λογιζόμενος ἕτερον εἰ μή τόν πόνον μόνον καί τήν ὀδύνην ἢ ὑποστῆναι μέλλει ἐκ τῆς τιμωρίας τῆς αἰωνίου· τοῦτον δέ ἀνεξάλειπτον φέρων ἐν τῇ καρδίᾳ, ὁ ἐξ αὐτοῦ ἐγγινόμενος φόβος οὐδέν ὅλως τῶν ἀνθρωπίνων ἐξ μεριμνᾶν αὐτόν· ὡς γάρ ἤδη τῷ ξύλῳ προσηλωθεὶς καί ταῖς ὀδύναϊς σφοδρῶς πρὸς θάνατον συνεχόμενος, οὕτως αἰεὶ διατελεῖ, μηδέ ἀτενίσαι τοὺς ὀφθαλμούς εἰς πρόσωπόν τινος συγχωρούμενος, μηδέ τιμῆς ἢ ἀτιμίας ἀνθρώπων λόγον ποιούμενος· πάσης γάρ ἀτιμίας καί ἐξουδενώσεως ἄξιον ἑαυτὸν ἀπὸ καρδίας ἔχων, τῶν ἐπιφερομένων ὕβρεων αὐτῷ οὐ φροντίζει.

ιζ'. Πᾶσαν βρῶσιν καί πόσιν καί καλλωπισμὸν ἐνδυμάτων ὁ τόν φόβον ἐγκυμονῶν τοῦ θανάτου βδελύξεται καί ἐνηδόνως οὐ φάγεται ἄρτον, οὐ πίεται ὕδωρ· παρέξει δέ μόνην τήν χρεῖαν τῷ σώματι, ὅσον μόνον αὐτάρκες πρὸς τό ζῆν, πᾶν θέλημα ἑαυτοῦ ἀπαρνήσεται καί δοῦλον πάντων ἐν διακρίσει τῶν ἐπιταττομένων γενήσεται.

ιη'. Ὁ δοῦλον ἑαυτὸν δούς τοῖς κατὰ Θεὸν πατράσιν αὐτοῦ διὰ τόν φόβον τῆς κολάσεως, οὐ τὰ κουφίζοντα τόν τῆς καρδίας αὐτοῦ πόνον ἐπιτασσόμενος ἔλοιτο, οὐ τὰ λύοντα τόν τοῦ φόβου δεσμόν, οὐδέ τοῖς ἐπὶ τὰ τοιαῦτα φιλικῶς ἢ κολακευτικῶς ἢ προστακτικῶς ἐνάγουσιν ὑπακούσεται, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ αὐξάνοντα αὐτόν προτιμήσει καί τὰ τόν δεσμόν ἐπισφίγγοντα θελήσει καί τὰ τόν δῆμιον ἐνισχύοντα ἀγαπήσει καί ἐν τούτοις ἐμμενεῖ, ὡς μή προσδοκῶν ὅλως ἐλευθερίαν λήψεσθαι ποτε ἐξ αὐτῶν. (426) Ἡ γάρ ἐλπίς τῆς ἀπαλλαγῆς κουφότερον τόν πόνον ἐργάζεται, ὅπερ ἐστὶν ἀλυσιτελές τῷ μετανοοῦντι θερμῶς.

ιθ'. Παντὶ τῷ κατὰ Θεὸν βιοῦν ἀρχομένῳ ἐπωφελές ὁ τῆς κολάσεως φόβος καί ὁ πόνος ὁ τικτόμενος ἐξ αὐτοῦ. Ὁ δέ τοῦ τοιοῦτου πόνου καί δεσμοῦ καί δημίου χωρὶς ἀρχὴν βαλεῖν φανταζόμενος, οὐκ ἐπὶ ψάμμου μόνον τῶν ἑαυτοῦ πράξεων τόν θεμέλιον κατεβάλετο, ἀλλὰ καί εἰς ἀέρα οἶεται δίχα θεμελιῶν συνιστάνειν οἰκίαν, ὅπερ πάντη ἀδύνατον. Ὁ γάρ πόνος οὗτος ὅσον οὐπω πᾶσαν χαρὰν ἀποτίκει καί ὁ δεσμός οὗτος πάντων ἀμαρτημάτων καί παθῶν δεσμὰ διαρρήσει καί ὁ δῆμιος οὗτος οὐχὶ θάνατον ἀλλὰ ζωὴν αἰώνιον προξενεῖ.

κ'. Ὅς ἂν μὴ θελήσῃ ἀποσκιρτῆσαι καί δεικφυγεῖν τόν τικτόμενον πόνον ἀπὸ τοῦ φόβου τῆς αἰωνίου κολάσεως, ἀλλὰ προθέσει καρδίας ἀκολουθήσῃ αὐτῷ καί ἐπισφίγξῃ πλέον τὰ τούτου δεσμὰ ἑαυτῷ, ἀναλόγως συντομώτερον ὀδεύσει καί πρό προσώπου τοῦ βασιλέως τῶν βασιλευόντων παραστήσει αὐτόν. Τούτου δέ γεγονότος, ἅμα τῷ θεάσασθαι αὐτόν ἀμυδρῶς πως τήν δόξαν αὐτοῦ, εὐθέως λυθήσονται μὲν τὰ δεσμὰ, ὁ δέ δῆμιος φόβος φεύζεται μακρὰν ἀπ' αὐτοῦ καί ὁ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ πόνος τραπήσεται εἰς χαρὰν καί πηγὴ γενήσεται βρύουσα αἰσθητῶς μὲν δάκρυα ποταμηδόν ἀενάως, νοητῶς δέ γαλήνην, πραότητα καί ἄφραστον γλυκασμόν, ἔτι δέ ἀνδρείαν καί τό πρὸς πᾶσαν ὑπακοὴν ἐλευθερίως καί ἀνεμποδίστως τρέχειν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ· ὁ τέως τοῖς εἰσαγωγικοῖς ἀδύνατον, τῶν δέ πρὸς τό μέσον κατὰ προκοπὴν ἀνελθόντων καί ἴδιον, τοῖς δέ γε τελειομένοις φῶς ἢ πηγὴ αὕτη, τῆς καρδίας αἴφνης ἀλλοιουμένης καί μεταβαλλομένης, γίνεται.

κα'. Ὁ ἐνδον αὐτοῦ τό φῶς τοῦ παναγίου Πνεύματος ἔχων, μὴ φέρων τοῦτο ὄρα, εἰς γῆν πρηνὴς πίπτει, κράζει τε (427) καί βοᾷ ἐν ἐκπλήξει καί φόβῳ πολλῷ ὡς ὑπὲρ φύσιν, ὑπὲρ λόγον, ὑπὲρ ἔννοϊαν πρᾶγμα ἰδὼν καί παθῶν· καί γίνεται ὁμοῖος ἀνθρώπῳ ποθέν ἀναφθέντι τὰ σπλάγχνα ὑπὸ πυρός, ὑφ' οὗ φλεγόμενος καί τῆς φλογός τόν ἐμπρησμόν μὴ δυνάμενος φέρειν, ὑπάρχει ὡσπερ ἐξεστηκῶς· καί μηδέ ἑαυτοῦ γενέσθαι ὅλως ἰσχύων, τοῖς δάκρυσι δέ καταντλούμενος ἀενάως καί ὑπὸ τούτων καταψυχόμενος, τό πῦρ ἐξάπτει τοῦ πόθου σφοδρότερον. Ἐντεῦθεν δέ ἔτα

δάκρυα προχέει πλείονως καί τῇ τούτων ἐκχύσει πλυνόμενος λαμπρότερον ἀπαστάπτει· ὅτε δέ ὄλως ἐκπυρωθεῖς ὡς φῶς γένηται, τότε πληροῦται τό φάσκον· «Θεός θεοῖς ἐνούμενός τε καί γνωριζόμενος», καί τοσοῦτον ἴσως ὅσον ἤδη τοῖς συναφθεῖσιν ἠνώθη καί τοῖς ἐγνωκόσιν ἀπεκαλύφθη.

κβ'. Καθόσον γνωσθῆναι βουλευθῆ παρ' ἡμῶν ὁ Θεός, κατά τοσοῦτον καί ἀποκαλύπτεται· καθόσον δέ ἀποκαλυφθῆ, ὁράται παρά τῶν ἀξίων καί γινώσκειται. Οὐκ ἔστι δέ τοιοῦτόν τι παθεῖν τινα ἢ ἰδεῖν, εἰ μή πρότερον τῷ παναγίῳ Πνεύματι ἐνωθῆ τις, ταπεινήν, καθαράν, ἀπλήν καί συντετριμμένην καρδίαν ἐκ πόνων καί ἰδρώτων κτησάμενος.

κγ'. Πρό τοῦ πένθους καί τῶν δακρύων, μηδεῖς ὑμᾶς κενοῖς ἀπατάτω λόγοις μηδέ πλανῶμεν ἑαυτούς, οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν μετάνοια οὐδέ ἀληθῆς μεταμέλεια οὐδέ φόβος Θεοῦ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, οὐδέ κατέγνωμεν ἑαυτῶν, οὐδέ ἐν αἰσθήσει τῆς μελλούσης κρίσεως καί τῶν αἰωνίων βασάνων ἐγένετο ἡ ψυχὴ ἡμῶν. Εἰ γάρ ταῦτα ἐκτήσατο καί ἐν τούτοις ἐγένετο, εὐθύς καί δάκρυα κατήγαγεν ἄν' τούτων γάρ χωρίς, οὔτε ἡ σκληρά καρδιά ἡμῶν ἀπαλυνθῆναι ποτε δύναται, οὔτε ἡ ψυχὴ ἡμῶν πνευματικὴν (428) ταπεινώσιν κτήσασθαι, οὔτε ταπεινοὶ γενέσθαι ἰσχύσομεν. Ὁ δέ μή τοιοῦτος γενόμενος ἐνωθῆναι τῷ Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ οὐ δύναται· ὁ δέ μή τούτῳ ἐκ καθάρσεως ἐνωθεῖς, οὔτε ἐν θεωρίᾳ καί γνώσει Θεοῦ γενέσθαι δύναται, οὔτε ἀξιός ἐστι τὰς τῆς ταπεινώσεως μυστικὰς ἀρετὰς ἐκδιδάσκεσθαι.

κδ'. Ὡσπερ τῷ συλλαβίζειν ἄρτι παιδευομένῳ τὰ γράμματα ὁ τὰ τῆς ρητορικῆς καί φιλοσοφίας ἐκδιηγούμενος οὐ μόνον οὐδέν ὠφελήσει, ἀλλὰ καί τῶν ἐναρχθέντων μᾶλλον κατολιγορῆσαι αὐτόν καί ἀποστήναι ποιήσει, διὰ τό μή χωρεῖν τὴν διάνοιαν αὐτοῦ τῶν λεγομένων ὄλως τὴν δύναμιν, οὕτω καί ὁ τοῖς εἰσαγωγικοῖς τὰ περί τελειότητος λέγων, καί μᾶλλον τοῖς χαννοτέροις, οὐ μόνον οὐδέν ὠφελήσει ἀλλὰ καί εἰς τὰ ὀπίσω ὑπάγειν ποιήσει. Πρὸς γάρ τό ὕψος τῆς ἀρετῆς ἀποβλέψαντες καί ὅσον ἀπολείπονται τῆς κορυφῆς αὐτῆς ἐννοήσαντες καί ὡς ἀδύνατον αὐτοῖς ἔσται τό πρὸς τό ἄκρον αὐτῆς ἀνελθεῖν οἰηθέντες, καί τῶν μερικῶς ἐναρχθέντων ὡς ἀνωφελῶν καταφρονήσουσι καί πρὸς ἀπόγνωσιν καταδύσουσι.

κε'. Ὅταν οἱ ἔτι κεκρατημένοι καί βασιλεύομενοι ὑπὸ τῶν παθῶν ἀκούσωσιν ὅτι ὁ κατά Θεόν τέλειος παντός ἀνθρώπου καί παντός ζώου καί θηρίου ἀκαθαρτότερον ἑαυτόν ἠγεῖται, ὅς καί ἀτιμαζόμενος χαίρει, λοιδορούμενος εὐλογεῖ, ἀνέχεται διωκόμενος καί ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ εὐχεται μετὰ δακρύων καί πόνου καρδίας, παρακαλῶν τόν Θεόν καί ἰκετεύων ὑπὲρ αὐτῶν, ἐν πρώτοις μὲν ἀπιστοῦσιν, ἑαυτούς ἴσους ἐκείνων συστήσαι πειρώμενοι· ἔπειτα ὑπὸ τῶν θείων Γραφῶν ἐλεγχόμενοι καί ὑπὸ τῶν ταῦτα ἔργῳ ἐπιδειξαμένων ἀγίων ἀνατρεπόμενοι, μή ἰσχύειν ἐν τούτοις ἐφικέσθαι ὁμολογοῦσιν· ὅταν δέ καί δίχα τῆς τούτων ἐκπληρώσεως ἀδύνατον ἀκούσωσι σωθῆναι αὐτούς, τότε τελειῶς μή θέλοντες ἐκκοπὴν ποιήσασθαι (429) τοῦ κακοῦ καί μετανοῆσαι, ἐφ' οἷς ἡμαρτον, ἀπογινώσκουσιν ἑαυτῶν.

κστ'. Τούς ὑποκρινόμενους τὴν ἀρετὴν καί τῷ μὲν κωδίῳ τοῦ σχήματος ἄλλο φαινομένους, ἄλλο δέ ὄντας κατά τόν ἐντός ἄνθρωπον, πάσης τάχα πεπληρωμένους ἀδικίας, μεστούς ζήλου καί ἐριθείας καί ἡδονῶν δυσωδίας, ὡς ἀπαθεῖς οἱ πλείους καί ἀγίους τιμῶσι, μή κεκαθαρμένον ἔχοντες τόν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμόν μηδέ ἐπιγνῶναι δυνάμενοι αὐτούς ἐκ τῶν καρπῶν αὐτῶν· τούς δέ εὐλαβεῖα καί ἀρετῆ καί ἀφελότητι καρδίας διάγοντας καί ἀγίους ὄντας τῷ ὄντι, ὡς τούς λοιπούς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, παραλογίζονται καί καταφρονοῦντες αὐτῶν παρατρέχουσιν.

κζ'. Τόν λάλον καί ἐπιδεικτικόν διδακτικόν μᾶλλον καί πνευματικόν εἶναι οἱ τοιοῦτοι λογίζονται· τόν δέ σιωπηλόν καί περί ἀργολογίαν ἀκριβαζόμενον ἀγροῖκον καί ἄφωνον ἀποφαίνονται.

κη'. Τόν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ φθεγγόμενον οἱ ὑψηλόφρονες καί τήν ὑπερηφανίαν νοσοῦντες τοῦ διαβόλου ὡς ὑψηλόφρονα καί ὑπερήφανον ἀποστρέφονται, τοῖς λόγοις αὐτοῦ πληττόμενοι μᾶλλον ἢ κατανυσοῦμενοι τόν δέ ἀπό κοιλίας ἢ ἐκ μαθημάτων τερνολογοῦντα καί τῆς αὐτῶν σωτηρίας καταψευδόμενον ὑπερεπαινοῦσι καί ἀποδέχονται, καί οὕτως οὐδεὶς ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἐστίν ὁ καλῶς καί ὡς ἔχει τό πρᾶγμα ἰδεῖν καί διακριῖναι δυνάμενος.

κθ'. «Μακάριοι», φησὶν ὁ Θεός, «οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τόν Θεόν ὄψονται». Καθαράν οὖν καρδίαν οὐχί μία ἀρετή οὐδέ δύο ἢ δέκα πεφύκασιν ἐκτελεῖν, ἀλλά πᾶσαι ὁμοῦ ὡς εἰπεῖν οἶονεῖ μία τις οὔσα καί εἰς ἄκρον κατορθωθείσα καί οὐδέ οὕτως καθαράν τήν καρδίαν μόναι ποιῆσαι δύνανται, δίχα τῆς παρουσίας καί ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος. Καθάπερ γάρ ὁ χαλκεύς τήν μέν τέχνην (430) διά τῶν ἐργαλείων αὐτοῦ ἐπιδεικνύται, δίχα δέ τῆς τοῦ πυρός ἐνεργείας οὐδέν ὅλως εἰς ἔργον κατασκευάσαι δύναται, οὕτω δὲ καί ὁ ἄνθρωπος πάντα μέν ποιεῖ καί ὡς ἐργαλείοις χρᾶται ταῖς ἀρεταῖς, ἄνευ δέ τῆς τοῦ πνευματικοῦ πυρός παρουσίας ἀνενέργητα μένει καί ἀνωφελῆ, τόν ρύπον καί τόν ἰχώρα μή καθαίροντα τῆς ψυχῆς.

λ'. Ὅπου βαθεῖα ταπεινώσις, ἐκεῖ καί δάκρυον δαψιλές· ἔνθα δέ ταῦτα, ἐκεῖ καί ἡ παρουσία τοῦ Ἁγίου καί προσκυνητοῦ Πνεύματος. Ταύτης δέ γενομένης, πᾶσα καθαρότης καί ἀγιωσύνη ἐν τῷ ὑπό τούτου ἐνεργουμένῳ γίνεται, καί ὁράται τούτῳ Θεός, καί ὁ Θεός ὁρᾷ ἐπ' αὐτόν· «Ἐπί τίνα γάρ», φησὶν, «ἐπιβλέψω ἀλλ' ἢ ἐπί τόν πρᾶον καί ἡσύχιον καί τρέμοντά μου τούς λόγους;».

λα'. Καταγωνίσασθαι μέν ἄνθρωπος τά πάθη δύναται, ἐκριζῶσαι δέ αὐτά οὐδαμῶς· καί μή ποιῆσαι μέν τό πονηρόν ἐξουσίαν ἔλαβε, μή ἐνθυμηθῆναι δέ αὐτό οὐκέτι. Εὐσέβεια δέ ἐστίν οὐ τό ποιῆσαι μόνον τό ἀγαθόν, ἀλλά καί τό μή λογίζεσθαι πονηρά· ὁ οὖν πονηρά λογιζόμενος καρδίαν καθαράν κτήσασθαι οὐ δύναται πῶς γάρ, μολυνομένης ἐκ τούτου ὡς ὑπό πηλοῦ κάτοπτρον;

λβ'. Καρδίαν καθαράν τοῦτο εἶναι ὑπέληφα, οὐ τό μή ὀχλεῖσθαι ὑπό πάθους μόνον τινός, ἀλλά καί τό μή ἐννοεῖν πονηρόν τι ἢ βιωτικόν, ὅτε ἂν βουληθῆ τις, ἔχειν δέ μόνην ἐν ἑαυτῷ τήν τοῦ Θεοῦ μνήμην ἐν ἀκατασχέτῳ τῷ ἔρωτι· ἐν γάρ φωτὶ καθαρῷ καθαρῶς ὁρᾷ Θεόν ὀφθαλμός, μηδενός ἑτέρου τῆ θεωρίας μεσάζοντος.

λγ'. Τοῦτο λέγω εἶναι ἀπάθειαν οὐ τό ἔξω μόνον γενέσθαι τῆς πράξεως τῶν παθῶν, ἀλλά καί τό ἀλλοτριωθῆναι τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν, καί οὐδέ τοῦτο ἀλλά καί τό γυμνωθῆναι ἡμῶν τόν νοῦν ἐκ τῆς ἐννοίας αὐτῶν, ὡς ἂν, ὅτε βουλόμεθα, γινώμεθα ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, ἔξω πάντων γινόμενοι ὁρατῶν τε καί αἰσθητῶν, οἶονεῖ ἀποκλειομένων (431) ἡμῶν τῶν αἰθήσεων καί τοῦ νοός ἡμῶν εἰς τά ὑπὲρ αἴσθησιν ἐμβατεύοντος, συνεπιφερομένου δυνάμει τὰς αἰσθήσεις μεθ' ἑαυτοῦ ὥσπερ τις ἀετός τὰς ἑαυτοῦ πτέρυγας.

λδ'. Νοῦς αἰσθήσεων δίχα τὰς ἰδίας ἐνεργείας οὐκ ἐπιδεικνύται καί ἄνευ νοός αἰ αἰσθήσεις τὰς ἑαυτῶν οὐδαμῶς.

λε'. Καρδία ἐκεῖνη λέγεται καί ἔστι καθαρά, ἡ μηδεμίαν ἔννοιαν ἢ βιωτικόν λογισμόν ἐν ἑαυτῇ εὐρίσκουσα, ἡ Θεῷ οὕτως ἀνακειμένη καί συνηνωμένη, ὡς μήτε τῶν ἀνιαρῶν μεμνησθαι τοῦ βίου μήτε τῶν τούτου χαροποιῶν, ἀλλά διάγειν ὡς εἰς τρίτον ἐν θεωρίᾳ τόν οὐρανόν καί εἰς παράδεισον ἀρπάζεσθαι καί βλέπειν τούς ἀρραβῶνας τῶν ἐπηγγελμένων τοῖς ἀγίοις καλῶν καί αὐτά τά αἰώνια ἀγαθὰ κατά τό ἐγχωροῦν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἐκεῖθεν τεκμαίρεσθαι. Τοῦτο καρδίας καθαρᾶς ἐπ' ἀληθῶς σημεῖον καί ἔνδειγμα βέβαιον, ἐν ᾧ τις καί τά μέτρα γινώσκει τῆς καθαρότητος καί ὡς ἐν κατόπτρῳ καθορᾷ.

λστ'. Ὡσπερ ὁ ἔξω τῆς οἰκίας ὢν τούς ἐνδοθεν ἐγκεκλεισμένους οὐχ ὁρᾷ, οὕτως οὐδέ ὁ ἐσταυρωμένος τῷ κόσμῳ, ἦτοι νενεκρωμένος, αἴσθησίν τινα πρὸς τά ἐν τῷ κόσμῳ πράγματα κέκτηται.

λζ'. Ὅν τρόπον τό νεκρόν σῶμα οὔτε πρός τά ζῶντα οὔτε πρός τά σύν αὐτῶ νεκρά κείμενα σώματα τήν οἴανου ἄισθησιν ἔχει, οὕτως οὐδέ ὁ ἔξω τοῦ κόσμου ἐν Πνεύματι γεγονώς καί σύν Θεῷ ὧν δύναται πρός τόν κόσμον ἄισθησιν ἔχειν ἢ προπάσχειν τοῖς τούτου πράγμασιν, εἰ καί ὑπόκειται ταῖς ἀνάγκαις τοῦ σώματος.

λη'. Πρό θανάτου θάνατος, καί πρό τῆς ἀναστάσεως τῶν σωμάτων ψυχῶν ἀνάστασις γίνεται, ἔργω, δυνάμει, πείρα καί ἀληθεία. Τοῦ γάρ θνητοῦ φρονήματος ὑπό τοῦ ἀθανάτου νοός ἐξαφανιζομένου καί τῆς νεκρότητος (432) τῆς ζωῆς ἐκδιωκομένης, ἡ ψυχὴ ὡς ἐκ νεκρῶν ἀναστᾶσα ἑαυτήν ὁμολογουμένως ὄρα, καθάπερ οἱ ἐξ ὕπνου ἀνστάντες βλέπουν ἐαυτούς· καί τόν αὐτήν ἀναστήσαντα ἐπιγινώσκει Θεόν, ὃν κατανοοῦσα καί ᾧ εὐχαριστοῦσα, ἐξίσταται τῶν αἰσθήσεων καί τοῦ κόσμου παντός, ἀφράστου ἡδονῆς πληρουμένη, καί καταπαύει ἐν αὐτῷ πᾶσαν κίνησιν αὐτῆς νοεράν.

λθ'. Τά μέν εἰσφέρεται παρ' ἡμῶν, τά δέ δίδονται ἡμῖν ἄνωθεν ἐκ Θεοῦ. Ὅσω γάρ διά πόνων καί ἰδρώτων ἱερῶν καθαιρόμεθα, λαμπρυνόμεθα διά φωτός κατανύξεως· καί ὅσω τῷ φωτί λαμπρυνόμεθα, τοῖς δάκρυσιν καθαιρόμεθα, τό μέν οἴκοθεν παρειαῖοντες, τό δέ διδόμενον ἀντιλαμβάνοντες ἄνωθεν.

μ'. Πολλοί τά ἑαυτῶν εἰσενεγκόντες τά ἐκ Θεοῦ συνήθως οὐκ ἔλαβον· καί δῆλον ἐξ ὧν ὁ Κάιν καί ὁ Ἡσαῦ πεποιήκασιν καί πεπόνθασιν. Εἰ γάρ μή ὀρθῶ λογισμῶ καί εὐσεβεῖ διαθέσει καί πίστει θερμῇ καί πολλῇ ταπεινοφροσύνη τά παρ' ἑαυτοῦ τις προσενέγκη, οὐκ ἂν ἐπιβλέψη Θεός ἐπ' αὐτόν, οὐκ ἂν τά προσφερόμενα ἀποδέξεται· εἰ δέ μή ταῦτα, οὐδέ τά παρ' ἑαυτοῦ ἀντιπαράσχοι τῷ οὕτω προσφέροντι.

μα'. Νεκρός ὁ κόσμος καί οἱ τοῦ κόσμου πρός τοὺς ἁγίους εἰσίν· ὅθεν οὐδέ βλέποντες βλέπουσι τά καλά αὐτῶν ἔργα, οὐδέ ἀκούοντες ὅπως ἰσχύουσι συνιέναι τοὺς ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ λεγομένους θεῖους λόγους αὐτῶν. Ἄλλ' οὐδ' οἱ πνευματικοὶ τῶν κοσμικῶν καί πονηρῶν ἀνθρώπων ἰδεῖν τά πονηρά ἔργα ἢ τοὺς ἐμπαθεῖς λόγους αὐτῶν χωρῆσαι ἐν ἑαυτοῖς δύναται, ἀλλά βλέποντες καί οὔτοι τά ἐν κόσμῳ οὐ βλέπουσι καί ἀκούοντες τά τῶν κοσμικῶν ὡς οὐκ ἀκούοντες τῇ αἰσθήσει διάκεινται· καί οὕτως οὐδεμία κοινωνία τούτοις πρός τά ἐκείνων ἢ ἐκείνοις πρός τά τῶν πνευματικῶν γίνεται.

μβ'. (433) Καθάπερ φωτός καί σκότους σαφῆς ἡ διαίρεσις καί ἡ μίξις ἀδύνατος· «Ποία γάρ», φησί, «κοινωνία φωτί πρός σκότος ἢ ποία μερίς πιστῶ μ ἐτά ἀπίστου», οὕτως, καί ἐν τοῖς Πνεῦμα Ἁγίῳ ἔχουσι, τοσαύτη ἢ ἀπ' ἀλλήλων διάστασις καί ὁ χωρισμός πρός τοὺς μὴ ἔχοντάς ἐστιν. Οἱ μέν γάρ ἐν τῷ οὐρανῷ ἔχουσι τό πολίτευμα, ἄγγελοι ἐξ ἀνθρώπων ἤδη γενόμενοι, οἱ δέ ἐν τῷ προγονικῷ σκότει καί τῇ σκιᾷ τοῦ θανάτου ἔτι κάθηνται προσηλωμένοι τῇ γῆ καί τοῖς ἐν γῆ πράγμασι· καί οἱ μέν, τῷ νοητῷ καί ἀνεσπέρῳ φωτί, οἱ δέ μόνῳ τῷ αἰσθητῷ περιλάμπονται· καί οἱ μέν ἑαυτούς καί τοὺς πλησίον ὀρώσιν, οἱ δέ καί ἑαυτούς καί τοὺς πλησίον καθ' ἐκάστην ὀρώντες ἀποθνήσκοντας ἀγνοοῦσιν ὅτι ἀνθρωποὶ εἰσι καί ὡς ἀνθρωποὶ ἀποθνήσκουσι· καί ἀγνοοῦντες, οὐ πιστεύουσι περὶ κρίσεως οὐδέ ὅτι ἀνάστασις ἔσται καί ἀνταπόδοσις τῶν βεβιωμένων ἐκάστῳ.

μγ'. Εἰ μέν Πνεῦμα Ἁγίον ἐστὶ σοι, πάντως ἐκ τῶν ἐν σοὶ γινομένων αὐτοῦ ἐνεργειῶν γνωρίσεις ἃ λέγει περὶ αὐτοῦ ὁ Ἀπόστολος· φησί γάρ· «Ὅπου Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία» καί ὅτι· «Τό μέν σῶμα νεκρόν δι' ἁμαρτίαν, τό δέ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην» καί ὅτι· «Οἱ τοῦ Χριστοῦ τήν σάρκα ἐσταύρωσαν σύν τοῖς παθήμασι καί ταῖς ἐπιθυμίαις». Ὅσοι γάρ ἐβαπτίσθησαν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ ὅλον τόν Χριστόν ἐνδεδυμένοι εἰσὶ καί υἱοὶ εἰσι φωτός καί ἐν φωτί ἀνεσπέρῳ περιπατοῦσι καί βλέποντες τόν κόσμον οὐ βλέπουσι καί ἀκούοντες τά τοῦ κόσμου οὐκ ἀκούουσιν. Ὡσπερ γάρ γέγραπται περὶ τῶν σαρκικῶν ἀνθρώπων ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσι καί (434) ἀκούοντες περὶ θείων πραγμάτων οὐ σινιῶσιν οὐδέ χωρεῖν δύναται τά τοῦ

Πνεύματος, μωρία γάρ αὐτοῖς εἰσιν, οὕτω μοι νοήσεις καί περί τῶν Πνεῦμα Ἅγιον ἔχόντων ἐν ἑαυτοῖς σῶμα φοροῦσιν ἄλλ' οὐκ εἰσὶν ἐν σαρκί «Ἵμεῖς γάρ», φησὶν, «οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί ἄλλ' ἐν πνεύματι, εἶπερ Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν» νεκροὶ εἰσὶ τῷ κόσμῳ καὶ ὁ κόσμος αὐτοῖς «Ἐμοὶ γάρ», φησί, «κόσμος ἐσταύρωται καὶ γὰρ τῷ κόσμῳ».

μδ'. Ὁ ταῦτα εἰδὼς ἐνεργούμενα ἐν αὐτῷ τά σημεῖα καὶ θαύματα ὄντως θεοφόρος καὶ σημειοφόρος ἐστὶ, τὸν Θεὸν ἔχων, ἤγουν αὐτό τό πανάγιον Πνεῦμα ἔνοιον, λαλοῦν καὶ ἐνεργοῦν ἐν αὐτῷ τά εἰρημένα ὑπὸ τοῦ Παύλου. Ὁ δὲ μήπω ταῦτα ἐν ἑαυτῷ ἐγνωκῶς, μὴ ἀπατάσθω, σὰρξ ἐστὶν ἔτι καὶ αἷμα, ὑπὸ τὸν ζόφον δηλονότι τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς σαρκὸς καλυπτόμενος· σὰρξ δὲ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ, ἥτις ἐστὶ τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, οὐ κληρονομεῖ.

με'. Ἀπὸ μὲν τοῦ θείου βαπτίσματος τὴν τῶν ἡμαρτημένων λαμβάνομεν ἄφεσιν καὶ τῆς πρώην κατάρας ἐλευθερούμεθα καὶ τῆ παρουσίᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀγιαζόμεθα, τὴν δὲ τελείαν χάριν κατὰ τό «Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω», οὐ τότε· τοῦτο γάρ τῶν βεβαιοπίστων καὶ ἐκ τῶν ἔργων ταύτην ἐπιδεικνύοντων ἐστὶ. Μετὰ γάρ τό βαπτισθῆναι ἡμᾶς πρὸς πονηράς καὶ αἰσχροῦς πράξεις ἐκκλίνοντες καὶ αὐτὸν τὸν ἀγιασμόν εἰς ἅπαν ἀποβαλλόμεθα, μετανοία δὲ καὶ ἐξομολογήσει καὶ δάκρυσιν κατὰ ἀναλογίαν τὴν ἄφεσιν πρότερον τῶν ἡμαρτημένων λαμβάνομεν καὶ οὕτω τὸν ἀγιασμόν μετὰ τῆς ἄνωθεν χάριτος.

μστ'. Ἀπὸ μὲν τῆς μετανοίας ἔκπλυσιν τοῦ μολυσμοῦ (435) τῶν αἰσchrῶν γίνεται πράξεων, μετὰ δὲ ταύτην, μετοχή Πνεύματος Ἁγίου· οὐχ ἀπλῶς δέ, ἀλλὰ κατὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν διάθεσιν καὶ τὴν ταπείνωσιν τῶν ἐξ ὅλης μετανοούντων ψυχῆς· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ μετὰ τό τελείαν τὴν ἄφεσιν τῶν ἡμαρτημένων παρά τοῦ πατρός καὶ ἀναδόχου λαβεῖν. Διὰ τοῦτο καλὸν καθ' ἐκάστην μετανοεῖν κατὰ τὴν κελεύουσαν ἐντολήν· τό γάρ «μετανοεῖτε, ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» ἄοριστον ἡμῖν ὑπεμφαίνει τὴν ἐργασίαν.

μζ'. Ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος ταῖς τῷ Χριστῷ νυμφευόμεναις ψυχαῖς ὡς ἄρραβῶν δίδοται· καὶ καθάπερ ἄρραβῶνος χωρὶς οὐκ ἔχει ἀσφαλῶς ἡ γυνὴ τὴν μετὰ τοῦ ἀνδρός συνάφειαν μέλλειν ποτέ βεβαίως γενήσεσθαι, οὕτως οὐδέ ψυχὴ βεβαίαν λαμβάνει πληροφορίαν ποτέ τοῦ μετὰ τοῦ δεσπότη αὐτῆς καὶ Θεοῦ εἰς αἰῶνας συνέσεσθαι, ἢ μυστικῶς καὶ ἀνεκφράστως αὐτῷ συνάπτεσθαι, καὶ τοῦ ἀπροσίτου κάλλους ἐπαπολαύειν αὐτοῦ, εἰ μὴ τῆς χάριτος αὐτοῦ τὸν ἄρραβῶνα λάβῃ καὶ γνωστῶς αὐτὸν ἐν ἑαυτῇ κτήσῃται.

μη'. Ὅν τρόπον οἱ γραφόμενοι συμβολικοὶ χάρται εἰ μὴ ὑπογραφὰς ἀξιοπίστων μαρτύρων δέξονται, οὐκ ἔστιν ὁ ἄρραβῶν βέβαιος, οὕτως οὐδέ πρό τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καὶ τῆς τῶν ἀρετῶν κτήσεως ἀσφαλῆς ἡ τῆς χάριτος ἔλλαμψις γίνεται. Ὅπερ γάρ ἐν τοῖς συμφώνοις οἱ μάρτυρες, τοῦτο ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ ἄρραβῶνος ἡ τῶν ἐντολῶν ἐργασία καὶ αἱ ἀρεταὶ καθεστήκασιν· τελείαν γάρ διὰ τούτων λαμβάνει τὴν τοῦ ἄρραβῶνος κατάσχεσιν ἕκαστος τῶν μελλόντων σωθήσεσθαι.

μθ'. Πρῶτον οἰονεῖ τά σύμφωνα γράφονται διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, εἶτα ὑπὸ τῶν ἀρετῶν ἐπισφραγίζονται καὶ ὑπογράφονται· καὶ τῆνικαῦτα ἐπιδίδωσι τὸν (436) δακτύλιον ὁ νυμφίος Χριστὸς τῇ νύμφῃ ψυχῇ, ἤγουν τὸν ἄρραβῶνα τοῦ Πνεύματος.

ν'. Ὡσπερ ἡ νύμφη πρό τοῦ γάμου τὸν ἄρραβῶνα μόνον παρά τοῦ νυμφίου λαμβάνει, τὴν δὲ συμφωνηθεῖσαν προῖκα καὶ τὰς ἐν αὐτῇ ὑποσχεθείσας δωρεὰς μετὰ τὸν γάμον λαβεῖν ἀπεκδέχεται, οὕτω δὴ καὶ ἡ νύμφη τῶν πιστῶν ἐκκλησία καὶ ἡ ψυχὴ ἐνός ἐκάστου ἡμῶν πρῶτον ὑπὸ τοῦ νυμφίου Χριστοῦ τὸν ἄρραβῶνα μόνον λαμβάνει τοῦ Πνεύματος, τὰ δὲ αἰῶνια ἀγαθὰ καὶ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν μετὰ

τήν ἐνθένδε ἀποδημίαν λαβεῖν ἀπεκδέχεται, πληροφορουμένη διά τοῦ ἀρραβῶνος ὡς ἀδιάφυστα τά συμπεφωνημένα αὐτῇ ἔσονται.

να'. Καθάπερ βραδύνοντος τοῦ νυμφίου ἐν ἀποδημίᾳ, ἢ ἀπασχολουμένου ἐν ἑτέραις τισίν ὑποθέσεσι καί τόν γάμον τέως ὑπερτιθεμένου ποιῆσαι, ἐάν ὀργισθεῖσα ἢ νύμφη τῆς ἐκείνου ἀγάπης καταφρονήσῃ καί τόν ἀρραβωνικόν χάρτην ἢ ἀπαλείψῃ ἢ διαρρήξῃ, ἐκπίπτει τῶν πρὸς τόν νυμφίον ἐλπίδων εὐθύς, οὕτω καί ἐπὶ τῆς ψυχῆς πέφυκε γίνεσθαι. Ἐπὶ γάρ εἴπη τις τῶν ἀγωνιζομένων «Ἔως πότε κακοπαθεῖν ὀφείλω;» καί τῶν ἀσκητικῶν πόνων κατολιγωρήσῃ καί διά τῆς ἀμελείας τῶν ἐντολῶν καί ἐγκαταλείψεως τῆς διηνεκοῦς μετανοίας οἰονεῖ ἀπαλείψῃ καί διαρρήξῃ τά σύμφωνα, εὐθύς ἐκπίπτει καί τοῦ ἀρραβῶνος καί τῆς πρὸς Θεόν ἐλπίδος τελείως.

νβ'. Ὡσπερ ἡ νύμφη ἐάν πρὸς ἕτερον τήν ἀγάπην τοῦ ἀρμοσθέντος αὐτῇ νυμφίου μετάθῃ καί συγκοιτασθῇ αὐτῷ φανερώς ἢ λαθραίως, οὐ μόνον οὐδὲν ἐκ τῶν ὑποσχεθέντων αὐτῇ παρά τοῦ νυμφίου ἐλπίζει λαβεῖν, ἀλλὰ καί τιμωρίαν καί μέμψιν τήν ἐκ τοῦ νόμου προσδοκῆσει ἀξίως, οὕτω δὴ καί ἐπὶ ἡμῶν γίνεσθαι πέφυκεν. Ἐάν μετάθῃται τις τήν ἀγάπην τοῦ νυμφίου Χριστοῦ πρὸς ἄλλου τινός ἐπιθυμίαν πράγματος φανερώς ἢ λαθραίως καί (437) κρατηθῇ ἢ καρδία αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, μισητὴ ἔσται τῷ νυμφίῳ καί βδελυκτὴ καί ἀνάξια τῆς συναφείας αὐτοῦ εἶρηκε γάρ «Ἐγὼ τοὺς ἐμέ φιλοῦντας ἀγαπῶ».

νγ'. Ὁ ἀρραβῶν ἐν τοῖς κεκτημένοις αὐτόν ἀφθεκτος γίνεται, ἀκατανοήτως κατανοούμενος, ἀκρατήτως κρατούμενος, ἀοράτως ὀρώμενος, ζῶν καί λαλῶν καί κινούμενος καί τόν κεκτημένον κινῶν, ἀφιπτάμενος τοῦ ἐν ᾧ ἐσφραγισμένως περιέχεται κιβωτίου καί πάλιν ἀνεπίστως ἐντὸς αὐτοῦ εὐρισκόμενος, ὡς μήτε τήν παρουσίαν βεβαίαν μήτε τήν ὑποχώρησιν ἀνεπίστροφον νομίζειν τόν κεκτημένον ποιεῖν καί οὕτως, μὴ ἔχων αὐτόν ὡς ἔχων ἐστὶ, καί ἔχων ὡς μὴ ἔχων, ὁ κεκτημένος τοῦτον διάκειται.

νδ'. Ὅν τρόπον ἔνδοθεν οἰκίας νυκτός ἰσταμένου τινός, κεκλεισμένων αὐτῆς τῶν θυρῶν πάντοθεν, ἐάν μίαν διανοίξῃ θυρίδα καί ἀστραπή τοῦτον αἴφνης περιλάμψῃ λαμπρά, μὴ φέρων ἐκεῖνος τοῖς ὀφθαλμοῖς ταύτης τήν ἀπαυγὴν εὐθύς ἀσφαλίζει μύων τοὺς ὄπας καί συστέλλεται ἐφ' ἑαυτόν, οὕτω δὴ ἐγκεκλεισμένης καί τῆς ψυχῆς ἐν τοῖς αἰσθητοῖς, ἐάν ἔξωθεν τούτων ποτέ ὡς διά θυρίδος τῷ νοῖ παρακύψῃ, ὑπὸ τῆς ἀστραπῆς τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρραβῶνος, φημί δὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καταστραφεῖσα, τήν λαμπηδόνα μὴ φέρουσα τοῦ ἀστέκτου φωτός, εὐθύς καί τόν νοῦν καταπλήττεται καί ὅλη ἐφ' ἑαυτήν συστέλλεται, φεύγουσα ὡς εἰς οἰκίαν τινὰ ὑπὸ τά αἰσθητά καί ἀνθρώπινα.

νε'. Δέον ἕκαστον ἐκ τῶν τοιούτων σημείων κατανοεῖν, εἰ τόν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος ἐκ τοῦ νυμφίου καί δεσπότου Χριστοῦ εἴληφε καί εἰ μὲν ἔλαβε, σπουδαζέτω τοῦτον κατέχειν· εἰ δὲ μήπω τοῦτον λαβεῖν ἠξιώθη, σπουδασάτω διά τῶν ἀγαθῶν ἔργων καί πράξεων καί θερομάτης μετανοίας λαβεῖν αὐτόν καί φυλάξαι διά τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καί τῆς τῶν ἀρετῶν ἐπικτήσεως.

νστ'. (438) Καθάπερ ἡ στέγη πάσης οἰκίας διά τῶν θεμελίων καί τῆς λοιπῆς κτίσεως ἴσταται, ὡσαύτως δὲ καί τά θεμέλια διά τό τήν στέγην βαστάζειν καταβάλλονται ὡς ἀναγκαῖα καί χρήσιμα, καί οὔτε στέγη δίχα θεμελίων συνίσταται πέφυκεν, οὔτε θεμέλιοι ἄνευ στέγης τῷ βίῳ χρειώδεις ἢ ὠφέλιμοι ὅλως εἰσίν· οὕτω καί ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις διά τῆς τῶν ἐντολῶν συντηρεῖται ἐργασίας καί αἱ πράξεις τῶν ἐντολῶν διά τήν τοῦ Θεοῦ δωρεάν ὡς θεμέλιοι καταβάλλονται, καί οὔτε ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος παραμένειν ἡμῖν πέφυκεν ἄνευ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας, οὔτε ἡ τῶν ἐντολῶν ἐργασία ἄνευ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ χρήσιμος ἢ ὠφέλιμος ἐστὶν ἡμῖν.

νζ'. Ὁν τρόπον ἡ ἄστεγος οἰκία ἡ ὑπὸ ἀμελείας τοῦ κτίσαντος οὕτως ἐαθεῖσα οὐ μόνον ἄχρηστος ἐστίν, ἀλλὰ καταγέλωτα τῷ κτίσαντι προξενεῖ, οὕτω καὶ ὁ τούς θεμελίους τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καταβαλλόμενος καὶ τοίχους ὑψηλῶν ἀρετῶν ἀναστήσας, ἐάν μὴ καὶ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος ἐν θεωρίᾳ καὶ γνώσει ψυχῆς λήψεται, ἀτελής ἐστὶ καὶ παρά τῶν τελείων κατελευόμενος. Ἐκ γάρ τῶν δύο τούτων αἰτιῶν ταύτης πάντως ἐστέρηται ἢ γάρ τῆς μετανοίας ἡμέλησεν, ἢ πρὸς τὴν τῶν ἀρετῶν συλλογὴν ὡς πρὸς ἄπειρον ὕλην ἀπειρηκῶς, ἐνέλειψέ τινα τῶν δοκούντων μὲν ἡμῖν ἐλαχίστων, ἀναγκαίων δὲ ὄντων πρὸς τὸν ἀπαρτισμὸν τοῦ οἴκου τῶν ἀρετῶν, ὡς μὴ δύνασθαι ἄνευ ἐκείνων διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος στεγασθῆναι αὐτόν.

νη'. Εἰ διὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸς κατήλθεν ἵνα δι' ἑαυτοῦ καταλλάξῃ γνωστῶς ἡμᾶς ἐχθρούς ὄντας τῷ ἰδίῳ Πατρί καὶ συνάψῃ γνωστῶς ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ τοῦ τοῦ Ἁγίου καὶ ὁμοουσίου αὐτοῦ Πνεύματος, ὁ ταύτης ἐκπίπτων τῆς χάριτος ἄλλης ποίας τεύξεται; Πάντως οὐδὲ κατηλλάγη αὐτῷ οὐδέ τὴν μετ' αὐτοῦ ἔνωσιν διὰ τῆς μετουσίας τοῦ Πνεύματος ἔσχηκεν.

νθ'. (439) «Εἰσαγάγῃ τις πῦρ ἐν κόλπῳ», φησὶν ὁ Σοφός, «τά δὲ ἱμάτια οὐ κατακαύσει;» Ἐγὼ δὲ φημί· τίς τό ἄστεκτον καὶ οὐράνιον πῦρ ἐν καρδίᾳ δεξάμενος, οὐ πυρωθήσεται καὶ λαμπρυνθήσεται καὶ τὰς τῆς θεότητος ἀγάσει καὶ αὐτός ἀστραπὰς κατὰ ἀναλογίαν τῆς καθάρσεως καὶ τῆς μετοχῆς τοῦ πυρός· ἢ γάρ μετοχὴ τῆ καθάρσει, τῇ δὲ μεθέξει συνέπεται κάθαρσις· τούτου δὲ γενομένου, Θεὸς ὅλος κατὰ χάριν ὁ ἄνθρωπος γίνεται.

ξ'. Τῶν μὲν ἐμπαθῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ἡδονῶν ὁ μετασχὼν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀπαλλάττεται, τῶν δὲ τῆς φύσεως σωματικῶν ἀναγκῶν οὐ χωρίζεται. Καὶ ὡς μὲν ἐλευθερωθεὶς τῶν δεσμῶν τῆς ἐμπαθοῦς ὀρέξεως καὶ συναφθεὶς τῇ ἀθανάτῳ δόξῃ τε καὶ γλυκύτητι, ἀδιαλείπτως ἄνω τε βιάζεται εἶναι καὶ σὺν Θεῷ διάγειν καὶ μηδὲ πρὸς βραχὺ τῆς ἐκείνου θεωρίας καὶ ἀκορέστου τρυφῆς ἀφίστασθαι· ὡς δὲ τῷ σώματι καὶ τῇ φθορᾷ ἐμπεδούμενος, ὑπ' αὐτοῦ κατασπᾶται καὶ σύρεται καὶ πρὸς τὰ γήϊνα ἐπιστρέφεται, τοσαύτην ὑπὲρ τούτου τηνικαῦτα τὴν λύπην δέχεται, ὅσην οἶμαι ἀμαρτωλοῦ ψυχὴν ἔχειν χωριζομένην ἀπὸ τοῦ σώματος.

ξα'. Ὡσπερ τῷ φιλοσωμάτῳ καὶ φιλοζώῳ, τῷ φιληδόνῳ καὶ φιλοκόσμῳ, ὁ χωρισμὸς τῶν τοιούτων θάνατός ἐστίν, οὕτως τῷ φιλάγνῳ καὶ φιλοθέῳ, τῷ φιλαῦλῳ καὶ φιλαρέτῳ, θάνατος τῷ ὄντι ἢ ἐκ τῶν τοιούτων μικρὰ τῆς διανοίας διάστασις. Εἰ γάρ ὁ τὸν αἰσθητὸν τοῦτο φῶς ὀρῶν, ἐάν πρὸς μικρὸν μῦση τούς ὀσθαλμούς ἢ κατακαλυφθῇ τούτους ὑφ' ἑτέρου, ἄχθεται καὶ λυπεῖται καὶ φέρειν ὅλως τοῦτο οὐ δύναται, καὶ μάλιστα ἐάν ἀναγκαῖά τινα καὶ παράδοξα ἦν ὀρῶν· πόσω μᾶλλον ὁ ἐν Ἁγίῳ φωτιζόμενος Πνεύματι καὶ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα ὀρῶν, ὕπαρ καὶ νοερῶς, γρηγορῶν καὶ καθεύδων, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, (440) εἰς ἃ παρακύψαι καὶ ἄγγελοι ἐπιθυμοῦσιν, ἐάν ἀποσπασθῇ ἐκ τῆς τῶν τοιούτων θεωρίας ὑπὸ τινος, λυπηθήσεται καὶ θλιβήσεται; Θάνατος γάρ αὐτῷ δοκεῖ τοῦτο καὶ ἀλλοτριώσις εἰκότως τῆς αἰωνίου ζωῆς.

ξβ'. Διπλοῦς ὢν ὁ ἄνθρωπος, ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος τὴν σύστασιν ἔχων, καὶ κόσμος αὐτῷ παρόμοιος γέγονεν ὁρατός καὶ ἀόρατος, ἐκάστῳ δηλονότι τούτων τὰ ἔργα καὶ αἱ φροντίδες τῶν ἔργων ἀρμοδίως ἀφορισθεῖσαι. Ἐνθεν τοι καὶ περὶ ὄψεων καὶ ὄνειράτων τοῦτο ἀληθές εἶναι ὑπέλαβον· ἐν οἷς γάρ ἡ ψυχὴ ἐνασχολεῖται γρηγοροῦσα ἢ ἐμπατεύει, ἐν τούτοις καὶ κατὰ τούς ὕπνους ἢ ἐμματαιάζει ἢ ἐμφιλοσοφεῖ· εἴτε γάρ περὶ ἀνθρωπίνων φροντίζει πραγμάτων ἐμματαιάζουσα ὄνειροις ἐνασχολεῖται εἴτε περὶ θείων καὶ οὐρανίων ἐμμελετῶσα ὄψεσιν ἐμπατεύει καὶ ὀράσει, κατὰ τό ὑπὸ τοῦ Προφήτου λεγόμενον, ἐμφιλοσοφεῖ, «καὶ οἱ νεανίσκοι

αὐτῶν ὁράσεις ὄψονται», οὐκ ἐξαπατωμένη, ἀλλ' ἀληθείαις ἐνατενίζουσα καὶ ἀποκαλύψει πιστουμένη.

ζγ'. Ὅπηνίκα τό ἐπιθυμητικόν μέρος τῆς ψυχῆς περί πάθη καί μίξεις καί τρυφάς καί ἀπολαύσεις ἐρεθίζεται τοῦ βίου, τοιαῦτα ὡσαύτως βλέπει καί τά ἐνύπνια ἢ ψυχῆ· εἰ δέ τό θυμικόν αὐτῆς κατά τῶν ὁμοφύλων ἐκθηριοῦται, θηρίων ἐφόδους καί ἐρπετῶν πολέμους καί μάχας ὄνειροπολεῖ, διαπληκτιζομένη ὡς ἐπί δικαστηρίων μεθ' ὧν διαφέρεται· εἰ δέ τό λογιστικόν αὐτῆς ἐπαίρεται ταῖς ἀλαζονείαις καί ὑπερηφανείαις, ἀρπαγᾶς εἰς ἀέρα πτεροφυεῖς καί θρόνων ὑψηλῶν καθέδρας καί ἡγεμονίας λαοῦ ἐπί ἀρμάτων προερχομένη καί προπεμπομένη φαντάζεται.

ζδ'. Μόνων ἐκείνων εἰσὶν ἀληθῆ τά ὄραματα, ἃ οὐδέ χρή καλεῖν ἐνύπνια ἀλλ' ὁράσεις καί ὄπτασις, ὧν ὁ νοῦς ἀπλοῦς ἐγένετο ἐξ ἐπιδημίας τοῦ Πνεύματος καί ἐλεύθερος ἀπό πάσης ὀχλήσεως καί δουλείας τῶν παθῶν, (441) ὧν ἡ σχολή περί τά θεῖα πᾶσα καί ἡ μελέτη περί μελλόντων ἀμοιβῶν καί ἀνταποδόσεων, ὧν ἡ ζωὴ ὑπὲρ τὴν τῶν ζώντων ζωὴν ἀμέριμος, ἀπερίσπαστος, ἡσυχος, καθαρὰ, μεστή ἐλέους, σοφίας, γνώσεως οὐρανοῦ καί καρπῶν ἀγαθῶν τῶν γεωργουμένων ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, τῶν δ' ἄλλως καί οὐχ οὕτως ἐχόντων, ψευδῆ καί συγκεχυμένα καί τό ὅλον ἀπάτη σαφής.

ζε'. Πολλοὶ μὲν τὸν ἐρημικόν, ἄλλοι δέ τὸν μιγάδα ἡγουν τὸν κοινοβιακόν ἐμακάρισαν βίον, ἕτεροι δέ τό προΐστασθαι λαοῦ, νοθετεῖν τε καί διδάσκειν καί συνιστᾶν ἐκκλησίας, ἐξ ὧν διάφοροι σωματικῶς τε καί ψυχικῶς πεφύκασι διατρέφεσθαι. Ἐγὼ δέ οὐδέτερον τούτων τοῦ ἐτέρου προκρίναιμι, οὐδέ τὸν μὲν ἐπαίνου τὸν δέ ψόγου ἄξιον εἵπομι ἄν, ἀλλ' ἐν παντί καί ἐν πᾶσιν ἔργοις καί πράξεσιν ὁ διὰ Θεόν καί κατά Θεόν βίος παμμακάριστος.

ζστ'. Καθάπερ ἐκ διαφόρων ἐπιστημῶν καί τεχνῶν ὁ τῶν ἀνθρώπων συνίσταται βίος, ἄλλου ἄλλην ἐργαζομένου δηλονότι καί συνεισφέροντος, καί ἀλλήλοις οὕτω μεταδιδόντες καί ἐξ ἀλλήλων μεταλαμβάνοντες ζῶσιν οἱ ἄνθρωποι, τὰς σωματικὰς χρείας τῇ φύσει παρέχοντες, οὕτως ἔστιν ἰδεῖν καί ἐπὶ τῶν πνευματικῶν, ἄλλου ἄλλην ἀρετὴν μετιόντος καί ἐτέρου ἐτέραν βίου ὁδὸν διανύοντος, εἰς ἓνα σκοπὸν ἐξ ἀμφοτέρων τούτων οἱ πάντες συντρέχουσιν.

ζζ'. Σκοπὸς πάντων τῶν κατά Θεόν ἀγωνιζομένων ἐστὶ τό εὐαρεστῆσαι Χριστῷ τῷ Θεῷ καί τὴν καταλλαγὴν διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος μετουσίας πρὸς τὸν Πατέρα λαβεῖν καί τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν διὰ τούτου πορίσασθαι· τοῦτο γάρ πάσης ψυχῆς καί παντός ἀνθρώπου σωτηρία ἐστίν· οὐ μὴ γενομένου, κενός ὁ κόπος καί ματαῖα ἢ ἐργασία ἡμῶν, ἀνόνητος τε πᾶσα βίου ὁδός ἢ μὴ πρὸς τοῦτο τὸν ἐν αὐτῇ τρέχοντα φέρουσα.

ζη'. Ἔοικεν ὁ τὸν κόσμον ἅπαντα καταλείψας καί (442) πρὸς τό ὄρος ὡς πρὸς ἡσυχίαν ἀναχωρήσας ἀκακίθην ἐπιδεικτικῶς γράφων πρὸς τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, τοὺς μὲν μακαρίζων τοὺς δέ κολακεύων καί ἐπαινῶν, τῷ γυναικὸς πόρνης δυσείμονός τε καί παγκάκου διαζευχθέντι καί εἰς χώραν μακρὰν ἀποδημήσαντι πρὸς τό ἀπαλλαγῆναι καί τῆς μνήμης αὐτῆς, εἶτα ἐπιλαθομένῳ τοῦ σκοποῦ δι' ὃν τό ὄρος κατειλήφει καί πρὸς τοὺς τῇ πόρνη ἐκείνη συναναστρεφομένους, ἴν' εἴπω, καί συμμεινομένους γράφειν ὀρεγομένῳ καί αὐτοὺς μακαρίζοντι· ὅς εἰ καί μὴ τῷ σώματι ἀλλά γε τῇ καρδίᾳ πάντως καί τῷ νοῖ συμπασχει ἐκ προθέσεως τοῖς τοιοῦτοις ἀποδεχόμενος οἰονεῖ τῆς μετ' ἐκείνης αὐτῶν συμπλοκῆς.

ξθ'. Ὅσω οἱ ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου στρεφόμενοι καί καθαρεύοντες τὰς αἰσθήσεις καί τὰς καρδίας ἀπό πάσης πονηρᾶς ἐπιθυμίας, ἐπαινετοὶ καί μακάριοι, τοσοῦτον οἱ ἐν ὄρεσι καί σπηλαίοις ἐνδιαιωμένοι, εἰ τῶν ἐπαίνων καί μακαρισμῶν καί τῆς δόξης ἐφίενται τῶν ἀνθρώπων, ψεκτοὶ καί ἀπόβλητοι· ὡς γάρ μοιχεύοντες παρά τῷ τὰς καρδίας ἡμῶν ἐρευνῶντι Θεῷ ἔσσονται. Ὁ γάρ ἐπιθυμῶν ἀκουσθῆναι τὸν βίον

αὐτοῦ καί τό ὄνομα καί τήν πολιτείαν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐκπορνεύει, κατά τόν πάλαι τῶν Ἰουδαίων λαόν, ἀπό Θεοῦ, ὡς φησὶν ὁ Δαβίδ.

ο'. Ὁ πίστει τῇ πρὸς τόν Θεόν ἀδιστάκτῳ τῷ κόσμῳ καί τοῖς ἐν κόσμῳ ἀποταξάμενος πιστεύει ὅτι ἐλεήμων ἐστί καί οἰκτίρμων ὁ Κύριος καί προσδέχεται τούς ἐν μετανοίᾳ προσερχομένους αὐτῷ. Εἰδὼς δέ ὅτι δι' ἀτιμίας τιμᾶ τούς δούλους αὐτοῦ διά πτωχείας ἄκρας πλουτίζει αὐτούς καί δι' ὕβρεων καί ἐξουδενώσεως δοξάζει αὐτούς καί διά θανάτου τῆς αἰωνίου ζωῆς μετόχους αὐτούς καί κληρονόμους ἀποκαθιστᾶ, κατεπείγεται ὡς ἔλαφος διψῶσα ἐπὶ τήν ἀθάνατον πηγὴν δι' αὐτῶν καί πρὸς τό ἄναντες ἐν αὐτοῖς ὡς ἐν κλίμακι βαίνει, δι' ἧς ἄγγελοι μὲν (443) ἀναβαίνουνσι καί κατέρχονται πρὸς βοήθειαν τῶν ἀνερχομένων. Θεός δέ ἄνωθεν τήν κατά δύναμιν ἡμῶν πρόθεσιν καί σπουδὴν ἀναμένων κάθηται, οὐχ ὅτι πονοῦντας ἡμᾶς ὄραν τέρπεται ἀλλ' ὡς ὄφλημα θέλων τούς μισθούς διδόναι ἡμῖν ὁ φιλόανθρωπος.

οα'. Τούς ἀδιστάκτως αὐτῷ προσερχομένους οὐκ ἔᾶ ὅλως καταπεσεῖν ὁ Κύριος ἀλλ' ἀδυνατοῦντας βλέπων αὐτούς συνεργεῖ καί βοηθεῖ, ὀρέγων αὐτοῖς χεῖρα δυνάμειος ἄνωθεν καί πρὸς ἑαυτὸν ἐπανάγει· συνεργεῖ δέ φανερώς τε ἅμα καί ἀφανῶς, ἀγνώστως καί γνωστῶς, μέχρις οὗ πᾶσαν ἀνελθόντες τήν κλίμακα αὐτῷ προσεγγίσωσι καί ὅλοι ὅλῳ ἐνωθῶσι καί ἀπάντων ἐπιλαθῶνται τῶν ἐπιγείων, συνόντες αὐτῷ ἐκεῖσε, εἴτε ἐν σώματι εἴτε καί ἐκτός σώματος, οὐκ οἶδα, καί συμπολιτευόμενοι καί τῶν ἀπορρήτων ἐπαπολαύοντες ἀγαθῶν.

οβ'. Δίκαιόν ἐστί τῇ ζεύγλῃ πρῶτον τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ ὑποτιθέσθαι τούς ἀχένας ἡμῶν καί μὴ παροιστρεῖν μηδέ ὀπισθοποδεῖν, ἀλλ' ὀρθῶς καί προθύμως μέχρι θανάτου βαίνειν ἐν αὐταῖς καί ἑαυτούς ἡμᾶς νεουργεῖν τόν νέον ὄντως Θεοῦ παράδεισον, μέχρις οὗ μετὰ Πατρός ὁ Υἱός διά τοῦ Ἁγίου εἰσέλθη καί ἐγκατοικήσῃ Πνεύματος ἐν ἡμῖν· καί τῆνικαῦτα ὅταν ὅλον αὐτόν κτησώμεθα ἔνοικον καί διδάσκαλον, ᾧ τινι ἄν ἐξ ἡμῶν προστάξῃ καί οἷαν ἐμπιστεύσῃ διακονίαν, ταύτην ἐγχειρισθήσεται καί κατά τό ἐκείνῳ δοκοῦν ποιήσῃ προθύμως· οὐκ ἔξεστι δέ πρό καιροῦ ταύτην ἐπιζητεῖν ἀλλ' οὐδέ διδομένην ἐξ ἀνθρώπων λαβεῖν καταδέχεσθαι, ἀλλ' ἐμμένειν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ δεσπότου ἡμῶν καί Θεοῦ καί τό πρόσταγμα αὐτοῦ ἀπεκδέχεσθαι.

ογ'. Μετά τό ἐγχειρισθῆναι διακονίαν ἡμᾶς θείων πραγμάτων καί ἐν αὐτῇ διαπρέψαι, εἰ ἐπιτραπῶμεν ὑπό τοῦ Πνεύματος πρὸς ἑτέραν μεταβῆναι διακονίαν ἢ ἐργασίαν ἢ πρᾶξιν, (444) μὴ ἀντιτείνωμεν. Ὁ γάρ Θεός οὔτε ἀργούς ἡμᾶς εἶναι ἐν μιᾷ καί τῇ αὐτῇ ἐργασίᾳ ἐν ἣ ἡρξάμεθα μέχρι τέλους ἐμμένειν βούλεται, ἀλλὰ προκόπτειν καί ἀεικινήτους εἶναι πρὸς τήν τῶν κρειττόνων ἐπιτυχίαν, τῷ θείῳ δηλαδὴ καί μὴ τῷ οἰκείῳ στοιχοῦντας θελήματι.

οδ'. Ὁ τό ἴδιον θέλημα νεκρὸν ἐργασάμενος ἀθέλητος πάντως ἐγένετο· ἀθέλητον δέ τῶν ὄντων καί ζώντων καί κινουμένων οὐδέν, εἰ μὴ μόνα τις εἴποι τά ἀναίσθητα καί ἀκίνητα· τά γάρ φυτά, εἰ καί κινεῖται καί αὔξει ἀλλ' οὐ λέγομεν φυσικῶ θελήματι τήν κίνησιν ποιεῖσθαι καί τήν αὔξησιν, ἄψυχα γάρ· πᾶν δέ ἔμψυχον καί φυσικόν ἔχει θέλημα. Ὁ οὖν ἀσκήσει καί σπουδῇ τό οἰκεῖον ἀπονεκρῶσας θέλημα καί ἀθέλητος γεγονώς πάντως τῆς οἰκείας ἐξέστη φύσεως καί ἐν τῷ θέλειν μηδὲν οὐδέ καλόν τι ἢ κακόν δύναται ἐνεργεῖν.

οε'. Ὁ τό ἴδιον θέλημα ἀπονεκρῶσαι σπουδάζων τό τοῦ Θεοῦ ὀφείλει ποιεῖν θέλημα καί ἀντί τοῦ οἰκείου θελήματος τό τοῦ Θεοῦ ἀντεισάγειν ἐν ἑαυτῷ καί ἐμφυτεύειν καί ἐγκεντρίζειν τοῦτο ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ καί πρὸς τούτοις σκοπεῖν ἀκριβῶς εἰ τά φυτευόμενα καί ἐγκεντριζόμενα, τά μὲν εἰς βάθος που ῥιζωθέντα φύει, τά δέ καί συνουλωθέντα καί ἐνωθέντα καί ἐν δένδρον ἐγένετο, εἰ ἠϋξήθησαν καί ἐξήθησαν καί καρπὸν ὠραῖον καί γλυκύν πεποιήκασιν, ὥστε ἀγνοηθῆναι παρ'

αὐτοῦ καί τήν προϋποδεξαμένην τόν σπόρον γῆν καί τήν ρίζαν ἐφ' ἣν ἐνεκεντρίσθη τό ἀκατανόητον καί ἄφραστον ἐκεῖνο καί ζωηφόρον φυτόν.

οστ'. Ὁ ἐκκόπτων τό ἴδιον θέλημα διά τόν τοῦ Θεοῦ φόβον, ἀγνώστως οὕτως ὡς οὐκ οἶδεν, ὁ Θεός χαρίζεται αὐτῷ τό ἑαυτοῦ θέλημα καί ἀνεξάλειπτον αὐτῷ διατηρεῖ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ καί διανοίγει τούς ὀφθαλμούς τῆς διανοίας αὐτοῦ τοῦ ἐπιγινώσκειν αὐτό καί ἰσχύν δίδωσι τοῦ (445) ἐκπληροῦν αὐτό. Ταῦτα δέ ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐνεργεῖ καί χωρίς αὐτῆς γίνεται οὐδέν.

οζ'. Ὅταν πάση ἰσχύϊ, προθυμίᾳ καί προαιρέσει μεθ' ὀρμῆς ἀκατασχέτου τά ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ μυστικῶς ἡμῖν καί ἀγνώστως διδασκόμενά τε καί ἐντελλόμενα ἐκπληρώσωμεν μηδέν ὅλως ἐλλείψαντες, τότε ἡμῖν, ὡς πιστοῖς καί ὑπηκόοις, ὡς ἀληθινοῖς μαθηταῖς καί φίλοις, ἀποκαλύπτεται φανερώς καθὼς πάλαι τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καί ἀποστόλοις ἀπεκαλύφθη καί πᾶσι τοῖς δι' αὐτῶν πιστεύσασιν εἰς τό ὄνομα αὐτοῦ καί τότε γινόμεθα υἱοί Θεοῦ κατὰ χάριν, ὡς φησὶν ὁ Παῦλος «Ὅσοι Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται οὗτοί εἰσιν υἱοί Θεοῦ· εἰ δέ υἱοί, καί κληρονόμοι, κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δέ Χριστοῦ».

οη'. Τῶν καταξιοθέντων γενέσθαι μετὰ Θεοῦ ἐν τῇ συναφείᾳ τοῦ Πνεύματος καί τῶν ἀπορρήτων αὐτοῦ ἀγαθῶν ἀπογεύσασθαι οὐδεὶς δόξης τῆς ἀτίμου καί καταπτύστου ἐρᾶ προσφερομένης αὐτῷ παρά ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐδέ χρυσοῦ ἢ ἱματισμοῦ ἢ λίθων τῶν νομιζομένων παρά τοῖς ἀνοήτοις τιμίῳν οὐ πλούτῳ ῥέοντι προστίθεται τῇ καρδίᾳ, οὐ παρά βασιλέων καί ἀρχόντων γνωρίζεσθαι βούλεται, τῶν οὐκ ἀρχόντων ἀλλ' ὑπό πολλῶν κυριευομένων οὐ μέγα τι τούς τοιοῦτους ἡγεῖται καί ὑψηλόν, οὐδέ προξένους οἶεται εἶναι αὐτούς πλείονος δόξης τοῖς πλησιάζουσιν αὐτοῖς, οὐδέ τινος οὐδαμῶς ἐτέρου τῶν ἐπιφανῶν καί λαμπρῶν ἀνθρώποις ἐπιθυμήσει, ὡς οὐδέ πλούτου εἰς πενίαν τις κατελθεῖν ἢ ἀπό ἀρχῆς καί ἐξουσίας μεγίστης καί περιβλέπτους ἀξιώματος εἰς ἀδοξίαν ἐσχάτην καί ἀτιμίαν καταπεσεῖν.

οθ'. Εἰ πάντων σου τῶν ἁμαρτημάτων τήν ἄφεισιν ἔλαβες, εἴτε δι' ἐξαγορεύσεως, εἴτε διά τῆς ἀμφιάσεως τοῦ (446) ἁγίου καί ἀγγελικοῦ σχήματος, πόσης σοι τοῦτο ἔσται ἀγάπης καί εὐχαριστίας καί ταπεινώσεως αἴτιον, ὅτι μυρίων ὑπάρχων τιμωριῶν ἄξιός, οὐ μόνον τούτων ἀπηλλάγης ἀλλά καί υἰοθεσίας καί δόξης καί οὐρανῶν ἠξίωσαι βασιλείας. Ταῦτα στρέφων ἐν διανοίᾳ καί διά παντός ἐνθυμούμενος, ἔτοιμος ἔσο καί προπαρασκευάζου μή ἀτιμάσαι τόν σέ τιμήσαντα καί τά μυρία συγχωρήσαντα πταίσματα, ἀλλ' ἐν πᾶσιν ἔργοις σου δοξάσαι καί τιμῆσαι αὐτόν, ἵνα καί αὐτός σε μειζρόνως ἀντιδοξάσῃ, ὃν τιτίμηκεν ὑπὲρ ἅπασαν τήν ὀρωμένην κτίσιν, καί φίλον αὐτοῦ γνήσιον ὀνομάσει σε.

π'. Ὅσω ψυχῇ τιμιώτερα τυγχάνει τοῦ σώματος, τοσοῦτον ὁ λογικός ἄνθρωπος κρείσσων τοῦ παντός κόσμου ἐστί. Μή γάρ, τά μεγέθη τῶν ἐν αὐτῷ κτισμάτων κατανοῶν, διά τοῦτο τιμιώτερα σου ταῦτα εἶναι νόμιζε, ἄνθρωπε, ἀλλά πρός τήν δοθεϊσάν σοι χάριν ἀποβλέψας καί τῆς νοεράς καί λογικῆς σου ψυχῆς τήν ἀξίαν καταμαθῶν, ἀνύμνει τόν ὑπὲρ τά ὀρώμενα ἅπαντα τιμήσαντά σε Θεόν.

πα'. Σκοπήσωμεν πῶς δοξάσωμεν τόν Θεόν· δοξάζεται δέ παρ' ἡμῶν οὐκ ἄλλως ἢ ὡς παρά τοῦ Υἱοῦ ἐδοξάσθη. Δι' ὧν γάρ ἐκεῖνος τόν ἑαυτοῦ Πατέρα ἐδόξασεν, ἐδοξάσθη δέ καί ὁ Υἱός παρά τοῦ Πατρός δι' αὐτῶν, κάκεῖνα καί ἡμεῖς σπουδῆ πρᾶξωμεν, ἵνα διά τούτων δοξάσωμεν τόν Πατέρα ἡμῶν τόν ἐν τοῖς οὐρανοῖς

κληθῆναι καταδεξάμενον, καί δοξασθῶμεν παρ' αὐτοῦ τῇ δόξῃ τοῦ Ἰησοῦ, ἣ εἶχε πρό τοῦ τόν κόσμον γενέσθαι παρ' αὐτοῦ· τάδε εἰσὶν ὁ σταυρός, ἡ γοῦν ἢ νέκρωσις τοῦ κόσμου παντός, αἱ θλίψεις, οἱ πειρασμοὶ καὶ εἴ τι ἕτερον τῶν παθημάτων Χριστοῦ ἃ ὑποφέροντες ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, μιμούμεθα τοῦ Χριστοῦ τὰ παθήματα καὶ δοξάσομεν δι' αὐτῶν τόν Πατέρα ἡμῶν καὶ Θεόν, ὡς υἱοὶ αὐτοῦ χάριτι καὶ συγκληρονόμοι Χριστοῦ.

πβ'. (447) Ψυχὴ ἢ μὴ τελείως τῆς σχέσεως καὶ προσπαθείας τῶν ὀρωμένων εὐαισθητῶς ἀπαλλαγείσα, τὰ ἐπισυμβαίνοντα αὐτῇ λυπηρά καὶ τὰς ἐπερχομένας αὐτῇ ἐπιηρείας παρά τε δαιμόνων καὶ ἀνθρώπων ἀλύπως φέρειν οὐ δύναται, ἀλλ' οἷον συνδεδεμένη τῇ προσπαθείᾳ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ζημίαις δάκνεται χρημάτων καὶ ἀποστερήσεσιν ἄχθεται πραγμάτων καὶ πληγαῖς ἐπιφερομέναις αὐτῆς σώματι σφοδρῶς ὀδυνᾶται.

πγ'. Εἴ τις σχέσεως καὶ ἐπιθυμίαις τῶν αἰσθητῶν ἀπέρρηξε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ καὶ Θεῷ ταύτην συνέδησεν, οὐ μόνον τῶν περὶ αὐτόν χρημάτων καὶ κτημάτων καταφρονήσει καὶ ὡς ἐπὶ ἀλλοτρίοις καὶ ξένοις στερούμενος αὐτῶν ἀλύπως διατεθῆ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπιφερόμενα τῷ σώματι αὐτοῦ ἀνιαρὰ μετὰ χαρᾶς καὶ τῆς προσηκούσης εὐχαριστίας ὑπομενεῖ, βλέπων αἰεὶ, κατὰ τόν θεῖον ἀπόστολον, τόν μὲν ἕξω φθειρόμενον ἄνθρωπον, τόν δέ ἐντός ἡμέρα καὶ ἡμέρα ἀνακαινούμενον. Ἄλλως δέ οὐκ ἔνι τὰς κατὰ Θεόν θλίψεις μετὰ χαρᾶς ὑπενεγκεῖν, γνώσεως γάρ τελείας ἐν τούτοις χρεια καὶ σοφίας πνευματικῆς· ὁ δέ τούτων ἐστερημένος ἐν σκότει ἀγνωσίας καὶ ἀνεμπιστίας αἰεὶ πορεύεται, μὴ δυνάμενος τό φῶς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως ὄλως θεάσασθαι.

πδ'. Πᾶς δοκησίφρων ἐκ μαθηματικῆς ὧν ἐπιστήμης μυστήρια Θεοῦ παρακύψαι καὶ ἰδεῖν οὐκ ἀξιωθήσεται ποτε, ἕως ἂν ταπεινωθῆναι πρῶτον θελήσῃ καὶ μωρός γένηται, σὺν τῇ οἰήσῃ καὶ ἦν κέκτηται γινῶσιν ἀποβαλῶν. Ὁ γάρ τοῦτο ποιῶν καὶ σοφοῖς τὰ θεῖα ἐν ἀδιστακτῶ πίστει ἀκολουθῶν, ὑπὸ τούτων χειραγωγούμενος, συνεισέρχεται μετ' αὐτῶν ἐν πόλει ζῶντος Θεοῦ, καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ Πνεύματος ὀδηγούμενος καὶ φωτιζόμενος, ὁρᾷ καὶ διδάσκεται ἄπερ οὐδεὶς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων εἶδεν (448) ἢ ἰδεῖν ἢ μαθεῖν ποτε δύναται, καὶ τῆνικαῦτα γίνεται Θεοῦ διδακτός.

πε'. Τούς διδακτοὺς Θεοῦ οἱ μαθηταὶ τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου ἀνθρώπων ἡγοῦνται μωρούς, αὐτοὶ ὄντες ἐν ἀληθείᾳ μωροί, ἐκ μεμωραμένης σοφίας στομωθέντες τῆς θύραθεν, ἦν ἐμώρανεν ὁ Θεός, κατὰ τόν θεῖον ἀπόστολον, καὶ ἦν ἢ θεολόγος φωνὴ ἐπίγειον οἶδε, ψυχικὴν, δαιμονιώδη, μεστήν ἐριθείας καὶ φθόνου. Ἐξω γάρ ὄντες οἱ τοιοῦτοι τοῦ θεοῦ φωτός, τὰ ἐν αὐτῷ ἰδεῖν μὴ δυνάμενοι θαύματα, τούς ἀυλιζομένους ἐν τῷ φωτὶ καὶ τὰ ἐν αὐτῷ βλέποντας καὶ διδάσκοντας ὡς πεπλανημένους λογίζονται, πεπλανημένοι ὄντες αὐτοὶ καὶ ἄγευστοι τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ.

πστ'. Διὰ τοῦτο μόνον παραβάλλειν καὶ βλέπειν τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ θέλουσιν οἱ χάριτος πεπληρωμένοι καὶ τετελειωμένοι τῇ γνώσει καὶ σοφίᾳ τῇ ἄνωθεν, ἵνα μισθόν τινα προξενήσωσιν αὐτοῖς δι' ὑπομνήσεως τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καὶ δι' ἀγαθοεργίας, εἴ ἄρα γε ἀκούσωσιν, εἴ ἄρα γε συνήσουσιν καὶ πεισθήσονται, ἐπειδὴ οἱ μὴ τῷ Θεοῦ ἀγόμενοι Πνεύματι ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπατοῦσι καὶ οὐκ οἶδασιν οὔτε ποῦ ὑπάγουσιν, οὔτε ἐν τίσι προσκόπτουσι. Τάχα γάρ ποτε ἀνασφήλαντες ἐκ τῆς περιεχούσης αὐτοὺς οἰήσεως, δέξονται τὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀληθῆ διδασκαλίαν καὶ τό τοῦ Θεοῦ θέλημα ἀνοθεύτως καὶ ἀκαπηλεύτως ἀκούσαντες μετανοήσουσι καὶ ποιήσαντες αὐτό μεταλάβωσι τινος χαρίσματος πνευματικοῦ. Εἰ δέ μὴ τοιαύτης ὠφελείας γενέσθαι δυνηθῶσιν αὐτοῖς πρόξενοι, θρηνοῦντες τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν ὑποστρέφουσιν εἰς τὰς καλίας αὐτῶν, νυκτός καὶ

ἡμέρας εὐχόμενοι ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν ὑπὲρ γάρ ἄλλου τινός οὐδέποτε λυπηθήσονται οἱ τῷ Θεῷ ἀδιαλείπτως συνόντες καὶ ὑπερεμπιπλάμενοι παντός ἀγαθοῦ.

πζ'. (449) Ὅτι καὶ νῦν εἰσιν ἀπαθεῖς καὶ ἅγιοι καὶ πεπληρωμένοι τοῦ θείου φωτός, ἀναστρεφόμενοι ἐν μέσῳ ἡμῶν, τοσοῦτον τὰ μέλη νεκρώσαντες ἑαυτῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἐκ πάσης ἀκαθαρσίας καὶ ἐμπαθεστάτης ἐπιθυμίας, ὡς μὴ μόνον ἀφ' ἑαυτῶν ποτε μὴ λογίζεσθαι ἢ ποιῆσαι ὀρμᾶν τὸ κακόν ἀλλὰ μηδὲ ὑφ' ἑτέρου πρὸς τοῦτο ἐλκόμενοι, ἀλλοιώσιν τινα τῆς παρουσίας αὐτοῖς ἀπαθείας ὑφίστασθαι ἤδεσαν ἄν, εἴπερ εἰδότες ἦσαν τὰ καθ' ἑκάστην ἀναγινωσκόμενα θεῖα λόγια καὶ ψαλλόμενα παρ' αὐτῶν οἱ τοῖς τοιοῦτοις τὴν μωρίαν ἐπιφημίζοντες καὶ διαπιστοῦντες περὶ θείων πραγμάτων διδάσκουσιν ἐν σοφίᾳ τοῦ Πνεύματος. Εἰ γάρ ἐν γνώσει τελείᾳ ἐγένοντο τῆς θείας Γραφῆς, ἐπίστευον ἄν τοῖς ὑπὸ Θεοῦ λαληθεῖσι καὶ δωρηθεῖσιν ἡμῖν ἀγαθοῖς· ἐπεὶ δὲ ἀμέτοχοι τῶν τοιούτων ἐξ οἰήσεως καὶ ἀμελείας εἰσὶ καλῶν, καὶ τοὺς μετεσχηκότας καὶ περὶ τοιούτων διδάσκοντας ἀπιστοῦντες ἐνδιαβάλλουσιν.

πη'. Τίς ὁ σκοπὸς τῆς ἐνσάρκου οικονομίας τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὁ ἐν πάσῃ τῇ θείᾳ Γραφῇ ἀνακηρυττόμενος καὶ παρ' ἡμῶν μὲν ἀναγινωσκόμενος, μὴ ἐπιγινωσκόμενος δέ, ἢ πάντως ἵνα μετεσχηκῶς τῶν ἡμετέρων κοινωνοὺς τῶν ἐκείνου ποιήσῃ ἡμᾶς; Ὁ γάρ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦτο υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐγένετο, ἵνα υἱοὺς Θεοῦ ποιήσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἡμᾶς, εἰς ὅπερ ἐστὶ κατὰ φύσιν ἐκεῖνος ἀνάγων κατὰ χάριν τὸ γένος ἡμῶν, γεννῶν ἡμᾶς ἄνωθεν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ εὐθύς εἰσάγων ἡμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, μᾶλλον δὲ ἐντὸς ἡμῶν ταύτην ἔχειν ἡμῖν χαριζόμενος ὡς μὴ ἐν ἐλπίσιν εἶναι τοῦ εἰσελθεῖν ἡμᾶς ἐν αὐτῇ ἀλλ' ἐν κατασχέσει ταύτης ὄντας βοᾶν· «Ἡμῶν δὲ ἡ ζωὴ κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ».

πθ'. Τὸ αὐτεξούσιον καὶ αὐτοπροαίρετον ἡμῶν οὐκ ἀφαιρεῖται τὸ βάπτισμα, ἀλλ' ἐλευθερίαν ἡμῖν χαρίζεται (450) τοῦ μηκέτι καὶ ἄκοντας ἡμᾶς τυραννεῖσθαι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Ἐφ' ἡμῖν δὲ ἐστὶ μετὰ τὸ βάπτισμα ἢ ταῖς ἐντολαῖς αὐτοθελῶς ἐμμένειν τοῦ εἰς ὃν ἐβαπτίσθημεν δεσπότης Χριστοῦ καὶ τῇ ὁδῷ πορεύεσθαι τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ ἢ ἐκκλίνειν τῆς εὐθείας ταύτης ὁδοῦ καὶ πρὸς τὸν ἀντίπαλον καὶ ἐχθρόν ἡμῶν διάβολον διὰ τῶν πονηρῶν πράξεων παλινδρομεῖν.

90. Οἱ μετὰ τὸ βάπτισμα τοῖς τοῦ πονηροῦ θελήμασιν εἴκοντες καὶ τὰ ἐκείνῳ βεβουλευμένα διαπραττόμενοι ἑαυτοὺς τῆς ἀγίας τοῦ βαπτίσματος μήτρας ἀπαλλοτριῶσι, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ εἰρημένον. Οὐδέ γάρ ἀλλοιοῦται ἡμῶν ἕκαστος ἢ τῆς καθὼ ἐκτισται μεθίσταται φύσεως, ἀλλὰ ἀγαθὸς κτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, κακόν γάρ ὁ Θεὸς οὐκ ἐποίησεν, ἄτρεπτος τῇ φύσει καθὼ ἐκτισται καὶ τῇ οὐσίᾳ ὧν, οἷα ἐξ ἐκουσίου γνώμης προαιρεῖται καὶ θέλει, ταῦτα καὶ πράττει εἴτε ἀγαθὰ εἴτε φαῦλα· ὡσπερ γάρ τὴν μάχαιραν κᾶν ἐπὶ κακῷ τις αὐτὴν κᾶν ἐπὶ καλῷ χρίσεται, τῆς ἰδίας ἐκείνη οὐ μεθίσταται φύσεως ἀλλὰ μένει σίδηρος ὧν, οὕτω καὶ ὁ ἀνθρωπος ἐνεργεῖ μὲν καὶ πράττει, ὡς εἴρηται, ἄπερ βούλεται, τῆς δὲ οἰκειᾶς οὐκ ἐξίσταται φύσεως.

91. Οὐ μετὰ τὸ ἕνα ἐλεῆσαι σώζει ἀλλὰ τὸ ἐνός καταφρονῆσαι τῷ πυρὶ παραπέμπει. Τὸ γάρ «ἐπεινάσα καὶ ἐδίψησα» οὐ πρὸς τὸ ἅπαξ εἴρηται πάντως, οὐδέ τὸ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἀλλὰ τὸ διὰ βίου παντός δηλοῖ οὕτω καὶ τὸ τραφῆναι Χριστόν, ποτισθῆναι τε καὶ ἐνδυσθῆναι καὶ εἴ τι ἕτερον τούτοις συνέπεται, οὐ πρὸς ἅπαξ ἀλλὰ διὰ παντός καὶ ἐν πᾶσιν ὑπὸ τῶν αὐτοῦ δούλων ταῦτα δέχεσθαι ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν ὠμολόγησεν.

92. Τὸν ἀμερίστως μεριζόμενον καὶ αὐτόν ὅλον ὄντα ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν πενομένων, πῶς τινες εἰς ἕνα πένητα περικλείουσιν; Ὑπόθου οὖν ἑκατόν εἶναι πένητας ὡς ἕνα Χριστόν, (451) οὐδέ γάρ μεμέρισται ὅλως ὁ Χριστός. Ὁ γοῦν τοῖς ἐνενηκόντα ἐννέα δούς ἀνά ὀβολόν, τὸν δὲ ἕνα ὑβρίσας ἢ τύψας ἢ ἐκπέμψας κενόν,

τίνοι ἄρα ταῦτα πεποιήκεν ἢ πάντως τῷ εἰπόντι καί ἀεὶ λέγοντι καί εἰπεῖν μέλλοντι, «Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε»;

93. Ὁ τοῖς ἑκατόν δούς ἐλεημοσύνην, δυνάμενος δέ καί ἑτέροις δοῦναι, ποτίσαι τε καί θρέψαι, πολλοὺς παρακαλοῦντας αὐτόν καί βοῶντας ἀποπεμψάμενος, ὡς μὴ θρέψας Χριστόν κριθήσεται πρὸς αὐτοῦ, ἐπειδὴ καί ἐν ἐκείνοις πᾶσιν αὐτός ἐστίν ὁ καί ἐφ' ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν ἐλαχίστων τρεφόμενος πρὸς ἡμῶν.

94. Ὁ πᾶσι μὲν πάντα τὰ πρὸς χρεῖαν σήμερον παρασχών, αὐριον δέ δυνάμενος τοῦτο ποιῆσαι, ἀμελήσει τινῶν ἀδελφῶν καί λιμῶ καί δίψῃ καί ψύχει ἐάσει διαφραῖναι αὐτούς, αὐτόν παρεῖδεν ἀποθανεῖν καί αὐτοῦ κατεφρόνησε τοῦ εἰπόντος· «Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων ἐμοὶ ἐποιήσατε».

95. Ἐκ τούτων ἔν ἔστι γινῶναι, ὅπως ἰδιοποιεῖται ὁ Κύριος πάντα τὰ τῶν πενήτων καί ἀδελφῶν ἡμῶν, πρὸς μὲν τοὺς δικαίους λέγων· «Ἐμοὶ ἐποιήσατε», πρὸς δέ τοὺς ἐξ ἁριστερῶν· «Ἐμοὶ οὐκ ἐποιήσατε». Οὐ γάρ τοὺς ἐλεθθέντας μόνον παρ' ἡμῶν ὄρᾳ οὐδέ τοὺς ἀδικηθέντας ἢ πλεονεκτηθέντας καί μυρία ἕτερα παθόντας δεινά, ἀλλὰ καί τοὺς παροφθέντας, ὡς ἄρκοῦν τοῦτο εἰς καταδίκην ἡμῶν· οὐ γάρ ἐκείνους ἀλλ' αὐτόν παρορώμεν τὸν τὰ ἐκείνων ἅπαντα ἰδιοποιούμενον Ἰησοῦν τὸν Χριστόν.

96. Ἐν τούτῳ ἐκάστου πένητος πρόσωπον ἀναλαβεῖν κατεδέξατο καί παντὶ πένητι ἑαυτὸν ἐξωμοίωσεν ἵνα μηδεὶς τῶν εἰς αὐτόν πιστευόντων τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ κατεπαίρηται, ἀλλ' ἕκαστος, βλέπων τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ καί τὸν πλησίον ὡς τὸν Θεόν αὐτοῦ, ἐλάχιστον ἑαυτόν (452) οὐχὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἀλλὰ τοῦ πεπονηκότος αὐτόν λογιζοίτο καί ὡς αὐτόν ὑποδέχοίτο καί τιμᾷ, ὡς ὁ Χριστός καί Θεός ἐκένωσε τὸ ἴδιον αἷμα διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν.

97. Ὁ τὸν πλησίον ἔχειν ὡς ἑαυτόν κελευσθεῖς οὐ μίαν πάντως ἡμέραν ἀλλὰ διὰ βίου παντός τοῦτον ἔχειν οὕτως ὀφείλει· καί ὁ παντὶ τῷ αἰτοῦντι διδόναι προσταττόμενος, τοῦτο ποιεῖν προστάσσεται ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ αὐτοῦ, καί ὁ θέλων ἵνα ποιῶσιν εἰς αὐτόν ἄλλοι ἅ βούλεται ἀγαθὰ, ταῦτα καί αὐτός ποιεῖν ἄλλοις ἀπαιτηθήσεται.

98. Ὡσπερ οὖν ὁ ἔχων τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν οὐδὲν πλέον ἔχειν τοῦ πλησίον ἀνέχεται, ἐάν δέ ἔχη καί μὴ μεταδίδωσιν ἀφθόνως, ἕως ἄν καί αὐτός πτωχός γένηται καί τοῖς πλησίον αὐτοῦ ἐξομοιωθῇ, τῆς ἐντολῆς τοῦ Δεσπότη ἐκπληρωτῆς οὐκ εὐρίσκεται, οὐδέ ὁ τοῖς αἰτοῦσι πᾶσι διδόναι θέλων, ἐάν μέχρις ὀβολοῦ ἢ κλάσματος ἄρτου κεκτημένος, ἀποστρέψῃ τινὰ τῶν αἰτούντων αὐτόν, οὐδέ ὁ μὴ ποιῶν τῷ πλησίον ὅσα θέλει ἵνα ἕτερος ποιῇ πρὸς αὐτόν, οὕτω καί ὁ πάντα μὲν πένητα καί ἐλάχιστον θρέψας, ποτίσας, ἐνδύσας καί τὰ ἄλλα πάντα εἰς αὐτούς ἐργασάμενος, ἐνός δέ μόνου καταφρονήσας καί αὐτόν παριδών, ὡς Χριστόν τὸν Θεόν πεινῶντα καίδιψῶντα παριδών καί αὐτός λογισθήσεται.

99. Φορτικά ταῦτα τοῖς πᾶσιν ἴσως φανήσεται, διό καί δόξουσιν εὐλογα λέγειν ἐν ἑαυτοῖς· «Τίς ἄρα ταῦτα πάντα ποιῆσαι δύναται, ὥστε πάντας θεραπεῦσαι καί θρέψαι καί μηδὲν τούτων τινὰ παριδεῖν;». Ἀλλ' ἀκουέτωσαν Παύλου διαρρήδην βοῶντος· «Ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς, κρίναντας τοῦτο, ὅτι εἰ εἰς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον».

ρ'. Καθάπερ αἱ περιεκτικαὶ ἐντολαὶ συμπεριέχουσι πάσας ἐν ἑαυταῖς τὰς μερικὰς ἐντολάς, οὕτω καί αἱ περιεκτικαὶ ἀρεταὶ τὰς μερικὰς ἐν ἑαυταῖς συμπεριλαμβάνουσιν ἀρετάς. Ὁ γὰρ πωλῶν τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ ἢ καί διασκορπίζων αὐτὰ τοῖς πτωχοῖς καί πένης ἐφ' ἅπαξ γενόμενος πάντα ὑφ' ἐν τὰ τῶν μερικῶν ἐντολῶν ἐξεπλήρωσεν· οὐκέτι γὰρ χρεῖαν ἔχει τῷ αἰτοῦντι διδόναι ἢ μὴ ἀποστραφῆναι τὸν θέλοντα δανείσασθαι ἀπ' αὐτοῦ. Οὕτω καί ὁ ἀδιαλείπτως εὐχόμενος ἐν τούτῳ πάντα συνέκλεισε καί οὐκέτι ἐπτάκις αἰνεῖν τῆς ἡμέρας τὸν

Κύριον ἢ ἐσπέρας καί πρωΐ καί μεσημβρίας ὑπ' ἀνάγκην ἐστίν, ὡς ἤδη πάντα πεπληρωκῶς ὅσα ἄν κανονικῶς καί ἐν ἀφωρισμένοις καιροῖς καί ὥραις εὐχόμεθά τε καί ψάλλομεν. Οὕτω καί ὁ τόν διδόντα ἀνθρώποις γνῶσιν Θεόν γνωστῶς ἐν ἑαυτῷ κτησάμενος, πᾶσαν ἀγίαν διήλθε Γραφήν καί πᾶσαν τήν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ὠφέλειαν ἐκαρπώσατο καί οὐκέτι βιβλίων ἀναγνώσεως δεηθήσεται. Πῶς γάρ, ὁ τόν ἐμπνεύσαντα τοῖς τὰς θείας γεγραφόσι Γραφάς συνόμιλον κεκτημένος καί παρ' ἐκείνου μουόμενος τὰ τῶν ἀποκεκρυμμένων μυστηρίων ἀπόρρητα, ἀλλά βίβλος οὗτος τοῖς ἄλλοις θεόπνευστος ἔσται, καινά τε καί παλαιά φέρουσα μυστήρια γεγραμμένα δακτύλῳ Θεοῦ ἐν αὐτῷ, ὡς πάντα τελέσας καί καταπαύσας ἐν Θεῷ τῇ ἀρχικῇ τελειότητι ἀπό πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ;

Τέλος τῶν κεφαλαίων σκε'.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΝ ΝΕΟΝ ΘΕΟΛΟΓΟΝ. (454)

1. Ἐρώτ. Τί ἦν ἐν τῷ κόσμῳ πρό τοῦ τόν κόσμον γενέσθαι;
Ἀπάντ. Θεός, ὁ τόν κόσμον ποιήσας.
2. Ἐρώτ. Μήπω ὄντος τοῦ κόσμου, πῶς ἦν ἐν τῷ κόσμῳ;
Ἀπάντ. Ὅτι, καί πρό τοῦ γενέσθαι, ἐν τῷ Θεῷ πάντως ὡς γεγονῶς ἦν ὁ κόσμος καθό καί οἱ μήπω παραχθέντες ἀνθρώποι ἐν τῷ κόσμῳ, ὡς ἤδη γεγεννημένοι εἰσὶ παρά τῷ Θεῷ. Συνέστηκε γάρ ἐν αὐτῷ τὰ πάντα, καί τὰ μήπω κτισθέντα, εἰ καί μή καταλαμβάνονται παρ' ἡμῶν.
3. Ἐρώτ. Εἰ οὖν, ὡς λέγεις, ἐν τῷ κόσμῳ ἦν ὁ Θεός πρό τοῦ τόν κόσμον γενέσθαι παρ' αὐτοῦ, τί γέγονεν ὁ Θεός ὅτε τόν κόσμον τοῦτον παρήγαγεν;
Ἄρα διέστη τοῦ κόσμου; Ἡ καί αὐθις ἐν τῷ κόσμῳ ἐστίν;
Ἀπαντ. Τόπω μὲν οὐ διέστη τῶν αὐτοῦ ποιημάτων ὁ ταῦτα ποιήσας Θεός· ποῦ γάρ ὁ πανταχοῦ παρών καί τὰ πάντα τῆς ἰδίας πληρῶν θεότητος μεταστήσεται; Τῇ δέ φύσει καί οὐσίᾳ καί τῇ ὑποστάσει καί τοῖς λοιποῖς (455) ἰδιώμασι πάσης κτιστῆς ὑπέρεκειται φύσεως καί ἀμετρήτως καί ἀκαταλήπτως ταύτης διέστηκεν.
4. Ἐρώτ. Πῶς, τόπω μὴ διεστηκῶς ἀλλά πανταχοῦ, ὡς λέγεις, παρών, ἀποκεχωρισμένος τῶν πάντων ἐστίν;
Ἀπάντ. Δυσνόητον μὲν τό ἐρώτημα, οὐ μέντοι γε δύσφραστον· Θεῷ δέ ἀδυνατεῖ οὐδέν ὄθεν δυνατός ἐστι καί περί τούτων πληροφορησαί σε. Ἄλλ' ἄκουε συνετῶς· καθάπερ ὁ νοῦς ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων οὔτε συνέχεται ὑπό τοίχων οὔτε τόπω περιορίζεται, ἀλλά τό μὲν σῶμα οἰκίσκῳ ἐγκλείεται καί δεσμοῖς περισφίγγεται, αὐτός δ' ἐκτός ἐστι τούτων καί ἐλευθερίως πανταχοῦ περίεισιν, μήτε τοῦ σώματος χωριζόμενος μήτε τῆς οἰκίας μακράν γινόμενος, ἀλλ' οἶονεῖ καί σύνεστι τούτοις κεχωρισμένος καί κεχώρισται ἠνωμένος αὐτοῖς, οὕτω καί ὁ Θεός πανταχοῦ καί ἐν πᾶσιν ἐστίν καί ἔξω πάντων· καί οὐδαμοῦ τῇ φύσει καί τῇ οὐσίᾳ καί τῇ δόξῃ ἐστίν· ἀπερίγραπτος γάρ.
5. Ἐρώτ. Ὁ οὖν ἀπερίγραπτος πῶς τὰ πάντα πληροῖ; Ὁ δέ τὰ πάντα πληρῶν, πῶς ἀπερίγραπτος καί οὐδαμοῦ ἐστίν;
Ἀπάντ. Ἔστι μὲν οὖν ὁμολογουμένως πανταχοῦ ὁ Θεός καί τὰ πάντα πληροῖ, οὐ συγκεκραμένος δέ ὄλως τοῖς ὀρωμένοις ἀλλά κεχωρισμένος τῷ τρόπῳ ᾧπερ εἰρήκαμεν· οὐδαμοῦ δέ ἐστι τό καθ' ἡμᾶς· οὐδεὶς γάρ οἶδεν, οὐδέ οἱ ἄγγελοι, ποῦ ἐστίν ὁ Θεός· εἰ γάρ ἀκούεις παρεστάναι, ἀλλά τῷ θρόνῳ τῆς δόξης· καί πρός τήν ἐκπεμπομένην λαμπρότητα ἀντιβλέπειν μή ἐξισχύοντες, φόβῳ τὰ ἑαυτῶν

κατακαλύπτουσι πρόσωπα, καί έκθαμβούμενοι τόν θεϊόν ὕμνον ἀσιγήτως ἀεί ἀναπέμπουσι· τῷ γάρ ἀστέκτῳ τῆς δόξης καταπληττόμενοι, οὐδέ ἐν περινοίᾳ γενέσθαι ἢ ἐννοῆσαι δύνανται, ποῦ ὁ δεσπότης ἢ ὁποῖος αὐτός ἐκεῖνός ἐστιν· εἰ γάρ πρὸς τὴν ἀπαστράπτουσαν αἴγλην ἀντοφθαλμεῖν οὐκ ἰσχύσουσι, πῶς ἄρα πορρωτέρῳ περιεργάζεσθαι δύναιντ' ἄν; Ὅτι μὲν οὖν ἔστιν ὁ Θεός καὶ πανταχοῦ ἐστι καὶ τὰ πάντα πληροῖ, καὶ οἱ ἄγγελοι (456) καὶ οἱ καθάραντες ἑαυτοὺς ἅγιοι ἐλλαμφθέντες καὶ φωτισθέντες ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἴσασι· τό δέ ποῦ ἢ πῶς ἢ ὁποῖός ἐστιν, οὐδεὶς τῶν ἀπάντων γινώσκει, εἰ μὴ ὁ Πατήρ τόν Υἱόν καὶ ὁ Υἱός τόν Πατέρα καὶ τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τόν Πατέρα καὶ τόν Υἱόν, ὡς συναΐδιον τούτοις καὶ ὁμοούσιον· ταῦτα γάρ τὰ τρία, ὡς ἓν ὄντα, καὶ γινώσκουσιν ἑαυτά καὶ γινώσκονται ὑπ' ἀλλήλων. Ὡς αὐτός εἶπεν ὁ φύσει Θεός καὶ Υἱός τοῦ Θεοῦ, «οὐδεὶς οἶδε τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τό πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τό οἰκοῦν ἐν αὐτῷ· οὕτω καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ»· καὶ πάλιν· «οὐδεὶς γινώσκει τόν Πατέρα, εἰ μὴ ὁ Υἱός, καὶ οὐδεὶς γινώσκει τόν Υἱόν, εἰ μὴ ὁ Πατήρ καὶ ᾧ ἄν βούληται ὁ Υἱός ἀποκαλύψαι».

6. Ἐρώτ. Καί πῶς φησιν ὁ Χριστός, «μή καταφρονήσητε ἑνός τῶν μικρῶν τούτων· οἱ γάρ ἄγγελοι αὐτῶν διά παντός βλέπουσι τό πρόσωπον τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς»; Καί πάλιν, «μακάριοι οἱ καθαροί τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τόν Θεόν ὄψονται», σύ δέ λέγεις ὅτι καὶ οἱ ἄγγελοι ἀγνοοῦσιν ὁποῖος καὶ ποῦ ἐστιν ὁ Θεός;

Ἀπάντ. Ὡσπερ τοῦ ἡλίου ἐν μεσημβρίᾳ λάμποντος τό ἐκπεμπόμενον μὲν ἐξ αὐτοῦ φῶς τρανῶς καθορῶμεν, αὐτόν δέ ἐκεῖνον κἄν ποσῶς κατιδεῖν καὶ καταμαθεῖν οὐκ ἰσχύομεν, ὅμως δέ βλέπειν αὐτόν ἐπ' ἀληθείας λέγομεν, οὕτω καὶ οἱ ἄγγελοι καὶ οἱ ἅγιοι τὴν ἀπαστράπτουσαν δόξαν καθορῶντες τοῦ Πνεύματος, ἐν αὐτῇ καὶ τόν Υἱόν καὶ τόν Πατέρα ὁρῶσιν· οὐχ οὕτως δέ οἱ ἁμαρτωλοί καὶ ἀκάθαρτοι· ἐκεῖνοι γάρ τυφλοῖς καὶ ἀναισθητοῖς ἐοίκασιν· ὥσπερ γάρ οἱ τυφλοὶ τό φῶς τοῦ αἰσθητοῦ ἡλίου λάμπον οὐ βλέπουσιν, οὕτω δὴ καὶ αὐτοὶ τό θεϊόν φῶς ἀεί φαῖνον οὐ καθορῶσιν, οὔτε μὴν ἐπαισθάνονται τῆς θερμῆς αὐτοῦ.

7. Ἐρώτ. (457) Τί οὖν βλέπουσιν οἱ κεκαθαρμένοι τόν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν;
Ἀπάντ. Ἐπειδή ὁ Θεός φῶς ἐστι καὶ φῶς τό ἀκρότατον, ἕτερον οὐδέν ὁρῶσιν οἱ αὐτόν βλέποντες, εἰ μὴ φῶς· καὶ τοῦτο δηλὸν ἔκ τε τῶν ἰδόντων λάμπαν τό πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ὡς τόν ἥλιον, τὰ δέ ἰμάτια αὐτοῦ γενόμενα ὡς τό φῶς· καὶ ἐκ Παύλου τοῦ ἀποστόλου, φῶς ἰδόντος τόν Θεόν καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ ἐπίγνωσιν ἐπιστρέψαντος, καὶ ἐκ μυρίων ἐτέρων ἁγίων.

8. Ἐρώτ. Πῶς οὖν οὐ πᾶσιν ὁράται, ἐπεὶ αἴδιον καὶ ἀειλαμπές φῶς ἐστιν ὁ Θεός;

Ἀπάντ. Ἐπειδή οὕτως ὠκονόμησεν ἐξ ἀρχῆς ὁ Θεός· ἵνα μηδεμίαν ἔχη κοινωνίαν τό σκότος ἐν τῷ φωτὶ μηδέ ἐναγῆς καὶ βέβηλος μετὰ τοῦ Ἁγίου καὶ καθαροῦ. Διό καὶ ὡς μέγα χάσμα καὶ τεῖχος δέ αἱ πονηραὶ ἐνθυμήσεις καὶ οἱ μάταιοι ἡμῶν διαλογισμοὶ οἷα δὴ τεῖχος ὑψηλόν γίνονται καὶ διστώσιν ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ φωτός τῆς ὄντως ζωῆς· ὁ γάρ Θεός φῶς ἐστι καὶ ζωή ἐστιν· ὅσοι τοιγαροῦν ἐστέρηνται τούτου, νεκροὶ εἰσι τῇ ψυχῇ καὶ τοῦ αἰωνίου πυρός καὶ σκότους συγκληρονόμοι τε καὶ συμμέτοχοι.

9. Ἐρώτ. Καὶ οὐκ ἔστι σωτηρίας τυχεῖν τόν μὴ εἰς ταῦτα πεφθακότα τὰ μέτρα;

Ἀπάντ. Τοῦ Κυρίου λέγοντος, πολλάι μοναὶ παρά τῷ Πατρὶ μού εἰσιν, εὐδὴλον ὅτι καὶ πολλάι σωτηρίας ὁδοὶ πᾶσαι δέ ἐν μιᾷ τῇ τῆς μετανοίας ὁδῷ τελειοῦνται διὰ τῆς τοῦ κακοῦ ἀποχῆς, εἴτε τὴν τῆς ἐλεημοσύνης εἴποις εἴτε τὴν τῆς ξενιτείας εἴτε πάσης ἐτέρας τοῦ ἀγαθοῦ πράξεως ἐκπλήρωσιν, πρὸς τὴν τῶν κρειττόνων ἐπιτυχίαν.